

SYNTAXIS

PRISCORUM SCRIPTORUM LATINORUM

USQUE AD TERENTIUM.

SCRIPSIT

FR. GUILELMUS HOLTZE.

VOLUMEN I.

LIPSIAE.
OTTO HOLTZE.
1861.

SYNTAXIS

PRISCORUM SCRIPTORUM LATINORUM

USQUE AD TERENTIUM.

SYNTAXIS

PRISCORUM SCRIPTORUM LATINORUM

USQUE AD TERENTIUM.

SCRIPSIT

FR. GUILELMUS HOLTZE.

VOLUMEN I.

LIPSIAE.
OTTO HOLTZE.
1861.

Lipsiae Typis C. E. Elberti.

Praefatio.

In describenda hac syntaxi priscorum scriptorum Latinorum id egi, ut non solum qui esset usus loquendi singulorum scriptorum a primis, quae extant, literarum Romanarum monumentis usque ad P. Terentium Afrum, sed etiam quae loquendi rationes atque formulae omnium scriptorum, qui quidem huc pertinent, communes essent, quae contra singulorum scriptorum propriae ac peculiares, denique quae saeculis procedentibus sensim mutatae atque aliae factae essent, clare ac dilucide perspiceretur. Quod ut efficerem, temporum ratione atque ordine in digerendis et afferendis exemplis et locis scriptorum mihi utendum fuisse consentaneum est. Ita autem hac in re versatus sum (et est hic labor, aliis studiis et occupationibus saepe intermissus, sed semper denuo revocatus, plus viginti annorum), ut primum, quaecunque extant literarum monumenta Romanarum a primis originibus linguae usque ad Terentium, accurate perlegerem et quae ad syntaxin eorum pertinent, adnotarem, deinde vero etiam grammaticae latinae scriptores a Sanctio et Ruddimanno usque ad nostra tempora omnes, qui quidem magni momenti sunt, pertractarem et quae utilia invenirem, in usum meum converterem. In legendis scriptoribus ubique optimis, quae extant, adiumentis et editionibus usus sum, sic in legibus XII tabb. Dirksenii libro accuratissimo, deinde, in universum quod attinet ad priscos scriptores, Eggeri latini sermonis vetustioris reliquiis, tum in oratoribus Meyero, in

Ad rerum tractationem quod attinet, erunt fortasse qui nimiam copiam — vix vereor penuriam — locorum a me allatorum reprehendant, sed multitudine demum exemplorum inter se comparatorum, quorum aliud cum alio, si connexam seriem verborum totamque enunciationis sententiam spectas, raro tantum plane congruit, usus loquendi clare cognosci atque perspici potest. Deinde mirum fortasse multis videbitur, quod adverbia, quorum origo vel significatio certe casibus cognata est, ipsorum casuum doctrinae inserui, sed eo hoc feci, quod his adverbiis, quae sit vis atque significatio singulorum casuum generum, magis etiam atque melius illustratur: accedit quod in ipsa particularum doctrina, quae in extremo libro a me tractabitur, vix erit iis enumerandis aptior locus, quoniam haec pars maxime eas particulas complectetur, quae enunciationibus inter se coniungendis destinatae sunt. Minor erit disceptatio de eo, quod idem praepositionibus feci, quoniam ex his ipsis casus apti sunt, quamquam nonnullas earum in cap. quinto substantivorum separatim tractandas putavi, cuius rei quam causam habuerim, illo loco exposui. In ablativo loci sine praepositionibus posito (§. 15) doleo a me praetermissum esse unum exemplum, quod extat apud Plautum, ablativi *rure* ad interr. *ubi* respondentis, Cas. I, v. 22: *Rure incubabo usque in praefectura mea*, ubi Δp a manu correctoris habet *iure*, cum antea fuisse videatur *rure*. Locos autem de ablativo instrumenti prolatos video nunc me melius ordinare potuisse, quamquam qui iis uti voluerit, facile hac opera defungetur. Locis de *opus est* allatis p. 141 adde Terent. Andr. IV, 3, 13, ubi Bentleium secutus Fleckeisenus correxit *si forte opus sit ad erum iurato mihi*, quum antea vitiose scriberetur *iurandum*. Id Weissenbornius de gerund. cum Rittero ad h. l. per abundantiam quandam sermonis explicare volebat, sed haec ferri non potest, quoniam nominativus gerundii pro infinitivo positus ab usu linguae latinae alienus est. Ad §. 3. extr. adde exemplum Terent. Eun. II, 3, 66: *senem mulierem*, de Eunucho. Ad acc. loci sine praepositione positum §. 43 extr. p. 196 adde Eun. III, 3, 30: *Malam rem hinc*

ibis? Locus Plaut. Cas. II, 5, 29 p. 305 allatus non pertinet huc, sed ad dativum loci p. 313 extr. Ad *clam* p. 213 adde exemplum Terent. Andr. I, 5, 32: Nec *clam te* est. Locum Truc. I, 1, 37 p. 286 transpone ad p. 275 et pone pro eo Bacch. v. 375 sq.: ut *celem patrem,* Pistoclere, *tua flagitia* aut *damna* aut *desidiabula*? — p. 298 init. adde Bacch. IV, 4, 33: Bacchidem — suspicabar — Male *mi consuluisse.* — Ad p. 302 adde Bacch. v. 684 sq. — Exemplis p. 304 allatis adde Bacch. v. 416: Paulisper — est lubido homini *suo animo opsequi* et v. 459: *Opsequens oboediensque mori* atque *inperiis* patris. — p. 315 adde Bacch. v. 387: Nisi deos *ei* nil *praestare.* — Ad exempla genitivi qualitatis p. 334, §. 73 adde Bacch. III, 2, 16: Sisne necne ut esse oportet: malus, bonus *quoiquoi modi.* — p. 337 exemplis participiorum cum genitivo coniunctorum adde Bacch. v. 651; egens consili. — p. 367 §. 17 adde Bacch. v. 397: *Illum* laudabunt boni: *hunc* etiam ipsi culpabunt mali, et Phorm II, 1, 36. Ad p. 370 §. 19 adde Phorm. I, 2, 58 haec. — p. 371 exemplis, ubi *istic* pro pronomine secundae personae est, adde Bacch. v. 411: *istaec* adsentatio = tua, et Hec. I, 1, 74 sq. — Ad p. 398 addo *aliquis* etiam pro adiectivo esse posse, ut Bacch. v. 638: respiciet nos *aliquis deus.* — Ad pronomen *nullus* quod attinet (p. 409), omisi, esse illud posse et pro substantivo, ut Amph. I, 1, 136, Bacch. v. 190: Qui scire possum? CH. *Nullus* plus, ib. v. 336: *nullu*st Ephesi quin sciat, ib. v. 542, et pro adiectivo, ut tribus exemplis apud Catonem, quae vide enotata in ind. ed. Iordani, deinde apud Ennium semper, apud Plaut. Bacch. v. 622: *nullus* est *homo*, ib. v. 808, Stich. V, 4, 38, Rud. I, 2, 56, Pers. III, 1, 39. Apud reliquos scriptores scenicos, qui quidem huc pertinent, vulgari significatione nusquam invenitur. — Pro *nihil nihilum* dictum est Rud. IV, 4, 90 sec. coniecturam Acidalii, quam secutus est Fleckeis., cum *ΔΘ*pg habeant *nullum.* Denique ad exempla ablativi modalis p. 176 additum velim Plaut. Amph. I, 1, 165: *Olet homo quidam malo suo*, ubi abl. est effectûs (des Erfolges). Ex libellis, qui separatim agunt de singulis locis e syntaxi Plauti et Terentii, adhuc usus sum Kampmanni egregiis commentationibus de praepositionum AB,

IN, DE, EX usu Plautino, libro Schaefferi, commentationis de usu praepositionum Terentiano particula I, Luebkeri commentatione de usu infinitivi Plautino. Heiurichsii liber, qui agit de ablativi apud Terentium usu et ratione quique prodiit Elbinga 1859, tum demum in manus meas pervenit, cum hae plagulae typis describerentur, quapropter non iam mihi eo uti licuit, legens tamen eum nihil, quod esset magni momenti, a me omissum esse intellexi.

Fundamenta quasi iacere volui hac opera mea qualicunque et viam munire, quam alii ingredi possent ad reliquorum scriptorum, qui post Terentium vixerunt, syntaxin simili modo describendam. Tum demum, quum id factum et hoc modo usque ad Ciceronem perventum erit, diiudicare poterimus, quibus in rebus Cicero cum superioribus scriptoribus consentiat, quibus ab iis discrepet quaeve in dicendi genere novaverit. Sed erit non unius hominis hic labor. Volumen alterum libri mei, quod syutaxin verbi, adiectivi, participii, doctrinam enunciationum et particularum complectetur, quam primum id fieri poterit, a me edetur. Scribebam Numburgi idibus Iul. a. MDCCCLXI.

Summarium.

Sectio prima. Syntaxis substantivorum, praepositionum atque pronominum.

---

pronominum et numeralium p. 32—34. B. Ablativus p. 34—182. I. Ablativus quantitatis p. 36—123. Ablativus, quo status subiecti extrinsecus constituitur p. 36—115. Ablativus loci p. 36—99. a. principii p. 36—65. 8. Abl. principii sine praepositione p. 36—40. 9. Abl. cum praep. *ab* coniunctus p. 40—48. 10. Abl. cum praep. *ex* coniunctus p. 48—54. 11. Abl. cum praep. *de* coniunctus p. 54—58. 12. Adverbia, quae respondent ablativo loci principii 58—65. 13. b. Ablativus medii p. 65 sq. c. Ablativus habitus. 14. Locativus p. 66—74. 15. Abl. loci sine proepositione positus p. 74 sq. 16. Abl. loci cum praep. *in* coniunctus p. 75—85. 17. Praep. *sub*, *super*, *tenus* cum abl. coniunctae p. 85 sq. 18. 19. Adverbia, quae ablativi formam induerunt p. 86—89. 20. *Cum* praep. c. abl. coniuncta p. 89—99. 21. Adverbium *una* p. 99. Ablativus temporis p. 99—115. a. principii. 22. Abl. temporis cum praep. *ab*, *ex*, *de* coniunctus p. 99 sq. 23. Adverbia temporis p. 100—102. 24. b. Abl. medii p. 102. c. Abl. habitus (temporis) p. 102—115. 25. Abl. temporis p. 102—104. 26. Adverbia temporis formam ablativi habentia p. 104—106. 27. Adverbia alius formae tempus exprimentia p. 106—112. 28. Abl. rem significans, quae in idem tempus cum alia re vel actione incidit. Abl. absoluti p. 112—114. 29. Praep. *in* cum temporis notionibus iuncta p. 114 sq. Ablativus, qui interiorem quantitatem s. gradum exprimit p. 115—123. 30. a. Abl. principii (comparationis) p. 115—117. 31. b. Abl. medii (differentiae) p. 117—122. 32. c. Abl. habitus (dignus etc.) p. 122 sq. II. Ablativus qualitatis p. 123—182. Ablativi ii, qui ad exetriorem statum constituendum pertinent p. 123—176. 33. a. Abl. principii (causae efficientis vel auctoris) p. 123—125. b. Ablativus medii p. 125—146. 34. Abl. instrumenti p. 125—141. 35. Abl. causae p. 141—146. c. Ablativus habitus p. 146—176. Abl. habitus attributiva significatione usurpatus (casus adverbialis) p. 146—175. 36. Adverbia modi, quae formam et significationem habent ablativi p. 146—149. 37. Adverbia, quae significationem tantum habent abl. modalis p. 150—170. 38. Abl. modi attributiva significatione usurpatus p. 170—175.

tudinis p. 314 sq. E. Genitivus p. 315—340. I. Ea genitivi forma, qua altera notio in fines quasi nominis, quod in genitivo positum est, recipitur et sic eius ambitus coercetur p. 323—331. a. Genitivus quantitatis p. 323—328. 64. Primum eius genus est genitivus partitivus p. 323—327. 65. Genitivus totius quod mensi sumus p. 327 sq. b. Genitivus qualitatis p. 328—331. 66. Cuius primum genus est genitivus personae vel rei, cuius aliquid proprium est p. 328—330. 67. Genitivus personae, quo gradus propinquitatis exprimitur p. 330. 68. Genitivus possessoris p. 330. 69. Genitivus propinquitatis morum, animi, ingenii p. 330—331. II. Ea genitivi forma, qua exprimitur id, quod in notione apposita inest p. 331—340. a. Genitivus quantitatis p. 331—334. 70. Cuius primum genus est genitivus mensurae p. 331—332. 71. Genitivus pretii p. 332—334. 72. Genitivus materiae p. 334. 73. b. Genitivus qualitatis, coniunctus cum verbis, adiectivis, participiis. Genitivus epexegeticus s. definitivus p. 334—340.

II. Appendix doctrinae substantivorum, de eorum ellipsibus et pleonasmis, de praepositionibus p. 340—349. Cap. IV: Ellipses et pleonasmi subst. p. 340—343. 1. Ellipses p. 340—342. 2. Pleonasmi p. 342 sq. Cap. V: Praepositiones p. 343—349. 1. Primigenia earum significatio adverbialis p. 343. 2. *Absque* p. 344. 3. *Sine* p. 344 sq. 4. *Prae* p. 345 sq. 5. *Pro* p. 346—349.

III. Doctrina Pronominum. Cap. VI: p. 349—414. I. Pronomina personalia, possessiva, reflexiva p. 349—367. 1. Nominativus pron. person. primae et secundae personae p. 349. 2. Suffixa, *met*, *te*, *pte* iis addita p. 349 sq. 3. Genitivus pron. personalium primae et secundae personae p. 350 sq. 4. Remotius spectant ad personas quae iis significantur p. 351. 5. Dativus pron. person. p. 351. 6. Pleonasmus pron. person. et ellipsis p. 352. 7. De formula *absente nobis* p. 352. Pronomen personale tertiae personae *is ea id* p. 352—358. 8. Eius significatio et usus p. 352—355. 9. Repetitio substantivi apud pron. *is* p. 356. 10. Neutrum pron. *is* p. 356. 11. Ellipsis pron. *is* p. 357 sq. 13. Pronomina possessiva p. 358—360.

Sectio prima.

Syntaxis substantivorum, praepositionum atque pronominum.

I. Substantiva.

Cap. I.

De notione substantivorum.

In syntaxi de substantivi notione atque significatione tantum ea tractanda sunt, quae ad usum singularem generum quorundam substantivorum, qui iterum ac saepius reperitur, spectant, non vero significationes singulares singulorum substantivorum, quas enumerare lexicologiae est, non syntaxis, quamquam non potest negari, in hac ipsa parte grammaticae fines atque limites utriusque doctrinae non posse tam accurate constitui et quasi circumscribi, ut non interdum haud pauca in syntaxi commemoranda sint, quae proprie ad lexicon pertinent. Si vero immensam substantivorum, quotquot sunt, copiam perlustramus, facile poterimus duo praecipue genera eorum discernere, quorum unum substantiva magis specialis atque singularis, alterum magis generalis significationis complectitur.

1. Iam usus maxime memorabilis et praeter ceteros dignus, qui in adumbratione huius partis syntaxis latinae commemoretur, qui etiam latissime patet, hic est, ut pro notionibus singularibus generalis magis significationis substantiva, quorum ambitus latius patet, haud raro usurpentur, quo pertinet inprimis, si abstracta pro concretis ponuntur. Idem usus est apud Graecos, de quibus vid. Bernhardy Synt. graec. p. 46 sq. Plurima autem substantiva, quae huc pertinent,

aut in vituperationem aut in laudem dicuntur. Plaut. Merc. I, 1, 59: *Convitium* tot me annos iam se pascere, de homine. Men. I, 3, 1: *Anime* mi, Menaechme, salve. Bacch. I, 1, 48: Aput me, mi *anime.* Men. v. 361: Animule mi. Mil. IV, 8, 20: O mei oculi, o mi anime. Asin. III, 3, 74: meus ocellus, mea rosa, mi anime, mea voluptas. Most. I, 4, 23: anime mi. Cas. I, 46 sqq: Mi *animule,* Mea *vita,* — mea *festivitas,* — *voluptas* mea! — meus *festus dies,* Meus pullus passer, mea columba, mi lepus. Most. I, 1, 3: Egredere, *erilis permicies,* ex aedibus, cui respondet, quod Bernh. l. l. p. 47 ex Graecis affert, ὄλεθρος. Pseud. I, 3, 130 sqq. haec sunt maledicta in lenonem: pernicies adulescentum. — fraus popli. — caenum. Bacch. V, 1, 9: Is me *scelus* auro usque attondit dolis doctis. Amph. II, 1, 7: tibi — Scelestam, *scelus,* linguam apscidam. Mil. III, 2, 14: Non te istuc rogito, *scelus.* ibid. v. 27. Pseud. V, 2, 10: scelus. Pers. IV, 114. II, 2, 35. 4, 19. IV, 9, 6. Rud. IV, 3, 54. Bacch. V, 2, 57: Abin a me, *scelus.* Bacch. IV, 7, 5: Eho tu, [*scelus*]. Pers. 5, 2, 15. Asin. V, 2, 77: Modo, quom dicta in me ingerebas, *odium,* non uxor eram. Truc. II, 1, 1: introivit *odium.* Truc. II, 2, 64: Sed *odium,* eccum, progreditur *meum.* Mil. III, 3, 49: *Populi odium* quidni noverim, magnidicum, cincinnatum —? Bacch. IV, 7, 22: *Terrae odium* iam pridem ambulat, et v. 24: *Tun terrae* me *odium* esse autumas? Rud. II, 2, 13: Deorum *odium* atque hominum, *malum,* mali viti probrique plenum. Poen. I, 2, 139: odium. Curc. I, 3, 34 sqq.:

Iam huic *voluptati* (Phaedromo) hoc adiunctumst *odium* (Palinurus). PA. Quid ais, *propudium?*
Tune etiam cum noctuinis oculis *odium* me vocas,
Ebriolae persolla, *nugae?*

Truc. IV, 4, 7 sq.: quid agitur, *voluptas mea?* DI. Non voluptas. ibid. V. v. 7: mea voluptas. Mil. IV, 8, 35. Pseud. I, 1, 50: mea voluptas. Men. I, 3, 7: mea voluptas. Most. v. 249 R.: Philolaches *voluptas mea.* Poen. I, 2, 152 sqq.:

Mea voluptas, mea delicia, mea vita, mea amoenitas,
Meus ocellus, meum labellum, mea salus, meum savium,
Meum mel, meum cor, mea colostra, meus molliculus caseus.

Ib. v. 167: mea voluptas. Ib. v. 169 sq.:

hem *voluptatem* tibi,
Hem mel, hem cor, hem colostram, hem *salutem,* hem savium!

v. 172: Et iam ocellum addam et labellum et linguam.

v. 174 sqq.: — huius *voluptas*, —
Huius mel, huius cor, huius labellum, huius lingua, huius savium,
Huius colostra, huius *salus amoena*, huius *festivitas*,
Huius *cura*, huius *studium*, huius dulciculus caseus, mastigia.

v. 180. 182: — *voluptas* huius atque *odium meum*;
Oculus huius, *lippitudo* mea: mel huius, fel meum.

Truc. II, 4, 67: mea voluptas. Truc. II, 6, 40. 55: mea voluptas. Truc. II, 4, 2. Most. I, 3, 136. 139. Curc. I, 3, 43: hanc amas, *nugas* meras. Aul. III, 1, 5: Totus doleo atque oppido perii: ita me iste habuit senex *gymnasium* (h. e. in quo fustem exerceret, ut expl. Weisius. Vide de hoc versu Herm. el. d. m. p. 91. Fleckeisen. exercitatt. Plaut. p. 19. Schneider. gramm. lat. elem. II, p. 732). Asin. II, 2, 31: *Gymnasium* flagri. Asin. II, 2, 32: o virgarum lascivia, quod Lamb. recte explicat: „in cuius tergo lascivire et exsultare solent virgae." Ex exemplis usque adhuc allatis patet etiam, nonnunquam activa substantiva illa, nonnunquam passiva significatione usurpari. Sic *scelus* activa, in quo inest scelus, qui committit quasi scelera, *odium* autem passiva, qui odio est, quem oderunt homines. Sic etiam *virgarum lascivia*, qui patitur lasciviam virgarum. Truc. IV, 2, 46: inlecebra de meretrice. Bacch. V, 2, 48: *Probripellecebrae* et persuastrices, de meretricibus, item Asin. I, 2, 7:

capitis te perdam ego et filiam,
Pellecebrae, pernicies, adulescentum exitium.

Fragm. p. 458, v. 19. Gron.: Non ego te novi, navalis scriba, *columbar* impudens? Aul. III, 5, 48: Aut aliqua *mala crux* semper est, quae aliquid petat = qui cruciat (v. Taubm. ad Men. prol. v. 66). Alia significatione est crux Pers. V, 2, 17, id. q. cruce dignus: Quid ais, *crux*, stimulorum tritor? ubi Pareus in lexico male coniungebat stimulorum cum crux. Non huc pertinet locus Bacch. IV, 2, 2: quae te mala crux agitat —?, ubi crux idem ac Furia significat, ut Pareus expl. — Pers. III, 3, 2 sq.:

— Eho, *lutum lenonium*,
Commictum caeno stercilinum publicum.

v. 4. idem leno dicitur labes popli, v. 10 iterum lutum. Respondet leno Toxilo v. 13 sqq.: — stabulum servitutium, —

suduculum flagri, — pristinorum civitas. Most. V, 2, 45 lutum de homine, item Mil. II, 3, 54: Quia ludo luto. Truc. II, 7, 31: Tune ais me inpudentem esse, ipsa quae sis *stabulum flagiti?* Truc. II, 6, 20 in versu corruptissimo est sec. emendationem Bothii et Kampanni de AB praep. p. 24: Quid ad hoc egeo te, *malum*, admonitrice? Most. I, 1, 39 germana inluvies de homine. Cas. III, 4, 2: Qui me atque uxorem ludificatust, *larŭa.* Cum Camerario larŭa positum existimo pro homine larvato et insano. Men. I, 2, 24: hoc ad *damnum* deferetur, quod est, ut Lamb. expl., pro scorto damnoso. Bach. IV, 9, 131: Scivi ego iam dudum fore me *exitium* Pergamo. Truc. II, 7, 50: Meone ero, inprobe, tu maledicere audes, *fons viti et periuri?* Bacch. II, 3, 49 fungus de homine inepto, item V, 1, 2. — Curc. I, 1, 78 de meretrice ebriosa: Quasi tu *lagaenam* dicas, ubi vinum solet Chium esse. Cas. II, 1, 12: faciam ut, proinde ut dignus est, vitam Colat, *Acheruntis pabulum.* Rud. III, 4, 28: etiam opprobras vim, *flagiti flagrantia?* Poen. V, 5, 30: *ligula*, i in malam crucem, quae est significatio viri pusilli et contemnendi. Pers. IV, 3, 64: numquam ego te tam esse *matulam* credidi. Pers. II, 2, 56: *Merx tu mala's.* Pseud. IV, 1, 44: *Mala merx* est. Cas. III, 6, 22: novi *malas* ego illas *mercis* (mulieres). Truc. II, 4, 55: O *merces malae!* Bacch. V, 2, 33: Quamquamst *mortem* amplexari (h. e. senem decrepitum). Poen. I, 2, 60 propudium pro homine scelesto, item Bacch. IV, 1, 7: ut pulsat *propudium.* Pseud. I, 2, 70: Quin conveniunt? quin una omnes *peste* hac populum liberant? Aul. I, 1, 6 stimulorum seges ab Euclione appellatur Staphyla anus. Rud. II, 2, 21: sceleris semen. Asin. V, 2, 42: Perii misera: ut ausculatur carnufex, *capuli decus,* de sene. Mil. III, 3, 65: decus popli, thensaurus copiarum, Salus cett. Pseud. I, 4, 19: Ex hoc *sepulcro vetere* viginti minas Ecfodiam ego hodie, de sene. Curc. V, 2, 76: Sed eccum lenonem, incedit, *thensaurum meum.* Bacch. V, 2, 57: Sine, *mea pietas,* te exorem, quod est blandientis. Simile est quod Bernhardy affert e Graecis synt. p. 46: ὦ φιλότης. Pers. V, 1, 13: oculus meus. Pseud. I, 2, 46 sq.: ubi isti sunt quibus vos oculi estis, Quibus *vitae* estis, quibus *deliciae,* savia, mammillae mellitae? Most. I, 4, 12: Oh oh. ocellus es meus: tuus sum alumnus, mel meum. Asin. III, 3, 101: Mi Libane, ocellus aureus, donum decusque amoris. Most. I, 3, 11: Volo me placere Philolachi, meo ocello. Bacch. v. 27 sq.: cor meum, spes

mea, Mel meum, suavitudo, cibus, gaudium. Epid. V, 1, 8: Quid agis, *mea commoditas?* Poen. I, 3, 12: mea commoditas, mea salus. Men. I, 2, 28: O mea commoditas, o mea opportunitas. Pseud. I, 1, 129: Atque ipse egreditur intus, *periuri caput.* Rud. IV, 4, 54 sq.: Scelerum caput — periuri caput. Mil. II, 6, 14: scelerum caput, item Pseud. v. 446 et IV, 5, 3. Bacch. IV, 7, 31: scelerum caput. Asin. III, 3, 138:

Ego *caput* huic argento fui [tibi] hodie reperiundo.
LI. Ego pes fui.

Cas. II, 2, 13: Uxor mea *mea*que *amoenitas,* quid agis tu? Curc. II, 3, 78: meosne *amores?* (h. e. amicam meam). Eodem modo Stich. v. 737: ad *amores* tuos Foras egredere, et Mil. IV, 8, 67: ibo hinc intro nunc iam Ad *amores* meos. Bacch. IV, 3, 25: *Tuam copiam* eccum video Chrusalum. Stich. V, 5, 1: Morigerabor, meae *deliciae.* Most. I, 1, 14: Tu urbanus vero scurra, *deliciae* popli, Rus mihi tu obiectas? Pseud. I, 2, 90: *deliciae* summatum virum. Cas. III, 3, 14: Quid agis, mea *festivitas?* Trin. V, 1, 7: ei rei pater sit *fundus* potior, i. e. auctor. Bacch. IV, 2, 19 sq.:

Illius sum *integumentum corporis.*
PI. Nequam esse oportet quoi tam *integumentum* inprobumst.

Stich. IV, 2, 38: o lux oppidi, quod est blandientis alteri. Curc. I, 3, 8: mel meum. Bacch. V, 2, 80: *Mel meum,* amabo, istaec fiunt. Trin. II, 1, 17: mel meum. Truc. II, 6, 47. Stich. V, 4, 57: mel meum. Cas. IV, 4, 14: Meum corculum, Melculum, verculum. Curc. I, 1, 11 est feram — melculo dulci meo? h. e. puellae meae Planesio. Curc. IV, 4, 8: Set quid agit *meum mercimonium* aput te? h. e. puella empta. Most. I, 1, 62: *saginam* caedite. Aliam significationem habet v. sagina Mil. III, 2, 31: Post [e] *sagina* ego eiciar cellaria, ubi est pro ipso loco e quo saginari possis, item Most. I, 3, 79. — Cas. IV, 3, 3: quid agis, *mea salus?* Cist. III, 13: O salute mea *salus* salubrior. Stich. IV, 2, 5 sq.: [o] sperate Pamphile, o [*salus*] mea, O mea *vita,* o mea *voluptas.* Asin. III, 3, 24: Certe enim tu mihi *vita's.* Stich. V, 5, 14: mulsa mea *suavitudo.* Truc. II, 4, 2: *ver* vide, de vernante quasi muliere. Men. II, 2, 55: Volcani ad violentiam, h. e. ignem. Cas. III, 2, 6: Sed eccum egreditur *senati columen, praesidium popli.* Ep. II, 2, 5: *senati* qui *columen* cluent. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 144: Ut si taceam, tamen *indicium* sim. Terent. Adelph. II, 1, 34 sq.:

Leno sum, *pernicies* communis, fateor, adulescentium,
Periurus, *pestis.*

Adelph. III, 3, 81: ego vero hinc abeo, quando is, *quam obrem* huc veneram, Rus abiit, h. e. propter quem, ubi notio hominis, quae angustius valet, notione rei, quae latius patet, comprehenditur. Eun. IV, 3, 3: *Scelus*, postquam ludificatust virginem, h. e. scelestus. Eun. V, 4, 19 scelus. Eun. I, 2, 5: Accede ad *ignem* hunc (de meretrice). Eun. II, 3, 92 cruces de meretricibus. Heaut. V, 4, 10 fraus. Phorm. III. 2, 41 leno appellatur sterculinum. Eun. I, 1, 34: Sed eccam ipsa egreditur, nostri fundi *calamitas.* Phorm. I, 1, 16: Puer *causa* erit mittundi. Andr. V, 4, 38:

Dignus es
Cum tua religione, *odium*..

2. Deinde substantivis magis generalis significationis etiam plures res aut homines significantur, ita ut *significationem* habeant *collectivam.* De Graecis vide Bernh. p. 47. Huc spectat, si regionis nomen pro incolis ponitur, ut a Catone ap. Gell. III, 7 (Rudd. inst. II, p. 387): Propter eius virtutes omnis *Graecia* gloriam atque gratiam praecipuam claritudinis inclitissimae decoravere monumentis signis statuis — aliisque rebus. Plaut. Pseud. I, 2, 68: iuventutem Atticam. Men. I, 1, 1: iuventus. Curc. II, 3, 21: Ita nunc *servitiumst,* h. e. servi. Most. I, 1, 64: ego ire in Piraeum volo In vesperum parare *piscatum* mihi, h. e. pisces. Eodem modo III, 2, 42: *piscatu* probo, electili Vitam colitis. Aul. II, 2, 29: Neque illo quisquamst alter hodie ex *paupertate* parcior, h. e. ex ordine seu numero pauperum, ut explicat Camerarius, ex pauperibus. Pseud. I, 1, 124: *Pube* praesenti, ubi pubes auctore Festo pro puberibus dictum est.

3. Proximum est, si generalis magis et specialis significationis substantiva inter se *coniunguntur,* quod triplici modo fieri potest, aut ita ut alterum simpliciter iuxta alterum ponatur, aut ut alterum in genitivo positum ab altero pendeat, ut in unam notionem ambo coalescant, aut appositione syntactica. Primum si alterum substantivum simpliciter iuxta alterum ponitur, generalis quaedam notio singulari quasi adiectivo sive attributivo definitur, sed etiam substantiva duo diversi plane generis, minime inter se cognata esse possunt,

ut singularis notionis altera quasi praedicatum efficiat. Ordiamur a simpliciori genere. In lege Numae ap. Gell. IV, 3 (Egger. monum. vet. Lat. reliq. p. 82) est: *acnum* (al. *arnum*) *feminam* caidito. Q. Fabius Pictor in annalibus et Ennius (annal. I, v. 70 et 73) sec. Quintil. I, 6, 12 lupus femina dixerunt, ut Cato R. R. c. 134. Cato R. R. c. 17: *Robus materies*, item pro ridica, ubi solstitium fuerit ad brumam, semper tempestiva est. H. l. *materies* (als Nutzholz) et *pro ridica* ἐκ παραλλήλου posita ambo spectant ad robus. Recte explicat Schneiderus: „cum ad materiam seu fabricam, tum ad ridicas. Robus seu quercus fabricae et ridicae materiam praebet." C. 20: digitum pollicem. Plaut. Asin. II, 4, 64: hominem servom. Epid. I, 1, 58. III, 1, 7. Stich. I, 2, 1. V, 4, 10. Ib. III, 1, 37: homines servolos. Merc. II, 3, 78: ancillam viraginem. Truc. II, 2, 29: musca — femina. Idem Plautus [ap. Philargyr. ad Virg. ecl. II, 63] etiam leo femina dixit (Nam audivi feminam ego leonem semel parire). Bacch. I, 1, 55: homini adulescentulo. Most. I, 3, 124: Quibus *anus* domi sunt *uxores*. Pers. V, 2, 3: pessumus hic mihi *dies* hodie inluxit *corruptor*. Diversi autem generis substantiva coniuncta sunt in his exemplis: Poen. III, 1, 40: Obsecro hercle, *operam celocem* hanc mihi, nec *corbitam* date! et Rud. IV, 3, 60: vidulum — piscem.

4. Si generalis notio cum speciali in *genitivo* posita coniungitur, unam ambae efficiunt notionem, quo primum multae dictiones periphrasticae formantur. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 96 sq. ter quattor *corpora* sancta *Avium*. Plaut. Bacch. II, 3, 74: Megalobuzi filius, h. e. Megalobyzus, v. adnot. Taubmanni ad h. l. (Bernh. p. 51 affert: παῖδες Ἑλλήνων, Ἀσκληπιοῦ παῖδες, negat tamen adnot. 85 numero singulari hoc fieri apud Graecos.) Megabyzi sive Megalobyzi omnes appellabantur sacerdotes Dianae Ephesiae. Deinde voc. res per circumlocutionem Plautus usus est, ut Graeci χρῆμα (Bernh. p. 52), Truc. I, 2, 39: rem — amoris, h. e. amorem. Amph. II, 2, 1 res — voluptatum (Ruddim. p. 372), h. e. voluptates. Truc. II, 1, 4: ob *amoris prandium*. Lamb.: i. e. ob amorem. Weis.: „propter impensas, quas ille amoris causa fecit." Poen. I, 2, 1: *Negoti* sibi qui volet *vim* parare, ubi v. vim auget notionem v. negoti. Audacius dictum est ab Ennio annal. l. II, fr. 1: Olli respondit suavis sonus Egeriai. In his omnibus exemplis id substantivum potissimum est maximique momenti, cuius notio maxime pre-

mitur, quod in genitivo est appositum. Sed habemus etiam coniunctiones nominum abstractorum et concretorum tales, ubi contrarium apparet, ut notio genitivo expressa minoris momenti sit quam altera. In hac ratione unum et totum per ambo substantiva exprimitur ita, ut illud, unde genitivus pendet, in adiectivum possis mutare. Plaut. Mil. V, v. 41: *scelus viri* Palaestrio. Pers. II, 2, 19: *Scelus* tu *pueri's*. Curc. V, 2, 16: scelus viri. Pers. II, 2, 22: Paegnium, *deliciae pueri*. Ib. V, 2, 67: frustum pueri. Menachm. V, 1, 9: *flagitium* tu *hominis*, item III, 2, 24. Aul. IV, 8, 3: hominum mendicabula, h. e. mendicos. Poen. I, 2, 61: Monstrum mulieris![1]) V, 5, 31: hallex viri. Pertinet huc fortasse etiam Rud. II, 2, 19, si vera est coniectura Fleckeiseni (Iahn. nov. annal. phil. 1851, vol. 61, 1, p. 25): exulatum *scelus lenonis* abiit.

Denique pertinent huc etiam pleonasmi nonnulli (similes apud Graecos vide ap. Bernh. p. 54), ut Stich. I, 2, 69: Edepol vos lepide temptavi vostrumque *ingenium ingeni*, ad q. l. Taubm.: „i. e. animum et sensum vestrum, sicut alias ingenium pro natura et moribus alicuius rei usurpatur." Epid. IV, 1, 4: Paupertas, pavor territat *mentem animi* (mens est pars animi). Cist. II, 1, 5: Ita nubilam *mentem animi* habeo. Similiter Bacch. III, 4, 11: Sed satin ego *animum mente* sincera gero.

5. *Appositione syntactica* attributa rei vel hominis cuiusdam per se spectantur, ita ut et totum per se et eas eius partes atque attributa, de quibus potissimum agitur, animo contemplemur. Huc spectant haud pauca exempla Catonis. Sic or. pro Rhod. ap. Meyerum orat. Rom. fragm. p. 105: *mille minus* dimidium familiae mulcta esto, ad q. l. Meyerus p. 107: „mille minus] sic codd. probante Huschkio, qui expl.: mille (int. H. S.), dummodo minus id sit quam (quam omittitur) dimidium bonorum eius." H. l. igitur *minus* est appositio vocis *mille*, sed paulo brevius ideoque obscurius a Catone haec elata sunt. Origin. l. II, fragm. 2 ed. Bolhuis. p. 26: Marsus hostem occidit prius quam Pelignus: propterea *Marrucini* vocantur, de Marso *detorsum nomen*. R. R. c. 93: postea *amurcam cum aqua* commisceto *aequas partes*, ubi v. aequas partes appositionem efficiunt v. amurcam et aquam, pro quo cum aqua a

1) Vulg. *En m. m. Θp Et m. Δp* nec *en* nec *et* habet, quod abiiciendum est cum Beckero de com. Rom. fab. p. 7.

scriptore dictum est. C. 8: Sub urbe *hortum omne genus, coronamenta omne genus,* bulbos megaricos — haec facito uti serantur. Eodemque modo v. genus cum notione singulari ἐκ παραλλήλου positum est in his exemplis: C. 42: *Quod genus* aut *ficum* aut *oleam* esse voles, inde librum scalpro eximito, ubi cave putes quod genus pro cuius generis dictum esse. C. 40: postea capito tibi *surculum, quod genus* inserere voles. C. 41: Terebra vitem quam inseres, pertundito, eo *duos surculos vitigineos, quod genus* esse voles, *insectos obliquos* artito ad medullam. C. 42: alterum librum cum gemma de *eo fico, quod genus* esse voles, eximito (quod non dictum est pro: quod genus eius, sed utraque notio ex aequo posita est). C. 11: summa homines XVI, pro quo cap. 10 dictum est: summa hominum XIII. Quamquam haec non est proprie appositio, cum verbum substantivum esse omissum cogitandum sit, tamen propterea hoc exemplum h. l. commemoravimus, quod notiones diversae, generalis summa et singularis homines inter se coniunctae et ex aequo positae sunt. Ennius annal. fr. inc. 42, v. 493: *Septingenti* sunt paulo *plus* aut *minus anni.* Hic appositio plus aut minus correctionem quasi efficit eius quod dixerat, septingenti anni, et tamen ambae notiones ex aequo positae sunt, quasi idem significarent. Catonis loco supra allato (R. R. c. 8) similis est Plauti Most. I, 1, 18: Cis — paucas tempestates — Augebis ruri *numerum, genus ferratile,* ad q. l. Taubm.: „genus ferratile est explicatio indicatque cui hominum numero sit accessurus Tranio.“ Cas. II, 8, 11: mastigia, stimulorum loculi. Capt. II, 1, 36: Nam *maxuma pars* fere morem hunc *homines* habent.

6. Quemadmodum autem notiones generales significationibus singularibus usurpari ex iis, quae adhuc disputata sunt, apparet, sic *singulares* notiones in significationes se convertere possunt, quae latius patent, quod aut ita fieri potest, ut rei vocabulum symbolice quasi ponatur pro alterius rei vel hominis vocabulo, ad quod quasi pars ad totum pertinet, aut ita e contrario, ut id substantivum, quod positum est, partem totius rei, quae significatur, et eam quidem, de qua potissimum agitur, designet. *Totum* per partem significatum est Ennii annal. l. VII, fr. 20: Russescunt *frundes,* h. e. silvae. Id. Med. fr. 20: Salvete, optima *corpora* (corpora liberorum Medeae), ad q. l. Bothius: „Personas περιφράζουσι verbis σῶμα et corpus.“ Plaut. Epid. I, 1, 86: plane hoc coruptumst *caput,* ad

q. l. Gron.: „i. e. ego. Caput pro homine usitatum.“ Asin. II, 4, 89: Scibam *huic* te *capitulo* hodie Facturum satis pro iniuria. Stich. V, 5, 10: fugit *hoc* libertas *caput*. Poen. III, 3, 32: *capiti vostro* istuc quidem. Rud. III, 6, 47: *istic capiti* dicito. III, 2, 11: suum — caput, = se. Mil. III, 1, 131: O lepidum caput. Pers. II, 2, 2: Ain vero, *verbereum caput?* Pseud. II, 4, 33: si quidem *hoc* vivet *caput*, h. e. ego. Nonnullis locis materia dicitur pro rebus, quae ex materia illa conficiuntur, velut Curc. V, 2, 8: gemma, h. e. anulus. Curc. III, v. 40: explevi totas *ceras* quattuor, h. e. ceratas tabellas, et Amph. I, 1, 185 est cornu pro laterna cornea. Terent. Heaut. III, 3, 7: Vel heri in *vino* quam inmodestus fuisti, h. e. inter pocula, in convivio. Heaut. III, 1, 2: a pueris, h. e. a pueritia.

Rarius totum quiddam positum est, ut pars quaedam praecipua sive res, quae ad totum illud qualicunque ratione pertinet, eo significetur. Sic Plaut. Rud. III, 6, 11: vicinus *Veneris*, h. e. aedi Veneris. Amph. I, 1, 185 Volcanus dictum est pro igne, item Aul. II, 6, 10. Rud. III, 4, 54. — Mil. I, 1, 22: *gloriarum* pleniorem, h. e. gloriationum. Referendi huc sunt etiam omnes ii loci, quibus *Philippus* pro nummo illo aureo Philippeo dictum est; non dico eos locos, ubi vocabulo *Philippus* substantivum additum est, ut adiectivi munere fungatur (quo pertinet etiam Mil. IV, 2, 70, ubi codd. habent quidem talentum Philippium, sed Ritschelius retinet vulgatam ex ed. princ. profectam Philippum), sed eos, ubi solum est positum, ubi non est mente addendum nummus, sed rex est ipse dictus pro nummo, in quo est ejus imago. Sunt autem hi: Poen. III, 1, 55: trecentos Philippos. Bacch. IV, 8, 27: Nunc nisi ducenti *Philippi* redduntur mihi. 38 et 78: ducentis Philippis. Bacch. 9, 74: ducentos Philippos. v. 87 sq., 9, 127: Binos ducentos Philippos. V, 2, 64. — Mil. v. 192 os est dictum pro impudentia, item Terent. Eun. IV, 7, 36 (os durum).

7. Praeter eas, quas supra commemoravimus, etiam aliae extant rationes, quibus substantiva cum aliis verbis appositis in unam notionem coniunguntur. Primum huc spectant exempla, ubi substantivum cum ablativo alius substantivi ita coniunctum est, ut cum eo in unam notionem coalescat. Qui ablativus aut loci esse potest originem exprimens, aut qualitatis.

a) *Abl. loci originem exprimens.* Taubm. ad Plaut. Bacch. II, 2, 53 e Catone affert Syracusis soleae, quae sunt soleae

Syracusanae. Both. ad. Naev. fr. 2 Harioli affert Plaut. Merc. V, 2, 99: Video ibi *hospitem Zacyntho.* — ib. v. 102: *Zacyntho ficos* fieri non malas, h. e. ficos Zacynthias. Poen. V, 2, 36: *Hannonem* sese ait *Carthagine.* Asin. II, 4, 92: Periphanes *Rhodo mercator.* Pseud. I, 3, 36 (Krueger. gramm. lat. p. 665): salve multum, *serve Athenis pessume.*

b) *Abl. qualitatis.* Cato R. R. c. 8: Telanas atras pediculo longo. Plaut. Merc. I, 2, 97: forma eximia mulierem. Pers. IV, 3, 53: Forma expetunda liberalem mulierem. Merc. v. 9: Ibi amare occepi *forma eximia mulierem.* II, 1, 36: aspicio *forma eximia mulierem.* Most. I, 3, 49: *mulierem* lepidam et *pudico ingenio.* Terent. Heaut. V, 5, 17: Rufamne illam *virginem,* Caesiam, *sparso ore, adunco naso?* Eun. II, 1, 24: ducit secum una *virginem* dono huic: papae, *Facie honesta.* And. I, 1, 91 sqq.: forte unam aspicio *adulescentulam, Forma* SO. *Bona* fortasse. SI. et *voltu,* Sosia, Adeo *modesto,* adeo *venusto,* ut nil supra. Adelph. III, 3, 86: *civium — antiqua virtute* ac *fide.* And. I, 1, 42 sqq.: *mulier* quaedam — *egregia forma* atque *aetate integra.*

Deinde substantiva cum adverbio apposito in unam notionem coniunguntur, quae figura a grammaticis vulgo *Hyphen* dicitur (Rudd. II, p. 396 adnot. 10), aut, quod non multum diversum est, cum praepositione addito alio substantivo ex illa pendente. Uno loco simplex negatio substantivo apposita est, Plaut. Asin. IV, 1, 63: Haec sunt *non nugae.* Amph. II, 2, 138: *intus pateram* proferto foras. Pers. III, 1, 57: non tu *nunc hominum* mores vides? Terent. Andr. I, 2, 4: eri *semper lenitas* Verebar quorsum evaderet, quod secundum Donatum, Dacieriam, Schellerum in gramm. lat. p. 742, Bothium, Schmiederum, Zeunium, Ritterum, Reisigium gramm. lat. p. 392 ibique Haasium adnot. 391 idem est ac perpetua lenitas; Guyetus, Boeclerus, Westerhovius, Ruhnkenius, Perletus, Fikenscherus, Ramshornius in gramm. lat. p. 715 semper ad verbum verebar referendum esse censent; illud tamen verum est, nam recte Ritterus dicit, si semper ad verbum spectare voluisset poeta, tum secundum constantem usum ei dicendum fuisse semper veritus sum. Cato R. R. c. 5: sicilimenta de prato. C. 17: semen de cupresso, de pino. C. 108: Vini *sextarium de eo vino,* quod voles experiri. Dubium est exemplum c. 42: alterum librum cum *gemma de eo fico,* quod genus esse voles, eximito, quoniam praepositio de etiam ex verbo exi-

mito pendere potest. Ennii Epicharmus fr. 7, v. 10: qui ventus est et nubes: imber postea Atque *ex imbre frigus:* ventus post fit. Plaut. Mil. II, 2, 5: Quemque *a milite hoc* videritis *hominem* in nostris tegulis. Truc. IV, 4, 23 (v. Kampm. de AB p. 16): Si aufers puerum, *a milite omnis spes* tum mi animam efflaverit (h. e., ut recte expl. Schmiederus, nulla supererit). Hic a mil. omn. spes unam notionem efficiunt, πᾶσα ἡ ἐλπὶς ἡ οὖσα ἀπὸ τοῦ στρατιώτου. Bacch. II, 2, 19: Egone ut, *quod ab illo* [me] attigisset *nuntius*, Non inpetratum id advenienti ei redderem?, h. e. illius nuntius, v. Scioppium. Merc. I, 2, 28: resinam ex melle. II, 1, 33: ibi ego conspicor *Navem ex Rhodo.* Weissenb. synt. p. 132 affert Aul. prol. v. 28: de summo adulescens loco, Kruegerus gramm. lat. p. 667 e. Rud. IV, 5, 7: de genere summo adulescenti. Fortasse huc pertinet etiam Epid. II, 2, 22: *a legione omnes* remissi sunt domum Thebis, si hoc dictum est pro: omnes, qui ad legionem pertinent. Ter. Andr. I, 1, 129: Ea primum *ab illo* animadvortenda *iniuriast.* Eun. I, 2, 85: cupere te *ex Aethiopia Ancillulam.* Kruegerus gramm. p. 667 affert Ad. IV. 2, 2: *a villa mercenarium* Vidi, Wuellnerus de casibus p. 27 Hecyr. V, 1, 30: si esset *alia ex hoc quaestu,* haud faceret, scio, h. e. huius quaestus, v. Ruhnk. dictat. in Terent. l. l. et Schaefferum de usu praep. Ter. p. 10. De posterioribus scriptoribus vid. Weissenb. synt. lat. p. 67, adnot. 2.

Inprimis huc spectant substantiva verbalia, maxime in *io,* ad quae quoniam perventum est, de significatione eorum atque reliquo usu nonnulla praefari libet. Substantiva verbalia in io exeuntia, si spectas significationem eorum, medium quasi locum tenent inter reliqua substantiva et verba, a quibus derivata sunt, ideoque exprimunt et actionem, ut verba, et substantiam, ut substantiva, activam, ut ita dicam, substantiam. Maxime cognata sunt infinitivo, sed eo tamen differunt ab eo, quod inf. solum fieri posse cogitatam aliquam actionem significat, ex qua actio certa nondum prodiit, sed in ea latet demum adhuc ut in germine, cui substantivum verbale (ut vel nomen eius docet), substantiam quasi et corpus addit (cf. Plaut. Trin. I, 2, 2: venerare, ut nobis *haec habitatio* Bona fausta — evenat. Mil. II, 2, 55: non placet profecto mihi *illaec aedificatio.* 98: Quantum vis *prolationumst.* III, 1, 75: optio. 3, 67: Ubi facta erit *conlatio* nostrarum malitiarum. IV, 6, 22: praedicatio tua. Pseud. I, 2, 39: vobis — hanc habeo *edictionem*

Amph. I, 3, 23: Nequiter paene expedivit prima *parasitatio.* Trin. IV, 3, 5: Si aberis ab eri *quaestione.* Terent. Adelph. IV, 2, 41: Saue hac multo propius ibis et minor est *errratio)* ita tamen, ut cum verbo *esse* coniunctum modo ad infinitivi, modo ad nominativi gerundii sive gerundivi, ut hic, necessitatem exprimens, notionem propius accedat, modo medium locum teneat inter infinitivi et participii perf. pass. naturam, modo verbo finito simile sit, ut docet Luebkerus de usu inf. Plaut. p. 13 (de discrimine tamen, quod intercedit inter subst. verbale et verbum finitum, vide acute disserentem Haasium ad Reisig. schol. gramm. lat. p. 768 adnot. 593). De qua re vide etiam Ruddim. II, p. 117 adnot. 4. p. 243 adnot. 48. p. 373. Exempla haec sunt. Primum duo quae attulit Luebkerus l. l.: Plaut. Poen. V, 2, 136: acerba amatiost. Rud. IV, 5, 14: Nimis paene *inepta* atque *odiosa* eius *amatiost.* Pers. IV, 4, 37: tua merx est: *tua indicatiost.* Poen. I, 3, 36: nunc mihi *cautiost.* Pseud. I, 2, 37: cruminam ue quisquam pertuudat *cavitiost.* Cas. II, 3, 43: Me siuas curare ancillas, quae *meast curatio.* Bacch. IV, 2, 15: mihi *cavitiost.* Poen. I, 2, 141. Mil. 6, 64: vide ne *sies* illi *exspectationi,* h. e. ne exspectandus sis, sive, ut Lindem. expl.: ne te exspectari patiaris. Pers. I, 1, 52: cave *fuas* mi *in quaestione.* Cist. II, 3, 49: Ne *in quaestione* mihi sit. Pseud. II, 2, 68: ne *in quaestione sis.* Vide Kampm. de IN praep. usu Plaut. p. 19 nr. 9. Ex Terentio affert Ruddim. l. l. (II, p. 243, adnot. 48) haec duo exempla: Andr. II, 3, 26: Puerum autem ue resciscat mihi esse ex illa *cautiost,* et Adelph. III, 3, 67: ei (pisces) mihi ue corrumpautur *cautiost.* Adde Hec. IV, 4, 28 ap. Ruhnk. dictata in Ter. Andr. l. l. p. 48: Nulla tibi — hic iam *consultatiost* et confer Perizon. ad. Sanct. Minerv. p. 146. Plaut. Rud. V, 3, 15: quae haec factiost? quod exemplum Luebkerus l. l. affert tale, in quo subst. verbalis notio inter infinitivum et part. perf. pass. locum quasi medium teneat. Bacch. IV, 8, 2: quae haec factiost? Amph. I, 3, 21: quid tibi — est — *muttitio?* Bacch. 4, 2, 1: quae istaec est pulsatio? Capt. IV, 2, 19: Quae illaec est miuatio? Stich. v. 283: Quae misera in exspectatione Epignomi adventus virist.

Haec substantiva igitur verbalia, ut iam diximus, item saepissime coniunguntur cum adverbio (loci), item cum praepositione et hanc sequente substantivo, sed etiam cum solo substantivo in eo casu posito, qui sequi solet verba, unde ista

substantiva derivantur, perinde quasi ipsa verba posita sint. Cuius triplicis constructionis exempla, quoniam non possunt seiungi, coniunctim afferam (cf. Donat. ad Terent. Eun. IV, 4, 4. Ruddim. l. l. p. 243, adnot. 48. p. 239. 240, adnot. 35. Lindem. ad Plaut. Trin. III, 2, 86. Reisig. l. l. p. 616 sq. ibique Haasius adnot. 511. Wuellner. de casibus p. 106. Hartung. de casibus p. 25. Weissenborn. synt. lat. linguae p. 150. 202. Krueger. gramm. lat. p. 626, adnot. 1. Madvig. Bemerkungen über verschied. Puncte des Syst. der lat. Sprachl. p. 41 adnot. Michelsen. de casibus linguae latinae p. 182 adnot. 188. Luebker. l. l. p. 13). Plaut. Rud. II, 6, 18 sq.:

Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in novem inscensio?

Truc. II, 2, 3: Quid tibi ad hasce accessio aedis est prope aut pultatio? Most. I, 1, 6: Quid tibi malum hic ante aedis clamitatiost? (sic Ritschl. cum Acidalio). Truc. II, 6, 30: Quid illi ex utero exitiost? Asin. V, 2, 70: Quid tibi hunc receptio ad test meum virum? Trin. III, 2, 83: Quid interpellatio aut in consilium huc accessiost? Truc. II, 7, 61 sq.:

Quid tibi huc ventiost? Quid tibi hanc aditiost?
Quid tibi hanc notiost, inquam, amicam meam?[1])

Poen. V, 5, 29: Quid hanc tibi[2]) digito tactiost? Men. V, 7, 27: Quid me vobis tactiost? Cas. II, 6, 54: quid tibi istunc tactiost? v. 56: Quid tibi tactio hunc fuit? Aul. III, 2, 9: quid tibi — nos tactiost? Curc. V, 2, 27: quid tibi istum tactiost? Aul. IV, 10, 14: Quid tibi ergo meam me invito tactiost? Epid. II, 2, 113: Nihil in ea re captiost. Most. I, 1, 33: Quid tibi malum me, aut quid ego agam, curatiost? Amph. I, 3, 21: Quid tibi hanc curatiost rem, verbero, aut muttitio? Most. II, 1, 30: quid illi reditio huc etiam fuit? Caecil. Stat. Harpazomene fr. 6: quid tibi aucupatio est Argumentum aut de meo amore verbificatio est patri? Terent. Eun. IV, 4, 4: Quid huc tibi reditiost? vestis quid mutatiost? Ad analogiam substantivorum verbalium in *io* exeuntium est etiam illud formatum a Plauto Amph. I, 1, 12: Opulento homini dura hoc [magis] servitus est, quem locum afferunt Rudd. l. l. p. 239 et Weissenbornius synt. lat. p. 202,

[1]) Cum Bothio hos duos versus statuo creticos tetrametros.
[2]) Sic Bothius propter hiatum. Vulgo *tibi hanc*.

deinde Trin. II, 1, 15: celatum indagator (v. Reisig. et Haasius l. l.). Pseud. I, 1, 65: Teneris labellis molles morsiunculae, qui est dativus commodi. Pseud. I, 5, 13: gestores linguis, auditores auribus. Minus offendit Mil. III, 1, 48: neque ego *oblocutor* sum *alteri* in convivio, quoniam hic etiam dativus incommodi statui potest. Non puto huc pertinere Terent. Adelph. IV, 4, 9: *id* anus mi *indicium* fecit, sed potius id esse attributum v. indicium. Etiam *usus est* cum ablativo coniunctum, ut recte dicit Luebkerus, huc pertinet, sed de hoc tum demum agere malumus, cum ad ablativum perventum erit.

Cap. II.
De numero substantivorum.

Nonnullorum substantivorum prisci scriptores singulari utuntur, quae apud posteriores non inveniuntur nisi plurali numero. Huc pertinent mina (Fest. v. mina: Mina singulariter dici pro eo quod minae pluraliter dicimus, Curiatius auctor est. Item M. Cato in suasione .... *mina cogi nulla potuit.* cf. Lion. Caton. p. 81), offucia Plaut. Most. I, 3, 107, delicia Truc. V, 29. Rud. II, 4, 13 (Scheller. gramm. lat. p. 66), aedis significatione domus Asin. I, 3, 67: Itidem hic apud nos: *aedis* nobis areast, auceps sum ego. (Fr. Florid. in Laurent. Vall. eleg. l. III, c. 7. p. 347 Theod.). Alter autem locus, qui affertur, Most. II, 2, 44, non pertinet huc, nam ibi cum Bothio et Ritschelio scribendum est caputale factumst.

Huic contrarium est, quod nonnulla substantiva, quae ab aliis scriptoribus singulari numero ursurpantur, ita posita reperiuntur, quasi essent pluralia tantum. Sic offendit, quod Cato R. R. c. 10 et 11 molae unae dixit, quum apud alios scriptores singularis mola extet. Adde lienes ibid. c. 157 et ad h. l. Schneiderum.

In syntaxi duplex usus *singularis* spectandus est, alter, cum significationem habet collectivam, alter, cum in pluralis notionem se convertit.

1. Ad *collectivum* usum singularis spectant haec exempla: Cato R. R. c. 16: Dominus *lapidem*, ligna ad fornacem — praebet. C. 35: *Fabam* in locis validis non calamitosis serito. Eodem capite: viciam, lentim (item cap. 116), raphanum. C. 5 et 34:

lupinum et quae sunt huius generis exempla apud Catonem similia. Ennii annal. I, v. 94 et 95:

longe pulcherruma praepes
Laeva volavit *avis*.

ad q. l. Columna: „Multae aves simul e longinquo Romulo apparuerunt, quarum numerum cum is minime distinguere potuisset, poeta omnes συνεκδοχικῶς avem dixit." Quod probat etiam Merula addens, quum autem propius accessissent, duodecim fuisse cognitas. Plaut. Mil. IV, 3, 6: vestem muliebrem omnem. Terent. Heaut. III, 1, 43: ancillas secum adduxit plus decem, Oneratas *veste* atque auro.

2. Ad pluralis notionem proxime accedit singularis tum, cum ea, quae communia sunt plurium, in unum quasi comprehenduntur, qui usus item apud Graecos et Germanos frequentissime reperitur. Sic Plaut. Amph. I, 1, 83: cadunt *volnere* viri virum. Stich. I, 2, 69: Edepol vos lepide temptavi *vostrum*que *ingenium ingeni*. Cas. III, 1, 10: Cum *cibatu* quosque facito ut veniant, quasi eant Sutrium. Poen. III, 3, 32: *capiti vostro* istuc quidem. Trin. I, 1, 12: Nimioque hic pluris *pauciorum gratiam* Faciunt pars hominum, sed statim v. 14 de eadem re est:

Ita vincunt illut conducibile gratiae,
Quae in rebus multis opstant odiosaque sunt
Remoramque faciunt rei privatae et puplicae.

3. Contrarius huius usus est hic, ubi *pluralis* usurpatus est vocis referendae ad alium pluralem ita, ut ad singula quaeque huius singula illius pertineant. Sic legg. XII tabb., III, fr. 4: Si volet, suo vivito, ni suo vivit, qui em vinctum habebit, *libras* farris endo dies dato, h. e. quovis die unam libram. Plaut. Pseud. III, 2, 19: illi sunt *drachumis* miseri, ubi de una drachma loquitur, sed posuit pluralem, quia de pluribus hominibus loquitur, = singulis drachmis.

Pluralem poni posse substantivi, ad quod pertineant plura epitheta in singulari numero posita, ut apud Caton. R. R. c. 2: *rationes* putare *argentariam, frumentariam* (paulo post legitur: rationem vinariam, oleariam, ut c. 5: Frondem populneam, ulmeam, querneam caedito), neminem potest offendere, quoniam plures rationes cogitandae sunt, quae deinceps enumerantur.

4. Interdum ponitur pluralis nominum quae dicuntur pro-

priorum, si aut multos homines similes alicuius esse significandum est et illi omnes quasi in unam classem comprehenduntur, aut si re vera plures extant eiusdem nominis homines. Sic Plaut. Bacch. IV, 4, 10: Non mihi isti placent *Parmenones, Suri.* Trinumm. IV, 2, 74 (allatum a Perizonio ad Sanct. Minerv. p. 60, quem vide):

At enim multi *Lesbonici* sunt hic: nisi nomen patris
Dices, non possum istos monstrare homines quos tu quaeritas.

5. Interdum pluralis de uno ponitur, qui est e numero plurium eius generis. Sic Plaut. Amph. I, 1, 197: advenisse *familiaris* dicito, ubi de uno tantum familiari loquitur Sosia. Hic pluralis, id quod in Germanica etiam lingua imitari possumus, indefinitum et generale aliquid exprimit, vid. etiam Lindem. ad h. l. Sic etiam Men. II, 2, 46 sqq.: Satin hoc, quod vides, Tribus opsonatumst an etiam opsono amplius, Tibi et *parasito* et *mulieri?* MEN. *Quas mulieres, Quos* tu *parasitos* loquere? Curc. IV, 3, 14: Quas tu mihi Tabulas, quos *luscos libertos,* quos *Summanos* somnias?, ad q. l. Lambinus: „Lyco usus erat numero singulari. Miles autem eadem nomina ponit in plurali." Truc. II, 3, 55: o merces malae, quamquam de una tantum loquitur meretrice, pluralis positus est, quoniam haec exclamans de toto meretricum genere cogitat. Similiter Terent. Adelph. V, 7, 9:

Missa haec face,
Hymenaeum turbas lampadas *tibicinas,*

(v. 7 dictum erat de una tibicina), ad q. l. Donatus: „Bene totum pluraliter, ut qui reprehendit sic multa."

6. Maxime memorabilis est denique pluralis substantivorum abstractorum, quae dicuntur, item concretorum, quae ad abstractorum naturam proxime accedunt, qui usurpatur, cum varia genera et exempla eorum describenda sunt in generalem notionem comprehendenda. Sic Cato apud Paullum p. 27 v. Aeribus (Lion. Caton. 84): *Aeribus* pluraliter ab aere, id est, aeramento, Cato dixit. Dubium est, num hic locus spectet ad orationem, ut plura *aera* equestria fierent, in qua est etiam genitivus aerum equestrium et ablativus aeribus equestribus. (Erasm. Schmidii hypomnemat. p. 127. Priscian. T. I, p. 317 apud Meyerum orat. Rom. fragm. p. 85). Idem Cato etiam audacias dixit numero plurali (Festus in hac voce apud Lion. l. c. 88). Ennii annal. l. II, fr. 8: Et simul effugit, *speres* ita funditus nostras. Eodem

modo l. XVI, fr. 16 (Festus p. 333 M. „speres antiqui pluraliter dicebant, ut Ennius cett.) Plaut. Trin. II, 4, 89: Deos decent *opulentiae*. Stich. II, 1, 28: *Secundas fortunas* decent [*fastidia* et] *superbiae*. Most. II, 1, 1: summis opibus atque *industriis*. Merc. IV, 4, 54: amationibus. Pers. V, 1, 1: Hostibus victis, civibus salvis, re placida, *pacibus perfectis* (quae est rara pluralis forma sec. Herz. ad Sall. p. 277; exemplum nostrum affert Vossius Arist. I, p. 462). Trin. I, 1, 14: gratiae. IV, 3, 21: veteres parsimoniae. Mil. II, 2, 78: astutiarum mearum. v. 98: Quantum vis *prolationumst*. Mil. II, 5, 24: Quae te intemperiae tenent? II, 6, 100: Dum haec consilescunt turbae atque *irae* leniunt. Stich. IV, 2, 53: Viden *benignitates* hominum ut periere et *prothumiae?* V, 2, 7: Fecisti, ere, *facetias*. v. 10 sq.: Quot risiones, quot iocos, — Saltationes blanditias prothumias. V, 3, 5: *munditiisque* adparandis. Amores pro amica Curc. II, 3, 78. Mil. IV, 8, 67 (ad amores meos). Stich. v. 737. Cas. II, 3, 9: *munditiis* Munditiam antideo. Pseud. I, 1, 62 sqq.: Nunc nostri *amores* mores consuetudines — *Conpressiones* artae amantum conparum, Teneris labellis molles *morsiunculae*, Papillarum horridularum *oppressiunculae* cett. Pseud. I, 2, 40: Vos quae in *munditiis deliciis*que aetatulam agitis. Terent. Heaut. III, 2, 28 legitur: Magnarum saepe id remedium *aegritudinumst*. Adelph. III, 2, 33 est spes numero plurali, quemadmodum etiam nonnunquam apud Plautum, ut Pseud. I, 1, 109: In te nunc omnes *spes* sunt aetati meae, Pers. v. 253, Most. II, 1, 59: In tuam custodelam meque et *spes* meas trado, Tranio.

Reliquum est ut de *gratia* et *gratiae* disputem, de quibus dictum est a Bremio ad Nep. p. 54. Bentl. ad Ter. Andr. IV, 4, 31. Lindem. ad Plaut. Amph. p. 17 et ad Capt. II, 3, 13. Reisigio gramm. lat. p. 133 ibique Haasio adnot. 150. Beneckio ad Cic. orat. Catil. p. 48, copiosissime autem a Reinio quaest. Plaut. part. prima p. 9–16. Iam constat gratiam significare gratum animum, gratias autem grata verba, ex quo efficitur cum verbo agere non posse coniungi nisi pluralem, cum referre et habere tantum singularem (sic Plaut. Most. I, 3, 57 et 75. Pers. III, 3, 23: gratiam referre, Men. V, 9, 33: habeo gratiam. Most. II, 2, 1: Habeo, Neptune, gratiam magnam tibi), pluralem tum solum, cum alterutrum horum verborum cum agere in una enunciatione coniunctum est, cuius rei exemplum Bremius l. c. affert ex Plauto, Amph. I, 1, 25:

mi in mentem fuit
Dis advenientem *gratias* pro meritis *agere* atque adloqui.
Ne illi edepol, si merito meo *referre* studeant *gratias*,
Aliquem hominem adlegent, qui mihi advenienti os occillet probe,

ad q. l. Reinius l. c. p. 15 habet haec: „Hic ad membrorum similitudinem efferendam, quo magis locutiones istae sibi respondeant invicem, gratias repetitum esse quamvis non sit improbabile, tamen probabilius est, librarium, cui prius gratias in mentem fuit, id pro gratiam repetisse."

Locos autem, ubi *gratias* coniunctum legitur cum *habere* emendavit Reinius (excepto uno Poen. V, 4, 104, qui solus est, relictus locus, qui dubitationem efficiat). Ac recte quidem sine dubio hoc fecit Asin. I, 2, 17, quoniam metrum ibi hoc postulat, item fortasse Trin. III, 2, 33, quamquam contra codices (vid. Ritschelium in prolegom. p. 323). Locum autem Trin. IV, 1, 2, ubi legitur: Laetus lubens laudes ago et grates, gratiasque habeo et fluctibus salsis, intactum reliquit Reinius, non esse enim hanc tautologiam ait, sed loquacitatem, quae in his verbis sit, laetitia excusari. Propter praegressos autem plurales laudes et grates item gratias pluralem cum verbo habere iunctum esse.[*] Eodem modo excusat pluralem Reinius Asinar. III, 2, 1.

Cap. III.

De casibus substantivorum.

De casuum doctrina inter recentiores optime egerunt Conradus Michelsenus et Iacobsius in Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen von Heydemann und Mützell, 1. Jahrgg. 1847, 2. Heft, p. 93 sqq. et 3. Heft, quos potissimum in singulis casuum significationibus constituendis sequar. Iam diu disceptatum est inter grammaticos, utrum localis quae dicitur casuum significatio esset primigenia et inde demum fluxissent causales quae dicuntur notiones, an contra esset factum. Recte mihi videtur statuere Haasius ad Reisigium p. 608, adnot. 508, quem se-

[*]) Ritschelius tamen in ind. schol. Bonn. 1844—45 p. 4 recte emendationem Bothii recipit: *Laetus lubens laudes ago, gratas gratisque habeo,* et sic etiam in editione sua.

quitur etiam Iacobsius, neutram opinionem rectam esse, sed eo tempore, quo linguae orirentur et formarentur, utrasque significationes, et locales et causales sive ideales etiamtum coniunctas et inter se mixtas fuisse, nondum separatas, ut a nobis fieri solet, qui magis dividimus et separamus ratione nostra ea, quae primis temporibus nondum seiungebantur. Iam si distinguimus cum Iacobsio haec tria, verba, enunciationes, periodos, quae respondent tribus vocibus logicis, notioni, iudicio, conclusioni, et quaerimus, quorsum casuum formatio spectet, recte Iacobsius eam ponit in limite quasi verbi et enunciationis, quoniam tum demum, cum a verbo ad enunciationem formandam proceditur et transitur, casuum formandorum necessitas existit. Sed simplicissimi duo casus, a quibus etiam tota quaestio nostra et doctrina de casibus ordienda est, sunt *nominativus* et *vocativus*.

A. Nominativus et vocativus.

1. Ac nominativus quidem is casus est, sine quo omnino esse enunciatio nulla potest, quoniam est casus, quo ponitur et designatur subiectum enunciationis, casus subiecti. Sed simplicior tamen etiam est usus nominativi, ut sit *casus nominandi*, qui tum usurpatur, cum res quaedam tantum nomine suo designanda et per se appellanda est, nulla ratione habita constructionis in enunciatione. Talis est nominativus apud Plaut. Pseud. IV, 2, 21: Quid est ei homini nomen? SI. *Leno Ballio*. v. 32 sq.: *Polumachaeroplagides* Nomen est. Tales loci non pertinent ad eos, quibus verbum *esse* sequitur etiam praedicati nominativus, sed tantum nomen spectatur eiusque sonus. Huc pertinet etiam Bacch. II, 3, 50, si vera est emendatio Fleckeiseni ed. Plaut. T. I. praef. p. 23: Quom mi ipsum nomen eius *Archidemides* Clamaret dempturum esse, pro quo Ritschelius habet genitivum Archidemidis.

2. Ad hunc usum proxime accedit hic, ut nonnunquam vocativi partes agere videatur. Vocativus eo differt a nominativo, quod sine nominativo esse omnino enunciatio nulla potest, quoniam est casus subiecti in enunciatione, vocativus autem semper extra enunciationem positus est, ut nullam plane vim habeat ad formandam consecutionem verborum. Usurpatur enim tum hic casus, cum vocatur aliquis vel aliquid nomine suo. Cum igitur nomen tantum rei vel hominis significet,

sed ita ut hanc ipsam rem vel hominem alloquamur (quare etiam casus secundae personae dictus est), apparet ex hoc, maxime eius similem esse nominativum, ubi hic non est casus subiecti, sed nominandi tantum, sive, quod non multum differt, *vocandi*. Sic locis Plautinis his: Stich. v. 764: Meus oculus. Pers. V, 1, 13: oculus meus. Poen. I, 2, 153 sq.: meus ocellus, — meus molliculus caseus. v. 178. v. 182: *oculus* huius. Asinar. III, 3, 65: *thensaurus* copiarum. v. 74: meus ocellus — mi anime. v. 101: Mi Libane, ocellus aureus (cf. Ruddim. I, p. 55, adnot. 61). Cas. I, 46 sqq.: Mi animule, — meus festus dies, Meus pullus passer, — mi lepos. (Reisig. p. 199). Ex his exemplis videmus etiam, interdum vocativos cum nominativis mixtos proferri. Truc. V, v. 20: Mitte me, inquam, *odiosus*, ubi tamen fortasse scribendum est odiosu's. v. 53: Iam hercle — tu vapula vir *strenuus*.

3. Nominativus si est casus subiecti enunciationis, primum, quod in syntaxi separatim est commemorandum et spectandum, hoc est, si verba, quae plerumque impersonalia sunt, personaliter, ut ita dicam, usurpantur, diversa tamen paulum nonnunquam significatione, et adsciscunt subiectum, cum haec verba proprie sint talia, quorum subiectum in ipsis sit, ita ut in se ipsis quasi illud includant. Huc pertinent primum verba *interest* et *refert* (cf. Ruddim. II, p. 203). Plaut. Most. II, 1, 60: *Pluma* haut *interest,* patronus an cluens probrior siet. Terent. Eun. II, 2, 1 sq.:

> Di immortales, homini homo quid praestat? stulto *intellegens*
> Quid *inter est?*

Eun. IV, 18: quasi vero *paulum inter siet.* Adelph. I, 1, 51: Hoc *pater* ac *dominus interest.* Plaut. Pers. IV, 3, 44: Quid *id* ad me aut ad meam rem *refert,* Persae quid rerum gerant —? IV, 4, 44: te — percontari volo, *Quae* ad rem *referunt.* Mil. III, 1, 214: set *quid* meminisse id *refert,* ego [nescio] tamen. Bacch. III, 4, 20 ex emendatione Ritschelii: Tum quom nihilo plus ad suam rem *illut referet.* Stich. II, 1, 48: Tua *quod* nil *refert,* ne cures. Epid. II, 2, 93: Quam ad rem *istuc refert?* Rud. I, 2, 88: Quid *id refert* tua? IV, 3, 27: Nihilo pol pluris tua *hoc* quam quanti *illut refert mea.* IV, 4, 25: Quo modo habeas, *illut refert,* iurene anne iniuria. Merc. II, 3, 117: Quid mea *id refert?* Cas. II, 5, 22: Quid *id refert* tua? Pers. IV,

3, 51: *quod refert* tua. IV, 3, 68: Mea quidem nihil *istuc refert*. Terent. Hec. V, 3, 12: Tua *quod* nil *re fert*, percontari desinas. Phorm. IV, 5, 11: Quid tua malum *id re fert?* Adelph. V, 4, 27: *id* mea minume *re fert*. Similiter Heaut. III, 1, 58: *illud* permagni *re ferre* arbitror (Haasius ad Reisig. p. 640 sq. adnot. 528).

Deinde huc pertinent verba illa animi affectum exprimentia *pudet, piget, paenitet, miseret*, ad quae saepe nominativus pronominis genere neutro numero singulari apponitur, quo fiunt personalia. Unus locus, ubi pro eo nominativus substantivi positus est, Plaut. Stich. I, 1, 50: Et me quidem *haec conditio* nunc non *paenitet*, secundum Ritschelium non est Plautinus. In plurali adeo positum est verbum pudere Terent. Adelph. IV, 7, 36: Non te *haec pudent?* Ex hoc loco apparet etiam pronomina in genere neutro posita, quae in exemplis infra positis inveniuntur, nominativos esse, non accusativos, quoniam, ut tibi constes, omnia exempla eodem modo accipienda sunt. Non constat sibi hac in re Ruddim. p. 205, qui in aliis exemplis accusativum, in aliis nominativum agnoscit. Accusativos semper esse statuunt Pareus in lexico critico et Kruegerus gramm. lat. p. 468, adnot. 2, contra quos Haasius ad Reisig. adnot. 536 ubique nominativos accipiendos esse recte demonstravit. Si autem dictum est: Hoc me pudet: poenitet, miseret cett., ita accipiendum est, quasi dictum sit: Hoc me pudore, poenitentia, miseratione afficit. Plaut. Epid. IV, 1, 1: Si quid hominist miseriarum, *quod miserescat*, vid. adnot. Taubm. Men. v. 642: Quando *nil pudet*. Merc. v. 912: Nil, Charine, te quidem quicquam pudet. Epid. I, 2, 4 (Rudd. p. 205): *Id*ne *pudet* te —? Most. V, 2, 43: Si *hoc pudet*, fecisse sumptum. Mil. III, 1, 30: siquidem te *quicquam* quod faxis *pudet*. Merc. v. 56: *Quod* nisi *puderet*, ne luberet vivere, ubi vid. expl. Douzae. Pseud. I, 3, 136: *Ecquid* te *pudet?* Idem legitur Poen. V, 5, 26: *Ecquid* te *pudet?* ST. *Omnia*, quae tu vis. Pers. III, 3, 19: *nil*ne te *pudet?* Idem legitur Asin. V, 2, 83. — Bacch. V, 2, 37: Quid est *quod pudeat?* Pseud. I, 3, 47: Nimio id *quod pudet* facilius fertur quam illut *quod piget*. Stich. I, 2, 65: Pridie caveat ne faciat *quod pigeat* postridie. Mil. III, 1, 145: *Nil* me *paenitet* iam quanto sumptui fuerim tibi. Bacch. V, 2, 63: *nil paenitet* ut sim acceptus. Pseud. I, 3, 74: *Nil*ne *te miseret?* Caecil. Stat. Plocium fr. 5: *Pudebat*, credo, *commemoramentum* stupri. Terent. Adelph. I, 2, 4 sq.: quem neque *pudet Quic-*

quam, nec metuit quemquam. II, 2, 36: Pudet nil? (int. eum). Phorm. IV, 3, 39: Immo malum hercle: ut *nil pudet!* V, 9, 53: Nil pudere? III, 3, 21: Quaere obsecro: Nequid plus minusve faxit, *quod* nos post *pigeat*, Geta.

Videamus reliqua, primum decet. Plaut. Amph. II, 2, 189: *Istuc facinus*, quod tu insimulas, nostro generi non *decet*. III, 4, 24: Ibo intro, ornatum capiam *qui* potis *decet*. Most. I, 3, 10 (Scheller. gramm. lat. p. 255): Contempla, amabo, mea Scapha, satin' *haec* me *vestis deceat*. Most. I, 3, 125: Agedum, contempla aurum et pallam, satin' *haec* me *deceat*, Scapha. Merc. I, 1, 78: Me *idem decere*. Pseud. IV, 1, 24 (Rudd. p. 207): Set vide, *ornatus hic* satine me *condecet?* Mil. II, 2, 65: propere *hoc* non placide *decet*. Adde lubet. Terent. Phorm. V, 8, 88: In ius eamus. PH. In ius? huc, si*quid lubet*. Plaut. Amph. I, 3, 45: Eamus, Amphitruo: *lucescit hoc* iam (Sanct. Min. p. 266). Curc. I, 3, 26: Nam *hoc* quidem edepol hau multo post luce *lucebit*. Mil. II, 2, 63: lucet hoc. Terent. Heaut. III, 1, 1: *Luciscit hoc* iam.

4. Sed non solum subiecti casus esse potest nominativus, verum etiam ad praedicatum, h. e. verbum enunciationis nominativus apponi potest, qui congruat cum nominativo subiecti. Hoc aut ita fieri potest, ut praedicatum, quod dicitur, sive verbum apposito demum illo nominativo plenum et integrum fiat, quia significationis est tam generalis, ut sine nominativo illo adiecto plenam sententiam non efficiat, aut ita ut appositionem tantum efficiat subiecti nominativus ille ad definiendum et subiectum et praedicatum accuratius, sed secundaria tantum ratione additus et laxius cum praedicato cohaerens. Prior usus nominativi est notissimus ille, ubi usurpatur coniunctus cum verbis *esse*, *fieri*, et cum passivis *videri*, *vocari nominari*, *perhiberi*, *nuntiari*, *reperiri* vel similis significationis. Cato R. R. c. 6: Qui locus vino optimus dicitur esse et ostentus soli. Ennii Epicharmus fr. 7:

Istic est is Iuppiter, quem dico, quem Graeci vocant
Aerem: qui ventus est et nubes: imber postea
Atque ex imbre frigus: ventus post fit, aër denuo.
Haece propter Iuppiter sunt ista quae dico tibi,
Quoniam mortalis atque urbes beluasque omnis iuvat.

Ennii Ambracia fr. 1: per gentes esse cluebat omnium miserrimus. Ennii satur. inc. libr. fr. 4: Hoc erit tibi argumentum semper

in promptu situm. Plaut. Poen. V, 3, 34: ut Haec iuveniantur hodie *esse* huius *filiae*. Trin. III, 2, 66: Quis me inprobior perhibeatur esse? Stich. I, 1, 25: Montis qui *esse aurei* perhibentur. Pers. II, 2, 20: Nullus puero hoc *peior esse* hodie perhibetur. Terent. Adelph. I, 2, 45: *Pater esse* disce ab illis, qui vere sciunt.

Pertinent huc etiam ii loci, ubi *opus est* et *usus est* cum nominativo sunt coniuncta, ita ut ille nom. sit subiecti, voc. *opus* et *usus* autem praedicati. Cato R. R. c. 6: materia, si *quae opus sit*, parata erit. C. 9: Et id videto, uti aut domum *opus sient* aut aut venire possint. C. 12: In torcularium *quae opus sunt* vasis quiuis. C. 13: In torcularium in usu *quod opus est.* C. 14: Hae rei materiem et *quae opus sunt* dominus praebebit. Ib.: qui bene praebeat *quae opus sunt.* Ibid. §. 4: quae opus erunt. C. 16: Dominus lapidem, ligna ad fornacem, *quod opus siet,* praebet. C. 18: si ita feceris, trabes pedum XXII longae *opus erunt.* C. 13: In cellam oleariam *haec opus sunt.* C. 14: Tigna omnia *quae opus sunt.* C. 21: Ferrum factum, *quod opus erit,* uti idem faber figat. — ib.: LX opus sunt. C. 23: Face ad vindemiam *quae opus sunt* parentur. Ib.: *quae opus sunt,* piceutur, cum pluet. C. 29: *id*que tum maxime *opus erit.* C. 31: Ad oleam cogendam *quae opus erunt.* C. 67: quod opus siet. C. 142: quae opus sunt. C. 144: Legulos *quot opus erunt,* praebeto. C. 145: Si *viride oleum opus siet,* facito. Cato ap. Senec. epist. 94 (Lion. Caton. p. 80 sqq. Rudd. II, p. 66, adnot. 57): Emas non *quod opus est,* sed quod necesse est: *quod* non *opus est,* asse carum est. Plaut. Pseud. IV, 7, 89: *Elleborum* hisce hominibus *opus est.* Pers. II, 5, 27: ad eam rem *usus est tua* mi *opera.* Amph. III, 3, 1: si*quid opus est* impera. Poen. V, 2, 80: Et si*quid opus est*, quaeso, dic atque impera. Rud. I, 2, 30: *Quid opust,* adulescens? v. 36: Tu *siquid opus est* dice. Truc. IV, 4, 20 (Perizon. ad Sanct. p. 796): quid *id opust?* Asin. I, 1, 104: si*quid opus fuerit*, de qua formula vide Douzam. Cist. IV, 2, 56: Si*quid est opus,* dic, de qua formula sollemni vid. I. Gul. Poen. V, 2, 48: Roga, num*quid opus sit.* V, 6, 14: *Duplum* pro furto mihi *opus est.* Pers. IV, 4, 71: quam dicit *quod opust.* Truc. V, 14: *Oleum opust, farina* puero *opust,* opust totum diem.*) Bacch. IV,

*) Vulgo: *oleum opus est, farina puero opus est,* contra metrum, quod correxit Bothius.

4, 54: Sed nunc *quantillum ussust* auri tibi, Mnesiloche, dic mihi. Merc. V, 2, 13: Egomet mihi fero *quod usust.* Capt. I, 2, 61 (Scheller. p. 382): Tum *maritumi omnes milites opus sunt* tibi. Pseud. II, 4, 23: quod opus est. Terent. Adelph. III, 2, 37 (Perizon. in add. ad Sanct. p. 798): ac potius *quod* ad hanc rem *opus est* porro prospice. Hec. IV, 4, 43: *Remissan opus sit* vobis *redductan* domum. Phorm. III, 3, 24: *Quantum opus est* tibi argenti. Heaut. V, 1, 20 (Rudd. p. 67): Sponsae *vestem aurum* atque *ancillas opus esse.* Andr. II, 1, 37: At tu hercle haud quicquam mihi, Nisi ea *quae* nil *opus sunt* sciri. IV, 4, 1: *quae opus fuere* ad nuptias. IV, 1, 58: At iam *hoc opus est.* IV, 2, 21: Iam *hoc opus est.* Heaut. III, 2, 47: Videbimus *quid opus sit.* Adelph. IV, 5, 72: quae opus sunt. Hec. V, 2, 2: quod opus sit. Nonnullis locis dubium est, num nominativi an ablativi positi sint, cum per metrum quidem utrique esse possint. Sic Plaut. Rud. IV, 4, 39 (Perizon. ad S. p. 797. Rudd. II, p. 67, adnot. 61): *Hoc* neque istic *usust* et illi miserae suppetias feret, vid. Krueger. gramm. lat. p. 491, adnot. 4. Poen. V, 2, 127: tua opus est opera.[6]) Pers. II, 1, 11: Quid ei homini *opus vitast?* Truc. V, 44: *alia opust* auri *mina.* Merc. II, 3, 62: Nihil *opust* nobis *ancilla*, nisi quae texat, quae molat. Merc. v. 423: nihil *istoc opust.* Mil. III, 1, 195: Set quid *ea usus est?* Curc. III, 13: ussus est pecunia. Aul. IV, 9, 13: nam quam mi *opus est vita.* Poen. III, 1, 44: Scitis, rem narravi vobis, quod *vostra opera opus siet.*[7]) Poen. V, 6, 16: Et mihi quidem *mna* argenti (int. opus est, quod praecessit). H. l. videtur ablativus verisimilior, quoniam praecessit quidem duplum, sed proxime sequitur suppliciis multis. Terent. Andr. IV, 3, 7 sq.: nunc *opus est tua* Mihi ad hanc rem *exprompta malitia* atque *astutia.* v. 23 (Perizon. ad S. M. p. 799 et in add. ad p. 798): siquid est, Quod *mea opera opus sit* vobis, ad quem locum Ramsh. in gramm. lat. p. 265 adnot. 1 affirmat, ubicunque v. opus est accusativus qui dicitur graecus in genere neutro positus (ut h. l. quod) praecesserit, ablativum rei poni, quod quo argumento nisus dixerit nescio.

[6]) Sic recte emendavit Bothius. Vulgo contra metrum: *tua est opus opera.*

[7]) Editores ante *opus* addunt *mii*, quod etiam in codd. est, contra metrum. Recte eiecit Rostius opusc. Plaut. I, p. 149, casuan consulto, non constat.

In extrema hac disputatione ponam eos locos, ubi *opus est* vel *usus est* coniunctum est cum ablativo participii perfecti passivi in genere neutro positi praecedente neutro pronominis, quod utrum in accusativo pendente a participio illo, quod quasi infinitivi ablativus esset, an in nominativo positum statuendum esset, diu disceptatum est inter grammaticos. Ego quoque diu dubitavi, utram in sententiam abirem, donec mihi occurrit locus Catonis in R. R. c. 2: *quae opus sient locato,* locentur, qui extra omnem dubitationem ponit, semper nominativos esse statuendos. Consentit Haasius ad Reisig. p. 233, adnot. 275. Ex Plauti comoediis habes exempla haec. Merc. III, 3, 4: *quod opust facto,* facito ut cogites. cf. v. 5: equidem hercle *opus hoc facto* exaestumo. II, 2, 58: *hoc* mihi *visost opus.* Rud. II, 3, 67: Iam *istoc* magis *usus factost.* Stich. I, 2, 4: quod opust facto. Trin. II, 4, 183: quid facto opus sit. Amph. II, 1, 81: nam mihi *istuc* primum *exquisitost opus.* I, 3, 7: Citius *quod* non *factost usus* fit quam *quod factost opus.* Cist. I, 2, 10: Tacere nequeo misera, *quod tacito usus est.* Cas. III, 3, 24: quod factost opus. Terent. Andr. III, 2, 43 (Rudd. II, p. 69, adnot. 67): *quod parato opus est,* para. III, 2, 10: quid facto esset opus. Adelph. IV, 7, 22 (Rud. II, p. 67, adnot. 62): si illud *quod* maxume *opus est iactu* non cadit. V, 9, 39: Plus scis *quid facto opus est.* III, 5, 75 (Haasius ad Reisig. p. 704): moneo *quid facto usus sit.* Phorm. V, 1, 35: Nunc *quid opus facto sit* vide. Hec. V, 4, 38: quod facto usus sit.

Videamus reliqua verba. Plaut. Trin. I, 2, 5: Hic illest senecta aetate qui *factust puer.* Cato R. R. c. 157: Altera est crispa, *apiacon vocatur.* Ib. Item est tertia, quae *lenis vocatur.* Ennii Euhemerus fr. 4, 27: qui Titani vocantur. fr. 7, 36: quod aether vocabatur. Plaut. Bacch. III, 3, 69: Quis vocatur? LU. Bacchis. De vocari cum nominativo praedicati coniuncto vide etiam Par. et Taubm. ad Amph. I, 1, 226. Merc. prol. v. 5: Graece *haec vocatur Emporos* Philemonis. — Cato R. R. c. 157: prima est, *levis* quae *nominatur.* Plaut. Stich. II, 1, 1: Mercurius, Iovis qui *nuntius perhibetur,* cf. Plaut. ap. Gell. VII, 7: Me volo *fortem perhiberier virum.* Bacch. III, 3, 21: Et discipulus et magister *perhibebantur inprobi.* Stich. v. 11 sqq.: qui usus unice Civibus ex omnibus *probus Perhibetur.* Terent. Adelph. III, 4, 59: si vos voltis *perhiberi probos.* Plaut. Poen. V, 2, 117: Iterum mihi *gnatus videor,* quod te repperi. Terent. Phorm.

I, 2, 44: Paupertas mihi *onus visumst* et *miserum* et *grave*. — Plaut. Most. I, 3, 76: utinam meus nunc *mortuos* pater ad me *nuntietur*. Bacch. III, 6, 12: *reperiuntur falsi* falsimoniis, Lingua *factiosi, inertes* opera, sublesta fide.

Minus arte cohaeret cum verbo nominativus iste tum, cum in enunciationem quasi secundariam solvi potest, ita ut praedicatum addito illo nominativo restringatur quasi et accuratius definiatur. Sic apud Livium Andronic. Aegisthi fr. 5: Sollemnitusque deo litat laudem *lubens*. Naev. fr. inc. com. 19: An nata est sponsa *praegnas?* vel aï vel nega. Naev. Lycurg. fr. 24: Vos qui astatis *obstinati*. fr. inc. trag. 4: *Dubii* faventem per fretum introcurrimus. Naev. Colax fr. 4: exanimabiliter *timedus* pedibus protinam me dedi. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 88: omnes *avidi* spectant ad carceris oras. l. VI, fr. 14. l. VI, fr. 18, v. 216: Ut pro Romano populo proguariter armis Certando *prudens* animam de corpore mitto. Pancratiastarum fr. 3: Cum desubito me orat mulier *lacrimans*que ad genua accidit. Satur. l. VI, v. 31: Ille *tristis* cibum dum servat, tu *ridens* voras. Epigramm. 1, v. 4: volito *vivus* per ora virum. Sota fr. 5: Ille ictu' retro reccidit in natem *supinus*. Euhemerus fr. 1: Initio *primus* in terris imperium summum Caelus habuit. fr. 3, 13: Saturno filius qui *primus* natus est. fr. 7, 32: *primus*que in ea ara Iuppiter sacrificavit. Plaut. Trin. II, 4, 72: Edisne an *incenatus* cum opulento adcubes? Rud. II, 1, 13: Domum redimus clanculum, dormimus *incenati*. Pseud. III, 2, 57: It *incenatus* cubitum. Asin. III, 3, 44: Quas hodie adulescens Diabulus ipsi *daturus* dixit, quae est mera attractio. Bacch. III, 6, 24: *Benevolens* vivit tibi. v. 40: Loqueris nunc nugas *sciens*. IV, 3, 3: Incredibilis inposque animi, inamabilis, inlepidus vivo. Pseud. I, 3, 74: Inanis cedis. Pseud. v. 842: Peccavi insciens. IV, 7, 81: tune etiam cubitare solitu's in cunis *puer?* IV, 8, 4: ego iam *inultus* promam viginti minas. Men. IV, 2, 65: Post ante aedis cum corona me derideto *ebrius*. V, 3, 2: Qui vi me cogunt, ut *validus* insaniam? 5, 10: edepol ne ego *homo* vivo *miser*. V, 9, 14: si quid stulte dixi atque *inprudens* tibi. Poen. IV, 2, 84: Tacitus tace. Most. II, 2, 11: Credo, *exspectatus* veniam familiaribus. v. 12. V, 1, 54: nimio plus sapio *sedens*. v. 64: Numquam edepol [tu haec facinora] hodie *inultus* designaveris. v. 66: *elixus* esse quam *assus* soleo suavior. Pers. v. 1 princeps. I, 1, 40: si egomet *totus* veneam. Pers. v. 254: *Lubens*

vitulor. Caecil. Stat. Hymnis fr. 3, v. 69: Quin machaera licitari adversum aeneum coepsti *sciens?* Karine fr. 1, v. 105: quod *viva* ipsi opposivit pignori. Terent. Andr. IV, 5, 3:

Quae sese inhoneste optavit parere hic ditias
Potius quam in patria honeste *pauper* viveret.

5. Reliquum est ut de usu anomalo nominativi dicatur, quo referendi sunt ii loci, ubi vel *absolute* positus esse videtur, vel anacoluthon est in enunciatione, ut extra structuram legitimam verborum enunciationis, quae alium casum desideraret, positus sit. Maxime aptus est nominativus ad hunc usum (inprimis in enumerationibus), quoniam est casus simplicissimus, cui rei egregio documento est locus Plautinus Men. III, 2, 23: Quid ais, homo Levior quam *pluma*, ubi nominativus pluma congruit cum praegresso vocativo homo, ita ut nulli alii casui locus esse potuisset (v. Diomedes p. 206. sec. edit. Colon. 1526). Voc. levior autem, ut vera congruentia nominativi cum nominativo efficiatur, participii instar solvendus est in: qui es levior. Primum pertinent huc loci nonnulli Catonis. Ac minus mirandum hoc est in eo libro eius, qui est de re rustica, quod hic liber ita videtur conscriptus esse a Catone, ut non expertus sit ultimam quasi manum emendatricem, sed ut multa celeriter sibi adnotaret tantum quae postea secundum grammaticae praecepta severiora vellet emendare. Sic cap. 10: Quomodo oletum — instruere oportet: vilicum — opilionem I. *Summa* hominum XIII. boves trinos cett. Hoc loco nominativus summa interiectus est accusativis qui antecedunt et sequuntur, ut enunciationem quasi per se efficiat, ita ut animo scriptoris sit obversatum esse videatur. Similiter cap. 11 v. Summa homines XVI ubique praecedunt accusativi, ut vilicum cett. et paulo infra sequuntur item accusativi: boves II, asinos cett. Ib. cap. 17: *Ea* quae semen viride et maturum habet, uti semen de cupresso, de pino, quidvis anni *legere* possis, ubi pro ea exspectatur potius eam, sed nominativus ipso initio orationis positus est absolute, nulla ratione habita constructionis syntacticae; videtur per attractionem propter sequentem nominativum pronominis relativi demonstrativum etiam in nominativo positum esse. Or. in L. Veturium de sacrificio commisso ap. Festum p. 234: *Servi, ancillae,* si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. H. l. praedicatum facit

non congruit cum subiectis servi, ancillae, quae initio enunciationis sunt posita, sed enunciatio interposita est secundaria: si quis eorum, et iam verbum quoque potissimum enunciationis facit congruit cum partitivo illo quis, ita ut sit anacoluthon et nominativi illi servi, ancillae facti sint absolute positi. Ἀνακολούθως item sive elliptice, certe autem negligenter scriptum est ab eodem Catone de re militari (Lion. Caton. p. 43) ap. Plin. hist. nat. praef. sub fin.: Scio ego, quae scripta sunt, si palam proferantur, multos fore qui vitilitigent: sed *ii* potissimum qui verae laudis expertes sunt, ad q. l. Bolhuis. diatr. lit. in Cat. scr. haec habet: „Abrupta oratio, cum grammatices regulae poscant eos." Mente addere possis post *ii:* hoc faciunt, et hoc puto etiam animo scriptoris obversatum esse. Accedamus ad Plautum. Pseud. I, 1, 62 sqq.:

Nunc *nostri amores mores consuetudines*
Iocus ludus sermo suavis saviatio,
Conpressiones artae amantum conparum,
Papillarum horridularum *oppressiunculae:*
Harum mihi *voluptatum omnium* —
Distractio venit.

Men. prol. v. 57 sqq.:

Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui surrupuit alterum,
Ei liberorum, nisi divitiae, nil erat:
Adoptat illum puerum surrupticium.

H. l. tamen, ut docet Lambinus, non opus est anacoluthon sive nominativum absolutum statuere, potest enim nominativus ille tamquam subiectum referri ad adoptat, ita ut haec: ei liberorum — nil erat parenthesin efficiant. Locus Poen. IV, 2, 79 sqq., qui vulgo sic scribitur:

— erus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surruptus fere sexennis, postibi
Qui eum surrupuit, huc devexit meoque ero eum hic vendidit,

non pertinet huc, nam ibi Bothius facillima et optima mutatione pro gnatus scripsit gnatust, ex Pal., qui gnatus st. Duos locos huc pertinentes attulit Bernhardy synt. Graec. p. 68, adnot. 112, Bacch. I, 1, 55:

Quia istoc inlecebrosius
Fieri nil potest, *nox mulier vinum* homini adulescentulo.

et Terent. Heaut. V, 4, 10:

CH. At ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
CL. Quos? CH. Si scire vis, ego dicam: *gerro, iners, fraus, helluo,*
Ganeo, damnosus.

Adde Hec. III, 1, 6 (quem locum afferunt Rudd. p. 389. Schulz. gr. lat. p. 666, alii): Nam *nos omnes* quibus est alicunde aliquis obiectus labos, Omne quod est interea tempus prius quam id rescitumst lucrost, ubi, ut recte Schulzius dicit, primum voluit dicere: lucro apponimus, sed quia verbis omne quod nova series sententiarum incipit, iam priorem negligit loquens et enunciationem ita ad finem perducit, quasi omne quod sit subiectum potissimum enunciationis et pergit ita, quasi non nos omnes, sed nobis omnibus dixerit. Recte Bipontinus ait, poetam h. l. anacolutho illo animi perturbationem Pamphili scientem imitari. Minus offendit Eun. prol. v. 10 sqq.:

Atque in Thensauro scripsit, causam dicere
Prius unde petitur, aurum qua re sit suom,
Quam *illic* qui petit, unde is sit thensaurus sibi,

ubi ratio grammatica illum videtur postulare, sed ut recte dicit Donatus, est mente addendum dicat, ita ut haec sit enunciatio secundaria quasi, quam vulgo dicunt subordinatam. Eun. V, 8, 33:

PH. Quor ergo in his te conspicor regionibus?
THR. Vobis *fretus,*

ubi cum Schmiedero Thrasonis orationem, cum nonnulla addere vellet, a Phaedria interruptam esse puto.

6. *Vocativus* primum sine interiectionibus usurpatur, ut a Catone ap. Charisium p 143: *Vita* deum immortalium, cf. Meyer. or. Rom. fragm. p. 150 et Bolhuis. diatribe lit. in Catonis scripta et fragmenta p. 214, ad q. l. Statilius Maximus: Ἐκφώνησις ἀρχαϊκὴ ὡς ὦ πόποι. Plaut. Amph. II, 2, 190: Di inmortales. Ter. Andr. V, 6, 10: Charine, utrobique sine interiectione Fleckeisen. Terent. Andr. II, 6, 2: Dave, ut scripsit Fleckeis. In hanc rem docet Fleckeisenus in Iahnii nov. annal. philol. 1856 p. 686, interiectionem o vocativo additam, nisi in sermone concitato et tum semper initio sermonis, ab usu loquendi dialogi prorsus alienam esse. Deinde variis additis interiectionibus. Disserit de hac re Ruddimannus p. 316. 338 et sq.

Au. Terent. Adelph. III, 2, 38: Au au, mi homo, sanun es?

Ehem. Adelph. V, 7, 3: Ehem, pater mi, tu hic eras? Andr. IV, 2, 3: ehem Pamphile, optume mihi te offers.

Hem. Adelph. III, 2, 45: Hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.

Eho. Ennii Cresphontis fr. 6: Eho tu. Plaut. Pseud. I, 3, 114: Eho, Pseudule, I, gladium adfer. Stich. I, 2, 93: Eho Crocotium. Pseud. v. 1217: Eho tu. Merc. I, 2, 77: Eho tu, eho tu. V, 2, 109: Eho tu. Terent. Andr. III, 5, 10: Eho dum bone vir, quid aïs?

Eheu. Plaut. Rud. II, 6, 28: Eheu, Palaestra atque Ampelisca, ubi estis nunc?

Heia. Aul. II, 2, 43: Heia Megadore, haud decorum facicinus tuis factis facis. Bacch. III, 3, 4: Heia, Lude.

Heus. Men. v. 378: heus mulier. IV, 3, 21: heus tu. I, 2, 26: Heus adulescens. Bacch. IV, 3, 14: [Heus] Mnesiloche, quid fit? V, 1, 30: Heus Bacchis. Pseud. I, 3, 62: Heus tu. Idem legitur IV, 2, 3 et v. 1123 et v. 241 et Most. III, 1, 150. Most. III, 2, 97: Heus Theuropides. v. 103: Heus tu. Most. v. 939: Heus vos, pueri. IV, 2, 72: Heus vos. Pers. v. 845: Heus vos. Merc. IV, 4, 60: Uxor, heus uxor. Terent. Adelph. V, 2, 1: Heus Syre.

O. Ennii annal. l. I, fr. 10: O pietas animi. fr. 34, v. 46: o gnata. fr. 71: O Tite tute Tati. fr. 72: o Romule, Romule dic. ib. v. 117: O pater o genitor o sanguen dis oriundum. l. X, fr. 5, v. 349: O Tite. l. XIV, fr. 8: o cives. Annal. incertae sedis fragm. 2: O genitor noster Saturnie maxime divum! Fragm. Achillis 8: O Patricoles. Alexandri fr. 10: O lux Troiae, germane Hector! Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 118: O pater, o patria, o Priami domus. Erechthei fr. 2: O terra Thraeca. Hecubae fr. 2: O magna templa caelitum. Iphigeniae fr. 2: cessas, o fide senex? Thyestis fr. 14: O Fides alma apta pinnis, et ius iurandum Iovis! Ennii epigramm. 1: o cives. Plaut. Most. II, 2, 17. Pers. I, 1, 16: O Sagaristio. Ib.: O Toxile. Merc. V, 2, 10: O Cupido. Pseud. v. 1065: O fortunate. Men. V, 9, 6: O adulescens. Most. I, 3, 5: O Venus venusta. Truc. II, 4, 37: Quapropter, o mea vita? Pseud. I, 3, 10: O Pseudule mi. Bacch. III, 3, 47: o Philoxene. IV, 9, 9. v. 55: O Nicobule. Stich. IV, 2, 38: o lux oppidi. Mil. IV, 8, 20. Stich. IV, 2, 5 sq.: [o] sperate Pamphile, o [salus] mea, O mea vita,

o mea voluptas. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2: O infelix, o sceleste! Terent. Hec. V, 4, 16: O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea. Andr. III, 2, 12: O Dave, itan contemnor abs te? Ad. III, 3, 53: o Aeschine.

Pro. Ennii Hectoris lustra fr. 18: pro Iuppiter! Plaut. Most. I, 1, 74: Pro di inmortales. 3, 49 et II, 2, 97: Pro di inmortales. I, 3, 34: Pro Iuppiter. Bacch. II, 2, 4 et 3, 10: Pro di inmortales, item Stich. V, 2, 9. Pseud. II, 1, 1: Pro Iuppiter, item Men. II, 3, 60. V, 5, 53. Most. I, 3, 34. — Men. v. 474: Pro di inmortales, item V, 7, 12. — Poen. V, 3, 3: Pro supreme Iuppiter. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 22: Pro di inmortales! Terent. Adelph. I, 2, 31: Pro Iuppiter, tu homo adigis me ad insaniam.

Vah. Plaut. Bacch. IV, 8, 38: Vah, Salus, Me servavisti.

7. Memorabilis est vocativus pronominum et numeralium. Sic Ennii Medeae exulis fr. 21: Iuppiter *tu*que adeo summe Sol. Ennii Cresphontis fr. 6: Eho *tu*. Plaut. Merc. I, 2, 77: Eho *tu*, eho *tu*. Merc. V, 2, 89: tu puere. V, 2, 109: Eho *tu*. Sic heus *tu* legitur Most. III, 1, 150. 2, 103. — Most. v. 939: Heus *vos*, pueri, quid istic agitis? IV, 2, 72: Heus *vos*. Pers. II, 4, 7. — Pers. v. 669 et 672: Heus *tu*, item IV, 4, 63. — Pers. 845: Heus *vos*. V, 1, 15: *Tu*, Sagaristio, accumbe in summo. Bacch. IV, 7, 5: Eho *tu*, [scelus,] loquitatusne es gnata meo. V, 1, 20. Pseud. I, 3, 62: Heus *tu*. Idem legitur IV, 2, 3 et v. 241 et Men. IV, 3, 22. Pseud. v. 1217: Eho *tu*. Merc. III, 2, 24 et V, 1, 9: Flagitium *tu* hominis. Poen. III, 3, 46: *Tu*, si te di amant, agere tuam rem occasiost, quod Ruddim. p. 389, adnot. 79 sine causa anacoluthon habet, rectius Ramshorn. gramm. lat. p. 699 adnot. z tu vocativum esse statuit. Simili modo Pseud. III, 2, 66: Nunc adeo *tu*, qui meus es, iam edico *tibi* et I, 2, 88 sqq.: *Tu* autem, quae — non scis solvere, Phoenicium, *tibi* ego haec loquor. Numeralis autem unus vocativum habes in Plaut. Frivolar. fragm. 7: O amice, ex multis mi *une* Cephalio (ap. Rudd. I, p. 135, adnot. 93).

Si cum imperativo coniuncta sunt pronomina, ambiguum esse potest, utrum in nominativo an vocativo posita sint statuenda; res ad idem redit nec multum lucramur huius rei disceptatione: tantum certum est, pronomina illa semper appositionem efficere secundae personae, quae imperativo est expressa. Quamquam si spectamus locum Plaut. Men. V, 4, 9, 46: uterque

id, quod rogabo, dicite (cf. IV, 3, 16) ubi uterque certissime est nominativus, videtur etiam omnibus ceteris locis pronomen in nominativo positum statuendum esse, iis tantum exceptis, ubi inter pronomen personale et imperativum alius vocativus personae interpositus est. Exempla plurima in promptu sunt. Naevii Lycurg. fr. 5: Vos qui regalis corporis custodias Agitatis, ite actutum cett. Ennii Eumenid. fr. 7: vos facessite! Plaut. Pers. V, 2, 34: Restim *tu* tibi cape (nom.). Most. v. 815: Quin tu i intro. v. 837: At tu istoc ad vos optuere. III, 2, 168: tu illam aspice. Most. V, 885: Mane tu. V, 2, 51: tu quiesce. v. 59: vos plausum date. Most. v. 897: At tu, quaeso hercle, iam abstine sermonem de istis rebus. Pers. I, 3, 83: tu — adserito. II, 2, 7: tu — sine. v. 13 sq.: tu — fac. v. 34: dic tu. II, 2, 60: At tu hoc face. v. 64: Et tu hoc taceto. Pers. 398: tu me vende. Pers. v. 469: nunc agite *ite vos*. Pers. v. 789: O bone vir, salveto: et *tu*, bona liberta (voc.). Pers. V, 1, 15: *Tu*, Sagaristio, accumbe in summo (hic *tu* certissime est voc.). Truc. V, v. 52. Most. II, 1, 44. Most. III, 2, 123: cave tu. Stich. III, 1, 45: *Ite* hac secundum *vos*. Pers. v. 600: *adi* eum *tute*. IV, 4, 109: *tu* pauca in verba *confer*. Merc. IV, 1, 11: *Abi* iam *tu* intro. v. 955: Quin *tu* ergo i modo. v. 137: At *tu* edepol *sume* laciniam. I, 2, 29: At edepol *tu* calidam picem *bibito*. II, 2, 6: *I tu* hinc. II, 2, 39 tu, praegresso seca in superiore versu. v. 270: *Vos*met *videte*; idem legitur I, 1, 102. Men. v. 1076: tu salveto: tu vale. Men.V, 7, 49: tu hic me mane. Men. IV, 3, 16 sq.: utere Vel tu, vel tua uxor. V, 9, 73. III, 3, 23: At tu, quando habebis, tum dato. Men. v. 216: Sequere tu me. II, 3, 63: tu tace modo. Pseud. v. 1234: Sequere tu. Men. I, 3, 6: tu iudicato. Pseud. IV, 2, 29: *tute* eius nomen *memorato* mihi. III, 2, 69: eo *tu spectato* semul. v. 70: [tu] progredimino. v. 72: tu sinito. v. 73: tu teneto. Bacch. IV, 7, 34 sq.: Agedum tu Artamo Forem hanc pausillulum aperi. v. 36: accede huc [nunc] tu. Stich. I, 2, 58. 61. V, 2, 21. Stich. v. 700. 762. 763. Amph. III, 3, 12: Tu gubernatorem ab navi huc evoca. Pseud. I, 1, 18: tute hinc narrato tibi. v. 31: tu istinc ex cera cita. 2, 29: *Tu esto* lectisterniator. *tu* argentum *eluito*, itidem extruito. v. 62 sq.: tu — audi. Pseud. v. 209 sq.: Tu — face. v. 263: ambula tu. I, 3, 78: Semper *tu* ad me cum argentata *accedito* querimonia. v. 128: Perge tu. II, 2, 52: tu epistolam hanc a me accipe atque illi dato. III, 2, 96: *Gu-*

stato tute prius et discipulis *dato.* Most. I, 3, 104: Tum *tu* igitur *cedo* purpurissum. Men. IV, 2, 111: Aperite atque Erotium *aliquis evocate* ante ostium. Pseud. v. 1284: Simoni adesse me *quis nuntiate.* Stich. v. 67: inde *vocatote aliqui.* Merc. I, 2, 21: Aperite aliquis. Merc. V, 2, 69 sq.: *aliquis* actutum huc foras *Exite,* illinc pallium mi *ecferte.* Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 3: Abi hinc tu, stolide. Inc. fab. fr. 24, v. 272: *praei* hercle *tu.* Terent. Andr. III, 2, 41: *tu* tamen *idem* has nuptias Perge facere ita, ut facis. Ad. II, 4, 20. III, 4, 55. Adelph. IV, 4, 26: *Aperite aliquis* actutum ostium.

B. Ablativus.

De significatione principali ablativi agit Madvig. Bemerkungen p. 29 sqq., etiam p. 32 supra, item de natura ablativi ibid. p. 67 sqq., copiosius autem Iacobsius in ea, quam supra commemoravi, commentatione, cuius sententiam primum quam paucissimis exponam.

Casibus obliquis in universum utitur lingua ad ea, quae in subiecto et praedicato enunciationis continentur, accuratius definienda et constituenda, quatenus hoc nominibus fieri potest. Iam si prius consideramus ea, quae ad praedicatum accuratius constituendum adduntur, omne id quod affirmatur de subiecto, habitum eius, statum sive condicionem exprimit, in qua versatur, ab eo, qui loquitur, cognitam et animadversam, quae tamen condicio cum a subiecto quasi profecta cogitetur, fit ut simul etiam eius actionem s. vim efficacem et activam animo intueamur. Duplex est igitur, quod in enunciatione consideranda nobis offertur, prout praedicatum magis aut subiectum intuemur, status eius s. habitus quidam aut eius actio. Velut si dico: *arbor floret,* hoc cogitari potest aut ut status arboris, in quo nunc versatur, aut ita, ut significet actionem subiecti: arbor quasi flores ex se procreat. Sed ne in hoc altero quidem utpote fluctuante et inquieto et semper denuo nascente consisti potest; certus quidam terminus et quasi finis actionis statuendus est, ubi iterum redit in statum quietum, qui tamen est *ille status, qui ex vi efficaci et activa subiecti demum prodiit,* non prior ille ab initio in subiecto apparens. Et sic tertia ratio prodit, qua verbum in enunciatione accipi potest. Ut arbor floreat, iam effectum spectatur vi activa et efficacitate subiecti enunciationis, arbor versatur in statu, qui ex actione

eius iam ad finem perducta demum prodiit. Harum trium didiversarum quasi *formarum* verbi in enunciatione altera exprimit meram actionem, quae prodit voluntate subiecti, tertia statum, ad quem pervenire voluit subiectum et revera pervenit, prima id quod primo aspectu in subiecto fieri animadvertitur, ita ut nondum cogitetur de actione praegressa. In tertia forma habitus et actio inter se coniuncta, in prima et altera etiamnum separata sunt.

Quod si verbum in prima forma positum est, ita ut nihil nisi statum et habitum subiecti animadversum, nullius alius cogitationis ratione habita, exprimat, ea quae adduntur nullam aliam vim habere possunt nisi hanc, ut status ille variis modis clarius, accuratius, distinctius adumbretur et describatur. Efficitur autem hoc addito nomine in *casu ablativo* posito. Considerantibus autem nobis ea, quae ad habitum subiecti accuratius describendum adduntur, paulo accuratius, primo oculorum obtutu discrimen se offert inter tales res, quae aut re vera aut cogitatione simul cum statu illo extant etiamnum et eas, quae ante illum fuerunt. Illae res, quae eodem tempore cum statu extant, faciunt illum quasi plenum atque integrum; alterae autem, eas dico, quae antea extiterunt, causam quasi efficiunt illius status et declarant unde ortus sit, ita ut ipse status intelligatur esse quasi consequens harum rerum iisque effectus. Utraeque res ita differunt inter se ut quies et motus talis, quo habitus quasi quietus demum efficitur. Illae res ad habitum accuratius designandum additae respondent ad interrogationes: *ubi? quando? quomodo?*, hae ad interrogationes: *unde? ex quo? a quo?* simil.

Habitum autem illum subiecti animadversum non opus est praedicati, quod proprie dicitur, forma expressum esse, potest etiam forma attributi, quod tum fieri solet, cum non mutabilis, sed fixus et immutabilis cogitatur. Quo fit ut ablativus aeque adiectivis ac verbis addi possit, immo cum omne verbum compositum quasi cogitari possit ex copula et notione adiectivi, ad hanc partem verbi, quae adiectivo efficitur, semper spectat ablativus eamque accuratius describit et designat. Addit Iacobsius iam a veteribus grammaticis Latinis duplicem usum et naturam ablativi animadversam esse, ut a Donato, Maximo Victorino, Aspero iuniore, qui ablativo ea, quam priorem posui, significatione usurpato nomen septimi casus indunt.

3*

Potest autem ablativus poni aut sine praepositione aut cum praepositione addita. Praepositio casui additur, si eam significationem, qua eum positum esse volumus, accuratius designari et describi opus est, quoniam solus casus propter varias suas significationes ad hoc non semper sufficit. Quo fit ut praepositiones quasi supplementum sint casuum nominis et simul cum iis tractandae.

Sed ne in his duobus quidem quae supra posuimus ablativi generibus substisti potest, nam tertium etiam est medium quasi utriusque, quod transitum facit a priore genere ad alterum, spatium quasi quod inter utrumque interiacet. Hinc tria existunt genera, quibus nomen ad primam verbi formam addi potest, quae similia sunt tribus casibus qui in lingua sanscritica separatim extant, ablativo, instrumentali, locativo, quorum primo respondet Latinorum ablativus originis, alterum genus transitum, viam, differentiam, instrumentum, simil. significat, locativus autem tertii Latinorum ablativi partem exprimit, quo locus, ubi quid est, spatium quod quid occupavit, tempus, qualitas, forma, simil. significantur. Haec tria genera ablativi possis *ablativum principii, ablativum medii, ablativum habitus* dicere. Quorum ex iis, quae in grammaticis vulgo ponuntur formis ablativi, respondent primo ablativus *loci* ad interrogationem *unde* respondens, ablativus *temporis* respondens ad interr. *a quo tempore?*, abl. *originis*, abl. *comparationis* omisso *quam* positus, et nonnulla genera ablativi *causae*, alteri ablativus *mensurae* positus in differentia metienda, abl. *instrumenti*, plurima genera abl. *causae* et abl. *pretii*, tertio denique abl. *loci* et *temporis* respondens ad interrogationes *ubi?* et *quando?*, abl. *modi*, abl. *qualitatis*.

Omnia autem, quae ad statum subiecti accuratius describendum adduntur, possunt aut ad *quantitatem* aut ad *qualitatem* referri. Illa iterum dividi possunt in ea, quae extrinsecus statum illum constituunt, quo pertinent omnia quae locum et tempus exprimunt, et in ea quae interiorem quantitatem status describunt, quam nos dicimus *gradum*. Haec hactenus Iacobsius.

I. Ablativus quantitatis.

8. *Ablativus loci.* a) *principii.* Ablativus principii exprimit locum, unde actio proficiscitur, quo pertinent nomina lo-

corum et his cognata, velut *domo, rure,* ablativi coniuncti cum praepositionibus *ab, ex, de,* si significationem habent vere localem proficiscendi et distantiae, deinde multi ablativi e verbis pendentes, qui quamquam non semper ipsi locum exprimunt, tamen pro locis, unde aliqua actio proficiscitur, accipiuntur, tum adverbia correlativa *unde* et *inde,* sicut *hinc, illinc, istinc, utrimque.* Naev. bell. Pun. l. I, fr. 5: *Troiad* exibant. Enuii annal. l. IX, fr. 19: *Sarra* oriundi, i. e. Tyro (Probus in Georg. II, 506 p. 53 Keil.: Tyron — Sarram appellatam Homerus docet, quem etiam Ennius sequitur auctorem, cum dicit „Poenos Sarra oriundos"). Plaut. Most. II, 2, 10: *Aegypto* advenio. Truc. I, 1, 74: Nam ego *Lemno* advenio Athenas nudius tertius. II, 4, 4: Qui tam infacetus, *Lemno* adveniens cett. Pers. I, 3, 57: Megaribus. Merc. v. 390: ecquam tu advexti tuae matri ancillam *Rhodo?* Poen. V, 2, 27: Qui illim (sic Δp) sexennis perierim *Karthagine.* cf. v. 29. Stich. III, 2, 35: *Ambracia* veniunt huc legati puplice. Bacch. II, 2, 53: Mille et ducentos Philippos tulimus aureos *Epheso.* Pseud. II, 4, 40: Qui ad patrem advenit *Carusto.* cf. v. 47: *ex Carusto* qui huc advenit. Deinde pertinent huc exempla omnia quae iam supra attulimus cum de notione substantivi agebamus, ea dico, in quibus ablativus nominis urbis sive insulae alii substantivo additus est ad originem exprimendam, qua de re vide etiam Schneider. ad Caes. bell. Gall. III, 20, 2. Cato dixit *Syracusis* soleae. Plaut. Merc. V, 2, 99: Video ibi hospitem *Zacyntho.* v. 102: Hospes respondit, *Zacyntho* ficos fieri non malas. Poen. V, 2, 36: Hannonem sese ait *Karthagine.* Asin. II, 4, 92: Periphanes, *Rhodo* mercator. Pseud. I, 3, 36: Salve multum, serve *Athenis* pessume.

Ennii Medeae exulis fr. 1, v. 287: Nam numquam era errans *mea domo* ecferret pedem. Plaut. Cist. IV, 1, 6: Haec cistella numnam hinc a nobis *domost?* Merc. I, 1, 12: Biennium iam factumst, postquam abii *domo.* Poen. sc. ult. v. 4. Bacch. IV, 4, 9: ut *domo* sumeret. Stich. v. 29: Nam viri nostri *domo* ut abierunt. v. 523: si diu afueris *domo.* Stich. V, 3, 3: *Domo* dudum huc arcessita sum. Pseud. I, 3, 121. Mil. v. 376. Men. IV, 1, 6: Pallam — hodie tibi quam surrupuit *domo.* 2, 82: Palla mihist *domo* surrupta. v. 85: Palla, inquam, periit *domo.* v. 101: quando quid tibi erit surruptum *domo.* V, 1, 29: *Domo* suppilas. Amph. II, 2, 6: Nam ego id nunc experior *domo* (v.

Taubm.), οἴκοθεν. cf. Merc. II, 3, 20: Scio saevos quam sit, *domo* doctus, ad q. l. Taubm.: „Domo doctus vel domi didicisse dicitur, qui se ipso aliquid expertus est nec opus habuit, ut aliunde disceret." Curc V, 3, 7: reddit argentum *domo.* Hartungius de casibus p. 97 affert e Plauti fragmentis: nil *domo* foras nunc dederis. Men. V, 5, 52: At ille suppilat mihi aurum et pallas ex arcis *domo.* v. 63: Hanc *domo* ab se surrupuisse. 9, 78: quoi quam pallam surrnpui dudum *domo,* Eam dedi huic. Merc. v. 49. v. 357: me invitam *domo* extrusit ab se. v. 809. V, 1, 2: Hunc hodie postremum extollo *mea domo patria* pedem. Terent. Eun. III, 5, 62: perii, nam domo exulo nunc. Adelph. II, 1, 44: *domo* me eripuit.

Plaut. Truc. III, 2, 1:

Mirum videtur, *ruri* erilem filium
Strabacem non redisse.

Merc. IV, 3, 6: *rure* iam rediit uxor mea. Truc. III, 2, 25: Si *ruri* veniat. Most. V, I, 28: Veniunt *ruri* rustici. Merc. v. 820: *rure* rediit. v. 823: Iam mater *rure* rediit? IV, 5, 12: Adveniens mater *rure.* III, 3, 25: cras si *rure* redierit. Terent. Eun. III, 5, 63: metuo — pater ne *rure* redierit iam. Hec. I, 2, 115: *rure* huc advenit. Eun. V, 4, 45: ecce autem video *rure* redeuntem senem.

Livius Andronicus Aegisthi fr. 8, v. 14: *templo*que hanc deducitis? Naev. fr. 8 Danaes: indigne exigor *patria* innocens. Cato R. R. c. 5: *Alieno* manum abstineat. Ib.: facilius *malo* et *alieno* prohibebit. Ennii annal. fragm. inc. 52: raucum sonus *aere* cucurrit. Ennii Medeae exulis fr. 5, v. 295: *patria* procul. Plaut. Asin. I, 2, 9: elavi *bonis.* Most. III, 1, 69: *Urbe* exulatum. Rud. II, 4, 11: potin' ut *me* apstineas manum? Truc. V, 34: Apstine[*]) *hoc,* mulier, manum. v. 52: abstine *istac* tu manum. Pers. I, 1, 11: *me* erus meus manum abstinere hau quit tamen. Men. v. 768: Et illi quoque haut abstinent saepe *culpa.* Plura exempla verbi *abstinere* v. in Weisii lexic. Plaut. in h. v. Merc. v. 110: Quem *navi* abire vetui. Merc. III, 4, 69: si *hac urbe* abis. Pers. IV, 4, 17: Evortes tuo arbitratu homines *fundis, familiis.* Truc. IV, 3, 10: *vinclis* exsolvemini. Amph. I, 1, 88: Nec recedit *loco.* Amph. I, 1, 89: Animam omittunt prius

[*]) Sic V. C. sec. Par. Vulgo *abstine.* Antiqua orthographia servanda fuit sec. Ritschelium proleg. ad Trinumm. p. 115.

quam *loco* demigrent. Truc. I, 1, 63: me exinde amovit *loco.* Bacch. II, 3, 56: Ubi *portu* eximus. Bacch. III, 3, 19: pedem ut ecferres *aedibus.* IV, 3, 19 sq.: Eum ego meis dictis malis *his foribus* atque *hac* [*muliere*] Reppuli reiecique hominem. 4, 9: *pectore* promat *suo.* Trin. v. 1127: Nam exaedificavisset aedibus me *hisce* (ex emendatione Fleckeiseni in Iahn. nov. annal. philol. 1851, Vol. 61, sect. 1, p. 61), ubi vid. Lamb. Idem Fleckeisenus l. c. p. 64 affert Trin. v. 601: Postquam exturbavit hic nos *nostris aedibus*, et p. 62 haec: extrudere *aedibus* Aul. I, 1, 31. Rud. 1046, eximat *vinculis* Capt. 204; *corde* expelle desidiam *tuo* Trin. 650; Trin. 805: cunctos exturba *aedibus.* — Most. IV, 2, 59: Atque eam *manu* emisisse? Pers. IV, 3, 14: iam *manu* emisisti mulierem? Merc. III, 4, 75: *patria hac* effugiam. v. 810: exigitur *matrumonio.* Most. IV, 2, 20: maxumam *his* iniuriam *Foribus* defendat? quod dubitat Schellerus in gramm. lat. p. 491 utrum sit ablativus an dativus, cf. Bacch. III, 3, 39: dum te poteris defensare *iniuria.* Non puto huc pertinere locum Aul. IV, 7, 6, ubi *Δg* habet quidem: Et istuc confido fratre me impetrassere, sed recte editores, etiam Kampm. de AB p. 12 ante fratre addiderunt a, quoniam omissio praepositionis apud illud verbum inaudita est. Etiam Goellerus addidit a, quamquam dubitat, an etiam solus ablativus recte se habeat. Pertinet huc etiam antiqua ablativi forma *qui.* Sic Capt. III, 4, 49: Quia tute ipse eges in patria nec tibi *qui* vivas domist, h. e. unde vivas. Asin. I, 3, 11: Solus *solitudine* ego ted atque *ab egestate* apstuli. Merc. I, 1, 41: Atque animus *studio* amotus *puerilist* meus. I, 1, 73: Postquam recesset vita *patrio corpore.* Men. V, 5, 5: Quem — hominem — *vita* iam evolvam *sua.* Terent. Phorm. prol. v. 32: Quom per tumultum noster grex motus *locost,* ubi vid. Donatum et cf. Beneckium ad Cic. orat. Catil. p. 110. Andr. II, 2, 15: *Qui* scis? = unde. III, 2, 32:

multa concurrunt simul,
Qui coniecturam hanc nunc facio.

Hec. IV, 2, 23: me *hac suspitione* exolvam. V, 2, 26: et te simul *suspitione* exolves. Phorm. V, 4, 4: *cura* sese expedivit. Hec. III, 1, 8: At sic citius qui te expedias *his aerumnis* reperias. Ib. V, 1, 29: teque *hoc crimine* expedi. Phorm. IV, 5, 10: Nos *nostro officio* non digressos esse. Andr. II, 5, 12: *uxore* excidit.

Pertinent huc etiam nonnulli loci, ubi supinum in *u* exiens

significatione loci usurpatum est. Cato R. R. c. 5: [Vilicus] primus *cubitu* surgat, postremus cubitum eat. Plaut. Men. II, 2, 5: Prius iam convivae obambulant ante ostium, Quam ego *opsonatu* redeo. ibid. v. 14: Nunc *opsonatu* redeo.

9. *Ablativus cum praepositione* ab *coniunctus ad locum exprimendum, unde aliquid proficiscitur.* Hic quoque aut propria aut translata significatione positus esse potest. In legg. XII. tabb. IV, fr. 3 est: si pater filium ter venum duit, filius *a patre liber* esto. Naev. fr. inc. com. 3, v. 110: *ab amica* abduxit. Naev. Tarentilla fr. 2, v. 78 [quod Bothio est Ennii fr. inc. trag. 60]: *a labris* alium invocat, ubi Bothius: a labris, non ex animo. Naev. Tarentilla fr. 12: abeatis *ab ignavia.* Catonis apophthegmata (Lion. p. 96) ap. Plin. hist. nat. 15, 18 (20): Interrogo vos — quando hanc pomum demptam putetis ex arbore? — Atqui tertium — ante diem scitote decerptam Carthagine; tam prope *a muris* habemus hostem. R. R. c. 51: Ab arbore *abs terra* pulli (junge Zweige) qui nascentur. Ib.: Haec omnia *a capite* propagari — oportet. C. 133: Ficum, oleam — haec omnia genera *a capitibus* propagari — oportebit. C. 14: Huic operi precium *ab domino bono,* qui bene praebeat quae opus sunt, et numos fide bona solvat. C. 18: *Ab solo* foramen primum cett. vid. Schneider. Cato ap. Gell. VII, 3 (Weissenborn. de gerund. p. 129): transvorsum trudere a recte *consulendo* atque *intellegendo.* R. R. c. 151: facito uti *ab herbis* purges. C. 14: Villam aedificandam si locabis novam *ab solo,* h. e. quod attinet ad solum. C. 34: aperta *ab umbra,* h. e. offen von Seiten des Schattens, non tecta umbrâ. Ennii Telamonis fr. 2, v. 359: *ab eis* drachumam ipsi petunt. Telephi fr. 8: demet *abs te* regimen Argos. Thyestis fr. 6, v. 397: qui quondam *a socru* Oenomao rege Hippodameam raptis nanctust nuptiis. Euhemerus fr. 11, 49: cum *a quoque* digrederetur. Ennii epigrammata 3, v. 7: A sole exoriente. Ennii fr. Alcumaeo 4, v. 55: Diana facem iacit *a laeva.* Ennii Aiax fr. 3: utrum hacin feriam an *ab laeva* latus? Alcumaeo fr. 4, v. 50: pestem abige *a me.* Andromacha Aechmalotis fr. 3: longinque *ab domo* Bellum gerentes. Hectoris lustra fr. 17: ius atque aecum se *a malis* spernit (h. e. rursum segregat) procul. Iphigeniae fr. 12: Postquam *abs te,* Agamemno, ut venirem, tetigit aures nuntius. Ennii annal. inc. sedis fragm. 15: caput *a cervice* revulsum. Plaut. Amph. II, 2, 112: egone *aps te* abii. Mil. IV, 1, 32: Vin tu illam actutum amovere, *a te*

ut abeat per gratiam? Amph. II, 2, 228: Abin hinc *a me*, dignus domino servos? Men. II, 2, 52: Proin tu ne hinc abeas longius quo *ab aedibus*. III, 3, 29: abire *ab his locis lenoniis*. V, 1, 22: An sis abitura *a tuo viro?* 2, 83: non abire possum *ab his regionibus*. V, 7, 54: ut *a med* abeat. Merc. I, 2, 110: iam censes patrem Abiisse *a portu?* Most. I, 2, 50: Protenus abeunt *a fabris*. Pers. III, 3, 37: *a foro* — Abeunt. Bacch. IV, 9, 107: Prius quam *a me* abiret. V, 2, 57: Abin *a me*, scelus? Bacch. v. 16 sq.: Ne *a quoquam* acciperes *alio* mercedem annuam Nisi *ab se*. Trin. II, 4, 2 (cf. v. 18): Minas quadraginta accepisti *a Callicle*. Trin. v. 371: siquid *ab illo* acceperis. II, 4, 19: ille aedis mancupio *aps te* accepit. III, 2, 69: Quid? te dictatorem censes fore, si *aps te* agrum acceperim? IV, 2, 7: has epistulas Dicam *ab eo homine* me accepisse. v. 57: *Ab ipson'* istas accepisti? IV, 2, 122: aurum, quod tu accepsti *a Charmide*. v. 124 sq.: Nempe *ab ipso* id accepisti *Charmide?* SU. Mirum quin *ab avo* eius aut *proavo* acciperem. v. 127: Quod te *a me* accepisse fassu's. SU. *Aps te* accepisse? Bacch. II, 3, 16: Accepitne aurum *ab hospite Archidemide?* Stich. IV, 1, 4: Satis *aps te* accipiam. Falsum autem est abs in vulgata lectione, item ap. Kamp. de AB praep. p. 14 Aul. IV, 1, 19: ui quatriduo Abalienarit, quo abs te argentum acceperit, nam ibi ex V. C. cum Pareo, Acidalio, Beckero de com. Rom. fab. quaest. p. 47, Hermanno in censura Kampmanni libri de AB scribendum est quo ex arg. accep. Most. IV, 3, 19: Minas quadraginta accepisti — *A Philolachete?* v. 20: Quid, aiu tu *a Tranione?* Pseud. II, 2, 52: tu epistulam hanc *a me* accipe. IV, 2, 26: Hanc epistulam accipe *a me*. v. 54: *ab eo* argentum accipi — volo. v. 1121: Leno argentum hoc volo *A me* accipiat. IV, 7, 118: Sumbolum qui *ab hoc* accepit. Men. II, 2, 16: Nummum *a me* accipe. Pers. IV, 5, 4: ubi *ab illo* argentum acceperis. Bacch. IV, 4, 35: Me id aurum accepisse extemplo *ab hospite Archidemide*. Pers. IV, 3, 8: Nec satis *a quiquam homine* accepi. Bacch. IV, 7, 4: Ut *ab illo* accepi, ad te opsignatas attuli. Trin. III, 2, 53: Facile inventust: dabitur iguis, tam etsi *ab inimico* petas. Stich. I, 3, 99: Mene, ut *ab sese* petam? Most. II, 1, 14: *a me* argentum petito praesentarium. Most. III, 1, 124: Nempe *abs te* petam? Men. V, 7, 55: Ne tum, quando sanus factus sit, *a me* argentum petat. Bacch. IV, 6, 22: Nunc *ab transenna* hic turdus lumbricum petit. V,

2, 24: numquam *aps te* petam. Merc. IV, 4, 41: Haec vasa — iubebo *abs te* peti. Pseud. III, 2, 107: *a me* opere petiit maxumo. Bacch. IV, 6, 7: nt anrum repetam *ab Theotimo* domum? Pseud. I, 1, 41: salutem *aps te* expetit. Mil. III, 1, 25: *A te* expetere. Stich. v. 17: Nosque *ab eis* volt abducere. Most. III, 2, 167: age canem istam *a foribus* aliquis abducat face. Pseud. II, 4, 64: Mnlierem *ab lenone* abducat. Pseud. v. 902: Sese abdnctnrnm *a me* dolis Phoenicinm. IV, 5, 4: Abducere *a me* mulierem fallaciis. IV, 7, 56: Atqne ut *a me* mulierem tn abdnceres? IV, 7, 97: Docnit te, ut fallaciis hinc mulierem a *me* abdnceres. Pers. I, 3, 84: si non extemplo *ab eo* abdnxero. Bacch. IV, 9, 108: abduce me hinc *ab hac.* Merc. II, 1, 19: illam properem *ab sese* abdncere. II, 1, 25: sese *ab simia* Capram abduxisse. Bacch. v. 593: duc te *ab aedibus.* Stich. I, 2, 91: Si *ab viro* tibi forte veniet nnntius. Men. V, 3, 8: Odiosns tandem vix *ab aegrotis* venit. Stich. v. 456: iamne *a portu* advenerit. Merc. IV, 1, 1: Quoniam *a viro* ad me rns advenit nuntins. Pseud. I, 2, 44: Facite mi hodie ut munera multa huc *ab amatoribus* conveniant. Stich. I, 3, 100: Immo tn nt *aps te* mutnom nobis duis. Pseud. II, 4, 45: Possnm *a me* dare, h. e. de meo, int. chlamydem, machaeram, petasum. Men. III, 3, 21: Da sodes *aps te.* v. 22: Immo cedo *aps ted.* Trin. I, 2, 145: *a me* argentnm dedi. Aul. III, 6, 35: inssero Cadum unum vini veteris *a me* afferrier, h. e. e domo mea. Stich. V, 1, 7: Cadum modo hinc *a me* hnc cnm vino transferam. Capt. II, 3, 89: viaticum ut dem *a trapessita* tibi, h. e. ex trapezitae arca. Curc. V, 2, 20: rem solvi *a trapessita meo.* Pseud. I, 2, 69: Ubi sunt, nbi latent qnibus aetas integrast, qui amant *a lenone?* (h. e. puellam e domo lenonis). Poen. V, 2, 132: Amat *a lenone* hic. Pseud. IV, 1, 17: qnist *a milite.* Mil. II, 2, 5: Quemqne *a milite* hoc videritis hominem in nostris tegulis. In exemplis proxime allatis ab, ut Kampmanni utar verbis de praep. AB p. 15, coniungitur cum notionibus possessionis et opum, unde quid depromitur aut iam depromptum est. Stich. II, 1, 23: Tantum *a portu* adporto boni, tam gaudium grande adfero. Merc. I, 2, 49: Tibi equidem *a portu* adporto hoc. Bacch. II, 3, 92: Ut illut reportes aurum *ab Theotimo* domum. Stich. II, 2, 14: Ita celeri curricnlo fni Propere *a portu.* Epid. V, 2, 16: num *ab domo* absum? Bacch. V, 2, 20: quom *a pecu cetero* apsunt. Merc. V, 2, 53: Non longe hinc abest *a nobis.* Bacch.

IV, 2, 13: Ne tibi pol hau longe os *ab infortuniost.* Epid. I, 1, 25: At unum a *praetura tua* — abest. Pers. I, 3, 71: Set longe *ab Athenis* esse se gnatam autumet. Men. prol. v. 64: *ab urbe* haut longule. Bacch. v. 6: Qui viginti annis errans *a patria* afuit. Poen. prol. v. 86: a *Megaribus* Eas qui surrupuit (Megara erant secundum Petitum locus in ipsa urbe Carthagine, hortis et arboribus consitus). Men. II, 3, 42: pallam — quam *ab uxore tua* surrupuisti. V, 2, 63: Hanc domo *ab se* surrupuisse. Epid. II, 2, 66: allatae tabellae sunt ad eam *a Stratippocle.* Trin. III, 3, 55: Censebit aurum esse *a patre* adlatum. Pseud. II, 4, 27: Qui *a milite* adlatust modo. Asin. I, 3, 11: Solus *solitudine* ego ted atque *ab egestate* apstuli. Pseud. IV, 7, 126: Auferetur quod promissi per iocum a me praemium? Pseud. I, 5, 71: Ecquas viginti minas — Paritas ut auferas *a me?* PS. *Aps te* ego auferam? v. 1316: aufersne *Aps tuo ero?* Men. I, 2, 24: Meo quod malo *a mala* abstuli. Men. I, 3, 17 sq.: meo quidem animo *ab Hippolyta* subcingulum Hercules haut aeque magno umquam abstulit periculo. Pers. II, 5, 25: Quo pacto *ab lenone* auferam hoc argentum. Bacch. III, 3, 76: labra a labris nusquam auferat. IV, 4, 88: aurum ut *aps te* [id] auferat. Bacch. III, 3, 19: Digitum longe *a paedagogo* pedem ut ecferres aedibus. Pers. I, 3, 79: *Abs chorago* sumito. Bacch. IV, 9, 13: *ab eo* haec sumpta. II, 3, 105: *Ab eo* licebit quamvis subito sumere. Most. III, 3, 14: *ab danista* ut sumeret. Pseud. I, 5, 94: *Aps te* equidem sumam. SI. Tu *a me* sumes? Stich. v. 708: decumum *a fonte* tibi tute inde. Amph. I, 1, 12: a portu. Men. I, 2, 25: Avorti praedam *ab hostibus* nostrum salute socium. Men. IV, 2, 71: ut dudum devorti *abs te.* Pseud. I, 2, 30: quom ego *a foro* revortar. Amph. I, 1, 93: *ab dextera* maxumo cum clamore involant. Men. V, 2, 84: Ita illa me *ab laeva* rabiosa femina adservat canis. Most. I, 4, 33: Da cito *ab Delphio* cantharum circum. II, 1, 16: eccum Tranio *a portu* redit. Pseud. IV, 3, 11: metuo ne erus redeat etiam dum *a foro.* Most. II, 2, 54: postquam rediit *a cena* domum. Merc. v. 596: *a portu* redisse potuit. Poen. I, 2, 193: cum *ab re divina* rediero. Bacch. II, 3, 70: Quoniam extemplo *a portu* ire nos cum auro vident. Bacch. v. 1123: quom euut sic *a pecu* palitantes. Most. II, 2, 2: Quoniam amisisti me *a te.* Most. II, 2, 6: Apage, apage te *a me.* Bacch. III, 1, 5: Apage istas *a me* sorores. Most. III, 2, 27: Quo dolo *a me* dolorem procul pellerem. Amph. v. 269:

oportet — hunc — *a foribus* pellere. Most. III, 2, 140: ab infumo. Pers. V, 1, 19: Age, puere, *a summo* septenis cyathis committe hos ludos. Most. III, 2, 170: Equidem haut usquam *a pedibus* apscedam *tuis.* Most. I, 1, 7: abscede *ab aedibus.* v. 8: abscede *ab ianua.* Most. v. 465: abscede *ab aedibus.* II, 2, 80: Abscede *ab ianua.* Most. IV, 3, 6: *A foro* incedo domum. Men. v. 158: Concede huc *a foribus.* v. 159: Etiam nunc concede audacter *ab leonino cavo.* V, 1, 79: Concede huc — *ab istoc* quam potest longissume. Most. II, 1, 82: Concedam *a foribus* huc. Pers. v. 50: *aps te* concessero. Most. V, 2, 6: Qui *a patre* eius conciliarem pacem. Amph. III, 3, 12: Tu gubernatorem *ab navi* huc evoca. Pseud. I, 3, 62: postquam hercle isti *a mensa* surgunt saturata cute. Pseud. I, 5, 112: ab lenone hoc vicino tuo. II, 2, 3: Septumas esse aedis *a porta.* IV, 2, 5: hoc est sextum *a porta* proxumum Angiportum. II, 2, 23: hinc *a nobis* est mercatus mulierem. Capt. II, 3, 93: illos emi de praeda *a quaestoribus.* Pers. IV, 4, 102: aderit huc et *abs te* redimet me. De verbis *emendi* cum praep. *ab* coniunctis vid. Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 49. Pseud. II, 4, 48: (sapit) Hircum *ab alis.* Pseud. v. 1163: Habeu argentum *ab homine?* Men. prol. v. 31: Puer inter homines ibi aberravit *a patre.* Men. V, 9, 54: Inter homines me deerrare *a patre.* IV, 2, 108: Quae me non excludet *ab se.* V, 2, 100: Haut male illanc *a me* amovi. V, 7, 22: Eripe oculum isti, te *ab humero* qui tenet. V, 9, 56: tum quom pater *a patria* te avehit. Merc. II, 4, 9: Omnia ego istaec auscultavi *ab ostio.* Bacch. II, 2, 19: Egone ut, quod *ab illo* [me] attigisset nuntius, Non inpetratum id advenienti ei redderem? Bacch. III, 5, 3: si *a me* tetigit nuntius. Most. V, 2, 48: Aliut quidvis inpetrari perferam *a me* facilius. Cas. II, 6, 12: Atque ego censui *abs te* posse hoc me inpetrare. Aul. IV, 7, 6: istuc confido *a fratre* me impetrassere, ad q. l. vide adnotationem Goelleri. Stich. v. 71: spero *ab eo* inpetrassere. Pers. I, 1, 42: tu aquam *a pumice* hercle postulas. I, 3, 83: Continuo tu illam *a lenone* adserito manu. III, 3, 18: Possum *a te* exigere argentum? v. 30: a *foro* Fugiunt. Most. II, 1, 43: ut fugiat longe *ab aedibus.* Bacch. II, 3, 108: Censebam me ecfugisse a *vita maritima.* Pers. v. 604: *A terra* ad coelum quidlubet. Pers. IV, 3, 61: arcessivit illam a *navi.* Trin. III, 3, 29: *Ab amico* alicunde mutuom argentum rogem. Amph. prol. v. 64: Nunc hoc me orare *a vobis* iussit Iuppiter. Bacch. IV, 9, 102: Nunc si

me fas est orare*) etiam *aps te,* pater. Trin. II, 2, 44: res quaedamst quam volo Ego me *aps te* exorare. Bacch. V, 2, 51: sine me hoc exorare *aps te.* Ibid. v. 58: Ego quidem *ab hoc* certe exorabo. cf. Mil. IV, 2, 80: sistique exorare *ex te.* Men. I, 2, 18: iurgio hercle uxorem tandem abegi *ab ianua.* Merc. I, 2, 3: Abige *abs te* lassitudinem. Bacch. III, 6, 9 sqq.: aegritudo obiectast — Unde? MN. *Ab homine* quem mi amicum esse arbitratus sum. IV, 9, 7: Cepi, expugnavi amanti erili filio aurum *ab suo patre.* Bacch. IV, 9, 40: ut olim ille se Blanditiis *ab illa* exemit, ex emendatione Ritschelii. v. 45: Cepi *ab eo* spolia, ex emendatione Ritschelii. Merc. v. 357: extrusit *ab se.* v. 384: a me von mir hinweg. Merc. v. 49: Trahere exhaurire me quod quirem *ab se* domo. v. 109: a portu. Interdum pronomina personalia pro domo, in qua quis habitat, collocantur (Kampm. p. 3). Sic Merc. IV, 2, 8: Sed quis nam *a nobis* exit? Mil. II, 3, 68: Scin tu nullum conmeatum huc hinc esse a *nobis?,* h. e. e domo nostra. Sic Aristoph. Pac. v. 1149: *κἀξ ἐμοῦ δ' ἐνεγκάτω τις τὴν κίχλην.* Mil. II, 6, 44: quando exierit Sceledrus *a nobis.* Truc. IV, 3, 78: Sed nimium pol opportune ecce *ab sese* egreditur foras. Mil. III, 2, 55: dum *ab se* huc transiret. Mil. II, 1, 76: Set foris concrepuit hinc *a vicino sene.* Men. v. 151: eo mi *abs te* caveo cautius. II, 2, 70: *Aps qua* cavendum nobis sane censeo. Pers. II, 5, 16: cave sis *A cornu.* Asin. I, 1, 106: *quo ab* caveas aegrius. Pseud. I, 5, 59: Cavendumst mi *aps te irato.* Most. III, 3, 21: Egon' *abs te* ausim non cavere —? v. 24: si *abs te* modo *uno* caveo. Pseud. IV, 7, 129: *ab eo* ut tibi caveres. Pseud. IV, 7, 44: cave sis tibi a *curvo infortunio.* Pseud. III, 2, 108: Ut mihi caverem *a Pseudulo servo suo.* Pseud. I, 5, 96: Iam dico ut *a me* caveas. Bacch. IV, 4, 87: proin tu *ab eo* ut caveas tibi. Pseud. v. 128: In hunc diem *a me* ut caveant. Huc pertinet etiam dictio ab re, quae (cf. Falster. cogitatt. philol. p. 55. Acidal. ad Plaut. Trin. IV, 4, 22) apud Plautum saepe idem significat ac frustra, cum damno et incommodo. Sic Capt. II, 2, 88: dum *ab re* nequid ores, h. e. contra honestum et usum. Trin. II, 1, 12: subdole *ab re* consulit, h. e. noxie. Truc. II, 6, 40: Eia, haud *ab re,* mea voluptas, tibi istic obvenit labos, h. e. convenit tibi. Asin. I, 3, 71: haut [id] est *ab re* aucupis. Stich. II, 1, 24: Vix ipsa domina

*) Sic Ritschelius. Vulg. *obsecrare abs te.*

hoc, si sciat, exoptare *ab dis* audeat. Amph. IV, 2, 12: quia senecta [in] aetate a me mendicas malum. Pseud. IV, 6, 7: Hodie quas *aps ted* est stipulatus. Truc. IV, 4, 23: a *milite* omnis spes tum mi animam efflaverit, ubi voc. a milite spes unam notionem efficiunt. Men. V, 2, 27: quid ille autem *abs te* iratus destitit? v. 59: quid illa autem *abs te* irata destitit? V, 2, 81: ut illos a *me* apsterream. Merc. V, 1, 8: *ab Atticis* abhorreo. Curc. III, v. 35: Inibis a *me* solidam et grandem gratiam, ad q. l. Taubm. haec habet: „Gratiam ab aliquo inire est dato beneficio alicuius gratiam et amicitiam mereri, vid. Donat. ad Terent. Eun. III, 5, 9." Stich. IV, 1, 10: Nunc me gratiam *aps te* inire verbis nil desidero. Amph. prol. v. 48: Gratum arbitratur esse id a *vobis* sibi, ubi vide Lindem. Difficilis est locus Poen. III, 3, 77: illi dixerunt — Te quaeritare (hospitium) *a muscis*. C. minume gentium. L. Quid ita? C. quia *a muscis* si mi hospitium quaererem, Adveniens irem in carcerem recta via, de quo vide Kampm. p. 9 et censuram libri Kampmanni ab Hermanno scriptam, qui utrobique scribi vult Musis. Trin. I, 2, 180: Quod si exquiratur usque *ab stirpe* auctoritas, ad q. l. vide Gronov. Rud. IV, 4, 56: Omnia ego istaec facile patior, dum hic (vidulus) hinc a *me* sentiat, h. e. ut Kampm. p. 4 expl., a meis partibus sit, mecum sentiat. Asin. III, 3, 17: Nam equidem me iam, quantum potis, a *vita* abiudicabo. Rud. IV, 3, 100: Numquam hercle hodie abiudicabit *ab suo* triobulum. Trin. II, 2, 3: Nec latebrose me *aps tuo conspectu* occultabo. Poen. III, 3, 4: mulieres Iam *ab re divina*, credo, apparebunt domi. Bacch. I, 1, 32: Quid *ab hac* metuis? Pseud. IV, 6, 25: Quid est quod non metuas *ab eo?* Men. II, 1, 41: Iam *aps te* metuo de verbis tuis. Pers. v. 492: tibi multa bona instant *a me*. Aul. II, 2, 58: *ab asinis* ad boves transcendere. Etiam in significationem quod attinet ad praep. ab se convertere potest, de qua egit Kampmannus I, 4. Sic Aul. II, 2, 9: Ain tu te valere? EU. pol ego haud perbene *a pecunia* (valeo), ubi Lamb.: „quod ad pecuniam attinet." Aul. II, 2, 44: Ut innoxium *abs te* atque *abs tuis* me irrideas, ubi Lamb.: „qui nec tibi nec tuis nocuit, vel: Qui innocens, qnod ad te atque ad tuos attinet." Truc. I, 1, 26: Bis perit amator, *ab re* atque *ab animo* simul. Truc. IV, 3, 59: tamen *ab ingenio* improbust. Truc. II, 1, 30: Nam quando sterilis est amator *a datis*, de quo loco vid. Herm. in cens. Kamp. libri de AB. Epid. I, 2, 26:

a morbo valui, *ab animo* aeger fui. Mil. III, 1, 37: Ne utiquam *ab ingeniost* senex. Fragm. Agroici p. 475 Gron.: Quasi lupus *ab armis* valeo. Cist. I, 1, 62: Doleo *ab animo,* doleo *ab oculis,* doleo *ab aegritudine.* Trin. III, 2, 54: Set tu obiurgans me *a peccatis* rapis deteriorem in viam, ubi a peccatis aut significatione vere locativa cum rapis aut sign. quod attinet ad peccata cum obiurgans coniungi potest. Capt. III, 1, 10: Ita iuventus iam ridiculos inopes *ab se* segregat. Mil. IV, 8, 11: Istuc crucior, *a viro* me *tali* abalienarier. Pseud. I, 1, 93: Profecto nullo pacto possum vivere, Si illa *a me* abalienatur atque abducitur. Merc. III, 4, 26: Mulier alienatast *abs te.* Poen. prol. 65: abditivus (h. e. remotus, seiunctus) *a patre.* Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 204: *a parco patre* Quod sumas. Synephebi fr. 2, x. 214: *ab amico amante* argentum accipere. Caecil. Stat. Pausimachus fr. 4: hoc *a te* postulo. Plocium fr. 1. v. 154: Quae hoc idem a *viro* Impetrarit *suo.* Terent. Andr. I, 5, 56: Te obtestor, ne *abs te* hanc segreges neu deseras. Eun. II, 1, 9: et illum aemulum, Quod poteris, *ab ea* pellito. Adelph. II, 3, 1: *Abs quivis homine,* quomst opus, beneficium accipere gaudeas. Andr. IV, 1, 57: restitue quem *a me* accepisti locum. Hec. IV, 4, 18: Nam abducta *a vobis* praegnas fuerat filia. And. II, 3, 12: Ut *ab illa* excludas. Phorm. V, 9, 49: Ego minas triginta *ab illo* per fallaciam abstuli. Andr. V, 1, 4: Immo enim nunc quom maxume *abs te* postulo atque oro. Heaut. V, 1, 53: *abs te* petere et poscere. Eun. III, 4, 7: quis nam hinc *ab Thaide* exit? Andr. IV, 1, 62: crepuit hinc *a Glycerio* ostium, quod aliter cogitatum est ac si dictum sit: Glycerii sive aedium Glycerii, ut expl. Ruhnk. Heaut. I, 1, 121: Sed quid crepuerunt fores Hinc *a me?* Eun. V, 7, 5: Sed fores crepuerunt *ab ea.* Adelph. V, 3, 2: quis nam *a me* pepulit tam graviter foris? Phorm. V, 5, 12: Sed ostium concrepuit *abs te.* Heaut. III, 2, 50: Quis nam *a nobis* egreditur foras? Eun. III, 3, 14: sperat se a *me* avellere. Eun. III, 2, 12: dona adsunt tibi *A Phaedria.* Eun. II, 2, 56. Ad. V, 9, 20: postremo *a me* argentum quantist sumito. Abire ab aliquo multis exemplis invenitur apud Terentium, velut Eun. IV, 7, 21: numquam accedo, quin *abs te* abeam doctior, cf. Schaefferum de usu praep. Ter. p. 6. Hec. V, 2, 15: cito *ab eo* haec ira abscedet. Adelph. III, 2, 50: quando ego conscia mihi sum, *a me* culpam esse hanc procul. Hec. prol. II, v. 10: ut *ab eodem* (poeta) alias discerem Novas (comoedias).

Ib. v. 15: remotum — *Ab studio* atque *ab labore* atque arte musica. Eun. III, 5, 9: Adibo atque *ab eo* gratiam hanc, quam video velle, inibo, ubi vide adnotationem Donati et cfr. Schaefferum p. 4. Heaut. I, 1, 25: Homo sum, humani nil *a me* alienum puto. Adelph. V, 8, 21: Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum atque alienum *a vita mea* Videtur. Adelph. III, 2, 28: alienus est *ab nostra familia*. Hec. IV, 4, 92: Nam omnino abhorrere animum huic video *a nuptiis*. Andr. V, 1, 10: In alio occupato amore, abhorrenti *ab re uxoria*. Andr. I, 1, 129: Ea primum *ab illo* animadvortenda iniuriast, quod non simpliciter pro genitivo est dictum, pro iniuria illius, quam ille fecit, sed pro: iniuria, quae ab illo profecta est. Ceterum bene dicit Schaefferus p. 2: animadvertere, quum h. l. idem sit quod poenas petere, huius verbi structuram secutum esse videtur." Heaut. I, 1, 23: tantumne *ab re* tuast oti tibi, de quo loco vid. Schaeffer. p. 7. Heaut. prol. v. 13: hic actor tantum poterit *a facundia*, ad q. l. vide Ruhnk. Phorm. II, 2, 26 (Wüllner. de casibus p. 40): Otiosum *ab animo*.

10. *Ablativus cum praepositione ex coniunctus.* In exemplis de hac praepositione proferendis utar fere ea distributione qua usus est Kampmannus in libello scholastico, qui est de DE et EX praep. usu Plautino.

a. *de loco.* Livii Andronici fr. inc. trag. 1: Florem anculabant (h. e. hauriebant) Liberi *ex carchesiis*. Ennii Lycurgi fr. 8: *ex suis Lucis* nos mittat. fr. 17, v. 47: sumere *ex fonte*. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15: Ignem *e Flaminia*, id est, *e flaminis domo*, nisi in sacrum efferri ius non est. Catonis apophthegmata (Lion. 96) ap. Plin. hist. nat. 15, 18 (20): Interrogo vos — quando hanc pomum demptam putetis *ex arbore*. R. R. c. 16: *ex fornace* calcem eximit calcarius. Ennii fr. 10 Hectoris lustra: Quae mea comminus machaera atque hasta hostibit *e manu*, ad q. l. Bothius: „Dixit e manu pro eminus, quod inde conflatum, ut cominus, quasi cum manu." Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 89: Quam mox emittat *pictis e faucibus* currus. v. 94: Et simul *ex alto* longe pulcherruma praepes Laeva volavit avis. l. VIII, fr. 3: Pellitur *e medio* sapientia. l. XVI, fr. 6: Tum timido manat *ex omni corpore* sudor. Ennii annal. inc. sedis fragm. 101: Ausus es hoc *ex ore tuo*. fr. 137: Olli *crateris ex auratis* hauserunt. Andromacha Aechmalotis fr. 8: Rapit *ex alto* navis velivolas. Phoenicis fr. 7: Neve tu umquam in gremium

extollas liberorum *ex te* genus. fr. 8: Quam tibi *ex ore* orationem duriter dictis :dedit. fr. 12: derepente *ex alto* in altum despexit mare. Euhemerus fr. 3, 24: cognatio — nobis *ex sacra scriptione* tradita est. Plaut. Asin. I, 2, 4: nam [actutum] *ex hoc loco* Ibo ego ad trisviros, quod Lamb. explicat per e vestigio.

Truc. II, 4, 89: immo *ex hoc loco*[10])
Iubebo ad istam quinque perferri minas,

ad q. l. Salmasius haec habet: „Ex loco vel e loco est, quod Graeci dicunt αὐτόθεν. e loco mittam, αὐτόθεν πέμψω. unde αὐτόθεν καταβάλλειν e loco solvere, hoc est, praesenti pecunia: significatio enim loci brevitatem temporis notat." Men. v. 168: ex istoc loco. Aul. I, 1, 5: extrusisti *ex aedibus*. Cas. IV, 1, 18: Cupiunt extrudere inceuatum *ex aedibus*. Trin. v. 137: exturbasti *ex aedibus*. Pseud. II, 2, 61: Pol te multo magis opinor vasa ahena *ex aedibus*. Pseud. II, 4, 40: nec dum exit *ex aedibus*. Most. I, 1, 3: Egredere — *ex aedibus*. III, 2, 9: Clanculum *ex aedibus* me dedi foras. Most. v. 951: emigravit pridem ille *ex hisce aedibus*. Merc. IV, 4, 59: abducit — *ex hisce aedibus*. Capt. v. 356: *ex vinclis* eximis. Men. I, 1, 8: Nam se *ex catenis* eximunt aliquo modo. Capt. v. 1001: lassitudost exigunda *ex corpore*. Aul. II, 4, 11: Vicini Euclionis huius *e proxumo*.[11]) Cas. III, 5, 47: Era atque haec dolum *ex proxumo* hunc protulerunt, ubi Lambinus coniungit haec cum ex proxumo, quod mihi durum videtur. Men. V, 2, 39: At enim ille hinc amat meretricem *ex proxumo*. Stich. III, 1, 27: Amicam ego habeo Stephanium hinc *ex proxumo*. Amph. I, 1, 5: *ex urbe* ad nos veniunt. Pers. v. 555: Perfidia et peculatus *ex urbe* et avaritia si exulant. Pers. II, 3, 13: Nam amico homini bobus domitis *mea ex crumina* largiar. Pseud. I, 1, 31: tu istinc *ex cera* cita. v. 47: *ex tabellis* iam faxo scies. v. 54: Expressam in cera *ex anulo* suam imaginem. Pseud. I, 2, 11: Nisi somnum

[10]) Vulg. contra metrum: *iam modo ex hoc loco*. Pall. sec. Par.: *iam mo ex hoc loco*, unde praeclare Bothius in ed. recentissima Pseud., Rud., Truc. correxit *immo*; minus bene pro *ex hoc loco* scripsit *eloco*, quae vox est nihili.

[11]) Sic recte Bothius transposuit. Vulg. *Vicini huius Eucl. e pr.* Hiatus in *Vicini* excusationem habet a sequente nomino proprio. Itaque non opus est cum Lambino inserere *senis*, sic: *Vicini huius Euclionis senis e proxumo*.

socordiamque *ex pectore oculis*que amovetis. Men. V, 2, 96: Ni iam *ex meis oculis* abscedat maxumam in malam crucem. Pseud. I, 2, 91: Nisi hodie mi *ex fundis* tuorum amicorum omne huc penus adfertur. II, 2, 60: Hostis vivos rapere soleo *ex acie.* Men. III, 3, 8: ex armario. Amph. V, 1, 63: Citus *e cunis* exilit. Epid. III, 4, 34: ut eam *ex hoc* exoneres *agro,* intellige: agro Attico, v. Lamb. Mil. II, 1, 48: Ait sese Athenas fugere cupere *ex hac domu.* Men. V, 2, 52: At ille suppilat mihi aurum et pallas *ex arcis* domo. v. 76: ut viridis exoritur colos *Ex temporibus* atque *fronte.* Trin. IV, 2, 57: *E manibus* dedit ipse in manus. Bacch. II, 3, 54: Interea *e portu* nostra navis solvitur. III, 1, 17. Bacch. IV, 2, 16: mihi cautiost Ne nucifrangibula excussit *ex malis meis.* 9, 30: Signum *ex arce* si perisset. v. 34: ibi signum *ex arce* iam apstuli. Pseud. v. 1064: Iamne habeat signum *ex arce Ballionia.* Stich. II, 2, 41: Commodum radiosus sese sol superabat *ex mari.* Stich. v. 716: eripe *ex ore* tibias. v. 761: Ubi perpruriscamus usque *ex unguiculis.* Men. II, 1, 2: ex alto. Men. v. 988: Meumque erum *ex hoc saltu* damni salvom ut educam foras. V, 9, 16: exire *ex navi.* Most. I, 1, 1: Exi *e colina* sis foras, mastigia. V, 1, 61: Immo etiam cerebrum quoque omne *e capite* emunxisti *meo.* Pers. I, 3, 10: Lautum credo *e balineis* Iam hic adfuturum. Pers. III, 3, 31: ex porta. Merc. v. 879: ex advorso. Caecil. Stat. Synaristosae v. 197: Heri vero prospexisse cum se *ex tegulis.* Inc. fab. fr. 141: mane ut *ex portu* in Piraeum. Terent. Andr. IV, 4, 21: cave quoquam *ex istoc* excessis *loco.* Adelph. IV, 1, 4: *e lecto* — surgere. Hec. IV, 2, 13: *ex urbe* tu rus habitatum migres?

Ex iunctum cum terrarum et urbium nominibus. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 6: multi alii e *Troia* Strenui viri. Plaut. Pseud. II, 2, 22: Esne tu an non es ab illo milite *e Macedonia?* Pers. IV, 1, 13: Quas tu attulisti mi usque *e Persia.* Stich. I, 2, 95: ex Asia, item II, 2, 43. Pers. v. 498: *ex Persia* adlatae mihi sunt. IV, 3, 54: abductam *ex Arabia penitissuma.* IV, 3, ex Arabia penitissuma. Pseud. IV, 7, 78: Quotumo die *Ex Sicuone* huc pervenisti? II, 4, 47: *ex Carusto* qui huc advenit. cf. v. 40: Qui ad patrem advenit *Carusto.* Poen. prol. v. 93: *ex Anactorio* — Huc — commigravit. Truc. II, 6, 58: purpuram *ex Sarra* tibi Attuli. Bacch. IV, 9, 135: Ecferetur praeda *ex Troia.* II, 3, 2: vissam ecquaenam advenerit In portum *ex Epheso* navis mercatoria. III, 2, 5: *Ex Epheso* huc ad Pisto-

clerum meum sodalem literas Missi. III, 6, 32: missine ego ad te *ex Epheso* epistulam —? III, 3, 68: Unde esse iam aiunt? LU. *Ex Samo.* IV, 1, 2: Militis qui amicam secum avexit *ex Samo.* Merc. II, 1, 33: ibi ego conspicor Navem *ex Rhodo.* Trin. III, 3, 42: Quasi ad adulescentem a patre *ex Seleucia* Veniat. IV, 2, 3: Advenio *ex Seleucia, Macedonia, Asia* atque *Arabia.* Terent. Eun. III, 2, 18: *Ex Aethiopia*st usque haec. Eun. I, 2, 85: ubi mi dixti cupere te *ex Aethiopia* Ancillulam. Andr. I, 1, 43: mulier quaedam *Ex Andro* commigravit huc viciniae. Eun. I, 2, 35: abreptam *e Sunio.*

b. A loci notionibus facillime *ex* praep. ad personam aut rem transfertur, a qua loci quaedam notio non est aliena (Kampm. n. 3). Naev. Gymnasticus fr. 6: Atque *e bonis meis omnibus* ego te berem faciam. Cato R. R. c. 157: sanus fiet *ex eo morbo.* Ennii Alexandri fr. 1, v. 65: ex oraclo. Ennii Thyestis fr. 5, v. 395: ut scias, *quanto e loco,* Quantis opibus, quibus de rebus lapsa fortuna accidat. Inc. trag. fragm. I, v. 418: Degustandum *ex ea* (h. e. philosophia). Plaut. Capt. II, 3, 74: quom extemplo *meo e conspectu* apscesseris. Pseud. IV, 7, 4: *Ex conspectu* eri si sui se abdiderunt. Men. v. 876: Iamne isti abierunt quaeso *ex conspectu meo.* Pers. v. 467: abscede procul *e conspectu.* Pers. v. 727: Age illuc abscede procul *e conspectu.* Bacch. III, 1, 17. Men. IV, 2, 104: nam *ex hac familia* me plane excidisse intellego. Pers. I, 3, 63: exigam hercle ego te *ex hac decuria.* Bacch. IV, 9, 41: Item ego dolis me *illo* extuli *e periclo.* v. 87 sq.: nam ducentis aureis Philippis redemi vitam *ex flagitio* tuam. Stich. I, 2, 81: Quin vos capitis conditionem *ex pessuma* primariam? II, 1, 31: Eramque *ex maerore* eximam. III, 1, 8: Cumque eo reveni *ex inimicitia* in gratiam. Merc. prol. v. 61. v. 40: ut aetas *ex ephebis* exiit. Men. v. 570: *ex insidiis* aucupa. Mil. III, 1, 124: satis cepissem miseriarum *e liberis.* Pseud. I, 4, 19: *Ex hoc sepulcro vetere* viginti minas Ecfodiam ego hodie. II, 3, 2: redduxit me usque *ex errore* in viam. Pseud. v. 1035: Ut exulatum *ex pectore* aufugiat *meo.* Men. V, 3, 7: Manendo medicum, dum se *ex opere* recipiat. Most. III, 2, 76: Ne ille *ex malo* malum hinc *opere* exemplum petit. Most. v. 1048: Postquam *ex opsidione* in tutum eduxi manuplaris meos. v. 1050: illi me *ex senatu* segregant. Merc. I, 2, 48: ne *ex somno* excites. Merc. v. 176: Tu quidem *ex ore* orationem mi eripis. Caecil. Stat. Asotus, fr. 5: hic me

eiecit *ex hac decuria.* Terent. Andr. I, 1, 24: Nam is postquam excessit *ex ephebis.* Eun. II, 3, 5: deleo omnis dehinc *ex animo* mulieres. Hec. V, 4, 36: Quantum hodie profueris mihi et *ex quanta aerumna* extraxeris.

c. Cum *audiendi* verbis aliisque quae mentis aliquam actionem indicant iunctum *ex* hominem aut rem proponit, cuius ope aliquid auditur et cognoscitur (Kampm. n. 8). Hoc respondet ei quod Schaefferus habet in A. V, qui vocat hanc causam logicam, ex qua tamquam e fonte profluit cognitio quaedam. Kampm. de AB p. 28: „Plautus verba quaerendi semper cum ex praepositione coniungit." Ib. p. 29: „Semper Plautus audire, scire, scitari, percunctari, intelligere, quaecunque cognoscendi notionem habent, cum ex praepositione coniungit." Plaut. Epid. IV, 1, 37: nam postquam audivi ilico *Ex meo servo.* Men. V, 9, 11: Quid ego *ex te* audio? Pseud. I, 3, 113: Quid ego *ex te* audio? Stich. v. 37 sq.: cave sis audiam ego istuc Posthac *ex te.* Bacch. IV, 8, 70 sq.: si plura *ex me* audiet hodie mala Quam audivit umquam Clinia *ex Demetrio?* V, 2, 42: Verum audire etiam *ex te* studeo. Merc. v. 378: *ex te* audivi. Most. II, 1, 18: Quid ego *ex ted* audio? Pers. II, 2, 37: Numquam ecastor hodie scibis, priusquam ego *ex te* audivero. Pseud. I, 1, 1: Si *ex te tacente* fieri possem certior. Bacch. IV, 7, 43: *Ex me* quidem hodie numquam fies certior. Pers. IV, 3, 49: *ex tabellis* nosce rem. Most. I, 3,42: *Ex factis* nosce rem. Pers. v. 487: *e praetore* exquire. Stich. I, 2, 54: At ego *ex te* exquaero atque *ex istac tua sorore.* Asin. II, 4, 95 sq.: si esses percontatus Me *ex aliis.* Bacch. II, 2, 12: Istuc volebam ego *ex te* percontarier. Pers. IV, 4, 67: si nos *ex te* percontabimur. Pers. v. 499: Percontare *ex ipsis.* IV, 4, 43: Quia enim te *ex puella* prius percontari volo. IV, 4, 59: si quid vis *ex hac* percontarier. Bacch. III, 6, 37: Rem repperi omnem *ex tuo magistro.* Men. V, 2, 57: Iam ego *ex hoc,* ut factumst, scibo. Men. III, 3, 34: Ut haec — *ex me* iam sciat. Stich. v. 324: Possum scire *ex te* verum? Most. v. 745: *E me,* ne quid metuas, nil sciet. Pers. II, 2, 36: Ni sciero prius *ex te,* tu *ex me* numquam hoc, quod rogitas, scies. Bacch. IV, 6, 12: Omnia rescivi scelera *ex Mnesilocho* tua. Capt. II, 2, 13: Secede huc: nam sunt quae [ego] *ex te solo* scitari volo. Bacch. III, 3, 65: non *ex audito* (h. e. fama) arguo. Terent. Heaut. II, 1, 9: periculum *ex aliis* facito. IV, 1, 45: nisi ut *ex ipsa* quaeras. Eun. I, 2, 34: *e praedonibus* — se audisse.

Hec. V, 4, 33: Ere, licetne scire *ex te* hodie, quid sit quod feci boni?

d. *Ex* cum animi nomine similibusque iunctum indicat proficisci aliquid ex intimis eius rei partibus summamque habere vim (Kampm. n. 10). Plaut. Stich. I, 1, 1: Credo ego miseram fuisse Penelopam, soror, *suo ex animo*. Mil. III, 1, 26: *ex opibus summis* mei te honoris gratia Mihique amanti ire opitulatum cett., quod Gronovius explicat per: summa contentione. Merc. I, 2, 1: *Ex summis opibus viribus*que usque experire: nitere, h. e. summo opere, vide adnotationem Palmerii.

e. *Ex* ita dixit proficisci aliquid et prodire ex alia re, ut ei consentaneum sit, idem quod secundum, gemäß (Kampm. n. 11). Nasica ad Catonem ap. Cic. de orat. II, 64: *Ex* tui *animi sententia* tu uxorem habes? (vide de h. l. Reisig. schol. gramm. lat. p. 722). Plaut. Men. II, 2, 1: Bene opsonavi atque *ex mea sententia*. Merc. I, 1, 93: Quas merces vexeram, Omnis ut volui vendidi *ex sententia*. Pseud. II, 4, 72: ex mea sententia. Men. V, 7, 30: Nimis bene ora commetavi atque *ex mea sententia*. Men. V, 9, 89: Quoniam haec evenerunt nobis, frater, *ex sententia*. Pers. I, 1, 10: nec satis sum ero *ex sententia*. v. 18: Satin' ergo *ex sententia?* Merc. v. 370: mea ex sententia. Trin. III, 2, 81: Agit hic magis (sic Fleckeisenus in praef. ed. suae p. 30 cum Reizio) *ex argumento* et versus meliores facit. Pers. II, 2, 30: *Tuo ex ingenio* mores alienos probas. Men. V, 2, 87: Apollo *ex oraclo* mi imperat. Merc. II, 3, 60: non *ex usu nostro*st. Pers. IV, 4, 14: *Ex tuo* inquam *usu*st. Amph. II, 1, 20: Quid mali sum, ere, *tua ex re* promeritus?, quod Douza et Bosius significatione: quod in tuam rem esse possit, ex tuo commodo dictum putant, rectius mea quidem sententia Lindemannus pro tua causa, propter te. Capt. II, 2, 46: Haec tu eadem si confiteri vis, *tua e re feceris*, h. e. in tuam rem, commodo tuo feceris. Pseud. I, 3, 102: *Ex tua re* non est ut ego emoriar. v. 104: *Ex tua re*st. Men. IV, 2, 98: *Ex tua re*, ut opinor, feceris. Terent. Hec. V, 4, 32: Speroque hanc rem esse eventuram nobis *ex sententia*. Heaut. I, 2, 29: Huncine erat aequom *ex* illius *more* an illum *ex* huius vivere? Herzogius ad Sall. p. 315 docet ex more dici, si genitivus subiecti accedat, sine eo solum ablativum modi poni, velut Andr. I, 1, 125. Heaut. I, 2, 36: Scitumst periclum ex aliis facere, tibi quid *ex usu* siet, ad q. l. Ruhnk.: „i. e. ex alieno periculo sapere et discere

quid tibi prosit." Heaut. II, 1, 9: periclum ex aliis facito, tibi quid *ex usu* siet. Hec. IV, 1, 33: si *ex usu* esset nostro hoc matrimonium?, ad q. l. Ruhnk.: „pro: si nobis utile esset." Eun. V, 8, 47: nec magis *ex usu tuo* Nemost. Phorm. V, 8, 76: Non hercle *ex re* istius me instigasti, Demipho (h. e. ex usu). Eun. I, 2, 118: Atque *ex* aliorum *ingeniis* nunc me iudicet.

11. *Ablativus cum praepositione* *de* *coniunctus.* De significatione primitiva praepositionis *de* egit Heidtmannus in Zeitschrift f. Alt. 1846, p. 865 sqq., quam docuit esse von ab, ita ut separationem eorum quae antea necessaria quadam ratione coniuncta fuerunt, exprimat. Iterum sequar fere distributionem Kampanni de DE praep. usu Plautino.

a. De loco dicitur, unde quid movetur, sive is est planus sive inferior, in rebus veris et cogitatis. Livius Andronicus in Odyssea latina ap. Egger. lat. serm. vetust. rel. p. 119: Simul ac lacrymas *de ore noegeo* (i. e. candido) detersit. Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: *de eo lecto* trinoctium continuum non decubat. Cato R. R. c. 157: *De capite* et *de oculis* omnia deducet. C. 112: Ubi hauseris *de mari.* C. 14: Si *de caelo* villa tacta sit. C. 42: alterum librum cum gemma *de eo fico*, quod genus esse voles, eximito, ubi praep. *de* pendet a verbo eximere, non vero ad gemma pertinet. C. 43: facito *de scrobe* aqua in sulcum defluat. Ennii annal. l. I, fr. 36, v. 54: Ut me *de caelo* visas. fr. 57, v. 96: Cedunt *de caelo.* l. III, fr. 1: Olim *de caelo* laevum dedit inclytus signum. Alexandri fr. 2: de caelo. Annal. l. V, fr. 6: ansatas mittunt *de turribus.* l. VI, fr. 18, v. 216: animam *de corpore* mitto. l. VIII, fr. 20: *de muris* rem gerit Opscus. l. XVI, fr. 9: Quos ubi rex populos spexit *de cautibus celsis.* Andromacha Aechmalotis fr. 12, v. 130: Hectoris natum *de muro* iactarier. Telephi fr. 13, v. 388: Quasi lumen *de suo lumine* accendat. Epicharmus fr. 6: Istic est *de sole* sumptus. Ennii Thyestis fr. 5, v. 395: ut scias, quanto e loco, Quantis opibus, *quibus de rebus* lapsa fortuna accidat. Ennii Euhemerus fr. 3, p. 169 Vahlen.: suadent, — ut *de regno* non concedat fratri. Plaut. Pseud. IV, 7, 127: *De inprobis viris* auferri praemium et praedam decet. Men. I, 1, 27: si quid *de summo* petas. 3, 26: aliquid scitamentorum *de foro* obsonarier. III, 2, 26: Ut surrupuisti te mihi dudum *de foro.* Men. v. 599: Ubi primum licitumst, ilico properavi abire *de foro.* v. 870: Set quis hic est, qui me capillo hinc *de curru* deripit? Bacch. III, 1, 16: *De me*

hauc culpam demolibor iam. Truc. II, 1, 4: Item ut *de frumento* anseres clamore absterret, abigit. Bacch. III, 3, 27: Iude *de hippodromo* et *palaestra* ubi revenisses domum. Stich. II, 1, 13: Ego hiuc araneas *de foribus* deiciam et *de pariete*. Most. v. 140: verecundiam mi et virtutis modum Deturbavit detexitque *de me* ilico. Most. V, 1, 55: Tum consilia firmiora sunt *de divinis locis*. Pers. v. 258: ea nunc quasi decidit *de caelo*. Merc. V, 2, 106: Iam redii *de exilio*. Rud. prol. v. 75: *De navi* timidae desuluerunt in scapham, unde Fleckeisenus II, 3, 36 quoque scripsit: *De navi* timidae ambae in scapham insuluimus, quum vulgo scribatur e. Pers. III, 1, 45: ego *de hac sententia* Non demovebor. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 3: de inproviso. Caecil. Stat. Fallacia fr. 6: Ossiculatim Parmenonem *de via* liceat legaut. Terent. Heaut. IV, 1, 37: *de digito* anulum Detraho. Andr. III, 2, 11: clamat *de via*. Phorm. II, 3, 17: ibi agrum *de nostro patre* Colendum habebat. Hec. V, 1, 1: Non hoc *de nilo*st. Heaut. II, 3, 9: Vae misero mi, *quanta de spe* decidi! Andr. prol. v. 26: Posthac quas faciet *de integro* comoedias.

b. *De* ita dicitur, ut aliquid disiungatur a copia aliqua aut possessione alterius et transeat ad usum aut possessionem alterius, aut ut meram partitivam sustineat notionem (Kampm. n. 4). Plaut. Bacch. I, 1, 65: Et operam dare mi et ad eam operam facere sumptum *de tuo*. III, 4, 14 sq.: Verum quam illa umquam *de mea pecunia* Ramenta fiat propeusior cett. Men. II, 2, 17: Iube te piari *de mea pecunia*. Men. I, 2, 40: Ecquid audes *de tuo* istuc addere. Pers. I, 3, 42: Tuburcinari *de suo*. IV, 3, 4: nil gustabit *de meo*. Stich. III, 1, 25: Vel decem, dum *de tuo*. Truc. V, v. 61: sed *de vostro* vivito. Pseud. I, 5, 1: Si *de damnosis* aut si *de amatoribus* Dictator fiat nunc Athenis Atticis. Most. IV, 1, 6:

faciunt *de malo*
[sibi] peculium, quod nequeunt [*de bono*],

ad q. l. vide intpp. Stich. III, 2, 40: Cras *de reliquiis* nos volo, ubi Kamp. mente addit beari, delectari. Stich. IV, 1, 57: Senex quidem voluit, si posset, indipisci *de cibo*. Trin. II, 2, 68: *De magnis divitiis* siquid demas, plus fit an minus? Truc. V, v. 48: Da tu *de tuis deliciis summis* quid pauxillulum. Stich. II, 2, 75: discam *de dictis melioribus* (unum). Pseud. IV, 7, 68: memento ergo dimidium mihi iustinc *de praeda* dare. Most. I,

2, 72: Quo neque industrior *de iuventute* erat. V, 2, 5: Nunc ego *de sodalitate* solus sum orator datus. Truc. IV, 2, 34: Non licet *de obsonio meo* participem fieri?[12]) Terent. Heaut. IV, 1, 39: ne expers partis esset *de nostris bonis*, quod plane pro genitivo partitivo positum est. Adelph. I, 2, 37: olet unguenta: *de meo*.

c. Hinc admodum usitatum est *de* apud *emendi* verba, quibus aliquid a possessione alterius ad alterum devenire indicatur (Kampm. n. 5). Cato R. R. c. 1: *De domino bono colono bono*que *aedificatore* melius emetur. Plaut. Capt. prol. v. 34: Emit *de praeda* hosce ambos a quaestoribus. I, 2, 2: Heri quos emi *de praeda* a quaestoribus. Most. III, 1, 139: *de vicino hoc proxumo* Tuus emit aedis filius. Capt. II, 3, 93: Constabilivi, quom illos emi *de praeda* a quaestoribus. Poen. IV, 2, 75: (emit) De praedone Siculo. Rud. prol. v. 40: Eam *de praedone* vir mercatur pessumus.

d. Transfertur *de* ad mentis actiones et indicat hominem aut rem, unde quid cognoscimus et intelligimus (Kampm. n. 9). Plaut. Pers. IV, 3, 70: te *de aliis*, quam alios *de te* suaviust Fieri doctos. Men. I, 2, 53: Ecquid tu *de odore* possis, si quid forte olfeceris, Facere coniecturam? Merc. V, 2, 62: vidisti an *de audito* nuntias?, i. e. fama. Curc. II, 1, 17: *De forma* novi: *de colore* non queo Novisse. Epid. IV, 2, 27: *Quibus de signis* agnoscebas? Stich. I, 1, 3: nam nos eius animum *De nostris factis* noscimus. Truc. IV, 2, 56: *De nihilo* nihil est irasci.[13]) Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 145: qui sapit *de me* discet. Terent. Eun. II, 2, 30: coepit me obsecrare, Ut sibi liceret discere id *de me*, ad q. l. bene Schaefferus p. 16 haec adnotavit: „*De* depingit praeceptum ab ore praeceptoris profluens ac transiens in discipulum."

e. *De* indicat quidem proficisci aliquid ab aliquo loco et inde quasi parari et effici, sed nos ita solemus cogitare, ut aliquid in ea re fiat (an der Sache). (Kampm. n. 11). Plaut. Pseud. II, 4, 14: laetitias, *de tribus* partas. Aul. II, 2, 45: Nam *de te* neque re neque verbis merui, ut faceres quod facis. Men.

[12]) Sic emendavit Bothius. Vulg. *non licet de obsonii mna me p. f.* Sed genitivus *obsonii* non est Plautinus, *mna* autem non legitur in codd. Kampmannus de *DE* praep. p. 3, adnot. 6 transponere vult *me meo*.

[13]) Vulg. *illi* pro *nihil*, quod emendatum est a Goellero ex $\Delta\Theta$ps. v. Kampm. de *DE* praep. p. 5, adnot. 5.

III, 2, 25: Qnid *de te* merui. Most. I, 3, 57: nt meritnst *de me.* Men. V, 9, 8: Non edepol ita promeruisti *de me.*

f. Usitatissimum autem est *de* in rebus translatis et indicat argumentum et quasi materiam, unde menti causa commemorandi aut cogitandi praebetur. Graeci dicunt περί c. gen., nos über, in Betreff (Kampm. n. 13). Cato R. R. c. 14: Si de caelo villa tacta siet, *de ea re* verba divina uti fiant. Cato praecepta ad filium (Lion. p. 46 sqq.) ap. Plin. hist. nat. 22, 1, p. 7 sqq.: Interdixi tibi *de medicis.* Ennii annal. inc. sedis fragm. 80: *magnis de rebus* agentes. Ennii Hectoris lustra fr. 6: Saeviter fortnnam ferro cernnnt *de victoria.* Plaut. Most. IV, 2, 18: iam abstine sermonem *de istis rebus.* Trin. II, 2, 15: *His* ego de *artibus* gratiam facio, Ne colas, ne inbuas eis tunm ingenium, ad q. l. Lindem.: „De his artibus significat, ut saepe, quod attinet ad has artes. Most. I, 3, 114: Ut lepide atque astute in mentem venit *de speculo* malae. Amph. I, 2, 17: Nunc *de Alcumena* dudum quod dixi minns. Most. III, 1, 11: Metno ne *de hac re* qnippiam indandiverit. Merc. V, 2, 103: Sed *de amica* se indaudivisse autumat. Merc. III, 4, 44: *De istac re* tu argutns es. IV, 3, 34: *De istac* snm iudex captus. IV, 5, 4: Nihil investigo qnicquam *de illa muliere.* III, 4, 57: Nnmquid est quod dicas aliud *de illo?* V, 2, 58: *De illa* ergo ego dico tibi. III, 1, 22: *De lanificio* neminem metno, nna aetate quae sit. Merc. v. 387: Quin ego hunc adgredior *de illa?* v. 383: hnnc nescire sat scio *De illa amica.* Pers. V, 2, 18: quomodo *de Persa* manns mi aditast? I, 3, 29: Set ecqnid nam meministi, here *Qua de re* ego tecum mentionem feceram? Most. v. 749: Iam *de istis rebus* voster quid sensit senex? V, 2, 9: *de cena* facio gratiam. III, 1, 40: Spes est *de argento.* v. 42: quid *de argentost.* III, 1, 26: Etiam fatetur *de hospite?* III, 1, 17: Numquid dixisti *de illo?* Pseud. II, 2, 53: de muliere. Pers. IV, 4, 90: Iam *de istoc* rogare omitte. Men. prol. v. 37: de ea re. II, 3, 67: hunc metuebam me meae Uxori rennntiaret *de palla* et *de prandio.* IV, 2, 53: Credit iam tibi *de isto.* V, 2, 61: *Qua de re* aut quoius rei rernm omnium? Most. I, 3, 103: Lepide dictum *de atramento* atque *ebure.* Pseud. I, 1, 121: *De istac re* in oculum utrnmvis conquiescito. Mil. II, 2, 108: *de amica* eri. Trin. II, 4, 183. Bacch. II, 2, 45. II, 3, 90: Profecto *de auro* nil scio nisi nescio. III, 2, 8. III, 4, 28: Mea caussa *de auro* quod eum ludificatus est. III, 6, 2: Set veniam mihi quam gravate dedit

pater *de Chrusalo.* IV, 4, 58: *De ducentis nummis* primum intendam ballistam in senem. 9, 34: dixeram nostro seni mendacium Et *de hospite* et *de auro* et *de lembo.* Stich. I, 1, 9: Volo tecum loqui *de re* viri. II, 2, 34: Principium placet *de lectis.* Caecil. Stat. Harpazomene fr. 6, v. 63: de meo amore. Plocium fr: 2, v. 161: Nil peccat *de savio.* Terent. Eun. I, 2, 8: Ceterum *De exclusione* verbum nullum? Eun. III, 2, 3: ecquid nos amas *De fidicina istac?* (= propter, Schaefferus p. 18: von wegen). Adelph. II, 2, 44: laetus est *De amica.* Eun. IV, 7, 14: Ni mirum, consilium illud rectumst *de occludendis aedibus.* Heaut. V, 2, 2: ut pater Tam in brevi spatio omnem *de me* eiecerit animum patris? Eandem vim habet de iunctum cum verbis actum est, esse, facere, fieri. Sic Pseud. IV, 7, 123: actumst de me. Terent. Adelph. V, 9, 39: sed *de fatre* quid *fiet?*

12. Addimus adverbia nonnulla, quae respondent ablativo loci principii.

Unde proprie habet significationem loci, saepissime tamen etiam pro abl. causae et originis ponitur et haud raro pro praep. *ab* vel *ex* cum ablativo pronominis relativi, adeo ubi persona significatur, usurpatur. Cato R. R. c. 5: Duas aut tres familias habet, *unde* utenda roget, h. e. a quibus. C. 6: Ibi corudam serito, *unde* asparagi fiant. C. 59: Quoties cuique tunicam aut sagum dabis, prius veterem accipito, *unde* centones fiant. Ennii annal. l. XVI, fr. 13: *unde* oritur nox. Annal. inc. sedis fragm. 12. fr. Achillis 3: *unde* oritur imber sonitu saevo et spiritu. Alcumaeo fr. 4: *unde* haec flamma oritur? Andromedae fr. 9. Eumenidum fr. 5, v. 186. Plaut. Amph. I, 1, 268: Nescio *unde* haec hic spectavit. Epid. I, 1, 74: Nunquam hominem conveni quenquam, *unde* abierim lubentius, h. e. a quo. Epid. III, 4, 47: *Unde* haec igitur gentiumst? Pseud. IV, 2, 8: Quis hic homo chlamudatus est? aut *undest?* aut quem quaeritat? v. 11: *unde* ego hominem hunc esse dicam gentium? Truc. I, 1, 42: *Unde* anteparta demus postpartoribus, ad q. l. confer adnotationem Gronovii, qui expl.: a quibus moniti demus, et refert ad parentes, cognatos, qui in praegressis commemorantur. Sed multo simplicius tamen unde pro abl. causae accipi posse puto, ita ut hanc ob causam, hanc rem considerantes demus. Aliter Balbachius observ. crit. in loc. quosd. Plaut. p. 54, qui unde refert ad anteparta et mente addendum censet ut. Pers. II, 5, 1: *unde* argentum sit futurum. Pers. I, 3, 70: *unde* surpta

sit. Men. v. 826: *unde* aut quis tu homo's. Most. I, 4, 28: *Unde* agis te? CA. *Unde* homo ebrius probe. II, 1, 83. III, 1, 16: *Unde* is? ib.: Conveni illum, *unde* hasce aedis emeram. Most. III, 1, 99: *unde* sit. III, 2, 98: *Unde* is? IV, 3, 5: nam eccum, *unde* aedis filius Meus emit, de persona. Bacch. III, 3, 68: *unde* esse eam aiunt? II, 2, 26: exeuntem me *unde* aspexisti modo. III, 6, 10. IV, 3, 16: *Unde* habeam? V, 1, 20: Et tu, unde *agis?* NIC. *Unde* homo miser atque infortunatus. 2, 81: *unde* illum sumere censes. Stich. II, 1, 47: *Unde* is? Pseud. I, 1, 104: Atqui id futurum *unde*, *unde* dicam nescio. I, 4, 6: Neque oxordiri primum *unde* occupias habes. IV, 6, 33: *Unde* ea sit mihi? v. 1306. Mil. v. 376: *Unde* exit haec? PA. *Unde* nisi domo? Men. prol. v. 53: ita ut det, *unde* curari id possit sibi. v. 56: illuc redeo, *unde* abii. Pers. I, 2, 9. Pers. IV, 3, 13: *Unde* agis te, Dordale. Pers. v. 494: est res quaedam, *Unde* tu pergrande lucrum facias. v. 559: Haec *unde* aberunt. Merc. I, 2, 108: rogitabit *unde* illam emeris. Merc. v. 367: *Unde* incedis? II, 3, 85: Quid, si — illi, *unde* emptast, de persona. II, 4, 19: *Unde* erit? II, 4, 24: *unde* erit argentum —? Merc. v. 511: *unde* huc advecta sum. III, 4, 50: Rogitares quis esset aut *unde* esset. Men. V, 2, 33: Ludibrio, pater, Habeor. SE. *Unde?* MA. Ab illo, quoi me mandavisti, meo viro. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 22: *unde* prorepsit truo? Terent. Eun. I, 2, 34 sq.:

Mercator hoc addebat: e praedonibus,
Unde emerat, se audisse abreptam e Sunio,

h. e. a quibus. Eun. prol. v. 10 sqq.:

Atque in Thensauro scripsit, causam dicere
Prius *unde* petitur, aurum qua re sit suom,
Quam illic qui petit, *unde* is sit thensaurus sibi
Aut *unde* in patrium monumentum pervenerit.

Phorm. IV, 2, 14: Petam hinc *unde* a primo institui, de persona. Adelph. V, 9, 24: Dederis, *unde* utatur.

Inde. In hac particula describenda eam fere distributionem sequar, quam instituit Handius in Tursellino.

a. Proprie de loco dicitur, ut sit ex illo loco, unde aliquid exit vel emittitur. Ennii inc. trag. fragm. 9. Annal. inc. sedis fragm. 55. Annal. l. IX, fr. 2: Livius *inde* redit. Plaut. Mil. II, 1, 10 sqq.:

Hoc oppidum Ephesust: *inde* miles meus erus,

Qui hinc ad forum abiit, —
Ait sese nltro omnis mnlieres sectarier.

Hic inde spectat ad Ephesns significatione loci, ita ut inde et mulieres unam efficiant notionem. Perperam Lindemannus inde pro tum accipit. Stich. I, 2, 9. Pseud. V, 1, 35. Bacch. II, 3, 81: Set nilne hnc attulistis *inde* auri domum? Pseud. I, 3, 98: Lanios *inde* arcessam. v. 99. Pseud. II, 2, 65: *Inde* ut me arcessas. Merc. I, 1, 67. Merc. III, 4, 66. Men. II, 3, 50. Men. V, 9, 54: *inde* avehi. Most. I, 4, 3: Nam illi nbi fui, *inde* effugi foras. Terent. Andr. I, 1, 110: Redeo *inde* iratus atque aegre ferens.

b. *Inde loci* vel de loco vel de tempore pro ab illo tempore dicitur. Sic de loco Ennii satur. l. II, fr. 1, de tempore annal. l. I, fr. 1, fr. 20, ambigue, utrum de loco an de tempore, annal. inc. sedis fragm. 62.

c. Ad res refertur. Nam intelligitur res, ex qua aliquid progrediatur vel originem ducat, aut ea, unde quid capiamus vel hauriamus. Cato R. R. c. 42: Quod genus — ficnm — esse voles, *inde* librum — eximito. Hic inde est notio demonstrativa respondens pronomini relativo quod. C. 157: *inde* aliqni morbus nascitur. C. 54: *Inde* semodios singulis bnbns in dies dari oportet. Ennii Medeae exulis fr. 1, v. 282 de origine. Plaut. Amph. I, 1, 273: Cadns erat vini: *inde* inplevi hirneam. Most. v. 879: Bene merens hoc preti *inde* abstuli (aus dieser Sache). Pseud. v. 588. Pers. III, 1, 66. Bacch. II, 2, 54: *Inde* ego hodie aliquam machinabor machinam, aus dieser Sache, diesem Umstande. Most. v. 103: sibi quisque *inde* exemplum expetunt. Caecil. Stat. Fallacia fr. 4, v. 47: si *inde* abest iniuria.

d. De hominibus, = ab eo, ex eo. Plaut. Pseud. II, 2, 28: Quia videre *inde* esse, h. e. a milite. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 206: ut *inde* anferam.

e. Coniungitur *inde* cum nominibus, ubi alicuius rei vel numeri pars est describenda ita, ut particula pro genitivo aut pro ex illis posita videatur. Terent. Adelph. I, 1, 21: nati filii Dno: *inde* ego hunc maiorem adoptavi mihi, quod sec. Donatum pro ex illis positum est.

f. Notionem habet causae. Plaut. Poen. prol. v. 2: *Inde* mihi principinm capiam ex hac tragoedia, h. e. propterea.

g. De tempore usurpatur *inde,* a loco translatum, atque primum significat ex eo tempore. Sic Enn. annal. l. I, fr. 57, v. 98.

h. Tum continuum et universum tempus notatur, quum dicitur, ex quo tempore ad aliud usque res permanserit, aut quod temporis spatium una comprehendamus. Sic *inde* componitur per praepositionem *ab* cum nominibus, quae tempus notant longissimum: *inde ab ineunte aetate, inde a pueritia,* vel initium: *inde a principio.* Atque ita distinctius describitur longinquitas vel diuturnitas temporis, quae vis orationis augetur adiectis *iam* et *usque.* Plaut. Pseud. IV, 2, 14: *Iam inde a* principio probe. Bacch. V, 2, 89: Hi senes nisi fuissent nihili *iam inde ab* adulescentia. Merc. III, 1, 23. Alia exempla vide ap. Kampm. de AB praep. p. 6. Terent. Adelph. I, 1, 16: Dissimili is studiost *iam inde ab* adulescentia. Heaut. I, 2, 9: nam mihi magna cum eo *iam inde a* pueritia Fuit semper familiaritas.

i. *Inde* pro deinde ponitur, et ut ordinem atque consecutionem rerum tempore factarum indicet, et ut significet tum, postea. Ennii annal. l. I, fr. 12, v. 11: et post *inde* venit divinitus pullis Ipsa anima. l. III, fr. 11. l. IX, fr. 2, ubi tamen etiam de loco dictum esse potest (Livius *inde* redit). Annal. inc. sedis fragm. 51, v. 504. Annal. inc. sedis fragm. 84. Plaut. Bacch. III, 3, 27: *Inde* de hippodromo et palaestra ubi revenisses domum. — Men. I, 2, 62: *Inde* usque ad diurnam stellam crastinam potabimus. Most. v. 744. Pers. V, 1, 8.

Hinc. Iterum sequar distributionem Handii.

a. *Hinc* de loco, in quo, qui loquitur, consistit, ita dicitur, ut motum ex hoc loco significet. Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 258. Plaut. Rud. II, 6, 34: Quin tu *hinc* eis (sic Fleckeisenus in Iahnii nov. annal. philol. vol. 61, sect. 1, 1851, p. 18 pro vulg. is) a me in maxumam malam crucem. Bacch. IV, 9, 137: Ego ad forum autem *hinc* ibo. Bacch. I, 1, 72: eamus *hinc* intro. Bacch. I, 1, 71: Ut hic accipias potius aurum quam *hinc* eas cum milite. Most. III, 2, 166: Ego eo *hinc* ad forum. Merc. II, 2, 6: I tu *hinc.* Pseud. IV, 4, 11: Quin *hinc* cito imus gradibus militaribus? Mil. v. 1422: Aliter *hinc* non ibis. Pers. II, 2, 35. IV, 4, 29. Merc. v. 461. V, 2, 86. Men. II, 1, 22. Bacch. IV, 9, 108: abduce me *hinc* ab hac. Stich. I, 2, 71. Pseud. IV, 7, 97. Men. II, 2, 57. Men. V, 2, 32: Proin tu me *hinc* abducas. Pseud. III, 2, 67. Most. II, 1, 44: Vos modo hinc abite intro atque haec propere *hinc* amolimini. II, 1, 24: Iube haec hinc amolirier. Pseud. I, 5, 144. Merc. v. 387 Pseud. I, 5, 158. Most. II, 1, 82. Pseud. v. 594. Pseud. II,

4, 29. Pseud. V, 1, 2. Men. V, 2, 92: adducam qui hunc *hinc* tollant. Mil. v. 1421. Men. v. 169: Olfacta igitur *hinc*. Bacch. IV, 1, 7: Recedin *hinc* directe? Bacch. I, 2, 5: Quo nunc capessis ted *hinc* advorsa via. Bacch. III, 1, 17. IV, 3, 18: aurum petere *hinc*. Men. V, 3, 5: Ne ei iam indicetis, qua platea *hinc* aufugerim. Most. V, 2, 14. Most. II, 1, 58. 79. Most. v. 932. Most. V, 1, 54: Sic tamen *hinc* consilium dedero. Pers. IV, 3, 8. V, 4, 16. Caecil. Stat. Syracusii fr. 2: tantan *hinc* invasit in tua corda dulcitas? Terent. Phorm. I, 4, 13: Aliquid convasassem atque *hinc* me conicerem protinam in pedes. Andr. IV, 2, 24: *hinc* vos amolimini. Heaut. II, 2, 10: Non cogitas *hinc* longule esse? Hec. IV, 3, 1: procul *hinc* stans. Eun. III, 4, 10: procul *hinc* lubet prius quid sit sciscitari. Heaut. I, 1, 121: Ibo adeo *hinc* intro. Ad. V, 3, 55.

b. Saepius hoc intelligitur de terra vel de regione vel de urbe vel de domo, in qua aliquis versatur. Naevii Hector proficiscens fr. 1. Plaut. Stich. V, 3, 2. 9. Men. IV, 1, 3. Bacch. II, 1, 2: Posteaquam *hinc* in Ephesum abii. Bacch. II, 3, 15: Quid hoc qua caussa eum *hinc* in Ephesum misseram? IV, 2, 9. Bacch. II, 3, 120: Senex in Ephesum *hinc* ibit aurum arcessere. III, 2, 4. Mil. II, 3, 68. Men. V, 2, 71: num *hinc* exmigrastis? Most. v. 25. I, 1, 76: Triennium qui iam *hinc* abest. II, 2, 72. IV, 2, 37. 59. IV, 3, 2. V, 1, 68. Pers. v. 811. Merc. v. 7. v. 354. III, 4, 59. V, 2, 17. Merc. V, 2, 53. Terent. Adelph. IV, 4, 10: Nam ut *hinc* forte ea ad obstetricem erat missa. Phorm. V, 8, 85: Non hoc publicitus scelus *hinc* asportarier In solas terras!

c. Sunt quaedam verba et dictiones, quibus coniunctum *hinc* aut notionem verbi distinctius notat, ut *hinc abire* est weggehen, *hinc abesse, hinc auferre,* aut commutata cogitationis specie locum originis vel habitaculi significat. Ita dicunt *hinc esse* de civibus urbis, unde *hinc civis* pro ex hac urbe. Plaut. Bacch. IV, 8, 59. V, 2, 48: Abin hinc? Stich. IV, 2, 23: Non tu *hinc abis?* V, 7, 6. Amph. I, 1, 284: Nunc quando ego sum, vapulabis, ni *hinc abis*, ignobilis. II, 2, 228. Pseud. I, 1, 51: prius quam *hinc abiit.* I, 4, 1: Postquam ille *hinc abiit.* Pseud. v. 1031. IV, 5, 2. Truc. IV, 4, 31: Ille quidem *hinc abiit.* Men. II, 2, 61. Men. v. 603: *hinc* intro *abeam.* Rud. IV, 4, 12: *Abisti hinc* erum arcessitum? Men. V, 2, 99: Ne quo *hinc abeat.* Mil. II, 1, 11. IV, 4, 59. Bacch. II, 2, 2: Qui *abire hinc* nullo

pacto possim. Most. I, 1, 8: *abi hinc* dierecte. Most. I, 3, 136: *Abi* tu *hinc* intro. II, 1, 44: Vos modo hinc *abite* intro. II, 1, 46: Quid igitur, si *abeamus hinc* nos? III, 1, 51: *Abi* quaeso *hinc* domum. III, 1, 68: *hinc abeat* foras. III, 2, 18. III, 2, 163: *Abi hinc* dierecte. *abin hinc* in malam crucem? IV, 2, 41. 55. Pers. II, 2, 18: hinc abiit. Merc. v. 168: hinc abis. v. 183. II, 1, 31. Merc. V, 2, 89: abi hinc. IV, 4, 36. V, 4, 56. Bacch. II, 3, 114: At ego *hinc abeo* illum ut conveniam quantum potis. Most. I, 2, 78. Rud. II, 6, 19: hinc abitio. Stich. I, 1, 3: quarum *hinc* viri *apsunt.* Most. IV, 3, 25: Dum tu *hinc abes.* Pers. IV, 4, 111: Nummus *abesse hinc* non potest. Merc. IV, 4, 61. Bacch. III, 6, 42. Men. v. 607: *Aufer hinc* palpationes. Pers. V, 2, 19. Men. V, 7, 28: *fugite hinc* in malam crucem. Stich. III, 1, 27: Amicam ego habeo Stephanium *hinc* ex proxumo. Men. V, 2, 39: At enim ille *hinc* amat meretricem ex proxumo. Trin. v. 326: Adulescenti *hinc* genere summo. II, 2, 78: Lesbonico *hinc* adulescenti. Merc. I, 1, 42. Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 3: *Abi hinc* tu, stolide. Terent. Eun. III, 3, 30. IV, 7, 29: Non tu *hinc abis?* Phorm. III, 3, 9. And. V, 1, 16: *Abin hinc* in malam rem. Andr. V, 6, 15: Propera, arcesse *hinc* qui *auferant* eam. Andr. I, 3, 16: fuit olim *hinc* quidam senex Mercator. V, 1, 14: Illam *hinc civem* esse aiunt.

d. Adduntur etiam nomina locorum, unde quid extat, cum abundantiae quasi specie. Plaut. Stich. II, 2, 31. Men. II, 2, 52. Cist. IV, 1, 7: *hinc ab ostio* iacentem sustuli. Men. v. 870: Set quis hic est, qui me capillo *hinc de curru* deripit? Merc. v. 357. IV, 4, 59. Terent. Andr. IV, 3, 19: Ego quoque *hinc ab dextera* Venire me adsimulabo. Andr. IV, 3, 11: *Ex ara hinc* sume verbenas tibi.

e. Is, qui loquitur, quum cogitatione se in quemcumque locum conferre possit, *hinc* etiam de quocumque loco, e quo aliquid exit aut promovetur, usurpari solet. Quo fit, ut pro *illinc* poni videatur. Plaut. Mil. v. 416: Haec mulier quae *hinc* exit modo. v. 418. Men. II, 2, 74: Videamus, qui *hinc* egreditur. Mil. II, 1, 76. Most. v. 901: Nemo *hinc* quidem [huc] exit foras. V, 1, 54: Sic tamen *hinc* consilium dedero. Terent. Phorm. IV, 2, 14: Petam *hinc* unde a primo constitui. Eun. III, 4, 7: quis nam *hinc* ab Thaïde exit? Heaut. I, 4, 122: sed quid crepuerunt fores *Hinc* a me?

f. Interdum *hinc* ad personam refertur, et homo intelligitur,

a quo aliquid sumitur, aut a quo aliquid exit. Plaut. Poen. V, 6, 14. 15. 16: sume *hinc* quidem. — sume *hinc* quidlubet, ad q. l. Lamb: „δεικτικῶς. Significat se collo et suspendio omnibus satis facturum.“ Pseud. I, 5, 89: nam *hinc* quidem a me non potest Argentum auferri. Rud. IV, 4, 56: dum hic *hinc* a me sentiat, h. e., ut Kampm. de AB praep. p. 4 explicat, dum hic vidulus a meis partibus sit, mecum sentiat. Mil. III, 1, 72: Vel hilarissumum convivam *hinc* indidem expromam tibi. Bacch. IV, 7, 26: Numquam auferes *hinc* aurum. Pseud. II, 2, 23. IV, 2, 14: Nam pol *hinc* tantumdem accipies. IV, 3, 10: *hinc* hostis transeat. Pseud. v. 1318. v. 1328: feres *hinc*. Men. II, 3, 86: Est *hinc* praeda nobis. Cist. IV, 1, 6. Most. III, 1, 68: Ne gry quidem Ferre *hinc* potes. III, 1, 116: *Hinc* sumpsit, quas ei dedimus. IV, 3, 31. Terent. Adelph. III, 3, 7: *hinc* (h. e. ab hoc auctore) scibo iam ubi siet.

g. Opponitur *illinc*, quod est ex illo loco. Sed *hinc* — *illinc* saepius cum verbis coniuncta significant: ab hac parte — ab illa sive altera parte. Utrumque autem simul comprensum ponitur pro non uno ex loco, multis ex partibus, vel pro ubicumque. Ita conficiuntur formulae *hinc et illinc*, et omissa particula *hinc illinc*, quod esse potest hinc et illinc, sed etiam hinc vel illinc. Plaut. Most. III, 1, 37: Ita *et hinc et illinc* mi exhibent negotium. Amph. v. 229: Imperator uterque *hinc et illinc* Iovi Vota suscipere. Men. V, 2, 48: Hinc stas, illinc caussam dicis. Terent. Adelph. IV, 5, 38: dum cognatus *hinc Illinc* veniret.

h. Sed quod locum attinet, transfertur ad ipsas res, et dicitur *hinc* pro ex hac re. Intelligitur origo et causa. Quare interdum *hinc* idem est, quod ex hac caùsa, propterea. Ennii fr. Cupunculae. Plaut. Bacch. v. 33: argentum *hinc* facito. Stich. V, 4, 5: nam *hinc* quidem Hodie polluctura praeter nos iam dabitur nemini. Pseud. I, 1, 18: Cape has tabellas: tute *hinc* narrato tibi. Pseud. II, 2, 20. Rud. IV, 4, 57: Atqui nunc aps te stat: verum *hinc* (h. e. ex vidulo) cibit testimonium. Poen. V, 4, 30: Nunc *hinc* sapit, quidquid sapit; *hinc* sentit, e meo amore. Most. III, 2, 75. 76. Terent. Ad. V, 3, 30: quod *hinc* accesserit. Andr. I, 1, 99: *Hinc* illae lacrumae, h. e. ex hac causa oriuntur.

i. Quum *hinc* locum et rem, unde quid exeat aut eveniat, significet, potest etiam de re usurpari, unde aliquid sumitur: quare dicitur hinc bibere, i. e. davon trinken. In his vero

dictionibus ponitur loco pronominis cum praepositione coniuncti. Cato R. R. c. 127: hinc bibito, cf. Hartungium de casibus p. 13.

k. Veteres comici *hinc* componebant etiam cum numeralibus nominibus. Omnes vero poetae *hinc* dixerunt, ubi id erat designandum, a quo aliud quid fieri inceperat. Servius ad Virgil. Aen. I, 194: hinc pro inde vel post. Ennii annal. l. I, fr. 53, v. 74. l. X, fr. 6. Euhemeri fr. 11, 58, ubi tamen etiam pro propterea positum esse potest. Plaut. Pseud. I, 3, 145: ut tu *hinc* porro quid agas consulas. Pers. II, 4, 25.

Illinc sive *illim*. Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 258: cum illuc ventum est, ire *illinc* lubet. Plaut. Truc. IV, 3, 79: Ne[14]) ista stimulum longum habet, quae usque *illinc* cor pungit meum! — *Illim* legitur Poen. V, 2, 27; Bacch. II, 3, 67. 86; Men. V, 2, 48; Most. v. 467; *illinc* Bacch. III, 3, 43; Men. II, 3, 61; Merc. III, 4, 66; V, 2, 70.

Istinc. Plaut. Capt. v. 658: Ite *istinc*, ecferte lora. Most. III, 2, 164: abi *istinc*. Pseud. IV, 7, 99: Non tu *istinc* abis? Pseud. I, 1, 31: tu *istinc* ex cera cita. Rud. IV, 4, 33: Equidem ego neque partem posco mihi *istinc* de istoc vidulo, significatione partitiva, item Pseud. v. 1164.

Utrimque. Ennii annal. l. XIV, fr. 7. l. XVII, fr. 4. Plaut. Amph. prol. v. 111: *Utrimque*st gravida, et ex viro et ex summo Iove. I, 1, 77: clamorem *utrimque* ecferunt.

13. b. *Ablativus medii.* Huc pertinet ablativus rectus a *fini* significatione praep. *tenus* posito apud Catonem R. R. c. 28, 2: postea operito terra *radicibus* fini. Enn. annal. XVIII, fr. 7: spatio — supremo. Plaut. Bacch. I, 2, 5: Quo nunc capessis ted hinc *advorsa via* Cum tanta pompa? Pseud. v. 1234: nunc ne expectetis, dum *hac* domum redeam *via*. Stich. v. 484: adiero *Apertiore* magis *via*. Pseud. IV, 4, 13: Ite hac, triumphe, ad cantharum *recta via*. Epid. II, 2, 24 (cf. Kampm. de IN, p. 11): ire vidi milites *plenis viis*. Merc. I, 2, 4: *plenis semitis* qui advorsum eunt. Men. V, 3, 5: Ne ei iam indicetis, *qua platea* hinc aufugerim. Pseud. IV, 2, 11: Ad me adit *recta*. v. 1137: Hic quidem ad me *recta* habet rectam viam. Merc. V, 2, 92: recta. Terent. Eun. II, 2, 14: *tota* erras *via*. Translata significatione huc pertinent etiam, ut recte censet Madvigius in gramm. lat. p. 265 adnot. ablativi sing. fem. pro-

14) Sic codd., non *nae*, ut est in vulg.

nominum possessivorum *mea, tua, sua, nostra, vestra* post impersonale *refert* positi, quasi in meiner Richtung, in Betreff meiner. Plaut. Merc. II, 3, 117: Quid *mea* id *refert?* Rud. IV, 3, 12: Ecquid est quod [id] *mea referat?* III, 4, 41: Quid *mea refert.* Pers. IV, 3, 68: *Mea* quidem nihil istuc *refert.* Truc. IV, 2, 11: num *mea refert?* Rud. IV, 3, 27: Nihilo pol pluris *tua* hoc quam quanti illut *refert mea.* Stich. IV, 2, 36: *Tua* pol *refert.* GE. Enimvero si *mea refert,* opera utere. Rud. I, 2, 88: Quid id *refert tua?* Cas. II, 5, 22: Quid id *refert tua?* Stich. II, 1, 48: *Tua* quod nil *refert,* ne cures. Pers. v. 497: tua refert. IV, 3, 51: quod *refert tua.* Merc. v. 904: Quid *tua refert?* Rud. IV, 4, 42: Quis istuc *tua?* (int. refert). Terent. Adelph. V, 4, 27: id *mea* minume *re fert,* qui sum natu maxumus. Eun. II, 3, 29: Fac tradas: *mea* nil *re fert,* dum potiar modo. Heaut. IV, 5, 45: Illuc confugies: *quid mea?* num mihi datumst? Hec. V, 3, 12: *Tua* quod nil *re fert,* percontari desinas. Phorm. IV, 5, 11: Quid *tua* malum id *re* fert? Phorm. V, 8, 47: Etiam dotatis soleo. CH. Quid id *nostra?*

14. c. *Ablativus habitus* (Locativus). Pertinent huc primum reliquiae formae locativi, genitivos dico, qui esse videntur, sed non sunt, nominum urbium et insularum, deinde *domi, ruri,* adverbia *hic, illic, istic, peregri.* Quod autem ad illos genitivos attinet, impugnandum est hoc loco praeceptum illud obsoletum antiquiorum grammaticorum, quod comparatione demum linguarum nostris temporibus deligentissime instituta tam luculentis argumentis expulsum est, ut redire numquam possit, hoc dico, urbium nomina, si primae vel secundae declinationis sint numero singulari, in genitivo, sin sint tertiae declinationis vel pluralis numeri, in ablativo poni. Cuius praecepti si quaerimus quae causa ex ratione petita esse possit, frustra anquires et circumspicies, nullam invenies. Immo pro ablativo loci genitivus harum vocum poni nusquam potuit, sed fuit antiquissimis temporibus in lingua latina harum vocum in singulari casus locativus in *i* desinens ab ablativo diversus (ut videmus etiamnum ex formis, quales sunt *illi, Sicyoni, Carthagini, Acherunti, ruri, peregri*), qui casus in nominibus, quae sequuntur primam et secundam declinationem, forma a genitivo non fuit diversus (velut *Romai, Ephesi*)[15]) et po-

[15]) Sic etiam in Polonica lingua locativus singularis plerumque aut cum vocativo, aut cum dativo, aut cum instrumentali forma congruit.

stea quoque permansit, quum in tertiae declinationis nominibus posterioribus temporibus pro eo ablativus poneretur. Pluralis autem numeri nunquam fuit forma locativi singularis et separata, sed in hoc numero eius vice semper functus est ablativus. Deinde huc referendi sunt veri ablativi loci aut soli aut coniuncti cum praepositionibus *in, sub, super, tenus* positi, ex adverbiis autem ea, quae ablativi formam induerunt, velut *qua, hac, illa, illac, istac*, et quae in praepositiones se converterunt, *supra, iuxta* cett., denique *prope, peregre*. Ratio localis, quae est inter plures res inter se coniunctas, exprimitur *cum* praepositione et adverbio *una*. Postremum addo, etiam hunc ablativum loci saepe translata significatione usurpari.

Naevii elogium ab ipso scriptum ap. Klussm. p. 201: obliti sunt *Romai* loquier Latina lingua. Ennii heduphagetica p. 166: Mures sunt *Aeni*, spissa ostrea plurima *Abydi*. Est pecten *Mitylenae* — *Brundusii* sargust. Ib.: Apriculum piscem scito primum esse *Tarenti*. *Surrenti* facc emas helopem, glaucum cape Cumis. v. 10: Polypus *Corcyrae*. Ennii inc. trag. fragm. 7, v. 425: Deli. Plaut. Mil. v. 654: Post, *Ephesi* sum natus, non sum in Apulis, non *Animulae*. Bacch. II, 3, 102: nullust *Ephesi* quin sciat. IV, 9, 124: Ne ille edepol *Ephesi* multo mavellem foret. Epid. V, 1, 29: E Philippa matre gnatam Thebis, *Epidauri* satam. Men. prol. v. 20: Tarenti, item v. 36. v. 51: Epidamni. Terent. Eun. I, 2, 27: Samia mihi mater fuit: ea habitabat *Rhodi*. Phorm. V, 8, 48: quoius vir uxorem — *Lemni* habuit aliam.

Domi. Cato oratio de multa contra L. Furium ap. Charis. p. 101 Putsch.: *Domi meae* saepe fuit. Enn. annal. l. I, fr. 60. Ennii Medeae exulis fr. 5, 296. Plaut. Stich. I, 3, 38: si cenassit *domi*. Poen. V, 2, 89: Est par probe: nam habeo *domi*. Cist. II, 1, 2: hanc ego de me coniecturam *domi* facio, ne foris quaeram, vid. adnot. Taubm., qui explicat: „h. e. meopte exemplo comperior." Aul. II, 2, 88: Credo ego illum iam inaudivisse, mi esse thensaurum *domi* (sic Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 44). Bacch. II, 3, 131. Men. V, 2, 92: adducam qui hunc hinc tollant et *domi* devinciant. Men. v. 699: Neque *domi* neque aput amicam mihi iam quidquam creditur. Men. IV, 2, 102: nihil est, quod perdam, *domi*. Men. I, 1, 29: *Domi* dum dominus sum. Men. prol. v. 42: qui *domi*st. IV, 1, 2: quic-

quid *domist.* Pseud. IV, 7, 75. Men. prol. v. 28. Pseud. II, 2, 51. v. 1117. 1135. Men. IV, 2, 108. Pseud. II, 2, 43: erus si tuus *domist.* Pseud. v. 211. I, 3, 112. I, 5, 147. I, 2, 38: est quod *domi* fui paene oblitus dicere. Amph. II, 2, 81. Pseud. v. 189. Bacch. II, 2, 47: *Domist.* III, 5, 4. IV, 4, 95: aput te vinctum adservato *domi.* v. 98: ut vinctum te adservet *domi.* Mil. II, 6, 4, coll. Ritschl. praef. ad Stich. p. XVIII. Stich. v. 66: Iam ego *domi* adero. II, 2, 72: Sat servorum habeo *domi.* Stich. v. 482: cenabo *domi.* IV, 2, 18: Iube *domi* cenam coqui. v. 19: Solus cenabo *domi?* v. 22: *domi* cenam iube coqui. v. 29: Iube *domi* Mibi tibique tuae que uxori celeriter cenam coqui. V, 4, 11. Most. I, 3, 124: Quibus anus *domi* sunt uxores. III, 2, 1. v. 10. Pers. I, 1, 46. Pers. v. 52: Usque ero *domi.* I, 3, 40: argentum quoi *domist.* Pers. I, 3, 42. II, 2, 8: ut *domi* sis. v. 9. v. 44: *Domi* eccam. v. 65: eccillum domi. III, 1, 62. Pers. v. 736. IV, 8, 1. Merc. II, 4, 30: *Domi* maneto me. Merc. v. 556. III, 3, 2: Est mulier *domi?* Merc. v. 589: Si *domi* sum, foris est animus: sin foris sum, animus *domist.* Merc. IV, 4, 56. v. 803. IV, 5, 12. V, 2, 4. V, 2, 105. V, 2, 108. I, 2, 18: *Domin'* an foris. I, 2, 21: *domin*est an foris? II, 1, 6. Merc. v. 376. V, 2, 94: *domist.* Epid. III, 4, 67: Quid tibi negotist *meae domi* igitur? Most. I, 3, 34: meae domi. Truc. II, 6, 50: Sed reginae istae *domi Suae* fuerunt ambae. Pers. IV, 3, 43: Nam mihi is honores *suae domi* habuit maxumos. Most. v. 874: Nam nunc tot *domi* pessumi *nostrae* vivont. Men. v. 359: potissumus *nostrae* ut sit *domi.* Caecil. Stat. Imbrii fr. 7, v. 101. Karine fr. 2, v. 107. Terent. Heaut. IV, 8, 31: Ego *domi* ero, siquid me voles. III, 2, 29: Vel iam huic mansisset unicus gnatus *domi.* Eun. III, 5, 20. IV, 3, 7. Extant etiam nonnulli loci, quibus *domi* pro vero genitivo positum esse videatur, sed ita tamen, ut vulgari genitivo *domus* locus esse non potuisset, qui non usurpatur, nisi quatenus significandum est ipsum per se aedificium, cum e contrario *domi* dicatur, si exprimere volumus, nos ibi commorari. Sunt hi: Plaut. Trinum. IV, 3, 20: conmeminit domi. Trin. IV, 1, 22: Pol, quamquam *domi cupio,* opperiar, ad quam normam Ritschelius [praef. in Trinumm. p. 323] etiam Bacchidum locum II, 3, 44 correxit, ubi prius legebatur domum cupientes. Posterior locus Trinummi citatur etiam a Donato ad Terent. Eun. IV, 7, 45, ubi est: *domi focique* fac vicissim ut *memineris.* Coniungitur *domi* etiam cum

belli et militiae. Sic Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 257: enim neque *domi* nunc nos nec *militiae* sumus. Plaut. Capt. prol. v. 68: Valete, iudices iustissumi, *Domi duellique* duellatores optumi. Asin. III, 2, 13: quae *domi duellique* male fecisti. Terent. Adelph. III, 4, 49: una semper *militiae et domi* Fuimus. Rudd. p. 274 adnot. 7 dicit belli sive duelli etiam non addita voce domi sic reperiri, sed quae affert exempla, hoc non satis demonstrant. Nam loco Ennii ap. Priscian. l. IX, p. 453 Krehl. (ap. Vahlen. fr. inc. sedis v. 549): Hos pestis necuit, pars occidit illa *duellis* ipse Ruddimannus dicit in omnibus suis libris legi duellis, non duelli, et sic habet etiam Vahlenius. Amph. II, 2, 16: ut meus victor vir *belli* clueat genitivus pendet a victor, quemadmodum etiam victor pugnae dici potest, ubi non magis est locativus statuendus. Deinde Terent. Heaut. I, 1, 60: atque ibi Simul rem et gloriam armis *belli* repperi dubito an genitivus belli etiam simpliciter ab armis pendere possit.

Ruri. Cato R. R. c. 4: *ruri* si recte habitaveris. Plaut. Truc. V, v. 23: Neque *ruri* neque hic quidquam operis facto. Cas. I, v. 17: Praefeci, *ruri* recte qui curet tamen. Most. I, 1, 34: An *ruri* quaeso non sunt quos cures bovis? III, 2, 112: Sibi quisque *ruri* metit. Merc. v. 509: ruri. v. 543: *rur*ist. IV, 1, 20 et v. 766: ruri. v. 760: *rur*ist. v. 924. II, 2, 2. Bacch. II, 3, 131: Si illi sunt virgae *ruri*, at mihi tergum domist. Most. I, 1, 4: Ego pol te *ruri*, si vivam, ulciscar probe. v. 7: An *ruri* censes te esse? v. 18: Augebis *ruri* numerum, genus ferratile. Ter. Phorm. II, 3, 16: *ruri* fere Se continebat. Adelph. I, 1, 20: *Ruri* agere vitam. I, 2, 15: Rei dare operam *ruri* parcum ac sobrium. III, 3, 47: Iam dudum aliquid *ruri* agere arbitror. IV, 2, 3: Is filium negat esse *ruri*. Hec. II, 1, 18: An, quia *ruri* esse crebro soleo. Phorm. II, 1, 20: Opus *ruri* faciundum.

Hic. Huius adverbii exempla secundum eas classes proferam, quas fecit Handius in Tursellino.

a. *Hic* significat locum, in quo ego, qui loquor, sto. Naev. Tarentillae fr. 4: *hic*ine. Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 257. Thyestis fr. 13. Epigramm. 2, v. 5: *Hic* est ille situs. Plaut. Bacch. I, 1, 71. 74: Semul *hic* nescio qui turbare coepit. II, 2, 26: *Hic*, exeuntem me unde aspexisti modo. v. 49: ego *hic* curabo. II, 3, 121: quas ego *hic* turbas dabo. III, 3, 68. IV, 4, 64: Iam faxo *hic* erunt. Stich. v. 67. v. 92. I, 3, 90. II, 1, 38. II,

III, 2, 31. IV, 2, 1. V, 3, 9. V, 4, 45. Amph. prol. v. 91. Pseud. I, 2, 48. v. 51: quom ego sim *hic* siccus. Pseud. v. 457. I, 5, 148. IV, 2, 4: egomet *hic* in insidiis ero. IV, 7, 50. 105. Curc. III, 16. Men. prol. v. 75: *hic* agitat. Men. v. 214: Iam *hic* nos erimus. I, 4, 7: Iam ego *hic* ero. Men. II, 2, 57. Men. v. 367. Men. IV, 1, 1. V, 2, 31: Verum vivere *hic* non possum. V, 5, 62: *Hic* ero usque. 9, 77. Most. I, 3, 150: appone *hic* mensulam. II, 1, 36: pater, inquam, aderit iam *hic* meus. v. 69. 2, 67: *Hic* habito. v. 70. 74. III, 1, 55. 153. III, 2, 105. Most. v. 932. Most. v. 1096: *Hic* ergo tibi praesidebo. Pers. I, 3, 9: Iam pol ille *hic* aderit. v. 11. 60. v. 81: Iam faxo *hic* aderunt. Pers. v. 439: Iam faxo *hic* erit. III, 3, 41. IV, 3, 61. Pers. v. 711. V, 2, 14: *hic* accumbe. V, 1, 6. V, 1, 18. Merc. II, 2, 41. II, 2, 58: *hic* opperiar hominem. Merc. v. 468: heic. III, 3, 26. III, 4, 17: *hicine*. IV, 4, 33: heic. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 2.

b. Adduntur adverbio ipsa locorum nomina. Etiam cum genitivo nominis, quod locum designat, nectitur *hic*. Plaut. Mil. II, 3, 2: me vidisse *hic proxumae viciniae*. Mil. II, 5, 31. Stich. IV, 2, 26. Merc. IV, 2, 68: hinc ante aedis. Amph. prol. v. 91. Stich. IV, 2, 6: hic in via. Most. I, 1, 6: Quid tibi malum *hic ante aedis* clamitatiost. II, 2, 51. Merc. V, 2, 104: hic Athenis. Caecil. Stat. Nothus Nicasio fr. 2: Ilico *ante ostium* hic erimus. Terent. Adelph. V, 8, 26: hic sub urbe.

c. Locus saepe simul viciniam complectitur, et vel urbem, vel regionem, vel terram intelligimus. Naev. Tarentilla fr. 6, v. 84. fr. 1, v. 73. Plaut. Merc. V, 4, 48: *hic* est intus filius apud nos tuos. Bacch. II, 2, 45: Qui de amittunda Bacchide aurum *hic* exigit. II, 3, 121 sqq.: *Hic* nostra agetur aetas in malacum modum, Si quidem *hic* relinquet — Med et Mnesilochum. III, 6, 39: Duas ergo *hic* intus eccas Bacchides. IV, 1, 10. 8, 33. 75. Stich. v. 80. I, 2, 45. 3, 44. II, 2, 6. Stich. v. 445. III, 1, 40. IV, 2, 42. Trinumm. IV, 2, 74. Rud. IV, 4, 130. Pseud. I, 1, 53. I, 3, 97: Iam *hic* ero. 5, 30: Quis *hic* loquitur? Pseud. v. 592: quem *hic* video? v. 702: Quoia *hic* vox sonat? II, 4, 31. v. 37: qui *hic* non visitatus saepe sit. III, 2, 33: *hic* quidem homines. IV, 2, 18. IV, 7, 11. Men. v. 283. II, 2, 15. 56. Men. v. 362. 375. 376. 377. 463. IV, 2, 110: ecquis *hic* est ianitor? 3, 1. V, 2, 116: qui *hic* stat. 5, 51: Iam *hic* erunt. V, 7, 16: hic in pacato oppido. 49. 9, 91. Most.

I, 1, 5: nam quid *hic* lates? v. 25. 79. Most. I, 3, 135. II I, 1, 150. III, 2, 33 sq.: *hic* Intus. Most. v. 755. III, 2, 80. 97. Most. v. 839: nullam pictam conspicio *hic* avem. v. 899: ecquis *hic* est. v. 933: *Hic* quidem neque convivarum sonitust, item ut antehac fuit. v. 946: Erus *hic* noster potat. THEUR. Erus *hic* voster potat? v. 949: nemo *hic* habitat. IV, 2, 38: certo scio *Hic* habitare. THEUR. Quin sex mensis iam *hic* nemo habitat. v. 42. 43. 49: *Hic*, inquam. v. 54: Philolaches *hic* habitat. v. 60. IV, 3, 7. v. 24. 25. 35. V, 1, 29. Most. V, 2, 8. Pers. I, 1, 25: Iam servi *hic* amant? Pers. I, 2, 22. I, 3, 19. II, 5, 7. III, 1, 58. IV, 3, 36. Pers. v. 596. v. 641. IV, 6, 13. 16. Pers. v. 710. IV, 9, 11. V, 1, 7: Statuite *hic* lectulos: ponite *hic* quae adsolent: *hic* statui volo primum aquolam. Merc. III, 3, 19. III, 4, 18. III, 4, 69. IV, 1, 18.

d. Demonstrativa vis particulae augetur addito alio nomine eiusdem generis. Ennii Hectoris lustra fr. 5: Quid *hoc hic* clamoris, quid *hoc hic* tumulti est? Plaut. Bacch. III, 4, 12. IV, 8, 67: quom *haec hic* facta ad *hunc* faciat modum. Pseud. I, 2, 68. Merc. I, 2, 5: *haec hic* disciplina pessumast. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 157: *Haec* erunt concilia *hic* hodie.

e. Ob simplicis distinctionis ab *illic* rationem fieri potuit, ut ipsum *hic* pro *illic* proneretur et absentes res fingerentur esse praesentes. Ennii annal. l. XVI, fr. 20.

f. Proprie usurpatur *hic* ab eo, qui de suis rebus et de iis, quas manu tenet, ex suo loco loquitur. Plaut. Bacch. IV, 9, 17: quae *hic* sunt scriptae litterae. v. 65: Ut scias quae scripta sint *hic*. Stich. v. 699. Pseud. II, 3, 6. 7. Rud. IV, 2, 21: aurum *Hic* ego inesse reor. Pers. II, 5, 16. v. 20: argentum *hic* inest. III, 3, 32: Nummi sescenti *hic* erunt. Pers. IV, 6, 1.

g. Quod de loco dicitur, transfertur ad res, ideoque *hic* significat in hac re, hac in parte. Ennii Melanippae fr. 1, v. 326. Plaut. Merc. II, 2, 36: heic. Men. II, 3, 84: *hic* si quid ego stulte fecero. Pseud. V, 1, 12.

h. Satis constat, quo modo locorum vocabula ad tempus referantur. Itaque *hic* quoque de tempore usurpatur et ponitur pro *nunc*. Saepe notio ambigua et loci et temporis rationem complectitur. Plaut. Most. III, 1, 57: quid *hic* nugamini? Most. v. 733.

i. Saepe fit, ut per pleonasmi formam componantur *hic nunc*. Sic Plaut. Merc. I, 2, 105.

k. Nec tantum praesens tempus sive id, quod ad rem praesentem attinet, hoc modo designatur, sed etiam praeteritum, quod cogitatione attrahitur et praesentiae quasi lumine collustratur. Quare *hic* pro *tum* dici putabimus. Ennii annal. inc. sedis fragm. 3.

l. Et quum *tum* etiam de rebus futuris dicatur, etiam *hic* cum futuro coniungi potest. Sic Terent. Andr. II, 3, 15: *hic* reddes omnia cett.

m. Utraque notio et temporis et conditionis rei haud raro coniungitur in uno vocabulo *hic:* quod explicari potest, quum res eo loco sit, quum ita se res habeat, hoc rerum statu. Sic Plaut. Most. v. 107.

n. Quum Romani dicendo amarent eas, quae per adverbia exprimendae essent conditiones rerum, ad ipsas res et personas referre et adiectiva forma induere, saepissime hic adverbium a nomine attrahebatur et cum pronomine commutabatur. Saepe tamen nobis nunc ambigua videbitur forma, veluti apud Plautum Merc. II, 3, 32: Pater *hic* quidem meust. Terent. Eun. II, 2, 8: *Hic* ego illum contempsi prae me, ubi tamen praestat pro adverbio accipere.

Illic sive *illi.* Iterum sequar distributionem Handii.

a. *Illic* est in illo loco, qui est a loquente remotus. Plaut. Bacch. V, 2, 35: Quid illuc *illic* in consilio duae secreto consultant? Men. V, 7, 8: quid *illic* homines ad me currunt —? Stich. v. 471: Cenem *illi* aput te? Stich. V, 3, 2: illi. Pseud. III, 2, 100: *illic* habito ego. Most. III, 1, 76: Faenus *illic,* faenus *hic.* 2, 100. 105: illi. Pers. II, 2, 8: illi. v. 9. IV, 9, 9: Illi. Merc. v. 373.

b. Additur nomen loci vel regionis, ut distinctior sit designatio. Plaut. Poen. prol. v. 78: Is *illic* adulescens habitat *in illisce aedibus.* Merc. I, 1, 96: in portu *illi.* Rud. prol. v. 34. Amph. prol. v. 133: Quae *illi ad legionem* facta sunt, memorat pater. Terent. Hec. I, 2, 19: Nam *illi* haud licebat nisi praefinito loqui cett.

c. Ponitur *illic* pro *ibi,* idque fit, quando nomen loci iam ante propositum est, aut accedit altera pars sententiae relativa. Plaut. Bacch. II, 3, 73: Qui *illic* sacerdos est Dianae Ephesiae. Amph. v. 249: Namque ego fui *illi.* v. 253: illi. Men. prol. v. 68: Is *illic* habitat. II, 2, 34: qui *illic* habitant. Most. v. 836. Pseud. II, 4, 68: illi. Men. V, 5, 53: Iam ego *illic* faxo erit.

Most. I, 4, 3: Nam *illi ubi* fui, inde effugi foras. v. 14: Quam *illi, ubi* lectus est stratus, [nos] coimus. Merc. II, 1, 36: illi, item Merc. v. 511 et Pseud. V, 1, 28. Terent. Andr. IV, 4, 6: quid *illi* hominum litigant?

d. Sed etiam ipsa res potest ita designari, ut *illic* sit *in ea re.* Sic Plaut. Bacch. IV, 9, 25: Nam *illi* itidem Ulixem audivi.

Istic sive *isti.* a. Est in isto loco, in quo tu es. Sed usu vulgari *istic* non differt ab *illic.* Saepe propiorem vel proximum locum indicat, ut sit fere id quod *hic.* Plaut. Bacch. I, 2, 6: quis *istic* habet? IV, 4, 76: Quod iubebo scribito *istic.* 6, 18: Orabat quod *istic* esset scriptum ut fieret. 9, 99: Estne istuc *istic* scriptum? v. 129: mane *istic.* V, 2, 26: Quia nostros agnos conclussos *istic* esse aiunt duos. v. 27. Stich. I, 2, 36. Stich. v. 321: Quid *istic* inest? Merc. V, 2, 71. Aul. I, 1, 17: *istic* adstato. Mil. III, 2, 37. Pseud. I, 1, 32: Nam *istic* meus animus nunc est, non in pectore. II, 2, 53: *istic* sumbulust. III, 2, 75. Pseud. v. 1139: quid *istic* dehibetur tibi. IV, 7, 60. Men. II, 2, 60. Most. II, 1, 25: Quis *istic* dormit? v. 741: Iam *isti* ero. IV, 2, 48. Pers. I, 3, 5: Curate *istic* vos. Pers. v. 249: Quid *istic* scriptumst. IV, 3, 55.

b. Componitur cum *ubi.* Tum idem significat, quod *ibi.* Accedit tamen etiam localis distinctio. Plaut. Rud. II, 7, 14: *Istic ubi* vis condormisce.

c. Etiam hoc vocabulum loci de rebus usurpatur. Est igitur *in ista re.* Plaut. Bacch. IV, 9, 126: Quin ego *istic* quod perdundumst properem perdere? Most. V, 2, 23.

Peregri. Naev. Tarentilla fr. 12, v. 93 (Charisius II, p. 189 P. = 126 L. „*peregri* autem, cum in loco est"). Plaut. Amph. v. 352: quia nos eramus *peregri,* tutatust domi. Pers. I, 1, 30: TO. Quia erus *peregrist.* SA. Ain tu, *peregrist?*

Addimus reliquas formas, quae inveniuntur, locativi, primum *Sicyoni* et *Carthagini.* Plaut. Cist. I, 3, 8: *Sicyoni* fuere iam diu Dionysia. Pseud. IV, 2, 38: Nam hodie *Sicuoni* necessest me esse aut cras mortem exequi. Cas. prol. v. 71: At ego aio hoc fieri in Graecia et *Karthagini.* Poen. V, 2, 78: *Karthagini* ego sum gnatus. v. 96: qui potuit fieri ut *Karthagini* Gnatus sis. Deinde *Acherunti* Plaut. Merc. III, 4, 21: Facito ergo ut *Acherunti* clueas gloria. V, 4, 1: Vidi ego multa saepe picta quae *Acherunti* fierent Cruciamenta. Tum *fini* nonnullis locis

Catonis de re rustica. C. 28, 2: radicibus *fini*, h. e. tenus. C. 113: ansarum infimarum *fini*. C. 149: *Qua* vendas *fini*, dicito, ubi recte Popma fines prati finiri dicit. C. 21: Cupam, *qua fini* in modiolos erit, utrinque secus imbricibus ferreis quattuor desues, h. e. quatenus. C. 154.

Denique referebant huc Perizonius ad Sanct. Min. p. 175 et Ruddimannus p. 274, adnot. 8 cum nonnullis aliis antiquioribus grammaticis *viciniae*, sed duobus locis, Plaut. Mil. II, 3, 2: Certo edepol scio me vidisse hic *proxumae viciniae* Philocomasium, et Terent. Phorm. I, 2, 45: Modo qnandam vidi virginem hic *viciniae* Miseram, dubito an sit potius genitivus partitivus pendens ex adverbio loci. Restat unus locus, Plaut. Bacch. II, 2, 27: *proxumae viciniae* Habitat, ubi vere est locativus, nam quamquam h. l. praeeunte Hermanno, itemque altero loco Plautino Ritschelius et Fleckeisenus scripserunt proxume, tamen recte defendit vulgatam Klotzius in nov. annal. philol. 1852, vol. 64, sect. 2 p. 200 sq. in censura editionis Plauti Fleckeiseni.

15. *Ablativus loci sine praepositione positus.* Primum ponam urbium nomina. Naev. bell. Pun. l. II, fr. 7: *Delphis* prognatus, nisi hic potius est abl. principii. Ennii heduphagetica p. 166: glaucum cape *Cumis*. Plaut. Epid. V, 1, 29: E Philippa matre gnatam[16]) *Thebis*. Pseud. I, 3, 103: Athenis, item Merc. V, 2, 104. Pseud. v. 416: Athenis Atticis. Most. V, 1, 24: Athenis. Men. prol. v. 10: Omnis res gestas esse *Athenis* autumant. Pseud. 1, 5, 65: *Delphis* tibi responsum ducito. Men. II, 3, 57: Qui *Suracusis* perhibere natus esse in Sicilia. V, 9, 38: in Sicilia Te *Suracusis* natum esse dixisti. prol. v. 17: Mercator quidam fuit *Suracusis* senex. v. 69: Nunc ille geminus, qui *Suracusis* habet. — Poen. I, 3, 22: Quantum *Acheruntest* mortuorum, quam formam Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 35 sine causa improbat, ut recte docuit Ladewigius in censura huius libelli, quae est in Zeitschr. f. Alt. 1844, p. 629.

Naev. Tarentilla fr. 4: utrubi cenaturi estis, hicine an *triclinio?* Cato R. R. c. 1: Si poteris, sub radice montis siet, in meridiem spectet, *loco salubri.* Ib.: Instrumenti ne magni siet, *loco bono* siet, quae si germana essent, ut non sunt, nam recte

[16]) Sic Pareus; Ritschelius autem sic constanter apud Plautum scribendum censet pro *natus* praef. in Trin. p. 104.

Pontedera et Schneiderus ab hoc loco aliena esse censuerunt, dubitari posset, an, quemadmodum etiam in priore exemplo, potius ablativum qualitatis contineant, von guter, gesunder Lage, Oertlichkeit. C. 6: Agrum *quibus locis* conseras, sic observari oportet. C. 9: locis aquosis, humectis, umbrosis, cum capite 8 bis in loco positum sit. Ennii annal. l. XIII, fr. 3: *Quo* res sapsa (h. e. ipsa) *loco* sese ostentatque iubetque. Andromacha Aechmalotis fr. 12: Hectorem *curru quadriiugo* raptarier. Plaut. Most. I, 3, 96: *Suon* quidque *loco*st? vide capillum, satin compositust commode?

Ennii fr. Alcumaeo 4:

Intendit crinitus Apollo
Arcum auratum, *luna* innixus,
Diana facem iacit a laeva,

quem tamen ablativum instrumenti esse verisimilius est, sicut fortasse etiam Plaut. Men. v. 870: Set quis hic est, qui me *capillo* hinc de curru deripit? Pseud. I, 3, 83: Aut *terra* aut *mari* alicunde [aliqua] evolvam id argentum tibi. Cas. IV, 1, 5: totis aedibus. Merc. v. 57: tota urbe. Kampm. de IN praep. p. 8 tres locos Plautinos affert, ubi navi dictum sit pro in navi, inter quos Men. V, 9, 26, Bacch. II, 3, 91: Nunc tibimet illuc *navi* capiundumst iter, sed his locis ablativus potius est instrumentalis.

Ad usum translatum ablativi loci spectant haec exempla. Cato R. R. c. 5: *Litibus* familiae supersedeat, quemadmodum est apud Plautum Poen. I, 3, 5: supersede *istis verbis*, h. e. abstine. Ennii Medeae exulis fr. 1, v. 288: *animo* aegra, qui tamen abl. proxime attingit abl. causae sive instrumenti. S. C. de Bacchanalibus: sei ques esent quei *arvorsum ead* fecisent, quod exemplum Hartungius de casibus p. 84 affert, ut demonstret, antiquiore linguae Latinae tempore praepositiones quasdam cum alio casu coniunctas fuisse atque posteriore tempore. Plaut. Merc. II, 3, 12: Nec quid *corde* nunc consili capere possim, Scio. Merc. IV, 3, 32: Manufestum teneo in noxia. LY. *Qua noxia?* Truc. II, 6, 37: Salve, qui me interfecisti pene et *vita* et *lumine*, qui ablativus non multum distat ab eo, qui explicandus est per quod attinet ad. Terent. Adelph. III, 2, 46: *peiore* res *loco* non potis est esse quam in quo nunc sitast.

16. *Ablativus loci cum praepositione in coniunctus.* In hac praepositione ea utar distributione, quam instituit Kampmannus de IN praep. usu Plautino. a. Significat aliquid *intra* fines alicuius loci aut rei contineri, fieri, agi. Qui fines ita sunt cogitandi, ut non solum includant planitiem aliquam in latitudinem patentem, sed etiam rem corpoream; itaque *in* aliquid et in superiore alicuius rei parte positum et in interiore parte totius rei corporeae inclusum esse indicat. Nos non eadem utimur praepositione in his notionibus indicandis; alterum enim dicimus auf, alterum in. Ea notio loci a rebus, quae sensibus percipiuntur, facillime transfertur ad res cogitatas. Livius Andronicus fr. inc. trag. 5: Haut ut quem Chiro *in Pelio* docuit ocri. fr. inc. trag. 10: dusmo (h, e. dumoso) in loco. Naev. Gymnasticus fr. 1: in alto. Bell. Pun, fr. inc. 17. p. 20 Vahlen.: *in campo* hostium. Tunicularia fr. 1. v. 101: Sedens *in cella.* Tarentilla fr. 2, v. 75: In choro. Bell. Pun. fr. inc. 5, p. 18: stabant *in flustris.* Agrypnuntes fr. 2: in scena. Tarentilla fr. 1, v. 71: in theatro. Bell. Pun. l. I, fr. 2: Postquam aves aspexit *in templo* Anchisa. Danae fr. 6: si quam solam videre *in via.* Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: Pedes lecti, *in quo* cubat. Ib.: Neque *in eo lecto* cubare alium fas est. Cato R. R. c. 55: radices *in acervo* sub dio metas facito. C. 6: *in agro crasso* et *caldo.* Ib.: Vineam *quo in agro* conseri oportet, sic observato. C. 64: Nam oleum quam diutis sime *in amurca* et *in fracibus* erit, tam deterrimum erit. C. 1.: sic *in animo* habeto. C. 5.: scibit *in mente* familiae quid siet. C. 5.: *in compito* aut *in foco.* C. 157: mali nihil sinet *in corpore* consistere. Ib.: non possunt perspirare *in toto corpore.* C. 10.: Scamnum *in cubiculo* unum. Ib. §. 5: Lectum *in cubiculo* I. C. 7: In eodem fundo. C. 8: Ficos mariscas *in loco cretoso* aut *stercorato* serito. C. 35: Fabam *in locis validis non calamitosis* serito. — Siliginem — *in loco aperto, celso* — seri oportet. Lentim *in rudecto rubricoso loco* — serito. Ib: *quo in loco* sementim maturam facere non potueris. Ib.: Rapinam — *in loco stercorato* bene aut *in loco crasso* serito. C. 6: in his locis. Ib.: Sin *in loco crasso* aut *caldo* severis cett. Ib.: Sicubi *in his locis* ripae aut locus humectus erit. C. 4: *In bono praedio* si bene aedificaveris. C. 88: Usque adeo *in sole* habeto, donec concreverit. C. 113: et ne plus quatriduum *in sole* siveris. C. 3, 4: Si *in terra* et *tabulato* olea nimium diu erit. C. 18: *In iis tignis* parietes extruito. C. 67: *In torculario* et *in cella* caveat diligen-

ter, ne quid olei surripiatur. Ennii annal. inc. sedis fragm. 135: aequore in alto. Euhemerus fr. 7, lin. 33: primusque *in ea ara* Iuppiter sacrificavit; *in eo loco* suspexit in caelum. Annal. l. I, fr. 57, v. 83: Romulus pulcher *in alto* quaerit *Aventino.* fr. 73, v. 119: Romulus *in caelo* cum dis genitalibus aevum Degit. l. XII, v. 369: In campo. Annal. inc. sedis fragm. 15: in campis. Hectoris lustra fr. 5: Quid *in castris* strepiti est? Iphigeniae fr. 1: Quid noctis videtur *in altisono* caeli *clipco*? Thyestis fr. 11, v. 406: Tanta vis sceleris *in corpore* haeret. Annal. l. VII, fr. 10, v. 243: *indu foro lato sanctoque senatu.* l. XIII, fr. 2: Hellesponto — in alto. Euhemerus fr. 8, 39 sq.: *in insulis omnibus* et quae secundum mare loca essent *omnibus.* Sota fr. 3: Alius *in mari* vult *magno* tenere tonsam. Annal. l. XVII, fr. 5, v. 425: Indu mari magno. Euhemerus fr. 7, 32: *eo in monte* aram creat Caelo. fr. 9, 42: in monte Olympo. Medeae exulis fr. 1, v. 284: quia Argivi *in ea* dilecti viri Vecti cett. v, 280: in nemore Pelio. Phoenicis fr. 2, v. 341: Aliae res obnoxiosae *nocte in obscura* latent. Trag. inc. fr. 19: flammam sapiens facilius *ore in ardente* opprimit. Athamantis fr. 148: His erat *in ore* Bromius. Annal. l. X, fr. 5, v. 340: Quae nunc te coquit et versat *in pectore* fixa. Euhemerus fr. 12, l. 73: *inque sepulcro* eius est inscriptum. Annal. l. II, fr. 16: in spinis. Ennii fr. inc. libr. 1: In templis isdem. Euhemerus p. 169: Initio primus *in terris* imperium summum Caelus habuit. Plaut. Poen. prol. v. 78: Is illic adulescens habitat *in illisce aedibus.* Bacch. IV, 1, 9: ecquis *in aedibust?* Stich. I, 2, 4: in aedibus. Pseud. III, 2, 105: *in aedibus* sunt fures. Amph. v. 700 et 1080: in aedibus. Men. II, 2, 33: Non tu *in illisce aedibus* Habitas? V, 2, 68: Tun, senex, ais habitare med *in illisce aedibus?* Most. II, 2, 21: in aedibus. v. 51. v. 71: in hisce aedibus. III, 2, 68: Most. v. 950: hisce in aedibus. IV, 3, 34: in tuis. Merc. IV, 1, 18 et IV, 3, 7: in aedibus. Merc. v. 900: In nostris aedibus. Most. II, 1, 55: Tamquam si intus natus nemo *in aedibus* habitet. Tres sunt loci, ubi in codicibus quidem legitur in aedibus, sed ab editoribus recte restitutus est accusativus, Amph. IV, 3, 14: Certumst, intro rumpam *in aedis*, ib. v. 18: pergam *in aedis* nunc iam, Aul. III, 6, 17: Qui mi intro misti *in aedis* quingentos coquos (sic emendavit Kampm. de IN p. 21, adnot. 5). Pseud. I, 1, 82: Nam is mihi thensaurus iugis *in nostrast domo.* Rud. prol. v. 34: illic habitat Daemones *In agro* atque *villa proxuma* propter

mare. Epid. I, 1, 47: Utcunque *in alto* ventust. Stich. I, 3, 5 et 6: in alvo. Pseud. IV, 2, 15: in angiporto. Most. V, 1, 5: Ostium qnod *in angiportu*st. Bacch. v. 1: Quibus ingenium *in animo* utibilest. Pseud. II, 4, 69: Quidquid incerti mi *in animo* prius aut ambiguom fuit. Pseud. I, 5, 159: in corde. II, 4, 52: in corde. Most. I, 3, 9: Madent iam *in corde* parietes. Merc. v. 363: in corde. Bacch. IV, 3, 14: Multa mala mi *in pectore* — nunc eveniunt. IV, 10, 1: *in pectore meo* foveo. V, 1, 24: Idem mihi morbns *in pectore*st. Bacch. III, 3, 1: Nunc experiar sitne aceto tibi cor acre *in pectore*. Pseud. I, 1, 32: Nam istic meus animns nunc est, non *in pectore*. II, 4, 49: in pectore. Pseud. v. 941: *in pectore* condita sunt. Men. V, 2, 9: Set haec res mihi *in pectore* et *corde* curaest. Most. v. 866: in pectore, item Merc. II, 3, 11. Merc. v. 590: *in pectore* atque *in corde*. Pseud. v. 578 iam ego *in pectore meo* prins Ita paravi copias. Most. v. 409: *in pectore*st. Pseud. v. 575: Neque quod dubitem neque quod timeam *meo in pectore* conditum consiliumst. Pseud. I, 2, 33: Pernam — sumen face *in aqua* iaceant. Bacch. IV, 4, 102: in biclinio. 9, 14: non *in busto* Achilli, sed *in lecto* adcubat. Men. V, 7, 25: in capite. Pers. I, 4, 18: *in carcere* ut sis. Bacch. IV, 4, 81: Iam imperatum *in cera* inest. Pseud. I, 1, 54: Expressam *in cera* — imaginem. Stich. III, 1, 12: in cercuro, in stega. Rud. IV, 3, 68: iam *in cerebro* colaphos apstrudam *tuo*. Merc. v. 12: in comoediis, item Pseud. IV, 6, 19. Pseud. v. 1240: in aliis comoediis. Men. prol. v. 9: Atqui hoc poetae faciunt *in comoediis*. Pers. II, 5, 16: in crnmina. IV, 4, 79: in culina, in angulo. Pseud. IV, 7, 81: tune etiam cubitare solitn's *in cunis* puer? IV, 2, 44: Sumbulust *in epistula*. Bacch. IV, 9, 17: hoc insunt *in equo*. Most. v. 829: Viden coagmenta *in foribus*? Pseud. III, 2, 11: Set quor sedebas *in foro*. IV, 2, 17 et IV, 7, 46: in foro. Most. III, 1, 3: *in foro* dego diem. Most. 1051: in meo foro. Bacch. III, 3, 74: Ut ipsns *in gremio* ausculantem mnlierem teneat sedens? Pseud. IV, 2, 4: egomet hic *in insidiis* ero. Mil. IV, 8, 25: labra *in labris* ferruminat. Bacch. IV, 7, 17: *in eopse* astas *lapide*, ut praeco praedicat. Pers. V, 1, 15: Tn, Sagaristio, accumbe *in summo*. Bacch. IV, 7, 38: Qui sunt *in lecto illo altero*? Stich. III, 2, 32: *in lecto* — adcumbere. IV, 1, 66: in lecto. Men. I, 1, 27: Standumst *in lecto*. Pers. I, 2, 17: in ea lege. Pseud. v. 706: *In libello hoc opsignato* qnas tuli *pausillulo* v. 544: Quasi quom *in libro* scribnntnr calamo literae. Stich. I,

3, 89: qno in loco? Phoen. IV, 4, 5: *in suo* quaeqne (venustas) *loco* sita muude. Curc. IV, 1, 6: Conmonstrabo *quo in* quemque hominem facile inveuiatis *loco*. Stich. V, 4, 3: quom *hoc* recipimus *in loco*. Pseud. V, 1, 9: iu loco festivo. Bacch. III, 3, 26: iu latebrosis locis. Stich. I, 2, 5: Iam quidem *in suo* quicque *loco* nisi erit mihi situm supellectilis. Men. prol. v. 56: *uno* adsto *in loco*. Men. v. 984: omnibus in locis. Pers. IV, 4, 80: natast *in calido loco*. Merc. II, 1, 7: si ambo *in uno* essent *loco*. Pseud. IV, 5, 1: mi animus *in tuto loco*st. Bacch. III, 3, 50: qui *in lupanari* adcubat. IV, 4, 91: quodque *in lustris* comedim. Pers. IV, 3, 66: *tali* nt *in luto* haeream. Pseud. IV, 2, 27: nunc homo *in medio luto*st. I, 3, 32: iu manibns. Men. V, 2, 112: stimulus iam *in manu*st. Merc. V, 2, 85: Iam machaerast *in manu*. Merc. v. 695: in mari. Epid. V, 2, 14: quaeras mea causa vel *medio in mari*. Pers. III, 1, 53: Habeo *in memoria*. Poen. scena ultima v. 33: facito *in memoria* habeas. Merc. v. 108: in navi. Pers. v. 709: nam auimus iam *in navi*st mihi. Men. II, 3, 50: prandi *in navi*. Men. V, 7, 16: hic *in pacato oppido*. V, 2, 95: Pugnis men votas *in* huius *ore* qnicquam parcere. V, 7, 23: in ore. Asin. I, 2, 16: Sordido vitam oblectabas paue *in pannis* inopia, de quo usu praepositionis *in* v. Rein. quaest. Plaut. p. 9. Casin. I, v. 51: *in medio pariete* vorsabere. Men. I, 2, 34: num quam tu vidisti tabulam pictam *in pariete*. Merc. II, 2, 44: qnasi sit siguum pictum *in pariete*. Casin. I, v. 52. Pseud. III, 2, 22: in patinis. IV, 7, 75: in patria mea. Men. V, 9, 52: in patria tua. Pers. v. 594: *qua in patria* nata sit. IV, 4, 72: iu patria. Bacch. IV, 6, 11: in pistrino. Pseud. v. 1060: Verum *in pistrino* credo, ut conveuit, fore. Stich. III, 1, 15: *in uno portu* fnimus. Men. II, 2, 69: Nuuc *in istoc portu* stat uavis praedatoria. Merc. I, 1, 96: dum *in portu* illi ambulo. Amph. prol. v. 91: iu proscenio. Most. III, 3, 6: Non eqnidem ullam *in publico* esse maiorem hac existnmo. v. 7: Quin ego ipse et Philolaches *in publico* omuis porticus Snmus commeusi. Most. III, 2, 82: uisi si *in puteo* quaepiamst. III, 1, 120: *Qua in regione* istas aedis emit filius? Pers. I, 3, 8: Bene ut *in scutris* concaleant. Stich. I, 2, 36: in supsellio. Stich. v. 698 sq.: Potinsue *in supsellio* Cuuice accipimur quamde *in lectis*? Pseud. I, 1, 34: Eccam *in tabellis* porrectam: in cera cubat. Pseud v. 1115: in taberua. Mil. II, 2, 5. Pseud. IV, 2, 24: iu tenebris. Bacch. V, 2, 51: Senex optume, quautumst in terra. Pseud. I, 3, 117: quantum *in terra* degit homi-

num periurissume. Merc. I, 2, 84: Equidem iam me censebam esse *in terra* atque *in tuto loco.* II, 2, 9: negotium Mihi esse *in urbe.* Men. II, 1, 36: *In urbe hac* habitant. Stich. I, 3, 9: in utero. Aul. IV, 10, 73: Haec propemodum iam esse *in vado* salutis res videtur, cf. Lamb. Rudd. I, 2, 81: At *in vado*st. Stich. IV, 2, 26: Non tu scis quamde adflictentur homines noctu hic *in via?* Men. II, 3, 75: in via. V, 7, 17: Luci derupier *in via.* Most. I, 4, 13: in via, item Merc. v. 118. Merc. III, 4, 80: in vicis omnibus. Men. v. 286: in vidulo, item V, 7, 47. Caecil. Stat. Synephebi fr. 3, v. 213: *in civitate* fiunt facinora capitalia. Exul fr. 2: non haec *in corde* versantur tibi? Plocium fr. 6: Properatim *in tenebris* istuc confectum est opus. Terent. Ad. IV, 7, 29: Meretrix et mater familias *una in domo?* IV, 2, 24: puerum *in manibus* gestavi *meis,* cf. Herz. ad. Caes. p. 307. Hec. III, 4, 7: *in navi* fui. Andr. III, 1, 22: ego *in portu* navigo. V, 2, 4: Omnis res est iam *in vado*, cf. Lamb. ad Plaut. Aul. IV, 10, 73. Andr. V, 2, 16: Tristis severitas inest *in voltu* atque in verbis fides.

b. Nomina terrarum semper cum praepositione proferuntur; nomina urbium quaedam nondum satis constantem habent usum, velut Ephesus, Epidaurus; alia non recedunt a vulgato usu, velut Carthago, Athenae. Ennii Euhemerus fr. 12, 70: *in Creta* vitam commutavit. l. 72: sepulcrum eius est *in Creta* et *in oppido Cnosso.* fr. 11, 60: in Sicilia. Plaut. Capt. III, 4, 58: Neque praeter te *in Alide* ullus servos istoc nominest, et sic saepius in Captivis; locos vide collectos ap. Kampm. de IN p. 11. Uno tantum loco, II, 2, 80, legebatur Alide, sed ibi quoque Fleckeisenus praeeunte Bothio scribit: Filius meus illi aput vos servit captus *in Alide.* Poen. IV, 2, 74: in Anactorio. Pers. IV, 3, 37: in Arabia. Mil. glor. II, 5, 31: Quid hic *in Epheso* tibi negotist? (sic Fleckeisen. ed. Plaut. T. I, praef. p. 26). III, 1, 183: Itaque omnis se ultro sectari *in Epheso* memorat mulieres. Bacch. II, 3, 75: Qui nunc *in Ephes*ost Ephesiis carrissumus. Menaechm. II, 1, 42: in Epidamno. II, 3, 29: in Epidamno. ME. In Epidamno? Curc. II, 3, 62: in Epidauro, item Epid. IV, 13. 14. 27. Cas. prol. v. 71: ego aio hoc fieri *in Graecia* et Karthagini. Pers. v. 826: olim quem Diodorus faciebat *in Ionia.* Trin. IV, 2, 56: in Seleucia. Men. II, 3, 57 et V, 9, 37: in Sicilia. Poen. III, 3, 50: in Sparta. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 11: quantum amantum *in At-*

tica est. Terent. Andr. V, 4, 28: in Andro. Phorm. V, 6, 33: Cum eius consuevit olim matre *in Lemno* clanculum. V, 9, 15: *In Lemno* — uxorem duxit.

c. Interdum *in* coniungitur cum iis rebus, quarum non *intra*, sed *prope* fines aliquid est, quas notiones nos indicamus praepositionibus an, bei, vor. Liv. Andron. fr. Inonis: in pectore. Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: Nodum *in apice* neque *in cinctu* neque *alia in parte* ullum habet. Naev. Lycurgus fr. 2: Alte iubatos angues *in sese* gerunt. Fr. inc. 5: Diabathra *in quibus* habebat. Cato R. R. c. 157: si quid *in mammis* ulceris natum. Ennii satur. inc. libri fragm. 10: Quaerunt *in scirpo* soliti quod dicere nodum. Iphigeniae fr. 13: Astrologorum signa *in caelo* quaesit. Medeae exulis fr. 19: in caelo, item Aiax fr. 2. Plaut. Rud. prol. v. 6: Noctu sum *in caelo* clarus. Pers. II, 5, 11: in collo. Stich. V, 4, 24: in manu. Pers. II, 2, 5: quot hodie habeas digitos *in manu*. Pseud. III, 2, 68: Tum ut huius oculos *in oculis* habeas tuis. Men. II, 1, 22: *In scirpo* nodum quaeris. Caecil. Stat. Nothus Nicasio fr. 1: *in tuo collo* est.

d. Dicitur *in* de multitudine et copia, cuius aliquid partem efficit; idem alias *inter* significat. Cato R. R. v. 14: *in aliis* quot erunt. Plaut. Men. I, 2, 26: ecqua *in istac* pars inest praemi mihi? II, 1, 33: *in Epidamniis* Voluptarii atque potatores maxumi. Capt. II, 2, 30: Tum igitur ei quom *in Aleis* est gratia tanta. Cas. prol. v. 14: qui estis *in senioribus*, h. e. in centuriis seniorum, ut expl. Boxhornius. Pers. IV, 4, 12: Tu in *illis* es *decem sodalibus*. IV, 4, 96: in populo.

e. *In* praepositio complectitur una cum notione loci etiam id quod in eo loco agitur et eos qui aliquid ibi agunt. Cato R. R. praef. §. 4: qui *in eo studio* occupati sunt. C. 141: Mars pater, si quid tibi *in illisce suovitaurilibus lactentibus* neque satisfactum est. Enn. annal. l. VIII, fr. 23: in bello, item l. X, fr. 1. Telephi fr. 6, v. 379. Euhemerus fr. 11, 53. — Hecubae fr. 11: in concubio. Annal. l. VI, fr. 12, v. 199: in pugna. Plaut. Bacch. V, 2, 35: Quid illaec illic *in consilio* duae secreto consultant? Pseud. v. 124: Pube praesenti *in contione*. Pers. IV, 3, 9: Nec metuo, — ne quis mi *in iure* abiurassit. Men. I, 3, 4: *In eo* uterque *proelio* potabimus. Pers. I, 1, 24: Saucius factus sum *in* Veneris *proelio*. Pseud. IV, 7, 74: in pugna. Terent. Andr. I, 2, 25: in his — nuptiis. V, 4, 13: hodie *in*

ipsis nuptiis Ut veniret. Heaut. III, 3, 7: Vel heri *in vino* quam inmodestus fuisti.

f. *In* cum adiectivis iunctum adiectivi aut adverbii sustinet notionem et facillime explicatur addito nomine *locus*. Simile est etiam *in promptu*. Naev. Ariolus fr. 2, v. 24: in proclivi. Ennii annal. l. VI, fr. 6, v. 185: in occulto. Satur. inc. libr. fragm. 4: Hoc erit tibi argumentum semper *in promptu* situm. Annal. inc. sedis fragm. 11: tibi vita Seu mors *in mundo* est. (Charisius II, p. 181 P. = 119 Lind. „in mundo pro palam et in expedito ac cito"). Haec formula etiam saepius apud Plautum legitur, velut Asin. II, 1, 16: mihi *in mundo* sunt virgae, h. e. paratae sunt, in expedito sunt. Epid. V, 1, 12: quoi libertas *in mundo* sitast. Stich. III, 2, 23: Nescio quid vero habeo *in mundo*. Pseud. I, 5, 84: Quia mihi sciebam pristrinum *in mundo* fore. cf. v. 85. Pers. I, 1, 46: Nempe habeo *in mundo*. Caecil. Stat. inc. fr. 27: Profecto qui nobis *in mundo* futurum Lectum (Charis. l. c.). fr. 28: nam qui malum *in mundo* sciret. Non recte mundo in hac formula Rostius in comment. Plautinis p. 277—280 substantivum esse censebat. Plaut. Poen. I, 2, 129: *in abstruso* sitast (merx), h. e. in occulto. Pseud. v. 499: iram *in promptu* gerere. Stich. IV, 2, 32: Aput fratrem ceno *in proxumo*. Pseud. III, 2, 105: praedo *in proxumost*. Merc. v. 382: res — *in tut*ost. Terent. Andr. II, 2, 10 (Herz. ad Sall. p. 312): Mea quidem hercle certe *in dubio* vitast. Andr. I. 5, 31 (Herz. ad Sall. p. 210): Dum *in dubio*st animus. Adelph. III, 4, 33 (Herz. ad Sall. p. 93): Mater virginis *In medio*st, h. e., ut Ruhnk. explicat, praesens est, ut interrogari possit.

g. Facillime *in* a loci notione transfertur ad designandam actionem aliquam aut conditionem, in qua quid est; aut ita cogitanda est res, ut aliqua conditio aut actio quasi comitetur alteram actionem. Ipsum autem *loci* vocabulum hanc habere conditionis indicandae vim ex aliquot certe exemplis Plautinis patet, velut Pers. V, 2, 62: *Meo* ego id in *loco* curabo et Bacch. III, 9, 116: ego si *in istoc* sim *loco*. Naev. Lycurg. fr. 8: Ut *in venatu* vitulantis (h. e. gaudentes) ex suis Lucis nos mittat, ubi Bothius in v. coniungit cum vitul. et in per propter explicat, quum tamen multo simplicius in ven. ad mittat referatur. Caton. carmen de moribus (Lion. p. 46) ap. Gell. XI, 2, 25: Si qui *in ea re* studebat. Cato R. R. c. 13: In torcularium *in usu*, quod opus est, ubi Gesnerus verba in usu interpretatur:

cum uti volumus. Ennii Euhemerus fr. 9, 44: si quae res *in controversia* erant. Iphigeniae fr. 4: cui est negotium *in negotio.* Ib. v. 256: *Otioso in otio* animus nescit quid velit. Hecubae fr. 7: in pauperie mea. Inc. trag. fragm. 10: Amicus certus *in re incerta* cernitur. Annal. l. XI, fr. 1: in rebus secundis. Alexandri fr. 1, v. 58: in somnis, item annal. l. VII, fr. 2. Plaut. Most. III, 2, 123: cave tu id illi obiectes nunc *in aegritudine.* Epid. II, 2, 16: paene *in cursu* concidi. Pers. III, 3, 38: quam *in cursu* rotula circumvortitur. Stich. v. 283: Quae misera *in expectatione* Epignomi adventus virist. Merc. v. 959: *in fermento* iacet. Pseud. II, 3, 20: atque hoc evenit *In labore* atque *in dolore.* Men. IV, 1, 1: Egone hic me patiar esse *in matrimonio.* Most. III, 1, 109: iam homo *in mercatura* vortitur. Stich. III, 1, 3: qui me *in mercimoniis* Iuvit. Asin. I, 1, 69: sum *in metu* (Iensius purae et impurae Lat. collect. p. 42). Pseud. IV, 3, 8: *in metu* sum *maxumo* triplici modo. Men. II, 3, 59: in morte. Pseud. I, 2, 40: Vos quae *in munditiis mollitiis deliciis*que aetatulam agitis. Merc. IV, 3, 30 (Theodoricus ad. L. Vall. eleg. l. VI, cap. 35, p. 291): Manufestum teneo *in noxia.* L. qua noxia? Cas. II, 8, 71: Manifesto teneo *in noxia* inimicos meos. Merc. I, 1, 62: in otio. Stich. I, 2, 77: Idem animust *in paupertate* qui olim *in divitiis* fuit. Merc. v. 121: res — *in periclo* vortitur. Bacch. IV, 7, 29: *Quanto in periclo* et *quanta in pernicie* siet. v. 32: Dic, *quo in periclo*st meus Mnesilochus filius? Men. v. 584: mens est *in querellis.* Pseud. II, 4, 55: *in re advorsa* vorsari. Most. V, 1, 1: Qui homo timidus erit *in rebus dubiis.* Merc. v. 183: nugare *in re capitali mea.* Stich. III, 2, 46: Eam auspicavi ego *in re capitali mea?* Trin. III, 1, 8 sq.: Tantone *in re perdita* Quam *in re salva* Lesbonicus factus est frugalior? Pseud. I, 5, 37: Bonus animus *in mala re* dimidiumst mali. IV, 3, 5: in re secunda. Amph. I, 1, 98: Namque ego fui illi *in re praesenti.* Cas. II, 8, 63: *In re praesenti* ex copia piscaria Consulere, quid emam, oportet. Mil. II, 4, 40: quae *in somnis* visa memoras. Merc. II, 1, 2: somnia *in somnis* danunt. II, 1, 4: in somnis. Most. II, 2, 59: in somnis, κατ' ὄναρ, v. Lamb. Most. II, 2, 60: Nempe ergo *in somnis?* v. 62. Bacch. IV, 9, 91: *in stultitia* si deliqui. Most. v. 145: ego sum *in usu* factus nimio aequior. Caec. Stat. Hymnis fr. 2: nil agit *In amore* inermus. Synephebi fr. 1, v. 199: *In amore* suave est *summo summa*que *inopia* Parentem habere, cett. Hypobolimaeus Rastraria

6*

fr. 2: *In voltu eodem, in eadem* mantat (h. e. manet) *malitia*. Terent. Adelph. IV, 2, 50 (v. Iensius l. c.): Ctesipho autem *in amorest* totus. Phorm. II, 1, 21: Quidquid praeter spem eveniet, omne id deputabo esse *in lucro*. Phorm. II, 1, 36 (Theodoricus l. c.): Hic *in noxiast*. Phorm. V, 9, 32: cupio *misera in hac re* iam defungier. Heaut. III, 1, 96: re in nostra. Huc pertinet etiam dicendi formula in loco, quae idem significat quod iusto tempore. Adelph. II, 2, 8: Pecuniam *in loco* neglegere maxumum interdumst lucrum. V, 3, 41: *in loco* Vereri, inter se amare. 9, 37: Haec reprendere et conrigere et obsecundare *in loco*. Etiam cum gerundio et part. fut. pass. coniungitur, quo indicatur, fieri aliquid, dum aliud agitur. Ennii annal. l. XIII, fr. 1: aetate in agenda. Plaut. Stich. I, 1, 54: Scio atque *in cogitando maerore* augeor. Trinumm. II, 1, 2: Multum *in cogitando* dolorem indipiscor.

h. Iungitur *in* cum notionibus, quae aliquid comprehendunt et continent, quae aliquam indolem, facultatem, potestatem habent, in quibus aliquid boni aut mali positum est, ad quas aliqua actio aut conditio pertinet. Naevii Dementes: animae pauxillulum *in me* habet (h. e. habitat). Colax fr. 2: et volo Et vereor et facere *in prolubio* est. Ennii Melanippae fr. 5: quod *in me* est. Erechthei fr. 8: nulla *in me* est metus.] Plaut. Stich. III, 1, 32: Me *in culpa* habeto. Most. I, 4, 15: Set [ne sine] hoc quod mi *in manust*. Merc. v. 454: Quia illi suam rem esse aequomst *in manu*. III, 4, 43: tibi *in manust*. Most. III, 1, 66: agas quod *in manust*. Capt. I, 2, 40: quae *in potestate* habuimus. Most. v. 134: *In* fabrorum *potestate* dum fui. Pseud. I, 1, 59: nisi quid mi *in ted* est auxili. Amph. I, 1, 109: Quando imagost huius *in me*. Pseud. IV, 7, 7: Nec boni ingeni quicquam *in is* inest. Stich. v. 322: Si *in te* Pudor adsit, non me appelles. Pseud. I, 1, 69: Nisi quae mi *in ted* est aut tibist *in me* salus. v. 109: *In te* nunc omnes spes sunt aetati meae. Pseud. v. 1292: siqua *in hoc* spes sitast mihi. Pers. II, 5, 9: Ecquid — est nunc speculae *in te?* Bacch. III, 6, 21: quod *in se* fuit. Most. v. 237: *In te* hercle certumst *principe*, ut sim parcus, experiri. Pers. v. 552: Haut potui etiam *in primo verbo* perspicere eius sapientiam. Caec. Stat. inc. fab. fragm. 15, v. 261: cuius *in manu* sit. Ephesius: Tum equidem *in senecta* hoc deputo miserrimum, Sentire ea aetate ipsum esse odiosum alteri. Terent. Eun. I, 1, 14: *In amore* haec omnia insunt vitia. Adelph.

I, 1, 24: *In eo* me oblecto. Hec. prol. I, v. 4: *in funambulo* Animum occuparat. Eun. III, 5, 19: *in hac* commotus sum. Hec. III, 5, 43: Tibi id *in manu*st ne fiat. Andr. IV, 4, 19: Adeon videmur vobis esse idonei, *In quibus* sic inludatis? Andr. IV, 2, 16: tristis severitas inest in voltu atque *in verbis* fides.

i. Singularis est Plautina loquendi formula *in quaestione alicui esse* pro *quaerendum esse,* itaque significatione passiva positum. Cist. II, 3, 49: Ne in quaestione mihi sit, h. e. ne a me quaerendus sit. Pseud. II, 2, 68: Set vide sis ne *in quaestione sis.* Pers. v. 51: cave *fuas mi in quaestione.*

k. Verba quaedam motum indicantia praepositionem *in* cum ablativo asciscunt. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 2: Sacra *in mensa* Penatium ordine ponuntur. Cato R. R. c. 28: *In scrobe* cum *pones* cett. Cato orig. ap. Bolhuis. p. 44 loco (abl. instrum.), *in quo ponas.* C. 87: in sole ponito; idem ter legitur cap. 88. C. 105: Biennium *in sole* siuito *positum esse.* C. 112: et *ponito in sole* biduum. C. 37: palos quos pridie *in tecto posueras.* C. 116: ponito in sole. C. 151: *in sole ponito,* semen purgato, sed vid. Schneid. C. 112: in tecto in cratibus componito. C. 157: si polypus *in naso* introierit. C. 18: *In iis trabeculis* trabes — *collocato.* C. 54: in tecto condito. C. 7: Haec *in ollis*, ollae *in vinaceis conduntur,* eadem *in sapa, in musto, in lora* recte *conduntur.* Ib.: haec conditiva in sapa bona erunt. Ib.: Oleas orchites, posias, eae optime *conduntur* vel virides *in muria,* vel *in lentisco* contusae. Ib.: Sorba *in sapa* cum vis *condere,* cett. C. 55: Ligna domino *in tabulato condito.* Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 7: locant In clupeo. Plaut. Pers. I, 1, 8: Ne illam edepol multa *in pectore suo conlocare* oportet. Mil. II, 4, 40: Satin eadem *in vigilanti expetunt,* quae in somnis visa memoras? Epid. III, 4, 80: qui *in tantis positus sum sententiis.* Merc. V, 2, 50: Ego tibi istunc *in tranquillo* et *luto sistam.* Caecil. Stat. Exul. fr. 1: in tenebris. Terent. Eun. III, 5, 45: deinde eam *in lectulo locarunt.*

17. Praepositio *sub* plerumque veram loci significationem habet; nonnunquam tantum in translatam se vertit, ut significet alicui subiectum esse. Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: *sub divo* et *sub tecto* habet. Cato R. R. c. 1: Si poteris, *sub radice* montis siet. C. 8: sub urbe. C. 157: fistulosus subtus suppurat *sub carne.* Ennii annal. l. I, fr. 48, v. 69: sub caeruleo. l. XVI, fr. 20: sub scutis. l. XVII, fr. 2: sub montei.

l. I, fr. 16: Cum veter occubuit Priamus *sub Marte Pelasgo.* Medeae exulis fr. 6: sub armis. Plaut. Pseud. II, 4, 71: sub signis. Men. V, 5, 40: sub furca. Most. III, 2, 78: sub diu. Pers. v. 855: sub furcis. Pseud. I, 1, 13: *Sub* Veneris *regno* vapulo, non *sub* Iovis. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 18: Saepe est etiam *sub palliolo sordido* sapientia. Terent. Adelph. V, 8, 26 (cf. Herzog. ad Caes. p. 583): Agelli est hic *sub urbe* paulum, h. e. ad urbem, prope urbem, v. Ruhnk.

Super cum ablativo coniunctum semper habet translatam significationem idemque significat quod *de*, über, in Betreff. Cato contra Annium ap. Festum p. 305 v. Superescit: Nemo autem fecit *super tali re* cum hoc magistratu utique rem. Plaut. Most. v. 728: Vix tandem percepi *super his rebus nostris* te loqui. Mil. IV, 5, 13: quom ex virtute formae id evenit tibi Mea opera *super hac vicina.* Bacch. II, 1, 8: quem ad epistulam Mnesilochus missit *super amica Bacchide.* Bacch. III, 6, 33: missine ego ad te ex Epheso epistulam *Super amica*, ut mi invenires? II, 3, 133.

Etiam *tenus* cum abl. coniunctum huc pertinet, ut Plaut. Men. V, 2, 106: osse tenus.

18. Sequuntur adverbia ea, quae ablativi formam induerunt. *Qua.* Cato R. R. c. 29: *qua* maxime opus erit. C. 54: *qua* locus ferax non erit, id plus concidito. C. 21, 3: pertundito, *qua* clavus eat. C. 112, 1: operculum imponito: relinquito, *qua* respiret. C. 44: olivetum hoc modo putato: *qua* locus recte ferax erit, quae arida erunt et si quid ventus interfregerit, ea omnia eximito; *qua* locus ferax non erit, id plus concidito. Ennii annal. inc. sedis fragm. 21. fr. 132: *Qua* murum fieri voluit, urgentur in unum. Plaut. Pseud. I, 5, 9. Most. IV, 2, 53: Scio *qua* me ire oportet. Men. II, 1, 12: *qua* adgreditur mare. Pers. v. 458: Ut ipsus sese, *qua* se expediat, nesciat. De formula *qua — qua* (Mil. IV, 3, 20: Qui consectare *qua* maris *qua* feminas) vide Lindem. ad Trinumm. IV, 3, 37: ubi est: Mores autem rapere properant *qua* sacrum *qua* puplicum. Mil. IV, 9, 15: Quem omnes oderunt *qua* viri *qua* mulieres. Terent. Phorm. I, 4, 15: Sed ubi Antiphonem reperiam? aut *qua* quaerere insistam viam? Adelph. IV, 2, 38: *qua* nam?

Hac. Naev. Astiologa: *Hac* sibi prospica, *hac* despica. Ennii annal. l. VII, fr. 17: nunc Iuppiter *hac* stat. Aiax fr. 3: utrum *hac*in feriam an ab laeva latus? Plaut. Merc. I, 2, 109: *Hac*

ibo potius. Pers. IV, 9, 14: Sequere *hac*. v. 15: Sequere *hac*, mea gnata. Most. III, 2, 170: Sequere *hac*, me igitur. Pers. v. 399. Merc. IV, 4, 7: Eite *hac*. Men. v. 566: *Hac* abiit. Men. IV, 1, 4: sequere *hac* modo. Merc. IV, 1, 23. Men. III, 3, 32: Ut *hac* abisse censeant. Pers. II, 5, 20: Sequere *hac* sis. Men. II, 3, 54: i *hac* mecum semul. Pers. III, 1, 4: Sequere *hac*, mea gnata, me cum deis volentibus. Pseud. v. 1330: I [modo] *hac*. Most. v. 990. Pseud. v. 1275. v. 1320: me consequere *hac*. Pseud. IV, 7, 132: Sequere *hac* sis me ergo ad forum. Pseud. IV, 4, 13: Ite *hac*, triumphe, ad cantharum recta via. Pseud. v. 252: Vorte *hac* te puer. v. 250: Occedamus *hac* ob viam. Stich. III, 1, 45: Ite *hac* secundum vos. Bacch. III, 3, 95 et IV, 7, 33: sequere *hac* me. Pers. III, 1, 4. Bacch. V, 2, 47: sequere *hac*. v. 56 et 62: I *hac* mecum intro. v. 66: isne *hac* mecum intro? Stich. V, 2, 22: Sequere ergo *hac* me intro.

Illa Plaut. Most. V, 1, 4. *Illac* Most. 931: Nunc ego me *illac* per posticum ad congerrones conferam. Merc. V, 4, 49. Pers. IV, 5, 7. *Istac* Ennii Medeae exulis fr. 10: Nequaquam istuc *istac* ibit. Plaut. Merc. I, 2, 106: si *istac* ibis. Pers. III, 3, 39: Abi *istac*. *Ista* Most. v. 1064: *ista* state. *Quacumque* Naevii Lycurgus fr. 3, 24. *Qualibet* Plaut. Most. III, 2, 122. *Ea* Most. V, 1, 6: *Ea*que eduxi omnem legionem. Stich. III, 1, 42: *Ea* ibo opsonatum.

Usquequaque. Cato in oratione dierum dictarum de consulatu suo ap. Bolhuis p. 99, fr. 14: *usquequaque* lacessebamus, quod Bolh. expl.: ubique, ab omni parte. Ib. fr. 15: Interea et ad socios nostros sedulo dispertieram, alio legatos, alio literas, alio praesidium *usquequaque*. Plaut. Bacch. IV, 4, 83: Chrusalus mihi usque *quaque* loquitur nec recte. Most. III, 2, 79. Aul. I, 2, 24 Gronovius volebat scribere nunquam adiit quaquam prope, sed recte vulgatam: Nam ad aedis nostras nusquam adiit, quamquam propest, quae cum Δp consentit, tutatus est Fleckeisenus exercitatt. Plaut. p. 33, quem vide.

Eadem. Plaut. Stich. III, 1, 42: Ea ibo opsonatum atque *eadem* referam opsonium. Nonnunquam ad tempus transfertur, ut idem sit atque una, simul (proprie: eadem via). Sic Reisigius schol. gramm. lat. p. 201 affert Plaut. ap. Charis. p. 229 ed. Fabricius. Capt. II, 3, 99: *Eadem* percontabor ecqui hunc adulescentem noverit. Bacch. I, 1, 15: *Eadem* biberis, *eadem* dedero tibi ubi biberis savium, (cf. Lind. ad Amph. prol. v. 54) quod Gronovius explicat per eadem opera.

19. Porro huc pertinent adverbia nonnulla, quae deinde in praepositiones se converterunt. *Supra.* Cato R. R. c. 157: validior est, quam quae *supra* scripta est. Adverbium *iuxta* a Plauto saepe coniungitur cum praepositione *cum*, ita ut (Lind. ad Mil. II, 2, 81) eandem habeat significationem ac similiter, aeque. Pseud. IV, 7, 62: *Iuxta cum* ignarissumis (nescio). Aul. IV, 7, 1: *Iuxta* rem *mecum* tenes Super Euclionis filia. Trin. I, 2, 160: *Iuxta*que eam curo *cum mea*. Pers. IV, 3, 75: *Iuxta tecum* aeque scio. Mil. II, 2, 79: ut scias *Iuxta mecum* mea consilia. Pers. II, 2, 67: *Iuxta tecum*, si tu nescio. — *Contra* aut significationem habet loci, aut ponitur in designandis personis vel rebus opponendis. Naev. Lycurg. fr. 13: Cave sis tuam contendas iram contra cum ira Liberi. Lupus v. 64. Ennii annal. l. XVII, fr. 5, v. 424. Telamonis fr. 4, v. 364: atque auris tibi *contra* utendas dabo. Fr. inc. trag. 24: quis nos pater aut cognatus volet *Contra* tueri? Plaut. Aul. prol. v. 20: Item a me *contra* factumst. Bacch. III, 6, 6: adibo *contra*. Mil. II, 1, 45: Ubi *contra* aspexit me. Most. V, 1, 56: Aspicedum *contra* me. Mil. II, 2, 43: Quid agam, quem dolum doloso *contra* conservo parem. Rud. I, 4, 22: Accede ad me atque adi *contra*. Pers. I, 1, 15: *Contra* adgredibor. II, 2, 26. Pers. v. 813. Pseud. II, 4, 18: Confer gradum *Contra* pariter. Merc. V, 2, 41. Merc. v. 918. Cas. II, 3, 35: Quam advorsere *contra*. Recte affirmavit Fleckeisenus exercitatt. Plaut. p. 33 semper apud Plautum *contra* esse adverbium, nam Cist. I, 2, 13: Quae hic modo flens abiit: *contra* amore haec perditast, ubi *Δ*pg habet: contra amorem eum, recte iam a Camerario deletum est eum, duobus autem locis, Pseud. I, 2, 23: Adsistite omnes *contra me* et Pers. I, 1, 13: Quis illic est, qui *contra me* astat? SAG. Hic quis est, qui *contra me* astat?, item est adverbium, nam utrobique accusativus non a *contra*, sed a verbo pendet. Saepe adverbium *contra* a Plauto coniungitur cum ablativo pretii. Sic Mil. IV, 2, 84: *contra auro* aliis hanc vendere potuit operam. III, 1, 66: Cedo tris mi homines *aurichalco contra* cum istis moribus. Pseud. II, 3, 22: *aurichalco contra* non carum fuit Meum mendacium. Epid. III, 3, 30: non carust *auro contra*. Curc. I, 3, 45: *Auro contra* cedo modestum amatorem. cf. v. 46: Cedo mihi *contra aurichalco*, quoi ego sano serviam. Truc. II, 6, 57: Perii hercle ego miser, iam mi (mi Fleckeisen. exerc. Plaut., vulgo mihi) *auro contra* constat filius. Caecil. Stat. Fal-

lacia fr. 4: Facile aerumnam ferre possum, si inde abest iniuria: Etiam iniuriam, nisi *contra* constat contumelia. Inc. fab. fr. 15, v. 263: *contra* amari. Terent. Eun. II, 3, 64: quod donum huic dono contra comparet. — *Extra* Cato R. R. c. 144: *extra* quam si quem socium impraesentiarum dixerit. Ennii annal. l. XV, fr. 2, v. 391.

Denique huc pertinent adverbia *prope* et *peregre*. *Prope* aut loci significationem habet, aut significat rem aliquam non longe abesse a certa quadam rerum conditione vel statu sive eventu. Cato R. R. c. 1: oppidum validum *prope* sit. Plaut. Aul. I, 2, 24: Nam ad aedis nostras nusquam adiit, quamquam *prope*st (sic Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 32 sq.) Most. II, 2, 16. Merc. I, 2, 75. Bacch. IV, 6, 4: Quis loquitur *prope*? 9, 63: nunc *prope* adest exitium Ilio. Pseud. I, 1, 58: *prope* adest exitium mihi. Truc. I, 2, 105: *prope*st, profecta quo sum. I, 1, 125: Quid tibi ad hasce accessio aedis est *prope* aut pultatio? Nonnunquam convertit se in significationem translatam *fere*, ut Bacch. V, 2, 41: *prope* scire puto me. De tempore Men. v. 985: *Prope*st, quando, item Terent. Andr. I, 1, 125: *Prope* adest, quom alieno more vivendumst mihi. — *Peregre* Naev. Tarentilla fr. 6, v. 84. Plaut. fragm. Caec. p. 476 ed. Gronov. v. 6: *peregre*st.

20. Ratio localis, quae est inter plures res inter se coniunctas et consociatas, *cum* praepositione exprimitur, cuius tamen usus est varius et multiplex.

a. *Cum* ponitur, si duae personae vel res ita sunt iuter se coniunctae, ut aut utraeque idem faciant aut utrisque idem fiat. Legg. XII tabb., tab. XI, fr. 9: im *cum illo* sepelire. Cato R. R. c. 10: aratra *cum vomeribus VI.* Ennii annal. l. I, fr. 37, v. 55: Teque pater Tiberine *tuo cum flumine sancto.* Euhemerus fr. 1, p. 169 Vahlen.: is id regnum una *cum fratribus suis* instituit. Annal. l. VI, fr. 20: Vestitus interea coelum *cum ingentibus signis.* l. XVII, fr, 5, v. 423: aquiloque *suo cum flamine.* Plaut. Pers. II, 3, 15: qui salinum servo obsignant *cum sale*, ad q. l. affert Scioppius Curcul. I, 1, 82: Eine hic *cum vino* sinus fertur? quod explicat per sinus, in quo est vinum. Trin. II, 4, 37: mutuom *mecum* facit, h. e., ut Lamb. expl., a me mutuo amatur. Pseud. II, 4, 63: Sumbolum hunc ferat lenoni *cum* quinque argenti *minis.* Pseud. v. 838 sq.: At te Iuppiter Dique omnes perdant *cum condimentis tuis Cum*que *tuis*

istis omnibus mendaciis. v. 1287: *Cum corona* ebrium Pseudulum tuum (vides). Men. prol. v. 70: Hodie in Epidamnum venit *cum servo suo.* I, 1, 29: Domi dum dominus sum usque *cum caris meis.* III, 3, 14: Nam pol *cum hoc* una dedi. IV, 1, 5: Pallam ad phrygionem *cum corona* hic ebrius Ferebat. Men. V, 1, 2: Nimis stulte dudum feci, quom marsuppium Messenioni *cum argento* concredidi. V, 7, 48: rectest obsignatum in vidulo marsuppium *Cum viatico.* V, 7, 53: Id quod ait se mi allaturum *cum argento* marsuppium. 9, 26: Set uter vostrorumst advectus *mecum* navi? v. 53: *cum patre* ut abii Tarentum. Most. v. 44: neque superior *cum ero* accumbere. v. 106: Cum pigra familia. v. 148: *Cum fundamento* perierint. v. 248: cum ornamentis. V, 1, 69: quoiusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium? TR. *Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.* Pers. v. 737: Nam iam inclinabo me *cum liberta tua.* Merc. v. 347: tantus *cum cura* meost error animo. III, 4, 40: Perdidisti me et fidem *mecum* tuam. IV, 4, 54: At te vicine, di deaeque perduint *Tua cum amica cum*que *amationibus.* Stich. V, 2, 16: Ibi voster cenat *cum uxore* adeo et Antipho. Asin. IV, 1, 26: *Tecum* una postea aeque pocla potitet. Amph. II, 2, 221: Qui *mecum* una vectust una navi. Asin. V, 2, 68: ut sinat Sese alternas *cum illo* noctis hac frui. Pseud. I, 1, 10: ut quod ego nescio *tecum* sciam. Pseud. v. 343: cum intestinis omnibus. II, 4, 28: Eius servo qui hunc ferebat *cum quinque* argenti *minis.* Stich. IV, 2, 2: *Cum amicis* deliberavi iam et *cum cognatis meis.* v. 4. Stich. v. 536. V, 1, 7. IV, 1, 22: incedit *cum socero suo.* IV, 1, 11: cum vostris uxoribus. I, 3, 18. II, 2, 26: quasi te *cum veste unica*? v. 28. Bacch. IV, 4, 7: *Quicum* ego bibo, *quicum* edo et amo. v. 103: *Cum amica sua* uterque adcubitum eatis. 8, 76. 9, 133: ne *cum illo* pignus haut aussim dare. V, 1, 28: Periit is *cum tuo.* 2, 56, I, 2, 32: [una] *cum amica* adcubet. (sic Fleckeisenus). Bacch. v. 12:

ecquis evocat
Cum nassiterna et *cum aqua* istum inpurissumum?

Pseud. v. 1327: *Mecum* i potatum. Men. V, 7, 45: una *tecum* ibo domum. Rud. V, 3, 7: Una istinc cistella exceptast modo *Cum crepundiis*, quibus hodie filiam inveni meam. Bacch v. 656 sq.:

Inprobus sit *cum inprobis*,
Harpaget *cum furibus.*

Caecil. Stat. Nauclerus fr. 2: Ut te di omnes infelicent *cum*

male *monita memoria*. Terent. Phorm. II, 1, 39: Nam ni haec ita essent, *cum illo* haud stares, Phaedria. Pertinent huc etiam ii loci, ubi praep. *cum* coniuncta est cum particulis *iuxta*, *simul*, *aeque*. Ac de *iuxta* quidem cum praep. *cum* coniuncto iam supra (§. 19) egimus. De *simul cum* vide Balbach. observ. Plaut. p. 25. Poen. III, 1, 50 sq. (quem locum affert Gronov. ad Pers. II, 1, 4):

quippe omnes *simul*
Didicimus *tecum* una.

Epid. I, 1, 39: qua causa *simul mecum* ire veritust. Men. II, 3, 54: i hac *mecum semul.*[17]) Amph. II, 2, 122: Qui ipsus equidem nunc primum istanc *tecum* conspicio *semul.* II, 2, 137: Neque edepol ego dixi neque istam vidi, nisi *tecum semul.* Men. V, 1, 36:

I, Decio, quaere meum patrem, *tecum simul*
Ut veniat ad me.

Bacch. IV, 1, 4: anne eat *secum semul.* 2, 9: Vel ut hinc in Elatiam hodie eat *secum semul.* Men. prol. v. 27: Tarentum avexit *secum* ad mercatum *simul.* Cist. IV, 2, 103: intro abi *cum istac semul.* Bacch. IV, 1, 5: *cum illac* usque isti *semul.* III, 5, 2: ut eum *mecum* ad te adducam *semul.* Stich. I, 3, 94: *Mecum simitu* ut ires ad sese domum. V, 5, 2: Ut ego huc iam dudum *simitu* exissem *vobiscum* foras. Pseud. I, 1, 56: Cum eo semul. Men. V, 1, 45: Ego te *simitu* novi *cum Parthaone.* v. 48: Novi *cum Calcha simul.* V, 9, 23 sq.: non commeministi *semul* Te hodie *mecum* exire ex navi? Merc. IV, 4, 48: Ut veniat ad me iam *semul tecum* huc. Aul. IV, 4, 28: Mane, mane: quis illic est, qui intus alter erat *tecum simul*?[18]) Terent. Andr. III, 3, 7: Quae (amicitia) incepta a parvis *cum aetate* adcrevit *simul.* Eun. II, 2, 10: *Simul* consilium *cum re* amisti? Plaut. Asin. II, 2, 66: Animum advorte, ut *aeque mecum* haec scias. Terent. Phorm. V, 9, 43: Novi *aeque* omnia *Tecum.* Loco

[17]) Sic hoc et nonnullis aliis locis sequentibus codd., quae antiquitatis vestigia servanda sunt cum Ritschelio praef. in Trin. p. 97.

[18]) Sic verisimiliter hunc versum emendavit Goellerus. *Δ*p: *quis illic est? quis hic intus alter erat tecum simul? ἀμέτρως.* Both.: *Mane, mane: quis illic est qui hic intus a. e. t. s.*, quem versum statuit tetrametrum iambicum, quod tamen parum probabile est in hac vicinitate versuum trochaicorum. Weisius *quis ille est, qui hic intus* cett., quae emendatio non minus probabilis est quam Goelleri.

autem Plaut. Pers. IV, 3, 75: Iuxta tecum *aeque* scio, *aeque* per se positum est, nam *tecum* arte cohaeret cum *iuxta*.

b. *Cum* exprimit actionem talem, ut altera quaedam res vel persona a subiecto in societatem actionis recipiatur et ita ab eo quasi afficiatur et tangatur. Liv. Andron. fr. 4! Terei: credito, *Cum illo* sola mea voluntate numquam limavit caput. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 6: *cum auro* illuc exibant. Naev. fr. inc. com. 13: Risi egomet *mecum* cassabundum ire ebrium. Naev. Lycurgi fr. 13: Cave sis tuam contendas (h. e. compares) iram contra *cum ira* Liberi. Naev. Tarentilla fr. 2, v. 79: *Cum alio* cantat. Cato R. R. c. 5: Rationem *cum domino* crebro putet. C. 6: Nam convenit arundinetum *cum coruda*. Ennii Euhemerus fr. 3, 10: Itaque pactus est *cum Saturno*. Ennii annal. l. I, fr. 73: Romulus in caelo *cum dis genitalibus* aevum Degit. l. II, fr. 11: *mecum* decernere ferro. l. VII, fr. 10, v. 239: *quocum* — partit. v. 247: *Quocum* multa volup ac gaudia clamque palamque. Ennii annal. l. X, fr. 1: Quod quisque in bello gessit *cum rege Philippo*. l. XVI, fr. 5: *secum* abstulit hasta Insigne. Annal. inc. sedis fragm. 88: *Cum legionibus* quom proficiscitur induperator. Aiax fr. 4: Qui rem *cum Achivis* gesserunt statim. Alcumaeo fr. 4, v. 51: circumstant *cum ardentibus taedis*. fr. 5: Sed mihi ne utiquam cor consentiet *cum* oculorum *aspectu*. Alexander fr. 2: Volans de caelo *cum corona* et *taeniis*. Telephi fr. 2: Caedem caveo *hoc cum vestitu*. Thyestis fr. 3: Ibi quid agat *secum* cogitat parat putat. Euhemerus fr. 4, 26: seducit *secum* fr. 11, 57: ut hospitibus suis perpetuum nomen acquireret *cum religione* coniunctum. Plaut. Bacch. IV, 8, 50: eum esse *cum illa muliere*. Poen. V, 3, 46: Ego quidem[19]) Amores *mecum* confido fore. Bacch. V, 2, 59: *Mecum* ut sis. Stich. v. 730 sq. Truc. II, 4, 70. Most. II, 1, 45: *cum hac, cum istac* eris. Men. I, 3, 6: tu indicato, *cum utro*ne hanc noctem sies. Bacch. IV, 4, 66: amica tua erit *tecum* tertia. 9, 37: Quom censuit Mnesilochum *cum uxore* esse dudum militis. Merc. I, 1, 101: ea nocte *mecum* illa hospitis iussu fuit. Amph. II, 2, 186: *tecum* fui. v. 187: Tun *mecum* fueris? prol. v. 99: *Quicum* Alcumenast nupta. Stich. I, 2, 75: Vosne ego patiar *cum mendicis* nuptas me vivo *viris*? Bacch. I, 1, 48: ut lepidus *cum lepida* adcubet. IV, 8,

---

[19]) Vulgo additur *meos* post *quidem*, ἀμέτρως, quod recte delevit Bothius.

10: *quicum* adcubat. V, 2, 75: Egon quom haec *cum illo* adcubet inspectem? BA. Immo equidem pol *tecum* adcumbam. Most. I, 3, 151: *cum stacta* adcubo. Men. v. 1308: *cum tuo filio* Libera accubat. Stich. V, 5, 9. Bacch. I, 2, 9: Quid tibi commercist *cum dis damnosissumis?* Bacch. III, 6, 35: *Quibuscum* haberes rem. Trin. I, 2, 182: Famigeratori res sit *cum damno et malo*, ad q. l. vide I. Gul. Truc. I, 2, 51: Sed *utris cum* rem esse mavis? Stich. II, 2, 9: Quid *mecum*st tibi? Most. III, 1, 124: Adulescens, *mecum* rem habe. Merc. III, 1, 36: iam bienniumst, quom habet rem *tecum*? Pers. IV, 4, 18: *Cum optumis viris* rem habebis. Men. v. 826: quaeso, quid mihi *tecum*st? Men. IV, 2, 85: Nil mihi *tecum*st. Men. III, 2, 29: quid tibi nam *mecum*st rei. Men. v. 482: quasi res *cum ea* esset mihi. Men. v. 369: Quid *mecum* tibi Fuit umquam aut nunc est negoti? Men. II, 2, 48: Quid tibi nam *mecum*st rei? Stich. V, 4, 5: Dum quidem hercle *cum suo* quisque veniat *vino*. Truc. V, v. 51: Meliust te minis certare *mecum* quam minaciis. Bacch. IV, 9, 41 sq.: Post *magnufico milite* — Conflixi. Stich. v. 81: quid mihi opust — *cum meis* Gerere bellum. IV, 2, 47: *Quicumvis* depugno multo facilius quam *cum fame*. Pers. I, 1, 3—5: Nam *cum leone*, *cum excetra*, *cum cervo*, *cum apro Aetolico*, *Cum avibus Stymphalicis*, *cum Antaeo* deluctari malui, Quam *cum Amore*. Pers. v. 26: *cum eis* belligerem. II, 2, 56: certare *tecum*. Men. v. 765: Credo *cum viro* litigium natum esse aliquod. Men. v. 151: Litigium tibist *cum uxore*. Pseud. II, 1, 6: *cum hostibus* ubi [ubi] congrediar. Pseud. I, 1, 8: Gestas tabellas *tecum*. Stich. I, 2, 94: *Tecum* adduce. Stich. II, 2, 57: advexit *secum*. Stich. v. 388: Poste autem advexit parasitos *secum*. III, 1, 17: quas *mecum* adduxi. Pers. I, 3, 62: nisi gnatam *tecum* huc iam quantum potest Adducis. Men. II, 3, 76: Ergo mox auferto *tecum*. Men. prol. v. 27: Tarentum avexit *secum* ad mercatum simul. Bacch. IV, 1, 2: Militis qui amicam *secum* avexit ex Samo. Pseud. IV, 6, 32: *secum* abduxit. Pseud. v. 693: ducit nescio quem *secum* semul. II, 4, 66: Hominem *cum ornamentis* omnibus Exornatum adducite, quod tamen malo ad d. pertinere, siquidem *cum orn.* potius cum participio *exornatum* quam cum *homine* coniungendum esse puto. Pseud. I, 1, 60: nam mihi videor *cum ea* fabularier. Most. v. 519: *Quicum* istaec loquere? IV, 2, 39: sine me *cum puero* loqui. Pers. v. 486: Ubi *cum lenone* me videbis conloqui. Eadem leguntur v. 728. Merc. I, 2, 76:

cum ea confabulatust. Merc. v. 872: Siquidem *mecum* fabulari vis. Men. V, 1, 11: *mecum* loqui. Men. v. 369: *Quicum* haec mulier loquitur? ER. Equidem *tecum*. Men. II, 2, 49: *cum hoc*, quem novi, fabulor. Stich. v. 8: Volo *tecum* loqui de re viri. Pseud. IV, 7, 48: Quin tu *mecum* fabulare? Pseud. I, 3, 143: plus *tecum* loquar. I, 5, 50: Socratem *tecum* loqui. Pseud. I, 2, 25: Te *cum securi caudicali* praeficio proviuciae. v. 41: Vos quae in munditiis mollitiis deliciisque aetatulam agitis *Viris cum summis*. Bacch. II, 3, 70. IV, 7, 15: ut pergraecetur *tecum*. Asin. II, 2, 4: Quando *mecum* pariter potant. Most. I, 3, 137: potare *tecum* conlubitumst mihi. v. 138: Et edepol mihi *tecum*. Most. IV, 2, 49: Ain tu istic potare solitum Philolachem — *Cum ero vostro?* v. 61: simul *Tuo cum domino*? Pseud. v. 1307: *Cum tuo filio* perpotavi modo. Bacch. V, 2, 62: I hac *mecum* intro. v. 66: isne *hac* mecum intro? Most. v. 898: *Mecum*, pessume, ito advorsus. IV, 3, 43: I *mecum*, te obsecro, una nunc simul (sic Ritschelius). Merc. v. 462: Vin me *tecum* illo ire? V, 2, 27: Quid me voltis? EU. Ire *tecum*. Merc. IV, 1, 23: Ei (= i) hac *mecum*. Men. V, 7, 45: una *tecum* ibo domum. Pseud. v. 1031. Bacch. IV, 8, 19: cubautem *cum illa*. v. 55. Bacch. IV, 9, 86: Quod *cum* peregriui cubui *uxore* militis. Stich. IV, 1, 41: bene *quicum* cubitares. v. 42: *quicum* cubitem. Merc. v. 538: Etiam *cum uxore* non cubet? Bacch. IV, 8, 24: Pacisci *cum illo* paulula pecuuia Potis. cf. v. 29. Stich. IV, 1, 13: set satine *tecum* pacificatus sum, Antipho? v. 519: Pax commerciumquest vobis *mecum*. Most. II, 2, 82: pax mihist *cum mortuis*. Merc. v. 954: Pacem componi volo Meo patri *cum matre*. Merc. v. 536 sq.:

Inter nos coniuravimus, nisi *cum illo* ego et ille *mecum*,
Neuter stupri causa caput limaret.

Poen. I, 2, 79: *cum illac*[20]) nunquam limavi caput. Bacch. v. 17: nec *cum quiquam* limares caput. Cas. II, 2, 13:

nam viciuam
Neminem amo merito mage quam te,
Nec *quacum* plura sunt mihi, quae ego velim,

de qua formula loquendi vide Gronovium. Bacch. IV, 9, 15: Bacchidem habet *secum*. V, 2, 48: an ego experior *tecum* vim maiorem? Stich. v. 64. Pseud. I, 3, 78: Semper tu ad me *cum*

---

[20]) Sic *A*Θpg pro vulg. *illa*.

argentata accedito *querimonia.* Stich. v. 75: Priucipium ego quo pacto *cum illis* occupiam. III, 1, 8: *Cum*que eo reveui ex inimicitia in gratiam. Stich. v. 701. V, 5, 12. Most. I, 3, 119: Ubi sudor *cum unguentis* sese cousociavit. v. 152: qui huc iucedit *cum amica sua?* Most. v. 329: Si cades, uou cades quiu cadam *tecum.* II, 2, 80: Quid tute *tecum* loquere? III, 1, 24: Quid tute *tecum?* Merc. v. 364: Quid illuc est, quod solus *secum* fabulatur filius? Pseud. IV, 1, 4: qui haec loquar *mecum* egomet solus? II, 2, 21: Quid illic *secum* solus loquitur? Most. III, 3, 24: *Tecum* sentio. v. 26: Curriculo iube in urbem veniat iam simul *tecum.* IV, 3, 24: Quod me abseute *tecum* hic filius Negoti gessit. v. 25: *Mecum* ut ille hic gesserit? V, 1, 53: consulerest igitur quiddam quod *tecum* volo. v. 72: *mecum* agito. Merc. V, 4, 59: *Cum eo* uos hac lege agemus. Pseud. v. 1231: cras agam *cum civibus.* Pseud. v. 188: Priucipio, Hedulium, *tecum* ago. Men. v. 589: neque quod volui Agere, aut *quicum* volui, licitumst. Most. V, 2, 37: Quidquid fecit, *nobiscum* uua fecit. Pers. I, 1, 31: vives *mecum.* III, 1, 6: Communicavi *tecum* cousilia omuia. Pers. v. 680: At ue *cum argento* protiuam perbitas domum. Merc. II, 3, 114: Post autem communis mihi illast *cum alio* [*quodam*]. Merc. v. 455: [*Quicum*] (sic Ritschelius) mihi commuuist illa, is hic uunc non adest. III, 1, 35: Ecastor iam bieuniumst, quom *mecum* rem occeptavit. IV, 4, 51: ius iurandum dabo, Me numquam quicquam *cum illa* —. Merc. v. 904: *quicum* istuc venerit? Men. II, 3, 41: qui dudum *tecum* venit. Pseud. v. 593: hic quid venerit *cum machaera.* Merc. V, 2, 101: Quin tu istas omittis naugas ac *mecum* huc intro ambulas? II, 4, 30: Ergo actutum face *cum praeda* recipias. Cist. I, 1, 88 sq.:

Sed tu en unquam *cum quiquam viro*
Cousuevisti? SI. Nisi quidem *cum Alcesimarcho, nemine.*

Men. V, 2, 35: ueuter ad me iretis *cum querimonia.* Men. V, 1, 9: Non te pudet prodire in conspectum meum, Flagitium tu hominis, *cum istoc ornatu?* Men. IV, 2, 68: Non ego te modo hic aute aedis *cum corona florea* Vidi astare. IV, 2, 65: Post ante aedis *cum corona* me derideto ebrius. Men. v. 463: *cum corona* exit foras. Pseud. v. 1299: Quae istaec audaciast, te sic iuterdius *Cum corolla* ebrium iucedere? Men. I, 3, 14: salta sic *cum palla* postea. II, 2, 42: Solet iocari saepe *mecum* illoc modo. Pseud. v. 1240: ubi *cum stimulis* aut *flagris* insidiantur. Pseud.

IV, 7, 52: atque ut *mecum* mitteres Phoenicium. IV, 2, 55: *cum eo* simitu mulierem mitti volo. II, 2, 55: *cum eo* aiebat velle mitti mulierem. Pseud. v. 1122: amittat mulierem *mecum* semul. Pseud. IV, 7, 9: *cum his* nec locus Mihi nec sermo convenit. Pseud. v. 1034: Si non educat mulierem *secum* semul. Pseud. IV, 2, 12: qui *cum hirquina barba* astas. I, 3, 98: Lanios inde arcessam duo *cum tintinnabulis*. v. 142: *cum illo* perdidero fidem. Caecil. Stat. Aethrio fr. 4: *Cum Mercurio* capit consilium. Pausimachus fr. 4: hoc a te postulo, Ne *cum meo gnato* posthac limassis caput. Plocium fr. 1, v. 149: Ea me clam se *cum mea ancilla* ait consuetum. fr. 9, v. 174: si nil quicquam aliud viti Adportes *tecum*. Titthe fr. 2: egon vitam meam Atticam contendam (h. e. comparem) *cum istac rusticana*, mea Syra? Terent. Heaut. I, 2, 9. Phorm. I, 3, 19: Quod si tibi res sit *cum eo lenone quocum* mihist, tum sentias (v. Herz. ad Caes. p. 507). Eun. I, 2, 39: Ego *cum illo, quocum* tum *uno* rem habebam *hospite*, Abii hinc. Hec. IV, 4, 96: si *cum illo* habuerit rem postea. Hec. III, 3, 21: Hanc habere orationem *mecum* principio institit (v. Herz. ad Caes. p. 466). Ad. II, 4, 20: tu *cum illa* te intus oblecta interim. V, 3, 54: rus cras *cum filio* Cum primo lucu ibo hinc. Eun. IV, 2, 1: coepi egomet *mecum* — cogitare. Phorm. II, 1, 12: Meditari *secum*. Andr. I, 1, 66: qui *cum ingeniis* conflictatur eius modi. Phorm. V, 3, 34: gnatam inveni nuptam *cum tuo filio*. Hec. IV, 4, 34: (si — vellet —) se esse *mecum* nuptam. Hec. IV, 1, 19: esset *cum illo* nupta. Phorm. II, 1, 74: Egon illam *cum illo* ut patiar nuptam unum diem? Huc referendi sunt etiam omnes ii loci, ubi praepositio *cum* coniuncta est cum verbis, quae proprie simplici casu coniungi solent, quo saepe actio mutua exprimitur. Sic Ennii annal. l. I, fr. 18: Tu vero face quod *tecum* precibus pater *orat*. Plaut. Amph. I, 1, 139: Qui *conplexus cum Alcumena* cubat amans, animo opsequens, ubi cum Alc. non ad cubat, sed ad conplexus videtur referendum, nam extat locus similis Mil. glor. II, 2, 90:

Arguam hanc vidisse aput te contra conservom meum
Cum suo amatore amplexantem atque *ausculantem*.

cf. 3, 49. ib. v. 67: ausculantem — cum alieno viro, ubi verbum osculari reciproca significatione positum est, ita ut actio exprimatur mutua, sicut etiam 2, 88 et 4, 13 sq. Bacch. III, 6, 35 sq.: nisi *cum illa* — Occuperes tute ipse *amare*. Pseud.

V, 1, 25: *amantis cum scortis* reliqui. Inprimis frequens est hac ratione usurpatum verbum *orare*, ut Pers. II, 5, 20: quod *mecum* dudum *orasti*. Bacch. III, 3, 90: hoc *tecum oro*. 6, 25: tecum orarem. Curc. III, v. 62: *Tecum oro* et *quaeso*. Rud. III, 4, 68: Scin quid *tecum oro*, senex? Merc. III, 1, 32: ille *mecum oravit*. Pers. I, 3, 37: *Tecum*que *oravi*, ut nummos sescentos mihi Dares utendos mutuos. Cas. III, 4, 5: quid tibi mandavi? quid *tecum oravi?* Asin. III, 3, 72: Hanc quoi daturu's hanc iube petere atque *orare mecum*. v. 96: Nunc istanc tantisper iube petere atque *orare mecum*. Cas. II, 5, 16: Si is *mecum oraret*. Poen. III, 2, 24: Et quidem, quasi tu *nobiscum* adveniens hodie *oraveris*. Aul. IV, 7, 4: fac mentionem cum avonculo, h. e. age cum eo verbis. Cist. I, 2, 15: Quae saepe *mecum mentionem fecerat*. Pers. I, 3, 29: Qua de re ego *tecum mentionem feceram?* Most. V, 1, 21: Docte atque astu mihi *captandumst cum illoc*. V, 2, 21: Hercle mihi *tecum cavendumst*. Pseud. IV, 1, 5: *cum malo* malus stulte *cavi*. Capt. V, 1, 10: quoniam *tecum servavi fidem*, ad q. l. vide adnotationem Lindemanni. Curcul. I, 2, 49: si fidem [tu] *mecum servas*. Merc. III, 1, 33: Animus redieit, Sei *mecum servatur* fides. Terent. Hec. IV, 4, 64: Egi atque *oravi tecum* uxorem ut duceres (v. Rudd. II, p. 371).

c. *Cum* exprimit id, quod comitans quasi est alicuius rei vel personae, vel tale adeo, quod actionem sequatur demum. Naevii Lycurgi fr. 6: ducite Eo *cum argutis linguis* mutas quadrupedis. fr. 9: pergite, Thyrsigerae Bacchae *Bacchico cum schemate*. fr. inc. trag. 3: *Cum tuis sagittis* arquitenens pollens dea. Naev. fr. inc. com. 3, v. 110: Eum suus pater *cum pallio uno* ab amica abduxit. Naev. fr. bell. Pun. l. I, 5: uxores — exibant — abeuntes *lacrimis cum multis*. Cato R. R. c. 141: cum divis volentibus, quam formulam sollemnem esse docuit Popma, similem Graecorum *σὺν τῷ θεῷ*. Legitur etiam Ennii annal. l. VI, fr. 13, v. 207: Dono ducite doque *volentibus cum magnis dis*. Plaut. Pers. III, 1, 4: Sequere hac, mea guata, me *cum deis volentibus*, ad q. l. Taubm. affert Mil. IV, 8, 41: age, ite *cum dis benevolentibus*. Ennii annal. inc. sedis fragm. 24: Haud temerest quod tu *tristi cum corde* gubernas. fr. 28: *Cum magno strepitu* Volcanum ventus vegebat. Andromacha Aechmalotis fr. 11: *Quantis cum aerumnis* illum exanclavi diem! Ennii annal. inc. sedis fr. 76, v. 538 (all. a Donato ad Ter. Phorm. III,

1, 1): Optima *cum pulchris animis* Romana iuventus. Annal. l. X, fr. 5, v. 342: Ille vir haut *magna cum re* set plenus fidei. Plaut. Merc. I, 2, 33: Apage istiusmodi salutem, *cum cruciatu* quae advenit. Trin. IV, 4, 4: Probo et fideli et fido et *cum magna fide.* Asin. I, 2, 4: malo cum tuo. Epid. III, 4, 79: *Flagitio cum maiore* post reddes tamen. Capt. IV, 2, 22: Quid hic homo tantum incipissit facere *cum tantis minis?* Bacch. III, 4, 4: Ne illa illut hercle *cum malo* fecit *suo.* Amph. v. 244 sq.: ab dextera *maxumo Cum clamore* involant. Pseud. I, 3, 76: mihi quidem profecto *cum istis dictis* mortuost. Most. II, 1, 77: ut fugiat *cum summo metu.* III, 1, 129: Nullum edepol hodie genus est taetrius Nec minus *bono cum iure,* quam danisticum. Pers. v. 396: *Cum hac dote* poteris vel mendico nubere. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 4: Quid narras, barbare *indomitis cum moribus,* Inlitterate inlex? Inc. fab. fr. 21: Advehitur *cum iligna corona* et *chlamyde.* Terent. Adelph. IV, 1, 3: Quod *cum salute* eius fiat. Andr. V, 4, 38: Dignus es *Cum tua religione,* odium. Phorm. III, 1, 1: Enim vero, Antipho, multimodis *cum istoc animo* es vituperandus, quae Rudd. II, p. 266 adnot. 15 explicat: qui talem religionem, talem animum habes.

d. *Cum* exprimit consociationem et communionem talem, quae non multum absit ab instrumento, quo adhibito res aliqua fiat. Cato R. R. c. 77: *cum melle* oblinito. C. 10: iuga *cum loris* ornata III. Ennii annal. fr. 69 incertae sedis, v. 530 (ap. Serv. ad Virg. Georg. II, v. 424): Effudit voces *proprio cum pectore* sancto. Ib. l. VI, fr. 2, v. 179:

Tum *cum corde suo* divum pater atque hominum rex
Effatur.

Plaut. Most. III, 2, 13: Quam magis cogito *cum meo animo.* Aul. IV, 9, 3: equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, Nequeo *cum animo* certum investigare. Men. IV, 1, 10: quid ego nunc *cum illoc* agam? Terent. Adelph. III, 4, 55: hoc tu facito *cum animo* cogites.

e. *Cum* additur etiam temporis notionibus ita ut accurate exprimatur id ipsum tempus adeoque temporis momentum, quo incidente actio aliqua fiat. Plaut. Amph. II, 2, 112: egone aps te abii hinc hodie *cum diluculo?* Merc. II, 1, 31: Ad portum hinc abii mane *cum luci* semul.[21]) Stich. II, 2, 40:

[21]) v. Ritschl. praef. in Trin. p. 97.

postquam me missisti ad portum *cum luci* semul. Cist. II, 1, 49: cum primo luci. Terent. Adelph. V, 3, 55: Cum primo luci.

21. Denique huc pertinet adverbium *una*. Ennii Euhemerus fr. 1: is id regnum *una* cum fratribus suis instituit. Plaut. Amph. II, 2, 221: Qui mecum *una* vectust una navi. Bacch. I, 2, 32: et *una* cum amica accubet, cf. v. 34: Praesente ibus *una* paedagogus ut siet. Poen. III, 1, 50 sq. Most. IV, 3, 43. Pseud. I, 4, 17: Erum eccum video huc meum Simonem *una* semul Cum suo vicino Calliphone incedere. Poen. V, 3, 28: *una* nutricem semul Iube ad ted hanc abire. Pers. II, 1, 3, quem locum Ritschelius sic restituit: Quamquam ego vinum bibo, mandata hau consuevi simul bibere *una*. Pseud. I, 1, 61. 2, 70: quin *una* omnes peste hac populum liberant? IV, 1, 38. I, 3, 115 sec. scripturam Fleckeiseni. Men. III, 3, 13: quas *una* dedi. v. 14: Nam pol cum hoc *una* dedi. V, 7, 45: *una* tecum ibo domum. Merc. I, 1, 89. Bacch. III, 1, 13. 3, 92: *una* cum illoc hic relinqueres. Asin. IV, 1, 26. Most. I, 3, 119: quasi quom *una* multa iura confudit cocus. V, 2, 37: Quidquid fecit, nobiscum *una* fecit. Pers. IV, 4, 61.

22. *Ablativus temporis*. a. *principii*. Solus ablativus principii tempus significans non invenitur, sed semper pendet a praepositionibus *ab*, *ex*, *de*. Deinde huc pertinent multa adverbia, velut *abhinc*, *dehinc*, *exinde*, *exin*, *deinde*, *dein*, quibus etiam *extemplo* adnumerandum est.

Ab. De Plauto vid. Kampm. de AB praep. n. 5, de Terentio Schaefferum V. VI. Plaut. Most. III, 1, 3: *A mani* ad noctem usque in foro dego diem. Amph. I, 1, 97: usque *a mane* ad vesperum. Most. III, 2, 80: usque *a mani* ad vesperum. Bacch. IV, 9. 83: Inde *a principio* iam inpudens epistulast. Pseud. IV, 2, 14: Iam inde *a principio* probe. Men. prol. v. 1: iam *a principio*. Most. III. 2, 139: a primo. Stich. I, 3, 21: Quia iam *a pausillo puero* ridiculus fui. Merc. I, 1, 89: a puero parvolo. Bacch. V, 2, 89. Merc. III, 1, 23: *a matura* iam inde *aetate*. Terent. Adelph. V, 9, 5: Ego istos vobis usque *a pueris* curavi ambos sedulo. Andr. I, 1, 8: *a parvolo* ut semper tibi Apud me iusta et clemens fuerit servitus, Scis. III, 3, 7: amicitiam — Quae incepta *a parvis* cum aetate adcrevit simul. Adelph. I, 1, 16: Dissimili is studiost iam inde *ab adulescentia*. (Sic hunc versum emendavit Ritschl. praef. in Trin. p. 119). Andr. I, 1, 21: Rem omnem *a principio* audies.

Ex cum temporis notionibus coniunctum indicat rem aliquam a certo quodam temporis momento proficisci, quare saepe idem ac *post* significat. Ennii Epicharmus fr. 7: *ex imbre* frigus (quod potest etiam ad *ex* originis spectare). Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 10: *Ex opibus summis* opis egens, Hector, tuae. Plaut. Stich. III, 1, 20: Nunc hunc diem unum *ex illis multis miseriis* Volo me eleutheria iam agere advenientem domum, h. e. post exantlatas multas miserias. Asin. IV, 1, 19: ni in quadriduo Abalienarit, *quo ex* argentum acceperit. Pers. IV, 3, 10: Bonus volo iam *ex hoc die* esse. Merc. V, 4, 64: ex hac nocte. Terent. Eun. IV, 2, 3: Aliam rem *ex alia* cogitare.

De. De temporali usu praepositionis *de* v. Wüllner. de casibus p. 50. Kampm. de DE praep. usu Plaut. p. 4: „temporis notionibus iunctum *de* incipi quidem aliquid eo temporis momento indicat, verum etiam continuari per illud temporis spatium, ita ut *de die* idem fere sit ac *die* aut *per diem.*" Schaefferus p. 18: „*De nocte* si dico aliquid fieri h. e. actionis illius et initium incidere in noctem et continuitatem cum nocte cohaerere, necessario id fit, quum aliqua pars noctis est reliqua, quae quanta sit e nexu sententiarum est definiendum; recte igitur Handius: *de nocte,* i. e. noch in der Nacht, nondum exhausta nocte." Pareus autem in lexico Plautino v. *De* si *de die* explicat per: *a prima parte* diei, non recte hoc facit, aliquanto rectius sine dubio Salmasius ad Plaut. Asin. IV, 2, 16, qui pro *de medio die* positum esse censet. Plaut. Most. III, 2, 8: Non bonust somnus *de prandio,* h. e. statim post prandium (v. de h. l. Handium). Asin. III, 1, 13: Ecqua pars orationis *de die* dabitur mihi? IV, 2, 16: *de die* Potare, ad q. l. vide Taubmannum. Caecil. Stat. Aethrionis fr. 1: De nocte ad portum sum profectus prosumia. Terent. Adelph. V, 3, 55: DEM. Cum primo luci ibo hinc. MIC. *De nocte* censeo. V, 9, 8: adparare *de die* convivium.

23. *Abhinc* sequente accusativo tum usurpatur, cum exprimere volumus, quantum temporis ab eo temporis momento, quo loquimur, praeterierit. Plaut. Bacch. III, 2, 4: hoc factumst ferme *abhinc biennium.* Stich. I, 2, 80: Quid illos expectatis qui *abhinc* iam abierunt *triennium?* Cas. prol. v. 39: *abhinc annos* factumst *sedecim.* Terent. Andr. I, 1, 43: interea mulier quaedam *abhinc triennium* Ex Andro commigravit huc viciniae. Hec. V, 3, 24: *abhinc mensis decem* fere. Phorm. V, 9,

28: fere *abhinc annos quindecim.* Uno loco Plautino, Most. II, 2, 63: Qui *abhinc sexaginta annis* occisus foret, ablativus sequitur, sed h. l. non tempus, quod ei, qui loquitur, praesens est, significatur, cf. Madvig. Bem. über verschiedene Puncte des Syst. der lat. Sprachl. p. 65, adnot. **)

Dehinc. Plaut. Poen. V, 2, 69: At ut scias, nunc *dehinc* latine iam loquar. Merc. V, 4, 40. Asin. I, 1, 98: Profecto nemost quem iam *dehinc* metuam mihi. Asin. V, 2, 8: At nunc *dehinc* scito illum aute omnis miuumi mortalem preti. Poen. prol: v. 125: *Dehinc* ceterum Valete: adeste. Poen. I, 2, 161: Si ante quidem meutitust, nunc iam *dehinc* erit verax tibi. Terent. Eun. V, 2, 33: At nunc *dehinc* spero aeteruam iuter nos gratiam Fore. II, 3, 5: deleo omnis *dehinc* ex animo mulieres.

Exinde. Plaut. Truc. I, 1, 63: Eadem, postquam alium repperit, qui plus daret, Damnosiorem, me *exinde* amovit loco. Causalem habet significationem *exinde* Pseud. II, 3, 14: *exinde* sapere eum omnes dicimus.

Exin Ennii Euhemerus p. 169 Vahlen.: *Exin* Saturnus uxorem duxit Opem. Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 45; fr. 57, v. 93. inc. sedis fr. 5. l. VII, fr. 8: exim. Apud Plautum bis haec particula reperitur praegresso *utcunque* (Ladew. Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1074): Epid. I, 1, 47: *Utcunque* in alto ventust, Epidice, *exin* velum vortitur. Poen. III, 5, 9: *Utquomquest*[22]) ventus, *exin* velum vortitur.

Deinde. Cato R. R. c. 54: *deinde* ea pro foeno dato. Ennii annal. inc. sed. fragm. 6. Euhemerus fr. 3, 14. fr. 4, 25. fr. 7, 30. fr. 3, 22. fr. 12, 65. Plaut. Merc. III, 4, 66. Amph. V, 1, 67: Quid fit *deinde?* Stich. I, 2, 29: Post id igitur *deinde* ut animus meus est, id faciam palam. IV, 1, 39: *Deinde* senex ille illi dixit, quoius erat tibicina. Terent. Heaut. prol. v. 19: et *deinde* facturum autumat. Andr. III, 2, 3: Nunc primum fac ista ut lavet: poste *deinde,* Quod iussi ei dari bibere — Date.

Dein Naev. bell. Pun. l. II, fr. 7. Ennii annal. inc. sed. fragm. 6. Ennii Telamonis fr. 8. Plaut. Rud. I, 4, 3 Fleckeisenus deiu omittit et scribit: vitae hau parco. Terent. Andr. I, 1, 52: *dein* quaestum occipit.

Extemplo. Naev. Triphallus v. 98. Ennii annal. l. XIV, fr. 1, item Hecubae fr. 6. Iphigeniae fr. 12, v. 274. Plaut. Asin.

---

[22]) Sic *Δp.* Vulg. *utcunque est.* v. Ritschl. praef. in Stich. p. XVI.

II, 2, 23: pro monstro *extemplost*, quando qui sudat tremit. Capt. III, 1, 24. Cist. I, 1, 98: si ames, *extempulo* Melius illi multo, quem ames, consulas, quam re tuae. Bacch. II, 3, 70: Quoniam *extemplo* a portu ire nos cum auro vident. Bacch. v. 263. Pseud. IV, 7, 104. Men. II, 2, 67. Men. v. 482. Most. V, 1, 22. Pers. I, 3, 41. v. 84. III, 3, 30. Merc. I, 1, 67. Merc. prol. v. 61: Sese *extemplo* ex ephebis postquam excesserit cett. Bacch. IV, 9, 54: *extemplo* ubi oppidum expugnavero. Inprimis frequens est coniunctio *quom extemplo,* quod Graecorum respondet *ἐπεὶ τάχιστα*. Sic Asin. II, 4, 36: Aibat reddere, *quom extemplo* redditum esset, h. e. ut primum. Mil. IV, 4, 40: *Quom extemplo* erit hoc[23]) factum. Most. II, 1, 18: Aedes *quom extemplo* sunt paratae. Most. v. 1064: *quom extemplo* vocem. Merc. II, 2, 24. Trin. II, 1, 16: *quom extemplo* eius saviis perculsus est. Trin. III, 2, 99: *quom extemplo* arcum et pharetram mi et sagittas sumpsero. Capt. IV, 2, 6: *Quom extemplo* ad forum advenero, omnes loquentur. Capt. II, 3, 74: *quom extemplo* meo e conspectu apscesseris. Pseud. III, 2, 15: *quom extemplo* veniunt conductum coquom. Rud. IV, 3, 40: Quippe *quom extemplo* in macellum pisces prolati sient. Caecil. Stat. Plocium fr. 2, v. 160.

24. b. *Ablativus medii.* Huc pertinet locus ap. Terent. Andr. I, 1, 77: Ferme in diebus paucis, *quibus* haec acta sunt, Chrysis vicina haec moritur, h. e. in diebus paucis post eos dies, quibus haec acta sunt, ut Ruddim. explicat p. 290, adnot. 8.

25. c. *Ablativus habitus* (*temporis*). Praeter ablativum, qui indicat sive certum quoddam eius momentum, in quod actio quaedam vel res incidit, pertinent huc nonnulla adverbia, quae sunt ablativi et etiamnum servarunt formam ablativi, ut *noctu, hodie* (et similia), *vesperi, heri* (*e*), *mane,* deinde alia alius formae, ut *quando, tum, tunc, nunc* et derivata, porro ii ablativi, qui proprie non tempus, sed rem, quae in idem tempus cum alia re vel actione incidit, significat, ut adventu patris, quo referendi sunt etiam ablativi, qui vulgo dicuntur *absoluti.* Denique etiam praepositio *in* haud raro cum ablativis temporis coniungitur.

Fabius Pictor ap. Egger. p. 107: *eo die* verberari piaculum est. Cato R. R. c. 2: fundum *eodem die* — circumeat: si non

---

[23]) Sic Fleckeisenus in praef. ed. Plaut. I, p. 27 transponere vult verba *hoc erit.*

eo die, at *postridie*. C. 150: *die* lanam et agros vendat, quod Schneiderus explicat: tempore certo et idoneo, Rostius comment. Plaut. p. 238: iusto et commodo die. C. 3: *Prima adolescentia* patrem familias agrum conserere studiose oportet. C. 33: Salictum *suo tempore* caedito. C. 5: autumnitate. C. 50 et 54: verno, h. e. verno tempore. C. 59 bis legitur alternis annis. C. 157 bis legitur bis die, semel bis in die. C. 43: capita oleagina *quot mensibus* usque donec trimae erunt, fodere oportet, h. e. singulis mensibus, quod eodem modo est dictum, ut *quotkalendis* ap. Plaut. Stich. I, 2, 3: Vos meministis *quotkalendis* petere demensum cibum. Ennii Euhemerus fr. 1 ap. Vahlen. p. 169: *Initio* primus in terris imperium summum Caelus habuit. Euhemerus fr. 9: Ea tempestate. Plaut. Bacch. v. 6: Qui *viginti annis* errans a patria afuit. Merc. I, 1, 66: Nec nisi *quincto anno quoque* solitum visere Urbem. Most. II, 2, 74: anno. Trin. I, 2, 5: Hic illest *senecta aetate* qui factust puer. Most. V, 2, 27: istac aetate. Merc. v. 982: istac — aetate. v. 985: senecta aetate. Amph. I, 2, 19. 20: Alter *decumo* post *mense* nascetur puer Quam seminatust, alter *mense septumo*. II, 2, 38: adveni domum, *Decumo* post *mense*. Truc. II, 6, 16: *decumo mense* post. Pers. IV, 3, 35: Neque istoc redire *his octo* possum *mensibus*. Rud. prol. v. 4: Signum quod semper *tempore* exoritur *suo*. Merc. I, 1, 33: advorso tempore. Spectat huc etiam antiqua forma *tempori* sive *temperi*. Cato R. R. c. 2: roget — satisne *tempori* opera sient confecta. C. 3: ex quavis olea oleum viridius et bonum fieri potest, si *tempori* facias. Plaut. Capt. I, 2, 88: Numquid vis? HE. Venias *temperi* (sic *Δ*p). I, 2, 80: Set si venturu's[24]), temperi (int. venias). Merc. V, 4, 29: temperi sec. *Θ*p. Rud. IV, 2, 16: Vigilare addecet quia sua volt *temperi* (sic *ΔΘ*p) conficere officia. Pers. V, 1, 16 bis legitur temperi. Cas. II, 6, 60: *Temperi*, postquam oppugnatumst os. Pseud. I, 3, 153: *Temperi* ego faxo scies. Stich. V, 2, 6: ut cenam coqueret *temperi*. Aul. III, 3, 6. Pseud. IV, 7, 86. Men. II, 3, 90. Men. v. 464. III, 2, 2. V, 7, 31. Most. I, 4, 2. Pers. II, 2, 47. Uno loco, Epid. III, 3, 25 in *Δ*p pro eo legitur *tempore*, sed ibi quoque metrum postulat ut scribatur cum Bothio: Edepol ne istam *tempori* gnato tuo Sumus praemercati. Cas. prol. v. 18: *Ea tempestate* flos poe-

[24]) Sic scribendum sec. praeceptum Ritschelii proleg. ad Trin. p. 109. Vulgo *venturus*. *Δ*p h. l. *tempori*, Fleckeisenus *temperi*.

tarum fuit. Pseud. I, 3, 67: Emito *die caeca* hercle olivom, id vendito *oculata die*. Amph. I, 1, 98: quia *illo die* inpransus fui. Pseud. I, 3, 45: *qua*que id promissit *die*. IV, 7, 77: Quotumo die. v. 78: *Altero* ad meridiem. Aul. II, 8, 10: *Festo die* siquid prodegeris, Profecto egere liceat. Men. v. 474: uno die. Men. V, 1, 49: *Eodem die* illum vidi, *quo* te ante hunc diem. 9, 44: uno die. Most. v. 238: his decem diebus. IV, 3, 26: quo die? Pers. v. 265: *die uno* absolvam. Merc. I, 1, 38: *Eodem, quo* amorem, Venus mi hoc legavit *die*. Memorabiles sunt loci hi: Cato orig. l. IV ap. Gell. X, 24, §. 7: die quinti. Or. contra Fur. ap. Gell. l. l. (cf. Bolhuis. 129): „Ut plerique die pristini, ita M. Cato in orat. contra Furium die proximi dixit", cf. Nonius p. 153. Plaut. Men. V, 9, 94: quo die? ME. die septimi. v. 95: *mane* sane *septimi*. Pers. II, 3, 8: Nam ibi mercatum dixit *die* esse *septimei*. Most. v. 881: die crastini. In his Ruddimannus II, p. 289, adnot. 2 dicit Sanctium et Perizonium ellipsin statuere vocis s o l i s, Ursinum autem has accipere pro ablativi formis. Hoc alterum verum est, modo dicendum est *locativi* formis. Assentiuntur huic sententiae Hartungius de casibus p. 206 sq. et Haasius ad Reisig. p. 659, adnot. 541. Antiqua ablativi forma *luci* dicitur pro *luce*, sic Cas. IV, 2, 7: Tandem ut veniamus *luci*, cf. Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 12. Amph. I, 1, 14: Idem nonne me mittere hoc *luci* potuit?, ubi *hoc* non cum *luci* est coniungendum, sed accusativus est pendens a *mittere*. Men. V, 7, 17: *luci* derupier in via. Aul. IV, 10, 18 recte e Nonio Goellerus scripsit luci claro (*ΔΘ*pg luce clara). Pseud. v. 188: *Principio*, Hedulium, tecum ago. Pers. IV, 4, 3: principio, item Merc. I, 1, 40. Pers. IV, 3, 69: primo. Most. v. 883: Postremo, item I, 3, 41. Most. I, 3, 3: horno. Merc. II, 3, 36: hac nocte. Men. V, 2, 70: nocte hac. Merc. I, 1, 101: Ea nocte. II, 1, 3: nocte hac. Caecil. Stat. Ephesius v. 29: ea aetate. Plocium fr. 4: Soletne mulier *decimo mense* parere? — Pol *Nono* quoque atque *octavo* atque etiam *septimo*.

26. *Adverbia formam ablativi habentia. Noctu* Naev. Acontizomen. fr. 3. Naev. fr. bell. Pun. l. I, 5: amborum uxores *noctu* Troiad exibant capitibus opertis. Cato R. R. c. 54. Ennii annal. l. VIII, fr. 21. Plaut. Amph. II, 2, 100: qui *hac noctu* in portum advecti sumus. Rud. prol. v. 6: *noctu* sum in caelo clarus. Pseud. I, 3, 58. IV, 7, 84. Pers. IV, 4, 20. 28. Merc. I, 1, 99.

V, 2, 21: Non concedam neque quiescam usquam *noctu* neque dius. Amph. I, 1, 116: hac noctu.

Hodie. Naev. Equus Troianus v. 15. fr. inc. com. 10. Ennii Thyestis fr. 13. Ennii Medeae exulis fr. 12, v. 307. Plaut. Amph. II, 1, 13: Malum quod tibi di dabunt atque ego *hodie* Dabo. Pseud. I, 2, 32: Nam mi *hodie*st natalis dies. Aul. II, 1, 7. Amph. II, 2, 108. Poen. V, 4, 21. Pseud. I, 1, 83. 102. 110. 115. Pseud. I, 2, 41: *hodie* experiar. v. 44. 64. 66. Pseud. v. 219. I, 2, 86. 91. I, 3, 5. Pseud. v. 243: *hodie* nate. I, 3, 100. 139. Amph. I, 1, 108. Aul. II, 2, 29. Pers. II. 2, 20. Pseud. I, 3, 150: Hoc ego oppidum admoenire ut *hodie* capiatur volo. I, 4, 20. I, 5, 103. 116. II, 2, 20. II, 4, 32. v. 43. III, 1, 9. 11. 14. III, 2, 18. 58. 79. Pseud. v. 878. III, 2, 92. IV, 1, 6. 2, 38. 6, 7. 9. 10. 7, 86. Pseud. v. 1186. IV, 7, 100. Pseud. v, 1233. 1324. Mil. 1412. 1421. Men. prol. 70. I, 2, 15. 3, 3. 4. v. 17: Nimio ego hanc periculo Surrupui *hodie.* Men. v. 217. II, 3, 30: Nisi *hodie.* v. 47. III, 1, 3. v. 15. III, 2, 1. v. 43. IV, 1, 6. Men. v. 588. 596. 597. 601. IV, 2, 66. 99. V, 7, 33. 50. 8, 1. 9, 2. 16. 77. Most. I, 3, 96. II, 1, 8. 80. 2, 78. 96. 98. III, 1, 128. 3, 18: *Hodie* accipiat. IV, 2, 37. IV, 3, 7. Most. v. 1003. IV, 3, 39. 41. 46. Most. v. 1067. V, 1, 25. 64. 2, 8. Pers. I, 1, 34. 3, 2. 60. 87. Pers. II, 2, 5. 4, 11. 22. 5, 13. III, 1, 8. 2, 2. Pers. v. 457. IV, 3, 2: ego *hodie* conpendi feci binos panes in dies. IV, 3, 3. 4. 5. 7. 9. 11. Pers. v. 710. v. 734. V, 1, 20. V, 2, 3. 17. Merc. II, 2, 10. 32. II, 3, 101. III, 1, 34. V, 1, 2. Merc. v, 615. Pers. II. 2, 37: Numquam ecastor *hodie* scibis, de quo loco Lamb. ad. Poen. V, 2, 97: „Sunt quaedam vocabula in comicis, qui negligentiorem vulgi sermonem imitantur, quorum vis ccculta *γεωμετρικῶς* ostendi non potest. Cuiusmodi Pers. II, 2, 37 hodie." Poen. V, 3, 19: Quom huc advenisti *hodie* in ipso tempore. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 157. fr. 12, v. 179. Inc. fab. fr. 3, v. 243. Terent. Andr. V, 4, 13: *hodie* in ipsis nuptiis. I, 2, 25. Hec. V, 4, 36.

De *perendie* v. Schmidt. de pron. p. 80. Plaut. Merc. v. 378. Aul. II, 1, 38: Quae *cras* veniat, *perendie* foras feratur. Stich. IV, 1, 11: *Cras* aput me eritis — PA. At aput me *perendie. Postridie* Merc. I, 1, 103. *Vesperi* fragm. Poen. p. 488 Gronov.: Importuna avis venit *vesperi.*

Heri Naev. Ariolus fr. 2, v. 21. Plaut. Pers. IV, 4, 26. Merc. v. 106. II, 1, 33: *heri*st. II, 4, 13. Amph. v. 731. Pseud. v. 549. Most. IV, 2, 37. 40. Pers. I, 3, 36. Pseud. I, 2, 15. Mil. I, 1, 59. Pers. I, 3, 28 *(here)*. Caecil. Stat. Synaristosae v. 197. Terent. Heaut. III, 3, 7.

Mane. Cato R. R. c. 157: *mane* ieiuno dato brassicae tritae decoctaeque aquae cyathos III. Ib.: Hanc oportet *mane* ieiunum esse. Ib.: Hanc *mane* esse oportet ieiunum. Plaut. Merc. II, 1, 31. Pers. I, 3, 34: *Mane* quod tu occeperis Negotium agere. Caecil. Stat. inc. fab. fragm. 14.

27. *Adverbia alius formae tempus exprimentia. Quando* esse potest aut relativum, aut interrogativum, aut indefinitum. Naev. Carbonaria: *quando* edit. Cato R. R. c. 157: si *quando* usus venerit. Catonis apophthegmata (Lion. p. 96) ap. Plin. hist. nat. XV, 18 (20): Interrogo vos — *quando* hanc pomum demptam putetis ex arbore. Ennii annal. l. X, fr. 7: si *quando* l. XVI, fr. 21. Plaut. Pers. v. 498: Quando? Merc. v. 117: *quando* (wann) unam occeperis. v. 167: nullust, *quando* occepit, blandior. II, 3, 71: *quando* (wann) incedat per vias. Men. V, 5, 27: Ubi satur sum, nulla crepitant: *quando* esurio, tum crepant. Pers. v. 730. Tunc *quando* abiero. Pseud. II, 2, 51: at ego, *quando* eum esse censebo domi, Rediero. III, 2, 42: Nam ego cicilendrum *quando* in patinas indidi. Capt. II, 1, 35: *quando* id quod voles habebis. 3, 46: haec pater *quando* sciet. Epid. III, 3, 53: Eradicabam hominum auris, *quando* occoeperam. Men. III, 1, 36: Nunc *quando* amicum te scio esse illius, indicabo. Stich. I, 3, 64: Ridiculus aeque nullust quam hic *quando* essurit. Truc. I, 1, 15: *Quando* abiit rete pessum, adducit sinum. I, 2, 7: *Quando* intro advenerunt. II, 4, 63: Quid me futurumst, *quando* miles venerit? v. 78: *quando* otium Tibi sit. Pseud. v. 258: Dabo *quando* erit. BA. Ducito, *quando* habebis. I, 3, 72: *quando* nil sit semul amare desinat Pseud. v. 546: *quando* lubet. II, 2, 68: *quando* arcessam. II, 4, 35: *quando* principium praehenderit. IV, 7, 84: Noctu in vigiliam *quando* ibat miles. Men. prol. v. 73: *Quando* alia agetur, aliut fiet oppidum. I, 1, 2: *quando* edo. 2, 11: *Quando* ego tibi ancillas — praebeo. Men. v. 215: *Quando* vis. II, 1, 2. v. 45: argentum *quando* habebo. 2, 29: *quando* potas. 3, 68: *quando* vis. 76: *quando* abibis. III, 3, 23: At tu, *quando* habebis, tum dato. IV, 2, 101. V, 2, 50. Men. v. 985: Propest, *quando* haec [mea meus] erus ob facta pretium

exsolvet. V, 7, 45: *quando* ibis. v. 55: Ne tum, *quando* sanus factus sit, a me argentum petat. Most. I, 2, 9: *Quando* hic natus fuit. v. 14. II, 1, 56: Neu quisquam responsit, *quando* hasce aedis pultabit senex. Most. v. 689. Pers. II, 5, 13: *Quando* istaec innatast tibi? v. 638: *quando* animam ecflavit. Aul. III, 5, 32: *quando* ad villam veneris. IV, 10, 23: Non mihi homines placent, qui quando male fecerunt, purigant (sic Ritschl. ind. lectt. un. Bonn. 1854/5 pro vulg. purgitant). Aul. II, 2, 71: Idem *quando* illaec occasio periit, post sero cupit. Caecil. Stat. Plocium fr. 10: Patiere quod dant, *quando* optata non danunt. fr. 11: Vivas ut possis, *quando* non quis ut velis. fr. 14, v. 182: publice *quando* auspicant. Saepenumero se convertit in significationem coniunctionis causalis, ita ut idem sit ac *quandoquidem*. Sic Plaut. Amph. III, 2, 12: *Quando* ego quod feci, id factum Amphitruoni offuit. Asin. II, 2, 4: *Quando* mecum pariter potant. v. 23: *quando* qui sudat tremit. Amph. I, 1, 109: *Quando* imagost huius in me. v. 243: Non loquar nisi pace facta, *quando* pugnis plus vales. v. 284: Nunc *quando* ego sum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis. Truc. IV, 2, 22: *quando* scis, sine alios discere. Menaechm. IV, 3, 19: *Quando* tu me bene merentem tibi habes despicatui. Men. v. 156: *quando* aequom oras. I, 3, 19: *quando* una vivis meis morigera moribus. Men. v. 624: *quando* hic rem non meminit suam. v. 642: *Quando* nil pudet. V, 2, 80: *quando* illi me insanire praedicant. Pers. II, 2, 41: *quando* ita certa rest. IV, 6, 6: *quando* lenost. v. 808: *quando* dignust. v. 637: *quando* fuit. v. 641: *quando* hic servio. v. 804: *quando* liber locust. Poen. II, v. 12: *Quando* id, quod sat erat, satis habere noluit. Merc. II, 4, 5: *Quando* id mi adimitur, qua causa vitam cupio vivere. Terent. Adelph. V, 3, 16: *Quando* ego tuom non curo, ne cura meum. Andr. IV, 5, 10: *quando* ut volumus non licet. v. 23: *quando* huc veni, ut videam. Eun. I, 2, 116: *quando* ego sum tuos. Eun. III, 1, 57: *Quando* illud quod tu das expectat atque amat. Adelph. III, 2, 50: Postremo *quando* ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul. 3, 83: *Quando* ita volt frater. V, 4, 24: *quando* hoc provocat. Phorm. V, 8, 2: *Quando* evenere haec nobis — prospere. 9, 10: *quando* nil times. v. 45. Hec. III, 5, 27. 62. Derivata sunt *nequando*, *quandoquidem*, *aliquando*. Terent. Eun. III, 1, 60: *nequando* iratus tu alio conferas. Plaut. Men. V, 7, 35: *quandoquidem*, ere, te servavi. Merc. v. 171. 180. 619. Truc. II, 7, 7: *Quandoquidem* ipsus perditust. Merc. V, 2, 92:

quandoquidem pater mihi exilium parat? Terent. Eun. II, 3, 83: *Quandoquidem* illarum neque te quisquam novit neque scit qui sies. Plaut. Rud. IV, 6, 1: *Aliquando* ausculando meliust, uxor, pausam fieri.

Tum. Livius Andronicus fr. Achillis. fr. Aegisthi 2, v. 5. Cato R. R. c. 45: Taleae ubi trimae sunt, *tum* denique maturae sunt, ubi liber sese vertet. Ennii fr. Athamantis v. 150. Phoenicis fr. 12. Euhemerus fr. 3, 13. 3, 15. Ennii annal. inc. sedis fragm. 51, v. 503. fr. 57. 59. Alcumaeo fr. 2, v. 43. Ennii annal. l. I, fr. 57. l. II, fr. 13. l. III, fr. 9. l. IX, fr. 4, v. 308: Qui *tum* vivebant homines. l. X, fr. 4. l. XI, fr. 6. l. XVI, fr. 6. l. XVII. fr. 2. Alexandri fr. 1, v. 62. Plaut. Merc. v. 458. 459. I, 1, 77: quae *tum* (damals) haberet. Most. IV, 2, 60. V, 1, 55. Pers. I, 3, 15. 54. 77. II, 2, 7: *Tum* tu igitur sine me ire. Pers. v. 464. IV, 4, 33, 109. Pers. v. 729: *Tum* (dann) turbam facito. Merc. v. 510: *Tum* pol ego perii misera. Truc. II, 1, 23: Dum habeat, *tum* amet. Men. V, 5, 27: quando esurio, crepant (intestina). Capt. I, 2, 39: *Tum* denique homines nostra intellegimus bona. Most. I, 2, 51: Igitur *tum* specimen cernitur. Pseud. II, 4, 25: '*Tum* igitur mane. III, 2, 68. IV, 1, 39: Immo si ecfexis, *tum* faxo magis id dicas. 3, 11. v. 1280. Men. II, 1, 35 sq.: *Tum* sucophantae et palpatores plurumi In urbe hac habitant: *tum* meretrices mulieres Nusquam perhibentur blandiores gentium. Men. II, 2, 71: *Tum* demum sciam. Men. v. 376. II, 3, 82. III, 3, 23: At tu, quando habebis, *tum* dato. V, 5, 41. 7, 55: Ne *tum*, quando sanus factus sit, a me argentum petat. V, 9, 56: *tum* quom pater a patria te avehit. v. 57: nam *tum* dentes mihi cadebant primulum. v. 58: Quid? vos *tum* patri Filii quot eratis? v. 64. Most. I, 2, 36: *tum* aedificant aedis totas denuo. v. 49: Adminiculum eis danunt *tum* iam aliquem cognatum suum. I, 3, 104. Most. v. 689. IV, 1, 4: *tum* stulta expetunt sibi consilia. Caecil. Stat. Karine fr. 2, v. 106. Davos (?) v. 26 Ribbeck. Ephesius v. 28: *Tum* equidem in senecta hoc deputo miserrimum, Sentire ea aetate ipsum esse odiosum alteri. Pugil v. 193. Praegresso *si* Terent. Hec. I, 2, 4: si quaeret me, uti *tum* dicas (cf. Reisig. p. 456. ibique Haas.). Andr. I, 1, 79: Ibi *tum* filius Cum illis, qui amarant Chrysidem, una aderat frequens. (v. Klussm. ad Naev. p. 126). Ib. v. 104: Ibi *tum* exanimatus Pamphilus Bene dissimulatum amorem et celatum indicat. I, 3, 18: ibi *tum* hanc eiectam Chrysidis Patrem recepisse. IV, 1,

10: Ibi *tum* eorum inpudentissima oratiost. Hec. II, 1, 41. I, 2, 70: etiam *tum*. Phorm. I, 4, 7: *Tum* temporis mihi punctum ad hanc rem est, ad quem locum Ruddimannus p. 316 docet genitivum *temporis* a substantivo *punctum*, non a *tum* pendere. Saepe *tum* coniungitur cum relativa particula *quum*, et primum quidem ita, ut notio temporis servetur. Sic Ennii Telamonis fr. 3, v. 361: *cum* genui, *tum* morituros scivi. Plaut. Pers. III, 1, 28. Merc. III, 2, 7: *tum quom*st sanguis integer. III, 2, 9: *quom* seis iam senex, *tum* in otium Te conloces. Bacch. III, 4, 20: *Tum quom* nihilo plus [ad suam rem illut] referet. Truc. I, 2, 88: Hoc nobis vitium maxumumst, *quom* amamus, *tum* perimus. Casin. I, v. 51: *Quom* mi haec dicentur dicta, *tum* tu, furcifer, Quasi mus in medio pariete vorsabere. Bacch. I, 2, 37: *Quom* videbis, *tum* scies. Capt. IV, 2, 5: *quom* scibitur, — *tum* — inridebor, ad q. l. vide Lindem. Capt. I, 2, 39. 40: *Tum* denique homines nostra intellegimus bona, *Quom*, quae in potestate habuimus, ea amisimus. Capt. II, 2, 30: *Tum* igitur ei *quom* in Aleis est gratia tanta. Terent. Phorm. II, 1, 11: Quam obrem omnis, *quom* secundae res sunt maxume, *tum* maxume Meditari secum oportet, quo pacto advorsam aerumnam ferant. Deinde autem *cum* — *tum* saepe etiam duas enunciationes ita inter se coniungunt, ut temporis significatio minus appareat et ut fere idem significent ac *et* — *et* vel *tam* — *quam*. Sic Plaut. Truc. IV, 1, 6: *Cum* boc iam volupest, *tum* istuc nimio magnae melliniae mihi. Men. IV, 2, 103: *Quom* virum *tum* uxorem di vos perdant. Terent. Andr. I, 1, 69: *Quom* id mihi placebat, *tum* uno ore omnes omnia Bona dicere et laudare fortunas meas. Phorm. I, 4, 10: *quom* mihi paveo, *tum* Antipho me excruciat animi.

Tunc. Naevii Hector proficiscens fr. 1. Ennii annal. inc. sedis fragm. 78. Annal. l. V, fr. 4. Plaut. Capt. IV, 2, 107: Set Stalagmus quoius erat *tunc* nationis, quom hinc abit?[29]) Pers. v. 730: *Tunc* quando abiero. Most. v. 743. 752.

Nunc. Naevii Danae fr. 4. fr. inc. com. 3, v. 109. Ennii Euhemerus fr. 7, 34. Telamonis fr. 1, v. 355. Thyestis fr. 5, v. 394. Pancratiastes fr. 3: Quo *nunc* me ducis? Annal. l. I, fr. 34, v. 39. fr. 56. l. VII, fr. 17. l. VIII, fr. 17. l. IX, fr. 8, v. 315. l. X, fr. 5, v. 340. l. XIV, fr. 6: *Nunc* est ille dies. l.

[29]) Vulg. *abiit*. *Abit* Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 10, quod praesens esse statuit nec contractum ex *abiit*.

XVIII, fr. 7. Fragm. Achillis 7. Alexandri fr. 6. Erechthei fr. 3. Iphigenia fr. 4, v. 257. fr. 14. fr. 15. Medeae exulis fr. 1, v. 283. fr. 3, v. 291. fr. 15, v. 312. Plaut. Bacch. III, 3, 1: *Nunc* experiar sitne aceto tibi cor acre in pectore. Merc. III, 1, 37: *Nunc* quando amicum te scio esse illius, indicabo. Truc. II, 4, 43: *Nunc* huc remisit nuper ad me epistulam (sic Δp; Θp. epistolam). Pseud. I, 1, 16: Idem animus *nunc* est. v. 32. v. 52: *nunc* unae quinque remorantur minae. v. 61. 62. 71. 83. 109. v. 116: molestus *nunc* iam ne sis mihi. Amph. I, 1, 284: *Nunc* quando ego sum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis. Aul. IV, 10, 61. Most. II, 1, 34. Pers. v. 263. Capt. III, 3, 1. 2. v. 502. Stich. I, 1, 14. Bacch. IV, 5, 3. Stich. v. 632. Mil. III, 3, 40. Asin. prol. v. 5. Cist. II, 3, 82. Pseud. I, 1, 5: *Nunc* quoniam id fieri non potest. Pseud. v. 125. I, 2, 10. v. 21: Qui *nunc*? v. 41: *nunc* ego scibo atque hodie experiar. v. 52. v. 61: tace *nunc*. Pseud. v. 240: *Nunc* tu sapis. v. 261. 263. I, 3, 79: quod *nunc* lamentare. I, 3, 87: Quid *nunc* vis? v. 94. v. 121. I, 3, 146: Negoti *nunc* sum plenus. v. 149. v. 157: ergo utrumque tibi *nunc* dilectum para. I, 4. 2: Quid *nunc* acturu's. v. 11: *Nunc* ego poeta fiam. v. 12. Pseud. v. 416. v. 418. I, 5, 10. v. 18: ut *nunc* mos est. Pseud. I, 5, 82: animum advorte *nunc* iam. v. 89: Quid *nunc* agetis? v. 106. Pseud. v. 546. 550. I, 5, 138. 144: *nunc* iam. v. 149. Pseud. v. 584. v. 594. II, 2, 7. v. 16. 48. 50. 65. II, 3, 8. Pseud. v. 690. II, 4, 32: Quid *nunc* agimus? v. 66. v. 70: *Nunc* liquet, *nunc* defaecatumst: cor [meum] mihi *nunc* perviumst. v. 74. III, 1, 3. 9. 13. 17. 18. III, 2, 66. 98. 104. IV, 2, 27. v. 58: Quid *nunc*? IV, 3, 5. 8. IV, 4, 4. 5, 1: *nunc* demum. v. 3. 8. Pseud. v. 1061. 1134. IV, 7, 60. v. 70: quid *nunc* mihi's auctor, Simo? v. 131: Quid *nunc* faciam? v. 1234. 1239. IV, 8, 8. V, 1, 7. v. 1283. 1291. 1328. Capt. V, 4, 26: *Nunc* — demum. Deletum est *nunc* Most. III, 1, 53 a Fleckeiseno in Iahnii annal. T. LXI, p. 33. Capt. v. 533. 534. Men. prol. v. 5. 14. v. 43: iam *nunc* praedico prius. v. 49. 69. I, 1, 20. v. 32: *Nunc* ad eum inviso. 2, 10. Men. v. 159: Etiam *nunc* concede audacter ab leonino cavo. Men. I, 2, 60. II, 1, 5. Men. v. 288: *Nunc* opsonatu redeo. II, 2, 40. v. 69. Men. v. 360: *Nunc* eum adibo. 370. 375. II, 3, 47. 51. 60. v. 68: *Nunc* quando vis. Men. v. 568. v. 600: Iratast credo *nunc* mihi. v. 612: *Nunc* tu non nugas agis. v. 613. IV, 2, 71: Quin ut dudum devorti abs te, redeo *nunc* demum domum. v. 84: salva

nunc foret. v. 109: *Nunc* ibo. IV, 3, 11: *Nunc* redeo, *nunc* te postillac video. v. 16. Men. v. 698. V, 1, 6: Demiror, ubi *nunc* ambulet Messenio. V, 16, 41. V, 2, 55: Quin etiam *nunc* habet pallam. v. 56: *nunc*, quia rescivi, refert. v. 73: *nunc* hanc rem age. v. 78: quid *nunc* faciam, mi pater? Men. v. 2, 100: *nunc* hunc inpurissumum cett. v. 109. V, 3, 10: *nunc* cogito. 5, 13. V, 5, 32. 33. v. 60: Quid ego *nunc* faciam? Men. v. 987. V, 7, 44. 46. Men. v. 1048. V, 9, 46. v. 59. Ut *nunc* maxume memini, duo. v. 64. 91. 93. 100. Most. I, 1, 19. v. 31. v. 56: *nunc* meres. v. 66. v. 71: *nunc* iam rus te amove. v. 77. v. 79: *Nunc* rus abibo. I, 2, 13. 37. Most. v. 144. 149. 156. I, 3, 16. 30. 60. 61. 62. 76. Most. v. 246. I, 3, 100. v. 141: Etiam *nunc*. Most. v. 317. II, 1, 24: Quid ego *nunc* faciam? v. 52. v. 79: *nunc* iam. II, 2, 5: Quod *nunc* voluisti facere. v. 6. v. 43: loquere *nunc* iam. v. 46. v. 72. III, 1, 5. 9. Most. v. 556. III, 1, 58. 60. 80. 99. v. 133: Quid ego *nunc* agam. v. 137. v. 146: *nunc* quid dicam nescio. v. 148: Quid *nunc*? non hercle, quid *nunc* faciam, reperio. III, 2, 4. 16. 25. 33. Most. v. 732. v. 747. III, 2, 75. 96. 106. 123. 128. 142. Most. v. 874. 880. III, 3, 9. v. 25: *Nunc* abi rus. Most. v. 931. IV, 2, 69. v. 73: abeamus *nunc* iam. 3, 4. v. 42. 43. V, 1, 20. 26. 70. 2, 5. 15. 16. 2, 28: Quid ego *nunc* faciam. v. 34: *nunc* te obsecro. v. 44: quid me fiet *nunc* iam? Pers. v. 49. I, 2, 25. I, 3, 64: Quid *nunc*? II, 2, 9. v. 54. Pers. v. 258. II, 4, 1. 4. 5, 5. 9. 22. III, 1, 26. 36. 57. 3, 35. IV, 1, 9. Pers. v. 469: *nunc* agite ite vos. IV, 3, 3. Pers. v. 491: Ubi *nunc* tua libertast? v. 493: *nunc* eam narrabo. IV, 3, 51. 60. Pers. v. 606. IV, 4, 72. Pers. v. 636. IV, 4, 95. 102. 112: Quod *nunc* dicam. IV, 6, 15. Pers. v. 716. IV, 7, 14, 15. V, 1, 5. Pers. v. 843. v. 850. Merc. prol. v. 1. I, 1, 37. Merc. v. 178. I, 2, 105. II, 1, 41. 42. II, 2, 36. II, 2. 45, 57. 59. Merc. v. 346. 351. 365. 371. II, 3, 75. 82. Merc. v. 455. II, 4. 14. III, 1, 30. III, 3, 9. 20. III, 4, 14. 39. IV, 3, 13. Merc. v. 771. v. 804. v. 817. IV, 5, 14. V, 2, 2. 3. Merc. v. 876. v. 880. V, 2, 43. 54. 70. Merc. v. 916. V, 2, 85. 86. 98. 108. Merc. v. 954. III, 4, 64. Merc. v. 770. V, 4, 4: nunciam. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 7. Caecil. Stat. Imbrii: *nunc* uter Crescit. Synephebi fr. 3, v. 214. Inc. fab. fr. 1, v. 230 bis. Terent. Andr. I, 2, 8: At *nunc* faciet. I, 1, 144: eamus *nunc*iam intro. Eun. V, 8, 13: Numquid — tu dubitas, quin ego *nunc* perpetuo perierim? Heaut. V, 1, 72.

Hec. III, 1, 47. Porm. V, 1, 35. Heaut. III, 2, 43. Eun. II, 2, 55: Etiam *nunc* hic stas, Parmeno? Ad. III, 3, 91: vivere etiam *nunc* lubet. IV, 1, 2. 10. Phorm. I, 4, 26.

28. *Ablativus rem significans, quae in idem tempus cum alia re vel actione incidit.* In legibus duodecim tabularum, III, fr. 6 est: *Tertiis nundinis* partes secanto. Naev. fr. inc. com. 5: ludis Liberalibus. Tunicularia fr. 1, v. 100: Compitalibus, item Cato R. R. c. 5. C. 157: morbis. Ennii annal. incertae sedis fragm. 3: tempestatesque serenae Riserunt omnes *risu* Iovis omnipotentis. Plaut. Amph. II, 2, 25: Eos — *primo coetu* vicimus. Most. II, 1, 34: Sicut ego *adventu* patris nunc quaero, quid faciam miser. Pers. III, 3, 31: ludis. Poen. V, 5, 12: qui cortinam *ludis* per circum ferunt.

Pertinent huc etiam ablativi, qui vulgo dicuntur *absoluti*, quatenus hi tempus nec conditionem vel causam exprimunt, sive iis participia addita sive addita non sunt. Lex Numae ap. Gell. IV, 3 (Egger. p. 82): Pellex asam Iunonis ne tacito; si tacet, Iunoni *crinibos demisis* acnum foeminam caidito. Lex Numae ap. Festum v. opima spolia (Egger. p. 83): Cuius *auspicio* classe procincta opima spolia capiuntur. Ib.: cuius *auspicio* capta, Dis piaculum dato. Naev. fr. bell. Pun. l. I, 5: amborum uxores noctu Troiad exibant *capitibus opertis*. Cato R. R. c. 37: stercus egerito, nisi intermestri *luna*que *dimidiata*. C. 31: luna descrescente. C. 40: Ficos — inseri oportet *luna silenti*. Ennii Achilles Aristarchi fr. 2: *prolato aere* astitit. Alexandri fr. 10: nobis respectantibus. Ennii annal. l. VI, fr. 21: tenebris abiectis. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 120: astante ope barbarica. Hecubae fr. 12: male *re gesta*. Alexandri fr. 8: Sed quis *oculis* rabere visa es derepente *ardentibus?* Plaut. Rud. IV, 2, 5: *Salute* horiae, i. e. salva atque incolumi horia s. navicula mea, ut Douza explicat, cf. Menaechm. I, 2, 25: Avorti praedam ab hostibus nostrum *salute* socium, i. e. salvis nostris sociis. Merc. v. 824: *Sua* quidem *salute* ac familiai *maxuma*. Mil. II, 3, 50: Mirumst lolio victitare te tam *vili tritico*. Pseud. v. 126. I, 3, 8: re advorsa. v. 62: saturata cute. II, 4, 72: Ave sinistra, auspicio liquido. IV, 3, 12: Ne *capta praeda* capti praedones fuant. V, 1, 24: fugatis — hostibus. Pers. v. 597: *me impulsore* aut *inlice*. Most. III, 3, 13: *Me suasore* atque *inpulsore* id factum audacter dicito. Amph. V, 1, 42: Manibus puris, *capite operto*. Amph. II, 2, 219: Edepol *me lubente*

facies. Men. II, 1, 47: *me lubente* feceris. Trin. II, 4, 45: *Bonis tuis rebus* meas res inrides malas, ad q. l. Lindemannus: „ablativus est temporis, pro eo quod dicitur; quum tuae res sint bonae, quum sis dives. Bacch. II, 3, 67: Auferimus aurum omne illim *illis praesentibus*. Bacch. II, 3, 101 sq.: Set *qui praesente* id aurum Theotimo datnmst? CH. *Populo praesente*. Most. III, 1, 37: Iam *illo praesente* adibit. Most. V, 1, 72: illo praesente. 2, 42: me praeseute. Men. III, 2, 27: med absente. Men. v. 627: apsente me. V, 6, 3: absente ero. Most. v. 1016: me abseute. V, 2, 18: absente te. Aul. I, 2, 20: in aedis meas *me absente* neminem Volo intromitti. Most. I, 3, 73: vaenibit multo potius Quam te *me vivo* umquam sinam egere aut mendicare. Bacch. III, 3, 15: ueque equidem *me vivo* illum conrumpi sinam. Men. v. 469 sq.: Pallam ad phrygionem fert *confecto prandio Vino*que *expoto, parasito excluso* foras. Most. II, 1, 77: Capite obvoluto. III, 1, 36: uatus *dis inimicis omnibus*. Pers. II, 2, 61: *Fide data* credamus. Amph. I, 1, 100: *Vortentibus Telebois* telis conplebantur corpora. II, 2, 26: *auspicio meo* atque *ductu*. Men. v. 989: depugnato proelio. Pers. V, 1, 1. 2:

Hostibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello extincto, re bene *gesta, integro exercitu* et *praesidiis.*

Merc. I, 1, 91: *his* sic *confectis*. Merc. v. 805 sq.: *lege dura* vivont mulieres Multoque *iniquiore* miserae quam viri. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 4: me puero. Caecil. Stat. Asotus 1, v. 10: Duabus vigiliis transactis. Plocium fr. 1, v. 146: Qui quasi ad hostis captus liber servio *salva urbe* atque *arce*. Inc. fab. fragm. 13: Veuerio cursu veui, *prolato pede*. fr. 23: quassante capite. Terent. Eun. IV, 3, 7: Nescio quid profecto *absente nobis* turbatumst domi. Hec. I, 2, 19: Nam illi haud licebat uisi *praefinito* loqui, h. e. cum praefinitum seu permissum esset a milite, seu quantum praefinitum esset. Etiam gerundium et gerundivum (part. fut. pass.) in ablativis absolutis usurpatur, quamquam rarius quam part. praes. act. et perf. pass., ita tamen ut semper notionem habeant praesentis. De Catone vide Weissenborn. de gerund. p. 130. Cato R. R. c. 134: Iane pater, te *hac strue commovenda* bonas preces precor. Ib.: Iuppiter te *hoc fercto obmovendo* bonas preces precor. Ib.: uti *te strue commovenda* bonas preces bene precatus sum. C. 139: Eius rei ergo te *hoc porco piaculo immolando* bonas preces precor. Plaut. Men. V, 3, 7: Lumbi sedendo mi, oculi spectando dolent, *Manendo*

medicum, dum se ex opere recipiat. Epid. III, 5, 32: *pugnis memorandis meis* Eradicabam hominum auris, quod Perizonius ad Sanct. Minerv. p. 143 explicat per: dum eradicabam, sed simul etiam instrumentum quasi indicatur. Pers. I, 1, 5: Ita fio miser *quaerundo argento mutuo,* qui abl. item instrumentalis esse potest. Caecil. Stat. Plocium fr. 9, v. 175: Quod diu *vivendo* multa qua non volt videt, qui item instrumentalis esse potest. Terent. Andr. V, 4, 35: *mirando hoc tanto* tam *repentino bono*, quod Donatus ita explicat, ut dum miror significet, cf. Weissenborn. de gerundio et gerundivo p. 40.

29. *Praepositio in cum temporis notionibus iuncta.* Quod discrimen intercedat inter solum ablativum temporis et eum, qui cum praepositione *in* coniunctus est, optime explicavit Schaefferus in libro de usu praep. Terent. p. 34, cuius verba adscribam. Describitur, inquit, praepositione *in* c. abl. temporis spatium, cuius actio aliqua obtineat partem maiorem aut minorem, modo ne omne spatium expleat (continuum aliquod temporis spatium, ut dicit Kampmannus de IN p. 19, quo aliquid agitur). In describendo tempore Romani hanc videntur secuti esse legem: nudo ablativo utebantur, ubi quo tempore aliquid factum esset certis formulis significarent neque respicerent, actionem intra temporis alicuius perpetuitatem fieri; ablativo addebant praepositionem *in*, ubi aut vocabulo utebantur ad significandum tempus, quod in formulae usum non abisset i. e. certum quoddam tempus per se non significaret, aut continuitatem temporis respiciebant. Ita factum est, ut substantiva, quae nudo ablativo indui soleant, ubicunque formulae rationem abiecerint et non tam certum quoddam tempus, quam conditionem temporis significent, praepositionem requirant, ut *eo tempore* (zu jener Zeit), *in eo tempore* (in jenen Zeitumständen), omnia denique vocabula et ea quae sunt temporis formulae et quae non sunt requirant praepositionem, ubicunque significatur, quo tempore profluente aliquid factum sit. Haec hactenus Schaefferus. Ad ultimum usum, quem commemoravit Schaefferus, pertinent loquendi formula *in tempore*, h. e. iusto et idoneo tempore, quam bene explicat: dum tempus, quo quid fieri oporteat, fluit nec iam praeteriit, deinde usus praep. *in* numeralibus adverbiis praecedentibus, quo certo aliquo illius spatii puncto aliquid fieri indicatur, ut recte dicit Kampmannus l. c. Cato R. R. c. 157: *bis in die*, sed in seqq. eodem

capite bis *bis die* positum est. C. 87: eo addat aquam *bis in die.* C. 88: Id aliquoties *in die* [quotidie] facito, usque adeo donec sal desiverit tabescere biduum. C. 89: *Bis in die* farciat. Ib.: nisi prius dato bibere et *bis in die.* C. 104: ter in die. C. 26: Dolia cum vino *bis in die* face extergeantur. C. 64: bis in die. Inscriptio cap. 23: Quae ad vindemiam *in tempore* parari opus sit. C. 30: Pabulum aridum quod condideris *in hieme.* C. 57: *in mense* congios II. S. (int. bibant). Ib.: *in mense* congios quinque. C. 58: Salis unicuique *in anno* modium satis est. (int. dare). Ennii annal. l. VII, fr. 10, v. 251: in tempore. l. XIV, fr. 9: in nocte serena. Thyestis fr. 4: tarda in senecta. Plaut. Epid. III, 3, 6: Vitam ut vixissent olim *in adulescentia.* Pseud. I, 5, 22: Vel tu ne faceres tale *in adulescentia.* Epid. III, 3, 10. 51. 4, 13: in adulescentia. Bacch. III, 3, 6: feci ego istaec itidem *in adulescentia.* Merc. II, 1, 40: in adulescentia. Trin. II, 4, 61: Utrumque, Lesbonice, *in aetate* hau bonumst. I, 1, 2: *in aetate* utile et conducibile. Men. V, 2, 85: qui saepe *aetate in sua* Perdidit civem innocentem. Aul. II, 1, 7: ullo in saeclo. Most. I, 3, 60: in senecta. Amph. IV, 2, 12: quia *senecta* [*in*] *aetate* a me mendicas malum. Most. I, 3, 68: in vita. Merc. II, 4, 3: quid mist *in vita* boni? Fragm. Aululariae p. 487, v. 8. Gron. Ego ecfodiebam *in die* denos scrobes. Most. III, 2, 41: Ea saepe deciens complebantur *in die.*[2]) Men. V, 4, 6: Quin sospitabo plus sescentos *in die.* Amph. III, 1, 17: Atque Alcumenae *in tempore* auxilium feram. Capt. IV, 2, 56: *in tempore* advenis. Poen. V, 3, 19: Quom huc advenisti hodie *in ipso tempore.* Cist. IV, 1, 18: *in tempore ipso* Spes mihi sancta subvenit. Terent. Adelph. II, 2, 21: in ipso articulo. — *In praesentia* legitur Heaut. V, 2, 9 et Adelph. II, 2, 14. — Phorm. II, 1, 22: blande *in principio* adloqui. Heaut. II, 3, 123: *in tempore* ad eam veni. Andr. IV, 4, 19: Veni *in tempore.* Phorm. II, 4, 24: Sed eccum ipsum video *in tempore* huc se recipere. Andr. IV, 5, 24: me nolo *in tempore hoc* videat senex (unter diesen Umständen). Andr. V, 6, 10: Charine, *in tempore ipso* mi advenis. Hec. IV, 4, 5: Opportune te mihi Phidippe, *in ipso tempore* ostendis. Andr. III, 2, 52: Atque adeo *in ipso tempore* eccum ipsum obviam.

30. *Ablativus, qui interiorem quantitatem s. gradum exprimit.* a) *principii.* Hic ablativus est, qui proprie dicitur ablativus

---

[2]) Sic Ritschelius. Vulgo *de die.*

comparationis, qui poni solet post comparativos et qui vulgo solvitur per *quam* adverbium. Si comparo rem cum re, proficiscor quasi ab altera, sic Caius doctior est Tito idem est ac: si a Tito proficiscor, si a Tito proficiscens rem specto, Caius est doctior. Dissentiunt Madvigius, qui ablativum post comparativos positum instrumenti, Putschius gramm. lat. p. 188, addit. 2, qui ablativum limitationis esse putant. Legg. XII tabb., X, fr. 2: *Hoc plus* ne facito. Cato R. R. c. 4: Frons *occipitio prior* est. C. 5: Operarium, mercenarium, politorem *diutius* eundem ne habeat *die*. C. 28: Arbores *crassiores digitis V.* quae erunt. Ennii Hectoris lustra fr. 17: *Melius* est *virtute* ius. Plaut. Stich. II, 2, 44: conspicatus sum interim Cercurum, *quo* ego me *maiorem* non vidisse censeo. Trin. V, 2, 30: tunica *propior palliost*. Amph. I, 1, 123: Neque ego *hac nocte longiorem* me vidisse censeo. Aul. II, 2, 29: Neque *illo* quisquamst alter hodie ex paupertate *parcior*. Cas. II, 3, 9: Qui quom[27]) amo Casinam *magis initio* munditiis Munditiam antideo, quod Gronovius explicat: magis quam primum, quam olim, quam solitus. Menaechm. III, 1, 1: *Plus triginta* natus *annis* ego sum. Aul. V, v. 2: quis est *me ditior*? Pseud. I, 3, 103: Atheuis *te* sit nemo *nequior*. III, 2, 20: me nemo potest *Minoris* quisquam *nummo* ut surgam subigere. Pseud. v. 938: *Minus* sit *nihilo*: neque ego *hoc homine* quemquam vidi *magis malum*. Men. v. 620: Nihil *hoc confidentiust*. IV, 2, 67: Nihil *hoc homine audaciust*. Most. v. 150: *Quo* neque *industrior* de iuventute erat. I, 3, 122: nihil *hac docta doctiust*. III, 3, 6: Non equidem ullam in publico esse *maiorem hac* existumo. V, 1, 24: Alter *hoc* Atheuis nemo *doctior* dici potest. Pers. II, 2, 20: Nullus *puero hoc peior* esse hodie perhibetur. Pers. IV, 4, 16: nullus leno *te* alter erit *opulentior*. Merc. I, 1, 100: *qua muliere* alia nullast *pulcrior*. II, 3, 1: Homo *me miserior* nullus est aeque. IV, 3, 1: *Miserior* mulier *me* nec fiet nec fuit. Terent. Heaut. I, 1, 11: annos sexaginta natus es, Aut *plus eo*, ut conicio. Hec. III, 4, 7: Dies triginta aut *plus eo* in navi fui. Andr. I, 1, 4: Quid est, Quod tibi mea ars efficere *hoc* possit *amplius*? Eun. II, 1, 20 sq.: *hoc* nemo fuit *Minus ineptus magis, severus* quisquam nec *magis continens*. Ut comparativum, sic etiam adverbia comparationis *aeque* et *adaeque* sequitur ablativus. Sic Plaut. Amph. I, 1, 142: nullust

[27]) Sic Both. *Ag quam*. Vulgo *postquam*.

hoc meticulosus aeque. Most. I, 1, 30: *Quo* nemo *adaeque* iuventute ex omni Attica Antehac est habitus *parcus* nec *magis continens*. Denique huc pertinet etiam ablativus cum verbo *mutandi* iunctus, v. Iacobsium, quoniam metaphora inest a notione loci petita. Plaut. Capt. prol. v. 28: Siquem reperire possit, *qui mutet* suum[28]). I, 1, 33: si queat Aliquem invenire, suum *qui*[29]) *mutet* filium. 2, 68: *Hoc* illum me *mutare* confido fore.

31. b. *Ablativus medii*. Hic ablativus vulgo dicitur *mensurae*, melius ablativus *differentiae*, quoniam significat differentiam quae est inter duas res comparatas. Itaque usurpatur, ubicunque differentia quarumlibet quantitatum indicatur, primum igitur post comparativos, sed etiam tum, cum de loco et tempore agitur. Sic *tribus annis post* huc pertinet, quum *tertio anno post* merus ablativus temporis sit, quem supra tractavimus. Deinde huc pertinent ablativi sequentes verba, quae vocabulum differentiae ut addatur postulant, iu quibus comparativi notio inest, deinde ablativus qui dicitur *copiae* et *inopiae*, denique adeo ablativus *pretii* ex parte. Pretium enim quasi differentia spectari potest, ut nos quoque dicimus: etwas um so viel kaufen. Quod si pretium id spectatur, quo efficitur, ut res in possessionem alterius transeat, non pertinet huc ablativus pretii, sed potius ad ablativum instrumenti. Pretium si venditor loquitur et antè venditionem ablativo mensurae exprimitur, pretium autem iam solutum ablativo instrumenti. Sic *pretio dando* vel *pretio dato aliquid emere* est ablativus instrumenti; *pretio* simpliciter positum abl. mensurae; *mercede pollicenda aliquem conducere* abl. instrumenti, *mercede aliquem conducere* abl. mensurae est.

a. Primum igitur ablativus differentiae ponitur coniunctus cum adiectivis et adverbiis, maxime comparativis. Liv. Andronic. Aiax Mastigophorus fr. 2: multo ocius. Naev. Agitatoria fr. 3: ego semper *pluris* feci *Potiorem*que habui libertatem *multo* quam pecuniam. Cato R. R. c. 5: *quo libentius* boves curent. C. 112: *quadrantalibus V. minus* sit quam plenum (um 5 Quadrantalen). Ennii annal. inc. sedis fragm. 42: *paulo plus* aut *minus*. Alexandri fr. 8, v. 78: Optumarum *multo* mulier *melior* mulierum.

---

28) Fleckeis. sec. Reizium *possit* pro vulg. *posset*. *Qui* Both., Lindem. sec. cod. Pal. sec. teste Pareo. *Δpg Θg* et vulg. *cum quo, ἀμέτρως*.

29) Sic Both. et Lindem. Vulg. sec. *ΔΘg quicum, ἀμέτρως*.

Telephi fr. 13, v. 389: Nihilo minus. Plaut. Trin. IV, 2, 58: *Sesquipede* quidamst quam tu *longior*. Amph. II, 1, 63: Mihi quidem *uno te plus* etiamst quam volo. Bacch. III, 4, 23: Tum quom *nihilo plus* ad suam rem illut referet. Trin. II, 3, 6: *factius nihilo* facit. Men. V, 5, 50: nihilo minus. Men. V, 7, 57: Haec *nihilo* esse mihi videntur *sectius* quam somnia. 9, 1: nihilo — magis. Most. I, 3, 5: Nihilo plus. III, 1, 22: *nihilo plus* peto. Most. I, 3, 43: *Nihilo* ego sum amata *setius*. Pers. IV, 6, 1: Duobus nummis minus. Pers. I, 3, 31: nimio melius. Trin. IV, 2, 19: *Quo* magis specto. Trin. v. 274: *Eo* — magis. Most. V, 1, 54: nimio plus. Truc. III, 2, 5: *Nimio minus* saevos iam sum, Astaphium, quam fui. Men. v. 979: *Nimio*que edo *lubentius* molitum quam praehibeo a me. Most. I, 1, 69: nimio celerius. Most. v. 145: nimio nequior. Stich. II, 2, 15: *Nimio* adporto *multo tanto plus* quam speras, ex emendatione Ritschelii. Pseud. I, 3, 47: *Nimio* id quod pudet *facilius* fertur quam illut quod piget. Most. II, 2, 12: *Nimio* edepol ille potuit *exspectatior* Venire. Merc. III, 2, 6: *nimio*st *aequius*. Most. V, 1, 50: *Tanto* aput iudicem hunc argenti condemnabo *facilius*. Men. IV, 3, 6: Ego tibi redimam bis *tanto pluris* pallam, quam voles. Truc. V, v. 61: Tanto melior. Men. v. 433: Tanto nequior. Men. I, 1, 19: *tanto* adstringunt *artius*. Most. v. 831: Ut quidque magis contemplor, *tanto magis* placet. Pers. I, 3, 73: Ter *tanto peior* ipsast. II, 5, 25: Tanto melior. Merc. III, 3, 12: Tanto minus. Most. II, 1, 47: hau *tantillo* — *minus*. Men. prol. v. 11: *Quo* vobis illut graecum videatur magis. Aul. prol. v. 27: *Quo* eam *facilius* nuptum, si vellet, daret. Merc. II, 1, 23: Quo magis. Men. IV, 3, 7: paulo prius. Men. v. 873: Vel hic, qui insauit, quam valuit *paulo prius*. Pseud. III, 2, 106: paulo prius. Men. V, 2, 49: *Multo tanto* illum accusabo, quam te accusavi, *amplius*. Bacch. IV, 4, 21: immo vero nimis *multo minus* quam parum. Poen. V, 1, 11: *atrior multo* ut siet. Rud. II, 6, 37: Ego *multo miserior* quam tu, Labrax. Pseud. I, 3, 94: Nam hic mihi nunc est *multo potior* Iuppiter quam Iuppiter. II, 2, 61: multo magis. Men. v. 978: *Magis multo* patior facilius ego verba. Most. I, 3, 72: multo potius. III, 1, 83: multo prius. Most. IV, 3, 20: *Multo* hercle id *minus*. Pseud. IV, 6, 32: hau *multo prius*. Most. III, 2, 139: Hercle quin *multo inpro biores*sunt, quam a primo credidi. Most. v. 884: multo potius. Pers. II, 2, 50: multo magis. Merc II, 3, 108: *Multo* hercle ille *magis* senex. IV, 3, 18:

multo minus mali. Merc. v. 806: *Multo*que *iniquiore*. Trin. II, 4, 128: frumenti quom alibi messis maxumast, *Tribus tantis* illi *minus* redit quam opseveris (3 mal weniger). Aul. prol. v. 18: At ille vero *minus minus*que *impendio* Curare. Pseud. v. 1318: nam hinc numquam eris *nummo divitior*. Most. III, 1, 123: Velim quidem hercle ut *uno nummo plus* petas. Most. III, 3, 16: Hau *nummo amplius*. Most. v. 902: *eo magis* cauto opust. Pseud. v. 449: *quanto satius* est. Merc. III, 4, 71: quanto satiust. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 205: *quanto* dissipes *libentius!* fr. Hypobolimaei Aeschini ap. Gell. XV, 14, 5: Ego illud *minus nihilo* exigor portorium, h. e. nihilo minus exigitur de me portorium, ut Gellius explicat. Terent. Adelph. IV, 5, 71: Quom vir *melior multo* es quam ego. Eun. I, 2, 70: Id amabo adiuta me, *quo* id fiat *facilius*. Andr. I, 2, 26: Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis Fallaciae conari, *quo* fiant *minus*. IV, 2, 17: *Quo minus* haec fierent nuptiae. Heaut. III, 2, 31: Nisi mihi quidem addit animum, *quo* lubeat *magis*. Hec. IV, 4, 8: Ne revereatur, *minus* iam *quo* redeat domum. Heaut. II. 1, 8: is mi, ubi adbibit *plus paulo*, sua quae narrat facinora! Eun. II, 3, 24: Siquast *habitior paulo*, pugilem esse aiunt. Eun. III, 5, 39: *inpendio magis* animus gaudebat mihi. Comparativi instar est *secus*, Liv. Andronici fr. Ludii: Hau *multo secus*, item *aliter*, Terent. Andr. prol. v. 4: *aliter* evenire *multo* intellegit. Cum superlativo ablativum differentiae coniunctum habes in Aquilii Boeotia fr. 1, v. 5: *Multo* omnium istorum *optumum* et *verissumum*. Exempla positivi sunt haec: Naevii Agitatoria fr. 5: *nimio arte* colligo (Charisii II, p. 186 P. [123 L.] „*nimio* pro nimis"). Plaut. Amph. III, 2, 62: bis *tanto amici* sunt inter se quam prius, ubi non opus est cum Lambino mente addere *magis*. Men. V, 2, 69: *Nimio* hoc *ludicre* negas. Pers. I, 3, 14: *Nimio* sunt *crudae*. Merc. II, 2, 26: Immo bis *tanto* valeo quam valui prius. Terent. Heaut. I, 2, 31: *paulo* qui est homo *tolerabilis*.

b. Deinde ablativus differentiae statuendus est etiam in quibusdam loci et temporis notionibus. Cato R. R. c. 4: Clatros *interesse* oportet *pede*, ubi alia lectio est: inter se oportet *pede distare*. Cato R. R. c. 44: Olivetum *diebus XV* ante aequinoctium vernum incipito putare. C. 32 et 51 biennio post legitur. C. 52: anno post. Ennii Alexandri fr. 8: paulo ante. Plaut. Bacch. II, 1, 1: Erilis patria salve, quam ego *biennio Postquam* hinc in Ephesum abii conspicio lubens. Men. prol. v. 36: paucis diebus post. Pseud.

I, 3, 146: *Paulo post* magis. IV, 4, 2 et 6: hau *multo post.* Men. v. 1132: *multis annis post* quem conspicor. Most. II, 2, 10: Triennio post. Merc. II, 1, 10: *post* haud *multo.*

c. Deinde ablativus differentiae sequitur etiam verba, in quibus comparativi quaedam notio inest et quae ut vocabulum, quod differentiam exprimit, addatur, postulant. Naev. fr. 1 Tarentillae: quanto — superat. Plaut. Bacch. v. 7: Verum hic Ulixem *multo* adulescens *antidit* (um vieles). Trin. II, 4, 145: set Campans genus *Multo* Surorum iam *antidit* patientiam. Fragm. Addicti p. 475 Gron.: Opus facere *nimio* quam dormire *mavolo.* Capt. III, 3, 1: Nunc illut est, quom me fuisse quam esse *nimio mavelim.* Pseud. I, 2, 75: At taceas *malo multo* quam tacere dicas. II, 4, 38: multo mavolo. Most. I, 3, 22: multo malo. Merc. II, 3, 83: *Multo* edepol, si quid faciundumst, facere damni *mavolo.*

d. Tum huc pertinet ablativus *copiae* et *inopiae.* Ennii annal. l. IX, fr. 5: *Navibus explebant* sese terrasque *replebant.* Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 114: *Arce* et *urbe orba* sum. Andromedae fr. 13: ager *oppletus* imbrium *Fremitu.* Alexandri fr. 8, v. 89 sq.: fera *velivolantibus Navibus complebit* manus litora. Phoenicis fr. 11: pater me *lumine orbavit.* Saturar. l. III, fr. 4, v. 13: arbores *vento vacant.* Plaut. Cist. II, 1, 57: carebo filia. Poen. V, 4, 16: *Quibus* annos multos *carui* quasque e patria parvas perdidi. Asin. IV, 1, 56: *vino* viginti dies Ut careat. Most. II, 2, 69: vita careo. IV, 1, 1: quom *culpa carent.* Aul. III, 6, 22: si *vino scatet.* Aul. III, 3, 6: Temperi: postquam *implevisti fusti* fissorum caput. Cas. I, v. 35: ego te *inplebo flagris.* Merc. II, 3, 74: *Inpleantur* elogiorum meae fores *carbonibus.* Amph. I, 1, 100: *Telis conplebantur* corpora. Pseud. I, 2, 57: adeo ut *frumento adfluam.* Pers. IV, 3, 6: Atticam — civitatem — *auxi civi femina.* IV, 3, 15: Iam *liberta auctu's?* Merc. IV, 1, 10: Aliquid cedo, *Qui* vicini hanc nostram *augeam* aram. Aul. III, 5, 61: Dotatae *mactant* et *malo* et *damno* viros, h. e. magis augent, ut expl. Lambinus. Amph. IV, 2, 14: quia enim te *macto infortunio.* Trin. IV, 2, 151: te *macto infortunio.* Most. I, 1, 58: Nisi te *mala re magna mactari* cupis. Men. prol. v. 25: *Oneravit* navim magnam *multis mercibus.* Pseud. v. 588: Inde me et semul participes omnis meos *praeda onerabo* atque *opplebo.* II, 4, 74. Pseud. IV, 7, 130: At me *viginti modicis multavit minis.* Truc. IV, 3, 70: verum *hoc* ego te *multabo bolo.* Fragm. Acari studium p. 475 Gron.: Quam

ego *tanta pauperavi* per dolum *pecunia*. Etiam verbum *circumducere*, i. e. fraudare, fraude spoliare, ablativum rei adiunctum habet, cuius generis exempla attulit Kampmannus de AB praep. p. 2, adnot. 5. Sic Poen. V, 5, 8: Nanctus est hominem, *mina* quem argenti *circumduceret* (Vulg. nactus est, sed ΔΘp nanctust, quae forma antiquior restituenda est sec. Ritschelium proleg. in Trinumm. p. 102). Adde Pseud. I, 5, 16: Te velle amantem argento *circumducere*. v. 115: *Ea circumducam* lepide lenonem. II, 2, 39: Quasi tu dicas me te velle *argento circumducere*. Bacch. V, 2, 64: *Quadrigentis Philippis* filius me et Chrusalus *circumduxerunt*. Cognatum est *intervertere*. Pseud. v. 900: Ut me, si posset, *muliere intervorteret*. Asin. II, 2, 92: Quo modo *argento intervortam* et adventorem et Sauream. Asin. III, 1, 2: ut qui *expers* matris *imperiis* sies. Amph. II, 2, 81: *Eo more expertem* te factam adveniens offendi domi. Pers. IV, 3, 40: ea res me *domo expertem* facit. Asin. I, 1, 31: ut *expers* sis *metu*. Merc. v. 881: Caelum ut est *splendore plenum*. Asin. III, 3, 8: *opera* ut *largus* est *nocturna*. Aul. II, 2, 14: dote cassam, h. e. carentem. Aul. V, v. 2: Quadrilibrem aulam *auro onustam* habeo. Pseud. v. 218: amicos — *oleo onustos*. Most. I, 3, 77: Ut ego *exheredem meis bonis* me faciam. Epid. II, 2, 116: Auro opulentus. Cist. I, 1, 72: amor *melle* et *felle* est *fecundissumus*. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 8: Itaque adeo iam *oppletum* oppidumst *solariis*. Terent. Hec. IV, 4, 41: Censen te posse reperire ullam mulierem, Quae *careat culpa?* Phorm. I, 3, 11: *Amore abundas*, Antipho. Heaut. III, 2, 16: quasi is non *ditiis Abundet*. Heaut. IV, 1, 15: ergo erus *damno auctus est*. Heaut. V, 1, 72: ut eius animum, qui nunc *luxuria* et *lascivia Diffluit*, retundam. Adelph. IV, 5, 16: Haec virgo *orbast patre*. Phorm. IV, 4, 1: *Emunxi argento* senes.

e. *Ablativi pretii*. Naev. fr. 3 Tunicularia: Eius noctem *nauco ducere*. Cato ap. Senec. epist. 94, sub med. (Lion. p. 80 sqq.): Emas non quod opus est, sed quod necesse est; quod non opus est, *asse* carum est. Plaut. fragm. p. 487, v. 1: illic *habebit flocco* iam homo lumbos meos. Pers. IV, 4, 30: Siquidem hanc vendidero *pretio suo*. Asin. I, 3, 95: Nam si mutuas non potero, certumst sumam *faenore*.[30]) Most. I, 3, 139: istuc ver-

[30]) Sic scribendum praecipit Ritschelius prolegom. ad Trinumm. p. 97, non *foenore*.

bum — *vilest viginti minis.* Poen. V, 5, 16: Propemodum *istoc* obsonare prandium potero mihi. Pseud. I, 2, 36: ut piscium quidquid ibist *pretio praestinem.* Most. III, 1, 114: quid, eas quanti destinat? TR. *Talentis magnis totidem,* quot ego et tu sumus. Epid. II, 2, 111: Ad quadraginta fortasse eam posse emi *minumo minis.* Asin. I, 3, 46: Diem aquam solem lunam noctem, haec *argento* non *emo.* Mil. II, 3, 45: Non ego tuam *empsim* vitam *vitiosa nuce* (sic sec. Lindem. Ritschelius). Pseud. v. 877: Quanti — mi coquitare perdoces? — CO. Si credis, nummo: si non, ne *mina* quidem. Men. II, 2, 15 sq.: *quibus* hic *pretiis* porci *vaeneunt* Sacres sinceri? CY. *Nummis.* V, 9, 97: *Vaenibunt,* quiqui licebunt, *praesenti pecunia.* Pers. III, 3, 24: *Eodem* mihi *pretio* sal praehibetur *quo* tibi. IV, 4, 109: *qui* datur, tanti indica. IV, 4, 110: ut emas, habe *centum minis.* IV, 4, 111: Octoginta. Pers. v. 665: *sexaginta* haec dabitur argenti *minis.* v. 668: Non edepol *minis trecentis* carast. Merc. II, 3, 93: *Viginti minis* opinor posse me illam vendere. II, 3, 103: Non *centum* datur. II, 4, 19: Quid potius quam *auro* expendas? Pertinent huc etiam ii loci, quos §. 19 attuli, ubi abl. pretii cum adverbio *contra* coniunctus est. Terent. Adelph. II, 2, 11: Ego spem *pretio* non emo. Eun. I, 1, 29 sq.: Quid agas? nisi ut te *redimas* captum quam queas *Minumo:* si nequeas *paululo,* at quanti queas.

32. c. *Ablativus habitus.* Huc pertinent *dignus* et similia vocabula cum ablativo iuncta. Plaut. Amph. II, 2, 228: Abin hinc a me, *dignus domino* servos? Poen. V, 4, 4: munera — *Digna diva venustissima Venere.* Pers. v. 681: Quod *te dignum*st, *me dignum* esse vis? Merc. II, 3, 61: Quia enim non *nostra* formam habet *dignam domo.* V, 4, 17: *Quibus* est *dictis dignus.* Trin. V, 2, 29: Non ego sum *salute dignus?* Poen. I, 2, 45: Diem — *dignum Venere* pol (sic Herm. elem. d. m. p. 297, versus est bacchiacus, vulgo *Veneri*). Poen. V, 3, 21: Facerentque *indignum genere* quaestum corpore. Bacch. III, 3, 84: Plus vidissem [miser] opinor quam *me* atque *illa aequom* foret. Rud. prol. v. 47: Is leno, ut *se aequom*st, flocci non fecit fidem. Mil. III, 1, 25: neque *te decora* neque *tuis virtutibus* A te expetere, v. Lamb. Asin. III, 2, 31: Ut *me*que *te*que maxume atque *ingenio nostro decuit.* H. l. Ruddimannus II, p. 207 et Schmiederus dubitanter *me* et *te* accipiunt pro accusativis, ut uterque casus, acc. et dativus h. l. mixtus sit, melius, opinor, Pareus in lex. crit. p. 316 utraque, et *me* et *te,* et *ingenio nostro* abla-

tivos esse statuit, ut *decuit* positum sit pro *dignum fuit*, quamquam sibi non constitit, cum paulo post inter alia huius verbi cum dativo iuncti exempla etiam hoc afferat. Etiam Schmiederus utrosque ablativos esse posse concedit. Terent. Adelph. II, 1, 12: dabitur ius iurandum, *indignum* Te esse *iniuria hac*. III, 3, 54: Haecine flagitia facere te! haec te admittere *Indigna genere nostro!*

II. Ablativus qualitatis.

33. *Ablativi tales, qui ad exteriorem quasi statum aliquem constituendum pertinent.* a. *Ablativus principii.* Hic ablativus est causae efficientis vel auctoris, a quo effectus proficiscitur, quapropter primum huc pertinet ablativus cum praepositione *ab* coniunctus in enunciationibus passivis, ad eam significandam personam, quae in activa constructione subiectum enunciationis fuerat. In passivo actionis notio periit vel latet certe neque apparet nisi in statu effecto ab eo, quod prius subiectum fuerat enunciationis, qui status in lingua latina qua diximus ratione exprimitur. Praeter verba passiva autem etiam intransitiva eodem modo cum praep. *a* sequente ablativo iunguntur ad auctorem status alicuius exprimendum. Deinde huc pertinent ablativi cum praepositionibus *de* et *ex* coniuncti in locutionibus quales sunt *perire ex vulneribus, de alicuius sententia aliquid facere*, similibus. Naevii Hector proficiscens fr. 2: Laetus sum, laudari me *abs te*, pater, *a laudato viro*. Ennii annal. l. VI, fr. 12, v. 199: victusque sum *ab isdem*. Cresphontis fr. 3: Iniuria *abs te* adficior indigna. Plaut. Pseud. I, 3, 86: Sicin mi *aps te* bene *merenti* male refertur gratia? Pseud. II, 2, 1: Hi loci sunt atque hae regiones quae mi *ab ero* sunt demonstratae. Pseud. v. 916: Nimis tandem *aps te* contemnor. Men. V, 2, 33: Ludibrio, pater Habeor. SE. Unde? MA. *Ab illo*, quoi me mandavisti, *meo viro*. Men. v. 972: Recordetur, qui sunt nihili, is quid preti detur *ab suis eris*. Pers. II, 1, 2: Nimis tandem me quidem pro barda et blenna reor habitam esse *aps te*. V, 1, 14: Mutua fiunt *a me*. V, 1, 20: optatus mi hic dies datus hodiest *ab dis*. Merc. I, 1, 64: adeo arte cohibitum se esse *a patre*. I, 1, 68: (se) exigi solitum *a patre*. Curc. I, 1, 51: Tam *a me* pudicast quasi soror mea sit. Poen. IV, 2, 62: ne *a te* perdeam, de quo loco vide Kampm. de AB p. 17, adnot. 1. Capt. II, 2, 29: Quid ipsus hic? quo honorest illi? PH. Summo atque

ab summis viris, de quo loco Kampm. l. c. haec habet: „i. e. qui proficiscitur ab summis viris; nam de generis origine h. l. cogitare nequit, quia iam duobus versibus ante de genere interrogatus responderat et Plautus in designanda origine aut solo ablativo utitur aut additis *de* vel *ex* praepositionibus." Pertinet huc ex Kampmanni libro I, 9. Terent. Andr. III, 2, 12: O Dave, itan contemnor *abs te?* Adelph. V, 4, 25: Ego quoque *a meis* me amari et magni pendi postulo. Heaut. I, 1, 106: peccatum *a me* maxumest. Phorm. II, 2, 23: Non pote satis pro merito *ab illo* tibi referri gratia. Ad. I, 2, 38: dabitur *a me* argentum. Hec. I, 2, 70: Narratque, ut virgo *ab se* integra etiam tum siet.

Naevii fragm. Glaucomae: quod *de eo opsonio* Stilo mi in manum pupugit, vide de h. l. Klussm. p. 152, qui de obsonio explicat per propter obsonium. Ennii Telephi fr. 10: Deumque *de consilio* hoc itiner credo conatum modo. Plaut. Men. II, 1, 41: Iam aps te metuo *de verbis tuis*, h. e. secundum verba tua. Truc. II, 8, 2: Nam mihi *de vento* miserae condoluit caput. Pseud. II, 2, 66: Nam ut lassus veni *de via*. Capt. prol. v. 48: Itaque hi conmenti *de sua sententia*, v. Lamb. Asin. I, 3, 58: meo *de studio* studia erant vostra omnia, h. e. id solum agere studebatis, quod mihi placebat. Cas. II, 6, 63: *De labore* pectus tundit. Most. III, 2, 86: *de exemplo meo* Ipse aedificato. Men. V, 5, 32: *de illis verbis* cave tibi. Capt. III, 1, 24: scivi extemplo rem *de conpecto*[31]) geri. Pseud. I, 5, 126: *de conpecto* faciunt consutis dolis. Pertinet huc e Kampanni libro de DE part. usu Plautino nr. 10 et 12. Apponam verba Handii in Tursellino II, p. 214: „quod *de aliqua re* fit, ex ea deducitur eiusque modum sequitur et decurrit quasi per regionem eius. Sequendi notionem Germani tenent in verbo nach. Huc pertinent formulae *de sententia alicuius, de consilio, de voluntate, de exemplo, de more, de compacto,* nach Verabredung."

Plaut. Men. IV, 3, 3: tibi *ex me* ut sit volup. Bacch. V, 1, 27: Quid tibi *ex filio* nam, opsecro, aegrest? Terent. Andr. I, 5, 33: Laborat *e dolore* atque *ex hoc* misera sollicitast, ubi, ut Iacobsius dicit, pro abl. principii etiam poni poterat ablativus medii omissa praepositione. Adelph. II, 1, 22: Si possiderem, ornatus esses *ex tuis virtutibus*. Andr. I, 3, 11: gravida *e Pamphilo*st.

[31]) Sic scribi vult Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 28 pro vulg. *compacto*.

34. b. *Ablativus medii.* Huc pertinent ablativi *instrumenti*, ablativi *causae* et inter hos etiam ablativi *causa* et *gratia.*

Ablativus instrumenti. In legibus regiis Numae ap. Egger. p. 82 est: *Vino* rogum ne respergito. Lex Numae ap. Festum v. opima spolia ap. Egger. p. 83: Cuius auspicio *classe procincta* opima spolia capiuntur. Livius Andronicus in Odyss. ap. Isidor. orig. XIX, 4: remos iussit religare *struppis.* Non. in dextrabus p. 493 ex l. III, v. 35 Liv. Andron. Odyss.: denique *manibus dextrabus* (χερσίν τ' ἠσπάζοντο). Livii Andronici Aiax Mastigophorus fr. 2: *Virtute* laus praestatur, set multo ocius *Vento* et *gelu* tabescit. Liv. Andron. Ino: Etiam *purpureo* suras include *cothurno.* Ib.: Pressaque iam *gravida* crepitant tibi terga *pharetra.* Liv. Andron. Terei fr. 3, v. 25: ne *fame* perbitat. Liv. Andron. fr. Ludii: Corruit quasi ictus *scena.* (est genus ferri). Liv. Andron. Aegisthi fr. 3: Iamne oculos *specie* laetavisti *optabili*? Naev. fr. Appellae 1: cui *cepe edundo* — oculus alter profluit, ubi cepe aut acc. sing. aut acc. plur. aut abl. sing. esse potest, cf. Ruddim. I, p. 114. Naevii elogium ab ipso scriptum p. 201 Klussm.: obliti sunt Romai loquier *Latina lingua.* Naev. fr. Acontizomen. 3: *Supplicio* noctu interfecit. Naev. fr. Danaes 5: auri iubeo *fonte* lavere neminem manum. fr. 9: quam quondam *fulmine* icit Iuppiter. fr. 11: *Suo sonitu claro* fulgurivit Iuppiter. Equus Troianus: numquam hodie effugies quin *mea manu* Moriare. Hesiona: Ne mihi gerere morem videar *lingua*, verum *lingula.* Lycurg. fr. 5, v. 28: *Ingenio* arbusta ubi nata sunt. fr. 7: Sublimen alios in saltus inlicite, ubi Quasi bipedes volucres *lino* linquant lumina. fr. 11: dic quo pacto eum potiti sitis: *pugna*ne an *dolis*: Lycurg. fr. 15: sed quasi amnis rapida tamen *inflexu* flectitur. fr. 17: aquam *creterris* sumere ex fonte. fr. 20: ut videam Volcani opera haec *flammis* fieri flora. fr. 22: Iam solis *aestu* candor cum liquesceret. fr. trag. inc. 5: erat amictus *epicroco.* Naev. Ariolus fr. 2, v. 22: *Suopte* utrosque .... decuit acceptos *cibo.* Tarentilla fr. 1, v. 71: Quae ego in theatro hic *meis* probavi *plausibus.* fr. 2, v. 79: at tamen alii *suo* dat *digito* litteras. Tunicularia fr. 1, v. 101 sq.: circumtectus *tegetibus* Lares ludentis *peni* pinxit *bubulo.* Inc. com. fragm. 3: qui res magnas *manu* saepe gessit gloriose. Fr. 5: *Libera lingua* loquemur. Fabius Pictor ap. Egger. p. 106: *Equo* dialem flaminem vehi religio est. Idem p.

107 Egger.: *terra* operiuntur. Marcii vatis carmen alterum ap Macrob. Sat. I, 17 (Egger. p. 111): Decemviri graeco riti *hostiis* sacra faciant. Cato ap. Gell. XI, 2: itidem homine *exercendo* videmus conteri. Cato ap. Bolhuis. p. 29 in fr. 18 ex libro II. Originum ap. Charis. II, 191: In his duobus bellis alteras stipendio agrique parte multati, alteras oppidum *vi* captum, alteras *primo pedato* et *secundo*. (= pedatu. Sec. ped opponitur τῷ vi captum). Cato R. R, c. 5, 2: *opere* bene exerceat (int. familiam). C. 157: nihil istorum *usu* veniet morbis. (Gesner. ex morbis, sed Schneiderus, quem vide, retinet vulgatam; morbis est ablativus temporis). C. 4: Si aedificabis, *operis, iumentis, materia* adiuvabunt. C. 6: *Bipalio* vortito. Ib.: uti siet *qui* vineam alliges. C. 7: *sale* confriato. C. 10: lectos *loris* subtentos. Ib. sub finem: (pilum) *qui* nucleos succernat, unum. C. 45: *Palo* prius locum ne feceris, quo taleam demittas. Orig. ap. Bolhuis. p. 44: Sed idem benefactum *loco*, in quo ponas, nimium interest. R. R. c. 157: neque ullus morbus veniet, nisi *sua culpa*. C. 11: cola, *qui* florem demant. C. 12: confibulas ligneas, *qui* arborem comprimat. C. 56: Familiae cibaria *qui* opus faciant per hiemem. C. 65: Oleam *sale* inspergito. Ennii epigr. 3, v. 8, p. 163 Vahlen.: Nemo est qui *factis* me aequiperare queat. Ennii annal. l. I, fr. 2: Musae quae *pedibus* magnum pulsatis Olimpum. Ennii annal. l. I, fr. 18: Tu vero face quod tecum *precibus* pater orat. fr. 6: *somno leni placido*que revinctus. fr. 9: rerum naturam expandere *dictis*. fr. 12: genus *pinnis* condecoratum. fr. 25: Cum *saevo obsidio* magnus Titanu' premebat. fr. 26: Iuppiter ut *muro* fretus magis quamde manus *vi*. fr. 34, v. 37: exterrita *somno*. fr. 34, v. 44: *Corde* capessere. v. 45: Exin compellare pater me *voce* videtur *His verbis*. v. 49: *corde* cupitus. v. 51: *blanda voce* vocabam. fr. 53, v. 74: Hinc campos *celeri passu* permensa cett. fr. 57, v. 93: Exin candida se *radiis* decet *icta* foras lux. v. 99: *Auspicio* regni stabilita scamna solumque. fr. 59: *Astu* non *vi* sum (h. e. eum) summam servare decet rem. fr. 62: Confrictique *oleo*. fr. 67: Nam *vi* depugnare sues stolidi soliti sunt. l. II, fr. 6: quianam legiones caedimus *ferro*. fr. 9: Qui *ferro* minitere. fr. 11: decernere *ferro*. l. III, fr. 12: Atque gubernator *magna* contorsit equos *vi*. l. IV, fr. 5: Romani scalis *summa* nituntur opum *vi*. l. V, fr. 7: Quod per amoenam urbem *leni* fluit *agmine* flumen. fr. 9: Proletarius — *scuteis*que *fero*que Ornatus *ferro*, muros urbemque forumque *Excubiis* curant.

fr. 11, v. 193: *securibus* caedunt. v. 197: omne sonabat Arbustum *fremitu* silvai frondosai. l. VI, fr. 13, v. 202: *Ferro* non *auro* vitam cernamus utrique. ib. v. 204: *Virtute* experiamur. fr. 18, v. 215 sq.: Ut pro Romano populo prognariter *armis Certando* prudens animam de corpore mitto. fr. 22: Quem nemo *ferro* potuit superare nec *auro*. l. VII, fr. 1: scripsere alii rem *Vorsibus* quos olim Faunei vatesque canebant. fr. 9: *vi magna* quadrupes eques atque elefanti Proiciunt sese. fr. 10, v. 250: *suo* contentus. fr. 11: Mulserat huc navem compulsam *fluctibus* pontus. fr. 15: Dum censent terrere *minis*, hortantur ibei sos (= eos, Fest. p. 301 M.) l. VIII, fr. 3, v. 272: *vi* geritur res. v. 274: Haut *doctis dictis* certantes sed *maledictis*. v. 276: *ferro* Rem repetunt. fr. 17: Nunc hostis *vino* domiti *somno*que sepulti. fr. 23, 298: forte. l. IX, fr. 6: Africa *terribili* tremit horrida terra *tumultu*. fr. 8: Unus homo nobis *cunctando* restituit rem. fr. 16, v. 327: *Carnibus humanis* distentus. l. X, fr. 1: *manu* — Quod quisque — gessit. fr. 7, v. 345: *forte*. Ib.: *nare sagaci* Sensit. v. 346: *voce sua* nictit. fr. 12: pinsunt terram *genibus*. l. XIV, fr. 7: Horrescit *telis* exercitus asper utrimque. fr. 8: *indigno bello* confecit *acerbo*. l. XV, fr. 2: Occumbunt multi letum *ferro*que *lapi*que Aut intra muros aut extra *praecipe casu*. fr. 4: succincti corda *machaeris*. l. XVI, fr. 3: *Ingenio forti* dextrum latus pertudit *asta* (= hasta). fr. 10: *summa* nituntur opum *vi*. fr. 20: partim requiescunt Contecti *gladiis* sub scutis *ore* faventes (h. e. tacentes). fr. 21: Nox quando *mediis signis* praecincta volabit. l. XVII, fr. 1: It eques et *plausu* cava concutit ungula terram. l. XVIII, fr. 2, v. 434: sed nec pote quisquam Undique *nitendo* corpus discerpere *ferro*. v. 437 sq.: *praepete ferro* Histri tela *manu* iacientes sollicitabant. fr. 7: *senio* confectus. Annal. inc. sedis fragm. 4: Iam cata signa fere sonitum dare *voce* parabant. fr. 8: At tuba *terribili sonitu* taratantara dixit. fr. 14: Omnes *corde* patrem perhibent *animoque benigno* Circumfusum. fr. 21: *Ingenti* vadit *cursu* qua redditus termo (h. e. terminus) est. fr. 29: Brundusium *pulcro* praecinctum *praepete portust*. fr. 44: Illyrii restant *sicis sibinisque* fodantes. fr. 45: Succincti *gladiis*. fr. 51, v. 504: Vincla *suis magnis animis* abrupit. fr. 63: *viribus* fretus. fr. 64: percussus *trifaci*. fr. 65: illud *quo* iam semel est imbutu' *veneno*. fr. 71: qui *fulmine claro* Omnia per sonitus arcet (h. e. continet). fr. 72: Quae *valido* venit contorta falarica *missu*. fr. 75: freti *virtute* quiescunt. fr. 78: *tanto* sub-

latae sunt *Augmine* tunc lapides. fr. 95: premitur *pede* pes atque *armis* arma teruntur. fr. 121: *saxo* cere comminuit brum. fr. 127: stant *pulvere* campi (Porphyrio in Hor. carm. I, 9, 1: „*stet* autem plenum sit signat, ut Ennius...") Alcumaeo fr. 2: Multis sum modis circumventus, *morbo, exilio* atque *inopia*. fr. 4, v. 51: *Caeruleo* incinctae *angui* incedunt. Alexandri fragm. 1, v. 58—61: quo fato pater Rex ipse Priamus somnio, mentis *metu* Perculsus, *curis* sumptus *suspirantibus*, Exsacrificabat *hostiis balantibus*. v. 65: Ibi ex oraclo *voce divina* edidit Apollo. fr. 8, v. 85: adest fax obvoluta *sanguine* atque *incendio*. fr. 11: Nam *maximo saltu* superabit gravidus *armatis* equus, *suo* qui *partu* [*prodigioso*] perdat Pergama ardua. Andromacha Aechmalotis fr. 6: obnubila *tenebris* [*atris, aeternis*] loca! fr. 9, v. 112 sq.: *quo*ve nunc *Auxilio* aut exili aut fugae freta sim? ib. v. 119: Saeptum *altisono cardine* templum! fr. 9, v. 116: Fana *flamma* deflagrata. v. 121: *Auro ebore* instructam regifice. v. 125: Iovis aram *sanguine* turpari. Andromedae fr. 2: et quis illaec est, quae *lugubri* Succincta est *stola?* fr. 8: *Scrupeo* investita *saxo*. fr. 9: unde corporaret (= interficeret) *vulnere*. fr. 12: maria salsa spumant *sanguine*. Cresphontis fr. 3: *Iniuria* abs te adficior *indigna*, pater. ib. v. 157: Cur me huic locabas *nuptiis*? Erechthei fr. 3: Quibus nunc *aerumna mea* libertatem paro, Quibus servitutem *mea miseria* deprecor. Eumenidum fr. 3: Nisi patrem *materno sanguine exanclando* ulciscerem. fr. 5, v. 187: ope mea. fr. 8, v. 193: Vites laetificae *pampinis* pubescere. v. 194: Rami bacarum *ubertate* incurviscere. v. 196: *herbis* prata convestirier. Hectoris lustra fr. 1: Quis ibi non est vulneratus *ferro Brugio*? fr. 3: vi summa. fr. 6: Saeviter fortunam *ferro* cernunt de victoria. fr. 11: terra sudat *sanguine*. Hectoris lustra fr. 12: arbores *vento* vagant. Hecubae fr. 2: O magna templa caelitum, commixta *stellis splendidis*! Hectoris lustra fr. 12: Constitit *creto* (sc. sanguine) Scamander. Hecubae fr. 5: Date ferrum, *qui* me *anima* privem. fr. 10: is *quo cruciatu* perbiteret. Iphigeniae fr. 6, v. 262: Quis homo te exuperavit usquam gentium *inpudentia*? v. 263: Quis tete autem *malitia*? Medeae exulis fr. 1, v. 280: *securibus* Caesa. v. 283: quae nunc nominatur *nomine* Argo. v. 288: *amore saevo* saucia. Melanippae fr. 1: *Coniectura* auguro. fr. 4: *Lumine* sic *tremulo* terra et cava caerula candent. Phoenicis fr. 2, v. 338: Sed virum *virtute vera* vivere animatum addecet. fr. 8: Quam tibi ex ore orationem

duriter *dictis* dedit. Telamonis fr. 9: lavere *lacrumis.* Telephi fr. 1: Regnum reliqui saeptus mendici *stola.* fr. 2: *squalida* saeptus *stola.* fr. 3: v. 375: ferro saeptus. fr. 5: *qui* illum di deaeque *magno* mactassint *malo.* fr. 7: *hac dextra* occides. Thyestis fr. 2: Sed sonitus auris meas pedum *pulsu* increpat. fr. 16, v. 414: saxa spargens *tabo, sanie* et *sanguine atro.* Inc. trag. fragm. 1: Philosophari est mihi necesse, at *paucis.* fr. inc. trag. 3: *vi* pate fecerunt Bruges. fr. inc. trag. 4: Qui templa caeli summa *sonitu* concutit. fr. inc. trag. 7: Latona pariit casta *complexu* Iovis Deli duos geminos. fr. inc. trag. 17: *cubitis* pinsibant humum. fr. inc. trag. 12: induta fuit *saeva stola.* Fr. inc. trag. 23: *ferro* foedati iacent. Ambracia fr. 2: aequora salsa veges (= erigis) *ingentibus ventis.* Ennii saturar. l. III, fr. 6: *Sparsis hastis longis* campus splendet et horret. Satur. inc. libr. fragm. 7: ubi lanigerum pecus *piscibus* pascit. Epigramm. 1, v. 3: Nemo me *lacrumis* decoret nec funera fletu Faxit. Euhemerus fr. 3, 19: *tertio partu* Ops parit geminos cett. fr. 4, 28: eosque *muro* circumegit. fr. 11, 48: reges principesve populorum *hospitio* sibi et *amicitia* copulabat. fr. 12, 74: est inscriptum *antiquis litteris Graecis.* Plautus Cist. I, 1, 32: *Nostra* nos nihilum *copia* volunt potesse, h. e. per nos et nostris viribus stare, rem et statum obtinere posse volunt. Rud. V, 2, 19: Tetigisti *acu* (int. rem). Capt. II, 3, 90: *Eadem opera* a praetore sumam syngraphum. Merc. IV, 4, 62: *Eadem* (h. e. eadem opera) licebit mox cenare rectius. Pseud. I, 3, 99: Eadem, h. e. eadem opera. Most. IV, 3, 45 sq.: *Eadem* ego *opera* haec intus tibi narravero, *Quis* me hodie *exemplis* ille ludificatus est. Amph. II, 2, 87: Verum non est *puero* gravida. AM. Quid igitur? SO. *Insania.* v. 95: *Atra bili* percitast. II, 2, 109: Aut *mola salsa* hodie, aut *ture* conprecatam oportuit. v. 215: cave sis ne tu te *usu* perduis. v. 220: Qui mecum una vectust una *navi.* Pseud. v. 104: Spero alicunde hodie *mea bona opera* hercle aut *mala* Tibi me inventurum esse auxilium argentarium. v. 219: tua opera. I, 2, 86: una opera. I, 3, 84 sq.: Quia pol *qua opera* credam tibi *Una opera* adligem canem fugitivam *agninis lactibus.* Men. III, 3, 2: Ut hoc *una opera* iam ad aurificem deferas. V, 2, 43: *Una opera* prohibere, ad cenam ne promittat, postules. v. 45: dare illi *una opera* pensum postules. Men. II, 2, 24: quom me appellas *nomine.* Pseud. I, 1, 8: eas *lacrumis* lavis. v. 17: Iuvabo aut *re* te aut *opera* aut *consilio bono.* v. 87: Restim volo

Mihi emere — *Qui* me faciam pensilem. Pseud. v. 100 sq.: Nisi tu illi *lacrumis* fleveris *argenteis*, Quod tu *istis lacrumis* te probare postnlas, Non pluris refert quam si cett. Pseud. I, 2, 4: ita *plagis* costae callent. v. 12: Ita ego vostra latera *loris* faciam valide varia nti sint. v. 18: vincere *duritia* tergi hoc atqne me. Most. V, 1, 57: pereat *fame*. V, 2, 1: Ubi *somno* meam sepelivi omnem atqne edormivi crapulam. Amph. III, 1, 18 sq.: Faciamque ut *uno fetu* et qnod gravidast *viro* Et *me* qnod gravidast pariat sine doloribus. III, 3, 12: Tn gubernatorem ab navi hnc evoca *verbis meis*, h. e. meo nomine. Asin. I, 3, 14: dnm superes *datis*. Fragm. Aulularíae p. 487 Gron. v. 6: Homo ebriolatus *somno* sanari solet. Aul. prol. v. 19: minusque me impartire *honoribus*. Capt. II, 3, 11: Tn tibi *tuopte ingenio* prodes plnrumum. Poen. V, 4, 21: Sicut hodie nos inter alias praestitimus *pulcritudine*. v. 23: si non est tibi illi os oblitum *fuligine*. v. 88: Nnm hic *falso* oblectat *gaudio* nos? v. 93: Multorum annorum miserias nnnc *hac voluptate* sedo. v. 105: Qnom *hac laetitia tanta* et *tantis* me adfecistis *gaudiis*.[32]) Men. v. 372: Nam ecastor solus *benefactis tuis* me florentem facis. Poen. V, 5, 7: Sic[33]) dedero! *aere militari* tetigero lennnculnm. Men. II, 3, 52: saepe excnsam *malleo*. Men. v. 583: Qui aut *faenore* aut *periuriis* Habent rem paratam. V, 1, 7: Adibo atque hominem accipiam *quibus dictis* meret. V, 2, 5: consitus snm *Senectute*. v. 29: paucis. v. 86. 88. 95. 103. v. 114: *Cursu celeri* facite inflexa sit pedum pernicitas. v. 115: Mihin' *equis iunctis* minare? V, 3, 2: Qui *vi* me cognnt. ut validns insaniam. V, 5, 7: *Meo cibo* et *sumptu* educatnst. v. 15: Non potest haec res ellebori *unguine* optinerier. v. 36. v. 40: caesum *virgis* sub fnrca scio. Men. I, 3, 5: Uter ibi melior bellator erit inventus *cantharo*. Pseud. I, 5, 118: *Virtute* tu regi Agathocli antecesseris. Pseud. v. 544: Qnasi qnom in libro scribnntur *calamo* literae, *Stilis* me totum usqne *ulmeis* conscribito. I, 5, 143: *Clamore magno* et *multo* flagitabere. Poen. V, 5, 10: Iam pol ego illam *pugnis* totam faciam nti sit mernlea.[34]) v. 20: Satin'ego *oculis* cerno? v. 29: Quid hanc tibi *digito* tactiost? Stich. I, 3, 69: Quis *cena* poscit? ecqui poscit *prandio*? ad q. l. Lambinus: Quis vult me data

[32]) Vulg. *me* post *hac* habet. Transposuit Bothius propter versum.

[33]) Ita *ΔΘ*p, Balbachius observ. crit. in Plaut. p. 59. *Δg si dedero*, et sic etiam Gruterus et vulg.

[34]) Sic Bothius ex *ΔΘ*pg. Vulgo *ut sit morula*.

coena emere? Truc. V, v. 56: Meliust, te *minis* certare mecum quam *minaciis*. Truc. II, 2, 60: Si ecastor hic homo *sinapi* victitet. II, 6, 46: neque etiam queo *Pedibus* mea sponte ambulare. Truc. V, v. 23: conrumpor *situ*. Poen. V, 3, 21: Facerentque indignum genere quaestum *corpore*. Truc. II, 6, 50: *Is*[35]) te dono, item v. 52. Poen. V, 2, 111: *Quo* me privatum aegre patior *mortuo*. Men. V, 5, 7: *anima* privabo virum. Capt. IV, 2, 13: Nam qui opstiterit, *ore* sistet. Capt. III, 2, 3: Ita nunc me miserum *restitando, retinendo* Lassum reddiderunt, h. e. dum ipsi crebro consistunt, me retinent. Pseud. v. 583: facile ut spoliem meos perduellis *meis perfidiis*. II, 2, 2: Ut ego *oculis* rationem capio. v. 27: vidi — *oculis meis*. II, 3, 1: adventu suo. v. 2. Pseud. v. 690: nunc ego *hac epistula* Tris deludam. v. 704: *tribus* demeritas *artibus* — laetitias. II, 4, 36: *sua virtute* teneat. v. 53: *meo* me *ludo* lamberas. III, 1, 3: quantum ego nunc *corde* conspicio *meo*. v. 12: Eum cras *cruciatu maxumo* perbitere. III, 2, 13 sq.: Hominum ego *avaritia* factus sum improbior coquos, Non *meopte ingenio*. III, 2, 24: Eas herbas *herbis aliis* porro condiunt. v. 31: Non *condimentis* condiunt, set *strigibus*. Pseud. v. 835 sq.: Terrestris pecudes *cicimandro* condio *Hapalopside* aut *cataractria*. III, 2, 79: Quia *sorbitione* faciam ego hodie te *mea* Item ut Medea Peliam concoxit senem. v. 81: Quem *medicamento* et *suis venenis* dicitur Fecisse russus ex sene adulescentulum. III, 2, 92: atque ita *suavi suavitate* condiam. Pseud. v. 902: dolis. IV, 1, 1: *auxilio* adiutum. Pseud. v. 927: Sic ego illum *dolis* atque *mendaciis* In timorem dabo militarem advenam. v. 932 sq.: Te quoque etiam, *dolis* atque *mendaciis* Qui *malis* par mihi's. Men. V, 5, 48: At ego te pendentem fodiam *stimulis* triginta dies. 7, 12: quid ego *oculis* aspicio *meis*? v. 28: Pecte *pugnis*. 8, 5: vi pugnando. 9, 26: Set uter vostrorumst advectus mecum *navi?* v. 73: quem ego *multis* et *miseris laboribus* Usque adhuc quaesivi. v. 75: Hoc erat quod haec te meretrix huius vocabat *nomine*. v. 99: auctione tota. Most. I, 1, 32: *Virtute* id factum *tuast*, magisterio tuo. I, 2, 34: si quid *nummo* sarciri potest. Most. v. 138: Quae mi *adventu suo* grandinem, imbrem attulit. Most. v. 152: Disco, hastis, pila, cursu, armis, equo. v. 154: *Parsimonia* et *duritia*

[35]) Sic *ΔΘ*p, quod probandum sec. Ritschelium prolegom. ad Trinumm. p. 98. Vulg. *Iis*.

discipulinae aliis eram. I, 3, 7: mihi qui modestiam omnem Detexit tectus *qua* fui. v. 12: *moribus lepidis* quom lepida tute's. v. 35: Di deaeque me omnes *pessumis exemplis* interficiant. v. 36: Nisi ego illam anum interfecero *siti fame*que atque *algu*. v. 41: si *dictis* nequis perduci ut vera haec credas. v. 44: ubi *aetate* hoc caput colorem commutavit. v. 47: Solam ille me soli sibi *suo aere* liberavit. v. 55: Perii hercle, ni ego illam *pessumis exemplis* enicasso. Most. v. 243: Edepol si vel summo Iovi *eo argento* sucruficassem. I, 3, 102: *Una opera* ebur hercle *atramento* candefacere postules. v. 105: *Nova pictura* interpolare vis opus lepidissumum? v. 115: Etiamne *unguentis* unguendam censes? v. 117: Nam istaec veteres, quae se *unguentis* unctitant. v. 118: quae vitia corporis *fuco* occulunt. v. 124: Quibus anus domi sunt uxores, quae vos *dote* meruerunt. v. 130: *Purpura* aetas occultandast. Most. II, 1, 1: Iuppiter supremus *summis opibus* atque *industriis* Me perisse et Philolachetem cupit erilem filium. v. 11: Vel ubiquomque *denis hastis* corpus transfigi solet? II, 1, 48: madeo *metu*. II, 2, 23: *Pultando* paene confregi hasce ambas foris. Most. v. 456: Quin *pultando*, inquam, paene confregi foris. II, 2, 48: Hospes necavit hospitem captum *manu*. v. 56: Lucernam *forte* oblitus fueram extinguere. III, 1, 63: Responsiones omnis *hoc verbo* eripis. v. 80: Non edepol nunc tu me *istis verbis* territas. v. 92: Huic homini *argento* os verberarier. v. 120: *vomitu* ne hic nos enecet. 2, 27: *Quo dolo* a me dolorem procul pellerem. Most. v. 730: *Vino* et *victu*, *piscatu*, *probo*, *electili* Vitam colitis. III, 2, 142: si sunt inducti *pice*. Most. v. 838: si volturios *forte* possis contui. v. 882: Male castigabit eos *exuviis bubulis*. v. 888: *cibo* perduci poteris quovis. III, 3, 20: *dicto* aut *facto* fallere. IV, 2, 50: Vide sis ne *forte* ad merendam quopiam devorteris. Most. v. 1015: dissimulando. V, 2, 36: *tali ludo* ludere. v. 45: *Verberibus*, lutum, caedere. Most. V, 2, 52: ego illum, ut sit quietus, *verberibus* subegero. Pers. v. 2: Superavit *aerumnis suis* aerumnas omnes Herculi. Pers. I, 1, 25: *Sagitta* cor Cupido meum transfixit. I, 1, 32: *Basilico* accipiere *victu*. Pers. v. 48: *odio* me enicas. v. 49: Amoris *vitio*, non *meo* nunc tibi morologus fio. I, 2, 4: Quin *parasitando* paverint ventris suos. v. 7: Neque *edacitate* eos quisquam poterat vincere. I, 3, 1: Omnem rem inveni, ut *sua* sibi *pecunia* Hodie illam faciat leno libertam suam. v. 83: adserito *manu*. II, 2, 49 sq.: At *confidentia* Militia ista militatur multo magis quam *pondere*. v. 56:

Malitia certare tecum miseriast. Pers. v. 269: *Verberibus* caedi iusserit. II, 4, 11: Caedere hodie tu *restibus*. v. 22: defigam in terram *colaphis*. 5, 12. v. 17: ne enices *fame*. III, 1, 35: *quanta* adficitur *miseria*. v. 52: vi. v. 54. Pers. IV, 3, 3: *argento* vicit. IV, 3, 11: doctis — dolis. Pers. v. 553: moenitum *muro*. IV, 4, 21: tu tibi iubeas concludi aedis *foribus ferreis*. Pers. v. 599: percontari hanc *paucis*. IV, 8, 1: Transcidi *loris* omnis adveniens domi. V, 1, 9: Quorum *opera* haec mihi facilia factu facta sunt. V, 1, 21: *Tua* factum *operast*. V, 2, 15: Ne sis me *uno digito* attigeris. V, 2, 16: At tibi ego continuo *cyatho* oculum *hoc* excutiam tuum. v. 799: eum praevorti *litibus*. V, 2, 35: ne tibi *hoc scipione* Malum magnum dem. V, 2, 40: bibere da usque *plenis cantharis*. v. 846: *colapho* me icit. Pers. IV, 6, 16: Videor vidisse hic *forma* persimilem tui (in Rückſicht auf). Merc. v. 10: Sed *ea* ut sim implicitus dicam. v. 21: *Magno* atque *solido* multat *infortunio*. prol. v. 45: *Vi summa*, ut quicque poterat, rapiebat domum. Merc. v. 54: Amoris *vi* diffunditari. I, 1, 65: *Multo opere inmundo rustico* se exercitum. I, 1, 74: *ea pecunia* Navem — Parasse. I, 1, 76: atque *ea* (sc. navi) se mercis vectatum. I, 1, 88: Talentum argenti ipsus *sua* adnumerat *manu*. I, 2, 2: nitere, Erus ut minor *opera tua* servetur. I, 2, 39: *opera* licet Experiri. I. 2, 40: curreudo. I, 2, 42: *Palpo* percutis. Merc. v. 182: Oculis. ib.: hiantibus, quod referendum est ad oculis. I, 2, 81: *lembo* advehitur tuus pater *pauxillulo*. I, 2, 85: saevis fluctibus. I, 2, 105: *lamentando* pereo. II, 1, 12: Ait sese illius *opera* atque *adventu* caprae Flagitium — fecisse. II, 1, 23: *cura* cruciabor miser. II, 1, 33: *qua* herist advectus filius. II, 2, 28: *Oculis* quoque etiam plus iam video quam prius. II, 2, 41: sum auctor ut me *amando* hic enices. II, 3, 80: pinsetur *flagro*. II, 3, 108: efflictim perit Eius *amore*. Merc. v. 472: ibi me *toxico* morti dabo. II, 4, 15: Responde, *quo leto* censes me ut peream potissumum? III, 2, 5: [id igitur] *Voluptate, vino, amore* delectavero. v. 554: *factis* persequar. v. 557: Iam *iurgio* enicabit. III, 4, 17: *Uno verbo* eloquere. III, 4, 77: *mea* factum omnes dicent esse *ignavia*. IV, 4, 47: rogato meum patrem *verbis meis*. IV, 4, 50: *Conceptis verbis* iam ius iurandum dabo. IV, 4, 58: Me istanc *capillo* protracturum esse. Merc. v. 812: uxor contentast, quae bonast, *uno viro*. v. 813: Qui vir minus *una uxore* contentus siet? V, 2, 3: Ecquis nam deust, qui *mea* nunc laetus *laetitia* fuat? V, 2, 14: Nam tu quemvis confidentem

facile *tuis factis* facis. V, 2, 52: enicas me miserum *tua reticentia*. V, 4, 9: Suapte cnlpa. ib.: genus *ingenio* quom inprobant. V, 4, 42: *loris* caedite. II, 3, 7: *pretio* eripui. III, 4, 65: forte. Rud. V, 2, 48: Praei *verbis* quidvis. Capt. II, 2, 53: Memini qnom *dicto* haut andebat: *facto* nunc laedat licet. Aul. II, 2, 22: *paucis*, Euclio, est quod te volo. Epid. I, 2, 18: Quem quidem ego hominem irrigatum *plagis* pistori dabo. Aul. III, 6, 39: Ut me deponat *vino*, eam affectat viam. Mil. II, 3, 50: Mirumst *lolio* victitare te tam vili tritico. Pers. II, 3, 13: Nam amico homini *bobus domitis* mea ex crumina largiar. Rud. I, 2, 23: An *quo* furatum veuias vestigas loca? Pseud. I, 5, 151. Epid. II, 2, 16: *Rogitando* snm raucus factns; pene in cnrsu concidi. Amph. II, 1, 36: Quae neque fieri possuut neque *fando* umqnam accepit qnisquam. Men. V, 3, 6: Lumbi *sedendo* mi, oculi *spectando* dolent. Epid. III, 3, 22: *pugnis memorandis meis* Eradicabam hominnm auris, quem locum iam supra inter ablativos absolutos attuli. Pseud. IV, 4, 8: Mihi cor retunsumst *oppugnando pectore*. Amph. IV, 1, 6: Sum defessus *quaeritando*. Stich. II, 1, 41: defessus sum *pultando*. Poen. I, 2, 14: *Adgerundaque aqua* suut viri duo defessi. Bacch. III, 2, 18: Cave sis te snperare servom sieris *faciundo* bene. Men. v. 597: Meque adeo, qui hodie forum umqnam *oculis* inspexim *meis*. Mil. IV, 6, 2: Aspicito *limis* (int. oculis), ne ille nos se sentiat videre. Bacch. V, 2, 12: Viden *limulis*, opsecro, nt coutuentnr? Capt. II, 1, 50: Ne me secns *honore* honestes, qnam quom servibas mihi. II, 3, 33: facile *memoria* memini. v. 62: ut laudetur *laudibus*. Cas. II, 5, 40 sq.: Nam omnes mortales *dis* sunt freti; sed tamen Vidi ego *dis* fretos saepe multos decipi. v. 38: *dis* sum fretus. Pseud. v. 581 sq.: Maiorum meum fretus *virtute* dicam *Mea*qne *industria* et *malitia fraudulenta*. Men. v. 767: *dote* fretus. Mil. I, 1, 51: conmuuicabo semper te *mensa mea*. Similiter Mil. II, 2, 108: Nam ille non potuit qniu *sermone suo* aliquem familiarium Participaverit de amica eri. Curc. V, 2, 68: Si quisquam hanc *liberali* adseruisset *manu*. 3, 31: si *liberali* quisqnam hauc adsereret *manu*. Utroque loco *liberali* non ad *manu* referendum, sed pro *liberali causa* dictum est. Mil. II, 3, 53 sq.: Indis *me*, Palaestrio. PA. Iam mihi sunt manus inquinatae. SC. Quidum? PA. Quia ludo *luto*, ad q. l. Douza: „Sceledrus *ludis me* sic accipit, ut *me* sit acc. casus, Palaestrio, ut sit sexti, ut cum dico *ludere pila, disco*.“ et deinde:

„Quia, inquit, cum ludo te (*te* sext. casus), perinde est ac si luto ludam, tu enim homo lutulentus es. qui autem lutum manibus tractant, inquinantur.“ Pseud. I, 1, 22: Ludin me *ludo tuo?* Amph. prol. v. 78: *Virtute* ambire oportet, non *favitoribus*. Most. III, 2, 6: Non mihi visum *forte* ilico fuit. Pseud. v. 1320: Egone *isto* me onerem? v. 1262: *Manu candida* cantharum — Propinare. v. 1261: Ubi *mamma* mammicula opprimitur. IV, 7, 105: Mei eri *imagine* opsignatam epistulam. Pseud. v. 1062: *mea laetitia* laetus. IV, 4, 11: imus *gradibus militaribus*. IV, 2, 48: *Manu* salutem mittunt. v. 49: Eadem. v. 50: perge *opera* experirier. IV, 2, 43: *Imagine* opsignatam quae inter nos duo Convenit olim. 5, 4: fallaciis. IV, 1, 37: *Lepido victu vino unguentis* inter pocula *pulpamentis* (te accipiam). Pseud. I, 1, 26: tabellis, *lepida* conscriptis *manu*? 2, 26: itidem vos quoque estis *plagis* (retunsi). v. 63: qui item ut nos *iurando iure* male rem quaerunt. v. 67: Nimis *sermone* huius *ira* incendor. Pseud. v. 212—214: Si mihi non iam huc *culleis* Oleum deportatum erit, Te ipsum *culleo* ego cras faciam ut deportere in pergulam. I, 3, 40: Misereat, si familiam alere possim *misericordia*. v. 66: *amore* pereo et *inopia argentaria*. I, 3, 95: *mininis* me *extis* placari volo. Cist. I, 1, 100: *conceptis* iuravit *verbis*. Pseud. I, 3, 119: Nempe *conceptis verbis?* (iuravisti). BA. Etiam *consultis* quoque. v. 123: onera hunc male *dictis*. v. 125: Iam ego te differam *dictis meis*. v. 159: tibi moram *dictis* creas. I, 5, 14: Gestores *linguis*, auditores *auribus*. Pseud. v. 450: Adire *blandis verbis* atque exquaerere. I, 5, 98: *Virgis* caedito. v. 103: Hem, *istis* mihi tu hodie *manibus* argentum dabis. Trin. II, 4, 145 olim legebatur patientia, sed Ritschelius correxit: set Campans genus Multo Surorum iam antidit patientiam. Men. I, 3, 20: *Hoc animo* decet animatos esse amatores probos. II, 1, 26: *Illoc* enim *verbo* iam esse me servom scio. v. 27: Non potuit *paucis* plura plane proloqui. II, 3, 32: Haec quidem edepol recte appellat *meo* me mulier *nomine*. Pseud. I, 2, 52: ut *suo* quemque appellem *nomine*. Men. prol. v. 4: Quaeso ut *benignis* accipiatis *auribus*. v. 15. v. 29: Tarenti ludi *forte* erant. v. 63: forte. Men. v. 163: si quid *forte* olfeceris. v. 35: *ea*que is *aegritudine* Paucis diebus post Tarenti emortuost. v. 46: Et ipsus *eodem*st avos vocatus *nomine*. v. 48: illum *clamore* vidi flagitarier. v. 49: *pedibus* redeundumst mihi. I, 1, 3: Homines captivos qui *catenis* vinciunt. v. 9: lima. v. 10: Aut *lapide* excutiunt

clavom. v. 12. 17. 2, 18: *iurgio* hercle uxorem tandem abegi ab ianua. Men. I, 2, 29: Teneo *dextera* genium meum. Men. v. 168: ex istoc loco spurcatur nasum *odore inlutili.* Aul. III, 5, 28: vehicla, *qui* vehar. Rud. I, 2, 34: Quin tu in paludem is exicasque harundinem[86]), *Qui* pertegamus villam, dum sudumst. Trin. I, 2, 92: Dedistine *hoc facto* ei gladium *qui* se occideret? Most. I, 3, 101: Malas *qui* oblinam. I, 3, 109. Most. v. 992: nihil est *qui* tergum tegam. Pseud. I, 3, 115: *Qui* hunc occidam una atque me. III, 1, 19: Si quispiam det *qui* manus gravior siet. III, 2, 38: *Qui* prorogare vitam possis hominibus. Men. II, 2, 30: Hei mihi, Quom nihil est, *qui* illic homini dimminuam caput. II, 3, 40. V, 1, 43: Tuam *qui* possim perpeti petulantiam. Poen. V, 4, 94: Mage *qui* credatis, dicam. Nonnunquam *qui* significationem habet particulae optandi *utinam,* qua tamem sec. Fleckeisenum in Iahnii annal. 1850, vol. LX, sect. 3, p. 246 non reperitur nisi in exsecrationibus, nunquam in precationibus felicitatis. Sic Men. V, 5, 31: *Qui* te Iuppiter dique omnes, percontator, perduint. Pers. II, 4, 25: *Qui* te di deaeque —. Pers. V, 2, 6. Men. III, 1, 6: *Qui* illum di omnes perduint. Men. II, 2, 34: *Qui* di illos, qui illic habitant, perduint. Trabea fr. 1 inc. fab. v. 1: delenita *argento.* v. 2: adveniens *digito* inpellam ianuam. v. 5: Fortunam ipsam anteibo *fortunis meis.* Aquilius Boeotia fr. 1, v. 9: ut aridi reptent *fame.* Caecil. Statius Aethrio fr. 1: De nocte ad portum sum profectus *prosumia.* Fallacia fr. 2, v. 45: *Egestate* aliquantisper iactati forent. Hymnis fr. 3, v. 69: Quin *machaera* licitari adversum aeneum coepsti sciens? fr. 6: sine nictentur *perticis.* Plocium fr. 1, v. 143: Ferre ita me uxor et *forma* et *factis* facit. v. 148: An quae mihi quidquid placet, *eo* privat cett. v. 150: Ita *plorando orando instando* atque *obiurgando* me optudit. v. 156: *pelice* ut meum privarem virum? v. 157: differor *sermone* misere. fr. 18: *Opulentitate nostra* sibi ne iniuriam Faciam. Titthe fr. 3: Per mysteria hic inhoneste honestam gravidavit *probro.* Inc. fab. fr. 1: nunc meum cor cumulatur *ira.* fr. 2, v. 233: quae tu omnia *Tuis foedis factis* facis ut nequiquam velim. v. 242: mi sat est, *Qui* aetatis quod reliquom est oblectem meae. Inc. fab. fr. 10: *Omnibus laetitiis* laetus incedo. Terent. Eun. IV, 7, 19: omnia prius experiri quam *armis* sapientem decet. Andr. II, 1, 36: Video,

[86]) Sic *A*p. Vulg. *arundines.*

quoius *consilio* fretus sum. cf. III, 5, 13: hem *quo* fretus sim. Phorm. V, 1, 3: Nam vereor, era ue ob meum suasum *indigna iniuria* adficiatur. V, 8, 84: *Tanta*ne adfectum quemquam esse hominem *audacia!* h. e. praeditum. Adelph. III, 2, 22: Sed cesso eram *hoc malo* iupertiri propere? Eun. II, 2, 39. 40: *Plurima salute* Parmeuonem Summum suom inpertit Gnatho. Hec. V, 3, 40: incommode mihi *nuptiis* evenit, ad q. l. Schmiederus: „aegre mihi factum est, male mihi evenit nuptiis, per nuptias eius.“ Andr. II, 1, 4: *cura* confectus stupet. Heaut. V, 1, 57: Si illi pergo suppeditare *sumptibus*, ubi Rudd. II, p. 124 adnot. 38 et Ruhnk. in dict. *sumptibus* dativum esse statuunt, non recte, opinor. Adelph. II, 2, 5: Ego *vapulando*, ille *verberando*, usque ambo defessi sumus. Andr. V, 4, 34 sq.: Vix sum apud me: ita animus commotust *metu, Spe, gaudio, mirando hoc tanto tam repentino bono.* Eun. V, 2, 8: miserrumus Fui *fugitando*. V, 6, 7: Defessa iam sum misera te *ridendo*. Heaut. III, 1, 48: *pytisando* modo mihi Quid vini absumpsit. Andr. prol. v. 17: Faciuutue *intellegendo*, ut nil intellegant? Heaut. IV, 2, 8: Nil tam difficilest, quin *quaerendo* investigari possiet. Phorm. I, 2, 73: *qui* illum di omnes perduint, ubi *qui* iterum significationem habet *utinam*. Andr. prol. v. 6: Non *qui* argumentum narret, sed *qui* malivoli Veteris poetae maledictis respondeat. II, 4, 5: Orationem sperat invenisse se, *Qui* differat te. Hec. IV, 1, 58: Neque detractum ei est quicquam, *qui* post possit nosci qui siet. Hec. V, 1, 24: Si aliud scirem, *qui* firmare meam apud vos possem fidem. Hec. IV, 4, 22: sed quid mulieris Uxorem habes aut *quibus* moratam *moribus!* Eun. III, 5, 53: ego *limis* specto Sic per flabellum clanculum. Adelph. I, 1, 51: *Hoc* pater ac domiuus interest. Adelph. III, 2, 31: *Hisce oculis* egomet vidi. Phorm. II, 1 17: Iucredibilest, quantum erum ante eo *sapientia*. Heaut. III, 1, 74: Deteriores omnes sumus *licentia*. Eun. I, 2, 53: *fidibus* scire, ubi ellipsis verbi *canere* statuenda est. Andr. I, 1, 91: *Forte* unam aspicio adulesceutulam. v. 53: *forte*, ita ut fit, filium Perduxere illuc. Hec. III, 1, 4: Id si *forte* est nescio. Eun. III, 5, 20: *Forte fortuna* domi Erat quidam euuuchus. Heaut. III, 1, 96 sq.: *gaudio* Sumus praepediti *nimio* aut *aegritudine*.

Pertinet huc etiam, ut iam supra (§. 24) vidimus, ablativus *pretii* ex parte. Plaut. Epid. III, 4, 31: Argeuti *quinquaginta* mi illa emptast *minis*. Epid. I, 1, 49: Quanti eam emit?

TH. *Vili.* Most. III, 3, 2: Num *nimio* emptae tibi videntur? (int. aedes istae). Pseud. I, 1, 49: Leno me peregre militi Macedonio *Minis viginti,* mea voluptas, vendidit. Pseud. v. 344 sq.: Meam tu amicam vendidisti? BA. Valide: *viginti minis.* CA. *Viginti minis?* BA. Utrum vis, vel quater *quinis minis.* v. 1189: *Meo peculio* empta. IV, 7, 95: *quantillo* argenti te conduxit Pseudulus? Men. I, 3, 22: *Quattuor minis* ego istanc emi anno uxori meae. V, 9, 42: Tamquam si emeris me *argento,* liber servibo tibi. Most. III, 2, 136: *Eo pretio* empti fuerant olim. IV, 2, 57: Quanti? (tibicinam liberavit?). ADVORS. *Triginta talentis.* PHAN. *μὰ τὸν Ἀπόλλω,* set *minis.* v. 58: Ain *minis triginta* amicam destinasse Philolachem? V, 2, 38: sumptumque omnem, *qui* amica emptast? Merc. II, 4, 19: Atque eximam Mulierem *pretio*? II, 4, 20: Achillem orabo, ut aurum mihi det, Hector *qui* expensus fuit. V, 4, 12: haud aequom filio fuerat tuo Adulescenti amanti amicam eripere emptam *argento suo.* Caecil. Stat. Chrysion v. 22: quamquam ego *mercede* huc conductus *tua* Advenio. Terent. Andr. II, 6, 20: vix, inquit, *drachumis* est obsonatum *decem.* Eun. V, 5, 14: Emit? perii hercle. Quanti? PAR. *Viginti minis.*

Deinde ablativus instrumenti est, qui poni solet post verba *uti, frui, potiri, compotire.* Q. Fabius Pictor ap. Egger. p. 106: item *annulo uti* nisi *pervio cassoque* fas non est. Cato R. R. c. 5: Disciplina bona utatur. C. 7: et domino erit, *qui utatur.* C. 104 init.: Vinum familiae per hiemem *qui utatur.* C. 96: *Eodem* in omnes quadrupedes *utito,* si scabrae erunt. C. 157: Qui sic purgatus erit, *diutina valetudine utetur.* Cato ap. Appuleium in apolog. de magia p. 431 Oudend.: tres servos solos ex urbe duxisse Quoniam ad publicam villam venerat, parum visum, *qui uteretur.* Cato ap. Festum v. Struere (Lion p. 85): *Iure, lege, libertate, re publica* communiter *uti* oportet; *gloria* atque *honore,* quomodo sibi quisque struxit. Ennii Iphigeniae fr. 4: *Otio* qui nescit *uti.* Plaut. Stich. I, 1, 14: eum nunc inprobi Viri *officio uti.* Asin. I, 3, 49: *Eadem* nos *discipulina utimur.* Pseud. v. 220: aut num ipse ego *pulmento utor* magis *Unctiusculo*? II, 2, 13: proinde ut quisque *fortuna utitur.* III, 2, 37: divinis condimentis utere. Pseud. v. 1264: nec *sermonibus morologis utier.* Men. v. 571: Ut *hoc* utimur maxume *more moro molesto*que multum. Pers. I, 1, 19: Nimis stulte *amicis utere.* V, 2, 36: Iam *utere eo.* Merc. I, 2, 35: quom *illo uti* voles? Terent. Heaut.

II, 1, 5: Mihi si umquam filius erit, ne ille *facili me utetur patre.* Plaut. Asin. V, 2, 68: ut sinat Sese alternas cum illo noctis *hac frui.* Terent. Adelph. V, 8, 27: Huic demus (agellum) *qui fruatur.* Plaut. Pseud. IV, 6, 9: Ille hodie si *illa sit potitus muliere.* Rud. IV, 2, 6: quae — *Piscatu novo* me *uberi conpotivit.*

Ad analogiam verbi *uti* etiam *usus est* cum ablativo instrumenti coniungitur. Cato R. R. c. 68: queis usus erit. Plaut. Pseud. I, 3, 151: Ad eam rem *ussust homine astuto docto scito* et *callido.* Asin. I, 1, 76: *Viginti* iam *usust* filio argenti *minis.* Bacch. IV, 5, 3: Set nunc *truculento* mi atque *saevo usus senest.* Bacch. IV, 4, 55: Militi *nummis ducentis* iam *ussus est* pro Bacchide. Most. I, 3, 93: *speculo* ei *usus est.* Bacch. IV, 9, 47: Nunc *alteris* etiam *ducentis ussus est.* Pseud. I, 2, 49: Quor ego vestem aurum atque ea *quibus est* vobis *ussus* praehibeo? Nonnullis locis, quos iam supra, cum de nominativo agebam, attuli, dubium esse potest utrum nom. an abl. positi sint. Sunt autem hi: Rud. IV, 4, 39: *Hoc* neque istic *usust* et illi miserae suppetias feret. Mil. III, 1, 195: Set quid *ea usus est?* Curc. III, 13: usus est pecunia. Addimus exempla, ubi pendet ab *usus est* ablativus participii perfecti passivi, aut absolute in genere neutro singularis positus aut coniunctus cum substantivo. Cist. I, 2, 10: Tacere nequeo misera, quod *tacito usus est.* Amph. I, 3. 7: Citius quod non *factost usus* fit quam quod factost opus. Men. V, 2, 1: Ut aetas meast atque ut hoc *usus factost,* ubi *hoc* possit etiam ablativus esse, sed analogia suadet, ut nominativum potius statuamus. Bacch. IV, 4, 97: quid *istis* ad istunc *ussust conscriptis* modum —? Pseud. I, 1, 48: Quam subito *argento* mi *ussus invento siet.* Terent. Hec. III, 1, 47: non *usus factost* mihi nunc hunc intro sequi. Adelph. III, 3, 75: et moneo quid *facto usus sit.* Hec. V, 4, 38: An temere quicquam Parmeno praetereat quod *facto usus sit?*

Etiam *opus est* coniungitur cum abl. instrumenti, nam si dicitur *opus est aliqua re*, ita hoc cogitatur, quasi positum sit *opus fit sive conficitur aliqua re.* Naevius fr. inc. trag. 9: Neminem vidi qui numero sciret, quam *quo scito opust.* Cato R. R. c. 2: quae *opus sient locato,* locentur. In talibus, ubi abl. part. perf. pass. in genere neutro positus est, item ut apud *usus est,* hoc participium quasi ablativi infinitivi partes agit, vid. Haas. ad Reisig. p. 233, adnot. 275. C. 38: Si duobus prae-

furniis coques, *lacuna* uihil *opus erit*. Cum *cinere eruto opus erit*, altero praefurnio eruito. C. 29: *qua* maxime *opus erit*. C. 145: si *sexiugis vasis opus erit*. Orat. pro Rhodiensibus (cf. Gell. VII, 3), origg. lib. V. inclusa (Krause vitae et fragmenta veterum historicorum Roman. p. 114): quid *opus siet facto*. Plaut. Amph. I, 1, 194: Quid *eost opus?* II, 1, 68: quid *opust verbis?* 2, 145: Quid *verbis opust?* III, 3, 15: ut adparentur *quibus opust*. Casin. III, 6, 15: Quid mihi *servo opus* est tam *nequam?* Capt. I, 2, 56 sqq.: *Multis* et *multigeneribus opus est* tibi *Militibus*, primumdum *opus Pistoriensibust* — *Paniceis opus est*, *opus Placentinis* quoque, *Opus Turdetanis*, *opus est Ficedulensibus*. Pseud. II, 2, 7: *Novo consilio* nunc mi *opus est*. Men. v. 433: Quid *eo opust?* Men. v. 484: *verbis* quid *multis opust?* V, 9, 88: Set *meliorest opus auspicio*, ut liber perpetuo siem. Most. I, 3, 94: Quid *opust speculo* tibi. IV, 3, 1: quid *opust verbis?* Pers. I, 3, 3: quoius mihi *auxiliost opus*. Epid. II, 2, 104: Opus est homine. Poen. V, 6, 15: Et mihi *suppliciis multis* (int. *opus est*). v. 24: quid *praetore opust?* Truc. V, v. 12 sq.: opust ligno, opust carbonibus; Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis. Fragm. Frivolar. p. 481, v. 11: quid *opus est verbis?* Stich. v. 632: nunc *consilio sano opust*. Bacch. V, 2, 15: Hauscio quid *eo opus sit*. v. 45: Quid *opust verbis?* Merc. II, 3, 76: nam quid *eost opus?* Pseud. I, 3, 115: Quid *opust gladio?* Pseud. II, 4, 45: Etiam *chlamude opust*, *machaera* et *petaso*. Poen. prol. v. 113: quid *verbis opust?* I, 2, 81: Quid *eo opust?* III, 2, 2: Quid *opust verbis?* Bacch. II, 2, 41: quod des *inventost opus*. v. 42: Nam *istoc* fortasse *aurost opus*. Pl. *Philippeo* quidem. v. 43: Atque *eo* fortasse iam *opust*. Bacch. II, 3, 6: opus est chruso Chrusalo. v. 94: Quid *opust anulo?* Bacch. III, 3, 82: Quid *opust verbis?* Bacch. I, 1, 44: Quid *eo* mi *opus est?* Mil. III, 1, 209: properato opus est. III, 3, 40: Quid *istis* nunc *memoratis opust*, quae conmeminere? Pseud. II, 4, 42: set *quinque inventis opus est* argenti *minis Mutuis*. Pers. IV, 3, 61 sq.: Nil mi *opust Litibus* neque *tricis*. v. 63: quid *eo* mihi *opust mercimonio?* Merc. v. 106: Quid *verbis opus est?* Epid. I, 2, 10. Men. v. 592: Plus minus, quam *opus fuerat dicto*, dixeram. v. 915: Quid tibi *quaesitost opus?* Amph. II, 1, 81: nam mihi istuc primum *exquisitost opus*. 2, 145: edepol qui *facotst opus*. v. 159: *Opus mist* istuc *exquisito*. IV, 3, 4: Quid *opus est med advocato —?* Casin. II, 8, 66: Nam mihi *vicino hoc* etiam *con-*

ventost opus. III, 3, 24: ego intus *quod factost opus,* Volo accurare. Capt. II, 1, 33: tamen *viso opust, cauto opust.* Amph. I, 3, 7. Pers. IV, 4, 35 sq.: *opusnest hac* tibi *empta?* DO. Si tibi vaenissest *opus,* Mihi quoque *emptast* (int. *opus*). Truc. II, 6, 42: Multo ecastor magis *oppletis* tritici *opust granariis.* Bacch. IV, 4, 56: Tum nobis *opus est sumptu.* Merc. II, 3, 133: ne hic resciscat, *cauto opust.* Merc. III, 3, 4: quod *opust facto,* facito ut cogites. v. 5: equidem hercle *opus* hoc *facto* exaestumo, ubi dubium esse possit, utrum *hoc* sit acc. an abl., sed reliquis comparatis locis puto esse abl. Poen. I, 2, 106: Ah, non *factost opus.* Bacch. III, 2, 14: obvigilato opust. Bacch. IV, 2, 22: celeriter *factost opus.* Cist. II, 1, 55: cauto opust. Epid. II, 2, 105: aeque *opus factost.* Stich. I, 2, 4: Qui minus meministis quod *opust facto* facere in aedibus? Curc. II, 3, 23: Celeriter mihi *homine conventost opus.* Trin. II, 4, 183: De dote ut videat quid *facto opus sit.* Trin. III, 3, 78: quom iam *properatost opus,* ad q. l. vide Lindem. Curc. II, 3, 43: nam *illis conventis* sane *opus est* meis dentibus. Curc. V, 1, 6: quia mi *quaesitost opus.* Most. v. 902: eo magis *cauto opust.* Men. V, 5, 52: Ut parentur, *quibus paratis opus est.* Merc. II, 2, 58: hoc mihi *visost opus.* v. 61: praecautost opus. Terent. Adelph. IV, 3, 10: Si ita aequom censes aut si ita *opus est facto.* V, 9, 39: Plus scis quid *facto opus est.* III, 2, 44: Quapropter quoque pacto *tacitost opus.* Hec. I, 2, 29: Non *est opus prolato.* III, 4, 17: In arcem *transcurso opus est.* Andr. III, 2, 43: quod *parato opus est* para. Andr. I, 1, 5: Nil *istac opus est arte* ad hanc rem, quam paro. Andr. I, 1, 72: Quid *verbis opus est?* v. 138: sed quid *opust verbis?* Eun. IV, 2, 4: Quid *opust verbis?* Andr. III, 2, 10: quid *facto esset opus.* Andr. IV, 2, 32: ita *facto opus est.* Heaut. I, 1, 28: tibi ut *opus factost,* face. v. 119: nil *opus fuit monitore.* Phorm. V, 1, 35: Nunc quid *opus facto sit* vide. 9, 14: non *opus est dicto.* ib.: at *scito* huic *opust.* Adelph. IV, 7, 22: si illud, quod maxume *opus est iactu,* non cadit. Heaut. V, 1, 68: Sed ita *dictu opus est,* si me vis salvom esse et rem et filium. Nonnullis locis dubium esse potest, utrum nominativi an ablativi positi sint, quos iam supra attuli, quum de nominativo agebam.

35. *Ablativus causae.* Leges XII tabb., VIII, fr. 16: si adorat *furto.* Naevii fr. Lycurg. 22: iam solis *aestu* candor cum liquesceret, ad q. l. Klussm. p. 110: „Aestu negativo vel cau-

sativo illo sensu dictum est, ut sit pro cessante aestu." Cato R. R. c. 6: *eo* quia foditur. C. 134: mactus *hoc fercto*. C. 141: macte *hisce suovitaurilibus lactentibus* esto. Mars pater eiusdem rei ergo, macte *hisce suovitaurilibus lactentibus* esto. Ib.: Eiusque rei ergo macte *hisce suovitaurilibus immolandis* esto. C. 134: macte *vino inferio* esto. Ib.: Iuppiter macte *fercto* esto, macte *vino inferio* esto. C. 139: Harumce rerum ergo macte *hoc porco piaculo immolando* esto. C. 132: eiusce rei ergo macte *hac illace dape pollucenda* esto. Ib.: macte *istace dape pollucenda* esto. Macte *vino inferio* esto. Ennii satur. l. III, fr. 5: *Qua*que propter Hannibalis copias considerat. Ennii Alexandri fr. 7: Is habet coronam vitulans (= laetans gaudio) *victoria*. Alexandri fr. 9: *Quo indicio* Lacedaemonia mulier, Furiarum una, advenit. Ennii Medeae exulis fr. 1, v. 286: *imperio* regis Peliae. Plaut. Most. I, 3, 17: *Virtute* formae id evenit, te ut deceat, quicquid habeas, quod explicatur: *per formam*, *formae gratia*. Poen. V, 4, 39: *Mea fiducia* hercle haruspex, patrue, his promisit, scio, Libertatem. Curc. I, 3, 56: Hem, *istoc verbo* vindictam para. Gronovius explicat: „*Istoc verbo* est propter id quod dixisti, ut quando velis, videre me possis, redde me liberam. Verbum pro re, quae verbo significatur: fere enim eodem sensu, *ob eam rem*." Pers. IV, 6, 7: *lucro faciundo* ego auspicavi in hunc diem nisi hic est potius dativus. Asinar. I, 2, 16: in pannis *inopia*. Vide de hoc loco Reinium quaest. Plaut. p. q. Recte explicat Lambinus: *propter inopiam*, *inopia coacta*. Curc. II, 1, 28: Venire poteris *intestinis* vilius, h. e. ob intestina putrida et delinita vilius. Epid. II, 2, 31: id adeo *qui* maxume animum advorterim?, ubi recte Gruterus *qui* explicat per *quamobrem*. Most. V, 1, 31 et 58 *Qui*dum?, utrobique sequente *quia*. Poen. V, 4, 20: Ut volupest homini, mea soror, si, quod agit, cluet *victoria*. Lamb. „si in eo, quod agit, victoria clarus est et excellit." Stich. v. 327: *tuo arcessitu* huc venio. Merc. I, 1, 101: hospitis *iussu*. Trin. V, 2, 18: *Meo adlegatu* venit. Trin. V, 2, 16: is mille nummum se aurum *Meo datu* tibi fere — aibat. Pseud. III, 2, 14: *Qua* istuc *ratione*? Stich. V, 4, 8: Pro opibus nostris satis commodulumst *nacibus fabulis ficulis* Oleae *trublio lupillo conminuto crustulo*. Pers. V, 1, 4: *Ea re* (= ea de re) vobis gratis habeo. Merc. v. 365: qua re. Most. I, 1, 36: Mei tergi facio haec, non tui *fiducia*. Most. v. 840: *aetate* non quis optuerier. Merc. v. 323: At ne deteriorem tamen *hoc facto* ducas.

Mil. IV, 9, 13: Ut adoriatur moechum, qui *forma*st ferox. Amph. II, 2, 183: Quid ego feci, *qua* istaec propter dicta dicantur mihi? Men. v. 151: Litigium tibist cum uxore: *eo* mi abs te caveo cautius (deshalb). Pers. v. 785 et Merc. v. 388 *eo*. Merc. v. 31: hoc *eo* fit quia. Asin. V, 1, 16: at non *eo* quia tibi non cupiam quae velis. Aul. II, 2, 63: *Eo* dico, ne me thensauros repperisse censeas. Rud. IV, 4, 70: *Eo* tacent, quia tacitast melior mulier semper quam loquens. Amph. III, 2, 32: Non edepol *quo* te esse inpudicam crederem. Terent. Hec. II, 1, 45: Ubi duxere *inpulsu vostro, vostro inpulsu* easdem exigunt. Ib. IV, 4, 65: *inpulsu* duxisti *meo*. Hec. prol. I, v. 4: Ita populus *studio* stupidus in funambulo Animum occuparat, h. e. propter studium. Hec. II, 1, 41: lassam oppido aibant tum esse: *eo* ad eam non admissa sum. Heaut. III, 2, 43: Neque *eo* nunc dico, *quo* quiequam illum senserim. Eun. I, 2, 16: Non pol, *quo* quemquam plus amem aut plus diligam, *Eo* feci. Adelph. V, 3, 39: Non *quo* dissimilis res sit, sed *quo* is qui facit, ad q. l. conf. Ruhnkenium. Heaut. III, 1, 96 sq.: an *eo* fit, quia re in nostra aut gaudio Sumus praepediti nimio aut aegritudine? Adelph. II, 4, 6: Ne id adsentandi magis quam *quo* habeam gratum, facere existumes. Adelph. III, 2, 28 sq.: Alienus est ab nostra familia. SOS. Hem, Perii, *qua re*? Hec. IV, 1, 38: Nonne dissimulare nos magis humanumst quam dare operam id scire *qui* nos oderit, h. e. quam ob rem. Hec. III, 3, 4: *Qua* me propter exanimatum citius eduxi foras. Adelph. IV, 1, 21: homini ilico lacrumae cadunt Quasi puero *gaudio*. Andr. V, 4, 6: Itane huc paratus advenis? CR. *Qua re*? Andr. IV, 2, 8: *Quibus* (nuptiis) quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset! h. e. wegen der (d. h. was anbetrifft die) Hochzeit konnte man Ruhe haben.

Huc pertinent etiam ablativi *causa* et *gratia*. Naev. Triphallus v. 97: amoris *causa*. Cato de Lusitanis ap. Gellium I, 7 (Iordan. 27, 5): ea causa. Ennii Andromeda fr. 4: Liberum quaesundum *causa*. Fr. inc. trag. 26: sui quaestus *causa*. Euhemerus fr. 3, 12: eius rei *causa*. Plaut. Amph. I, 3, 42: Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiae *causa mea*. Cist. I, 1, 83: *qua* arcessitae *causa* ad me estis, eloquar. Truc. II, 5, 8: Lucri *causa* avara probrum sum exsecuta. Pseud. I, 1, 120: Pietatis *caussa* vel etiam matrem quoque, quem locum non recte interpretatur Rostius comment. Plaut. p. 233, recte Ladewigius Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1073. Merc. I, 2, 27: Tua causa.

Pers. IV, 9, 10: *Tuan'* ego *causa* — Quoiquam mortali — auris atteram. Pers. III, 1, 10: Tuin ventris *causa*. v. 11. 12. Pers. II, 4, 11: Tua — causa. III, 1, 7: Ea causa. Pseud. II, 4, 30: Horum *caussa* haec agitur spectatorum fabula. Pseud. v. 847: *Istacine caussa* tibi hodie nummum dabo? Men. III, 2, 25: Quid de te merui, *qua* me *causa* perderes? IV, 3, 13: Neque edepol te defrudandi *causa* posco. V, 2, 41: *Tuan* quidem ille *causa* potabit minus. V, 4, 4: Quin *ea* te *causa* duco, ut id dicas mihi. 9, 1: ea causa. v. 86: fac *causa mea*. Most. v. 246: eius *causa*. II, 1, 10: trium nummorum *causa*. II, 1, 47: *hac* quidem *causa*. II, 2, 72: auri *causa*. III, 1, 69: faenoris *causa* tui. V, 2, 47: causa mea, item v. 55. Pers. I, 2, 13: puplicae rei *causa*. Pseud. I, 1, 90: An tu *ea* te *caussa* vis sciens suspendere. Merc. I, 2, 40: qui me rupi *causa* currendo *tua*. II, 3, 66: *Ea causa* equidem illam emi. Merc. v. 473: qua causa. III, 1, 29: Honoris *causa*. Merc. 537: stupri *causa*. v. 917: Qua causa? II, 3, 7: animi *causa*. Compluribus locis *causa* cum pronominibus possessivis coniunctum non vulgarem habet significationem, ut idem sit quod *gratia*, sed id indicet, quo non prohibeatur, quo minus aliquid fiat, vide Rost. l. c. Sunt autem hi: Epid. IV, 2, 14: Dum sine me quaeras, quaeras *mea causa* (idem quod *per me*) vel medio in mari. Men. V, 1, 27: *Mea* quidem hercle *causa* vidua vivito. V, 7, 40: *Mea* quidem hercle *causa* liber esto atque ito quo voles. Caecil. Stat. Asotus fr. 2, v. 12: Mutuet *Mea causa*. Terent. Eun. I, 2, 122: Et quidquid huius feci, *causa* virginis Feci. Eun. V, 8, 40: vos credere — velim, Me huius quidquid facio, id facere maxume *causa mea*. Heaut. I, 1, 35: Scire hoc vis? CH. *hac* quidem *causa qua* dixi tibi.

Ennii Cresphontis fr. 4: liberorum sibi quaesendum *gratia*. Medeae exulis fr. 17: tu me amoris magis quam honoris servavisti *gratia*. Euhemeri fr. 11, 58: nominis sui *gratia*. Plaut. Rud. I, 2, 2: Neque id processit, *qua* vos duxi *gratia*. Epid. V, 1, 23: siquidem istius *gratia*, Id[37]) remoratu's, quod ista voluit, nimium advenisti cito. Pseud. I, 2, 27: Numqui minus *ea gratia* tamen omnium utor opera? I, 5, 138: istac gratia. v. 1289: mea gratia. Men. v. 150: Non pergo hercle vero, nisi scio *qua gratia*. IV, 3, 23: etiamne audes *mea* revorti *gratia*? Pers. IV, 3, 68: *tua* ego facio *gratia*. Merc. I, 2, 109: Quin *ea* ego huc praecucurri

[37]) Vulgo *Es remoratus*. Δp *Id remoratus*.

gratia. Aul. III, 2, 21: quid est *qua* prohibes nunc *gratia* nos coquere hic coenam?

Huc refero etiam eum ablativum, quem Schulzius in gramm. lat. p. 428 *limitationis* appellat, qui plerumque explicari potest per *quod attinet ad*, sive *ratione habita alicuius rei*, sive etiam per praepositionem *secundum* sequente accusativo. Etiam Ruddim. p. 263 nonnulla huius generis ad ablativum causae retulit. Plaut. Mil. III, 1, 36: pernix *manibus, pedibus* mobilis. Bacch. III, 1, 12: Neque mei neque tui ted intus puditumst *factis* quae facis, h. e. quod attinet ad facta, quae facis. Bacch. IV, 8, 35: Tuo arbitratu. 9, 67: tuus tibi servos *tuo arbitratu* serviat. V, 2, 8: Sine *suo* usque *arbitratu*. Trin. IV, 2, 148: Vapulabis *meo arbitratu* et novorum aedilium. Pseud. I, 3, 37: Di te deaeque ament vel huius *arbitatu* vel *meo*. I, 5, 13: Si *meo arbitratu* liceat. II, 2, 66: Tuo arbitratu. Men. I, 1, 15: Suo arbitratu. Men. V, 5, 46: meo arbitratu. Most. III, 2, 106: specta *tuo* usque *arbitratu*. Pers. IV, 4, 17: tuo arbitratu. Pers. v. 600: Suo arbitratu. Stich. v. 39: meo animo (nach, gemäß), item I, 3, 30 et Men. II, 1, 2. Men. I, 3, 17: *meo* quidem *animo*, item Merc. II, 2, 43. Stich. V. 1, 1: More hoc fit atque stulte *mea sententia*, nach meiner Meinung. Men. I, 1, 5: *mea* quidem *sententia* Merc. II, 3, 58: mea sententia. Merc. II, 3, 113: Non potes tu *lege* vendere illam (nach dem Gesetze). Terent. Ad. I, 2, 46: *Natura* tu illi pater es, *consiliis* ego. Ib. I, 1, 40: Errat longe *mea* quidem *sententia* Qui cett. Phorm. II, 2, 20: Alere nolunt hominem edacem, at sapiunt *mea sententia* cett. Ad. IV, 5, 17: Hic meus amicus illi *genere*st proxumus.

Pertinet huc etiam ea ablativi substantivi verbalis forma, quae vulgo *supinum in u exiens* dicitur, qui ablativus plurimis in locis est abl. limitationis. Ennii annal. l. VII, fr. 10, v. 245: bona *dictu*. Plaut. Cas. V, 2, 6: ridicula *auditu*, *iteratu*. Poen. I, 2, 29: Modus omnibus rebus, soror, negotium optumum *habitu*st.[38]) Truc. II, 1, 12: ita aequom *factu*st.[39]) Stich. I, 2, 16: set hoc mihi optumum *factu* arbitror. Mil. II, 1, 23: quist amor *cultu* optumus, h. e. qui ad colendum est optimus, ut expl. Lindem. Pseud. I, 2, 52: Nunc adeo hoc *factu*st optumum.

---

[38]) Sic Herm. elem. d. m. p. 296 secutus Reizium. Vulg.: *Modus omnibus in rebus, soror, optumum est habitu*. Sed *in* abest a codd.

[39]) Ita vulg. et Herm. elem. d. m. p. 155. Codd. sec. Pareum *factumst*.

III, 2, 35: Formidulosas *dictu*, non *essu* modo. Most. III, 2, 104: Simul flare sorbereque haut *factu* facilest. Pers. V, 1, 9: Quorum opera haec mihi facilia *factu* facta sunt. IV, 4, 10: quod pessumum *adgressu*st. Poen. I, 2, 75: Eo illud satius est, quod satis est, *habitu*, quam quod plus sat est.[40]) Terent. Phorm. II, 1, 70: Nil est *dictu* facilius. Hec. II, 3, 4: Sed non facilest *expurgatu*. III, 1, 15: quoivis facile *scitu*st. Heaut. IV, 3, 26: Bonam atque iustam rem oppido inperas et *factu* facilem.

36. c. *Ablativus habitus*. Huc pertinet ablativus *modi*, qui dicitur, exprimens rationem qua aliquid fit et qua status quidam animadversus eius, qui loquitur, oculis repraesentatur, quod duplici modo fieri potest. Potest enim hic ablativus primum *attributiva* significatione usurpari tumque est proprie *casus adverbialis*, quapropter eo referenda sunt omnia adverbia, quae ablativi formam et significationem vel significationem certe solam habent. Deinde eo spectant ablativi, quales sunt *silentio*, *iure*, *iniuria*, *voluntate*, *sponte* et generalis significationis *modo*, *ratione*, *more*, qui cum pronomine vel adiectivo coniunguntur. Hic ablativus saepe proxime accedit ad instrumentalem. Deinde autem abl. modi potest etiam *accessoria* magis significatione positus esse, si res describuntur, quae statum quasi comitantur. Huic ablativi generi saepe *cum* praepositio adiungitur, velut si dicitur *cum cura*, *cum diligentia*, *cum celeritate*. Denique spectant ad ablativum modi etiam ablativi *absoluti*, qui dicuntur, ubi in causali et conditionali significatione positi sunt.

Adverbia modi, quae formam et significationem habent ablativi. *Adsiduo* Plaut. Most. IV, 2, 60. Truc. II, 4, 68: tecum, mea voluptas, usque ero *Adsiduo*. DI. Immo hercle vero *adcubuo* mavelim. — *Aliqua* Plaut. Merc. II, 2, 62, item Pseud. I, 3, 83 ex supplemento Fleckeiseni. *Qua* Plaut. Asin. I, 1, 83: *Qua* me, *qua* uxorem, *qua* tu servom Sauream Potis, circumduce. Mil. IV, 3, 20: Qui consectare *qua* maris *qua* feminas. IV, 9, 15: Quem omnes oderunt *qua* viri *qua* mulieres. *Auspicato* Plaut. Pers. v. 607. *Certo* Plaut. Amph. prol. v. 93, h. e. sine controversia et sine cuiusquam reprehensione, ut expl. Lambinus. I, 1, 291. Stich. I, 2, 31: *Certo* enim mihi paternae vocis so-

---

[40]) Sic egregrie hunc locum difficilem emendavit Bothius, qui in vulgata sensu caret. Vulg.: *Eo illud satiust satis quod satis est, habitus plus quam sat est.*

tus auris accidit. Aul. V, 4. Pseud. II, 2, 47: *certo* scio, item Aul. I, 1, 21. Merc. II, 3, 107. Men. II, 2, 50. II, 2, 18. Most. IV, 2, 37. Pseud. IV, 5, 5. Men. III, 2, 36. Men. v. 373. II, 3, 38. 39. Men. II, 2, 9: *certo* (sic Ritschelius; libri *certe*) hic insanust homo. 3, 44: *Certo* (sic Ritschelius) haec cauterino ritu mulier astans somniat. II, 2, 39: hercle *certo*. II, 3, 44. Bacch. II, 3, 20: Quia edepol *certo* scio (sic Ritschelius ex V. C., cum reliqui codices habeant *certe*). Epid. IV, 1, 13: *certo* east (sic Δp. Vulgo *certe*). Cist. II, 3, 62: *Certo* modo Huius, quae locutast, quaerere aibas filiam. (sic Δp. Vulgo *certe*). Most. I, 3, 145. Pers. v. 844. Men. V, 8, 9. Men. V, 9, 50 in responso affirmante, item Pseud. I, 3, 127 (sec. Ritschelium ex cod. Ambros., cum reliqui codices habeant *certe*). Pers. v. 179: *Certo* is quidem nihilist. Merc. III, 1, 36. V, 4, 52: *Certon* scis. Terent. Hec. IV, 4, 34: satis *certo* scio. Eun. V, 1, 9: atqui *certo* comperi. Eun. I, 2, 119: Ego pol, quae mihi sum conscia, hoc *certo* scio. De adverbiis *certe* et *certo* vide praeter ceteros etiam Herz. ad Caes. p. 353. *Incerto* Plaut. Pseud. IV, 2, 7. *Cito* Naev. Ludus fr. 1. Corollaria fr. 3, v. 42: Quid istuc vero 'atatae' te advertisti tam *cito*? Plaut. Pseud. v. 920. IV, 4, 11. Most. I, 4, 33. III, 1, 10. Men. I, 4, 7: Redi *cito*. *Continuo* Plaut. Amph. I, 1, 49, h. e. statim. *Crebro* Pers. IV, 4, 104. — Plaut. Asin. V, 2, 52: Ne ille ecastor *faenerato* [haec] funditat. Men. v. 626: Ne illam ecastor *faenerato* mi abstulisti. — *Falso* Naev. Acontizomen. fr. 2. Ennii satur. l. III, fr. 3. Plaut. Most. I, 3, 21 sq.: An mavis vituperarier *falso* quam *vero* extolli? Equidem pol vel *falso* tamen laudari multo malo, Quam *vero* culpari. — *Intestato* legg. XII tabb., V, fr. 4, de qua decemvirorum loquendi formula vide Dirksenium. *Magnopere* Plaut. Pers. II, 2, 59. *Manufesto* Plaut. Pseud. II, 4, 57. Men. IV, 1, 4: *Manufesto* faxo iam opprimes. Most. II, 2, 79. III, 1, 149: *Manufesto* teneor. — Caecil. Stat. Asotus fr. 5: *Meretissimo*. — *Multimodis* Plaut. Most. III, 2, 98. — Ennii Medeae exulis fr. 10 *Nequaquam*. Annal. l. VIII, fr. 23, v. 299 *Haudquaquam*. — Ennii Medeae exulis fr. 13, item Plaut. Pseud. I, 5, 21: *Nequiquam*. De hac forma, semper sic, nunquam *nequidquam* scribenda vide Ritschelium in prolegom. ad Trin. p. 105, qui affert ex Trinummo v. 440. 565. 973. Adde Men. I, 2, 14. Most. I, 3, 95. V, 2, 54: *Nequiquam* nevis. Pers. III, 1, 30. IV, 3, 46: *Nequiquam* tibi Fortuna

faculam lucrifica adlucere volt. Merc. I, 2, 83. Merc. v. 360. II, 3, 102: *Nequiquam* poscit. Caecil. Stat. fr. inc. fab. 2, v. 233. — Cato R. R. c. 16 et c. 137 bis habet *partiario*. — *Repente* Ennii annal. l. XII. v. 368. l. I, fr. 34, v. 48. fr. 49, v. 70. l. IV, fr. 6, v. 170. l. VII, fr. 9, v. 316. Plaut. Men. v. 762. Merc. III, 4, 76. — *Sedulo* Ennii *Προτρεπτικὸς* fr. 2. Plaut. Men. v. 1009. Most. I, 2, 41. Pers. I, 1, 47. 48. IV, 7, 10. Merc. II, 2, 31. Merc. v. 464. *Serio* Naev. Tarentilla fr. 7. Plaut. Men. V, 7, 42. Pseud. v. 340. — Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 6: *subito* res te reddent Hebem. — *Tuto* Ennii annal. l. VII, fr. 10, v. 246. Plaut. Most. v. 739. — Cato origg. l. VII ap. Gell. XIII, 24. §. 15: verum enim *vero*. *Vero* est affirmantis, quapropter saepissime in responso, plerumque aliis vocabulis adiunctum, reperitur. Ennii annal. l. I, fr. 18, ubi tamen fortasse est coniunctio. Plaut. Pseud. II, 31: Mihi hercle *vero*. Amph. I, 1, 188: Ain *vero*? (sic Fleckeisenus in Iahnii annal. 1851. vol. LXI, sect. I, p. 20, antea Ain tu vero?) SO. Aio *enimvero*. Amph. II, 2, 123: ego *vero* (in responso). Capt. III, 4, 35: qui *verost*, negat. Scioppius susp. lectt. IV, 20 ostendit, *vero* h. l. esse fere idem q. *vere*, h. e. in Wahrheit, ablativum ergo a neutro *verum*. Merc. IV, 1, 19: Veron? SY. Serio. Epid. I, 1, 3: respice *vero*, sieh dich doch um. Aul. prol. v. 18: Atque ille *vero* minus minusque impendio Curare (cf. Non. p. 556, 53). Aul. II, 4, 6: Bellum et pudicum *vero* prostibulum popli. v. 36: Censen *vero* adeo parcum et misere vivere? Pseud. I, 3, 92: Non habes? BA. Non hercle *vero*. Pseud. I, 2, 16: Sed *vero* duae sat scio maxumo uni Poplo quoilubet plus satis dare potis sunt. Poen. I, 3, 26 sq.: neque enim *vero* serio — Neque hercle *vero*. Pers. V, 1, 12: ego *vero* (int. facio). Pseud. II, 2, 13 et 40: Immo *vero*. II, 2, 36: tu inventu's *vero*. Pseud. v. 873. IV, 7, 94. Men. v. 150: Non pergo hercle *vero*, nisi scio qua gratia. v. 216: Ego hercle *vero* te et servabo et te sequar. v. 280: Non hercle *vero*. II, 2, 23: Nego hercle *vero*. III, 2, 50: Ego hercle *vero*. Men. v. 618: Non hercle *vero* taceo. IV, 2, 67: Nego hercle *vero*. v. 93: Immo hercle *vero*, nos non falsum dicere. Men. V, 2, 69: Nego hercle *vero*. Men. v. 825. V, 7, 43: Credo hercle *vero*. Most. I, 1, 14: Tu urbanus *vero* scurra. III, 1, 18. III, 1, 50: Ego hercle *vero* clamo. v. 60: Beatus *vero* es nunc, quom clamas. 2, 79: Immo edepol *vero*. III, 3, 4: immo hercle *vero* perplacent.

Pers. I, 3, 82: nihil hercle *vero*. II, 2, 2: Aiu *vero*, verbereum caput? 4, 14: Sum hercle *vero*. IV, 6, 10: *Vero* fiat. IV, 3, 65: Hercle *vero*. Merc. v. 168: Hercle *vero* vapulabis. II, 3, 70: Qui *vero?* III, 3, 6: Itane *vero*, vervex? IV, 1, 25. II, 3, 61: Qui *vero?* Bacch. 672: immo *vero*. Caecil. Stat. Obolostates fr. 5, v. 128: Immo *vero*. Plocium fr. 19: liberne es? — Non sum, *vero* inibi est. Synaristosae v. 197. Terent. Andr. V, 2, 13: Immo *vero* indignum, Chremes, iam faciuus faxo ex me audies. Phorm. V, 9, 58: Immo *vero* pulchre discedo et probe. Eun. IV, 4, 20: Quem tu videre *vero* velles, Phaedria, h. e. profecto, certe. De adverbio *vero* pronominibus personalibus adnexo vide Herzog. ad Sall. p. 192 et Ruhnk. ad Andr. II, 1, 37 (Fugin' hinc? BY. Ego *vero* ac lubens), qui dicit hanc particulam vehementer affirmare et affert Eun. III, 5, 43: ego illud *vero* item feci ac lubens. Eun. III, 1, 1: Magnas *vero* agere gratias Thais mihi? Adelph. II, 4, 3: omitte *vero* tristitiem tuam. Eun. IV, 4, 18: Quasi *vero* paulum inter sit. (Ruddimannus p. 313: „Quando simulationem vel ironiam significat *quasi*, saepe ei additur *vero*.") Adverbium *vero* saepissime in coniunctionem se convertere notissimum est. Sic Naev. Corollaria fr. 3, v. 42: Quid istuc *vero* 'atatae' te advertisti tam cito? Plaut. Pers. V, 2, 44. IV, 3, 71. In Catonis oratione de aedilibus vitio creatis ap. Gell. XIII, 7 legitur *verumvero*. — *Enimvero* Plaut. Asin. III, 3, 98: *Enimvero* utrumque. Pers. II, 2, 3: Aio *enimvero* (Schützius doctr. part. p. 162: „In responsionibus ferociam quandam et fiduciam respondentis indicat, G. freilich). Cist. II, 1, 43. Capt. III, 4, 2: *Enimvero* nunc ego occidi. III, 4, 76: Immo *enimvero*, Hegio, Istic qui volt vinciatur. Merc. IV, 3, 38: *enim vero* haereo. Pseud. IV, 2, 23. Caecil. Stat. fr. Obolostates 1: Nunc *enim vero* est, cum meae morti remedium Reperibit nemo. Terent. Eun. II, 3, 38: Immo *enim vero* infeliciter. Phorm. III, 1, 1. Hec. IV, 4, 51. Andr. I, 3, 1: *Enim vero*, Dave, nil locist segnitiae. Maior etiam vis additur huic particularum copulationi, si praemittitur *verum*. Herz. ad Sall. Cat. II, 9: „Verum enim vero wörtlich: Allein freilich in Wahrheit, d. i. denn wahrhaftig, in welcher deutschen Redeweise ebenso, wie im Lateinischen, eine Widerlegung des möglichen Zweifels vorhanden ist. Folglich eine gesteigerte Bekräftigung." Sic Plaut. Capt. V, 4, 2. Terent. Adelph. II, 3, 2: *Verum enim vero* id demum iuvat, si quem aequomst facere is bene facit.

37. *Adverbia, quae significationem tantum habent ablativi modalis.* *Acriter* Ennii annales l. X, fr. 11, v. 353. Plaut. Merc. v. 177. Pseud. I, 3, 39. I, 3, 130: Acerrume. — *Acute* Ennii annal. l. X, fr. 7, v. 346. Terent. Andr. I, 1, 34: nam id arbitror *Adprime* in vita esse utile, nt neqnid nimis. Eun. V, 4, 30: et fratrem eins esse *adprime* nobilem. — *Aegre* Plaut. Mil. III, 1, 152: Si illis *aegre*st. Men. IV, 2, 62: quid tibi *aegre*st? Merc. v. 369. Terent. Hec. III, 5, 65: qnod mihi *aegre*st. Hoc adverbium interdum idem significat quod *vix*. Sic Plaut. Asin. III, 2, 36: *Nimis aegre* rissu me continui. Merc. II, 1, 27. *Aegerrume* Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 12. *Aeque* Ennii Achilles fr. 4. Hecubae fr. 4, v. 231. Plaut. Asin. V, 1, 11: quem videam *aeque* esse maestum qnasi dies si dicta sit. Pseud. I, 2, 13. I, 3, 124: Numquam ad praetorem *aeque cursim* curram. II, 4, 55. Most. v. 244: numquam *aeque* id *bene* locassem. I, 3, 144: aeque beue. Men. I, 3, 18: haut *aeque* magno — periculo. V, 9, 60: *Aeque* ambo pares. Pers. v. 466: Tragici et comici Numqnam *aeque* sunt meditati. IV, 3, 75. Merc. v. 761. Terent. Andr. II, 6, 3: *Aeque* quicquam nunc quidem. Phorm. I, 2, 43: Numquam *aeque*, inquit, ac modo Paupertas mihi onus visumst et miserum et grave. Phorm. IV, 1, 15: Te mihi fidelem esse *aeque* atque egomet sum mihi Scibam. Heaut. IV, 3, 7: Quoiquam *aeque* audisti *oommode* quicqnam evenisse? De *aeque quam* v. Schütz. doctr. part. p. 40, qui docet poni maxime in comparatione negativa. Sic Plaut. Stich. I, 3, 64: Ridiculus *aeque* uullust quam hic quando essurit. Mil. II, 5, 54: Neque eqnes neque pedes profectost qnisquam tanta audacia, Qui *aeque* faciat *confidenter* qnicquam quam quae mulieres. Epid. II, 3, 2: Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico *Aeque* feracem, quam hic est noster Periphanes. Capt. V, 2, 4: Vidi ego multa saepe picta qnae Acherunti fierent Cruciamenta: verum enimvero nulla *adaeque*st Acheruns Atque ubi ego fui in lapicidinis. Men. III, 2, 28: quoi ego *adaeque* heres eram. Most. I, 1, 29: Quo nemo *adaeque* iuventute ex omni Attica Antehac est habitns parcns uec *magis* coutinens. Cist. I, 1, 57: Neque munda *adaeque* es, *ut* soles. Coniungitur *aeque* et *adaeque* etiam cum comparativis, ut Capt. IV, 2, 48: Qui homine hominum *adaeque* nemo vivit fortunatior. III, 5, 42: Nec quisquamst mi alins *aeque* melius quoi velim. Merc. II, 3, 1: Homo me miserior nullus est *aeque*. Quem usum Lambinus ita explicat, ut dicat duas eas-

que diversas structuras in unam confusas esse, ita ut *adaeque fortunatior* sit *fortunatior* et *aeque fortunatus.* Nemo hominum neque fortunatior neque aeque fortunatus vivit quam ille. Melius Lindemannus ad Capt. IV, 2, 48: „*Aeque* cum comparativo est unter gleichen Verhältnissen, h. e. cetera si sint paria." — *Aequiter* Liv. Andronicus Aegisthi fr. 1. — Plaut. Men. II, 1, 30: Viaticati hercle admodum *aestive* sumus. Merc. V, 4, 29: *Aliter* catuli *longe* olent, *aliter* sues. Trin. v. 47: Sin *aliter* es. Stich. I, 1, 43: atque *aliter* nos faciant Quam aequom sit. Men. II, 1, 20. Most. II, 1, 15: *aliter* hau dicitis. Caecil. Stat. Plocium fr. 14: Insanum auspicium haut *aliter* histrionium est, Atque *ut* magistratus, *publice* quando auspicant. Terent. Adelph. III, 4, 46: Sin *aliter* animus voster est. Phorm. III, 2, 44: Ego hunc esse *aliter* credidi. Phorm. III, 2, 45: ego isti nilo sum *aliter* ac fui. Adelph. III, 5, 5: sin *aliter* de hac re est eius sententia. Naev. fr. Lycurg. 2: *alte* iubatos angues in sese gerunt. Ennii annal. l. IX, fr. 16: alte, item l. XI, fr. 8. — *Amatorie* Plaut. Merc. III, 3, 20. Most. III, 2, 30: *Amice* facis. Merc. III, 1, 1. *Amiciter* Pers. v. 255. *Aperte* Naev. fr. inc. trag. 11. *Arte* Plaut. Most. v. 829. *Articulatim* Aquilius Boeotia fr. 1, v. 3. *Asperiter* Caecil. Stat. Fallacia fr. 1, v. 43. *Assulatim* Plaut. Men. V, 2, 106. *Astutissume* Ennii Euhemerus fr. 11, l. 55. *Audacter* Ennii annal. l. VII, fr. 10, v. 244. Plaut. Pers. II, 2, 6. Merc. II, 2, 31. IV, 3, 27. Pseud. II, 4, 18. III, 2, 39 Men. prol. v. 52. Men. v. 159. Most. III, 2, 165. 3, 13. Men. V, 7, 14: Ego, ere, atque *audacissume.* — *Avide* Ennii Alexandri fr. Plaut. Pers. v. 30: *Basilice* ago eleutheria. Pers. v. 462: exornatu's *basilice.* v. 806: basilice. Ennii annal. l. VII, fr. 10: *bene* saepe *libenter.* l. XVIII, fr. 54 bene. Ennii Achillis fr. 10: *bene* volentes. Ennii Medeae exulis fr. 5, v. 295 bene. Telamonis fr. 1, v. 355 bene. Inc. trag. fragm. 11: *Bene* facta *male* locata *male* facta arbitror. Ambracia fr. 3: *bene* mones. Satur. l. III, fr. 3 bene. Plaut. Menaechm. III, 2, 20: Minore nusquam *bene* fui dispendio. Truc. IV, 2, 28: De eo nunc *bene* sumus tua virtute. Capt. IV, 2, 70: Scis *bene* esse, si sit unde. Rud. IV, 3, 2: bonis quod *bene* fit, hau perit. Trin. V, 2, 58: *Bene* re gesta salvos redeo. Pseud. I, 3, 38 bene. Pseud. v. 459: *Bene confidenter*que astitisse intellego. I, 5, 106: *Bene* atque *amice* dicis. II, 2, 51: Di *bene* vortant. II, 3, 15: *Bene* ubi discimus consilium quoi cecidisse. II, 4, 24:

Bene sit tibi, Charine. v. 42 bene. Pseud. v. 942 bene. IV, 2, 48: *bene* volentibus. 3, 7: illi *bene* volo. IV, 6, 37: *Bene* hercle factum. Pseud. v. 1131 et 1138 bene. v. 1238 bis legitur bene. Men. I, 2, 12 bene. II, 2, 1: *Bene* opsonavi. II, 3, 36: *Bene* vocas. v. 64. Men. v. 603: Si sapiam, hinc intro abeam, ubi mihi *bene* sit. Trin. v. 328. Men. IV, 3, 19: *bene* merentem. V, 2, 50. Men. v. 980: *bene* et *sedate* servo id. V, 7, 32 bene. Most. I, 1, 49: Quia mihi *bene*st et tibi *male*st. Most. I, 3, 29 bene. v. 49: *Bene* hercle factum. v. 75: *bene* merenti. Most. v. 239. 244. I, 3, 146 Bene. III, 1, 41 bene. v. 113: *Bene* hercle factum. Idem legitur v. 119. Most. III, 2, 127 bene. Most. v. 816: *Bene benigne*que arbitror te facere. III, 3, 166: *bene* ambula. Most. v. 879: *Bene* merens. III, 3, 12. IV, 3, 42. Pers. v. 88: tibi di *bene* faciant omnes. v. 495: *Bene* dictis tuis *bene* facta aures meae auxilium expostulant. IV, 3, 49: *Bene* me mones. v. 554: bene. IV, 3, 38. — v. 639. 735. V, 1, 6. V, 1, 20 (bis). V, 1, 22. V, 1, 23. V, 1, 24. v. 799. v. 842. v. 851 (bis). V, 2, 75: *bene* valete. Merc. II, I, 21. II, 2, 27. II, 2, 29: *Bene*st. II, 2, 55: *Bene* ambulato. LY. *Bene* vale. DEM. *Bene* sit tibi. II, 4, 28: *Bene* vale. Merc. v. 510: *bene* erit tibi. III, 2, 6: *bene* se habere. Merc. v. 588 bene. V, 1, 6. V, 2, 24. 25. V, 2, 108. V, 4, 65. Merc. v. 511. *Bene* Most. V, 2, 26. Pers. I, 1, 7. I, 1, 31. Pers. v. 50: *bene* ambulato. I, 3, 8. — v. 67: *Bene* facis. Pers. II, 2, 25 bene. Pers. v. 265. 267. III, 1, 1. IV, 1, 8. Terent. Phorm. V, 6, 43 bene. Andr. I, 1, 78: O factum *bene*, ad q. l. vide Ruhnkenium. Eun. III, 1, 61: *Bene* dixti, vide Ruhnk. ad Andr. IV, 4, 15. Plaut. Pseud. I, 3, 127: Factum *optume*. IV, 1, 25 Optume. Idem legitur Merc. v. 224. II, 2, 57. V, 2, 71. V, 4, 16. Men. v. 567. V, 9, 51. Most. I, 4, 24. II, 1, 72. 2, 19. III, 1, 156. V, 2, 6. Pers. IV, 3, 73. v. 738. Merc. V, 4, 49: *Optume*st. Terent. Adelph. V, 5, 3: *optume*st. Plaut. Men. V, 9, 81: prandi *perbene*. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 14: *Blande* et *docte*. *Callide* Plaut. Pers. IV, 1, 7. Merc. I, 1, 35: *callide* Facundus. — *Cate* Plaut. II, 3, 61. Ennii Satur. l. I, fr. 2: dum quicquid des *celere*, h. e. celeriter. Ennii Melanippae fr. 1: *Certe*. Plaut. Amph. II, 2, 199: *Certe* de istoc Amphitruone iam alterum mirumst *magis*. Asin. III, 3, 24: *Certe* enim tu mihi vita's. Amph. I. 1, 175: *Certe* enim hic nescio quis loquitur. Amph. II, 2, 26: *Certe* enim me illi expectatum optato venturum scio. De

certe enim vid. Lindem. Fragm. Amphitr. p. 486, v. 5 ed. Gron.: Enim tu *certe* aut larvatus aut cerritus es. Aul. II, 2, 38: *Certe* edepol equidem te civem sine mala omni malitia Semper sum arbitratus. Epid. I, 1, 4: *Certe* oculis utere.[41]) Trin. IV, 3, 65: *Certe* is est, is est profecto. Pseud. I, 5, 96: *certe* edepol scio. Men. v. 611: *Certe* familiarium aliquoi irata's? Most. II, 1, 22: *Certe?* TR. *Certe,* inquam. III, 1, 44: Hic homo *certe*st ariolus. III, 2, 31: Decet *certe.* Most. v. 952. Pers. II, 2, 27. Merc. v. 186: *Certe*n vidit. Merc. v. 186: Tam hercle *certe.* v. 324: *Certe*n? Amph. I, 1, 285: *certe* edepol, quom cett. Terent. Andr. III, 2, 23: *Certe* enim scio. Eun. II, 3, 67: Homo quatietur *certe* cum dono foras. IV, 7, 42: Immo *certe.* Andr. III, 2, 15: *certe* hercle. Hec. V, 4, 3: *certen?* PAR. *certe.* Andr. V, 6, 2: Nescis quid mi obtigerit. DA. *Certe:* sed quid mi obtigerit scio. — *Clare* Plaut. Men. V, 9, 100. Pers. v. 500: At *clare* recitato. Merc. V, 4, 66. *Clementer* Merc. V, 2, 111. *Comiter* Naev. Lupus v. 64. Ennii Telephi fr. 12, item fr. 13, v. 387. *Commode* Plaut. Most. I, 3, 97. III, 2, 166. *Concorditer* Ennii annal. l. I, fr. 68. *Condigne* Plaut. Men. V, 5, 8. Most. I, 1, 37: Quam *confidenter* loquitur. Plaut. Rud. IV, 7, 14: Ille qui *consulte, docte* atque *astute* cavet, Diutine uti ei *bene* licet partum *bene.* — *Cupide* Ennii annal. l. XVI, fr. 17. — Ennii Phoenicis fr. 1: stultust, qui cupita cupiens *cupienter* cupit. Plaut. Pseud. II, 3, 17: cupienter. Naev. Tarentilla fr. 2, v. 75 *datatim.* Plaut. Men. V, 6, 3 *diligenter.* Mil. I, 1, 28: At *indiligenter* iceram. Liv. Andronicus fr. inc. trag. 7: *disertim.* — *Docte* Plaut. Pseud. II, 4, 75. v. 941. IV, 7, 109. Most. V, 1, 21. Pers. I, 3, 68: Praemonstra *docte.* Merc. III, 1, 24 docte. Pers. III, 1, 52: *docte* calleo. IV, 4, 3: docte. Pers. IV, 4, 14: indocte. — *Duriter* Ennii Melanippae fr. 8. Caecil. Stat. Fallacia fr. 1, v. 42. *Efflictim* Naev. Corollaria fr. 1, v. 37. Plaut. Merc. II, 3, 107. *Egregie* Ennii annal. l. X, fr. 3. Terent. Andr. I, 1, 31: Horum ille nil *egregie* praeter cetera Studebat. — *Exanimabiliter* Naev. Colax fr. 4. — Terent. Heaut. I, 2, 33: praebent *exigue* sumptum. Plaut. Men. I, 2, 63: *Expedite* fabulatu's. Merc. v. 119: expedite. Plaut. Men. I, 2, 23: hoc factumst *fabre.* Naev. Tarentilla fr. 3: *facete* et *defricate.* Plaut. Pers. II, 5, 22: facete, item IV, 1, 7 et v. 806. Terent. Adelph. III,

[41]) Sic Bothius. Vulgo *uteris.*

4, 56 sqq.: quam vos *facillume* agitis, quam estis *maxume* Potentes — Tam *maxume* vos aequo animo aequa noscere Oportet. Plaut. Epid. I, 1, 2: odio's nimium *familiariter*. Men. v. 374: familiariter. — *Ferme* Naev. fr. inc. trag. 7. *Festive* Plaut. Pseud. V, 1, 9. *Firmiter* Plaut. Pseud. v. 901. *Foede* Plaut. Pers. II, 2, 48. — Ennii Phoenicis fr. 2, v. 339: *Fortiter*que. fr. 10: fortiter. Ennii annal. l. I, fr. 69: Quod Se *fortunatim feliciter* ac *bene* vortat. — *Frugaliter* Plaut. Pers. IV, 1, 1. — Ennii Satur. lib. inc. fr. 1, v. 33: Quom *frustrast*, *frustra* illum dicit *frustra* esse. v. 35: Qui frustratur *frustrast*, si ille non est *frustra*. Ennii annal. l. IV, fr. 6, v. 169 *furtim*. Naev. inc. com. fragm. 3, v. 108 *gloriose*, item Plaut. Pers. II, 5, 6. — *Graece* Plaut. Merc. v. 5. *Graphice* Plaut. Pers. v. 843. II, 5, 5. *Graviter* Ennii Hecubae fr. 7. Caecil. Stat. Plocium fr. 3, v. 163. *Guttatim* Ennii Hecubae fr. 9. — Plaut. Most. I, 1, 98: *hilare* atque *ampliter*. — *Honeste* Ennii Iphigeniae fr. 11. *Inhoneste* Caecil. Stat. Titthe fr. 3. *Incerte* Ennii Iphigeniae fr. V, v. 259. — Caecil. Stat. Fallacia fr. 3 *incursim* (Nonius p. 127, 19: „pro *celeriter*"). — *Indigne* Naev. Danae fr. 8. Plaut. Men. V, 7, 13: Erum meum *indignissume* nescio qui sublimen ferunt. Merc. IV, 4, 55: indignissume. Plaut. Most. II, 2, 64: Interdum *inepte* stultus es. — Plaut. Merc. v. 903 *inique*. Epid. V, 1, 24: *Inique* iniuriu's. Naev. Lycurg. fr. 14 *iniurie*. Plaut. Pseud. II, 2, 18: *iniuste*. Plaut. Rud. IV, 3, 38: Ne [tu homo's] *inpudenter* inpudens. Plaut. Most. V, 2, 58: abi *inpune*. Pers. II, 4, 5. — *Insignite* Plaut. Men. v. 1008. — Naev. Corollaria fr. 2: ita dapsiliter. Cato R. R. c. 5: Si *ita* non caveris. Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 41: *ita*, item l. II, fr. 8. Annal. inc. sed. fr. 56. Achillis fr. 11. Eumenidum fr 1. Medeae exulis fr. 11: ita — ut. Euhemerus fr. 11, 50: ita. Plaut. fragm. Caec. p. 478, v. 8: *Ita* sunt praedones. Rud. prol. v. 3: *Ita* sum *ut* videtis splendens stella candida. Trin. III, 2, 42: *Ita*st amor, ballista *ut* iacitur Stich. V, 5, 3: nam *ita*st ingenium muliebre. Pseud. I, 1, 75: Quid *ita?* Amph. v. 1061: *Ita* erae meae hodie contigit. Epid. III, 4, 34: atque *ita* profecto, ut iam ex hoc exoneres agro. Trin. v. 46: si *ita's ut* te volo. Pseud. I, 1, 105: *ita* supercilium salit. Mil. v. 633: Pol id experior equidem *ita* esse *ut* praedicas. Men. prol. v. 19: *Ita* forma simili pueri. v. 41. v. 53. 67. I, 1, 18. v. 24: *Ita*st adulescens. v. 25 ita. 2, 8, 31. II, 1, 33: Nam *ita*st haec hominum natio. Men. v. 377. III, 1, 15:

Si id *ita* esset. 2, 3: *ita* ignorabitur. Men. v. 589: *ita* me attinuit, *ita* detinuit. v. 596. V, 1, 23: an mos hic *ita*st. v. 37: *ita* rem natam esse dicito. Men. v. 767: *Ita* istaec solent. V, 2, 84. 102. 5, 45: *Ita*ne censes? Men. v. 983: Ego *ita* ero, *ut* me esse oportet. v. 987: *Ita* venio advorsum (praecedente Postquam). V, 9, 8: Non edepol *ita* promeruisti de me. Men. v. 1130: Credo *ita* esse factum *ut* dicis. Most. I, 1, 53. v. 69: *Ita* fit. v. 80. Most. v. 146. Pers. IV, 3, 3. IV, 3, 8. v. 496. IV, 3, 36. — IV, 4, 43: Quid *ita?* IV, 4, 66. IV, 4, 70: *ita* catast et callida. IV, 4, 77. v. 639. IV, 4, 100. — IV, 4, 110. Faciam *ita ut* te velle video. — IV, 6, 11: *Ita* negotiumst. IV: 6, 25: *Ita* sunt Persarum mores. IV, 8, 2. V, 1, 4 (bis). V, 2, 7. V, 2, 58. Merc. I, 1, 79. I, 1, 95. Merc. v. 117. 133. II, 1, 38: non *ita ut* sani solent. II, 3, 5 Ita. Merc. v. 368: *Ita* volo. II, 3, 59. II, 3, 92: *ita ut* illast. II, 3, 105. III, 1, 34. III, 3, 6: *Ita*ne vero, vervex? Merc. v. 590. III, 4, 70. Merc. v. 697. IV, 3, 26. Merc. v. 918: *Ita*ne? Pseud. I, 2, 12: *Ita* ego vostra latera loris faciam *valide* varia uti sint. v. 16. v. 18: Nempe *ita* animati estis. I, 3, 66. v. 126: *Ita*st. Pseud. v. 418. II, 2, 2. II, 2, 17: *Ita* videre. v. 38. v. 62: Non *ita*st. Pseud. v. 697. III, 2, 91. 92. 105. IV, 1, 16. IV, 2, 36. v. 39: *Ita* erus meus est inperiosus. v. 47: *Ita* militaris disciplinast. IV, 7, 53: *Ita* dico. ib.: *Ita* loquor. Pseud. v. 1235. V, 1, 8 bis legitur *ita*. v. 9: *Ita*que. v. 1286 et v. 1299: Ita. Most. I, 3, 26. 27. Most. I, 4, 4. II, 1, 5. 18. v. 42: si ego advenientem *ita* patrem faciam tuum. Poen. V, 3, 17: *Ita*, *ut* praedicas. Most. II, 2, 41: Eloquere, quid *ita?* III, 1, 15: *ita* haec res postulat. v. 117: Nam postquam haec aedes *ita* erant *ut* dixi tibi. v. 112: Nam quid *ita?* III, 1, 127. 155. Most. v. 729: *ita ut* vos decet. v. 733: *Ita* hic oppido occidimus omnes. v. 735: *Ita ut* dicis facta hau nego. v. 737: *ita* nunc ventus navem nostram deseruit. v. 872. v. 902: *ita* sunt. III, 3, 17. Most. v. 946: *Ita* loquor. IV, 2, 52: *Ita* dico. 3, 4. Most. v. 1094: Quid *ita?* V, 1, 58. Pers. I, 1, 5: *ita* fio miser. 3, 4: *ita* alliciam virum. v. 27: *Ita* fieri iussi. I, 3, 50: Res *ita*st. v. 53. II, 2, 29: Nemo homo umquam *ita* arbitratust. ib.: At pol multi esse *ita* sciunt. v. 33. II, 2, 38: *Ita*nest? SOPH. *Ita*nest? v. 41: quando *ita* certa rest. 4, 13: *Ita* sum. v. 14. v. 20: *Ita*ne? III, 1, 23. 3, 43: *Ita* hercle vero. Pers. v. 457. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 8: Itaque. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 143 et

v. 150: Ita. Progamos: Ita, item Synephebi fr. 1, v. 208; Aethrio fr. 2. Androgynos fr. 1: *ita ut* solet. Epicleros fr. 1, v. 30 sq.; *Ita*ne Antipho invenitur profluia fide, *Ita*nest immemoris, *ita*nest madida memoria? Epistathmos: *ita* celeris est. Imbrii fr. 8 ita. Terent. Adelph. II, 1, 7: At *ita*, *ut* usquam fuit fide quisquam optuma. Hec. prol. 1, v. 4: *Ita* populus studio stupidus in funambulo Animum occuparat. Adelph. I, 2, 63: Nam *ita*st homo. Phorm. I, 3, 20: *Ita* plerique omnes sumus ingenio. Adelph. IV, 7, 21: *Ita* vitast hominum. Eun. V, 8, 28: *Ita*ne? Andr. I, 5, 8: *Ita*ne *obstinate* dat operam. Andr. III, 3, 18: Immo *ita* volo *ita*que postulo ut fiat. Eun. II, 3, 26: Itaque ergo amantur (hoc autem loco *itaque* non est *et ita*, sed in coniunctionem se convertit significatione *ergo*, *igitur*). Eun. IV, 7, 44: *ita ut* fortis decet Milites, domi focique fac *vicissim* ut memineris. Usurpatur *ita* etiam in simplici affirmatione s. responso. Sic Plaut. Most. II, 2, 60. IV, 2, 56. Pseud. I, 5, 72. IV, 7, 57. Amph. I, 1, 254: *Ita* enimvero. I, 1, 206: Haecine tua domust? SO. *Ita* inquam. Menaechm. V, 9, 37: *Ita* vero, item V, 9, 49. Terent. Andr. V, 2, 8: Quid istic tibi negotist? DA. Mihin? SI. *Ita*. Deinde etiam in votis et in formulis asseverandi et iurandi. Sic Plaut. Most. I, 3, 25: *Ita* tu me ames, *ita* Philolaches tuus te amet, *ut* venusta's. Poen. V, 4, v. 49—52:

Patrue mi, *ita* me di amabunt, *ut* ego, si sim Iuppiter,
Iam hercle illanc uxorem ducam et Iunonem extrudam foras!
Ut pudice verba fecit, *cogitate* et *commode!*
Ut modeste orationem praebuit!
v. 89: At med *ita* di servent, *Ut* pater est voster!

Most. II, 1, 51: *Ita* ille faxit Iuppiter. Merc. IV, 4, 22: *Ita* me amabit Iuppiter, Uxor, *ut* ego illud numquam dixi. Trin. II, 4, 46: *ita* me amabit Iuppiter, Neque te derisum veni neque dignum puto. Capt. III, 4, 89: At *ita* me rex deorum atque hominum faxit patriae conpotem, *Ut* istic Philocrates non *magis* est quam aut ego aut tu, ad q. l. vid. Lindem. IV, 2, 97: *Ita* me amabit sancta Saturitas, Hegio, *ita*que suo me semper condecoret cognomine, *Ut* ego vidi, ad q. l. Lindem. haec habet: „Saepe omittitur *ut* et ex sententiarum nexu intelligitur aut aliis particulis compensatur. Veluti Mil. gl. II, 6, 21: At *ita* me di deaeque omnes ament, Nisi cett.“ Pseud. v. 943 sq.: *Ita* me di ament. SI. *Ita* non facient — PS. *Ut* ego ob tuam — perfidiam te amo. Most.

I, 3, 14: *Ita* me di ament, lepidast Scapha. Most. v. 520: *Ita* me di amabunt, mortuom illnm credidi Expostulare. Terent. Heaut. V, 4, 7: *Ita* mihi atqne hnic sis superstes, *ut* cett. Heaut. IV, 5, 1: *Ita* me di amabnnt, *ut* nunc Menedemi vicem Miseret me. *Item*, ut Schützius in doctr. part. docet, vel copulandi vel comparandi usum habet, ebenso, hinwiederum, so auch. Cato R. R. c. 5: *item* foenum cordum. C. 7: *item* alia conditiva mala mustea. Ib.: *item* alia genera. Ib.: *item* pira eodem modo facies. Ennii Euhemerus fr. 3, 17. fr. 9, l. 44 et l. 54 *Item*. Plaut. Aul. prol. v. 20: *Item* a me contra factumst: nam *item* obiit diem. Trin. v. 54: item. Pseud. I. 2, 63: *item ut* nos. v. 66: item. III, 2, 2: Non ego *item* cenam condio ut alii coqui. III, 2, 76 item. v. 80: Item ut. Pseud. v. 872: *Item* ego te faciam. IV, 3, 4: item — ut. Men. v. 359 item. V, 7, 49: *item*, *ut* mihi dedisti. 9, 37: Huic *item* Menaechmo nomen est. Most. v. 933: *item ut* antehac. Pers. I, 1, 48: item. II, 2, 38. 42. Pers. v. 813. Merc. v. 12. I, 1, 71. III, 4, 65, 66. Merc v. 875: Si hnc *item* properes. III, 1, 7. Aul. II, 2, 50:

te esse hominem divitem,

Factiosum, me *item* esse bominem pauperum pauperrimum.

Terent. Andr. I, 1, 50: unns et *item* alter. Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 257: Hic *itidem* est. Plaut. Aul. II, 2, 37: Scio esse grandem, *itidem ut* pecuniam. Rud. III, 2, 46: Proripite hominem pedibus huc *itidem* quasi occisam suem. Men. V, 9, 39: huic *itidem* fuit. v. 48: Estne *itidem* tibi? Most. I, 3, 120: *Itidem* oleret. Pers. v. 600 itidem. Merc. v. 814. v. 984 itidem nt. II, 3, 49 itidem. Bacch. IV, 9, 25. Rud. III, 2, 45: Iube ocnlos elidere, *itidem ut* sepiis faciunt coqui. Pseud. I, 1, 67 *itidem*. Capt. prol. v. 44: *itidem ut* saepe iam in mnltis locis Plus insciens qnis fecit quam prudens boni. Pseud. I, 2, 26: *itidem* vos quoque estis plagis. v. 29: tn argentum elnito, *itidem* extruito. Terent. Eun. I, 2, 13: Ut aut hoc tibi doleret *itidem ut* mihi dolet. Eun. II, 3, 94: atque eas *itidem* fallam, *ut* ab illis fallimur? — *Largiter* Plaut. Most. II, 2, 8. Rud. IV, 4, 144: Credo edepol ego illic inesse argenti et auri *largiter*. Naevius Lycurg. fr. 23: *late longeque*. Ennii annal. l. I, fr. 23: *late* Saturnia tellns. l. XVII, fr. 2: late, item Euhemerus fr. 7, 31. — *Latine* Ennii Euhemerus fr. 3, lin. 20, fr. 12, 75. Plaut. Merc. v. 6. *Lautissime* Caecil. Stat. inc. fab. fr. 3, v. 244. — *Lepide* Ennii Satur. libr. inc. fr. 1. Plaut. Pseud. I, 5, 115. Bacch. V, 2, 33. Pseud.

v. 585. II, 4, 53. Bacch. v. 83. Most. I, 3. 95. 103. II, 1, 40: ego istum *lepide* medicabo metum. Pseud. IV, 1, 39: *Lepide* accipis me. Pers. I, 3, 74: *Lepide* hercle dicis. 78. III, 1, 65 lepide. Pers. v. 463. 466. v. 635: *Lepide* lusit. — *Longe* Ennii annal. inc. sedis fragm. 26, fr. 31. Annal. l. I, fr. 57, v. 94: *longe* pulcherruma praepes. Plaut. Most. II, 1, 43: ut fugiat *longe* ab aedibus. v. 46: Non hoc *longe*. III, 3, 8: *Longe* omnium longissumast. Merc. V, 2, 53: Non *longe* hinc abest a nobis. Stich. IV, 1, 24: Quid tu? quam dudum in portum venis? PA. Hau *longissume*, quod de tempore dictum est. De loco positum est *longissume* Men. V, 2, 79 et V, 9, 52. *Longule* Plaut. Men. prol v. 64. *Longinque* Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 3. — Ennii Telephi fr. 6, v. 379 *lubenter*. Euhemerus fr. 11, l. 58 *libenter*. Plaut. Pers. I, 1, 10 et III, 1, 9 et Men. III, 3, 19 *lubenter*. Plaut. Merc. II, 3, 88: *luculente*. Plaut. Men. V, 2, 69: Nimio hoc *ludicre* negas. — *Magis* Liv. Andronicus fr. Danaës. Ennii annal. l. I, fr. 26: Iuppiter ut muro fretus *magis* quamde manus vi. l. VI, fr. 8, v. 188 magis. l. VIII, fr. 3, v. 276 magi'. l. IX, fr. 8, v. 315: Ergo plusque *magis*que viri nunc gloria claret. Ennii Achilles fr. 8, v. 20 magis. Medeae exulis fr. 9: Quam *magis* — tam *magis*. fr. 17 magis. Thyestis fr. 5 magis. Plaut. Most. v. 831: Ut quidque *magis* contemplor, tanto *magis* placet. v. 902. IV, 3, 16: nisi quid *magis* Es occupatus. V, 1, 25: non *magis*. Pers. II, 2, 50. Pers. v. 257 non *magis*. II, 5, 4: magis. Merc. v. 372. II, 3, 108. III, 1, 4: tibi quidem, quod rideas, *magis* est quam ut lamentere. IV, 3, 24. Merc. v. 615. Epid. III, 4, 17: Pol ego *magis* unum quaero. Poen. V, 5, 39: Nam te cinaedum esse arbitror *mage*[42]) quam virum. Bacch. IV, 3, 8: Malos quam bonos par *magist* me iuvare. Poen. V, 4, 22: Stulta, soror, es *mage* quam volo. Mil. III, 1, 19: Immo *magis* esse ad rem utibile non potest. Pseud. I, 2, 4: Neque homines *magis* asinos umquam vidi: *ita* plagis costae callent. Pseud. I, 3, 90 magis. I, 3, 143: *magis* operae si sit. ib. v. 146 et II, 2, 46 et 61, item Pseud. v. 873, v. 938 et IV, 1, 39: magis. Trin. IV, 2, 19: Quo *magis* specto, minus placet mi ea hominis facies. Trin. v. 1052. Truc. I, 2, 75. Men. prol. v. 11: Quo vobis illut graecum videatur *magis*. I, 1, 19: quam *magis*. 2, 30. 3, 15: Egone an tu *magis?*

---

[42]) Sic Bothius. Vulgo *magis*.

Men. v. 363. II, 3, 35: iam scibo, utrum haec me *mage* amet an marsuppium. Men. v. 575: res *magis* quaeritur. v. 594: Nec *magis* manufestum ego hominem umquam ullum teneri vidi. IV, 3, 1. Most. I, 1, 30: *magis* continens. I, 3, 1: *magis* lubenter. v. 40: *magis* saepe. v. 74: *Magis* amabunt. Pseud. IV, 3, 1: *magis*que *vorsute* malum. IV, 7, 116: *magis magis*que. Pseud. v. 1289 magis. Amph. II, 1, 54: Neque lac lacti *magis* est simile quam ille ego similis est mei. Most. III, 1, 47: *Magis* opportunus. III, 2, 2. v. 13. V, 2, 40: Non potuit venire orator *magis* ad me inpetrabilis Quam tu. Pers. I, 2, 14. III, 1, 14. IV, 4, 15: quom hanc *magis* contemplo, *magis* placet. IV, 4, 108. V, 1, 12: nil *magis* dulcest. v. 800. V, 4, 10: verum *magis*. Truc. IV, 2, 19: Quidum quam miles *magis*? Men. prol. v. 55: Nisi quod, qui dederit, *magis* maiores egerit. Amph. I, 1, 145: Igitur demum *magis* maiorem in sese concipiet metum. Poen. prol. v. 82: Verum qui dederit, *mage* maiores egerit. Pseud. I, 2, 84: aut num ipse ego pulmento utor *magis* Unctiusculo? Poen. II, v. 15: Contentiores *mage* erunt atque avidi minus. Stich. V, 4, 22: Hic enim *magis* est dulcius. Capt. III, 4, 111: Qui nihil, inquam, invenies *magis* hoc certo certius. Trin. v. 274 sq.: Eo mibi *magis* lubet cum probis una Potius quam cum inprobis vivere vanidicis. Merc. V, 2, 57: quoi *magis* me melius velle aequom siet. Men. V, 6, 14: *Magis* multo patior facilius ego verba. Caecil. Stat. Hypobolimaeus Chaerestratus: *magis*. Terent. Adelph. IV, 3, 14: Omnes, quibus res sunt minus secundae, *magis* sunt nescio quo modo Suspitiosi; ad contumeliam omnia accipiunt *magis*. Eun. V, 4, 13: Nil videtur mundius Nec *magis* compositum quicquam nec *magis* elegans. Andr. IV, 2, 15: Non Apollinis *magis* verum atque hoc responsumst. Hec. V, 1, 12: Quo *magis* omnis res cautius ne *temere* faciam adcuro. Cato R. R. c. 6 ter legitur *maxime*. Ennii annal. l. IX, fr. 14 maxime. — *Maxume* Plaut. Most. II, 1, 45. IV, 3, 17. V, 1, 49. V, 2, 23. Pers. II, 4, 30. Pers. v. 599. Pseud. I, 3, 35. I, 5, 18. 80. II, 2, 66. IV, 4, 5. Men. v. 571. V, 9, 59. Merc. v. 121. V, 1, 11. Merc. v. 887, pro responso affirmante Men. II, 3, 76. Terent. Adelph. IV, 1, 2: Nunc quom *maxume* operis aliquid facere credo. Adelph. III, 2, 42: Tum si *maxume* Fateatur. In responsis affirmativis et concedentium legitur Andr. IV, 5, 23 et Eun. I, 2, 109. — *Magnifice* Plaut. Pers. II, 5, 7. Pseud. I, 2, 34: *Magnifice* volo

me viros summos accipere. Pseud. v. 702: *Magnifice* hominem conpellabo. Naev. inc. trag. fr. 1: *Male* parta *male* dilabuntur. Cato. R. R. c. 5: Familiae *male* ne sit. Ennii Achillis fr. 10: *Male* volentes. Hecubae fr. 12: *male* re gesta. Medeae exulis fr. 9 *male,* item Telamonis fr. 1, v. 355. Plaut. Most. I, 4, 4. Most. v. 459: *Male* hercle factum. III, 1, 155. 2, 12. 20. 22. 29: Non *male.* v. 112. Most. v. 882. v. 893: ut tibi *male* dicam. v. 894. 903. V, 1, 62: *male* facta. Pers. II, 2, 24: faciant *male.* v. 25: Mitte *male* loqui. ib.: non *male* loquor. v. 28: Quid *male* facio aut quoi *male* dico? v. 46: *Male* operam locas. II, 4, 8. 19. 20. IV, 4, 44. IV, 6, 15. V, 2, 7. V, 2, 39: Qui tibi *male* volt *male*que faciet. V, 2, 59 male. Pers. v. 853 Male. Merc. II, 1, 11. IV, 4, 45. Merc. v. 874: *Male* facis. Pseud. I, 2, 1: *male* habiti et *male* conciliati. I, 2, 74: *Male* mihi morigeru's. I, 3, 42: ut *male* sit mihi. II, 3, 16: quoi vortit *male.* III, 1, 18 male. IV, 1, 42: Credo animo *male*st. IV, 2, 49: *male* volentibus. IV, 3, 3 male. IV, 6, 16: hau *male.* I, 2, 63. 3, 123. IV, 7, 108 male. Pseud. v. 1305: Hau *male* mones. Men. I, 2, 16 male. II, 2, 35: qui ipse *male* dicit sibi. v. 40: qui nunc ipsus *male* dicas tibi. III, 2, 30. v. 31: pro *male* dictis. Men. v. 569: *male* habeas. v. 595: *male* factis. v. 602. v. 603: Mane: *male* erit potius. IV, 2, 105. V, 2, 54: *Male* facit, si istuc facit: si non facit, tu *male* facis cett. v. 62: Me neque isti *male* fecisse cett. v. 100: Haut *male* illanc a me amovi. v. 108. V, 5, 42: Satiu' hoc pro sano *male* dicta *male* dictis respondeo? Men. v. 976: id ego malum *male* metuo. Most. v. 107: bonae quom curantur *male.* I, 3, 37: *male.* v. 60. v. 121: *male* ut olere intellegas. Caecil. Stat. Nauclerus fr. 2 male. Chrysion v. 24: audibis *male*, si *male* dicis mihi. Terent. Eun. IV, 7, 4: *Male* mulcabo ipsam, h. e. valde. — *Malefice* Plaut. Pseud. IV, 7, 113. *Maturate* Plaut. Pseud. IV, 7, 58. *Mediocriter* Plaut. Merc. II, 1, 13. *Minume* Plaut. Most. III, 2, 4. Most. I, 3, 115: *Minume* feceris. Merc. II, 3, 85: *Minume* gentium. Men. II, 2, 63. III, 3, 10. V, 9, 63. Most. v. 1097. Terent. Eun. prol. v. 2: *Minume* multos laedere. Eun. IV, 1, 11: *Minume* gentium. Adelph. V, 4, 27: id mea *minume* re fert, qui sum natu maxumus. In negativa responsione interrogationis Phorm. III, 2, 41: Non pudet Vanitatis? DO. *Minume. Misere* Plaut. Most. IV, 2, 69. Pseud. I, 1, 11: *misere* miser sum, Pseudule. I, 1, 72: Est *misere* scriptum. Plaut. Men. v. 971: quoi cor

modeste situmst. Plaut. Pers. III, 1, 18: *Modice* et *modeste* meliust vitam vivere. Mil. IV, 5, 15: At *modice* decet. Plaut. Pseud. v. 1296 *molliter*. Plaut. Most. v. 729: *Musice* hercle agitis vitam. Plaut. Men. I, 1, 7: facere *nequiter*. IV, 2, 87: Edepol factum *nequiter*. Most. v. 411. 413. Livius Andron. fr. Terei 2: *Nimis* pol *inpudenter*. Naev. Corollaria fr. 6 *Nimis*. Naev. Figulus ap. Charisium II, p. 186 P. (123 L.) „nimis: Naevius . . . . idem in Figulo: *nimis* avarus." Gymnasticus fr. 3: *nimis* multum vales. fr. 7: At enim tu *nimis spisse* atque *tarde* incedis. Tarentilla fr. 11: Numquam quisquam amico amanti amica *nimis* fiet fidelis, Nec erit *nimis* morigera et vota quisquam. Ennii Hectoris lustra fr. 15, v. 220 nimis. Plaut. Pers. I, 1, 19: *Nimis stulte* amicis utere. — Nimis Pers. I, 3, 34. II, 1, 2. 5, 22. IV, 4, 42. V, 2, 41. Merc. v. 125. 166. Merc. v. 597. Pseud. I, 2, 67, 71. II, 2, 5. v. 916. Men. I, 1, 18, II, 3, 33. v. 588. Most. I, 3, 109. V, 2, 21. Pers. I, 3, 87: *nimis* longum loquor. IV, 4, 74: *Nimis* pavebam. Merc. III, 1, 3: *nimis stulte* facis. Pseud. v. 249: nimis superbe. BA. Nimis molestu's. 1, 3, 65: *Nimis miser* sum. Pseud. v. 912: *nimis* metuebam *male*. IV, 8, 6: *Nimis* illic mortalis doctust, *nimis* vorsutus, *nimis* malus. Men. I, 1, 5: *Nimis stulte* faciunt. IV, 3, 22: *Nimis iracunde* hercle tandem. V, 1, 1: *Nimis stulte* dudum feci. 2, 8: *nimis* longus sermost. V, 5, 61: *nimis* proventumst *nequiter*. V, 7, 30: *Nimis bene* ora commetavi. Most. I, 3, 20: *Nimis* tu quidem stulta's mulier. Most. I, 3, 134: Nam si pulcrast, *nimis* ornatast. PH. *Nimis* diu abstineo manum. II, 2, 79: *Nimis* quam formido. Caecil. Stat. Obolostates fr. 7: *nimis* tandem hoc quidem fit *verniliter*. Inc. fab. fr. 8: *nimis* audacem *nimis*que bardum barbarum. Plaut. Pseud. III, 1, 8 nitidiuscule. Ennii Achilles fr. 1 *ociter*. Ennii inc. trag. fragm. 1, v. 417 *omnino*. Plaut. Trin. III, 2, 27: Ne *omnino* inopiam Cives obiectare possint tibi. Caecil. Stat. Imbrii fr. 6 *opipare*. Plaut. Pseud. II, 3, 4 *opportune*, item Most. V, 1, 29. Pers. I, 3, 21: *opportune* adveuisti mihi. Caecil. Stat. Fallacia fr. 6 *Ossiculatim*. Plaut. Pseud. v. 920 et Most. v. 815 *otiose*. Caecil. Stat. Obolostates fr. 8, v. 133 *Palliolatim*. Plaut. Pseud. v. 1266 *parce*. Ennii Athamantis fr. v. 150 *pariter*, item Hecubae fr. 4, v. 230, Plaut. Pseud. II, 4, 18. III, 2, 70 et 71. Merc. V, 2, 41. Aul. prol. v. 22: filium *Pariter* moratum, *ut* pater avosque huius fuit. Men. V, 1, 52: Ecastor *pariter* hoc atque

alias res soles. 9, 24 pariter, item Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 1. Terent. Adelph. V, 8, 34: Nunc mihi germanu's *pariter* animo et corpore. Plaut. Aul. III, 4, 7: Qui erat anui peculiaris, perdidit *penissume.* Plaut. Pseud. v. 577: omnes res *perinde* sunt, *Ut* agas, eas *ut* magni facias. Plaut. Pseud. II, 3, 13: *proinde ut* quisque fortuna utitur, *Ita* praecellet. Trin. v. 65: *proinde ut* diu vivitur, *bene* vivitur. Amph. I, 3, 19: *proinde ut* hic te *ecflictim* deperit, ad. q. l. vide Lindem. Men. V, 5, 50: *Proinde ut* insanire video. Most. II, 1, 13: *proinde uti* nunc Ego esse autumo. Terent. Phorm. II, 3, 35: *proinde* expiscare, quasi non nosses. Heaut. I, 1, 13: *proinde* quasi nemo siet. Ennii Hecubae fr. 4 *perverse.* — *Pervorse* Plaut. Most. IV, 2, 36. Pers. III, 1, 40. Merc. III, 3, 12. II. 2, 20: *Pervorse* vides. — *Placide* Naev. Danae fr. 2. Plaut. Pseud. IV, 1, 16. v. 242: placide. Ib.: Quid, malum, tam *placide* is, puere? Merc. v. 136. v. 169. I, 2, 47. I, 2, 65: *Placide* pulta. — *Plane* Plaut. Pseud. IV, 7, 115. Men. I, 3, 23. II, 1, 27. IV, 2, 104. Most. I, 3, 37. Most. v. 236: sagina *planest.* III, 1, 5. Pers. I, 2, 12: *planen* loquor? V, 2, 57 plane. Merc. II, 2, 43. Pseud. IV, 7, 73 et I, 3, 131 Planisssume. Plaut. Most. I, 1, 23 *pollucibiliter.* Caecil. Stat. Obolostates fr. 4, v. 125 *Populatim.* Plaut. Most. I, 3, 32 *Praecipue.* Plaut. Most. II, 2, 69: Quia *praemature* vita careo. — *Praeut* Plaut. Men. v. 376. V, 5, 33. Naevius in Acontizomeno fr. 1: Acontizemenos fabula est *prime* proba. cf. Charis. 188. Plaut. Mil. III, 1, 199: Est *prime* cata, h. e. apprime, inprimis, egregie, ante omnes. Plaut. Pseud. v. 218: tam *probe* oleo onustos. IV, 2, 14 et V, 1, 7 et v. 1274 et v. 698 et Most. v. 736 et 870 et 1067 et Pers. v. 173 et I, 3, 43 et ib. v. 76 et IV, 4, 98 et V, 1, 4 et v. 853 probe, item Curc. III, 16. Men. II, 3, 34. Most. V, 2, 57. Men. II, 3, 86: periit *probe.* III, 2, 1 sq.: *probe Lepide*que. Men. v. 641: rem novit *probe.* Pers. IV, 3, 12: Itaque huic insidiae paratae sunt *probe.* v. 667: praedatu's *probe.* Most. I, 1, 4: Ego pol te ruri, si vivam, ulciscar *probe.* Most. II, 1, 19: Factae *probe* examussim. I, 4, 28: Unde homo ebrius *probe.* II, 2, 42: Tutum *probe*st. V, 1, 59: *Probe* Med emunxti. Pers. I, 1, 23: Hau *probe.* Ennii annal. l. VI, fr. 18, v. 215 *prognariter* (Nonius p. 150, 6: = strenue fortiter et constanter.) Plaut. Pers. IV, 4, 39 prognariter. Caecil. Stat. Plocium fr. 6 *Properatim.* Plaut. Pseud. II, 4, 34 *propere*, item Men. V, 5, 43. Most. II, 1, 44. Caecil.

Stat. Meretrix fr. 1. — *Prospere* Plaut. Most. v. 734. — Ennii Pancratiastes fr. 1: *proterviter*. Priscianus XV p. 1010 P. (I p. 621 K.) [Ennii fr. inc. libr. 40 ap. Vahlen.]: „Ennius proterviter, ignaviter, inimiciter, iracunditer, superbiter, temeriter, praeclariter, torviter, puriter, reverecunditer, miseriter, prosperiter.“ — *Prothume* Plaut. Pseud. V, 1, 23. — *Prudenter* Ennius annal. l. VII, v. 255. *Pueriliter* Plaut. Pers. IV, 4, 42. *Pulcre* Plaut. Pseud. v. 926. Mercat. III, 3, 22: quin ergo imus atque obsonium Curamus, *pulcre* ut simus? Pulcre Men. v. 472. Most. I, 1, 51. Pers. v. 608. v. 554. IV, 4, 31. 38. Merc. II, 4, 17. III, 4, 19. Merc. v. 901: *pulcre*que. Liv. Andronicus fr. Terei 1: *Rarenter* venio. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 2 rarenter, item Caecil. Stat. Pausimachus fr. 1. Plocium fr. 15. — Plaut. Amph. V, 1, 60 *recessim*, h. e. retro, v. Boxhorn. Ennii annal. inc. sedis fragm. 10: *recte*, item Andromacha Aechmalotis fr. 1. Plaut. Pseud. I, 3, 55: Non periclumst nequid *recte* monstres. — Recte Men. I, 1, 11. II, 1, 71. v. 72: Tum demum sciam *Recte* monuisse, si tu *recte* caveris. II, 3, 32. v. 74: Hercle quin tu *recte* dicis. Pseud. I, 5, 81: *recte* ego meam rem sapio, Callipho. IV, 2, 33 recte. IV, 4, 12: *recte* mones. IV, 6, 23: nec *recte* dicere. IV, 7, 57 recte. Merc. II, 3, 33: *Recte*, pater, ad q. l. Taubmannus: „Quasi dicat: Non festino, pater. *Recte* enim usurpabant interdum veteres, cum negare vellent, negationis tamen particulam religione obstricti ponere nollent.“ Merc. v. 418: Set quid illa nunc fiet? *recte* ego emi. — Recte Men. V, 2, 51. 7, 34. 47. 9, 33. Most. v. 240. III, 3, 23. Pers. I, 2, 26. II, 2, 3. III, 1, 22. IV, 3, 69. Merc. V, 4, 43. V, 4, 47. Merc. v. 373. II, 3, 77 (v. 412). II, 3, 111. Most. I, 3, 116: Quia ecastor mulier *recte* olet, ubi nil olet. Most. v. 842: *recte* edepol mones. Pers. IV, 1, 2: Solet illa *recte* sum manus succedere. IV, 3, 34: Ego valeo *recte*. Terent. Eun. II, 3, 50: rogo numquid velit. *Recte*, inquit: abeo, ad q. l. Ruhnkenius (cf. Herz. ad Caes. p. 512, qui comparat Graecorum *κάλλιστα* s. *καλῶς εἶπες*): „elegantissima formula respondendi, qua vel gratias agimus oblato beneficio non utentes, vel comiter et urbane aliquid recusamus.“ Hec. III, 2, 20: quid es tam tristis? PAM. *Recte*, mater, ad q. l. Donatus: „Sic loquimur, cum sine iniuria interrogantis aliquid reticemus.“ Affero etiam verba Gronovii ad Plaut. Captiv. II, 2, 104: „*εὐφημίας* est,

quod in discessu interroganti, *Numquid vis*, malebant respondere *Recte* quam *Nihil*. Et tamen hoc *Recte* sensu eodem est quo *Nihil*: nimirum in primo: nihil volo, nisi vos recte rem gerere, recte se omnia habere. Aut adeo in omnibus: Recte omnia se habent." — *Regifice* Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 122. *Saeviter* Ennii Hectoris lustra fr. 6, item Phoenicis fr. 9. Plaut. Pseud. v. 1290: *saeviter blanditer*ne. — *Sane* Plaut. Merc. II, 4, 17. IV, 4, 17. Most. III, 1, 96. Merc. v. 541. IV, 1, 11. v. 922. Men. V, 2, 108. Merc. III, 1, 2. Most. III, 2, 74: sane bene. Pers. II, 2, 16: I sane. Amph. I, 1, 292: *sane* sapio et sentio, h. e. saniter, ut sani homines solent. Pseud. II, 2, 67: *Sane* sapis. Men. V, 2, 39: *Sane* sapit. Men. II, 2, 70. Pseud. II, 2, 69: *Sane* censeo. Terent. Hec. I, 2, 68: Diebus *sane* pauculis Post Pamphilus me solum seducit foras. Eun. III, 5, 59: *Sane* hercle *ut* dicis. Hec. III, 5, 9: *Sane* hercle homo voluptati obsequens Fuit. — *Sapienter* Plaut. Men. V, 7, 2. Pers. III, 1, 47. v. 639. Merc. III, 3, 20. Pers. III, 3, 42: Sapienter sane. — *Satis* Naevii bell. Pun. fr. inc. 8 p. 18 Vahlen. Plaut. Men. V, 1, 30: *satin'* haec *recte* fabulor? V, 5, 42. Most. I, 3, 10: *satin'* haec me vestis deceat. v. 97 satin. v. 125: Agedum, contempla aurum et pallam, *satin'* haec me deceat, Scapha. v. 135: Ornata's *satis*. II, 1, 42: *Satin'* habes. III, 1, 116: *satin* intellegis? 2, 20: *sat* scio. 2, 142: *satis* boni. III, 3, 24: *Sat* sapio. V, 1, 60: satine recte. Pers. I, 1, 10 satis. I, 1, 18: *Satin'* ergo ex sententia? Ib.: Si eveniunt quae exopto, *satis*. v. 23: *Satin* tu usque valuisti? II, 1, 4: *sat* — spectatam. Pers. II, 2, 1: *Satin'* haec tibi sunt plana et certa? *satin'* haec meministi et tenes? 5, 4 Satin'. Pers. v. 490: *satis* credo. v. 547: *Sat* edepol concinnast facie. IV, 4, 1 Satin'. Pers. v. 559 sat. IV, 6, 4: Ne non *satis* esses leno. V, 2, 44. v. 841: Nec *sat* liber sibi videtur nec *sat* frugi nec *sat* honestus. v. 603: *Satis recte* mones. II, 4, 27: *Satin'* istuc mandatumst? IV, 1, 16: *Satin* tu sana's? Merc. II, 3, 69: satis honeste. Merc. IV, 4, 15 Satis. II, 3, 3 Satin. Merc. v. 370 satis. v. 382 sat, item III, 4, 70. Poen. I, 2, 6: Neque eis ulla ornandi *satis* satietas est. Pseud. v. 914 satis. V, 1, 28: satis facete. Pers. v. 465: Set *satine* meditati estis? v. 547 Sat. Men. v. 621: *Satin'* hoc est tibi? IV, 2, 92: *satin'* hoc est tibi? Pseud. I, 3, 154: *sat sic* longae fiunt fabulae. Men. v. 602 sq.: *Satin'* audis quae illic loquitur? MA. *Satis*. Men. II, 2, 44: *Satin* hoc,

quod vides, Tribus opsonatumst. III, 2, 45: *Satin'* sanus es? Satis Men. II, 2, 39. 3, 39. Men. v. 604. 825. Merc. II, 4, 13: *Satin' ut* oblitus fui Tibi me narravisse, quae formula sic supplenda est: Satisne verum est ut cett., ita ut fere idem significet quod *nonne.* Pers. IV, 4, 106: *Satin' ut* meminit libertatis? Men. I, 2, 67: *Satin' ut* occaecatust prae huius corporis candoribus? Men. v. 522 sq.: *satin', ut* quemque conspicor, *Ita* me ludificant? Most. I, 1, 73: *Satin'* abiit. Caecil. Stat. Obolostates fr. 5, v. 127 satis. Hypobolimaeus fr. 2 sat. — *Scite* Plaut. Merc. III, 1, 28. Cas. III, 1, 8: nimium *scite* scitus es. Pers. 633 scitissume. Cato R. R. c. 5: Nam res rustica *sic* est. C. 82: Spaeritam *sic* facito, *ita uti* spiram, nisi *sic* fingito. C. 1, §. 1: *sic* in animo habeto, uti ne *cupide* emas. (Omnibus hic locis *sic* ad ea quae sequuntur, refertur). Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 90 Sic. fr. 72, v. 115: *sic* memorant. l. VII, fr. 10, v. 256 sic, item l. X, fr. 5. l. XVIII, fr. 7: Sic ut, item annal. inc. sedis fragm. 51, v. 503. Alexandri fr. 10, v. 96: qui te *sic* tractavere. Medeae exulis fr. 2, v. 290 sic, item Melanippe fr. 4, Euhemerus fr. 11, l. 51. Plaut. Amph. II, 1, 57: *Sic* sum, *ut* vides, de qua formula vide Taubmannum. Epid. III, 3, 39: Ego illic me autem *sic* adsimulabam, quasi Stolidum. Mil. IV, 2, 30: Quid? ego astabo hic tantisper cum hac forma et factis *sic frustra*, ubi Taubmannus recte dicit *sic* *δεικτικῶς* positum esse. Mil. III, 2, 40: Ibi erat bilibris aula *sic* propter cados, ad q. l. Lindem.: „His verbis addit actor gestum demonstrantis.“ Most. I, 4, 32: *Sic* sine eumpse. IV, 3, 35: *Sic* dixit mihi. V, 1, 54 Sic, item Merc. V, 2, 108 (bis). Most. V, 2, 8: *Sic* face. Bacch. V, 2, 69: sine *sic*, ad q. l. vide Taubm. Pseud. I, 2, 21: hem *sic* datur. I, 3, 102 Sic. Pseud. v. 449 Sic. I, 5, 62: Iam *sic* sino Iratus sit. Pseud. v. 542 et II, 2, 35 sic. II, 3, 11: set profecto hoc *sic* erit. II, 4, 59 et v. 927 sic. v. 1129: *sic* scelestu's. v. 1275: Sic palliolatim. v. 1298 sic. v. 1301: *sic* sine. I, 3, 86: *Sicin* mi aps te *bene* merenti *male* refertur gratia? V, 1, 1: *sicine*, item Pers. I, 1, 43. Men. I, 2, 22: *Sic* huic decet dari *facete* verba custodi catae. 3, 14: salta *sic* cum palla postea. II, 3, 1. III, 2, 30. Men. v. 569: *sic* censeo. v. 626 sq.: *sic* datur. PE. *Sic* datur. IV, 2, 94: set *sic* utundam dedi. V, 7, 39. Most. I, 1, 68: Dum interea *sic* sit. I, 3, 32. Sic Most. II, 2, 20. III, 1, 89. Most. v. 725. IV, 3, 40: Haec res *sic* est, *ut* narro tibi.

Pers. II, 4, 4. IV, 1, 4. Merc. IV, 3, 20. IV, 4, 45. 46. Merc. I, 1, 91. II, 1, 42: *sic* est. Merc. 356. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 23, v. 271 sic. Terent. Andr. I, 1, 35: *Sic* vita erat. Andr. V, 4, 16: *Sic*, Crito, est hic. Phorm. III, 2, 42: *sic* sum. Phorm. I, 2, 20: *Sic* est ingenium. Hec. III, 5, 10: qui *sic* sunt. Eun. III, 5, 54: ego limis specto *Sic* per flabellum clanculum. Heaut. III, 1, 54: *Sic* me di amabunt, *ut* me tuarum miseritumst, Menedeme, fortunarum. — *Sicut* Ennii annal. l. X, fr. 7. Annal. inc. sedis fragm. 66. Plaut. Mil. IV. 1, 27: *sicut* soror Eius huc gemina venit Ephesum et mater arcessuntque eam, ad q. l. Lindemannus: *Sicut* indicat ad eum modum, quo illud, posse et hoc fieri. Igitur *sicut* — *arcessunt* proprie sic explicanda: Ad eundem modum, eadem ratione, qua illi arcessunt, poteris illam abs te abire iubere, quo lubet. Pertinet igitur part. *sicut* proxime ad verbum *lubet*. Du kannst sie ja gehen lassen, wohin sie will; wie denn gerade ihre Schwester und Mutter angekommen sind, um sie zu holen." Lamb. ad. Poen. V, 2, 97: sunt quaedam vocabula in comicis, qui negligentiorem vulgi sermonem imitantur, quorum vis occulta *γεωμετρικῶς* ostendi non potest. Cuiusmodi Mil. IV, 1, 27." Pseud. I, 3, 140 Sicut, item Most. II, 1, 34. 69. III, 2, 84. Pers. I, 3, 57. Men. prol. v. 74. Men. v. 588. Most. III, 1, 14: *Sicut* mi habet. Plaut. Men. I, 2, 37: Ecquid adsimulo *similiter?* Pseud. I, 3, 148: *simulter* itidem ut. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 5 *sincere*. Caecil. Stat. Rastraria fr. 3 *singulatim*. Plaut. Pers. IV, 1, 1 et Pseud. v. 942: *sobrie*. Ennii Aiax fr. 4: Qui rem cum Achivis gesserunt *statim*. (Nonius p. 393, 13 „*statim* producta prima syllaba a stando, perseverantur et aequaliter significat. Terent. Phorm. V, 3, 7. Plautus Amph. I, 1, 84, idem in eadem I, 1, 120, Ennius Aiace . . . "). — *Strenue* Plaut. Pseud. I, 5, 93. IV, 7, 79: *strenue* mehercle isti. — *Stulte* Plaut. Most. I, 3, 30. Pers. III, 1, 47. Men. II, 3, 84. Pseud. III, 2, 1. IV, 1, 5. Men. V, 9, 14: si quid *stulte* dixi. Pseud. I, 3, 9: non iucundumst, nisi amans facit *stulte*. Ennii Hectoris lustra fr. 13: *sublimiter* Quadrupedantes. Plaut. Pseud. IV, 7, 113 *sucophantiose*. Plaut. Merc. V, 4, 38 *superbe*. Naevii bell. Pun. l. VI, fr. 2: Superbiter contemptim. Plaut. Pers. V, 1, 20 *tarde*, item Pseud. v. 1032. — Ennii Eumenidum fr. 5, v. 189 *temere*. Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 4: Quaeso, ne *temere* hanc rem agas, ne *iracunditer*. Iuventius inc. fab. fr. 3: caput

ei *testatim* diffregero. Naev. bell. Pun. fr. inc. 10 p. 19 Vahlen. *Topper* (= cito, fortasse, celeriter, temere). Ennii annal. l. I, fr. 56: tam *torviter*. Ennii annal. l. XVI, fr. 22 *tractim*. Plaut. Pers. V, 1, 20 *tarde*. Plaut. Most. II, 1, 67: *Tranquille* cuncta ut provenant et sine malo. Plaut. Amph. II, 1, 4 *tuatim*, h. e. tuo more, ad q. l. vide interpretes. Plaut. Most. v. 146 *umide*. Leges XII tabb., V, fr. 3: *Uti* legassit super pecunia tutelave suae rei, *ita* ius esto. Naevii Danae fr. 7: *Ut* quisque est meritus. Cato R. R. c. 34: *uti* quisque locus frigidissimus — erit. Sic Gesnerus scribi vult pro vulg. *ubi*, quod Schneiderus reliquit quidem in textu, sed ita tamen ut probaret lectionem Gesneri. C. 78: In balteo tracta ex caseo, ad eundem modum facito, *uti* placentum sine melle. C. 80: Encytum ad eundem modum facito, *uti* globos. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 87: vel *uti*. l. VI, fr. 5 uti. l. IX, fr. 16 vel *ut*. l. XVII, fr. 5 vel *uti*. l. XVIII, fr. 2 vel *ut*. Achilles fr. 8, v. 23 *ut*. Thyestis fr. 12: *ut* omnia in me conglomeras mala! Euhemerus fr. 3, lin. 23: *ut* scripta sunt. Ennii fr. inc. libr. 10: *ut* aiunt. — *Ut* Plaut. Merc. v. 351. 386. II, 3, 57. 58. 75. 79. Merc. v. 554. III, 4, 76: *Ut* corripuit se. Merc. v. 698: *ut* iusseram. v. 816. V, 2, 10. Merc. v. 875: *ut* istuc properas. v. 880. 881. V, 4, 13. 30. V, 2, 107: *Ut* valuisti? Aul. IV, 9, 18: Atque hic quidem Eucliost, *ut* opinor (sic Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 25). Truc. II, 2, 9. Poen. V, 4, 27: *Ut* volupest homini. Poen. V, 3, 53: Sed *ut* astu sum adgressus ad eas! 5, 15: *Ut* nequeo te *satis* conplecti, mi pater! Truc. II, 2, 43:

Erilis noster filius apud vos Strabax
Ut pereat, *ut* eum inliciatis[**]) in malam fraudem et praemium.

Mil. IV, 5, 4: *Ut* multa verba fecit, lenta *ut* materies fuit. Fragm. Cistellariae p. 476, v. 8: Non quasi, *ut* haec sunt cett. Rud. IV, 4, 55: *Ut* tute's, *item* omnis censes esse? Cas. V, 1, 8: Nec fallaciam astutiorem ullus fecit Poeta atque *ut* haec est *fabre* facta a nobis. Amph. III, 4, 9: *Ut* filium bonum patri esse oportet, *item* ego sum patri. Capt. II, 1, 37: Ero *ut* me voles esse. III, 4, 47: *Ut* scelestus, Hegio, nunc iste [te] ludos facit. Rud. I, 2, 75: *Ut* adflictantur miserae. II, 3, 33 sq.: *ut* ego amo te, Mea Ampelisca: *ut* dulcis es: *ut* mulsa dicta dicis. 4, 8: *Ut* in ocellis hilaritudost. Merc. II, 1, 16: oppido Mihi illud videri

---

[**]) *ΔΘ*pg *iniciatis*, et sic fortasse etiam scribendum.

mirum, *ut* una illaec capra Uxoris dotem simiae ambadederit. Epid. V, 2, 53: *ut* acerbumst, pro benefactis quom mali messim metas. Bacch. V, 2, 63: nil paenitet *ut* sim acceptus. Amph. prol. v. 104: Nam ego vos novisse credo iam *ut* sit meus pater, h. e. qualis, cf. Taubm. Amph. II, 2, 203: (iuro) — *Ut* mi extra unum te mortalis nemo corpus corpore Contigit, cf. Lindem., qui docet hoc non pro simplici acc. c. inf. positum esse. Amph. II, 1, 24: *ut* opinor. Men. prol. v. 30: Mortales multi, *ut* ad ludos, convenerant. I, 2, 10: nunc adeo, *ut* facturus, dicam. Men. v. 160: *ut* ego opinor. Men. v. 169: *ut lepide* fastidis. I, 3, 7: *Ut* ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi *male*. v. 23: *ut* ratio redditur. Men. v. 359: *ut* meret. v. 365: *Ut* iussisti atque *ut* voluisti. v. 367. v. 433: Scio *ut* me dices. III, 2, 26. Men. v. 519: *ut* sit gesta. v. 571 sq.: *Ut* hoc utimur *maxume* more moro — Atque *uti*, quique sunt optumi maxumi, morem habent hunce. IV, 2, 98. 3, 5: *ut* factumst. V, 2, 1: *Ut* aetas meast atque *ut* hoc usus factost. v. 6. v. 57: *ut* factumst. Men. v. 828: *ut* viridis exoritur colos Ex temporibus. v. 829: *ut* oculi scintillant. Most. I, 3, 111. IV, 3, 40: *ut* narro tibi. Capt. I, 2, 62: *Ut* saepe summa ingenia in occulto latent. Truc. II, 4, 3: *Ut* tota floret! *ut* olet! *ut nitide* nitet. Mil. II, 4, 48: *Ut* ad id exemplum somnium consimile somniavit, Atque *ut* tu suspicatus es te eam vidisse ausculantem, ad q. l. Lindem.: „Verba *atque ut tu suspicatus es* pendent ab illis: *ad id exemplum*. Ad eum modum, quo tu s. e. Ceterum *atque ut* abundanter; *ut* poterat omitti, quod rarissime apponitur.“ Trin. v. 51: *ut* valet? v. 63: Habeas *ut* nanctu's. Pseud. I, 2, 65: *ut* memorant. Pseud. v. 240: ut — ita. II. 1, 1: *ut* mihi — *lepide* omnia *prospere*que eveniunt. II, 2, 2 et II, 2, 66 et v. 707 et II, 4, 59 et III, 2, 9 et III, 2, 93 *ut*. IV, 1, 5: *ut* [ego] opinor. v. 7: ut magnifice. Pseud. v. 946: *Ut* ego hodie te accipiam *lepide*. IV, 2, 23: *Ut* vestitu's. v. 50: *ut* occepisti. IV, 4, 1: nescis *ut* sit res, Phoenicium. IV, 6, 10: *ut* promissit. Pseud. v. 1114: *ut* mi inperatumst. Men. V, 2, 78: *Ut* pandiculans oscitatur. v. 108. V, 5, 8. v. 21: Audin tu, *ut* deliramenta loquitur? v. 46: Age, *ut* lubet. Men. v. 981. v. 982: alii, *ut* esse in suam rem ducunt, *ita* sint. v. 986: *ut* iusserat. V, 9, 22: *ut* suspicor. v. 85: *ut* iusti. v. 90: faciam *ut* tu voles. Most. v. 149: Cor dolet, quom scio *ut* nunc sum atque *ut* fui. I, 3, 15: Ut lepide. v. 16: contempla, *ut* haec me deceat. v. 57. 70. Most. v. 237:

ut sim parcus. I, 3, 114: *Ut lepide* atque *astute* in mentem venit de speculo malae. v. 122: *Ut perdocte* cuncta callet. Most. II, 2, 19. v. 49. v. 94: *ut* occepisti. III, 2, 19. v. 29: *Ut* vales? v. 736: *ut* voluimus. v. 109: Set *ut* maestus est. Most. III, 2, 124: uti. Most. v. 815: *ut* lubet. v. 830: *ut* conivent. v. 832. III, 2, 168: *ut placide* accubat. v. 169: Iam *ut* lubet. Most. v. 872. v. 886: Vide simia *ut* fastidit. v. 901: esse *ut* addecet Nequam homines. III, 3, 25: Faciam *ut* voles. Most. v. 932: Dicam, *ut* hic res siut quietae atque hunc *ut* hinc amoverim. v. 1090: Experiar, *ut* opinor. V, 2, 12: *ut* meruisti. v. 50: viden *ut* astat furcifer? Pers. I, 1, 17: *Ut* vales? TOX. *Ut* queo. 3, 11: *Ut* ordine omnem rem tenet. v. 22: *ut* vales? v. 24: *ut* digna's. v. 25: *ut* digna's. v. 31. v. 32: confitere, *ut* te autumo? II, 4, 3: *ut* ego opinor. v. 14. 5, 8: *ut* valetur? v. 27: Utere *ut* vis. III, 1, 23. v. 52: et *ut* vi surpta fueris? IV, 1, 3. Pers. v. 463. v. 464: *ut graphice* decet. IV, 3, 7: *ut* ego hodie fui benignus, *ut* ego multis credidi. IV, 3, 49: Set *ut* occepisti. Pers. II, 2, 11: Scio fide hercle erili *ut* soleat inpudicitia opprobrari. Pseud. v. 1297: Non vides med *uti madide* madeam? Pseud. v. 1116: mansi *ut* iusserat. V, 1, 24 *ut*. Pseud. v. 1310: *ut probe* tactus Balliost. v. 1311: Quae tibi dixi *ut* ecfecta reddidi? v. 1312 ut. Pers. v. 547: *Ut contemptim* carnufex. v. 553. IV, 4, 27. 28. — v. 609: curabo *ut* voles. IV, 4, 58. 64: *ut* accepi. v. 71: *Ut* habet sapiens cor. v. 78: *Ut* mihi mater dixit. V, 1, 23. 2, 18. — v. 804. 809. 811. 812. Merc. v. 10. 4. 5. 12. I, 1, 62: *ut* ego. I, 1, 90: quasi *uti*. I, 1, 93: *ut* volui. v. 167: *ut* palpatur. I, 2, 100: *ut* sit gesta res. II, 1, 39: *ut* insani solent. II, 1, 41. Caecil. Stat. Plocium fr. 11: Vivas, *ut* possis, quando non quis *ut* velis. Synephebi fr. 1, v. 206: *ut* inde auferam. Hypobolimaeus fr. 5: Quos neque *ut* adprendas, neque *uti* dimittas scias. Terent. Andr. I, 5, 10: Adeon hominem esse invenustum aut infelicem quemquam, ut ego sum. Eun. I, 2, 48: scis — mea consilia *ut* tibi credam omnia. IV, 3, 6: *Ut* ego unguibus facile illi in oculos involem venefico! Andr. II, 1, 3: *Ut* animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit, *Ita*... Eun. IV, 4, 3: Illud vide, os *ut* sibi distorsit carnufex. 7, 12: *ut* hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco. Adelph. III, 3, 45: *Ut* quisque suom volt esse, *itast*. IV, 1, 14: Hisce opera *ut* data sit. Hec. I, 2, 70: Narratque, *ut* virgo ab se integra etiam tum siet. Hec. IV, 1, 52: *ut* hic laturus hoc

sit, si ipsam rem *ut* siet resciverit, Non edepol clam me est. Eun. II, 2, 43: *Ut* falsus animist. Phorm. I, 2, 5: Praesertim *ut* nunc sunt mores: adeo res redit, Siquis quid reddit, magna habendast gratia. Eun. III, 3, 19: Eam sese intendit esse, *uti*st audacia. Plaut. Epid. I, 1, 47: *Utcunque* in alto ventust, Epidice, exin velum vortitur. Poen. III, 5, 9: *Utquomque*st (sic Δp) ventus, exin velum vortitur. Plaut. Bacch. v. 1201: *utut* est. Pseud. I, 3, 34: *ututi* res sunt ceterae. v. 76: *utut* est. Plaut. Pseud. I, 3, 110 et 130 *Valide,* item Pers. III, 3, 22. Merc. v. 51. Merc. I, 1, 42: Amare *valide* coepi. Merc. I, 1, 102 *valde.* Plaut. Most. v. 841 et Merc. v. 923 *vehementer.* Plaut. Pseud. III, 1, 5 et Most. I, 3, 3 et Merc. II, 1, 3 *velut.* Most. III, 16 *veluti.* Ennii Hecuba fr. 11: *verecunde* et *modice.* Plaut. Pseud. I, 5, 145 *vicissim.* Naevii bell. Pun. l. IV, fr. 2 *Vicissatim* (ap. Non. p. 183, 15, = per vices). Plaut. Pseud. I, 5, 26 *viritim.* Ennii Andromedae fr. 12, v. 145 *Visceratim.*

38. *Ablativus modi attributiva significatione positus. Silentio* Ennii Satur. l. III, fr. 4, v. 10: mundus caeli vastus constitit *silentio.* — *Iure* Plaut. Amph. I, 1, 96: proterunt hostium copias *Iure* iniustas, ubi *iure* ad verbum referendum est. Men. V, 1, 18: Itaque adeo *iure* coepta appellarist Canes. Most. III, 2, 24: Te ipse *iure optumo* incursites licet. — *Voluntate* Livius Andronicus fr. 4 Terei: mea voluntate. Plaut. Stich. I, 1, 2: Qui manet ut moneatur — Nec *voluntate* id facere meminit, servos is habitu hau probost, ad q. l. Dissald: „h. e. ut loquitur alias, a se, sua sponte, nullo alio monente." Mil. IV, 3, 31: Quin si *voluntate* nolet, vi extrudam foras. Men. IV, 2, 80: Quando nil pudet Neque vis *tua voluntate* ipse profiteri. Terent. Adelph. III, 4, 44: Quod ius vos cogit, id *voluntate* inpetret. *Sponte* Plaut. Truc. II, 6, 46: neque etiam queo Pedibus *mea sponte* ambulare. Lamb.: *„Mea sponte,* per me, meis viribus."

Modo. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 18: quo modo. Agitatoria fr. 4: Quo modo. Cato R. R. c. 5: pro noxa *bono modo* vindicet. C. 6: Id *hoc modo* serito. C. 7: item pira *eodem modo* facias. C. 10: *Quomodo* oletum agri iugerum CCXI. instruere oportet. C. 11: *Quomodo* vineam iugerum C. instruere oportet. Cato ap. Festum v. *Struere* (Lion. p. 85): Iure, lege, libertate, re publica communiter uti oportet, gloria atque honore, *quomodo* sibi quisque struxit. Ennii Euhemeri fr. 11, 63: Hoc modo. Ennii fr. Athamantis ap. Vahlen. v. 152: Bacchico — modo. Alcumaeo

fr. 12: *Multis* sum *modis* circumventus. Plaut. Epid. I, 1, 79: Neque nunc, *quomodo* me expeditum ex impedito ego faciam, Consilium placet (ubi solum *quo* sufficiebat). Amph. II, 2, 105: quo modo? Truc. II, 4, 65. Poen. V, 4, 75: *quo modo* vos furta facitis multa *Quo*que *modo* huiusce filias apud vos habetis servas.[44]) Pseud. v. 1277: hoc modo. v. 1286: quo modo? Pseud. v. 259: quam ego *malis* perdidi *modis*. v. 343: Quo modo? I, 5, 59 sq.: *alio modo* — atque. v. 156: Novo modo. II, 3, 9 et II, 4, 30: Quo modo. III, 1, 21: aliquo modo. IV, 6, 13: Omnibus modis. V, 1, 23: Hoc — modo. Merc. V, 4, 61: bono — modo. Merc. II, 1, 1: Miris modis. II, 2, 59: Huic persuadere *quo modo* nunc potis siem. IV, 5, 11: Quo modo? Merc. v. 919: *Omnibus* me ludificatur hic *modis*. Pers. III, 1, 46: *meo* si liceat *modo*. Pers. V, 2, 18 et 17: quomodo. Pers. III, 1, 31: meo modo — tuo. Most. V, 2, 3: *Quo*que *modo*. V, 2, 25: quibus modis. Most. v. 738: Quo modo? TR. Pessumo. Most. v. 458: *Quomodo* pultare potui, si non tangerem? Most. I, 1, 51: miseris modis. Most. I, 1, 25: *Hocine modo* hic rem curatam offendet suam? Men. I, 1, 8: aliquo modo. II, 2, 42: illoc modo. V, 2, 31: nullo modo. v. 827: quae molestast mihi *quoquo modo*. Men. V, 7, 50: Nimium mira mihi quidem hodie exorta sunt *miris modis*. 9, 67: Quomodo. v. 80: *Quomodo* haec ad te pervenit? Most. I, 3, 26: *quomodo* adiurasti? II, 1, 74: aliquo modo. Most. v. 1014: istoc — modo. IV, 3, 39: indignis modis. Men. II, 1, 25: non *tuo* hoc fiet *modo*. Most. v. 320: Semper *istoc modo* [tute] moratu's. Fleckeis. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1. p. 45 haec affert exempla: *quo modo* Trin. 602. 855. Epid. V, 2, 41. Aul. IV, 1, 11: *Eodem modo* servom ratem esse amanti ero aequom censui. Asin. I, 2, 26: *Meo* loquar *modo* quae volam, quoniam intus non licitumst mihi. — *Ratione* Plaut. Merc. I, 1, 56: optuma (ratione, praecedit enim *Rationem*), h. e. quae ipse optuma ratione invenisset. Terent. Eun. II, 3, 31: *Qua ratione* amisisti? — *More* Ennii Telamonis fr. 4: *More antiquo* audibo. Plaut. Merc. prol. v. 3: *more* maiorum. Bacch. IV, 10, 4: fui ego illa aetate et feci illa omnia, set *more modesto*. Terent. Andr. V, 6, 3: *More* hominum evenit. Andr. I, 1, 125: *alieno more* vivendumst mihi.

---

[44]) Sic bene emendavit Herm. el. d. m. p. 154, quum vulgo legantur coniunctivi *faciatis* et *habeatis*. Sed *habetis* est in Δp.

Cato R. R. c. 5: et illi *animo aequiore* facient. *Astu* Plaut. Most. V, 1, 21. Pers. I, 3, 68: Praemonstra docte, praecipe *astu* filiae, h. e. astute. Plaut. Pers. II, 2, 17: Vola *curriculo*, h. e. propere. Most. II, 1, 15: Set ego sumne infelix, qui non curro *curriculo* domum? III, 3, 26: *Curriculo* iube in urbem veniat. Epid. I, 1, 12: *curriculo* occoepi sequi. Rud. III, 5, 20: Idum Turbalio *curriculo*. III, 6, 17: Abi sane ad litus *curriculo*. Terent. Heaut. IV, 4, 11: *curriculo* percurre. Ennii fr. Agitatoriae 2: Quasi *dedita opera* quae ego volo, ea tu non vis, quae ego nolo, ea cupis, de quo loco Charisius: „*dedita opera* declinari quidem ut nomen potest, sed tamen vim adverbii retinet." Cato R. R. c. 5: Boves *maxima diligentia* curatos habeto. Plaut. Pseud. IV, 2, 4: Ingredere in viam *dolo*. Men. II, 1, 3: non dicam *dolo*. Plaut. Mil. IV, 6, 18 est *ergo* idem q. revera, certo, cf. Lindem. ad I, 1, 63: *Ergo* mecastor pulcer est. Terent. Andr. V, 2, 9: Mihin? SI. Tibi *ergo*. Plaut. Men. v. 981: *Eo*que *exemplo* servio, tergo in rem ut arbitro esse. Pertinent huc etiam *gratiis* et *ingratiis*, quae secundum praeceptum Bentleii ad Terent. Ad. IV, 7, 26, coll. Bremio ad Nepot. p. 41. Ling. p. 51 apud Plautum et Terentium semper sic, nunquam vero *gratis* et *ingratis* scribenda sunt. Plaut. Most. I, 3, 19: Neque patiar te istanc *gratiis* laudasse. Pers. II, 4, 14. Bacch. v. 15: Ne istac me aetate sectarere *gratiis*. Asin. I, 3, 42: Hanc tibi noctem honoris caussa *gratiis* dono dabo. Asin. prol. v. 5: Age nunc reside: cave modo, ne *gratiis*. Capt. I, 2, 38: Quoius numquam voltum tranquillavi *gratiis*. Epid. III, 4, 42: fides — tibi addam dono *gratiis*. Terent. Adelph. IV, 7, 26: psaltria, — quae — Aliquo abiicienda est, si non pretio, *gratiis*. Plaut. Cas. II, 5, 7: Vobis invitis atque amborum *ingratiis*. Merc. II, 4, 11: Nimium multum scis. EU. *Tueis ingratieis*. Cist. II, 3, 82: Nunc mihi bonae necessumst esse *ingratiis*. Mil. II, 5, 40: Immo vi atque invitam *ingratiis*, Nisi *voluntate* ibis, rapiam te domum. Men. V, 8, 5 *ingratiis*. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 3: Bellum gerentes summum *summa industria*. Cato R. R. c. 5: *iniussu* domini. Plaut. Most. III, 3, 20 *ioculo*. Cato R. R. c. 3: Si rotas voles facere, tardius ducentur, sed *minore labore*. Ennii fr. inc. libr. 7: Tibicina *maximo labore* mugit. — *Merito* Plaut. Pseud. I, 5, 61. Pers. v. 254. 496. Most. IV, 2, 65. — Plaut. Asin. III, 3, 18 *inmerito meo*. — Perventum est ad *numero*, quod Rostius comm. Plaut. p. 187—199 derivans a *numerus* idem

significare volebat atque Graecum ῥυθμῷ et secundum hanc significationem sex locos Plautinos, ubi *numero* legitur, explicare studuit, sed compluribus in locis admodum contorta est explicatio. Recte Ladewigius in diurn. antiqu. a. 1844 p. 623 docuit, omnibus locis *numero* significare potius *nimium cito* (quomodo etiam Festus p. 170 ed. Mueller. illud explicat), *nimis mature*. Naevius fragm. inc. trag. 9: neminem vidi, qui *numero* sciret, quam quo scito opust. Ennii Andromeda fr. 5 ap. Nonium p. 352, 23 „*numero* significat *cito*." Plaut. Men. v. 287: Menaechme, *numero* huc advenis ad prandium. Cas. III, 5, 25: Nimium saevis. ST. *Numero* dicis, quod Weisius recte sic explicat: „nimium cito dicis me nimium saevire, nam nondum satis saevii et vehementius etiam saeviturus sum." Amph. v. 180. Mil. V, 7: Perii. PE. Haut etiam: *numero* hoc dicis, ubi Ladew. docet post *haut etiam* mente addendum esse *peristi*. Merc. IV, 3, 37: *numero* purigas, ad q. l. Salmasius: „Qui nimis cito se purgare conantur, eo ipso se videntur accusare." Caecil. Stat. fr. Aethrionis 2: *Numero* venit. (Festus p. 170 M. „Panurgus Antonius haec ait: *numero* nimium cito, celeriter nimium — — celeriter.") Plaut. Pseud. III, 2, 107: opere — maxumo. Most. II, 1, 73 sq.: maxumo Opere. Most. v. 752: Tunc te hoc orare iussit *opere maxumo*. Most. II, 2, 92: cur *tanto opere* extimueras? Terent. Eun. III, 3, 26: Thais *maxumo* Te orabat *opere*, ut cras redires. Plaut. Merc. V, 4, 3: *Optuma opportunitate* ambo atvenistis. Plaut. Amph. II, 2, 27: Certe enim me illi expectatum *optato* venturum scio. Terent. Andr. III, 3, 2: *optato* advenis. Naev. bell. Pun. lib. I, fr. 2: sacra in mensa Penatium *ordine* ponuntur. Plaut. Pseud. 1312: *ordine* [ego] scio. Men. IV, 3, 5: uxor rescivit rem omnem, ut factumst, *ordine*. Most. III, 1, 25. Pers. I, 3, 11: Ut *ordine* omnem rem tenet. *Ordine* legitur etiam Pseud. II, 3, 10 et II, 4, 71. — Naev. bell. Pun. l. I, fr. 14: *quo pacto*. Lycurg. fr. 11: dic *quo pacto* eum potiti sitis. Cato R. R. c. 1: Vicini *quo pacto* niteant. Enn. Achillis fr. 8: Neque sanguis *ullo* potis est *pacto* profluens consistere. Plaut. Pseud. I, 3, 7: *Quonam pacto* animum vincere possim? I, 1, 81: *Istocine pacto* me adiuvas? Pseud. v. 94: Profecto *nullo pacto* possum vivere, Si cett. I, 1, 108: Scis — *Quo pacto* et quantas soleam turbellas dare. I, 3, 38 et v. 1239: alio pacto. I, 4, 15: quo pacto. Pseud. v. 567: *Quo* id sim facturus *pacto*, nil etiam scio. II, 4, 65: quo — pacto.

III, 2, 9 *istoc pacto.* Merc. v. 182: Quo pacto? III, 4, 38: *eo* si *pacto* posset indagarier. II, 1, 39: eodem pacto. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 206 *quo pacto.* Marcii vatis carmen alterum ap. Macrob. sat. I, 17 (Egger. p. 111): Decemviri *graeco ritu* hostiis sacra faciant. Plaut. Men. II, 3, 44 *canterino ritu.* Caecil. Stat. fr. 7 Hymnidis: Sine suam senectutem ducat usque ad senium *sorbilo,* h. e. cum ploratu, infeliciter. Plaut. Merc. v. 135: At tibi *sortito* id optigit. Ennii fr. Athamantis v. 151: alterna vice. Ennii annal. inc. sedis fr. 47 *vulgo.* Pertinent huc etiam ablativi quidam pronominum modum significantes. Interrogativum *qui* est in his locis. Naev. Ludus fr. 1. Plaut. Men. II, 2, 62: miror, *qui* ille noverit nomen meum. Epid. II, 2, 24: *Qui* tu scis? v. 50 *qui?* v. 65 et 87 *qui* scis? v. 116: *Qui* dum? III, 1, 12: *qui* tibi lubet mihi male loqui? Rud. I, 2, 63 *Qui?* Trin. I, 2, 129 Quidum? Idem legitur Mil. II, 3, 54; Men. v. 161; Most. II, 2, 20; Most. v. 733; Bacch. v. 461. Men. v. 639: *Qui* tu misera's? II, 3, 45. V, 2, 36: *Qui* istuc, mi pater, cavere possum? 9, 61: *Qui* id potest? Most. I, 1, 55: *Qui* scis. II, 1, 28: *qui* potest? III, 1, 111: *Qui* scire possum? Rud. IV, 4, 27: Si in mari rete ego prehendi, *qui* tutum potiust quam meum? Stich. I, 2, 4: *Qui* minus meministis quod opust facto facere in aedibus? Bacch. III, 6, 34 *Qui?* Pseud. I, 3, 102 et 104 et v. 843 et v. 1123 *Qui* dum? Pseud. III, 2, 77: Quaeso *qui* possum doce Bonum animum habere —? Pseud. v. 930: *Qui* potest? Most. v. 740 *Qui?* V, 1, 59: *Qui* tandem? Pers. II, 2, 46 *Qui?* 4, 23: At *qui* id fiat? Pers. v. 716: *qui* ego nunc scio. Merc. v. 182: *Qui* potuit videre? v. 184: *Qui* malum ego nugor? II, 1, 34: nescio *qui.* Merc. v. 363: Nec *qui* rebus meis confidam, mi ulla spes in corde certast. v. 374 nescio *qui* animus mihi dolet. II, 3, 61: *Qui* vero? Merc. II, 3, 114: *qui* scio —? II, 4, 12: *quei* sceis. Merc. v. 511 *Qui?,* item III, 4, 27. III, 4, 42. v. 813. 902. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 5: *qui* homo ineptitudinis cumulatus, cultum oblitu's —? Plocium fr. 2, v. 159: *Qui* tandem? Terent. Andr. IV, 4, 52: *Qui* sciam? V, 4, 31: *Qui* credis? v. 51 *Qui?* Eun. I, 2, 41: *qui* istuc? Eun. II, 2, 42: *qui* dum? II, 3, 15: *qui* quaeso? IV, 3, 15: *qui* istuc facere eunuchus potuerit? IV, 6, 7: *qui* quaeso istuc? IV, 7, 10: *Qui* malum alii? 7, 20: *qui* scis? Adelph. II, 1, 25: *Qui* tibi magis licet meam habere. 2, 7: *Qui* potui melius. Andr. I, 1, 26: nam antea *Qui* scire posses aut

ingenium noscere. v. 123: *Qui* cedo? Andr. III, 2, 21: Nam *qui* tibi istaec incidit suspicio? v. 22 qui? Eun. prol. v. 36: *Qui* magis licet currentem servom scribere. Andr. II, 1, 2: *Qui* scis? Andr. III, 3, 33: *Qui* scis ergo istuc, nisi periclum feceris? v. 43: *Qui* scis eos nunc discordare inter se? Deinde pronomen relativum *qui*. Plaut. Men. IV, 2, 72: non mihi censebas esse, *qui* te ulciscerer. Trin. III, 2, 62 *qui* = ut aliqua ratione. Caecil. Stat. Obolostates fr. 5, v. 127: vix habeam, satis te *qui* laudem. Terent. Eun. III, 2, 35: Qui haberet *qui* pararet alium, ubi Donatus recte dicit alterum *qui* adverbii (sive potius ablativi modi) vice fungi. Andr. II, 1, 7: Quanto satiust te id dare operam *qui* istum amorem ex animo amoveas. Andr. II, 1, 34 sq.: Facite, fingite, invenite, efficite *qui* detur tibi: Ego id agam, mihi *qui* me detur. Heaut. III, 1, 83: Dum id quaero, tibi *qui* filium restituerem. Nonnullis eorum locorum, quos modo attuli, vides pro *qui* poni potuisse etiam coniunctionem *ut*, vid. Haasium ad Reisig. adnot. 490. Heaut. III, 2, 27 Fleckeisenus scribit: Quippe *qui* Magnarum saepe id remedium aegritudinumst. (infofern). Deinde pronomen indefinitum *qui*. Plaut. Trin. III, 2, 11: An id est sapere ut *qui* beneficium a benevolente repudies?, ad q. l. Lindem.: „Ut qui, *ἵνα πως, ὅπως τρόπον τινα.* Nunquam in hac formula *qui* nominativus est, praeterquam quum *ut qui* fere idem est quod *tanquam qui, quippe qui.* v. c. ut qui se neget daturum." Capt. III, 4, 21: Et eum mihi esse morbum, ut *qui* me opus sit insputarier? Asin. III, 1, 2: An ita tu's animata, ut *qui* expers matris inperiis[45]) sies, ubi male Lambinus *ut quae* exponit. Bacch. II, 3, 49: Adeon me fuisse fungum ut *qui* illi crederem. Lindm. ad Trin. l. c. addit: „*Qui* in hac locutione est ablativus pronominis indefiniti, *aliquo modo.* Vulgo ad pleonasmos revocant." Aul. prol. v. 16: Coepi observare, *ecqui* maiorem filius Mi honorem haberet. Rud. IV, 1, 5: *Nequi* significem quidpiam mulierculis. Rud. v. 218: *Numqui* minus nunc servio, quam si forem serva nata? III, 4, 31: *Numqui* minus hasce esse oportet liberas? Pseud. v. 219 *Numqui.* Denique *aliqui.* Plaut. Aul. prol. v. 24: aut *aliqui* semper supplicat. Merc. II, 4, 25 et 26: *aliqui* fiet.

39. *Ablativus modi accessoria significatione positus,* quo describuntur res, quae statum quasi comitantur. Ennii annal.

---

[45]) Sic recte Bothius. Vulgo vitiose *imperii.*

l. VIII, fr. 7: *summo sonitu* quatit ungula terram. Medeae exulis fr. 14: Utinam ne umquam Mede Colchis *cupido corde* pedem extulisses! Ennii epigramm. 1, v. 3: Nemo me lacrumis decoret nec funera *fletu* Faxit. Plaut. Cas. V, 4, 5: unde *ornatu hoc* advenis? Bacch. I, 2, 2: Inspectans quas tu res *hoc ornatu* geras. Merc. v. 59: *Summo* haec *clamore*. Amph. II, 2, 162: At *cruciatu*[46]) iam, nisi adparet, *tuo*. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 13, v. 256: *Venerio cursu* veni. Terent. Hecyr. prol. 2, v. 1: Orator ad vos venio *ornatu* prologi. Vide de hoc genere ablativi Reisigium p. 714. Additur etiam praepositio *cum*. Naev. bell. Pun. l. III, fr. 4: *cum stupro* redire ad suos popularis. Ennii *Προτρεπτικὸς* fr. 2: Quae *tanto cum studio* servit. Annal. l. I, fr. 57, v. 80: Curantes *magna cum cura*. Plaut. Pers. I, 3, 2: *magna cum cura* colo. II, 2, 16: face rem hanc *cum cura* geras. Men. V, 4, 7: *Magna cum cura* ego illum curari volo. v. 9: Ita illum *cum cura magna* curabo tibi. Terent. Eun. prol. v. 44: *cum silentio* animum attendite. Eun. I, 1, 18: si des operam ut *cum ratione* insanias.

40. Ad ablativum modalem referendi etiam sunt ablativi *absoluti*, qui dicuntur, significatione causali et conditionali positi. Cato R. R. c. 5: insciente domino. C. 4: si quid (*bona salute*) usus venerit, benigne defendent. Gesnerus illud *bona salute* sic explicat: „quod omen deus avertat." Plaut. Asin. I, 3, 14: Semper tibi promissum habeto *hac lege*, dum superes datis. Mil. II, 6, 76: Si ego *me sciente* paterer vicino meo Eam fieri aput me tam insignite iniuriam. Pers. IV, 4, 31: Atqui aut *hoc emptore* vendes pulcre aut *alio* non potest. Terent. Phorm. II, 3, 31: abs te hoc *bona venia* peto. Hec. V, 1, 11: Nam iam aetate ea sum, ut non siet *peccato* mi ignosci aequom, ubi Ruhnkenius *peccato* ablativum absolutum esse dicit, quamquam *peccato* etiam dativus esse possit, ita ut *ignosci* cum duplici dativo coniunctum sit.

41. *Ablativi qualitatis tales, qui ad interiorem quasi statum subiecti alicuius formandum et constituendum, itaque ad veram eius indolem et naturam pertinent.* Hi ablativi ita differunt ab iis, quos in proximis tractavimus, ut illi non tam arte cum subiecto sint coniuncti, sed magis ab eo quodam modo separati, artissime autem cum praedicato coniuncti, hi autem ar-

---

[46]) Sic bene emendavit Fleckeisenus. Vulgo *cum cruciatu, ἀμέτρως*.

tissime cum ipso subiecto enunciationis eiusque vera indole et natura cohaereant. a. *Ablativus principii.* Huc pertinet ablativus, qui dicitur *originis*, qui exprimit genitorem vel materiem gignentem et procreantem, qui iungitur cum verbis *nascendi, gignendi, oriendi,* quo pertinent etiam *esse, facere, fieri,* aut non addita praepositione aut additis praepositionibus *ex, de, ab.* Naev. Lycurg. fr. 21: *Dryante* regem *prognatum patre.* Ennii Thyestis fr. 6: Tantalo prognatus, Pelope natus. Ennii annal. inc. sedis fragm. 140: *Saturno* sancte *create.* Erechthei fr. 2: *Erebo creata* fuscis crinibus Nox. Ennii annal. l. VIII, fr. 24: Poenos *Didone oriundos.* Ennii annal. l. I, fr. 72, v. 117: o sanguen *dis oriundum.* Ennii annal. l. I, v. 53: Te *sale nata* precor Venus. Ennii annal. l. I, fr. 29: *Assaraco natus* Capis optimus. Plaut. Amph. III, 1, 18 sq.: et quod gravidast *viro* Et *me* quod gravidast. Epid. V, 1, 35: istic frater *alia matre, uno patre.* Poen. V, 4, 31: Non *eo* sumus *prognatae genere.* Aul. II, 2, 35: Dic mi, *quali* me abitrare *genere prognatum*? EU. *bono.* Pseud. I, 3, 122: istoc genere gnatus. Pseud. v. 590: *Quo* sim *genere gnatus.* Men. II, 3, 56: Moscho prognatum patre. V, 9, 19: Me esse dico, *Moscho prognatum patre.* v. 20 sq.: Tun *meo patre's prognatus*? MEN. I. Immo equidem, adulescens, *meo.* Men. V, 9, 44: *una matre natos* et *patre uno.* Most. V, 2, 20: summis gnati generibus. Pers. v. 252: Ope gnato. Pers. v. 594: *Quo genere* aut qua in patria *nata sit* aut *quibus parentibus*, ubi etiam *quo genere* non solum ad *sit* est referendum (tum esset abl. habitus) sed ad *nata sit.* IV, 4, 93: Haec erit *bono genere nata.* Merc. V, 4, 8: Qui *bono* sunt *genere nati.* Terent. Phorm. I, 2, 65: illam civem esse Atticam bonam *bonis prognatam.*

Ennii annal. l. II, fr. 4 ap. Fest. p. 161 M.: Si quid *me fuerit* humanitus ut teneatis, ad q. l. Dacerius: „Sententia: si mors mihi contigit, nam cum mortem designabant, humanum usurpare solebant veteres, si quid humani mihi accidat, si quid humanitus accidat.“ Male autem Dacerius istud *me* pro accusativo accipit. Plaut. Bacch. II, 3, 100: Nescit quid *faciat auro.* Capt. V, 1, 30: volo Erogitare, *meo minore* quid *sit factum filio.* Trin. I, 2, 120: Siquid *eo fuerit*, ad q. l. Lindem.: „si quid ei acciderit. *Esse* enim, ut *facere, fieri,* ablativo iungitur rem notans, quae in aliquo accidit, ubi nos dicimus: mit jemanden anfangen. *Quid me fiet*? was soll aus mir werden? *Quid te faciam*? was soll ich mit dir anfangen? *Si quid me*

erit wenn etwas mit mir vorgeht." Mil. II, 3, 28: Quid *fuat me* nescio, ad q. l. Lindemannus: „*Esse* cum ablativo in hac structura eadem significatione, qua *facere*, *fieri* cum ablativo iungitur. *Erit me* igitur fere idem est quod *fiet me*; es geht mit mir vor, geschieht mit mir." Epid. I, 2, 48: Quid *illa fiet fidicina* igitur? Trin. II, 4, 193: In ambiguo etiam nunc est quid *ea re fuat*, ad q. l. Lindemannus: „*Esse*, ut *fieri*, *facere* et soli ablativo et praepositioni *de* coniungitur, quum de rebus fortuitis sermo est; was daraus werden soll." Men. II, 1, 41: Quid *eo* vis? Most. I, 3, 74: Quid *illis futurumst ceteris*. III, 1, 106: Quid *cost argento factum*? V, 2, 44: quid *me fiet* nunc iam. Merc. I, 2, 20: *foribus facere hisce* assulas. II, 3, 82: Set quid *illa* nunc *fiet*? Mil. IV, 1, 26: Quid *illa faciemus concubina* quae domist? Pseud. I, 1, 86: Set quid *ea drachuma facere* vis? III, 1, 13: Nunc nescio hercle *rebus* quid *faciam meis*. Cas. V, 4, 6: Quid *fecisti scipione*? v. 9: quin responde, *tuo* quid *factumst pallio*. Truc. IV, 3, 25: Quid *eo fecisti puero*? Poen. V, 2, 125: Quin mea quoque iste habebit, si quid *me fuat*, ubi Taubm.: „i. e. si obiero mortem." Aul. IV, 10, 46: tum *me faciat* quod volt magnus Iuppiter, ubi vel propter similitudinem reliquorum exemplorum *me* pro ablativo, non pro accusativo habendum est. Caecil. Stat. Plocium fr. 13. Quid *hoc futurum obsoniost* —? Terent. Andr. IV, 2, 26: Quid *me fiet*? III, 5, 8: Nec quid *me* nunc *faciam* scio. Heaut. III, 1, 53: Quid *te futurum* censes? II, 3, 76: Quid *illo facias*?

Abl. originis cum praep. ex coniunctus. Huc pertinent ii loci, quibus *ex* aut cum materiae nominibus iunctum indicat aliquid ea materia compositum esse (Kampm. n. 5), aut de toto aliquid depromi significat et cum partitivis notionibus iunctum partitivam vim suscipit (Kampm. n. 6), aut originem et causam indicat, qua quid efficitur et procreatur (Kampm. n. 7), aut adhibetur ad indicandam mutationem quandam, ita ut res conditionem sive naturam sive formam quam habet relinquat aut amittat et aliam induat, quod fit apud verba *esse, facere, fieri, reddere* (Kampm. n. 9). Cato R. R. c. 14: caeteros parietes *ex latere* — indito. Caetera lex uti villa *ex calce cementis*, pro quo Schneiderus scribere mavult: Caetera lex villae ex calce cementis, int. structae totius. Ib.: pilas *ex lapide angulari*, h. e. factas, compositas. C. 15, § 1: Macerias *ex calce, cementis, silice*, uti dominus omnia ad opus praebet. C. 3: Si

cito sustuleris et vasa parata erunt, damni nihil *erit ex tempestate*, ubi *esse* habet significationem verbi oriendi. Praef. §. 4: At *ex agricolis* et viri fortissimi et milites strenuissimi gignuntur. C. 3. §. 4: *ex quavis olea* oleum viridius et bonum fieri potest. C. 5: Scabiem pecori — caveto. id *ex fame* et si impluit, fieri solet. C. 157: ubi sufflatae sunt *ex cibo*. Ib.: ubi *ex multo cibo* alvus non it. Ennii annal. l. I, fr. 29: Assaraco natus Capis optimus isque pium *ex se* Anchisen *generat*. Ennii trag. inc. fragm. 20: *e spe* quidem id successit tibi. Epicharmus fr. 7. p. 168 Vahlen.: qui ventus est et nubes: imber postea Atque *ex imbre* frigus: ventus post fit. Plaut. Stich. v. 291: donaque *ex auro*. Rud. V, 2, 13: Nam hoc quidem pol *e robigine*, non est *e ferro* factum. Bacch. IV, 4, 1: Huic statuam statui decet *ex auro*. Merc. I, 2, 28: Resinam *ex melle* Aegyptiam vorato, h. e. resinam cum melle, *μετὰ μέλιτος*, v. intpp. Aul. II, 2, 29: Neque illo quisquamst alter hodie *ex paupertate* parcior, h. e. e numero pauperum. Stich. v. 12: qui unus unice *Civibus ex omnibus* probus Perhibetur. I, 2, 63: *Ex malis multis* malum quod minumumst. II, 2, 19: Verum *ex multis* nequiorem nullum quam hic est (conveni). Most. I, 1, 29: iuventute ex omni Attica. Pseud. I, 3, 156: Pauci *ex multis* sunt amici, homini certi qui sient. v. 158: Atque exquaere *ex illis multis* unum qui certus siet. Men. v. 370: Quia pol te unum *ex omnibus* Venus me voluit magnificare. Most. I, 4, 24: Illi ego *ex omnibus* optume volo. Most. v. 880: Solus — *ex plurumis*. Stich. I, 3, 88: Nunc Miccotrogus nomine e vero vocor. Stich. I, 3, 114: Satin ut facete aeque atque *ex pictura* astitit?, h. e. quasi ex pictura ortus, quasi pictus sit. Most. II, 1, 71: Neque quicquam nobis pariant *ex se* incommodi. Pers. IV, 4, 100: Divitias tu *ex istac* facies. Merc. II, 2, 53: Hic homo *ex amore* insanit. II, 3, 106: Sanus non est *ex amore* illius. II, 3, 110: Numquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior *Ex amore*. III, 1, 19: *ex forma* nomen inditumst. Epid. II, 1, 4: qua *ex* tibi commemores Hanc — filiam prognatam. Pseud. I, 5, 77: Quia nolebam *ex me* morem progigni malum. II, 2, 60: *ex hoc* nomen mihist. Cist. III, v. 21: Tranquillum facere *ex irato*. Poen. V, 3, 45: Restitue certas mi *ex incertis* nunc opes. Astrabae fragm. p. 476, v. 3: Axitiosae annonam caram *e vili* concinnant viris. Truc. II, 2, 64: Vidi equidem *ex iumentis* domita *fieri* atque alias bestias, de quo versu vide Kampm. p. 19. Mil. IV, 2,

27: *fecisti* modo mi *ex proclivo* planum Capt. II, 2, 55: (Fortuna) Me qui liber fueram servom fecit, e *summo* infumum. Pseud. III, 2, 82: *Fecisse* russus *ex sene* adulescentulum. IV, 2, 10: Set eccum qui *ex incerto faciet* mihi quod quaero certius. I, 3, 90: Immo vin etiam te faciam *ex laeto* laetantem magis? Amph. prol. v. 54: faciam ego *ex tragoedia* Comoedia ut sit omnibus isdem versibus. I, 1, 149: Quinctus *fiam e Sosia*. Pseud. v. 1237: Certumst mi hunc emortualem *facere ex natali die*. Pseud. I, 2, 59: meque ut praedicet *Lenone ex Ballione* regem Iasionem. Most. I, 1, 80: erilem filium Video corruptum ita *ex adulescente optumo*. IV, 1, 8: Augent *ex pauxillo*, quod Kampm. de EX praep. usu Plaut. p. 18 explicat: „i. e. e parvo magnum faciunt.“ Merc. V, 2, 15: Eundem *ex confidente* actutum diffidentem (int. facis). Terent. Hec. V, 1, 30: si esset alia *ex hoc quaestu*, h. e. huius quaestus, v. Ruhnk. Phorm. I, 3, 15: Conicito cetera, Quid ego *ex hac inopia* nunc capiam, et quid tu *ex istac copia*. Eun. II, 1, 19: adeon homines inmutarier *Ex amore*. Heaut. V, 4, 7: ut tu *ex me* atque *hoc* natus es. Adelph. I, 1, 15: Atque *ex me* hic natus non est, sed *fratre ex meo*. Andr. I, 1, 10: Feci *ex servo* ut esses libertus mihi, h. e. quum ante servus esses, ut expl. Ruhnk. Adelph. V, 9, 31: Id non *fieri ex vera vita* neque adeo *x aequo et bono*, Sed *ex adsentando, indulgendo* et *largiendo*.

Abl. originis cum praepositione de coniuuctus. Cato R. R. c. 1: De omnibus agris optimoque loco si emeris ingera agri centum, vinea est prima. C. 17: semen *de cupresso*, *de pino*. C. 108: Vini sextarium *de eo vino*, quod voles experiri. C. 157: Et primum scito, *de omnibus brassicis* nulla est illiusmodi medicamentosior. C. 5: sicilimenta (Grummet) *de prato*. Plaut. Aul. prol. v. 28: *de summo* adulescens *loco*. Rud. IV, 5, 7: Et eam *de genere summo* adulescenti dabo. Alia exempla vide ap. Kampm. de DE praep. usu Plaut. n. 6.

Abl. originis cum praepositione ab coniunctus. Cato R. R. c. 51: *Ab arbore* abs terra pulli qui nascentur. Plaut. Cist. IV, 1, 6: haec cistella numnam hinc *ab nòbis* domost? Curc. III, v. 82: Credo hercle te *esse ab illo*, h. e. parasitum illius esse. Pseud. II, 2, 22: *Esne* tu an non *es ab illo milite* e Macedonia? Pseud. v. 690: Qui *a lenone* me *esse* dixi. v. 1162 sq.: quasi [si] *a Macedonio Milite esset.* Fortasse huc pertinet etiam Epid. II, 2, 22: A *legione omnes* remissi sunt, si hoc idem est atque: omnes, qui ad legionem pertinent. Spectat huc pars eorum

exemplorum, quae allata sunt a Kampmanno de praep. AB nr. 7. Terent. Andr. III, 1, 3: *ab Andria*st ancilla haec. Andr. IV, 4, 15: undest? — MY. *A nobis.* v. 17: *Ab Andria*st haec, quantum intellego. Adelph. IV, 2, 2: *a villa* mercenarium Vidi, h. e. qui ad villam pertinet, ab illa quasi profectus est, sive, ut Schaefferus p. 2 explicat: „mercenarium qui venit a villa, ubi domicilium habet. Adelph. II, 1, 35: tamen tibi *a me* nullast *orta* iniuria.

42. b. *Ablativus habitus.* Huc pertinet ablativus, qui vulgo *κατ' ἐξοχήν* dicitur *qualitatis*, ut cum dicitur *corpore magno esse,* quod tamen leni mutatione cogitationis se convertere etiam potest in *corpore magnum esse*, ubi ablativus magis per translationem positus est et respondet ad interrogationem *ubi?* Lex Papiria tribunitia ap. Egger. p. 113: *eodemque iure sunto.* Cato R. R. c. 1: si *vino multo* siet. C. 8: Telanus atras *pediculo* (Stiel) *longo.* Ennii Euhemerus ap. Vahlen. fr. 3, p. 169: Titan qui *maior natu* erat. ib.: Titan qui *facie deterior* esset. Ennii annal. l. IX, fr. 4: Cornelius *suaviloquenti Ore* Cetegus Marcus. Annal. inc. sedis fragm. 19: Isdem campus habet textrinum *navibus longis.* Alcumaeo fr. 2, v. 45: Quae nemo est tam *firmo ingenio* et *tanta confidentia* cett. Alexandri fr. 10: quid te ita contuo *lacerato corpore.* Erechthei fr. 4: *Lapideo* sunt *corde* multi. Eumenidum fr. 2: *fuscis crinibus* Nox. Satur. l. III, fr. 4, v. 12: Sol equis iter repressit *ungulis volantibus.* Plaut. Pseud. I, 2, 5: *eo* enim *ingenio* hi sunt flagitribae. v. 16: ita vos estis neglegentes perditi *ingenio inprobo.* I, 3, 3: liquido's animo. I, 3, 88: Animo bono's. Men. prol. v. 19: Ita *forma simili* pueri. Men. v. 485: *Minore* nusquam bene fui *dispendio.* V, 9, 63: *Uno nomine* ambo eratis? Most. II, 1, 49: Potiu' ut *animo* sis *quieto* —? III, 1, 49: Scio te *bona* esse *voce.* 2, 19: Atque pol nescio ut *moribus* sient Vostrae. v. 124: non vides tu hunc *voltu* uti *tristi*st senex? Pseud. II, 4, 35: Qua facie? III, 2, 63: Au tu iuvenire postulas quemquam coquom Nisi *milvinis* aut *aquilinis ungulis?* Pseud. v. 1132: *alio* sunt illi *ingenio* atque tu. v. 1217: *qua facie* fuit —? v. 1218 sqq.: *crassis suris* — *Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo*, ad modum *Magnis pedibus.* Bacch. IV, 10, 4: *fui* ego *illa aetate.* Capt. III, 4, 58: Neque praeter te in Alide ullus servos *istoc nomine*st. IV, 2, 9: *Conlecto* quidemst *pallio:* quiduam acturust? Poen. V, 4, 12: quom, *ingeniis quibus* sumus atque aliae, cognosco. Aul. II, 2, 36: Quid *fide?* EU. *bona.* ME. quid *fa-*

ctis? EU. Neque *malis* neque *improbis*. Merc. I, 2, 97: *forma eximia* mulierem. Most. I, 3, 49: mulierem lepidam et *pudico ingenio*. Most. III, 2, 127: te esse *humano ingenio* existumo. Most. v. 819: *Quanta firmitate* facti et *quanta crassitudine*. V, 2, 27: qui sunt *capite candido*. Pers. I, 3, 50: Quia *forma lepida* et *liberalist*. III, 1, 22: Quom parva *natu* recte praecipio patri. IV, 3, 53: *Forma expetunda* liberalem mulierem. Pers. v. 547: Sat edepol *concinnast facie*, ubi dubium est, utrum *concinna* nominativus an ablativus sit. IV, 4, 99: *summo genere* esse arbitror. IV, 6, 17: Eadem statura. De loco Pers. v. 594: *Quo genere* aut qua in patria nata sit aut quibus parentibus, vide supra, ubi *quo genere* videtur non solum ad *sit* pertinere, ut sit abl. qualitatis, sed ad *nata sit*, ut sit abl. originis. Merc. v. 9: Ibi amare occepi *forma eximia* mulierem. II, 2, 34: Tun *capite cano* amas, homo nequissume? II, 3, 78: Ancillam viraginem — non malam, *forma mala*. III, 1, 22: *una aetate* quae sit. III, 1, 33: Bono animo's? III, 3, 13: anima foetida. v. 595: tam etsi *podagrosis pedibus* esset Eutychus. III, 4, 50: qua prosapia. III, 4, 53: *Qua forma* esse aiebant? III, 4, 55: Subnigris oculis, oblongis malis. III, 4, 58: ille *oblongis malis* mihi dedit magnum malum. V, 2, 49: Potin' ut *animo* sis *tranquillo?* V, 4, 8: si sunt *ingenio malo*. V, 4, 11: istac aetate. Merc. II, 1, 36: aspicio *forma eximia* mulierem. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 153: Quis vostrarum fuit *integra aetatula*. fr. 2, v. 161: extemplo savium Dat *ieiuna anima*. Epicleros fr. 1, v. 30: Itane Antipho invenitur *profluia fide*. v. 31: intanest *madida memoria*. Hypobolimaeus fr. 5, v. 79: Nam hi sunt inimici pessumi *fronte hilaro, corde tristi*. Terent. Heaut. V, 5, 17: Rufamne illam virginem Caesiam, *sparso ore, adunco naso?* Eun. II, 1, 24: ducit secum una virginem dono huic, papae, *Facie honesta*. Andr. I, 1, 91 sqq.. forte unam aspicio adulescentulam *Forma* — SO. *Bona* fortasse. SI. Et *voltu*, Sosia, Adeo *modesto*, adeo *venusto*, ut nil supra. v. 95: et qua erat *forma* praeter ceteras *Honesta* et *liberali*, accedo ad pedisequas. Adelph. III, 3, 88: civium — *antiqua virtute* ac *fide*. Andr. I, 1, 42 sqq.: mulier quaedam — *egregia forma* atque *aetate integra*. Eun. I, 2, 52: Is ubi esse hanc *forma* videt *honesta* virginem. Phorm. V, 8, 64: *Animo virili praesenti*que ut sis para. Eun. I, 2, 4: *Bono animo* es. Eun. II, 2, 29: ubi — videt me esse *tanto honore*.

C. Accusativus.

In diversis accusativi generibus exponendis iterum sequar Iacobsium. Iam supra, cum de ablativo agebamus, tres quasi formas cogitari posse docuimus, in quibus verbum in enunciatione positum esse spectari potest. Iam prima forma si posita cogitatur, vidimus ea quae ad praedicatum accuratius constituendum adduntur nomina, poni in ablativo. Si in altera forma positum esse verbum cogitatur, ut actionem et efficacitatem quasi subiecti exprimat, ea nomina, quae ad praedicatum accuratius constituendum et complendum quasi demum adduntur, ponuntur in *accusativo*. Subiectum res, quae ad complendam sententiam enunciationis adduntur, sibi subiicit quasi plane, ita ut totae ex illo pendeant eiusque actione et efficacitate et actio obiectum suum quasi prorsus amplectatur. Sed duplex ratio potest intercedere inter actionem et obiectum, ita ut actio sit aut *receptiva* aut *productiva*. Receptiva actio est talis, cuius obiecta extra limites quasi et fines actionis posita sunt, ita ut illa initio vim exercere in ea non potuerit et postea demum ea complectatur. Contra productiva actio est talis, quae ea, quae ab initio non extra ipsam posita erant, producit demum. Obiecta eius ante ipsam plane non extabant, sed originem suam et fontem quasi ex ipsa subiecti actione repetunt, ex ea prodeunt et simul cum ea nascuntur. Porro cum substantiva generis neutrius plerumque rem, masculina et feminina magis personam significent hominesque adsuevissent notionem rei et obiecti actionis productivae cogitatione coniungere et quasi conflare, factum est, ut in substantivis neutris ea casus forma, quae proprie erat forma obiecti actionis productivae, stabilitatem quandam nancisceretur et etiam alii casus, nominativus et vocativus ea exprimerentur. Multi infinitivi vel absolute positi vel coniuncti cum praedicatis generis masculini in accusativo positis (ut *contentum esse, doctum videri*) usurpabantur ut substantiva generis neutrius, quae causa etiam est constructionis *accusativi cum infinitivo*, sive subiectum est enunciationis sive obiectum, qui semper cogitatur tale, quod effectum et quasi productum sit activa et efficaci cogitatione eius qui loquitur vel alius cuiusdam subiecti, quo factum est, ut in hac constructione retineretur accusativus. Substantiva personas significantia forma diversa sunt, si subiectum et si obiectum significant, nominativi ergo forma alia est atque ac-

cusativi. **Subiectum ab eo, qui loquitur, plane simili modo natum esse cogitari potest, atque obiectum in accusativo po-**situm ex actione subiecti quasi prodiit, siquidem cogitatio eius, qui loquitur, ipsa est actio, quae id, quod subiectum enunciationis futurum est, in se recipit vel ex se demum procreat. Eadem igitur plane ratio intercedit inter obiectum et subiectum, quae inter subiectum et eum qui loquitur. Accusativus sic spectatus ratione nominativi habita eundem locum obtinet, quem nominativus ratione eius, qui loquitur, habita, quapropte, accusativus ratione nominativi habita vocari potest *casus rectus* quemadmodum est nominativus ipse ratione eius, qui loquitur, habita. Eius autem, qui loquitur, ratione habita accusativum apparet manere *casum obliquum.* Quodsi ad accusativum obiecti accedit notio praedicativa, ponitur haec in singulari verbi forma, infinitivo, quapropter etiam recte dicit Haasius ad Reisigium adnot. 601 b, eandem intercedere rationem inter accusativum et nominativum, quam inter infinitivum et indicativum.

Usque adhuc actio ipsa eiusque natura universe spectata est. Iam spectemus eam, quatenus *se explicet,* quod ultra temporis momentum progreditur, ita ut sensim fieri et nasci eam videamus, qua in re *initium explicationis* distinguendum est ab eo, qui excipit initium, *ulteriore progressu* eius. Primo illo temporis momento, quo actio nascitur et ex voluntate subiecti quasi prodit, adhuc incertum est, quomodo se illa amplius sit explicatura, cum diversis modis hoc fieri possit. Opus est igitur hoc ipsum accuratius constitui iam inde ab ipso initio actionis, quod fit, si obiectum offertur, quod actionem quasi in se dirigit eamque hoc modo constituit. Hic dici potest *accusativus directionis.* Sed haec ipsa directio iterum duplici modo potest cogitari. Aut enim ab initio potest constitui, ita ut subiectum obiectum suum quasi ut punctum sive propius sive longius remotum consideret, ad quod tendat actio, quod si fit, accusativus respondet ad interrogationes *quo?, quorsum?,* similes; aut res, quae directionem constituit, subiecto item specie extensionis se ostendere potest sive viae, cum qua via, qua actio itura est, comparetur et secundum quam dirigatur, quod ubi fit, accusativus respondet ad interrogationes *per quem locum?, secundum quem locum?, ultra quem locum?, praeter quem locum?* (woran vorbei?) aliasque huius generis. Plerumque igitur hic est accusativus loci, qui tamen etiam in ideales,

quae dicuntur, significationes se convertere potest. Situs lineae, si punctum eius extremum datum est, primum eo constitui potest, ut aliud punctum fixum detur, ad quod versus vel ultra quod linea dirigatur, deinde vero etiam eo, ut alia linea fixa detur, cum qua directionem vel eandem vel diversam sit habitura, vel etiam ut planities detur, quam linea sit secatura cett. Facile apparet prorsus similiter rem se habere in ambabus formis accusativi directionis. Sed magna varietate, quae in hoc genere cogitari potest, efficitur, ut praepositionibus opus sit quibus accuratius constituatur, quod genus directionis ubique cogitandum sit. Quo fit, ut accusativus directionis semper coniungatur cum praepositionibus, quae in priore solum genere, ubi directio dato puncto satis constituta est, nonnunquam omittuntur Addendum est, hunc accusativum directionis, sive cum praepositione coniunctum, sive sine praepositione elatum nonnunquam etiam poni sine praedicato, quod proprie dicitur, h. e. verbo, sed artissime coniunctum cum alio substantivo, ad quod solum referendus est.

Ab initio actionis, ut supra demonstratum est, differt *ulterior* eius *progressus*, in quo genere actio obiectum suum artius quasi complectitur quam in priore genere, obiectum magis magisque actione tangitur quasi et afficitur et sensim destituitur plane ea vi, quam ipsum quoque exercebat in actionem, si erat obiectum directionis, quod proprie dicitur, ut si dicitur *Romam proficiscor, cubitum eo, in urbem eo, per agros vagor.* In altero igitur genere actio plane comprehendit sibique subiicit quasi obiectum suum eoque prorsus potitur et cogit illud ut sibi serviat, quod fit, ubi accusativus positus est qui respondet ad interrogationes *quem? quid?* vel *quam longus?, quam diu?, quantum?*, similes. Cuius accusativi varietas perexigua est, et tum propter hanc causam tum quod laxissimo tantum vinculo cum cogitatione loci coniunctus est, nunquam requirit praepositionem. Exempla sunt: *dormio totam hiemem, multum valeo, vitam iucundam vivo, patrem amo.* Maxime hic accusativus apparet in obiecto verborum, quae proprie dicuntur, transitivorum, cuius unum genus, ubi ratio spectatur, quae inter obiectum effectum et actionem efficientem intercedit, *causativi* nomine designari potest. Habemus igitur duplex accusativi genus, *accusativum regionis* (sive directionis) et alterum, quod nomine *accusativi progressionis* notare possumus.

Non raro utrumque genus accusativi poni potest, aut si via, quae directionem constituit, eadem est cum via actionis ipsius, ubi fere nulla differentia existit significationis, ut si dicitur *per totam noctem vigilare* vel *totam noctem vig.*, aut aliis de causis, ut si praepositio, quae directionis genus accuratius designat, cum verbo ipso coniungitur, quo in genere modo item nulla est differentia significationis (ut si dicitur *ad urbem advolare* vel *rostra advolare*), modo est differentia, ut inter *adire ad aliquem* et *adire aliquem*, aut unum genus accusativi mutatur in alterum, praesertim ubi pro forma verbi, quo solo proprie progressus significari potest actionis, alia ponitur, ut: *amo patrem*, sed: *amor meus in patrem*, quod pro genitivo obiecti positum est.

Discrimen, quod antea fecimus inter receptivam et productivam actionem, proprie tantum in accusativo progressionis apparet, quoniam in ipso initio actionis tale discrimen vix conspicitur, sed tum demum, cum actio amplius procedit. Obiectum enim directionis fere est receptivum.

Diversa genera accusativi secundum diversas rationes constituenda sunt, quibus actionem se explicare cogitari potest. Hae rationes duae sunt potissimum. In priore actionem ita se explicare cogitatur, ut status, qui initio fuit, voluntate subiecti semper renovetur et repetatur, quo fit ut augeatur etiam et crescat, mutetur ergo ratione habita quantitatis. Haec mutatio autem iterum duplex esse potest, aut *extensiva* aut *intensiva;* utra sit, pendet ex natura actionis et ea ratione, qua spectatur. Utrobique autem oculis nostris offertur species *quantitatis*, et ita quidem, ut, si actio extensiva ratione explicetur, notiones loci et temporis appareant, sin autem intensiva ratione, quantitatem interiorem, gradum spectemus. Altera ratio, qua actionem se explicare cogitari potest, ea est, qua interior quasi vis et natura actionis in medium proferatur. Quod ubi fit, actio aut se ipsam obiectum habere potest, ut ad se ipsam suamque interiorem naturam se convertat eamque ita explicet, ut formâ substantivi vel nominis certe appareat, aut vim suam ita explicat, ut ad aliud obiectum, quod sibi ipsa deligit quasi, se convertat, in quo vim suam exerceat, quo item vera natura actionis perspicua fit. Hoc obiectum a grammaticis dicitur *passivum*, actio ipsa autem *transitiva*. Facile apparet, in his duobus generibus actionem non iam secundum quantitatem,

sed *qualitatem* constitui, modo hae duae voces *quantitas* et *qualitas*, quemadmodum iam in ablativo tractando fecimus, latissime patente significatione accipiantur.

Quod si primum accusativum quantitatis spectamus, eum bipartitum esse iam paulo ante vidimus, quatenus spectatur quantitas extensiva aut intensiva actionis. Illa apparet in *loco* et *tempore*, et actiones, quae huc referendae sunt, exprimunt *motum* in loco vel in tempore. Sed, ut supra vidimus, discernendum est inter accusativum initii actionis se explicantis, qui est *accusativus directionis artissima significatione*, et accusativum progressionis, quem dicere possis *accusativum extensionis* (distantiae, perpetuitatis).

Obiectum directionem significans si tanquam punctum in loco vel in tempore cogitatur, quo directio motus satis constituitur, finis quasi et terminus motûs est, ad quem perveniendum est, sed ita tamen, ut illud nequaquam extra motum, sed intra eum positum sit. Hoc maxime in nominibus locorum vel solo accusativo respondente ad interrogationes *quo? quorsum?* vel cum praepositionibus, maxime *ad* et *in* coniuncto exprimitur. Quodsi obiectum non est nisi tale, secundum cuius situm directio actionis coustituatur, semper praepositiones accedunt ad accusativum, ut *per, praeter, inter*, aliae. Notandum est accusativi cum *ad* et *in* praepositionibus coniuncti contrarium esse ablativum, reliquarum autem praepositionum plurimarum contrarias item tales esse, quae cum accusativo couiungautur, ut *ante* et *post, cis* et *trans*. Nonnullae praepositiones ipsae forma sunt accusativi, ut *circum*, *secundum* et per se quidem spectatae non sunt accusativi directionis, sed extensionis. Multas alias notum est esse adverbia forma ablativi, quo efficitur, casum proprie non pendere a praepositione, sed a ratione qua is, qui loquitur, cogitat.

Alter accusativus erat progressionis, qui, ut iam supra demonstratum est, propter simplicitatem suam sine praepositione cum praedicato coniungitur. In spatio *extensionem*, in tempore *perpetuitatem* exprimit, qua in re, nisi nimis accurate rem spectare velis, nihil refert, utrum actio magis pro receptiva an pro productiva accipiatur. Receptiva est actio, si obiecta loci vel temporis ut data et quae ab initio fuerunt, subiecto ex adverso ponuntur, productiva, si nihil nisi modus harum notionum, longitudo, perpetuitas tanquam obiecta spe-

ctantur, quae cum actione demum eaque durante nascuntur et formantur, quapropter tale obiectum, utpote motu progrediente demum ortum, tum quoque manet obiectum, cum praedicato non iam ipsa actio motus, sed qualitas subiecti ea effecta (ut *longus, latus*) vel verbum id quod motu effectum est significans (ut *absum, disto*, al.) exprimitur. Distantiam in talibus apparet progressione effectam esse, quoniam cum ea et per eam nascitur, quare etiam accusativo exprimitur, cum, si illa solum ut differentia duorum locorum spectatur, ut supra vidimus, ablativus ponatur. Actio productiva et receptiva saepe in locutionibus admodum inter se cognatis permutantur. Sic productiva est actio in talibus: *tria milia pasuum ambulare, triginta annos vivere*, receptiva in his: *totam hiemem dormio, tertiam aetatem vivo* et maxime in locutionibus passivis ab his formatis, quae a poetis usurpantur, velut *tertia vivitur aetas*, in quibus iam plus inest quam temporis perpetuitatis notio, notio consumendi. Etiam coniunctionum adverbialium *dum, quum* forma accusativus est temporis perpetuitatis.

Deinde quod attinet ad actionem *intensiva* ratione se explicantem, in hoc genere accusativus directionem exprimens, qui respondet ad interrogationem: *usque ad quem gradum?* est acc. loci metaphorice positus. Huc pertinent *admodum* et *eo, quo*, quae cum *ad* et *usque* coniuncta maiorem vim accipiunt. In altero genere obiecti, quod respondens extensioni in loco progressionem gradus, totam *quantitatem interiorem* complectens significat et exprimitur accusativo, qui respondet ad interrogationes *quantum?, quam multum?*, metaphora quidem item esse potest, sed eam esse non necassarium est. Huc spectant accusativi adverbiales *multum, quantum* multique horum similes, quo referendi sunt etiam *tam, quam*, quae omnia maiorem vim habent quam ablativi similis significationis. Actio autem, quae in his cernitur, maximam partem est productiva, quae res etiam causa esse videtur, cur adverbia comparativorum semper et superlativorum saepe formam accusativorum generis neutrius habeant, siquidem maior gradus effectus videtur actione intensiva.

Alterum erat, si actio secundum *qualitatem* spectabatur. Quod genus iterum bipartitum esse vidimus. Primum enim actio ita se explicare potest, ut interior quasi vis et natura eius in medium proferatur. Quod ubi fit, cogitari potest, a

subiecto statim ab initio actionis rem quandam peti, quam illa se explicans sequatur et secundum quam se constituat, et ita quidem, ut haec res iam simul cum natura actionis data ipsa pars eius naturae esse videatur. Obiectum tale, quod directionem exprimere manifestum est, accusativo exprimitur, qui respondet ad interrogationes *quatenus?*, *ad quam rem pertinens?*, ut in locutionibus, quales sunt *insignis ad laudem, lenis ad severitatem*, deinde *quemadmodum, hunc in modum* et frequenti usu praepositionis *ad* cum gerundio coniunctae. In locutionibus similibus cum praep. *in* elatis vis metaphorica etiam magis apparet, ut si dicitur *in eam partem peccare quae est cautior.* Quo fit, ut etiam *causa*, quatenus voluntatem subiecti constituit, accusativo directionis cum *ob, propter* praepos. coniuncto exprimatur, item *modus* natura subiecti effectus et inde in actionem eius se convertens, eam constituens in locutionibus, quales sunt *per virtutem, per dementiam.*

Alterum genus accusativi, accusativus progressionis, maxime perspicuum est in iis, ubi ipsa vis et significatio verbi obiectum fit, quod dici potest obiectum proximum et simplicissimum, sic *clarissimam pugnam pugnare, mirum somnium somniare, longam viam ire*, in quibus tamen semper vocem attributivam, etiam si nihil nisi pronomen sit, accedere oportet, quoniam sine ea tautologia existeret. Quo fit, ut haec vox attributiva proprie partem primariam efficiat obiecti, unde sequitur ut locutiones, quales sunt *perfidum ridere, magnum sonare* et ea obiecta, quae maxime generali sunt significatione, ut *idem glorior, id studeo* (etiam illud Sallustii: *quae homines arant, navigant, aedificant*), ut interrogativum *quid?* et *quod*, quod in coniunctionem se convertit, certissime huc sint referenda. Hoc totum genus accusativorum maxime cognatum sive potius analogum est iis, quos supra commemoravimus, qui gradum actionis exprimunt. Actio in genere, quod nunc spectamus, est productiva, quoniam obiectum se explicante demum actione nascitur. Sin autem res iam ante initium actionis extabat, quae a subiecto non pendens vim in illud statum constituens exercebat, et si iam hoc subiectum obiectum illud complectitur, quo quae sit sua actio ante oculos ponat, haec actio magis receptiva est. Quod maxime fit in verbis affectuum, ubi res, qua affectus efficitur, itaque iterum, ut supra in accusativo directionis, causa obiectum est, ut *lugeo casum amici,*

etiam tum, cum haec verba sequitur enunciatio a coniunctione *quod* incipiens (cum quo non confundendum est hoc *quod* per se solum spectatum, quod, ut paulo ante commemoratum est, omnino tale apparet, quod actione demum effectum sit), cum talis enunciatio semper vice fungatur vocis, quae causam status primi significans iam antea in actione extabat. Actio receptiva, ut exiis, quae modo diximus, patet, facile fit reproductiva, quod maxime perspicuum est in verbis qualia sunt *olere*, *sapere* (ut *olet unguenta*), ubi obiectum tale spectatur, quod ad ipsam actionem pertineat. Sic, ut iam saepius diximus, actio productiva et receptiva inter se permutantur et permiscentur.

Usque adhuc obiecta data spectavimus, h. e. talia, quae iam ante initium actionis in eius natura posita erant, et ad quae complectenda subiectum cogitur quasi, quamvis ipsa actio efficiat, ut illa obiecta a se pendeant. Alterum genus est eorum, ubi non ea posita sunt, quae iam in ipsa natura actionis continentur quibusque haec natura ante oculos ponitur, sed ubi obiecto demum natura eius explicetur. In hoc genere subiectum non iam, ut antea, exiguam obiectorum eligendorum habet potestatem, sed liberrimam inter omnes res, quae extant; actionem suam convertere potest quocunque vult, inter obiecta praedicati recipere vel ex praedicato producere potest quemcunque et quodcunque vult. Apparet in hoc genere subiectum actionem suam explicare liberrime. Ac videri possit hoc totum discrimen inter obiectum datum et tale, quod a subiecto secundum arbitrium suum eligatur, subtilius excogitatum esse quam verius, posse enim in priore genere accusativum loci qui petitur (*Romam*, *in Italiam*) vel in altero accusativum, qui respondet ad interrogationem *quatenus*? (*lenis ad severitatem*), non minus obiectum a subiecto ex arbitrio suo electum quam datum significare. Ac negari non potest posse rem ita accipi et accusativum loci, qui petitur, metaphorice ad id genus, quod nunc spectamus, posse referri. Verum enim vero non est obliviscendum, locum et tempus, utpote quae sint generales formae et conditiones cuiusvis existentiae, item eam rem quae in accusativo ponitur respondente ad interrogationem *quatenus*?, quoniam ipsa actione iam continentur, necesse esse semper voluntatem subiecti in se dirigere, ita ut huic solum intra ipsos fines illarum rerum eligendi quaedam potestas concedatur. Nihilo tamen secius est quaedam

cogitatio, in qua obiectum directionis tale apparet, quod a subiecto agente ponatur ita ut plane secundum arbitrium suum illud eligat et ita ut non necesse sit rationem habere rei, quae sive extrinsecus sive ex singulari actionis natura proficiscatur; illam cagitationem dico, quam designamus nomine *consilii, propositi,* quod non confundendum est cum causa. Sic huc spectat usus gerundii cum *ad* praepos. coniuncti, (ut *dare ad defendendum, propensus ad docendum*), deinde usus supini in *um* desinentis. Utrumque nequaquam idem est atque accusativus termini, sed utique ei analogum et figuratum (consilium, quod sequimur in motu, quod supino exprimitur, ita differt a termino loci, ut illud notione qualitatis, hoc quantitatis cogitetur). Obiectum directionis alterius generis in hoc genere praeter alia persona est sive res, quae notionem personae induit, quam eligens subiectum sibi viam quasi constituit, qua actio progressura sit, qua efficitur igitur, ut actio non solum fieri possit, sed etiam fiat et propositum suum consequatur. Haec enim persona, per quam aliquid fieri cogitatur, primum non pro instrumento vita carente accipi potest, utpote quod tantum in animadverso statu appareat, sed omnino nisi actione obiectum fieri non potest, qua re ablativus instrumenti in hoc genere usurpari non potest; deinde notio personae non talis est, quae iam in ipsa natura actionis subiecti contineatur et sic iam data statuenda sit, ex quibus hoc genus huc pertinere demonstratur. Coniungitur autem personae notio in hoc genere cum praepositione *per*; et sicubi rerum vocabula tali modo usurpantur, velut *per litteras, per insidias* cett., ea, qua modo demonstravimus, ratione ab illo, quod supra allatum est, *per ignaviam* et similibus discernenda sunt.

Reliquum est ut agatur de accusativo progressionis. Si in hoc genere obiectum naturam actionis constituens a subiecto ad arbitrium suum sibi electum ad praedicatum accedit, quum nunc summum quasi fastigium sese explicantis actionis appareat, fieri non potest, quin obiectum illud plane servire cogatur huic actioni et omnibus ex partibus ab ea quasi afficiatur. Quo fit, ut una cum cogitatione actionis liberrime et perfectissima ratione se explicantis etiam id ante oculos ponatur et in medium quasi proferatur, quod naturali quodam modo ei est contrarium, plane pendere dico ab illa et prorsus pati, et ut subiectum sit causa, cur obiectum patiatur. Si haec

vis a subiecto exercetur, in grammatica hoc verbo *transeundi* significatur, et ea verba, quae usque ad hoc fastigium potestatis quasi se explicantem actionem significant, verba *transitiva* nominantur, adeoque ipse accusativus inde pendens accusativus transitivus. Fortasse vix ullum verbum est, quod transitivum fieri posse plane negandum sit, sed hoc diversis modis fieri posse usu loquendi docemur. C. E. Chr. Schneiderus ea verba transitiva esse volebat, quae talem subiecti actionem exprimerent, quae ex eius voluntate eiusque libero arbitrio prodiret, intransitiva contra ea, in quibus actio fortuito fieret. Quae sententia non omni ex parte vera est, alioquin verba, qualia sunt *ire, currere* cett. transitiva esse necesse esset, quoniam actio eundi certo non minus voluntaria est quam, ut hoc utar, verberandi. Nihilo tamen minus aliquid veri in ea inest, modo hoc, utrum actio ex voluntate prodeat an fortuito fiat, non in actione ipsa investigetur, sed potius in libera potestate eligendae rei, quam actio complectitur quaque natura eius apparet. Sed ut ad propositum nostrum revertamur, ratio quae in hoc genere inter subiectum et obiectum voluntate subiecti electum intercedit, *effectum* significat et obiectum aut id ipsum est, quod efficitur (unde in hoc genere casus rectius *causativus* appellaretur), aut *persona vel res*, *in qua effectus apparet*, et utrobique quidem sic, ut haec significatio effectus prorsus intra actionem quasi decurrentem cadat. Et cum accusativi ratio et natura in hoc genere clarissime appareat, tum discrimen, quod intercedit inter actionem productivam et receptivam, in hoc genere maxime est perspicuum. Atqui actio productiva talis, in qua obiecti eligendi potestas liberrima sit, si accurate rem spectes, in iis solum generibus actionum apparere potest, quarum natura ipsum cogitare est, ita ut nihil nisi ipsa cogitatio per se spectata obiectum productivum esse possit. Cogitatum autem quiddam enunciatione exprimi necesse est et inde oritur constructio accusativi cum infinitivo, qua plenum atque integrum cogitatum profertur tanquam obiectum verbi cogitandi. Constructionem hanc etiam tum, cum subiectum fit enunciationis, eandem naturam cogitati cuiusdam prae se ferre, iam supra dictum est. Idem usu venit in verbis affectuum, ubi, si leviter rem spectas, enunciatio eiusmodi per accusativum elata non tale obiectum exprimere videtur, quod libero arbitrio subiecti sit electum. Sed in his

ipsis verbis (qualia sunt *laetor*, *miror*) obiectum accusativo cum infinitivo expressum semper id est, quod *cogitatur*, ergo id quod actione cogitandi verbo expressa efficitur, cui contraria est enunciatio obiectiva per coniunctionem *quod* elata, qua diserte res iam extans naturamque effectus exprimens significatur. Enunciatio igitur per *quod* elata obiectum est receptivum, enunciatio autem per accusativum c. inf. prolata productivum. (Quasi praeteriens commemoro, in explicanda enunciatione finali per *ut* et *ne* elata proficiscendum esse ab obiecto directionis). — Quivis alius accusativus cum verbis transitivis coniunctus sive magis sive minus perspicue obiectum est receptivum, ut in *amo patrem*, *laudo discipulum*, *deleo urbem*; in solis verbis factitivis videntur ambae notiones quasi misceri inter se et confundi. Sed si hoc consideras, cum omnibus verbis, quorum generalis significatio est *faciendi*, obiectum rem, si minus in rerum natura, at certe in cogitatione iam extantem exprimens posse coniungi et tum modo *esse* hanc rem, nec vero eius naturam ipsam tale declarari, quod actione sit effectum, patet, etiamtum cogitationem existere obiecti receptivi, quod tamen (eodem modo, quo in simili re, quam supra commemoravimus) mutatur in reproductivum.

Reliquum est, ut dicatur de accusativis, qui dicuntur, duplicibus, qui item huc pertinent, cuius constructionis constat duo genera esse discernenda. In altero enim genere, quod nomine *obiecti personae et rei* significatur, in verbo semper haec vis inest, ut actio subiecti obiectum ad alteram actionem impellat, quod per *curo* s. *efficio*, *ut aliquis faciat* exprimi potest; sic *doceo* idem est quod *facio*, *ut aliquis discat*, *rogo* idem quod *facio ut aliquis dicat*, similiter *transduco* idem quod *facio ut aliquis transeat* (nisi forte in hoc exemplo rem pro obiecto directionis accipere velis, contra quam sententiam multa sunt quae dici possint). Accusativus rei igitur exprimit, ut ita dicam, obiectum secundi gradus atque ordinis, cum ipse sit obiectum actionis ab obiecto personae effectae, quo fit, ut hoc obiectum ne in passiva quidem constructione mutetur, siquidem cogitatur alteram ambarum actionum, dico eam, quae a subiecto primario effecta est, etiam tum manere, cum altera, actionem dico *curandi*, evanuerit et id, quod antea erat obiectum, subiectum factum sit enunciationis passivae. In altero genere accusativi duplicis notio verbi non talis est, qua actio

obiecti efficiatur, sed actio subiecti efficit sive ponit statum quasi obiecti, ita ut huic obiecto et statui eius verbo expresso sive qualitati eius plane eadem ratio intercedat cum verbo. Quo fit, ut, sicubi enunciatio activa mutatur in passivam, utrumque obiectum in nominativum mutetur, et alterum quidem fiat subiectum enunciationis, alterum pars potissima praedicati (eam dico, quae nomine exprimitur), siquidem passivis horum verborum, in quibus actio efficiens evanuit, nihil nisi *esse*, qualicunque modo id se habet, exprimitur eorumque vis nulla alia est nisi copulativa. Si igitur in priore illo genere significatio verbi activi generali forma *curo ut aliquis faciat* exprimi poterat, fortasse non ineptum erit hoc alterum genus ita definire, ut exprimat *facio, ut aliquid sit.*

I. Accusatvus quantitatis.

43. *Accusativus quantitatis extensivae.* a) *Accus. regionis.* Si obiectum est punctum in loco vel in tempore, quod actio petit, quo ei perveniendum est, primum accusativus sine praepositionibus positus esse potest. Huc pertinent maxime nomina urbium, insularum terrarumque (*Alidem*, *Cariam*), voces *domum*,. *rus*, *Acheruntem*, *pessum* cum verbis *abire*, *dare*, *premere* coniunctum, acc. pendens a *proximus*, acc. loci pendens a verbis cum praepositionibus *ad*, *in*, *circum* coniunctis, denique rarior loquendi formula *exsequias ire.* Naev. bell. Pun. l. IV, fr. 1: transit *Melitam* Romanus — insulam integram omnem Urit. Naev. Hector proficiscens fr. 1 Spartam. Plaut. Curc. II, 3, 60: rogat quid veniam *Cariam.* Capt. III, 4, 41: hodie hinc abiit *Alidem.* Pers. v. 259: Nam erus *Eretriam* me misit. II, 5, 21: Dominus me *Eretriam* bovis mercatum misit. Merc. V, 2, 96: Iam *Cyprum* veni. Merc. v. 7 Rhodum. I, 1, 92: *Rhodum* venimus. V, 2, 98: perveni *Chalcidem.* Mil. IV, 4, 56: Prosum *Athenas* protinam abibo tecum. Men. prol. v. 27: *Tarentum* avexit secum. Men. V, 9, 53: Cum patre ut abii *Tarentum.* II, 1, 5: quamobrem nunc *Epidamnum* venimus? 2, 32: qui ante hunc diem *Epidamnum* numquam vidi neque *veni.* Mil. IV, 1, 28: Ephesum. Terent. Adelph. IV, 5, 21: *Miletum* usque. Ennii Medeae exulis fr. 15: Quo nunc me vortam? quod iter incipiam ingredi? *Domum paternam*ne anne ad Peliae filias? Plaut. Mil. II, 6, 54: Abi intro ad vos *domum.* Poen. III, 6, 19: *Domos* abeamus *nostras,* sultis, nunc iam. Aul. IV, 8, 12: ibo ut hoc condam *domum*, ubi du-

bium videtur utrum domum ab *ibo* an a *condam* pendeat. Men. V, 5, 60: *domum* ire cupio. v. 62: ad noctem saltem, credo, intromittar *domum*. Men. V, 2, 94: hi *domum* me ad se auferent. Men. V, 1, 4: Provisam, quam mox vir meus redeat *domum*. 2, 97: fuge *domum*. Men. I, 2, 8: Portitorem *domum* duxi. II, 1, 22: quin nos hinc *domum* Redimus —? v. 31: nisi *domum* revorteris. II, 2, 68: perditum amittent *domum*. IV, 2, 71: redeo nunc demum *domum*. v. 97: quin refers pallam *domum*? v. 99. 100. V, 5, 51: Immo ibo *domum*. Merc. IV, 3, 6. v. 804: *domum* renuntio. V, 4, 19. 49. Men. V, 7, 45. Men. v. 1049. Most. I, 4, 22: Nempe *domum* eo commissatum. II, 1, 15. II, 2, 10: Triennio post Aegypto advenio *domum*. v. 54: postquam rediit a cena *domum*. III, 1, 10. v. 51. v. 56: Immo abi *domum* — abi modo *domum*. v. 58: abi modo *domum*. III, 2, 114. Most. IV, 3, 6: A foro incedo *domum*. Pers. I, 3, 67: propere abi *domum*. II, 2, 9. v. 16: ego *domum* ibo. II, 4, 1: nunc *domum* propero. II, 4, 17: At tu *domum*. 5, 5: abi *domum*. III, 3, 1: iam ego *domum* me recipiam. Pers. v. 680. IV, 6, 3. Merc. prol. v. 45 domum. II, 1, 20. v. 555. v. 559: *domum* Redeam. III, 4, 74: Eo *domum*. Caecil. Statius Aethrio fr. 2: fuge *domum*. Asotus fr. 1, v. 10: duco — *domum*. Plocium fr. 2, v. 160: Ubi *domum* adveni. fr. 17: Ibo *domum*. Terent. Eun. V, 8, 12: Visam *domum*. Plaut. Most. I, 1, 8: Abi *rus*. I, 1, 63: Tace atque abi *rus*. v. 71: nunc iam *rus* te amove. III, 3, 25: Nunc abi *rus*. V, 1, 3. Merc. II, 1, 68. III, 4, 71: *rus* abire. IV, 1, 2: *Rus* non iturum. IV, 3, 12. v. 804: *Rus* abiisse aibant. Men. prol. v. 63: *rus* ut ibat forte. Merc. IV, 1, 1 rus. Terent. Eun. II, 1, 10: Ego *rus* ibo atque ibi manebo. Hec. II, 1, 27: *Rus* habitatum abii. Plaut. Most. II, 2, 68: Nam me *Acheruntem* recipere Orcus noluit. Poen. IV, 2, 9: Quodvis genus ibi hominum videas, quasi *Acheruntem* veneris. Cas. II, 8, 12: Certumst, hunc *Acheruntem* praemittam prius. Most. II, 2, 77: Vivom me accersunt *Acheruntem* mortui. Plaut. Rud. II, 3, 64: Nunc eum cum navi scilicet *abisse pessum* in altum. Similiter Truc. I, 1, 15: Quando *abiit* rete *pessum*. Merc. V, 2, 6: pessum dedi. Most. V, 2, 49: Quam ut non ego istum pro suis factis pessumis *pessum premam*, ubi vid. interprett. Caecil. Statius Fallacia fr. 5: qui se malit pugnitus *pessum dari*. Terent. Andr. I, 3, 3: me aut erum *pessum dabunt*. Plaut. Poen. V, 3, 1: Quis pultat? MI. Qui *te*

proxumus est. Ennii annal. inc. sedis fragm. 67: accedit muros. Plaut. Pseud. I, 3, 43: Et *id* et *hoc* quod te revocamus quaeso animum *advorte*. Pseud. I, 2, 23 *adsistere* et Pers. I, 1, 13 *adstare* coniunctum est cum accusativo. Fortasse etiam *iniicere aliquem manum* recte se habet Pers. I, 2, 18, si cum Bergkio Philol. 1861 I, p. 49 retinemus lect. vulgatam et codd. firmatam: Ubi quadruplator *quempiam* iniexit manum, pro quo Acidalio praeeunte Ritschelius scribebat *quoipiam*. Truc. IV, 2, 49: Post id ego manum *te iniiciam* quadrupli. Capt. III, 4, 16: Ne tu quod istic fabuletur *auris inmittas tuas*. Most. III, 2, 157: Eho, istum, puere, *circumduce hasce aedis* et *conclavia*. Terent. Andr. III, 3, 40: Si ita istuc *animum induxti* esse utile, = apud animum constituisti. Phorm. V, 9, 37: *Exequias* Chremeti quibus est commodum *ire*, em tempus est.

44. *Accusativus cum praepositione ad coniunctus.* I. 1. *Ad* praepositio primum locum describit, quo motus quidam ita pergit, ut ubi ad fines eius pervenerit finiatur neque intro progrediatur. (Verba sunt Schaefferi de usu praep. Terent. p. 19). Haec significatio autem motus ad locum saepissime non vera, sed metaphorice accipienda est. Liv. Andronic. fr. Inonis: Derige odorisequos *ad certa cubilia* canes. Naevius bell. Pun. l. II, fr. 2: Manusque susum *ad caelum* sustulit suas rex. l. III, fr. 4: cum stupro redire *ad suos popularis*. Lycurg. fr. 19: *ad mortem* meant. Tarentilla fr. 12, v. 92: *ad virtutem* ut redeatis. Inc. com. fr. 2: Dictator — pervehitur usque ad *oppidum*. Cato R. R. c. 3: ubi aetas accessit *ad annos XXXVI*. C. 38: Ventus *ad praefurnium* caveto ne accedat. C. 5: *ad coenam* ne quo eat. C. 7: eo lotium suillum aut stercus *ad radicem* addere oportet. C. 18: arbores *ad stipitem* primum directos. Ennii frag. inc. trag. 15, v. 433: *Ad eum* aditavere. Ennii Achillis fr. 8: *ad vos* adveniens. Ennii annal l. VII, fr. 8: referunt *ad pectora* tonsas (= remos Festus p. 356 M.). Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 50: Quamquam multa manus *ad* caeli *caerula templa* Tendebam lacrumans. fr. 57, v. 88: omnes avidi spectant *ad* carceris *oras*. Annal. fr. inc. sedis 60: ad caelum. Inc. sedis fragm. 92: In montes patrios et *ad incunabula nostra*. fr. 138: Massili portabant iuvenes *ad litora* tanas. Ennii Cresphontis fr. 7: eunt *ad fontem*. Medeae exulis fr. 1, v. 281: accedisset abiegna *ad terram* trabes. fr. 15: quod iter incipiam ingredi? Domum paternamne anne *ad* Peliae *filias*? Telamonis fr. 3, v. 362: *ad*

Troiam cum misi. Thyestis fr. 11, v. 404: Nolite hospites, *ad me* adire. Pancratiastes fr. 2: *ad genua* accidit. Euhemerus fr. 9, 43: *ad eum* in ius veniebant. fr. 12, 70: *ad deos* abiit. Plaut. Most. V, 2, 23: accipito hanc [tute] *ad te* litem. Pers. IV, 5, 6: te *ad me* recipito. Pers. I, 1, 47: recipe te *ad me.* Bacch. IV, 5, 8: Adambulabo *ad ostium.* Trin. III, 2, 93: Nisi uti sarcinam constringam et clupeum *ad dorsum* adcommodem. Pers. V, 2, 15: ne te *ad terram,* scelus, adfligam. Asin. III, 3, 90: Quin *ad hunc,* Philenium, adgredimur —? Merc. II, 1, 24: *ad me* haedus visust adgredirier. Bacch. V, 2, 32. Merc. II, 2, 62: Ne hic *ad illam* me animum adiecisse aliqua sentiat. Asin. IV, 1, 24: *Ad* eorum ne *quemquam* oculos adiciat suos. Pers. III, 1, 19: Nam *ad paupertatem* si admigrant infamiae. Merc. V, 2, 23: Nescio quoia vox *ad auris* mi advolavit, cf. Amph. I. 1, 169. Pers. II, 2, 53: *Ad vos.* SOPH. At pol ego *ad vos* (me ago). Rud. III, 1, 6: *Ad hirundininum nidum* visast simia Ascensionem ut faceret admolirier. Most. I, 3, 4 sq.: Quid ea nam messis attinet *ad meum lavationem*? SC.. Nihilo plus quam lavatio tua *ad messim.* Pers. II, 2, 53: Quid id *ad te* attenet? 4, 13: quid autem id *ad te?* Pers. v. 497: Hae quid *ad me?* TOX. Immo *ad te* attinent. Merc. II, 1, 28: Hoc *quam ad rem* credam pertinere somnium. Merc. I, 1, 32: Quae nihil attingunt *ad rem.* Aul. III, 5, 52: *ad postremum* cedit. Aul. II, 8, 13: Accessit animus *ad meam sententiam.* Pers. v. 605: Iube dum ea hoc accedat *ad me,* h. e. ad aedes domini mei (Rost. comment. Plaut. p. 179). V, 1, 12: Accede — *ad me.* Most. V, 1, 71: Set eccum tui gnati sodalem huc *ad nos* video incedere. Mil. III, 1, 205: Ut sese *ad eum* conciliarem. Stich. v. 447: amare atque *ad cenam* condicere. Capt. V, 4, 22: hunc — *ad carnuficem* dabo. Merc. II, 1, 35: *ad illam navem* devehor. Merc. II, 1, 20: Domum sese *ad uxorem* intro ducturum meam. Merc. v. 914: quin intro ducis me *ad eam.* III, 3, 1: Adducam ego illum iam *ad te.* v. 903: Quis eam adduxit *ad vos?* Stich. III, 1, 28: sumbulam Ad cenam *ad* eius *conservom Sagarinum* feram. Most. III, 1, 147: Iterum iam *ad unum saxum* me fluctus ferunt. Merc. I, 2, 85: *ad saxa* ferri. Pers. II, 2, 66: At ego *ad Lemniselenem tuam eram* hanc obsignatam abietem. Most. I, 1, 65: Ervom tibi aliquis cras faxo *ad villam* adferat. Most. v. 931: Nunc ego me illac per posticum *ad congerrones* conferam. Most. v. 466: fuge *ad me* propius. Merc. prol. v. 4: Pro mea persona ut sim *ad*

vos index ilico. Most. I, 2, 48: *Ad legionem* quom itur. Mil. II, 5, 70: Atque *ad hunc* [ibo] *vicinum*. Sic recte correxit Bothius. Vitiose antea legebatur: Atque apud hunc eo vicinum. Most. v. 317. III, 1, 39: Hic *ad me* it. Most. III, 2, 166: Ego eo hinc *ad forum*. Most. V, 1, 52: ire *ad iudicem*. V, 2, 11: ire *ad cenam*. Merc. v. 461: *ad navem* iam hinc eo. v. 466: Ibo *ad portum*. v. 467: is se *ad portum* deixerat Ire dudum. v. 472: ibo *ad medicum*. II, 4, 18: Visne eam *ad portum*? III, 4, 79: *ad praetorem* ilico Ibo. IV, 4, 57: Ibo *ad forum*. V, 4, 1: *ad patrem* ibo. Merc. II, 2, 6: I tu hinc *ad villam*. Pers. v. 487: I *ad forum*. Pers. v. 849: Intro i — *ad cenam*. Merc. I, 2, 105: *ad navem* non eo? Most. III, 2, 18: abeam — *ad forum*. Most. IV, 2, 53: postquam pater *ad mercatum* abiit hinc. V, 1, 4: Abii — *ad hortum nostrum*. Merc. II, 1, 31: *Ad portum* hinc abii. Pers. III, 3, 39: Abi — *ad forum*. Merc. prol. v. 43: Res exulatum *at illam* clam abibat patris. Truc. II, 6, 21: Vin adeam *ad hominem?* (sic iam Pius scribi voluit, quod probarunt Gruterus et Gronovius; vulg. adeam hominem). Curc. II, 2, 11: Neque eum *ad me* adire neque magni pendere Vissumst. Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 40 haec habet: „Familiaris Plauto est locutio *adeundi ad aliquem*, perrara *adeundi aliquem*." Aul. IV, 10, 16: Cum istacin te oratione huc *ad me* adire ausum. Pers. I, 2, 20: Ut aequa parti prodeant *ad trisviros*. Most. v. 741: *ad me* redi. Merc. II, 4, 28: *ad me* redieris. Pers. IV, 4, 107: ego *ad hunc* redeo. Stich. III, 1, 33: Iam hercle ego per hortum *ad amicam* transibo *meam*. Pers. III, 3, 40: Eadem istaec facito mulier *ad me* transeat. Merc. v. 465: *Ad portum* ne bitas. Cas. III, 2, 13: Nam tuus vir me oravit, ut eam istuc adiutum mitterem *Ad te* (sic Fleckeis. in Iahnii annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 64). Bacch. II, 1, 7: Pistoclerum, *quem ad* epistulam Mnesilochus missit. Most. v. 747: Nunc, quod *ad te* noster me misit senex. Merc. v. 803: quo me misit, *ad patrem*. Pers. I, 3, 85: *ad amicam meam* Volo puerum mittere. Most. I, 3, 76: Utinam meus nunc mortuos pater *ad me* nuntietur. Merc. v. 177: si boni quid *ad te* nuntiem. Truc. IV, 1, 4: magna *ad me* nuntiavit Cyamus hodie gaudia. Bacch. V, v. 157: Teque *ad patrem* esse mortuom renuntiem. Truc. II, 4, 91: Praeterea *ad mnam* duntaxat obsonarier. Most. v. 837: At tu istoc *ad vos* optuere. Merc. II, 2, 54: *Ad portum* propero. Pers. IV, 9, 15: usque *ad praetorem*. Merc. v. 880: spice nunc *ad sinisteram*. v. 879: Respice *ad*

dextram. Most. v. 835: Quaeso hnc *ad me* specta. IV, 3, 32: *ad me* huc specta. Most. I, 4, 1: Advorsum veniri mihi *ad Philolachem* Volo temperi. II, 2, 59: Ait venisse illum in somnis *ad se* mortuom. V, 2, 13: te *ad me ad cenam* dic venturum. v. 40: Non potuit venire orator magis *ad me* inpetrabilis. Merc. II, 1, 10: *ad me* venit. v. 617: quom *ad portum* venio. IV, 4, 48: Ut veniat *ad me.* Pers. IV, 3, 51: Nunc *ad illut* venies. IV, 4, 19: Venient *ad te.* Merc. I, 1, 99: *ad me* advenit. IV, 1, 1: *ad me* rns advenit nuntins. Most. IV, 2, 52: ne *ad alias aedis* perperam deveneris. Merc. III, 4, 23: *ad capita* rerum perveni. Truc. II, 6, 16: Nunc *ad amicam* decumo mense post Athenas Atticas Viso. Merc. v. 555: hnc *ad me* intervisam domum. Stich. I, 2, 9: *ad meam maiorem filiam* invisso domum. Truc. II, 2, 65: Nunc *ad eram* revidebo. II, 4, 79: *ad me* revisas. Merc. I, 1, 97: *ad cenam* vocat. Most. v. 1005: *ad cenam* ne me te vocare censeas. III, 1, 145: evoca aliquem huc intus *ad te,* Tranio. Merc. v. 694: Decem si *ad cenam* summos vocitasset viros. Merc. II, 3, 97: Qno vortisti? DE. *Ad illum* qui emit. Pers. v. 608: *ad castra* convortamini. Most. IV, 2, 50: Vide sis ne forte *ad merendam* quopiam devorteris. Pers. v. 604: A terra *ad caelum* quidlubet. Pers. v. 829: qni me usque admutilavisti *ad cutem.* Ex nonnullis exemplis, quae protulimus, patet, pro praep. *ad* cum acc. nonnunquam etiam solum dativum potuisse poni. Etiam cum numeralibus coniungitur *ad* praep., si exprimere volumus numerum aliquem ad alium proxime accedere. Sic Epid. II, 2, 113: *Ad quadraginta* fortasse eam posse emi minumo *minas.* Caecil. Statius Aethrio fr. 1: *ad portum* sum profectus. Asotus fr. 2, v. 11: *Ad amicos* curret mutuatum. Imbrii fr. 6: duc me *ad patrios fines.* Obolostates fr. 4, v. 125: qnaeso ne *ad malum* hoc addas malum. Plocium fr. 16: Ibo *ad forum.* fr. 17: *ad plebem* pergitnr. Sumbolum fr. 1: Destituit omnes servos *ad mensam* ante se. Synephebi fr. 4: *Ad restim* res redit. Titthe fr. 4. v. 225: cum *ad nos* venis. Inc. fab. fragm. 13, v. 257: Venerio cursu veni, prolato pede Usque *ad scaphonem.* Terent. Andr. I, 5, 16: Itur *ad me*, cf. Donat., quod significat: man hat es auf mich abgesehen, gemünzt. Hec. I, 2, 114: It visere *ad eam.* Andr. I, 1, 51: proclive *ad lubidinem.* Andr. prol. v. 1: Poeta quom primum animum *ad scribendum* adpulit, ad q. l. v. Donat. et Ruhnk. Eun. I, 2, 63: *Ad virginem* animum adiecit. Hec. IV, 4, 67: Nnnc ani-

mnm rursum *ad meretricem* induxti tuom. Hec. V, 3, 38: Numqnam animum qnaesti gratia *ad malas* adducam *partis*. Heaut. V, 5, 12: *Ad me* recipio, Faciet. Andr. I, 3, 10: *Ad haec mala* hoc mi accedit etiam. Phorm. prol. v. 30: Voluntas vostra si *ad poetam* accesserit. Hec. III, 3, 18: *ad genua* accidit, cf. Donat. Eun. III, 1, 34: Forte habni scortnm: coepit *ad id* adludere (Ruhnk.: „i. e. amorem suum ostendere visu, motu, tactu manus aut pedis.") Et me iuridere. Phorm. V, 7, 10: Quo me adsimularam ire, *ad mercatum* nou eo. Heaut. III, 2, 34: Nonne *ad senem* aliquam fabricam fingit? ex quo loco et similibus nonnulli vim praepositionis *adversus* in nostram praep. *ad* inferre volebant, sed haec vis impetus hostilis non inest in praepositione *ad*, sed in verbo enunciationis, ut bene docuit Handius in Tursellino I, p. 84 sqq. — 2. Hinc usurpatur etiam de fine et consilio, quod aut animo propositum aut natura rei constitutum est, quod nos dicimus Zweck aut Bestimmung (Schaeff. p. 22). Cato R. R. cap. 23: Face *ad vindemiam* quae opus sunt nti parentnr. Inscriptio huius capitis: Quae *ad vindemiam* iu tempore parari opus sit. C. 14: *ad opus* dabit. C. 15 bis legitur *ad opus* praebeat. C. 16: ligna conficit *ad fornacem*. Dominns lapidem, ligna *ad fornacem* — praebet. C. 12: viuum myrtenm *ad alvum crudam*. (zu, für vel gegen etwas dienlich, heilsam sein). Ennii Euhemerus fr. 9, 45: quod *ad vitam humanam* ntile esset. Plaut. Stich. III, 1, 28: snmbolam *Ad cenam* ad eius conservom Sagarinum feram. Most. III, 2, 72: *Ad eam rem* facere volt uovom gynaecenm. IV, 1, 5: Exerceut sese *ad cursuram*. Merc. v. 7: Pater *ad mercatum* hinc me meus misit Rhodnm. Pers. II, 5, 27: *ad eam rem* usus est tua mi opera. Poen. III, 2, 6: Non potuisti adducere homines magis *ad hanc rem* idoueos. Terent. Hec. II, 1, 6: In eodemqne omues mihi videntur ludo doctae *ad malitiam*. Andr. I, 1, 5: Nihil istac opus est arte *ad hanc rem*, quam paro. Andr. III, 2, 2 (v. Herz. ad Caes. p. 455, qui dicit, genitivum h. l. fuisse usitatiorem): Adhnc, Archilis, quae adsolent quaeqne oportet Signa esse *ad salutem*, omnia hnic esse video. Andr. I, 2, 21: Tnm siqnis magistratum cepit *ad eam rem* inprobum. Heaut. I, 2, 33: atque haec sunt tamen *ad virtutem* omnia, = ad virtutem apta vel idonea (Bestimmung des Dienens zu etwas, Weissenborn. synt. p. 158, adnot. 1). Eun. I, 2, 51: eius frater aliqnantum *ad remst* advidior. — 3. Motus ad locum si-

gnificatio metaphorica inest etiam tum, cum praep. *ad* in comparationibus usurpatur. Plaut. Mil. I, 1, 12: Neque aequiperare suas virtutis *ad tuas*. Mil. IV, 1, 21: *Ad tuam formam* illa una dignast. Capt. II, 2, 25: Nam pol *ad sapientiam* huius nimius nugator fuit. Trin. III, 2, 97: Credo *ad summos bellatores* acrem — fugitorem fore. Terent. Eun. IV, 4, 14: Ne comparandus hic quidem *ad illumst*. — 4. Significatio loci transfertur ad tempus, usque ad quod sive terminum usque ad quem actio aliqua fit. cf. Hand. Tursell. I, p. 86 sq. Schaeffer. p. 21. I, 2. Naev. fr. inc. com. 27: depuvit (= verberavit) me miseram *ad necem*. Plaut. Asin. II, 1, 5: Ibi tu *ad hoc* diei *tempus* dormisti in otio. Most. v. 133: ad illut. III, 1, 3: A mani *ad noctem* usque. III, 1, 55: Quid, si hic manebo potius *ad meridiem?* III, 2, 80: Sol semper hic est usque a mani *ad vesperum*. Merc. III, 3, 19: usque *ad vesperum*. Caecil. Stat. Hymnis fr. 7: usque *ad senium*. Terent. Phorm. III, 2, 38: tibi quidemst olim dies, *Quam ad* dares huic, praestituta. H. l., ut recte docet Schaefferus, praepositione *ad* terminus describitur, ad quem actionem aliquam esse oporteat. — II, 1. Significatur praepositione *ad* locus, ubi res post motum aliquem aut revera factum aut quasi factus esset, cogitandum, est. Hac autem significatione praesertim cum nominibus personarum frequentius *apud* ponitur. Cato R. R. c. 7: vel *ad fabrum ferrarium* pro passis eae recte servantur. Ennii annal. l. VII, fr. 19: Naris *ad undas*. l. VIII, fr. 11: ad caelum. Ennii heduphagetica ap. Vahlen. v. 9: Nestoris *ad patriam* hinc capitur. Ib. v. 1: ad Clupeam. Medeae [Atheniensis] fr.: templum Cereris *ad laevam* aspice. Plaut. Trin. II, 4, 93: Aequo mendicus atque ille opulentissumus Censetur censu *ad Acheruntem* mortuos. Most. II, 1, 5: Ita mali maeroris montem maxumum *ad portum* modo Conspicatus sum. IV, 3, 7: Numquid processit *ad forum* hic hodie novi? Pers. IV, 4, 79: ad laevam manum. Merc. v. 108: eam reliqui *ad portum*. II, 2, 56: Quin mihi quoque etiamst *ad portum* negotium. Most. III, 2, 158: Nisi mi esset *ad forum* negotium. Rud. v. 91: Nequivi *ad portum* lenonem prehendere. Cas. II, 2, 21: Ius suom *ad mulieres* obtinere haud queunt, h. e. apud mul. Amph. I, 3, 6: Set ubi summus imperator non adest *ad exercitum*. Stich. v. 439: Dabo et iubebo *ad Sagarinum* cenam coqui: ubi poeta haec duo: *Dabo* et *iubebo coqui* celeritate quadam cogitandi in unam notionem conflasse videtur, ita ut

ad ex verbo *dabo* pendens directionem quasi ad Sagarinum et motum ad illum factum exprimat. Terent. Heaut. V, 2, 26: tibi iam esse *ad sororem* intellego, v. interptt. — 2. Haec loci significatio item transfertur ad tempus, ita ut significetur propinquitas temporis cuiusdam cum eo tempore, quo actio aliqua fit. Cato R. R. c. 17: ubi solstitium fuerit *ad brumam.* C. 105: *Ad ver* diffundito in amphoras. Plaut. Pseud. IV, 7, 78: altero (int. die) *ad meridiem.*

45. *Accusativus cum praepositione* ***in*** *coniunctus.* 1. *In* significat aliquid ita ad locum moveri, ut in eius fines, sive illi planitiem quandam sive solidum corpus includunt, intret, sive est revera locus sive aliquid metaphorice pro loco accipitur. Lex Numae ap. Festum v. opima spolia: *in* Martis *aram* caedito. Livius Andronicus Aegisthi fr. 7: Ipsus se *in terram* saucius fligit cadens. Naev. Lycurg. fr. 7: Sublimen alios *in saltus* inlicite. fr. inc. trag. 6: in montes. Glaucoma: quod de eo opsonio Stilo mi *in manum* pupugit. Naev. Lycurgus fr. 5, 27: ite actutum *in frundiferos locos.* Naev. Iphigenia: passo velo *vicinum* aquilo *in portum* oras ferat. Naevii Andromacha: Quod tu, mi gnate, quaeso ut *in* pectus tuum Demittas, tamquam *in fiscinam* vindemiator. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 4 Vahlen.: Ei venit *in mentem* hominum fortunas. l. III, fr. 3: Partem exerciti *in expeditionem* ducit. Cato R. R. c. 6: Ager — qui *in ventum Favonium* spectabit. C. 49: *in alium locum* transferre. C. 6: sine sale *in defrutum* condito. C. 43: facito de scrobe aqua *in sulcum* defluat. C. 66: Caveat quam minimum *in torcularium* et *in cellam* introeatur. C. 67: usque adeo, donec *in lacum* pervenerit. Ib.: donec *in dolium* pervenerit. C. 1: *in meridiem* spectet. C. 105: Ad ver diffundito *in amphoras.* C. 111: Si voles scire *in vinum* addita sit nec ne. C. 115: *In vinum mustum* veratri atri manipulum coniicito *in amphoram.* C. 161: Usque licebit vellas, donicum *in semen* videris ire. Ennii Phoenicis fr. 7: *in gremium* extollas. fr. 12: *in altum* despexit *mare.* Ennii Hecubae fr. 9: *in quem* — cadunt. Ennii Hectoris lustra fr. 8, v. 210: contulit sese *in pedes.* Ennii annal. inc. sedis fragm. 92: *In montes patrios* et ad incunabula nostra. fr. 132: urgentur *in unum.* fr. 9: et Tiberis flumen vomit *in mare salsum.* fr. 18: redinunt *In patriam.* Ennii annal. XVII, fr. 4: Tollitur *in caelum* clamor exortus utrimque. Annal. inc. sedis fragm. 77: Pertudit *in latus.* Ennii annal. l. IV, fr. 2: At sese, sum (h. e. eum) quae dederit *in* luminis

oras. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 92: Interea sol albus recessit *in infera* noctis. Ennii annal. l. I, fr. 53, v. 75: Conjcit *in silvam* sese. Ennii annal. l. I, fr. 47: Unus erit quem tu tolles *in caerula* caeli *Templa.* Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 49: Nec sese dedit *in conspectum.* Ennii epigramm. 3, v. 9 Vahlen.: Si fas *endo plagas* caelestnm ascendere cuiquam est. Ennii Telamonis fr. 3, v. 363: Scibam me *in mortiferum bellum,* non *in epulas* mittere. fr. 7: *Eandem* me *in suspitionem* sceleris partivit pater. fr. 12: ut omnia *in me* conglomeras mala! Inc. trag. fragm. 1, v. 418: Degustandum ex ea (h. e. philosophia), non *in eam* ingurgitandum censeo. Ennii Sota fr. 5: Ille ictu' retro reccidit *in natem* snpinns. Euhemerus fr. 3, 15: Tnm Innonem Saturno *in conspectum* dedere. fr. 7, 30: Deinde Pan eum deducit *in montem.* Euhemerus fr. 7, 33 sq.: suspexit *in caelum.* fr. 9, 43: *in ius* veniebant. fr. 11, 47 sq.: ut *in quamcunque regionem* venerat. Plaut. Poen. I, 2, 120: *in aedem* Veneris (me ago). Aul. I, 2, 12: Cave quemquam aliennm *in aedis* intromiseris. v. 20: Profecto *in aedis meas* me absente neminem Volo intromitti. Amph. IV, 3, 14: Certumst, intro rumpam *iu aedis.* v. 18: Quin sic faciam uti constitui: pergam *in aedis* nunc iam. Aul. III, 6, 17: Qui mi intromisti *in aedis* quingentos coquos (sic cum Goellero est legendum). Most. II, 2, 39: Quia septem menses sunt, quom *in hasce aedis* pedem Nemo intro tetnlit. Merc. IV, 4, 46: *Meas*que *in aedis* sic scorta obdnctarier! IV, 5, 11: in aedis, item v. 924. Most. I, 3, 61: *In anginam* ego nnnc me velim vorti. Rud. prol. v. 22: Atque hoc scelesti [illi] *in animum* inducnnt *suum,* Iovem se placare posse donis, hostiis, cf. Ladew. Zeitschr. f. Alt. 1841, p. 1097. Epid. I, 2, 27: *in animum* inducam, cf. Ladew. l. c. Most. v. 688: Dum mihi senatum consili *in cor* convoco. Most. v. 135: Postea, qnom immigravi *ingenium in meum.* Most. I, 3, 114: *in mentem* venit. I, 4, 21: *in mentem* venit modo. Pers. III, 1, 60: Ergo istuc facito ut veniat *in mentem* tibi. Merc. II, 2, 23: *in mentem* vcnit. v. 922: hoc non *in mentem* venit. Most. v. 86: Argumentaque *in pectus* multa institivi. I, 2, 63: Is usque *in pectus* permanavit. I, 3, 8: quom mihi Amor et Cupido *In pectus* perpluit *meum.* Merc. I, 2, 92: quasi *in aquam* indideris salem. Most. V, 2, 14: Set tu istnc quid confugisti *in aram* hinc inscitissumus? Aul. IV, 6, 12: inscendam *aliquam in arborem.* Pers. II, 5, 18: in bubile. Cist. II, 3, 78: Quid nunc supina susum (sic *Δ*p pro sursnm) *in coe-*

lum conspicis? Merc. v. 384: in consilium. v. 736: *in consilium* istam advocavisti. Most. V, 2, 33: nam illum prodire pudet *in conspectum tuum.* Most. II, 1, 12: primus qui *in crucem* excucurrerit. V, 2, 12: ego ferare faxo, ut meruisti, *in crucem.* Pers. v. 855: intro abi, *in crucem.* Poen. III, 6, 4: utinam hinc abierit *in malam crucem.* Poen. II, v. 47: aut is *in malam crucem.* v. 48: *in malam crucem* ibo potius. Most. III, 2, 163: abin hinc *in malam crucem?* Pers. III, 1, 24: Feraut eantque *in maxumam malam crucem.* Pers. IV, 4, 25: I in malum cruciatum. v. 786: Quem pol ego ut hominem *in cruciatum, in compedis* cogam. II, 4, 17: Abi *in malam rem.* Most. III, 2, 7: Voluit *in cubiculum* abducere me anus. Merc. V, 2, 91: Quin pedes vos *in curriculum* coicitis. v. 90: *in currum* consceudi. Most. II, 1, 59: *In tuam custodelam* meque et spes meas trado, Tranio. v. 9: *In custodelam* simiae concredere. Merc. v. 47: Amorem multos inlexe *in dispendium.* Amph. I, 1, 103: Deduntque se — *In ditionem* atque *in arbitratum* cuncti Thebano poplo. Mil. II, 4, 4: Age nunc iam iusiste *in dolos.* Amph. prol. v. 102: Is prius quam hinc abiit ipsemet *in exercitum.* Pers. IV, 4, 13: Te *in exilium* ire-huc oportet. Pers. v. 595: paene *in foveam* decidi. Amph. I, 1, 83: *In fugam* set tamen nemo convortitur. Merc. v. 886: restituam iam ego te *in gaudia antiqua.* III, 4, 28: Demisisti gladium *in iugulum.* Most. V, 1, 40: Quin cita illum *in ius.* Pers. IV, 9, 8: Age ambula *in ius.* Ib.: Quid me *in ius* vocas? v. 9: set ego *in ius* voco. Capt. V, 1, 23: *In lapicidinas* conpeditum condidi. Merc. II, 1, 35: Insceudi *in lembum.* II, 2, 32: eire occepi *in ludum litterarium.* Pers. III, 3, 36: Fortasse metuis *in manum* concredere? Merc. II, 2, 7: ut tradas *in manum.* V, 2, 90: lora *in manus* cepi *meas.* v. 618: Montis tu quidem mali *in me* ardentis iam dumum iacis. Amph. I, 1, 68: Deinde uterque imperator *in medium* exeunt. Rud. II, 6, 18: Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio? Quidve hinc abitio? quidve *in navem* insceusio? Pers. IV, 5, 5: quasi eas prorsum *in navem.* Merc. I, 2, 82: donec *in navim* subit. Pseud. I, 1, 121: De istac re *in oculum utrumvis* conquiescito. Most. I, 1, 16: Quod te *in pistrinum* hau scis actutum tradier. Pers. IV, 4, 28: in portum. Merc. v. 374: *in portum* huc ut sum advectus. Capt. IV, 3, 8: Nunc ibo [*in meam*] *praefecturam.* Pers. v. 606: *in proelium* Vide ut ingrediare. I, 2, 16: det *in puplicum.* Rud. II, 3, 36: timidae ambae *in scapham* insuluimus.

Amph. II, 1, 39 (cf. Lind. ad h. l. et ad III, 1, 12): Quoius ego hodie *in tergum* faxo ista expetant mendacia. Most. v. 739: subducta erat — *in terram.* Pers. II, 4, 22: defigam *in terram* colaphis. IV, 3, 11: Hunc hominem ego hodie *in transennam* doctis inducam dolis. V, 2, 18: Ut me *in tricas* coniecisti? Most. V, 1, 7: *in tutum* eduxi. III, 3, 26: *in urbem* veniat. Pers. IV, 4, 109: *pauca in verba* confer. Pers. I, 3, 18: Nolo *in vesicam* quod eat, *in ventrem* volo. Pers. v. 1: ingressus est princeps Amoris *in vias.* Merc. I, 2, 5: Detrude, deturba *in viam.* IV, 4, 58: in viam. Most. III, 1, 134: Nisi ut *in vicinum hunc proxumum* [rem conferam]. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 15, v. 262: *in morbum* injci. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 234: *Istam in vicinitatem* te *meretriciam* Cur intulisti? Caecil. Stat. Syracusii fr. 2: tantan hinc invasit *in tua corda* dulcitas? Caecil. Stat. Plocium fr. 8, v. 170: Pauper qui educit *in egestatem* liberos. Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 2: Filius *in med* incedit sat hilara schema. Iuventius inc. fab. fr. 1: gaudia Sua si omnes homines conferant *unum in locum.* Terent. Adelph. IV, 2, 13: Nam me iam *in cellam aliquam* cum illa concludam. Heaut. II, 3, 101: *in aurem utramvis* otiose ut dormias. Adelph. IV, 3, 6: numquam te aliter atque es *in animum* induxi *meum.* Heaut. V, 4, 5: ne istuc *in animum* inducas tuom alienum esse te, cf. Madvig. Bemerkungen p. 11, adnot. 2. Hec. prol. alter v. 42: (si) eum esse quaestum *in animum* induxi maxumum, Quam maxume servire vostris commodis. Hecyr. III, 1, 12: Levia sunt, quae tu pergravia esse *in animum* induxti *tuom.* Phorm. II, 2, 9: atque *in me* omnem iram derivem senis? Adelph. II, 4, 5: Vereor coram *in os* te laudare. Andr. V, 3, 14: Eodem die istuc verbum vere *in te* accidit, gilt, paßt von dir. Hec. I, 2, 33: Numquam tam dices commode, ut tergum meum *Tuam in fidem* committam. — 2. Singillatim sunt commemoranda nomina urbium et terrarum et voc. *domus* cum *in* praep. coniuncta, quoniam posterioris aetatis usu in his, exceptis terrarum nominibus, praepositio *in* omittitur. Liv. Andron. in Odyss. ap. Fest. v. advenies: *in Pylum* adveniens. Plaut. Most. IV, 3, 23: Non equidem *in Aegyptum* hinc modo vectus fui, Set etiam *in terras solas oras*que *ultumas* Sum circumvectus. Capt. III, 4, 56: in Alidem. Poen. prol. v. 87: Eas qui subrupuit, *in Anactorium* devehit. v. 94: commigravit *in Calydonem.* Merc. V, 5, 92: In Cyprum. Bacch. IV, 2, 9: Vel ut *in Elatiam* hodie eat secum semul. IV, 6, 7:

quam mox navigo *In Ephesum* —? II, 1, 2: Postquam hinc *in Ephesum* abii. 3, 15: Quid hoc qua caussa eum hinc *in Ephesum* misseram? v. 120: Senex *in Ephesum* hinc ibit aurum arcessere. III, 2, 4: Nam ut *in Ephesum* hinc abii. H. l. dicit Reisigius p. 694 praepositionem additam esse ut opponatur hoc ei quod in versu sequenti scriptum est, *ex Epheso*. Mil. II, 4, 31: Venisse Athenis *in Ephesum* cum suo amatore quodam. II, 1, 35: 'Eamque huc invitam mulierem *in Ephesum* advehit. Most. I, 1, 63: ego ire *in Piraeum* volo. Trin. v. 112: Quoniam hinc iturust ipsus *in Seleuciam*. Pseud. IV, 6, 36: Qui illam quidem iam *in Sicuonem* abduxit modo. Singulariter nomen populi pro terra dicit Pers. v. 718: In Persas. Caecil. Stat. ap. Cic. epp. ad Att. VII, 3, 10: Mane ut ex portu *in Piraeum* (Cic., quem vide, *in* addidit, quod non ut de oppido locutus est, sed ut de loco). — Plaut. Amph. I, 1, 25: aut quor non intro eo *in nostram domum?* Capt. IV, 4, 3: *in nostram* — advenit *domum*, cf. Haas. ad Reis. p. 695. Terent. Eun. II, 3, 91: *in domum meretriciam* Deducar. — 3. Item separatim sunt afferenda verba *ponendi* et *collocandi*, quoniam in plurimis horum in vulgari loquendi ratione *in* cum abl. iungitur. Livius Andronicus Aegisthi fr. 6: *in sedes conlocat* se *regias*. Cato R. R. c. 6: *in solem* ponito biduum. C. 66: in lacum ponito. Plaut. Aul. IV, 8, 6: multoque prius me *collocavi in arborem*. Merc. III. 2, 9: *in otium* Te *conloces*. Bacch. v. 499: *In te* ego hoc onus omne *inpono*. Rud. II, 5, 5. 6: quae numquam pedem Voluisti *in navem* mecum hercle una *inponere*. Pers. IV, 6, 9: Huc *in collum*, nisi piget, *Impone*. Most. II, 2, 4: inposisse in undam. Terent. Andr. I, 1, 102: In ignem inpositast. — 4. Directio exprimere potest animum hostilem adversus rem aut hominem, ita ut *in* idem sit atque *contra*. Legg. XII tabb. III, fr. 3: endo em, quod Dirksenius p. 248 explicat per *in eum*, *adversus eum*. Plaut. Amph. I, 1, 173: Si *in me* exercituru's, quaeso *in parietem* ut primum domes, ad q. l. Lindem.: „Exspectasses *in pariete*. Sed accusativus sententiam efficit hanc: *adversus parietem verberando domes*, gegen eine Wand schlagend zähme sie.“ Bacch. v. 167: Edepol fecisti furtum *in aetatem* malum. Kampm. n. 14: „Idem animus, quo quis est adversus alterum aut se ipsum, imprimis dicendo et faciendo apparet.“ Sic Pers. III, 1, 15: Meum opino imperiumst *in te*, non *in me* tibi. Merc. v. 816: quae *in se* (= contra se) cul-

pam commerent. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 200: Parentem — *in liberos* Difficilem. Terent. Heaut. III, 1, 28: Quia pessume istuc *in te* atque *in illum* consulis. Phorm. II, 3, 23: numquam tam gravis Ob hanc inimicitias caperem *in vostram familiam*. Eun. V, 4, 20: Ut ne inpune *in nos* inluseris. — 5. Sed etiam amicus et benevolus adversus rem aut hominem animus praepositione *in* significari potest, ita ut idem sit atque *erga*. Plaut. Most. v. 239: Si quid tu *in illum* bene voles loqui. Terent. Hec. III, 5, 22: quam fideli animo et benigno *in illam* et clementi fui! — 6. Metaphorice accipiendum est *in rem est*, quasi in rem aliquam intrat, ut eam adiuvet (Kampm. n. 15). Plaut. Pers. III, 1, 14: *in* ventris *rem* videbitur. IV, 4, 58: Age, ut *rem* esse *in nostram* putas. Merc. I, 1, 36: quae *in rem* sint *suam*. Capt. II, 3, 26: Quod *in rem* recte conducat *tuam*. Terent. Andr. III, 3, 14: Si *in rem*st utrique, h. e. si utile est, ad q. l. affert Ruhnkenius Hec. II, 2, 7: magis *in rem* et *vostram* et *nostram* esset. — 7. Potest aliquid intrare in copiam et multitudinem aliquam rerum vel hominum ita ut *in* habeat significationem distributivam. Cato R. R. c. 57: *in singulos homines* congios. Ib.: Summa vini *in homines singulos* cett. C. 60: Bubus cibaria annua *in iugà singula* lupini modios CXX. C. 115: In vinum mustum veratri atri manipulum coniicito *in amphoram*. C. 3. C. 140. C. 14: *In tegulas singulas* II. in tectum. Ib.: pretium *in tegulas singulas* N. S. Ib.: in aliis quot erunt, *in singulas* quaternae numerabuntur. C. 15: Parietes villae si locet — libellis *in pedes V*. Plaut. Aul. I, 2, 30: Dividere argenti numos dixit *in viros*, h. e. viritim, *κατ᾽ ἄνδρα*, ut explicat Taubmannus. Asin. V, 2, 66: *in partem* hac amanti ut liceat ei potirier. — 8. *In* significat extendi aliquid et porrigi quasi in spatio aliquo. Cato R. R. c. 6: Hoc genus oleae *in XXV* aut *in XXX pedes* conserito. C. 15: Parietes villae si locet *in pedes C*, i. e. P. X quoquoversum. — 9. *In* consilium et finem actionis cuiusdam exprimit aut coniungitur cum re, cui aliquid destinatum est. In his nos plerumque praepositione für utimur. Cato R. R. c. 39, 2: per imbrem *in villam* quaerito quid fieri possit, ubi inutilis est adnotatio Schneideri: „In edd. quibusdam esse *in villa* annotavit damnavitque Meursius, qui multis exemplis usum promiscuum accusativi et ablativi iuncti praepositioni hinc confirmare conatus est cum Popma." C. 107: et oblinito et utito *in labra* doliorum. C. 96: Eodem *in omnes quadrupedes* utito,

si scabrae erunt. C. 13: claves cum clostris *in cellas duas.* C. 14: In tegulas singulas II. *in tectum.* C. 150: in fructum, ubi Schneiderus mente addendum censet *accedit.* C. 3: *In iugera* oleti *CXX* vasa bina esse oportet, ubi cum ea, quam nunc tractamus, significatione coniuncta est, ut saepius, distributiva. C. 39: Medicamentum *in dolium* hoc modo facito. C. 12: *In torcularium* quae opus sunt. C. 13: *In torcularium* in usu, quod opus est. Ib.: *in cellam oleariam* haec opus sunt. C. 15: in P. singulos. C. 14: clatros *in fenestras* maiores cett. C. 26: privasque scopulas *in dolia* facito habeas cett. C. 6: Caeterae vites — *in quemvis agrum* conveniunt. Plaut. Mil. v. 832: Neque ille calidum hic exbibit *in prandium,* h. e. loco prandii, ut pro prandio sit. Truc. IV, 4, 22: In eam rem, ubi Weisius mente addendum censet: volo mihi commodare puerum. IV, 2, 27: Dedi equidem hoc die ei quinque argenti deferri minas, Praeterea unam *in obsonatum.* Cas. prol. v. 75: Id ni sit, mecum pignus, si quis volt, dato *In urnam* mulsi. Most. I, 2, 42: Ut *in usum* boni sint et *in speciem* populo. v. 41: parant sedulo *in firmitatem.* Licinius Imbrex Neaera v. 2: Cum quidem Mavorti es *in conubium* data. Terent. Andr. II, 5, 32: Holera et pisciculos minutos ferre obolo *in cenam* seni, ubi vide Ruhnk. — 10. Nonnunquam *in* cum accusativo coniungitur, ubi ablativus exspectatur, ita ut directio et motus cogitetur, qui praegressus est, antequam aliquid in locum aliquem pervenit in eoque versatur. Cato R. R. c. 52, 1: *in arborem* relinquito. C. 156, 5: *in aquam* macerare. C. 39, 2: coquito *in fornacem.* Plaut. Casin. II, 3, 26· Ubi *in lustra* iacuisti? Poen. V, 4, 108: Patrue, facito *in memoriam* habeas. Epid. II, 2, 7: Nam ego illum audivi *in amorem* haerere. Amph. I, 1, 25: numero mi *in mentem* fuit, dis advenientem gratias agere, v. Taubm. II, 2, 78: qui istuc *in mentem*st tibi ex me, mi vir, percontarier? Bacch. v. 159: ecquid *in mentem*st tibi. Terent. Adelph. IV, 1, 12: Nilne *in mentem*st? Heaut. V, 2, 33: Ego dicam, quod mi *in mentem*st. — 11. *In* coniungitur cum temporis notionibus, aut ita ut tempus exprimatur per quod perpetuum aliquid duraturum sit aut cuius aliqua pars ad rem agendam constituitur. (Verba sunt Kampmanni de IN praep. usu Plautino p. 39). Legg. XII tabb. III, fr. 4: endo dies = in dies. Cato R. R. c. 54 et 57: in dies. C. 57: Eos non est nimium *in annos singulos* vini quadrantalia X. ebibere. C. 58: Oleum dato *in menses* unicuique sextarium I. Omnibus

his Catonis locis significatio simul est distributiva. C. 2: si quid desit *in annum*, uti paretur. Plaut. Most. I, 1, 64: ego ire in Piraeum volo *In vesperum* parare piscatum mihi. III, 2, 11: Res paratast mala *in vesperum* huic seni. Pers. IV, 3, 2: ego hodie conpendi feci binos panes *in dies*. IV, 6, 7: Lucro faciundo ego auspicavi *in hunc diem*. Merc. V, 1, 9: in dies. Terent. Eun. V, 6, 19: Sed *in diem* istuc, Parmeno, est fortasse, quod minare, ubi cogitatur de tempore futuro.

46. Si secundum situm obiecti directio actionis constituitur, semper accedunt praepositiones ad accusativum, quas deinceps tractabo.

Adversus, adversum, quae et adverbia et praepositiones esse possunt, primum habent significationem loci, gegenüber, entgegen, auf etwas hin, quae etiam metaphorica esse potest, ut de praesentia alicuius accipiantur et idem significent quod *coram*, deinde transferuntur ad animum quo sumus vel agimus ratione alicuius rei vel hominis habita aut hostilem aut amicum et benevolum, ita ut et pro *contra* et pro *erga* dicantur. 1. Significatio loci est ap. Plaut. Pers. II, 2, 18: set quis haec est, quae *me advorsum* incedit. Plurimis autem in locis, ubi significatio loci apparet, sunt adverbia, unde formulae *adversus ire, adversus venire, adversus esse,* pro obviam ire cett. Sic Most. I, 4, 1: *Advorsum veniri* mihi ad Philolachem Volo temperi. Most. v. 938: Callidamati nostro *advorsum venimus*. Merc. I, 2, 4. Stich. I, 2, 32: ferre *advorsum* homini occupemus ausculum. Mil. II, 2, 14: Estne *advorsum* hic qui *venit* [Palaestrio]. (Sic scribit Fleckeisenus in ed. Plauti T. I, praef. 23 cum Fritzschio) = obviam. Similiter Men. II, 3, 82: Tum facito ante solem occasum ut *venias advorsum* mihi. — 2. Quum, qui coram aliquo adstat, ei sit adversus, dicitur *adversum* etiam de praesentia. Ennii Telephi fr. 11: Ted ipsum oportet hoc profiteri et proloqui *Advorsum illam* mihi. Plaut. Amph. III, 2, 55: Nam ius iurandum verum *te advorsum* dedi. Poen. I, 2, 188: ne mendax *me advorsum* siet. Mil. IV, 2, 88: ne haec censeret me *advorsum se* mentiri, ubi vid. interp. (= coram se). Aul. IV, 7, 9: Egone ut *te advorsum* mentiar, mater mea? Bacch. IV, 4, 7: Immo si audias quae dicta dixit *me advorsum* tibi, quod Handius Tursell. T. I, p. 181 ita explicat: me praesente in te absentem. Bacch. I, 2, 19: Etiam *med advorsum* exordire argutias? Poen. V, 6, 18: Numquid recusas contra me? LY. *advorsum* quidem,

ubi Gruterus dicit in *advorsum* esse significationem obscenam. Terent. Andr. I, 1, 15: Et id gratum fuisse *advorsum te* habeo gratiam (sic scribit Ritschelius praef. ad Trin. p. 118), quod bene explicat Handius Tursell. T. I, p. 182; coniungenda sunt *advorsum te* cum *id gratum fuisse,* ita ut *adv. te* significent: *ratione tui habita*, quamquam fuerunt qui coniungerent *advorsum te habeo gratiam,* ita ut *advorsum* idem esset atque *erga.* — 3. Significationem *contra* habet ap. Ennium fr. Phoenicis 2, v. 339 Vahlen.: Fortiterque † innoxium vocare *adversum adversarios,* de cuius loci sententia vide Ribbeckium. Plaut. fragm. p. 484, v. 7 ed. Gronov.: Stultus est *advorsum aetatem* et capitis *canitudinem.* Stich. IV, 2, 11: *advorsum te* fabulare (cf. Hand. p. 185), h. e. adversus commodum tuum. Trin. v. 176: *Advorsum* quam eius me opsecravisset pater, ad q. l. vid. Lindem. Merc. II, 3, 104: *advorsum* mei animi *sententiam?* Merc. v. 597: advorsum mei animi *sententiam.* Merc. II, 3, 43: nolo advorsari *advorsum tuam sententiam.* Caecil. Stat. Hymnis fr. 3, v. 69: Quin machaera licitari (h. e. congredi, pugnare) *adversum aeneum* coepsti sciens? Terent. Phorm. II, 3, 80: Itane es paratus facere *me advorsum* omnia. Heaut. IV, 1, 10: Primum hoc te oro, nequid credas me *advorsum edictum tuom* Facere esse ausam. Phorm. I, 2, 28: nam quae inscitiast *Advorsum stimulum* calces!

Am legitur apud Catonem in origg. ap. Macrobium I, c. 14: am terminum (sic Iordanus e cod. regio.). Macrobius: „Veteres *an* pro *circum* ponere consuerunt."

Ante dicitur et de loco et de tempore et de comparatione rerum praestantium, quae sunt verba Handii in Tursellino, apud quem vide multa exempla cuiusvis generis. Cato apophthegmata (Lion. 96) ap. Plin. hist. nat. 15, 18 (20): Interrogo vos — quando hanc pomum demtam putetis ex arbore? —. Atqui *tertium — ante diem* scitote decerptam Carthagine; tam prope a muris habemus hostem. Ennii annal. l. IX, fr. 8, v. 314: Noenum rumores ponebat *ante salutem.* Iphigeniae fr. 13, v. 277: Quod est *ante pedes.* Ennii annal. l. VII, fr. 1, v. 225: ante hunc. Plaut. Asin. V, 2, 8: At nunc dehinc scito illum *ante omnis* minumi mortalem preti. Most. I, 1, 6: hic *ante aedis.* Most. v. 817 et 1066: ante aedis, item Merc. v. 821 et Pers. v. 739. Merc. IV, 4, 40: ante pedes. Truc. I, 2, 73: Cur, obsecro, ergo *ante ostium* pro ignoto alienoque adstas? Most. III, 2, 108:

ante ostium. Pers. V, 1, 6: *ante ostium* et *ianuam*. Caecil. Stat. Nothus Nicasio fr. 2: *ante ostium* hic erimus. Sumbolum fr. 1: Destitui omnes servos ad mensam *ante se*. Inc. fab. fr. 3: Ut me hodie *ante omnes comicos stultos senes* Versaris atque emunxeris lautissime. Terent. Adelph. III, 3, 32: Istuc est sapere, non quod *ante pedes* modost Videre, sed etiam illa quae futura sunt.

Apud. In hac praepositione describenda sequar Handium Tursell. T. I, p. 405 sqq., qui dicit: „*Apud* proprie significat propinquitatem rerum, non eam, quae appropinquatione efficitur (ea enim per *ad* exprimitur), sed in qua duae res iuxta positae apparent. Quare cum verbis, quae motum ad aliquem locum notant, coniungitur numquam a bonis quidem scriptoribus." 1. Usurpatur primum de proxima sede, ut Plaut. Most. I, 3, 141: Etiam nunc decem minae *aput te* sunt. Pers. IV, 4, 65: aput hunc. Merc. III, 4, 17 et 18: apud mortuos. — 2. De praesentia dictum *coram* significat, nam qui coram aliquo aliquid agit, prope adstat et cum eo agit. Sic scripsit Cato orationem *apud Athenienses* (Meyer. p. 20), ubi Ruhnkenius emendationem suam *ad Athenienses* retractavit. Plaut. Amph. II, 1, 43 (Hand. p. 408): miserruma istaec miseriast servo bono, *Aput* erum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur. Pers. IV, 9, 9: Illi *aput praetorem* dicam. — 3. Deinde dicitur de domo et domicilio et de locis, in quibus aliquis versari solet. Unde formula *apud se, apud te,* etiam absente ipso domino, et de rebus domesticis. Naev. Ariolus fr. 2: Quis heri *apud te?* Plaut. Stich. IV, 1, 11. 12: Cras *apud me* eritis —. PA. At *aput me* perendie. Most. v. 238 et Merc. v. 543: aput me. Merc. III, 2, 24: apud me. Most. IV, 3, 15: *aput te* cenavero. Merc. III, 3, 19: Aput te. Merc. V, 2, 108: apud te. Pers. v. 491: *Aput te*. TOX. Ain, *aput mest*? DORD. Aio inquam: *aput test*, inquam. Most. V, 2, 8: aput nos. Merc. V, 4, 48: apud nos. Alia exempla vide apud Handium p. 408. — 4. Et transfertur ad animum, diciturque de homine, qui mentis animique compos est, praesertim in negativa sententia, in qua negationis particula cum verbo semper connectitur. Terent. Andr. V, 4, 34: Vix sum *apud me;* ita animus commotust metu, Spe, gaudio. Heaut. V, 1, 48: Prae iracundia, Menedeme, non sum *apud me*. Alia exempla vide apud Handium p. 409. — 5. Quum locus personae, et quae ad eam pertinent, res significantur, vocabuli usus eo usque promovetur, ut sit *a parte*,

atque eam rationem exprimat, quae dativo, et eam, quae ablativo cum praepositione coniuncto designatur. Refertur enim res ad hominem, in quo ipsa locum obtineat, aut a quo profecta videatur. Et intelligitur imprimis animus, sententia, opinio hominum, ad quam aliquid constituitur, ideoque et id, quod alicui visum est, aut ex alicuius sententia exstat (Sic Handius p. 410 sq.). Naev. fr. inc. com. 3, v. 109: qui *apud gentes* solus praestat. Plaut. Pers. IV, 7, 9: Credidi gratum fore Beneficium meum *aput te.* Terent. Hec. IV, 2, 8: Ut *apud me* praemium esse positum pietati scias. — 6. A personis transfertur ad res et de locorum regione, propinquitate et vicinia dicitur. In vulgari sermone de ipso loco pro *in* per omne tempus usurpatum erat, sed a bonis scriptoribus tantum in quibusdam formulis, *apud forum, apud villam:* comici de urbibus dicebant pro *in.* Naev. bell. Pun. fr. inc. 17 Vahlen. p. 20: Apud emporium. Naev. Carbonaria: Tibi servi multi *apud mensam* astant. Ennii heduphagetica (Vahlen. p. 166, v. 3): apud *Charadram Ambraciam*que. Plaut. Most. v. 935: quid illisce homines quaerunt *aput aedis meas?* Pers. I, 1, 22: Plusculum annum Fui praeferratus, *aput molas* tribunus vapularis. II, 2, 21: aput hanc obicem. Ruddim. p. 282, adnot. 33 affert Epid. I, 1, 51, ubi *apud Thebas,* ut Ursinus docet, pro *Thebis* dictum est. Terent. Andr. II, 1, 2: *Apud forum* modo e Davo audivi, h. e. in foro. Adelph. I, 2, 74: hominem convenire, si *apud forum*st. III, 5, 2: Ego Micionem, si *apud forum*st, Conveniam. IV, 1, 1: *Apud villam*st.

Circiter et de loco et de tempore dicitur. Sic de loco Plaut. Cist. IV, 2, 8: *Loca circiter* excidit *haec* mi (sic scribit Ritschelius prolegom. ad Trin. p. 177), de tempore Most. III, 1, 52: Redito huc *circiter meridiem.*

Circum de loco dicitur. Cato R. R. c. 5: *Circum oleas* autumnitate ablaqueato. C. 36: Amurcam spargas vel irriges ad arbores, *circum capita maiora* amphoras — addito. C. 6: *Circum coronas* et *circum vias* ulmos serito. Ib.: Salicem Graecam *circum arundinetum* serito. Ennii annal. l. III, fr. 5: *Circum sos* quae sunt magnae gentes opulentae (*sos* = eos Festus p. 301 M.). Andromedae fr. 10: circum sese. Exempla ex Plauto et Terentio desumpta vide apud Handium. — Ex *circa* et *circum* coniunctum est adverbium *circumcirca.* Sergius in Donat. p. 1855, ed. Putsch.: „Nam et praepositionem praepositioni sic cohae-

rentem, ut pro una parte praepositionis habeatur, invenimus saepe apud Catonem, ut *circumcirca,* i. e. circa. Vide Bolhuis. p. 213.

Cis de tempore dicitur, velut Plaut. Merc. I, 2, 42: cis paucos mensis. Truc. II, 3, 27: Ut nulla faxim *cis dies paucos* siet, h. e. intra paucos dies. Most. I, 1, 17: *Cis* hercle *paucas tempestates,* h. e. intra breve tempus.

Clam eiusdem originis est cum verbo *celare.* Plaut. Truc. II, 1, 37: Satin *clam patrem* hac etiam nocte illico Per hortum transilivit ad nos?, ubi Pall. habent *pater.* Cas. grex v. 5: clam uxorem, item II, 8, 15 et Asin. V, 2, 92. Aul. prol. v. 7: clam omnis. Amph. prol. v. 107: Is amare occepit Alcumenam *clam virum.* Cas. III, 8, 33: clam meam uxorem. Merc. II, 3, 26: Muscast meus pater, nil potest *clam illum* haberi. Most. V, 1, 13: Nam scio equidem nullo pacto iam esse posse clam senem. Merc. III, 4, 75: Clam patrem. Merc. v. 807: clam uxorem suam. v. 809: Uxor *virum* si *clam* domo egressast. v. 815: clam — uxorem suam. III, 2, 2: Emptast amica *clam uxorem* et *clam filium.* Terent. Adelph. I, 1, 27 sq.: postremo, alii *clanculum Patres* quae faciunt, — Ea ne me celet, consuefeci filium. Hec. III, 3, 36: ut *clam* eveniat partus *patrem.*

Inter et de loco et de tempore dicitur, item de personis et rebus atque actionibus. Naev. bell. Pun. fr. inc. 6 Vahlen. p. 18: rumitant *inter se.* Naevii Lycurg. fr. 17: nam ut ludere *inter se* laetantis vidimus. Ennii fr. incerti libri ap. Serv. ad Virg. ecl. IX, 24: inter ponendum, h. e. dum ponuntur. Ennii Achillis fr. 9: mortales *inter se* pugnant. Ennii annal. l. I, fr. 54: *inter se* licitantur. fr. 72, v. 114 sq.: simul *inter Sese* sic memorant. l. II, fr. 13: inter sese. l. VII, v. 256: inter pugnas. l. VIII, fr. 3, v. 275: Miscent *inter sese* inimicitiam agitantes. Annal. fragm. inc. sedis 18: Inter se. Ennii *Προτρεπτικὸς* fr. 2: Ubi videt avenam lolium crescere *inter triticum.* Ennii Alexandri fr. 9: Iudicabit inclitum iudicium *inter deas tris* aliquis. Cresphontis fr. 1: *inter se* sortiunt urbem atque agros. fr. 6: Pacem *inter sese* conciliant. Inc. trag. fragm. 8: inter civis. Plaut. Merc. IV, 4, 12: etiamne haec illi tibi Iusserunt ferri, *quos inter* iudex datu's? Poen. sc. ultima v. 27: Quid lenonem vis *inter negotium?* Truc. II, 6, 29: *Inter tot dies* quidem hercle iam aliquid actum oportuit. Poen. V, 3, 43: At ne *inter vias* Praeterbitamus, metuo. Caecil. Stat. Asotus fr. 7: Nihil fore opino *inter me* atque *illum.* Plocium

fr. 1, v. 147: egomet vivo *inter vivos* mortuus. v. 151 sq.: *inter suas Aequalis, cognatas* sermonem serit. Pugil v. 193: inter laudandum. Terent. Adelph. V, 3, 17: Vetus verbum hoc quidemst, Communia esse amicorum *inter se* omnia. Eun. IV, 2, 1: coepi egomet mecum *inter vias* — Aliam rem ex alia cogitare. Andr. III, 3, 43: Qui scis eos nunc discordare *inter se?* Alia exempla vide apud Handium in Tursellino.

Ob. Pertinet huc usus praepositionis *ob* tantummodo localis. Leges XII tabb., 2, fr. 3: Ob portum, h. e. ad domum sive ante aedes, ut Funccius explicat. Ennii annales l. VIII, fr. 21 (Paulus Festi p. 179 M.: „*ob* praep. . . . . . pro *ad*"): *Ob Romam* (i. e. ad Romam) noctu legiones ducere coepit. Ennius fr. inc. libri 5 (Fest. l. l.): *Ob Troiam* duxit. Plaut. Aul. II, 4, 23: follem obstringit *ob gulam*. Most. III, 1, 91: obici lube huic argentum *ob os* impurae belluae. Merc. v. 924: *Ob oculos* adduxerit. Mil. II, 4, 51: Nunc demum experior mi *ob oculos* caliginem opstitisse. Pseud. IV, 5, 10: Nunc ego Simonem mi *ob viam* veniat velim. Terent. Phorm. IV, 3, 56: Ager oppositust pignori *Decem ob minas*.

Penes. Plaut. Amph. II, 2, 21: *quem penes* est virtus. Truc. IV, 4, 5: *quam penes* est mea omnis res et liberi. Truc. I, 1, 4: *Quam penes* amantum summa summarum redit. Truc. V, v. 9: Manus vetat, priusquam *penes sese* habeat, quidquam credere. Aul. IV, 4, 27: nequi tui *me* quicquam invenisti *penes*. Capt. II, 1, 37: set ubi iam *penes sese* habent, . h. e. in sua potestate habent, impetrarunt. Poen. V, 4, 15: *Quem penes* spes vitae sunt hominum omnium. Terent. Adelph. III, 3, 34: istaec iam *penes vos* psaltriast? Hec. IV, 1, 20: illorum esse hanc culpam credidi, quae *te* est *penes*.

Per. Livius Andronicus fr. Aegisthi 1: praeda *per participes* aequiter Partita est. Livii Andronici inc. trag. fragm. 8: Quo Castalia *per struices saxeas* lapsu accidit. Naev. fr. inc. trag. 4: Dubii *faventem per fretum* introcurrimus. Naev. bell. Pun. ex incert. libr. 3 Vahlen. p. 17: Per liquidum mare. Cato R. R. c. 2: per imbrem. Ib.: per ferias. C. 5: *Per autumnum* evehito. Ib.: *per tempus* eam condito. C. 6 et C. 61: per tempus. C. 39: Per imbrem. C. 40: Per ver. C. 53: *per ver* cum arabitur. C. 17: *per sementim* primum incipiunt maturae esse. Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 40: Nam me visus homo pulcher *per amoena salicta* Et *ripas* raptare *locos*que *novos*. l. II, fr. 15:

tractatus *per aequora* campi. l. V, fr. 7: Quod *per amoenam urbem* leni fluit agmine flumen. l. VI, fr. 11: Incedunt *arbusta per alta.* l. XI, fr. 7: per pectus. Annal. inc. sed. fragm. 5: per terras. fr. 27: Labitur uncta carina *per aequora cana* celocis. fr. 51, v. 505: Fert sese campi *per caerula laeta*que *prata.* fr. 81: *Per*que *fabam* repunt (grues). fr. 131: per altum. Ambracia fr. 1: *per gentes* esse cluebat omnium miserrimus. Epigramm. 1, v. 4: Cur? volito vivus *per ora* virum. Euhemeri fr. 11, 62: *per orbem* terrae. Ennius annal. l. I, fr. 4: *Latos per populos terras*que poëmata nostra Clara cluebunt. fr. 19: Transnavit cita *per teneras* caliginis *auras.* Annal. fr. inc. sedis: per aethera. Plaut. Pers. IV, 5, 6 et Most. V, 1, 4: per angiportum. Pers. II, 2, 17: per circum. Pers. IV, 5, 7 et Merc. V, 4, 49 et Pers. III, 3, 41: per hortum. Stich. III, 1, 33: *per hortum* ad amicam transibo meam. Merc. v. 371: Per mare. Most. v. 931: per posticum. Merc. v. 175: per urbem. Merc. II, 3, 71: incedat *per vias.* Merc. V, 4, 46 et Most. I, 1, 53: per vias Truc. I, 2, 85: *Per tempus* subvenistis, h. e. opportune, zu rechter Zeit, vide Boxhorn. ad Cas. II, 1, 16. Caecil. Stat. Titthe fr. 3: *Per mysteria* hic inhoneste honestam gravidavit probro. Terent. Hec. IV, 3, 16: Sed video Phidippum egredi *per tempus,* h. e. tempore opportuno.

Pone. Cato R. R. c. 18: qui *pone arbores* est. Plaut. Curc. IV, 2, 1: non queo quod *pone me*st servare. Poen. III, 2, 34: *Pone nos* recede. v. 35: *pone sese* homines locant. Trin. III, 2, 37: Tute *pone te* latebis facile, ne inveniat te honos. Curc. IV, 1, 20: *Pone aedem* Castoris. Aul. IV, 4, 10: Pone, ubi vide adnotationem Taubmanni.

Post. Cato R. R. c. 5: *Post imbrem* autumni rapinam — serito. C. 65: Postridie aut *post diem tertium* quam lecta erit. Ennii Alexandri fr. 1, v. 67: Post illa.

Praeter. Ennii Medeae exulis fr. 7, v. 300: *Praeter rogitatum* si querare. Plaut. Stich. III, 2, 7: mustella murem [ut] apstulit *praeter pedes,* vor den Füßen hin. Asin. V, 2, 6: At scelesta ego *praeter alios* meum virum fui rata Siccum. Taubm.: *μάλιστα τῶν ἄλλων.* Most. IV, 2, 49: *praeter speciem* stultus es. Amph. II, 2, 10: quem ego amo *praeter omnis.* Most. III, 2, 138: praeter vecturam. Merc. III, 3, 24: praeter hunc diem. Mil. v. 629 Fleckeisenus in editione Plauti T. I, praef. p. 26 omittit *praeter* et scribit: Nam equidem hau sum natus annos

quinquaginta —. Terent. Heaut. I, 1, 7: *praeter aetatem tuam* Facere et praeter quam res te adhortatur tua. Heaut. I, 1, 27: Fortasse aliquantum iniquior erat *praeter* eius *lubidinem*. Adelph. I, 1, 39: Nimium ipsest durus *praeter aequom*que et *bonum*. Ib. V, 5, 3: Iam nunc haec tria primum addidi *Praeter naturam*. Adelph. II, 3, 5: Itaque unam hanc rem me habere *praeter alios* praecipuam arbitror. Phorm. V, 2, 3: Ita fugias ne *praeter casam*, quod aiunt (= ultra). Andr. I, 1, 31: Horum ille nil egregie *praeter cetera* Studebat, h. e. quasi ceteris omnibus neglectis, ad q. l. vid. Ruhnk. v. 95: et quia erat forma *praeter ceteras* Honesta et liberali.

Prope. Plaut. Pers. I, 3, 19: *Prope me* hic nescio quis loquitur.

Propter. Pertinet huc praepositionis *propter* significatio tantummodo localis. Naev. Lycurg. fr. 17, v. 47: Propter amnem. Cato R. R. c. 9: propter amnes. Ennii annal. l. I, fr. 20: Constitit inde loci *propter sos* dia dearum. Satur. libr. inc. fragm. 6: Subulo quondam marinas *propter* adstabat *plagas*. fr. 7: Propter stagna. Plaut. Rud. prol. v. 34: In agro atque villa proxuma *propter mare*. Amph. IV, 1, 8: *Quem propter* corpus suum stupri conpleverit, h. e. prope, vid. Sciopp. et Boxhorn.; non recte Lambinus accipiebat pro *cuius gratia*. Terent. Adelph. II, 1, 15: hic *propter hunc* adsiste.

Secundum. Cato R. R. c. 118: Oleam albam *secundum vindemiam* uti voles. Cato orat. in L. Furium de aqua ap. Festum Vindiciae: praetores *secundum populum* vindicias dicunt, ad q. l. Dacerius: „i. e. populo vindicias dant. Rei controversae possessionem populo decernunt." Ennii Euhemerus fr. 8, 40: quae *secundum mare* loca essent. Plaut. Capt. II, 1, 42: *Secundum patrem* tu's pater proxumus. Plaut. ap. Priscian. 10 (Scheller. gr. lat. p. 744): *secundum aram* aurum abscondidi. Mil. IV, 8, 38: *Nos secundum* ferri nunc per urbem haec omnia, ubi vide interpretationem Lindemanni. Cas. prol. v. 28: *Secundum ludos* reddunt autem nemini, h. e. post ludos, ludis peractis. Terent. Eun. V, 8, 60: conlaudavi *secundum facta* et *virtutes tuas* (ordinem et causam exprimit, = sequendo virtutes tuas). Pro *secundum* dicebatur etiam *secus*, sic apud Catonem R. R. c. 21: dextra sinistra foramina utrinque *secus laminas*.

Sub. Naev. bell. Pun. fr. 7. Vahlen. p. 18: subiguntur *sub suum iudicium*. Plaut. Most. II, 1, 10: subeunt *sub falas*. Pers. IV, 1, 2: Solet illa recte *sum manus* succedere, ad q. l. affert

Gronovius Mil. II, 2, 59: Lepide hoc succedit *sub manus* negotium.

Super. Ennii annal. l. XIV, fr. 2: volat *super* impetus *undas.*

Subter. Q. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger. p. 107): Unguium Dialis et capilli segmina *subter arborem felicem* terra operiuntur.

Trans. Plaut. Merc. v. 354: trans mare. Mil. II, 5, 58: conmeatus transtinet *trans parietem.*

Contra. Cato R. R. c. 18: uti *contra ora* sient, nisi h. l. cum Schneidero *contraria* scribendum est. Ennii annal. l. VI, fr. 3, v. 181 sq.: *contra carinantes* (h. e. obtrectantes) Verba [atra] obscena profatus.

Erga uno tantum loco significationem habet localem, Plaut. Truc. II, 4, 52, ubi scribendum aut cum Bothio: tonstricem Suram Novisti, nostras quae nunc erga aedis habet, aut cum Handio Tursell. II, p. 438: t. S. n. nostram, quae med erga aedis habet, h. e. e regione. In ed. Gronovii est: t. S. N. nostram, quae modo erga aedes habet. In codd. Cam. legitur *quem. Modo* profectum est a Lipsio. Deinde de animo dicitur, et de amico et de hostili. Asin. I, 1, 5: Siquid *med erga* [tu] hodie falsum dixeris. Aul. IV, 10, 62: Si quid ego *ted erga* imprudens peccavi aut *gnatam tuam* (sic Goell.). Capt. II, 1, 48: Per fortunam incertam et per mei *te erga* bonitatem patris Perque conservitium. 3, 56: Si ego item memorem quae *me erga* multa fecisti bene. II, 2, 100: me esse scit *erga se* benevolum. Terent. Heaut. II, 3, 24: Nam et vitast eadem et animus *te erga* idem ac fuit. Heaut. I, 2, 15: animum amicae *se erga* ut sit suae.

Extra. Ennii Alexandri fr. 8, v. 83: extra me. Medeae exulis fr. 2: Quid sic te *extra aedis* exanimata eliminas? Terent. Hec. IV, 1, 48: ne extulisse *extra aedis* puerum usquam velis. Phorm. I, 2, 48: Neque notus neque cognatus *extra unam aniculam* Quisquam aderat.

Infra. Terent. Eun. III, 2, 36: Tace tu, quem ego *infra infumos omnis* puto.

Intra. Ennii annal. l. I, fr. 72, v. 118: Tu produxisti nos *intra luminis oras.* l. XV, fr. 2, v. 391: intra muros. Plaut. Most. v. 1064: intra limen. Merc. I, 2, 75: intra navem.

Supra. In Ennii epigrammate 3 ap. Vahlen. p. 163 est: A sole exoriente *supra Maeotis paludes* Nemo est cett. Plaut. Pers. V, 2, 38: qui *supra nos* habitat.

Ultra. Ennii annal. inc. sedis fragm. 91: *ultra* fossam.

47. b) *Accusativus progressionis.* Spectemus primum accusativum spatii. Cato R. R. c. 18: orbem olearium crassum *digitos sex* facito. Ib.: Foramina longa *pedes tres semis*, exculpta *digitos sex*. C. 6: Ibi oculos arundinis *pedes ternos* alium ab alio serito. C. 20: Si autem labent in cupam, eo indito tunicas solidas et latas *digitum pollicem*. C. 41: Eos surculos facito sint longi *pedes binos*. C. 45: ne plus *IV digitos transversos* emineant. C. 46: *Digitum* supra terram facito semina emineant. C. 47: *ternos pedes* oculos disponito. C. 48: porcas *pedes quinos* latas facito. Ib.: terram — altam *digitum transversum*. C. 49: Vineam veterem si in alium locum transferre voles, duntaxat *brachium* crassam licebit. Cato origg. ap. Varron. de re rust. II, 3, §. 3: In Sauracti et Fiscello caprae ferae sunt, quae saliunt e saxo *pedes plus sexagenos*. Or. in L. Veturium de sacrificio commisso ap. Priscian. T. I, p. 229: non minus *XV milia* Anien abest. R. R. c. 22, 1: ab labris *digitum minimum* abesse oportet. Ib.: si orbes *minimum* aberunt. Plaut. Bacch. III, 3, 19: *Digitum* longe a paedagogo pedem ut ecferres aedibus. Aul. I, 1, 18: *Digitum transvorsum* aut *unguem latum* excesseris. Amph. II, 1, 1: age i tu *secundum* (hic secundum Iacobsium non est accusativus directionis, sed extensionis). Asin. III, 3, 13: Ne iste hercle ab ista non *pedem* discedat. Poen. IV, 2, 15: nomina insunt *cubitum* longis literis. Most. v. 842: *Latius* demum operaest pretium ivisse.

Sequitur accusativus temporis. Naev. Agitatoriae fr. 1, v. 5: hunc unum diem. Q. Fabius Pictor ap. Gell. X, 15 (Egger. p. 107): et de eo lecto *trinoctium continuum* non decubat. Cato R. R. c. 17: Postea usque adeo sunt *plus menses VIII*, quae ita corrigit Schneiderus: maturae esse, postea usque adeo plus menses VIII, i. e. et post sementem ita maturescere pergunt plus quam VIII menses. C. 2: videto *quot dies* quaeve opera per imbrem fieri potuerint. C. 7: sale confriato *dies V.* Ib.: in solem ponito *biduum.* C. 105: *Biennium* in sole sinito positum esse. C. 89: nec plus aqua sita siet *horam unam.* C. 109: Sinito combibant *noctem* et *diem.* C. 113: et ne *plus quatriduum* in sole siveris. C. 120: *totum annum* mustum erit. ib.: Mustum si voles *totum annum* habere. C. 128: sinito *quatriduum* fracescat. C. 112: et ponito in sole *biduum.* Ennii Euhemerus fr. 9, 42 sq.: in monte Olympo *maximam partem* vitae colebat. Ennii annal.

l. VII, fr. 10, v. 241: *magnam* cum lassus diei *Partem* fuisset. l. X, fr. 5: Sollicitari te Tite sic *noctes*qne *dies*que. Alexandri fr. 8, v. 86: *Multos annos* latuit. Andromacha aechmalotis fr. 3: *annos multos* — Bellnm gerentes. Plaut. Pers. I, 1, 21: *Plusculum annum* Fui praeferratns apnt molas tribuuus vapnlaris. 3, 35: id *totum* procedit *diem*. Pers. v. 172: Nam equidem te iam sector *quintum hunc annum*. IV, 4, 76: Nnmquam hercle *hunc mensem vortentem*, credo, servibit tibi. Merc. v. 46: Obiurigare pater haec *noctes* et *dies*. v. 55: tot — annos. III, 1, 26: Ovem — natam *annos sexaginta*. Merc. v. 542: *diem unum* oravit Ut apnt me praehiberem locum. III, 2, 6: Nam *hanc* bene se habere *aetatem* nimiost aequius. III, 3, 24: *Nullum* hercle praeter hunc *diem* illa apud me erit. Men. V, 1, 20: Nam *meam* med *aetatem* esse viduam mavelim. Asin. II, 2, 8: *Aetatem* velim servire, Libannm ut conveniam modo, quod est adverbialiter pro *semper* positum, v. adnot. Taubmanni. Asin. I, 1, 6: Ut tibi superstes uxor *aetatem* siet. [Nonius: „aetatem pro diutissime sive aeternum adverbialiter positum]. II, 2, 18: Adeo ut *aetatem* ambo ambobus nobis sint obnoxii. Aul. prol. v. 4: hanc domnm Iam *multos annos* est ut possideo. Pers. I, 3, 57: Sicut istic leno hau dum *sex mensis* Megaribus Hnc est quom commigravit. Truc. III, 2, 20: Rabonem habeto, mecnm nt *hanc noctem* sies. IV, 4, 19: ut *hoc dies aliquos* sinas Eum esse apnt me. v. 21: *Triduom hoc* saltem, dum miles aliquo circumducitur. Epid. III, 4, 62: plus iam sum libera *quinquennium*. Poen. V, 4, 69: Quia *annos multos* filias meas celavistis clam me. Mil. IV, 2, 87: Qnin *mille* annorum perpetuo vivont ab saeclo ad saeclum. Most. I, 1, 21: *Dies noctis*qne bibite. v. 76: *Triennium* qui iam hinc abest. Most. v. 235: *dies noctes*que estur. III. 1, 61: *Multos* me hoc pacto *dies* frnstramini. 2, 78: Sub diu colere te usque *perpetuom diem*. IV, 2, 38: Quin *sex mensis* iam hic nemo habitat. v. 42: numquam hic *triduom unum* desitumst potarier. v. 43: *Triduom unum* haut esse intermissum hic bibi. Merc. V, 4, 57: *Annos* gnatns *sexaginta*. Caecil. Stat. fr. Fallaciae 7: Velim paulisper te opperiri. — Quantisper? — Non plus *triduum*. Terent. Adelph. IV, 1, 5 sq,: nam *hunc diem* Misere nimis cnpio ut coepi, *perpetuom* in laetitia degere. Heaut. I, 1, 10: *Annos sexaginta* natus es, Aut *plus* eo, ut conicio. Heaut. I, 1, 66: Clam me profectus *mensis tris* abest. Phorm. I, 3, 7: fuisset tum illos mi aegre *aliquot dies*. Heaut. IV, 3, 38: me *aetatem* censes velle

id adsimularier? Hec. III, 4, 7: *Dies triginta* aut *plus* eo in navi fui. — Pertinet huc etiam acc. temporis cum *abhinc* coniunctus. Plaut. Bacch. III, 2, 4: hoc factumst ferme *abhinc biennium*. Stich. I, 2, 80: Quid illos expectatis qui *abhinc* iam abierunt *triennium*? Cas. prol. v. 39: Is servos, sed *abhinc annos* factumst *sedecim*, Quom conspicatust primulo crepusculo Puellam exponi. Terent. Andr. I, 1, 42: Interea mulier quaedam *abhinc triennium* Ex Andro commigravit huc viciniae. Hec. V, 3, 24: *abhinc mensis decem* fere. V, 9, 28: Vinolentus fere *abhinc annos quindecim* mulierculam Eam compressit. Hand. Tursell. I, p. 64 docet eadem significatione a Plauto etiam *hinc* usurpatum esse Truc. II, 3, 20: Quam si *hinc* ducentos annos fuerim mortuus.

Sed invenitur etiam accusativus temporis, ubi non tam perpetuitas, sed unum tantum punctum temporis significatur, quod alibi ablativo exprimitur. Cato R. R. c. 17: Ea quae semen viride et maturum habet, uti semen de cupresso, de pino, *quidvis anni* legere possis. Item *quidvis anni* matura est cett. C. 65: *triduum* aut *quatriduum* post. Plaut. Amph. I, 1, 2: Qui *hoc noctis* solus ambulem, δεικτικῶς, = nocte tam sera atque intempesta. v. 9: Qui *hoc noctis* a portu [med] ingratiis excitavit. I, 1, 136: Set quis hic est homo, quem ante aedis video *hoc noctis?* v. 154: non placet me *hoc noctis* esse. Curcul. I, 1, 1: Quo ted *hoc noctis* dicam proficisci foras Asin. I, 1, 56: Neque puduit eum *id aetatis* sucophantias Struere. Bacch. II, 3, 109: Ne navigarem tandem *hoc aetatis* senex. Mil. III, 1, 64: At quidem *illuc aetatis* qui sit cett. Trin. III, 3, 57: Quamquam *hoc* me *aetatis* sucophantari pudet. Merc. II, 2, 19: *quid* tibi ego *aetatis* videor? Terent. Heaut. I, 1, 58: Ego *istuc aetatis* non amori operam dabam.

Huc referendus est etiam et similis huic accusativo is, qui dicitur graecus, quemadmodum recte censet Kruegerus in gramm. lat. p. 427. Cato R. R. c. 7: *Oleas orchites, posias* — eae conduntur, nisi potius pendet hic acc. a praegressis serito aut inserito. c. 118: *caetera* item condito ita, uti supra scriptum est, quod Schneiderus ita explicat: „i. e. quod reliqua condimenta attinet." Ennii annal. l. IX, fr. 7: perculsi *pectora* Poeni. l. XV, fr. 4: succincti *corda* machaeris. l. I, fr. 40:

Cetera quos peperisti
Ne cures.

Servius ad Virg. Aun. l. IX, v. 656 dicit: „*Cetera* deinceps,

et est adverbium. Id est in ceterum; est autem Ennianum: cetera" e. q. s. Plaut. Epid. IV, 1, 39: ut *alias res* est impense improbus, h. e. τὰ ἄλλα, ceterum, sive quod ad ceterum attinet, cetera, *ad cetera* cett., quae sunt verba Scioppii, cf. Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 159, adnot. 2. Bacch. IV, 8, 37: *ceterum* verbum sat est, vid. adnot. Acidalii. Poen. IV, 2, 6: *latera* praepeditus forti ferro. Rud. V, 2, 3: quasi palo *pectus* tundor. Rud. IV, 3, 23: *Vidulum istum* quoius est novi ego hominem, pro: quod ad vidulum istum attinet cett.

48. *Accusativus quantitatis intensivae.* a) *Accusativus regionis. Admodum* Cato R. R. c. 156: Paulisper demittito usque *admodum* dum quinquies quinque numeres. Plaut. Amph. I, 3, 43: Ex amore hic *ad modum* quam saevos est, de quo vide Taubm. ad h. l. et Hand. Tursell. I, p. 178. Most. III, 2, 125. Merc. II, 3, 65. In responsione utuntur hoc vocabulo colloquentes, ut rem in eum, qui antea dictus erat, modum se habere concedant addita certae affirmationis vi. (Sic Hand. Tursell. I, p. 177, cf. Schnetz. doctr. part. p. 31). Sic Bacch. IV, 7, 40: Dic sodes mihi, Bellan videtur specie mulier? NI. *Ad modum*, item Rud. I, 2, 55. Terent. Heaut. I, 1, 1: Quamquam haec inter nos nuper notitia *admodumst*. — *Eo* Naev. bell. Pun. l. VI, fr. 4 Vahlen.: Censet *eo* venturum obviam Poenum. Lycurg. fr. 6. Cato R. R. c. 40: *eo* duos surculos — artito. C. 7: *eo* lotium suillum aut stercus ad radicem addere oportet. C. 22: *Eo* sumpti opus est (dazu ist an Aufwand nöthig). Ennii Euhemerus fr. 7, 31: Postquam *eo* ascendit. fr. 9, 43: *eo* ad eum in ius veniebat. l. 45: *eo* veniebant. l. 45: *eo* veniebat. Plaut. Pers. II, 2, 53: Quid *eo*? Merc. V, 1, 8: *eo* iam accedit servitus. V, 2, 99. Terent. Phorm. IV, 3, 35: Immo non potuit melius pervenirier *Eo quo* nos volumus, h. e. ad eum gradum, ad eam conditionem, ad eum statum, ad eum scopum. Sequente pronomine relativo ib. I, 3, 6: Neu me cupidum *eo* inpulisset, *quod* mihi principiumst mali. — *Adeo.* De huius particulae usu praeter Handium in Tursellino conferendus est etiam Kleinius in censura Reinholdi de usu part. *adeo* brevis observationis in Zeitschr. f. Alt. 1841, p. 1300 — 1309. — 1., Terminum loci vel temporis exprimit, quem usum recte Handius docet solum apud antiquiores scriptores inveniri, quum ea significatio, qua gradum exprimit, antiquiorum et posteriorum scriptorum communis sit. Cato R. R. c. 56: *usque adeo* dum ficus esse coeperint. C. 67: amurcim commutet *usque adeo*, donec in lacum —

pervenerit. C. 76: item linito *usque adeo*, donec omne caseum cum melle adusus eris. C. 86: Lacte addat paulatim *usque adeo*, donec cremor crassus erit factus. C. 88: Id aliquoties in die [quotidie] facito, *usque adeo* donec sal desiverit tabescere biduum. ib.: *Usque adeo* in sole habeto, donec concreverit. C. 95: igni leni coquito — *usque adeo*, dum fiat tam crassum, quam mel. C. 40: artito (surculum) *usque adeo quo* praeacueris. C. 106: *usque adeo*, donec ovum gallinaceum coctum natabit. C. 17: Postea *usque adeo* sunt plus menses VIII. Plaut. Merc. III, 4, 72: *Adeo* dum illius cupiditas te atque amor missum facit? Merc. I, 1, 77: *Adeo* dum. Terent. Eun. IV, 6, 3: *Usque adeo* illius ferre possum ineptiam. — 2., A loci significatione translatum est, si usurpatur in loquendi formula *adeo res redit*, vid. Hand. I, p. 138. Sic Terent. Phorm. I, 2, 5: *adeo res redit*, Siquis quid reddit, magna habendast gratia. Heaut. V, 2, 27: *Adeon rem rediisse*, ut periclum etiam a fame mihi sit, Syre? Heaut. I, 1, 61: Postremo *adeo res rediit*. — 3., Amplificatam conditionem et rem ad certum aliquem gradum provectam et auctam denotat, qua significatione coniungitur et cum adiectivis et cum adverbiis et cum substantivis et cum verbis. Naev. Corollaria fr. 1, v. 37: *Adeo* efflictim. Plaut. Rud. V, 3, 32: Id ego continuo huic dabo, *adeo* me ut hic emittat manu, ubi *adeo ut* idem valet atque *ita ut*, *eo consilio ut*. Bacch. II, 3, 49. Merc. v. 35: Quia nullus usquam amator *adeo*st callide Facundus. I, 1, 64, quibus duobus locis est ſo, ſo ſehr. Aquilius Boeotia v. 8: *adeo* — ut. Terent. Adelph. II, 2, 13: vero ego numquam *adeo* astutus fui, Quin quidquid possem mallem auferre potius in praesentia. Andr. I, 1, 93: Et voltu, Sosia, *Adeo* modesto, *adeo* venusto, ut nil supra. Eun. I, 2, 123: nam me eius spero fratrem propemodum Iam repperisse adulescentem *adeo* nobilem. Nonnunquam in comparatione ponitur, ut Andr. I, 5, 10: *Adeo*n hominem esse invenustum aut infelicem quemquam, *ut* ego sum? Heaut. V, 1, 12: Gaudere *adeo* coepit, *quasi* qui cupiunt nuptias, h. e. tantum, quantum gaudent ii qui cett. — 4., Sequitur is usus, quem Reinholdus l. l. usum petitum particulae dicit, repetendum illum ex significatione primigenia, sed ita tamen, ut huius vis paulum imminuta sit. Quam significationem Handius intensivam dicit et comparat cum Graecorum particula restrictiva *γέ*. Distinguit enim, ut Handius ait, *adeo* id, quod ante omnia accurate et maxime spectandum sit, aut in aliqua re magno-

pere vel potissimum valeat. Accuratius Kleinius in hoc genere distinguit usum procliticum et encliticum particulae, prout vocabulum id, cui vis particula additur, post eam aut ante eam positum est et addit nonnunquam particulam etiam interponi duobus vocabulis, quorum vis ea intenditur. Nos dicimus gar vel sogar. Ac primum quidem ea, quam diximus, ratione componitur proprie cum pronominibus, ut aliquam rem ante dictam vel aliunde cognitam vel adhuc exponendam maiori vi efferat et in eam convertat praecipuam considerationem. Plaut. Aul. IV, 2, 16 servus dicit, si aurum domini sui in templo Fidei inveniat, se ei (Fidei) mulsi congialem plenam facturum fideliam. Tum ei dicit: Id *adeo* tibi faciam: verum ego mihi bibam, id ubi fecero. Handius (p. 143 sq.) *adeo* cum *id* coniungit et explicat: *τοῦτό γε*, *id quidem*, omnino recte. Significat: das gar, h. e. *tantum* honoris, *tantum* donum *tibi* afferam, sed *mihi bibam*, ubi id fecero. Est igitur h. l. duplex oppositio, primum inter *id*, h. e. plenam facere congialem et *bibere*, deinde inter *tibi* et *mihi*, germanice: ja, dies will ich dir thun etc. Rud. prol. v. 36: Neque is *adeo* propter malitiam patria caret. Most. II, 2, 46. Merc. V, 4, 64. Caecil. Stat. Epistula fr. 1: Iam me *adeo* manta. Terent. Eun. II, 2, 2: hoc *adeo* ex hac re venit in mentem mihi. (Kleinius p. 1307 et 1308 ja, dabei fällt mir das ein, ubi non solum *hoc*, sed etiam *ex hac re* cum *adeo* coniungendum est). Deinde *adeo* pronominibus personalibus apponitur proprie, ubi oratio ab alia persona ad aliam transit et in eam maxime animum convertit. Ennius fr. Medeae exulis 21 Vahlen.: Iuppiter *tu*que *adeo* summe Sol. Plaut. Rud. III, 4, 25: *Vos adeo*, ubi ego innuero vobis, — ego vos virgis circumvinciam. — *Ego adeo* fere idem est quod *ego quidem*, *ἔγωγε*. Plaut. Bacch. IV, 7, 30: *Ego adeo* numquam accipiam. Terent. Eun. II, 2, 16: *ego adeo* hanc primus inveni viam. Pronomini *ipse* adiectum *adeo* auget eius vim, quae cernitur in graeco *αὐτός γε*. Plaut. Asin. II, 3, 23: Atque hercle *ipsum adeo* contuor. Terent. Andr. II, 5, 4: *Ipsum adeo* praesto video cum Davo. Etiam cum coniunctionibus, quae conditionem indicant, coniungitur *adeo*. Plaut. Merc. V, 4, 33. Terent. Andr. II, 6, 7: Num illi molestae quidpiam haec sunt nuptiae? . . . DA. Nil hercle: aut, *si adeo*, biduist aut tridui Haec sollicitudo, de quo loco Kleinius p. 1309: „In *si adeo* est imperfecta enunciatio ex iis quae praecedunt supplenda, velut:

si adeo illi molestae quippiam sunt hae nuptiae. Handius explicat: wenn wirklich, quod intelligendum dictum esse pro: wenn gar, si praeter exspectationem." Sic dicitur etiam *nunc adeo*, h. e. *νῦν γε*, ut Plaut. Merc. II, 2, 57. Etiam imperativo vim addit, ut graecum *γέ*, vide Passovium et nostrum doch. Sic Terent. Andr. IV, 4, 20: Propera *adeo* puerum tollere hinc ab ianua. In narratione ponitur, ubi aliqua persona vel res aliis ex adverso apposita insigniter est demonstranda, ubi nos vocem magis intendimus pronunciando, interdum jedoch, dagegen usurpamus. Sic Plaut. Amph. I, 2, 6: ille *adeo* illum mentiri sibi Credet et Merc. II, 1, 10: Ea simia *adeo* post haud multo ad me venit. — Stich. I, 1, 11: crucior patrem tuum Meumque *adeo* — inprobi Viri officio uti (sogar). Similiter Amph. II, 2, 46: Quamque *adeo* cives Thebani vero rumiferant probam, ubi exprimit id, quod exspectationem superat, quam ipsi Thebani, utpote qui alias libenter maledicant hominibus, probam mulierem dicunt. Rud. IV, 4, 121: Qui te di omnes perdant, qui hodie me oculis vidisti tuis, Meque *adeo* scelestum (und obendrein, h. e. quod ad cetera etiam accedit). Most. III, 1, 101: *Adeo* etiam faenus creditum argenti audio. Most. I, 3, 123: Verum illut esse maxuma *adeo* pars vostrorum intelligit. Pers. III, 1, 2. Merc. v. 26. v. 60. Stich. V, 4, 15: Atque *adeo* ut tu scire possis, pacto ego tecum hoc divido, quod Handius explicat: *eo consilio ut*, melius, puto, huc referetur, ut *adeo* habeat significationem intensivam et pertineat ad sequentia: p. e. t. h. divido. Merc. II, 3, 60: neque *adeo* placet. Stich. V, 2, 16: Ibi voster cenat cum uxore *adeo* et Antipho, ubi *adeo* ad *uxore* pertinet. Cas. V, 4, 23: Si ego unquam *adeo* posthac tale admisero ja, wenn ich jemals künftig etc. Curc. V, 3, 37: Nunc *adeo*, ut tu scire possis, leno, meam sententiam, Libera haec est etc., ubi *adeo* pertinet ad sententiam duorum versuum, qui sequuntur, libera haec est etc.: ja jetzt, damit du meine Meinung wissest (sage ich dir): dieses Mädchen ist eine Freie etc. Merc. V, 2, 18: Neque mihi ulla opsistet amnis nec mons neque *adeo* mare (h. e. ja kein Meer). Curc. V, 3, 2: id *adeo* ego hodie expertus sum, ubi *adeo* ad *expertus sum* spectat. Sententia est (id non modo dico ita): id hodie adeo *expertus* sum. Rud. V, 3, 62 sqq.: spectatores, vos quoque ad cenam vocem, Ni daturus nil sim, Nive *adeo* vocatos credam vos esse ad cenam foras. Hic *adeo* spectat ad *foras vocatos*: *Vos* quoque ad cenam vocem,

nisi nihil (h. e. si aliquid) habeam quod dem, adeo nisi credam vos *foras* ad cenam vocatos esse. (Fabula enim finita est). Stich. v. 215. Amph. prol. v. 72. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 2. Caecil. Stat. Imbrii fr. 7, v. 101. Terent. Hec. IV, 1, 9: tu virum me aut hominem deputas *adeo* esse?, ubi *adeo* coniungendum cum *hominem*. Andr. III, 3, 47: Tute *adeo* iam eius verba audies, ubi Handius falso explicat: „tu ipse (σύ γε) eius verba audies.“ Quae Davus sentiat, Simo Chremeti iam dixit; nunc ei dicit: adeo *eius ipsius verba* audies, et servum vocari iubet. Hec. II, 1, 4: Itaque *adeo* uno animo omnes socrus — oderunt nurus. Hec. II, 2, 19: Neque *adeo* clam me est, quam esse eum graviter laturum credam. Kleinius: auch weiß ich sogar wohl. Eun. V, 4, 42: Atque *adeo* autem quor non egomet intro eo? Andr. V, 6, 13: atque *adeo* longumst illum me expectare. — *Quo* Liv. Andron. fr. inc. trag. 8: *Quo* Castalia per struices saxeas lapsu accidit. Cato R. R. c. 10: dolia *quo* vinaceos condet. Cato R. R. c. 5: ad cenam ne *quo* eat. Cato R. R. c. 43: Palo prius locum ne feceris, *quo* taleam demittas. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 114: *Quo* accedam? *quo* applicem? Medeae exulis fr. 15: *Quo* nunc me vertam? Pancratiastes fr. 3: *Quo* nunc me ducis? Ennii annal. l. VI, fr. 14: *Quo* vobis mentes — sese flexere viai? Annal. inc. sedis fragm. 79: *quo* tam temere itis citati? Alexandri fr. 1, v. 64: *Quo* sese vertant tantae sortes somnium. Plaut. Merc. V, 2, 43: *Quo* nunc ibas? II, 3, 97: *Quo* vortisti? Merc. v. 803: *quo* me misit. Merc. III, 4, 64: *quo* nunc ire paritas. V, 2, 16. Merc. I, 2, 37: bonum, malum *quo* accedit. IV, 4, 59. Pers. II, 2, 53: *Quo* agas te. Pers. v. 397. Most. v. 562: *Quo* te agis? TR. Nequoquam. Pers. II, 2, 34: *Quo* agis te? PA. *Quo* tu? Most. v. 877: scio *quo* properas. Most. IV, 2, 53: *quo* venerim, novi locum. Pers. II, 2, 9. 15. v. 35: *Quo* ergo tu is, scelus? v. 39: certumnest celare, *quo* iter facias —? v. 40: *quo* te iumittas. Pers. v. 717: *quo* illum sequar? Aul. II, 2, 26: *Quo*nam abis? III, 5, 15: *Quo* illae nubent divites, ad q. l. Gronov.: „Male Meursius Quoi. Nam *quo* est in quam domum.“ v. 17: *Quo* lubeat nubant. Truc. I, 1, 75: Legatus *quo* hinc cum publico imperio fui. *Quo* dicitur etiam pro praep. *ad* cum pron. relat. coniuncta ita ut ad hominem spectet. Sic Pers. II, 2, 20: Sophoclidisca haec est peculiaris eius, *Quo* ego sum missus, = ad quam. Men. I, 1, 20: Nam ego ad Menaechmum nunc eo: *quo* iam diu Sum iudicatus, ultro eo, ut

me vinciat. — *Quoad* Plaut. Mil. IV, 4, 24: *quoad* ego potero. Asin. II, 2, 30: voce summa, *quoad* vires valent. Rud. IV, 4, 29: *Quoad* primarius vir dicat, conprime hunc sis, si tuust. Asin. I, 1, 29: Nam *quo usque?*

49. b) *Accusativus progressionis. Multum* Naev. Gymnasticus fr. 3: nimis *multum* vales. Ennii annal. l. XVIII, fr. 2, v. 436: *multum*que laborat. Plaut. Rud. I, 5, 4: haut gravatam Patronam executur benignamque *multum*. Aul. II, 1, 5: Nam *multum* loquaces merito omnes habemur. Most. I, 3, 14: sapit scelesta *multum*. Pers. I, 3, 28: Sapis *multum* ad genium. II, 5, 2: amare *multum*. Merc. v. 873: *multum* benevoleus.

Plus Naevii fr. 8 inc. com.: utrum scapulae *plus* an collus calli iam habeat, nescio. Cato R. R. c. 157, 10: *plus* videbunt. Cato R. R. c. 5: Ne *plus* censeat sapere se quam dominum. Ennii Phoenicis fr. 3. Annal. l. IX, fr. 8, v. 315: Ergo *plus*que magisque viri nunc gloria claret. Plaut. Merc. v. 540: Nullum adulescentem *plus* amo. Bacch. III, 4, 23: Tum quom nihilo *plus* ad suam rem illut referet. Most. I, 3, 5: Nihilo *plus* (int. attinet) quam lavatio tua ad messim. V, 1, 54: nimio *plus* sapio sedens. Merc. II, 2, 28. Caecil. Stat. Fallacia fr. 7, 52: velim paulisper te opperiri. — Quantisper? — Non *plus* triduum. Terent. Eun. I, 2, 5: iam calesces *plus* satis. Eun. I, 2, 16: Non pol, quo quemquam *plus* amem aut *plus* diligam, Eo feci. Heaut. prol. v. 27: Ne *plus* iniquom possit quam aequom oratio.

Plurimum Plaut. Most. III, 2, 28: di te ament *plurumum*, Simo. Terent. Phorm. I, 4, 17: ibi *plurimum*st.

Quantum Plaut. Trin. v. 765: *quantum* potis, ad q. l. Lindem.: „quam primum, quam citissime fieri potest." Most. III, 2, 71: *quantum* potest. Terent. Phorm. II, 1, 17: incredibilest *quantum* erum ante eo sapientia.

Tantum Terent. Hec. III, 4, 3: Non hercle verbis, Parmeno, dici potest *Tantum*, quam re ipsa navigare incommodumst. Heaut. prol. v. 13: *tantum* poterit a facundia.

Aliquantum Plaut. Capt. III, 4, 115: *aliquantum* crispus. Terent. Eun. I, 2, 51: eius frater *aliquantum* ad remst avidior. Heaut. I, 2, 27: Fortasse *aliquantum* iniquior erat praeter eius lubidinem. Andr. II, 6, 16: Subtristis visus est esse *aliquantum* mihi.

Nimium Plaut. Merc. IV, 1, 20. Most. v. 947: Puere, *nimium* delicatu's. Terent. Andr. II, 6, 24: et, quod dicendum hic siet, Tu quoque per parce *nimium*.

Parum. Plaut. Mil. IV, 4, 6: At etiam *parum*, h. e. nondum satis, noch zu wenig. Merc. prol. v. 3. Terent. Phorm. III, 2, 23: Ne *parum* leno sies, h. e. ne parum mores lenonios habeas.

Parumper. Ennii annal. inc. sedis fragm. 109: nostri cessere *parumper.* Ennii annal. l. VI, fr. 18, v. 214. Ann. v. 443. Ennii annal. l. I, fr. 36, v. 54, item fr. 53, v. 74. Nonius p. 378, 18: parumper, cito et velociter. Plaut. Amph. II, 2, 6: quoi voluptas *Parumper* datast. Merc. v. 921. Aul. II, 2, 22: Da mihi operam *parumper.* Cist. IV, 2, 46. Terent. Phorm. III, 2, 1.

Plerumque. Terent. Phorm. I, 2, 39: hic solebamus fere *Plerumque* eam opperiri.

Pausillum. Plaut. Capt. I, 2, 73: Set si *pausillum* (sic Fleckeisen. praef. ad Plaut. ed. T. I, p. 12) potes Contentus esse, ad q. l. v. Lindem. Aliter Ruddim. II, p. 109, adnot. 7 secundum Gronovium hunc locum accipit, sed non recte, ut opinor, ut *esse* pro *edere* et *contentus* absolute positum sit, ita ut sententia sit: Si pauxillo potes parcus contentusque vesci.

Tam coniungitur cum adiectivis et adverbiis, et positivis et superlativis, et cum verbis. Uno loco cum substantivo coniunctum reperitur apud Plautum fragm. Condalii p. 479 Gron.: *Tam crepusculo* fere etc. Saepissime sibi respondent mutuo *tam* et *quam* in duabus enunciationibus. Naev. Gymnasticus fr. 3: cum *tam* pausillus sis. Ludus fr. 1: *tam* cito. Corollaria fr. 3, v. 42: *tam* cito. Cato R. R, c. 64: *Quam citissime* conficies, *tam maxime* expediet. Ib.: Nam oleum *quam diutissime* in amurca et in fracibus erit, *tam deterrimum* erit. C. 65: *Quam acerbissima* olea oleum facies, *tam* oleum *optimum* erit. Cato ap. Festum sub Vetern., Viritim et Forma (Lion. 86): Veternosus *quam plurimum* bibit, *tam maxime* sitit. Ennii annal. l. I, v. 56: *tam* torviter. Annal. inc. sedis fragm. 79: *tam* temere. Alcumaeo fr. 2, v. 45: *tam* firmo ingenio. Medeae exulis fr. 9: *Quam* magis aerumna urget, *tam* magis ad male faciendum viget. Pancratiastes fr. 1: *tam* proterviter. Plaut. Asin. I, 3, 6: *Quam magis* te in altum capessis, *tam* aestus te in portum refert. Asin. II, 4, 83: *Tam* ego homo sum *quam* tu. Mil. III, 2, 38: Non hercle *tam* istic valide cassabant cadi, h. e. tantopere. Pers. IV, 4, 34: Numquam ullus deus *tam* benignus fuit qui fuerit propi-

tius [de q. l. vid. Balbach. p. 40]. Bacch. III, 3, 11: Qnid hoc negotist Pistoclerum Ludus qnod erum *tam* ciet? v. 16: Set tu qni pro *tam* corrumpto dicis caussam filio. Stich. III, 2, 1: *Tam* confido *quam* potis, h. e. certissime confido. Mil. II, 5, 47: *tam* east *quam* potis Nostra erilis concubina, h. e. tam certo illa mulier Philocomasium est, quam certissimum esse potest. Mil. v. 781: *Quam* potis *tam* verba confer *maxume* ad conpeudinm. Aul. II, 2, 59: *Quam* ad probos propinquitate *proxume* te adiunxeris, *Tam optumumst.* Most. III, 2, 165: *Tam* placidast, *quam* placidast aqua. Capt. II, 2, 86: *Tam* hoc quidem tibi in proclivist, *quam* imber est, quando plnit. Fragm. Vidul. Mai. p. 497: *Tam* scio *quam.* Mil. IV, 5, 3: Numquam ego me *tam* seusi amari *quam* nunc ab illa muliere. Capt. III, 4, 106: *Tam* satis, *quam* nnmquam hoc invenies secus. Triu. III, 1, 8: *Tam*modo, iuqnit Praenestiuus, ad q. l. vid. Lindem. Trin. III, 2, 62: Nolo ego mihi te *tam* prospicere qui meam egestatem leves, h. e. tantopere, in tantum. Cas. II, 6, 58: *Tam* huic loqni licere oportet, *quam* isti. Most. I, 3, 29: Equidem pol miror *tam catam, tam doctam* et bene te eductam Nunc stultam stnlte facere. Most. III, 1, 10: tam cito. Most. v. 559: *Tam* facile vinces, *quam* pirum volpes comest. v. 751: *Tam* liquidust, *quam* liquida esse tempestas solet. III, 2, 100: *tam* din. Pers. IV, 6, 8: Nil mihi *tam* parvist. IV, 6, 11: Quid *tam* properas? Merc. v. 119. v. 121: Qui *quam* resisto, *tam* res maxume in periclo vortitur. v. 172: *Tam*ne indiguus videor? v. 186: *Tam* hercle certe, *quam* ego te aut tu me vides. v. 362: *tam* profannm. III, 1, 27: *tam* vetulam? Merc. IV, 4, 45: *tam* male. Merc. v. 956: Tam — qnam. Bacch. V, 1, 5: *Quam magis* id reputo, *tam magis* uror, quae meus filius turbavit. Merc. I, 2, 12: *Quam* maxume resisto, *tam* res in periclo vortitur. Duobus locis *tam* sequitur *atque*, Bacch. IV, 6, 9: ni meum Gnatum *tam* amem *atque* ei facta cupiam quae is velit, et Amph. I, 1, 287: *tam* consimilist *atque* ego, ad q. l. v. Taubm. Restant quattuor loci Plautini, Pseud. II, 4, 23; Merc. II, 2, 107; Men. II, 3, 36; Stich. III, 2, 18, quibus legitur formula *Tam gratiast*, quod nonnulli ita intellexerunt, ut pro *tamen* positum esse dicerent, quod tamen non verum est, ut docuit Ladewigius in Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1069 sq.; potius *tam* cum manuum motu pronunciatum est, quo indicetur, quam magnas aliquis gratias pro re quadam agat. Terent. Heaut. V, 2, 44: Nam *quam maxume* hnic vana haec snspitio Erit, *tam facillume*

patris pacem in leges conficiet suas. Adelph. II, 4, 14: Ne *tam* quidem. Ib. III, 4, 56 sqq.: *Quam* vos *facillume* agitis, *quam* estis *maxume* Potentes, dites, fortunati, nobiles, *Tam maxume* vos aequo animo aequa noscere Oportet. Phorm. I, 2, 15: *Tam quam* te.

Quam coniungitur 1., cum positivis adiectivorum, ut gradus exprimatur, quo qualitas, quae adiectivo designatur, accipienda sit. Ennii satur. libr. inc. fr. 9: Simia *quam similis* turpissima bestia nobis! Ennii annal. l. II, fr. 16, v. 142: *quam crudeli* — sepulcro. Plaut. Trin. v. 321: Is probust, quem paenitet *quam probus* sit et frugi bonae, ad q. l. Lindem.: „Dicimus *aliquem poenitere*, *quam sit*, qui non contentus est eo, quod est. Most. v. 460: *quam indignum* facinus fecisti. Most. v. 726: Vita *quam* sit brevis cogita. V, 1, 52: *quam* meticulosa res sit. Merc. v. 455: Scio saevos *quam* sit. Terent. Heaut. II, 3, 129: Patrem novisti ad has res *quam* sit *perspicax*. Andr. I, 5, 52: Nec clam te est, *quam* illi utraeque res nunc *utiles* Et ad pudicitiam et ad rem tutandam sient, ad q. l. affert Ruhnkenius IV, 5, 16: Nunc me hospitem Litis sequi, *quam* id mihi sit *facile* atque *utile*, Aliorum exempla conmonent. — 2., cum positivis adverbiorum. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 89: *quam mox* emittat. Plaut. Bacch. v. 1204: *Quam* quidem *actutum* emoriamur?, quod pendet ex praegresso *expectant*, vid. adnotationem Acidalii. Trin. III, 1, 7: *Quam dudum* istuc aut ubi actumst, ad q. l. Lindem. citat Captiv. V, 3, 3: *Quam diu* id factumst? Most. I, 1, 37: *Quam* confidenter loquitur. III, 2, 33: *quam* mox? Most. v. 829: Specta *quam* arte dormiunt. Merc. I, 1, 102: Vosmet videte, *quam* mihi *valde* placuerit. Truc. II, 3, 3: Si proinde amentur mulieres, *diu quam* lavant. Most, III, 2, 20: *quam* me habet male. Caecil. Stat. Fallacia fr. 1, v. 42: *quam* duriter. Quasi per exclamationem est explicandum. Terent. Andr. I, 1, 109: Reiecit se in eum flens *quam familiariter*. Phorm. I, 3, 9: Dum expecto *quam mox* veniat. — 3., Cum comparativis. Plaut. Bacch. IV, 10, 1: *Quam magis* in pectore meo foveo, sequitur in apodosi: Magis curaest magisque adformido. Asin. I, 3, 6 (vide supra in *Tam*). cf. Lindem. ad Trin. IV, 2, 19. Men. I, 1, 19: *Quam magis* extendas, tanto adstringunt artius. — 4., Cum superlativis. Cato R. R. c. 7: Item alia genera *quam plurima* serito. C. 1: Videto *quam minimi* instrumenti — siet. C. 8 extr.: uti *quam solertissummum* habeat.

C. 9: sicca *quam plurima* facito. C. 46: Locum *quam optimum* et *apertissimum* et *stercorosissimum* poteris, et *quam simillimum* genus terrae eae, ubi semina positurus eris — eum locum bipalio vortito. Plaut. Most. I, 1, 75: quam primum. Terent. Eun. I, 1, 29: nisi ut te redimas captum *quam* queas *Minumo*. — 5., Cum verbis. Plaut. Poen. V, 2, 9: *Quam* orationem hanc aures dulcem devorant! Truc. II, 2, 18: *Quam* me tibi velim, ubi mente addendum est ex praegressis: placere. Men. II, 2, 43: *Quam* vis ridiculus est. Most. II, 1, 48: *quam* istaec blanda dicta quo evenant *madeo* metu. Most. II, 2, 79: Nimis *quam* formido. III, 1, 12: *quam* timeo miser. Pers. I, 3, 59: Scin *quam* potest? IV, 4, 71: *quam* dicit quod opust. Caecil. Stat. fr. Plocii 2: Quam rogas? Terent. Hec. IV, 4, 12: Dum ne reddncam: turbent porro *quam velint*. Adelph. IV, 1, 16: *Quam vellem* etiam noctu amicis operam mos esset dari. — 6., *Quam* respondet praegressae vel sequenti enunciationi cum *quam*, de quo supra. — 7., *Quam* respondet praegresso *aeque*. Plaut. Stich. I, 3, 64: Ridiculus *aeque* nullust *quam* hic quando essurit. Mil. II, 5, 55: Qui *aeque* faciat confidenter quicquam *quam* quae mulieres. Epid. II, 3, 2: Nullum esse opinor ego agrum in agro Attico *aeque* feracem *quam* hic est noster Periphanes. — 8., *Quam* respondet praegresso aut sequenti comparativo. Liv. Andron. fr. Danaës: mitte ea quae tua sunt magis *quam* mea. Naevii Agitatoria fr. 3, v. 10: Potioremque habui libertatem multo *quam* pecuniam. Tarentilla fr. 12, v. 93: potius quam. Naev. fr. inc. com. 10: Non hercle apluda est hodie *quam* tu nequior. Ennii Medeae exulis fr. 13: magis *quam*. fr. 21: prius *quam* fiat. Thyestis fr. 5, v. 394: pol mihi fortuna magis nunc defit *quam* genus. Trag. fragm. inc. 19: flammam sapiens facilius ore in ardente opprimit *Quam* bona dicta teneat. Euhemerus fr. 3, 8: deterior esset *quam* Saturnus. Ennii annal. l. VII, fr. 2: prius *quam*. Ennii annal. l. VI, fr. 8, v. 188: Bellipotentes sunt magis *quam* sapientipotentes. Ennii annal. l. I, fr. 26: Inppiter ut muro fretus *magis quamde* manus vi. Ennii annal. inc. sedis fragm. 20: Et melior navis *quam* stlataria portat. fr. 22: prius quam, item Achillis fr. 8. Alcumaeo fr. 3: quid potius dicam aut verius *quam* mulierem? Iphigeniae fr. 4, v. 253. Plaut. Mil. I, 1, 2: clarior, *Quam* solis radii esse olim quom sudumst solent. Rud. IV, 4, 70: Eo tacent, quia tacitast melior mulier semper *quam* loquens. Poen. V, 4, 22: Stulta, soror, es mage *quam* volo.

Bacch. IV, 4, 21: immo vero nimis multo minus *quam* parum. Truc. IV, 2, 19: quidem *quam* miles magis? Capt. II, 3, 70: Et quom minus dixi *quam* volui de te. Curc. II, 2, 6: meliorem *quam* ego sum suppono tibi. Bacch. IV, 8, 80: quos non dabo Temere etiam *prius quam* filium convenero. Epid. V, 1, 22: *prius* venisset *quam* tu advenisti mihi. Capt. III, 5, 29: Meumque *potius* me caput periclo Hic praeoptavisse *quam* is periret ponere. Trin. v. 274 sq.: Eo mihi magis lubet cum probis una *Potius quam* cum inprobis vivere vanidicis. Most. I, 1, 55: Qui scis, an tibi istuc prius eveniat *quam* mihi? v. 69 sq.: celerius — *quam* illut quod petas. I, 3, 5: Nihilo plus *quam* lavatio tua ad messim. v. 40: magis saepe *quam* quae speres. v. 73: multo potius, *quam*. v. 131: Pulcra mulier nuda erit, *quam* purpurata, pulcrior. III, 1, 2. v. 13: Nihil est miserius, *quam* animus hominis conscius. III, 1, 79: neque ego taetriorem beluam Vidisse me umquam quemquam *quam* te censeo. v. 129: Nullum edepol hodie genus est hominum taetrius Nec minus bono cum iure, *quam* danisticum. Pers. IV, 4, 108: Magis lubet *quam* perdere. Most. III, 2, 6: Melius quom prandium, *quam* solet, dedit. v. 18. v. 21: Peius posthac fore *quam* fuit mihi. v. 139. Most. v. 847: potius *quam* perductet quispiam. v. 867. 883. 884. IV, 2, 51: plus, *quam* satis fuerit. V, 1, 25. v. 66: elixus esse *quam* assus soleo suavior. V, 2, 40: Non potuit venire orator magis ad me inpetrabilis *Quam* tu. v. 49: facilius, *Quam* ut non ego istum pro suis factis pessumis pessum premam. Pers. I, 3, 64: prius — *Quam*. v. 73: Ter tanto peior ipsast, *quam* illam tu esse vis. Pers. v. 184: Melius *quam* tu qui docuisti. II, 2, 27: Certe equidem puerum peiorem *quam* te novi neminem. v. 50. 55. 62. II, 5, 4: Magis calleo *quam* aprugnum callum callet. III, 1, 12. 26. 31. 47. 3, 31: citius — *quam* ex porta ludis quom emissust lepus. v. 37: citius — *quam* in cursu rotula circumvortitur. Merc. I, 2, 30: Hominem ego iracundiorem *quam* te novi neminem. Merc. v. 169: prius volo *quam* vapulem. II, 1, 8: Posterius *quam* mercatus fueram. II, 3, 84. II, 3, 89: Dum — ne minoris vendas *quam* ego emi. II, 3, 110: *quam* ille adulescens. Merc. v. 456: Prius respondes *quam* rogo. ib.: Prius tu emis *quam* vendo. v. 460: potius *quam* ille quem ego volo. II, 4, 18: Quid potius *quam* voles? II, 4, 19: Quid potius *quam* auro expendas? II, 4, 23: mille nummum plus. II, 4, 28: prius *quam* tu ad me redieris. III,

1, 4: tibi quidem, quod rideas, magis est *quam* ut lamentere. III, 1, 16: Oratio edepol pluris est huiusce, *quam* quanti emptast. Merc. v. 559: hunc vicinum prius conveniam *quam* domum Redeam. III, 4, 16: Prius *quam* recipias anhelitum. IV, 3, 16: Pudicius Faciunt pol *quam* illi. IV, 3, 18: minus *Quam* urbani. Merc. v. 806: Multoque iniquiore miserae *quam* viri. v. 817: Plures viri sint vidui, *quam* nunc mulieres. Merc. V, 2, 22: Prius profecto *quam* aut amicam aut mortem investigavero. V, 4, 50: prius — *quam*. V, 4, 56: Prius *quam*. II, 2, 28: plus — video *quam* prius. Caecil. Stat. Hypobolimaeus Chaerestratus: magis *quam* viri. Terent. Eun. III, 3, 21: Thais, *quam* ego sum maiusculast. Phorm. IV, 2, 1: Ego hominem callidiorem vidi neminem *Quam* Phormionem. Hec. IV, 4, 25: Non tibi illud factum *minus* placet *quam* mihi, Laches. Hec. IV, 1, 17 sqq.: ut puerum praeoptares perire — Potius *quam* esset cum illo nupta! Heaut. II, 2, 8: Pergin istuc *prius* diiudicare, *quam* scis quid veri siet? Ib. III, 3, 23: Hic *prius* se indicarit *quam* ego argentum effecero. Andr. II, 1, 11: omnia experiri certumst *prius quam* pereo. Huc pertinet etiam verbum *malle*, quoniam in eo inest notio comparativi. Ennii Medeae exulis fr. 6: nam ter sub armis malim vitam cernere, *quam* semel modo parere. Plaut. Pers. I, 1, 4: — malui, *quam*. — 9., *Quam* respondet notionibus temporis. Cato R. R. c. 65: Postridie aut post diem tertium *quam* lecta erit. Plaut. Amph. I, 2, 19. 20: Alter decumo post mense nascetur puer *quam* seminatust, ad q. l. Lindem.: „Saepe apud Plautum adverbia *post*, *prius*, *ante*, *praeter*, a coniunctione *quam* dirimuntur. Hac diremptione succurrit Hermannus loco Captiv. I, 2, 54: Quoi optigerat, post Philopolemus *quam* captust tuus.“ — 10., *Quam* respondet praegressae enunciationi, quacum confertur. Plaut. Men. V, 6, 4: Ut absente ero rem sui eri diligenter Tutetur, *quam* si ipse adsit, ubi *tam diligenter* poni potuisset. Pseud. I, 3, 8: In rem quod sit praevortaris *quam* re advorsa animo auscultes, ubi in verbo *praevorti* inest quasi notio comparativi. Menaechm. V, 1, 26: Non, inquam, patiar praeterhac, Quin vidua vivam, *quam* istos mores perferam, ubi mente addendum est *potius*. Merc. II, 2, 26: bis tanto valeo *quam* valui prius, ubi *bis* est instar comparativi. Potest huc etiam referri *praeter quam*, ut Naev. Colax fr. 3, v. 34: *praeter quam* vellem. Plaut. Pers. III, 1, 38: Qua *praeter* sapiat *quam* placet parentibus. Adde *prae*

quam, ut Plaut. Most. V, 2, 25. Merc. v. 23: *Prae quam* res patitur.

50. Pertinent huc etiam adverbia comparativorum et superlativorum accusativi formam habentia. Liv. Andr. Aiax Mastigophorus fr. 2: ocius. Naev. Tarentilla fr. 12, v. 93: *potius*. Naev. bell. Pun. fr. inc. 11 Vahlen p. 19: prius. Cato R. R. c. 5, 6: bubulcis obsequitor, partim, quo *libentius* boves curent. Cato R. R. c. 5: prius. Ennii annal. l. VII, fr. 2: prius. l. VIII, fr. 16: amplius. Ennii Achillis fr. 8: prius. Medeae exulis fr. 21, v. 323: *prius* quam fiat. Telephi fr. 13, v. 389: Nibilo *minus*. Ennii fr. inc. trag. 19: facilius. Euhemerus fr. 3, 14: posterius. Ennii fr. inc. libr. 11: topper quam nemo *melius* scit. Plaut. Trin. II, 2, 14: quin me ad pluris penetravi *prius*? Stich. I, 2, 20: *potius* temptem leniter. Trin. IV, 2, 12: Quae voluit mihi dixit, docuit et praemonstravit *prius*, Quo modo quicque agerem, ad q. l. Lindem.: „Non est haec sermonis familiaris abundantia, sed *praemonstrare* h. l. eodem modo dicitur, quo *praecipere*, ubi praepositionis vis non tempus spectat, sed disciplinam seu doctrinam, quum magister, quae docet, veluti praeit." Pseud. I, 4, 15: Verum is nescio quo pacto praesensit *prius*. Trin. I, 2, 12: Valeo et valui *rectius*. Trin. IV, 3, 22: *Potius* in maiore honore hic essent. Most. III, 1, 55 *potius*, item III, 1, 139; III, 2, 18; Most. v. 847, 884; Pers. III, 1, 12. 31. 47, Pers. v. 710; Merc. v. 17; I, 2, 109; Merc. v. 460; III, 4, 24. Most. III, 1, 83 *prius*, item Most. v. 867; v. 1006; Pers. I, 3, 60; II, 2, 36. 58. 60; Pers. IV, 4, 40; v. 43; Merc. v. 169; II, 2, 28; Merc. v. 389; v. 559; III, 3, 7; III, 4, 16; V, 2, 22; V, 4, 50. 56; II, 2, 26. *Minus* Most. III, 1, 129; IV, 3, 20; Merc. v. 24; Merc. IV, 3, 17; Merc. v. 813. Most. III, 1, 149 *ocius*, item Pers. v. 181, Merc. v. 886, V, 2, 89, IV, 1, 5. Most. V, 1, 50 *facilius*, item 2, 48. Pers. I, 3, 5: adproperate *ocius*. Pers. I, 3, 31 *melius*, item Pers. v. 184, Merc. II, 3, 58, V, 2, 57. Pers. II, 2, 7: Bona pax sit *potius*. Pers. III, 3, 30: *citius*, item v. 37. Pers. v. 800: *Posterius*, item Merc. II, 1, 8. Merc. v. 456: *Prius* respondes quam rogas. Ib.: *Prius* tu emis quam vendo. II, 4, 19: Quid *potius* quam auro expendas? II, 4, 28: *prius* quam tu ad me redieris. IV, 3, 9: *propius*. IV, 3, 15: *Pudicius* Faciunt. Merc. IV, 4, 62: *rectius*. Merc. v. 875: facias *rectius*. Merc. II, 4, 18: Quid *potius* quam voles? III, 3, 12: Tanto *minus*. Curc.

II, 2, 26: exi inquam *ocius*. Men. prol. v. 43: iam nunc praedico *prius*. Truc. II, 3, 17: *Prius* praedivinant, quo die esuri sient. Capt. III, 5, 29 sq.: Meumque *potius* me caput periculo [Hic] praeoptavisse quam is periret ponere, ubi Lind.: „*Praeoptare potius quam* ut *malle potius quam* Cic. in Verr. div. c. 6." Caecil. Stat. Androgynos fr. 2 *prius*. Hypobolimaeus Rastraria fr. 3 *minus*, item Hypobolimaeus Aeschinus. Synephebi fr. 1, v. 205: *libentius*. Terent. Andr. II, 1, 4: Quid est, Quod tibi mea ars efficere hoc possit *amplius*?, ubi dubitari potest utrum sit adverbium *amplius* an adiectivum. Si adiectivum, positum est pro *gravius*, *maioris momenti*, sin adverbium, pro *praeterea*. Prol. Andr. v. 27: Spectandae an exigendae sint vobis *prius*. Adelph. II, 2, 14: Quin quidquid possem mallem auferre *potius* in praesentia, cf. Lind. ad Capt. III, 5, 29. Andr. I, 1, 25: *liberius* vivendi fuit potestas. Naev. Appella fr. 2: primum, item Naev. Tarentilla fr. 12, v. 92. Cato R. R. c. 9: Prata irrigua, si aquam habebis, *potissimum* facito. Ennii annal. l. VI, fr. 21: primum, item Plaut. Merc. I, 1, 69; Merc. 379; III, 1, 34; III, 4, 23; V, 4, 64. Mil. IV, 2, 14: Hercle vero [haec] iam adlubescit *primulum*, Palaestrio. Merc. III, 4, 60: potissumum, item II, 4, 15. Aquilius Boeotia fr. 2: Ubi *primum*. Terent. Andr. II, 1, 22: Si id facis, hodie *postremum* me vides.

II. Accusativus qualitatis.

51. Spectemus primum id genus, ubi actio ita se explicat, ut interior quasi vis et natura eius in medium proferatur. a. *Accusativus regionis*. *Ad*. Cato R. R. c. 41: integitoque *ad eundem modum*, tanquam oleas. C. 18: *ad hunc modum* vasa componito. C. 78: In balteo tracta ex caseo, *ad eundem modum* facito, uti placentam sine melle. C. 80: Encytum *ad eundem modum* facito, uti globos. Ennii Euhemerus fr. 3, 18: Ad eundem modum. Plaut. Merc. III, 4, 45: *Ad mandata* claudu's, caecus, mutus, mancus, debilis. Bacch. IV, 4, 81: Dic *quem ad modum?* Pers. I, 1, 36: Quem ad modum? Merc. v. 352: quem ad modum? II, 3, 91: senex est — qui aliquam mandavit mihi Ut emerem *ad istanc faciem*. Pers. III, 1, 7: Ea causa *ad hoc exemplum* te exornavi ego. Merc. II, 1, 41: ad hoc exemplum. Hand. Tursell. I, p. 107: „Ponitur AD, ubi significanda est norma et regula et id quod actionem aliquam regit et modulatur: id

quod reddi potest per vocabulum *secundum*", et p. 109: „Hoc modo factae sunt formulae seorsum notandae: — *ad modum*, — *ad exemplum*." Epid. II, 2, 91: *Quam ad rem* istuc refert? Pers. IV, 3, 44: Quid *ad me* aut *meam rem* refert, Persae quid rerum gerant. Pers. IV, 4, 44: te — percontari volo, . Quae *ad rem* referunt. Pertinet huc etiam *ad* cum gerundio et gerundivo coniunctum. Ennii Medeae exulis fr. 9: Quam magis aerumna urget, tam magis *ad* male *faciendum* viget. De Plauto vide Luebkerum de usu inf. Plaut. p. 18 adnot. Merc. I, 1, 15: Atque *advortendum at animum* adest benignitas. Mil. II, 1, 1 sq.: Mihi *ad enarrandum hoc argumentum*st comitas, Si *ad auscultandum* vostra erit benignitas. Men. prol. v. 16: Tanta *ad narrandum* nostra adest benignitas. Bacch. IV, 4, 86: Haec quidem herclest *ad perdundum* magis quam *ad scribundum* cita. Terent. Andr. I, 1, 123: Ne haec quidem Satis vemens causa *ad obiurgandum*. Andr. I, 5, 53: quam illi utraeque res nunc inutiles Et *ad pudicitiam* et *ad rem tutandam* sient.

In. Plaut. Most. I, 1, 31: Is nunc *in aliam partem* palmam possidet. *In modum* dicitur pro eo, quod *modo* sive *ratione;* nam necesse est aliquam rem transire in modum, priusquam certo quodam modo et habitu apparere possit (Kampm. 9). Ennii Euhemerus fr. 3, 24: in hunc modum. fr. 11, 55: in eundem modum. Plaut. Most. III, 1, 5: perii plane *in perpetuom modum*. IV, 3, 41: in perpetuom modum. Pers. I, 3, 78: in peregrinum modum. Pertinet huc etiam adverbialis locutio *in commune*, ubi motus, sed metaphorice accipiendus cogitatur. Asin. II, 2, 20: Metuo *in commune* nequam fraudem fraussus sit, h. e. mihi et illi. Terent. Andr. III, 3, 16: id oro te, *in commune* ut consulas. Heaut. V, 2, 10: consulere *in longitudinem*.

Ob. Naev. Corollaria fr. 2, v. 39: Ultro moretur, *quam obrem* ametur. Naev. fr. inc. com. 21: Sonticam esse oportet causam, *quam obrem* perdas mulierem. Ennius Telamonis fr. 2, v. 362 ap. Cic. Tuscul. III, 13: Ad Troiam cum misi *ob defendendam Graeciam*. Plaut. Rud. III, 6, 23: Quine arrabonem a me accepisti *ob mulierem* —*?*, h. e. pro muliere. Most. I, 3, 18: ob hoc verbum. v. 65: ob istam mulierem. v. 95: Ob istuc verbum. II, 1, 68: quam ob rem. Most. IV, 2, 71: quamobrem, item Pers. IV, 3, 62. Most. v. 461: Quam ob rem? Pers. II, 2, 10: ob istanc rem, item v. 492. V, 1, 5: ob eam rem. V,

2, 3: neque *quam ob rem* eieci, iam habeo. Merc. I, 1, 37: Nunc vos mi irasci *ob multiloquium* non decet. V, 2, 66: ob istnnc nuntinm. V, 4, 66: *Ob* senum — *industriam.* V, 4, 31: ob hanc iniuriam. Caecil. Stat. Chrysion v. 23: ob eam rem. Terent. Andr. III, 5, 4: Pretium *ob stultitiam* fero. Eun. I, 2 91: *Ob haec facta* abs te spernor.

Propter. Ennii Andromeda fr. 7: propter te. Ennii Epicharmus fr. 7, v. 11: Haece propter. Plaut. Bacch. IV, 9, 109: *Quam propter* tantum damni feci et flagiti. Aul. IV, 10, 56: *Quem propter* hodie auri tantum perdidi infelix, miser. Rud. I, 2, 39: Nam *propter* eins modi ego *viros* vivo miser, ad q. l. Lamb.: „opera et culpa talium virorum." v. 61 sq.: Ut mea opiniost, *Propter viam* illi sunt vocati ad prandium, vide adnot. in ed. Taubm. II, 6, 12: *Quem propter* hoc mihi optigit misero mali. V, 3, 55: *Quem propter* tu vidulum et ego gnatam inveni Merc. IV, 4, 32: Nnnc verum ego illud verbum esse experior vetus: Aliqnid mali esse *propter vicinum malum.* Truc. IV, 3, 48: Video te, *propter malefacta* qui's patronus parieti! Most. V, 2, 34: *Propter ea* quae fecit. Merc. II, 3, 81: propter eam (wegen derselben). v. 955: Propter istanc. v. 959: propter illam. Terent. Phorm. III, 1, 5: Neqnid *propter tuam fidem* decepta poteretur mali. Adelph. V, 9, 35: Qnae vos *propter adulescentiam* Minns videtis.

Per modum exprimens. Haasius ad Reisigium adnot. 565 affert Plaut. Capt. III, 5, 32: Qui *per virtutem* perit, at non [is] interit. Mil. IV, 1, 32: Vin tn illam actutum amovere, a te nt abeat *per gratiam?* 3, 32: quin potins per *gratiam Bonam* abeat aps te. 5, 1: Qnod volni, ut volni, impetravi: *per amicitiam* et *gratiam* [A me nt abeat.]. Terent. Adelph. III, 2, 10: Cui miserae indigne *per vim* vitium obtulerat. Adelph. II, 3, 20: *Per oppressionem* nt hanc mihi eripere postulet.

52. b. *Accusativus progressionis. α. Si actio est productiva.* In hoc genere primum verbum coniunctum esse potest cum obiecto eiusdem stirpis atque originis. Ennii fr. libri incerti 60: regredi gressum. Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 259: praeter propter *vitam vivitur.* Plaut. Mil. II, 4, 47: Ut ad id exemplum *somnium consimile somniavit.* Rud. III, 1, 5: *Mirum* atque *inscitum somniavi somnium.* Pseud. I, 5, 110: Prius quam *istam pugnam pugnabo.* Amph. I, 1, 97: *Haec* illi vi *pugnata pugnast*

usque a mane ad vesperum. Pers. II, 2, 50: Militia ista militatur. Pers. I, 1, 35: Au *sempiternam servitutem serviat.* Pers. I, 1, 7: qui ero suo *servire* volt bene servos *servitutem.* Mil. II, 6, 2: ueque erile hic negotium Plus curat quasi non *servitutem serviat.* Capt. II, 3, 31: Me hic valere et *servitutem servire* huic homini optumo. Mil. III, 1, 148: Servientis servitutem. Aul. IV, 1, 6: Nam qui ero amanti *servitutem servit,* quasi ego *servio.* Pers. III, 1, 18: *Modice* et *modeste* meliust *vitam vivere,* ubi adverbia posita sunt pro adiectivis. Pers. IV, 3, 24: mei memineris, dum *vitam vivas* (sic Δp et Gronovius et Ritschelius, Θp *vita*). Mil. III, 1, 34: tamne tibi diu videor *vitam vivere?* Merc. V, 2, 2: *Spem speratam* quom optulisti nunc mihi, tibi grates ago. Bacch. IV, 10, 1: Quam magis in pectore meo foveo, *quas* meus filius *turbas turbet.* Mil. III, 1, 106: Haec — Me prohibent uxore, quae mi huius similis *sermones serat.* Rud. II, 6, 24: *Scelestiorem cenam cenavi tuam* Quam quae Thyestaest anteposita et Tereo. ib. v. 27: *Pulmoneum* edepol nimis velim *vomitum vomas.* Asin. II, 2, 20: Metuo in conmune nequam *fraudem fraussus sit.* Cas. III, 1, 2: nunc *specimen specitur,* nunc *certamen cernitur,* i. e. certatur. Capt. II. 2, 108: Quod bonis *benefit beneficium,* gratia ea gravidast bonis. Terent. Adelph. V, 4, 5: Nam ego *vitam duram, quam vixi* usque adhuc, Prope iam excurso spatio mitto. Andr. V, 5, 8: Nam hunc scio *mea* solide solum *gavisurum gaudia.* Eun. III, 5, 38: et quia *consimilem luserat* Iam olim ille *ludum.* Phorm. III, 2, 10: Cantilenam eandem canis. Deinde obiectum etiam cognatae significationis cum verbo esse potest. Ennius ap. Cic. de senect. c. 5: *vicit Olimpia,* h. e. victoriam in ludis Olympicis, cf. Krueger. gramm. lat. p. 409. Plaut. Aul. V, 1, 21: Soleo hercle ego *garrire nugas.* Amph. IV, 2, 3: ut profecto *vivas aetatem* miser. Men. V, 6, 31: Set metuo ne sero veniam *depugnato praelio.* Cas. I, 1, 30: Primum omnium huic *lucebis* novae nuptae *facem.* Porro obiectum esse potest vox attributiva ipsa s. adiectivum in genere neutro singularis positum. Ennii annal. l. I, fr. 54: pars *ludicre* saxa Iactant. Vahlen.: „*ludicre* neutrum adiectivi, quod notavit Priscianus VII, p. 768 P. (I, p. 341 K.)." Plaut. Most. II, 2, 57: Atque ille *exclamat* derepente *maxumum.* Mil. III, 2, 10: Nam eo *magnum clamat.* Stich. II, 2, 73: provenisti futtile, quod Boxhornius sine necessaria causa pro adverbio habet et explicat:

Nihil effecisti, frustra es. Huc spectat etiam Capt. II, 3, 79: Fac *fidele* sis *fidelis.* III, 5, 60: *Recens captum* hominem. Deinde obiectum esse potest accusativus pronominis. Livius Andronicus fr. Hermionae: Obsecro te, Anchiale, matri ne *quid* tuae advorsus fuas. Cato R. R. c. 38: Si duobus praefurniis coques, lacuna *nihil* opus erit. Origg. l. V, p. 25, 5 Iordan.: *Idne* irascimini, siquis superbior est quam vos? (ap. Gell. VII, 3). Cato ap. Gell. XIII, 23 (Bolhuis. p. 215): Vitio vertunt, quia *multa* egeo. Ad hanc analogiam dictum est etiam R. R. c. 28: id maxime cavendum est. Ennii annal. l. X, fr. 5, v. 349: si *quid* te adivero. Iphigeniae fr. 4, v. 255: id studet. Ennii annal. l. I, v. 51:

Quamquam *multa* manus ad caeli caerula templa
Tendebam lacrumans.

Plaut. Bacch. III, 4, 27: neu *quid* ei suscenseat. III, 6, 4: Verum postremo inpetravi, ut *nequid* ei suscenseat. Capt. III, 5, 22: An, opsecro hercle te, *id* nunc suscenses mihi? ad q. l. Lindemannus: „Acc. idem, qui est in formulis *gloriari aliquid, gaudere aliquid, laetari aliquid.*" Most. V, 2, 41: Neque illi iam sum iratus neque *quicquam* ei suscenseo. Pers. III, 3, 26: *id* tibi suscensui (sic codd. Pall. sec. Pareum). Pers. v. 739: Salve *multum.* Merc. v. 912: Nil, Charine, te quidem quicqnam pudet. Epid. II, 1, 1: quos, quom *nil refert,* pudet. Poen. III, 5, 33: Nego et negando, si *quid refert,* ravio. Pseud. II, 4, 38: *Numquid* refert? Pers. IV, 3, 68: Mea quidem *nihil* istuc refert. Most. III, 3, 19: At enim ne *quid* captioni mihi sit. Bacch. v. 633: *Quid* id autem prodest mihi? Rud. III, 4, 68: *Quod* ego in somnis somniavi. Epid. IV, 2, 8: Scio, *quid* erres. Rud. v. 207: Hoc *quod* induta sum. Menaechm. I, 3, 8: Interim nequis, quin eius *aliquid* indutus sies. Epid. II, 2, 39: *Quid* erat induta? Bacch. V, 1, 13: hoc est demum *quod* percrucior. Mil. IV, 8, 11: *Istuc* crucior. Epid. II, 2, 8: *Id* ego excrucior. Stich. I, 1, 11: *hoc* — crucior. v. 29: An *id* doles —? Curcul. I, 2, 46: Quia ego *id* quod amo *careo.* Similiter Poen. IV, 1, 4: praesertim qui, quod amat, caret. Men. I, 2, 12: nec *quicquam* eges. Epid. V, 1, 51: Sed memento, si *quid* saevibunt (sic Bothius sec. Douzam) senes. Pers. II, 1, 9: *Id* tuus scatet animus Cist. II, 1, 45: Propter te *haec pecco.* Ad hanc analogiam dictum est etiam Trin. III, 2, 44: Minus placet *quod* consuadetur: quod dissuadetur placet. (Rudd. II, p. 149, adnot.

10: „Ex veteribus solus, quod sciam, Plautus verbo *suadere* passive utitur.“ Most. II, 2, 89: Set tu etiamne astas, nec quae dico optemperas? (sc. *ea*.) Amph. I, 1, 293: Non ego illi optempero quod loquitur. II, 2, 192: qui *illut* quod ego dicam adsentiant. Merc. II, 3, 62: *Nihil* opust nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat. v. 87: *nihil* istoc opust. V, 4, 44: *Nihil* opust resciscat. Most. V, 2, 53: *Nihil* opust profecto. Pers. IV, 3, 61: *nil* mi *opust* Litibus neque tricis. Aul. prol. v. 10: Nunquam indicare *id* filio voluit suo, ubi, quemadmodum Goellerus docet, sunt qui *id* non referant ad *thensaurum*, sed explicent per: *propter id*. Pseud. I, 1, 12: *Nihil* hoc Iovis ad iudicium attinet. Poen. I, 3, 11: nunc *nihil* obsecras, h. e. frustra sec. Acidalium. Bacch. IV, 10, 10: *ecquid* eum mi ad frugem opera sua conpulerit. Bacch. v. 1175: *iquid* vis (mente adde: *concastigare*) filium concastigato. Aul. II, 2, 89: *Id* inhiat, ubi *id* pro *ideo* positum esse potest, cf. Goeller. Amph. I, 1, 11: Idem nonne me mittere *hoc* luci potuit?, ubi dubitatum est, utrum *hoc* adverbium loci esset, an = ob hoc, ideo, v. Gruter. v. 191: num*quid* nunc es certior? III, 2, 28: Et *id* huc revorti uti purigarem me tibi, h. e. propter id. Truc. II, 6, 24: *ecquid* mihi similist? Asin. I, 2, 23: viden ut ne *id* quidem me dignum esse existumat. Pseud. IV, 1, 26: nam si exoptem *quantum* dignus es. Capt. V, 2, 16: Non me censes scire *quid dignus* siem?, ad q. l. Lindemannus: „Accusativus inde, quod *dignus* notionem vocis *meritus* accepit. Solet enim fieri, ut verba, quum in aliorum notionem transeunt, etiam structuram mutent.“ Amph. V, 1, 48: Iam *istuc* gaudeo. Asin. I, 1, 61: Et *id* ego percupio opsequi gnato meo. Asin. III, 1, 7: Neque *quae* recte faciunt culpo neque *quae* delinquont amo, ad q. l. Douza: „*in quibus*, ut ad parentes referatur.“ Rud. I, 3, 12: Set *id* si parate curavi ut *caverem*. Pseud. III, 2, 104: Profecto *quid* nunc primum *caveam* nescio. Most. I, 3, 148: *Haec* qui gaudent. Rud. II, 3, 66: *Id* misera *maestast*, Sibi eorum evenisse inopiam, ubi *maestast* sic cogitatum est, quasi dictum sit *maeret*. Huc spectat etiam locutio *auctorem esse* nonnullis locis cum acc. iuncta, quod ita cogitatum est, quasi dictum sit *suadere aliquid*. Dubium est hoc in loco Pseud. I, 3, 2: *Quid* mihi's *auctor* huic ut mittam, ubi *quid* etiam a *mittam* pendere potest. Pseud. IV, 7, 70: *quid* nunc mihi's auctor, Simo? Fragm. Cist. Ang. Maj. p. 485: Sed *quid* auctor nunc mihi est? Poen. I, 3, 1: *Quid*

nunc mi es auctor, Milphio? Poen. III, 4, 11: *Quid* nunc mi auctores estis? Merc. IV, 3, 33: Tam, si *nihil* usus esset cett. Trin. II, 4, 102: Ubi usus *nihil* erat [ei] dicto, 'spondeo' Dicebat. Epid. I, 2, 33: miserumst, ingratum esse hominem (Palmerius *homini*, *Δp hominem*) *id* quod facies bene. Poen. III, 1, 15: obnoxii *istuc*. v. 69: Heia, haud vostrumst iracundos esse, quod dixi ioco, sc. *id* s. *propter id*. Pers. v. 735: num *quippiam aliut* me vis? Pers. IV, 6, 10: *Numquid* ceterum Me voltis? Most. III, 1, 8: nisi *quid* occurro prius. Poen. III, 5, 25: *id* nunc his cerebrum uritur (h. e. propter id, propterea), Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri. Most. III, 2, 100: *id* sum opperitus, h. e. propter id [Perizon. ad Sanct. Minerv. p. 282]. Mil. gl. IV, 4, 22: *Id* nos ad te, siquid velles, venimus. Most. IV, 3, 16: nisi *quid* magis Es occupatus, operam mihi da. Pers. v. 462 et 726: *numquid* moror? Pers. V, 1, 15: Ego *nil* moror. Most. v. 319: *Ecquid* tibi videor ma — ma — madere. v. 750: *Numquid* increpavit filium? Pers. I, 3, 28: *ecquid* nam meministi. IV, 4, 3: *Numquid* principio cessavit verbum docte dicere? IV, 4, 69: ne *quid* mirer meum malum. Poen. II, v. 12: Quando *id* quod sat erat satis habere noluit, da sie daran nicht genug haben wollte. Bacch. IV, 9, 96: ut sat habeas *id*. Trin. I, 2, 59. Pseud. I, 3, 74: *Nil*ne te miseret? Trabea fr. inc. fab. 1, v. 2: quid studeam. Terent. Hec. II, 1, 2: quae haec est coniuratio! Utin omnes mulieres *eadem* aeque studeant noliutque *omnia?* Andr. I, 1, 31: Horum ille *nil* egregie praeter cetera Studebat. Heaut. II, 4, 2: *Id* tu quom studuisti. Adelph. V, 8, 16: *Id*ne *estis auctores* mihi? Andr. V, 6, 7 sq.: Num ille somniat *Ea*, quae vigilans voluit? Phorm. II, 1, 33: Atqui nil fecit, patrue, *quod* susceuseas. Andr. II, 3, 2: Si *id* suscenseat nunc. Heaut. V, 2, 23: *Nil succenseo* Nec tibi nec tibi: nec vos est aequom (sc. suscensere ob id) quod facio mihi. Phorm. II, 1, 29: an *id* susceuses nunc illi? Eun. II, 2, 22: Postremo inperavi egomet mihi *Omnia* adsentari. Phorm. II, 1, 8: Etiame *id* lex coegit? Eun. II, 3, 22: *Id* equidem adveniens mecum *stomachabar* modo. Heaut. II, 3, 111: ne*quid* accusandus sis. Hec. II, 1, 3: Neque declinatam *quicquam* ab aliarum ingenio ullam reperias! Adelph. II, 2, 2: Quid istuc, Sannio, est, quod te audio Nescio, *quid* concertasse cum ero? Andr. III, 4, 3: Ego dudum non *nil* veritus sum, Dave, abs te, ne faceres idem. Andr. III, 2, 18: Teneo *quid* erret. Adelph. V, 9, 33: Quia

non *iusta iniusta* prorsus *omnia* omuino obsequor. Heaut. I, 1, 24: Aliena ut cures eaque *nil* quae ad te attiueut? Adelph. I, 2, 54: *nil* ad me attinet. Andr. I, 2, 16: quod antehac fecit, *nil* ad me attinet. Eun. II, 3, 29: mea *nil* re fert, dum potiar modo. Hec. V, 3, 12: Tua quod *nil* re fert, percoutari desinas. Andr. II, 2, 25: Iam *id gaudeo*. Eun. V, 5, 28: id gaudeo. Eun. III, 1, 3 sq.: *id* vero serio Triumphat. Andr. IV, 1, 14: ubi *nil* opust. Eun. IV, 6, 27: *Nil* opus est istis. Heaut. I, 1, 119: *Nil* opus fuit monitore. Andr. I, 1, 5: *Nil* istac opus est arte. Phorm. IV, 5, 3: Ut cautus est, ubi *nil* opust. Adelph. I, 2, 62: Nou *nil* molesta haec suut mihi. Andr. I, 1, 133: quom *nil* obsint doli. I, 2, 31: *nil* circum itione usus es. II, 6, 7: Num illi molestae *quidpiam* haec sunt uuptiae —? v. 9: *Nil* hercle. Phorm. III, 2, 34: Di tibi omues id *quod* es dignus duiut. Eun. V, 1, 13: Num *id* lacrumat virgo?, h. e. propterea. Eun. V, 6, 4: Nunc *id* prodeo, ut conveuiam Parmenouem, h. e. propterea. Separatim sunt commemoranda interrogativum *quid?* et *quod*. Naevii Proiectus fr. 2: *quid* moras? Ennii annal. l. VI, fr. 15, v. 210: Sed *quid* ego hiuc auimo lameutor? Ennii annal. l. IX, fr. 10: Sed *quid* ego haec memoro? Alexandri fr. 4: *quid* lascivis —? Fr. 8: Sed *quid* oculis rabere visa es derepeute ardeutibus? fr. 10: *quid* te ita coutuo. Medeae exulis fr. 2, v. 290. Thyestis fr. 11, v. 407: *quid* te adirier abnutas? Heduphagetica v. 7: *Quid* turdum — Praeterii. Plaut. Poen. prol. v. 113: *Quid* verbis opust? I, 2, 81: *Quid* eo opust? v. 98: *Quid* tibi opust vixisse? III, 2, 2: *Quid* opust verbis? Bacch. v. 989: *Quid* me tibi adesse opus est —? v. 990: *Quid* opus est? v. 991: *Quid* opust? Aul. IV, 9, 13: Nam *quid* mi (*mi* Herm. elem. d. m. p. 412. Vulg. *mihi*) opus est vita, qui tantum auri perdidi —? Mil. III, 3, 40: *Quid* istis nunc memoratis opust? Most. I, 3, 94: *Quid* opust speculo tibi. v. 101: *Quid* cerussa nam opust? v. 129: *Quid* opus est. I, 3, 151: *Quid* opust? Most. IV, 3, 1: *quid* opust verbis? Pers. IV, 3, 63: *quid* eo mihi opust mercimouio —? Merc. v. 106: *Quid* verbis opus est? II, 3, 77: *quid* eost *opus*? Bacch. IV, 8, 66: *Quid* eo nam iutro ibis?, h. e. qua de causa. Rud. I, 2, 88: *Quid* id refert tua? Rud. III, 4, 41: *Quid* mea refert. Merc. II, 3, 117: *Quid* mea id refert? Merc. v. 904: *Quid* tua refert. Pers. IV, 3, 44: *Quid* id ad me aut ad meam rem refert. Amph. prol. v. 130: Haut quisquam quaeret qui siem aut *quid* veuerim, h. e. qua de causa. I, 1, 220: Loquere,

quid venisti? v. 190: Possum scire, quo profectus, quoius sis aut *quid* veneris? Curc. II, 3, 60: rogat *quid* veniam Cariam, h. e. quare. Merc. V, 2, 99: *quid* eo advenerim. Asin. prol. v. 6: Nam *quid* processerim huc — Dicam. Amph. I, 1, 186: *Quid* id exquiris tu. Bacch. IV, 4, 70: *Quid* id exquaeris? Most. v. 1003: Quid tu otiosus res novas requiritas? Rud. III, 4, 54: *Quid* illas spectas? Mil. III, 1, 195: Set *quid* usus est? Most. II, 1, 21: Nam *quid* tu malum me rogitas, quid agas? III, 1, 10: Set *quid*nam sic sese tam cito recipit domum? v. 51: *Quid* tibi ego morem vis geram? v. 54: *Quid* ego huc recursem, aut operam sumam et conteram? v. 58: *Quid* Philolachetem gnatum compellat meum —? III, 2, 100: *Quid* illic, obsecro, tam diu restitisti? Most. v. 939: *quid* istas aedis frangitis? V, 2, 14: Set tu istuc *quid* confugisti in aram hinc inscitissumus? Pers. I, 3, 28: *quid* cessamus. II, 2, 53: *Quid* eo? IV, 4, 13: *Quid* iam? TOX. Quia periurus es. (H. l. *quid* accusativum esse significatione *cur*, wie so denn, apparet ex responso Toxili, quod a voce *Quia* incipit). Pers. v. 638: *quid* eum quaeras. v. 641: *Quid* taces?, item Most. V, 2, 13 et Merc. V, 2, 52. Pers. IV, 4, 94: *Quid* illum miserum memorem qui fuit. IV, 9, 5: *Quid* ego igitur cesso infelix lamentarier. IV, 9, 8: *Quid* me in ius vocas? Merc. v. 109: Sed *quid* currentem servom a portu conspicor —? v. 367: *quid* festinas. IV, 1, 16: *quid* eiulas? I, 2, 105: Sed *quid* ego hic nunc lamentando pereo. Caecil. Statius Aethrio fr. 2: *quid* ita numero venit? Harpazomene fr. 6: *quid* tibi aucupatio est Argumentum cett. Terent. Phorm. IV, 5, 11: *Quid* tua, malum, id re fert? Andr. III, 2, 16: *quid* re tulit?

Quod aut est verus accusativus pronominis relativi, aut in coniunctionem se convertit. Pronomen relativum est in his: Ennii annal. inc. sedis fragm. 24: Haud temere est *quod* tu tristi cum corde gubernas. Medeae exulis fr. 16: Non commemoro, *quod* draconis saevi sopivi impetum, Non *quod* domui vim taurorum. Plaut. Bacch. II, 2, 19: Egone ut, *quod* ab illo me attigisset nuntius, Non inpretatum id advenienti ei redderem? h. e. propter quod, qua de re, quam ob causam. Menaechm. IV, 3, 3: Scin quid est, *quod* ego ad te venio? Epid. III, 4, 20: ut *quod* ego ad te venio intelligas. Pseud. II, 2, 44: Ut id agam *quod* missus huc sum. Stich. I, 2, 70: Set hoc est *quod* ad vos venio *quod*que esse ambas conventas volo. Epid. I, 2, 28: Empta ancillast, *quod* tute ad me literas Missiculabas. Aul. I, 2, 14: Ne causae quid sit, *quod* te quisquam quaeritet. Epid.

IV, 2, 1: Quid est, pater, *quod* me excivisti ante aedis? Rud. II, 6, 32: Bonamst *quod* habeas gratiam merito mihi. Cas. I, 18: Ego, huc *quod* veni in urbem, si inpetravero, h. e. ob quod huc in urbem veni (sic Gron.). Aul. II, 2, 26: est, *quod* visam domum. Most. III, 2, 23: Nihil erit *quod* deorum ullum accusites. v. 99: *Quod* me misseras, adfero omne impetratum. Merc. II, 2, 46: Nihil est iam, *quod* tu mihi suscenseas. Merc. v. 368: istuc quid est, tibi *quod* coumutatust color? v. 384: Quid illuc est, *quod* ille a me solus se in cousilium sevocat. IV, 3, 12: Pol hoc est, ire *quod* rus meus vir uoluit. Merc. v. 119: Quid illuc est, *quod* ille tam expedite exquirit cursuram sibi? v. 175: Quin tu expedis, Quid siet *quod* me per urbem currens quaerebas modo? Amph. III, 1, 18: Faciamque ut uuo fetu et *quod* gravidast viro Et me *quod* gravidast pariat siue doloribus. Terent. Eun. III, 5, 10: Quid est *quod* sic gestis? — quid est, *Quod* laetus es? Andr. IV, 3, 23: siquid est, *Quod* mea opera opus sit vobis. Hec. IV, 2, 24: Siue me obsecro hoc ecfugere, volgus *quod* male audit mulierum, quod Schmiederus pro *ob quod* dictum esse dicit. Phorm. V, 8, 63 sq.: Vin primum hodie facere, *quod* ego gaudeam, Nausistrata, Et *quod* tuo viro oculi doleant? Andr. II, 6, 17: sed est, *quod* suscenset tibi. Heaut. prol. v. 3: deinde *quod* veni eloquar. Hoc pronomen *quod* interdum etiam duas enunciationes inter se coniungit, ita ut positum sit pro: *quod attinet ad id quod.* Sic Plaut. Mil. II, 2, 7: *Quod* ille galliuam aut columbam se sectari aut simiam Dicat: disperistis, ni usque ad mortem male mulcassitis, ad q. l. Muretus: „Venusta et antiqua locutio, quae sic explicanda: Quantum ad illud attinet, quod is caussari velit, se gallinam aut columbam aut simiam, quae domo aufugerit, persequi, nullam accipio causam, actum est de vobis, nisi ad mortem eum verberaveritis.“ Curcul. II, 3, 48: Set *quod* te missi nihilo sum certior (sic Fleckeisen.; vulgo *quo*). Asin. IV, 1, 12: *Quod* illa aut amicum suum aut patrouum nominet Aut *quod* illa amicae suae amatorem praedicet, Fores occlussae eius omuibus siut uisi tibi. Asin. IV, 1, 16: Aut *quod* illa dicat peregre adlatam epistulam, Ne epistula quidem ulla sit iu aedibus. Cas. I, v. 39 *quod* te postules Gustare quidquam, cett. Terent. Adelph. II, 1, 8: Tu *quod* te posterius purges, — huius uou faciam, quod Rudd. II, p. 156 explicat per: purgationem tuam. Germanice: was das anbetrifft, daß du dich vielleicht nachher entschuldigen wirst.

16*

Eun. V, 8, 34: Si te in platea offendero hac post umquam, *quod* dicas mihi 'Alium qnaerebam, iter hac habni', periisti. Was das anbelangt, daß du mir etwa sagst. Sententia est: Wenn ich dich treffe und du mir sagst, so..., sive: so bist du verloren, wenn du auch sagst. Eun. IV, 7, 15: *quod* tibi nunc vir videatur esse hic, nebulo magnus est. Coniunctio est *quod* in his: Naev. Colax fr. 3, v. 34: *Quod* praeter quam vellem audiebam hoc mi eminus. Ennii Euhemerus fr. 3, 8: *quod* videbat. Ennii Iphig. fr. 8: Ego proiector, *quod* tu peccas: tu delinquis, ego argnor? Plaut. Aul. II, 5, 18: *quod* te scio Facile abstinere posse, si nihil obviamst, ad q. l. vid. Taubm. Epid. V, 1, 24: *quod* ista voluit. Asin. I, 3, 37: Equidem scio iam filius *quod* amet meus, de quo loco multum a viris doctis disputatum est, quod offendit *quod* post verbum sentiendi positum, vide Gronovium ad h. l., Ruddim. II, p. 12, adnot. 34, Scheller. p. 673, Reisig. p. 601, Weissenborn. synt. p. 312, Krueger. p. 761 adnot. Most. I, 3, 45: Certo ego, *quod* te amo, operam nusqnam melius potui ponere. Pers. IV, 3, 48: nisi *quod* pellegi prior. Merc. v. 692: Parumne hoc est malae rei *quod* amat Demipho. Caecil. Stat. Plocium fr. 9, v. 175: unum id sat est, *Quod* diu vivendo multa quae non volt videt. Terent. Adelph. II, 2, 2: Quid istuc, Sannio, est *quod* te audio Nescio qnid concertasse cum ero? Adelph. III, 2. 9: Quem neque fides neque ius iurandum neque illum misericordia Repressit neque reflexit neque *quod* partus instabat prope. Hec. III, 3, 8: Laetae exclamant 'venit', *id quod* me repente aspexerant (= propterea quod).

53. *β. Si actio est receptiva.* Plaut. Cist. II, 1, 59: Et *illud paveo* et hoc formido. Poen. prol. v. 96: Earum his adulescens *alteram* ecflictim *perit Suam* sibi *cognatam* inprudens. V, 2, 135: earum hic *alteram* ecflictim *perit.* Bacch. III, 3, 66: *Meretricem* indigne *deperit.* Curc. I, 1, 46: ea *me deperit.* Argum. Pseud. ineditum Ang. Mai. invent. p. 24 (490 ed. Tauchn.) v. 2: Calidorus *scortum* invenis *Phoenicium* Efflictim *deperibat.* Cist. I, 2, 12: Is amore misere *hanc deperit mulierculam,* cf. sc. 3, v. 43: Is amore *proiectitiam illanc deperit.* Amph. I, 3, 19: proinde ut hic *te* ecflictim *deperit.* Pseud. I, 5, 114: *Tibicinam illam* tuus *quam* gnatus *deperit.* Poen. prol. v. 103: qui *illam deperit.* Epid. I, 1, 62: Deperit (mente adde *eam*). Epid. II, 2, 58: *quam* tuus gnatus *deperit.* Epid. II, 2, 116: Quia enim *mulierem* alius *illam* adulescens *deperit.* III, 4, 46: *Hanc* inquam

filius Meus *deperibat fidicinam.* Epid. II, 2, 35: Cum illa, *quam* tuus gnatus annos multos deamat, *deperit.* Mil. IV, 1, 23: Ea *demoritur te,* h. e. perdite amat, ut Gronovius explicat, qui affert etiam IV, 2, 48: eram meam quae *te demoritur.* Terent. Heaut. III, 2, 14: Minumeque miror, Clinia *hanc* si *deperit.*

Cato ap. Plin. hist. nat. 14, 14 (Lion. p. 88): Ideo propinquos feminis osculum dare, ut scirent, an *temetum olerent.* Plaut. Most. v. 42: Non omnes possunt *olere unguenta exotica.* Most. I, 3, 111· metuo me *olant argentum* manus. v. 116: Quia ecastor mulier recte olet, ubi *nil olet.* v. 121: *Quid olant,* nescias. Most. v. 39: oboluisti alium. Asin. V, 2, 79: Murram olet. Pseud. II, 4, 47 sq.: Set iste servos ex Carusto qui huc advenit *quid sapit?* Terent. Adelph. I, 2, 37: *olet unguenta:* de meo.

54. Alterum genus accusativi qualitatis erat, si obiecto demum natura actionis explicatur. a. *Accusativus regionis.* Primum spectemus id genus, ubi obiectum respondet ad interr. *quo? quorsum?,* quo pertinet *supinum* in *um* desinens et gerundium cum praep. *ad* coniunctum. Fest. v. *procitum* affert ex Livii Andronici Odyssea: matrem *procitum* plurimi venerunt. Cato R. R. c. 5: Primus cubitu surgat [villicus], postremus *cubitum* eat. Or. pro se contra C. Cassium ap. Gell. X, 14 (vid. Rudd. p. 257 sq. adnot. 78. Meyer. ed. II, p. 112, Bolhuis. 106): Contumelia, quae mihi per huiusce petulantiam *factum itur.* Plaut. Stich. I, 3, 28: Nulli negare soleo, siqui *essum* vocat. Menaechm. III, 1, 11: Qui *essum* neque vocantur neque vocant. Aul. III, 3, 9: *Coctum* ego, non *vapulatum* dudum conductus fui. Pseud. III, 2, 56: Si nusquam *coctum* is, quidnam cenat Iuppiter? v. 64: An tu *coquitatum* te ire quoquam postulas —? Merc. I, 1, 82: Dico esse iturum me *mercatum.* Pers. II, 5, 21: Dominus me Eretriam bovis *mercatum* misit. Merc. v. 358: *Mercatum* ire iussit. Praepositionem *ad* addidit Merc. I, 1, 11: Pater *ad mercatum* hinc me meus misit Rhodum. Cas. III, 2, 13: Nam tuus vir me oravit, ut eam istuc *adiutum* mitterem Ad te (sic Fleckeisenus in Iahnii annal. philol. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 64 verba *Ad te* initio novi versus posuit, quae vulgo post *istuc* leguntur). Most. III, 1, 66: Venisti huc te *extentatum?* Truc. II, 2, 15: Advenisti huc sic *tentatum* (sic Bothius; *ΔΘ* et Vatic. sec. Pareum *sistentatum,* quod hic antique pro *ostentatum* positum esse putat) cum exornatis ossibus. Most. III, 1, 69: hinc

abeat — Urbe *exulatum.* Merc. prol. v. 43: Res *exulatum* at illam clam abibat patris. Merc. v. 593: *exsolatum* abiit salus. III, 4, 59: certumst *exulatum* hinc ire me. V, 2, 43: Exulatum. V, 4, 20: ibat *exulatum.* Most. III, 2, 4: Nunc *dormitum* iubet me ire. v. 16: ibi omnibus Ire *dormitum* odiost. Most. v. 878: Iam hercle [nunc] ire vis, mule, *pastum* foras. Pers. II, 5, 17: sine ire *pastum.* Most. v. 317: Nunc *commissatum* ibo ad Philolachem. I, 4, 22: Nempe domum eo *commissatum.* IV, 2, 73: Alio credo *commissatum* abisse. Pers. IV, 4, 19: comissatum. Most. II, 2, 54: Abimus omnes *cubitum,* condormivimus. Truc. II, 6, 66: mox ad te huc *cubitum* ivero. Pseud. III, 2, 57: It iucenatus *cubitum.* Pseud. III, 2, 101: Qniu tu is *adcubitum?* Merc. I, 1, 99: *Discubitum* noctu nt imus. Pers. III, 1, 55: me ubi voles *nuptum* dare. Cas. prol. v. 86: Ultro ibit *nuptum.* Aul. II, 3, 4: Filiam despondi ego: hodie *nuptum* huic Megadoro dabo. Aul. II, 8, 14: Quam minumo sumptu filiam ut *nuptum* darem. Aul. IV, 1, 18: Eam ero nunc renunciatumst *nuptum* huic Megadoro dari. Amph. II, 1, 40: Nunc venis etiam ultro *inrisum* dominum. Aul. II, 2, 46: Neque edepol ego te *derisum* venio neque derideo. Rud. IV, 7, 16 (Rudd. p. 257 sq. adnot. 78): Mi istaec videtur praeda *praedatum* irier. Stich. I, 2, 82: Stultitiast, pater, *venatum* ducere invitas canes. Aul. IV, 10, 10: meque meosque *perditum* ires liberos? v. 26: Quin tibi ultro *supplicatum* venio ob stultitiam meam. Pers. III, 3, 42: *Supplicatum* cras eat. Amph. prol. v. 20: Pater huc me misit ad vos *oratum* meus. Amph. prol. v. 50: Nunc quam rem *oratum* huc veni, primum proloquar. Aul. IV, 10, 13: Id adeo te *oratum* advenio, ut animo aequo ignoscas mihi. Poen. V, 3, 15: *Oratum* ierunt deam. Mil. II, 5, 32: eam veni *quaesitum.* Merc. V, 2, 98: quaesitum. V, 2, 16: quaeritatum. Stich. I, 2, 50: Quid stuc est quod huc *exquaesitum* mulierum mores venis? Poen. III, 1, 9: Siccine oportet ire amicos homini amanti operam *datum?* Bacch. III, 3, 38: Quom patrem adeas *postulatum.* Stich. IV, 1, 29: Deos *salutatum* atque uxorem modo intro devortor domum. Bacch. II, 3, 113: Deos atque amicos iit *salutatum* ad forum. Stich. I, 3, 42: Hic illest parasitus quem *arcessitum* missa sum. Poen. V, 2, 73: Qui huc advenisti nos *captatum* migdilibs (Sic Lamb.; vulgo *migdilybs,* Both. *migdolibs*). Aul. II, 1, 24: ted (sic Herm. elem. d. m. p. 308, vulgo *te*) id *admonitum* advento. Cist. I, 1, 4: Qui mage potueritis mihi *habitum* ire ho-

norem, quod Schmiederus explicat: operam dare, ut habeatis. Cist. I, 1, 39: eunt *depressum*. Pers. I, 2, 11: Sine meo periculo ire aliena *ereptum* bona. Bacch. V, 2, 52: Ut istuc delictum desistas tauto opere ire *oppugnatum*. Caecil. Stat. fr. Asoti 2: Ad amicos curret *mutuatum*. Imbrii fr. 3: Mihi surdo *dormitum* suadet ut eam. Terent. Heaut. I, 1, 65: In Asiam ad regem *militatum* abiit, Chremes. Andr. I, 1, 107: Mea Glycerium, inquit, quid agis? quor te is *perditum?* Andr. I, 2, 6: Qui postquam audierat non *datum* iri filio uxorem suo. Andr. III, 2, 35: missast ancilla ilico Obstetricem *arcessitum* ad meam, et puerum ut adferret simul. Adelph. III, 2, 48: pro virgine ea dari *nuptum* hau potest. Andr. II, 1, 1: Daturne illa Pamphilo hodie *nuptum?* Phorm. II, 1, 81: ego deos peuatis hinc *salutatum* domum Devortar. Heaut. II, 3, 74: iu mea vita tu tibi laudem is *quaesitum,* scelus? Hec. II, 1, 27: Rus *habitatum* abii. Spectat ad hunc accusativum, ut Hartungius p. 48 docet, etiam locus Plaut. Merc. II, 3, 19: trans mare hinc *venum* asportet.

Ennii Euhemerus fr. 11, 64: exemplum ceteris *ad imitandum* dedit. Plaut. Merc. V, 2, 94: operam ut sumam *ad pervestigandum,* ubi sit illaec.

55. Si acc. respondet ad interr. *ad quam rem pertinens?,* praepositio *per* ponitur cum acc. iuncta. — 1. *Per* de persona sive re, per quam aliquid fit. Ennii annal. l. XVI, fr. 10: Reges *per regnum statuas*que *sepulchra*que quaerunt, Aedificaut nomen. Annal. inc. sedis fragm. 71: qui fulmine claro Omuia *per sonitus* arcet. Medeae exulis fr. 1, v. 286: per dolum. Plaut. Mil. IV, 6, 10: *Per epistulam* aut *per nuntium* quasi regem adiri eum aiunt. Most. III, 2, 70: *per fidem* Deceptus sum. Poen. prol v. 13: Exerce vocem *quam per* vivisque (sic codd. Parei. Vulgo *vivis*) et colis. Poen. V, 4, 14: Iuppiter — *per quem* vivimus vitalem aevom. Atilius fr. inc. fab. 2: *per laetitiam* liquitur Auimus. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 202: per literas. v. 203: per servolum. — 2. *Per* permissionem sive veniam exprimit. Plaut. Merc. V, 4, 63: *per nos* quidem hercle egebit, h. e. nos non impediemus, quominus egeat. Epid. III, 1, 3: *Per illam* tibi *copiam* copiam tibi Parare aliam licet, ad q. l. Lamb.: „ἕνεκα ἐκείνης [τῆς] εὐπορίας, q. d. Non debet tibi in Epidico tanta copiae spes esse, ut aliam propterea negligere velis." Pers. III, 1, 48: Lubere tibi *per me* licere intellego. Merc. V, 4, 30: *per me* habeat licet. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 240: *Per*

me licebit. Terent. Adelph. V, 8, 8: Parere iam diu haec *per annos* non potest. Ad. I, 2, 28: dum *per aetatem* licet. Andr. IV, 2, 16: ut ne pater *per me* stetisse credat. ib. v. 18: *per me* stetisse ut credat. Eun. I, 2, 33: signa cetera Neque scibat neque *per aetatem* etiam potis erat. — 3., *Per* ponitur in obtestationibus. Hic usus ab eo derivandus est, quem primo loco posuimus, eodem modo quo πρός cum genit. positum in obtestationibus, ut πρὸς τῶν θεῶν, ad eum usum praepositionis referendum est, quo significat von — her, von Seiten, qua de re vid. Kruegerum gramm. graec. p. 300. Nam utrobique id quod obsecramus tale fingitur, quod ab eo s. per eum, a quo petimus, efficiendum sit. Ennii Hectoris lustra fr. 16: *per vos* et *vostrum imperium* et *fidem* [Obsecro, mei] Myrmidonum vigiles, conmiserescite! Plaut. Rud. III, 2, 13: *Per* ego *haec genua* te obtestor, senex. Truc. IV, 3, 53: *Per tua* obsecro *genua*, a more genua in tali re tangendi (Herz. ad Sall. p. 182, qui docet hac in re elegantiam fuisse, inter casum a *per* pendentem et praepositionem nomen eius qui obsecratur vel obsecrantis ipsius inserere vel utrumque simul). Bacch. IV, 8, 64: *per* te, ere, opsecro *Deos inmortalis*. Poen. scena ultima v. 11: Per ego te *tua genua* obsecro et *hunc*, cognatum quem tuum esse intellego. Terent. Andr. III, 3, 6: *Per* te *deos* oro et *nostram amicitiam*. Andr. V, 1, 15: *per* ego te *deos* oro.

56. b) *Accusativus progressionis.* α) *Si actio est productiva.* Huc spectat constructio accusativi cum infinitivo. De cuius causa multi disputaverunt, quoniam res est ad explicandum difficillima. Alia ratione atque Iacobsius eam explicarunt praeter alios Wuellnerus de casibus p. 113—115, Fuistingius, commentatio de natura accusativi cum infinitivo apud Latinos Monasterii 1839, cum qua confer censuram Weissenbornii huius libri in Zeitschr. f. Alterthumsw. a. 1842, p. 959—967, Madvigius gramm. lat. p. 206 adnot. 1 sub finem et Bemerkungen üb. versch. Puncte des Syst. der lat. Sprachl. p. 31 et 77. Antiquissimus usus eius invenitur in carmine saliari ap. Marini gli atti tabl. XLI: neve luerve — sins incurrere, h. e. neve luem sinas incurrere, et paulo infra: neve luerve — sers incurrere, h. e. siris, siveris, sec. Grotefendi interpretationem. ib.: satur fufere, h. e. sec. interpretationem Lanzii ador fiere, ὥστε σῖτον γενέσθαι. — ib.: limen solis sta berber, h. e. sec. interpret. Grotefendi lumen solis siste fervere. Legg.

XII. tabb. VIII: Qui se sierit testarier. Oraculum Delphicum ap. Liv. V, 16: aqnam Albanam cave lacu contineri, cave in mare manare suo flumine sinas, ib.: memor — tibi — victoriam datam. Elogium Appii Claudii Caeci ap Orellium inscriptt. lat. T. I, p. 146, n. 539: *pacem fieri* cnm Pyrrho rege *prohibuit.* Liv. Andr. Aegisthi fr. 8: Quin quod *parere* mihi *vos* maiestas mea *Procat* (h. e. postulat), toleratis —? Naev. fr. Agitatoriae 1: Demea *obsequos* sinam ego *illos esse.* Naev. fr. Tarentillae 8: Qnae ego in theatro hic meis probavi plausibus, Ea non andere qnemquam regem rumpere: Qnanto libertatem hanc hic superat servitns! Post *audere* positus est acc. c. inf. ap. Naev. fr. 9 Tarentillae: etiam *se audent* me coram *apparere*, cf. Klussm. p. 175, qui citat Westerhov. ad Terent. Andr. IV, 5, 2 et alios. Naevii elogium ab ipso scriptum (Egger. p. 123): Mortales immortales flere si foret fas. Naevii Danae fr. 4: eam nunc esse inventam probri Compotem scis. Naev. fr. Danaes 5: auri inbeo fonte lavere neminem mannm. Gymnasticus fr. 1: In alto navem iube tn destitui anchoris. Triphallus v. 96 sq.: Si umquam quicquam filium rescivero Argentum amoris cansa snmpse mutuum. Inc. com. fragm. 1: Pati necesse est multa mortalem mala. fr. 13: Risi egomet mecnm cassabundnm ire ebrium. fr. 21: Sonticam esse oportet cansam, qnam obrem perdas mnlierem. Naev. Hectoris proficiscentis fr. 2: *laetus sum, laudari me* abs te, pater, a laudato viro. Naev. ap. Fest. v. stuprum: *seseqne* ei (sic Vahlen.) *perire mavolunt* ibidem, qnam cum stupro *redire* ad snos popularis. Q. Fabius Pictor (Egger. p. 105) ap. Gell. X, 15: Equo dialem flaminem vehi religio est. — Item iurare Dialem fas nnnquam est: item annulo nti nisi pervio cassoque fas non est. Ignem e Flaminia, id est e flaminis dialis domo, nisi in sacrum efferri ius non est. Id. ibid. (Egger. p. 107): Vinctum, si aedes eius introierit, solvi necessum est, et vincula per implnvium in tegulas subdnci, atque inde foras in viam demitti. — Pedes lecti, in quo cubat, lnto tenui circumlitos esse oportet, — neque in eo lecto cnbare alium fas est, neque apud eius lecti fulcrum capsulam esse cnm strue atqne ferto oportet. Id. ap. Gell. I, 12 (Egger. l. c.): quae ius sit sacerdotem vestalem facere pro popnlo Romano. Marcii vatis (212 a. Chr. = 541 a. u. c.) carmen alterum: Apollini censeo vovendos ludos, qni quotannis commnniter fiant. Cato de Lusitanis ap. Gell. I, 7 (Egger p. 108): Ego me nunc volo ius

pontificium optime scire. R. R. c. 2: quae opera fieri velit. C. 42: *Quod genus* aut *ficum* aut *oleam esse* voles, inde librum scalpro eximito. C. 157: et mali nihil sinet in corpore consistere. C. 4: *Familiam* ne *siveris peccare.* C. 105: Biennium in sole *sinito positum esse.* C. 141: utique tu *fruges*, *frumenta*, *vineta virgulta*que *grandire* beneque *evenire sinas.* In l. quinto origg.: Illi polliciti, sese *facturum* (= factum ire Bolhuis. 38) omnia (Prisc. IX, p. 864 ed. P. coll. Gell. I, 7, ubi etiam locus ex Plauti Casina allatus est). Cato orat. de falsis pugnis contra Thermum ap. Gell. X, 3 acc. c. inf. in exclamatione, qua exprobratio exprimitur, positus est: Insignitas iniurias — *te facere ausum esse.* R. R. c. 6: Quam earum in his locis optimam dicent esse. Cato R. R. praef.: Maiores enim nostri hoc sic habuerunt et ita in legibus posiverunt, *furem* dupli *condemnari*, *foeneratorem* quadrupli. C. 3: *Cogitato* quotannis *tempestates magnas venire* et oleam deiicere *solere.* C. 5: Ne plus *censeat sapere* se quam *dominum.* Cato or. dierum dictarum de consulatu suo (Iordan. p. 33 sq.) ap. Charis. Maturrime p. 121: Laudant me maximis laudibus, tantum navium, tantum exercitum, tantum commeatum non opinatum esse quemquam hominem comparare potuisse, id tamen maturrime [me] comparavisse. R. R. c. 2: dolia lavari, picari, villam purgari, frumentum transferri, stercus foras efferri, sterquilinium fieri, semen purgari, funes veteres sarciri novosque fieri: centones, cuculliones *familiam oportuisse* sibi *sarcire.* H. l. accusativi c. inf. subiecti loco sunt iisque verba superiora: Videto quot dies quaeve opera per imbrem fieri potuerint explicantur. Pergit deinde simili modo: Per ferias potuisse fossas veteres tergeri cett. C. 3: *Patrem* familiae villam rusticam bene aedificatam *habere expedit.* C. 33: Vitem novellam resecari tum erit tempus, ubi valebit. C. 9: Salicta locis aquosis — ibi seri oportet. C. 2: Cum servi aegrotarint, *cibaria tanta dari* non *oportuisse.* C. 4: Clatros interesse oportet pede. C. 7: In eodem fundo *suum quidquid conseri oportet* arbustoque *vitem copulari.* C. 22: Inter orbem et miliarium unum digitum interesse oportet. C. 24: *Vinum Graecum* hoc modo *fieri* oportet. Inscriptio cap. 1: Quomodo agrum emi pararique oporteat. C. 3: Prima adolescentia patrem familiae agrum conserere studiose oportet, aedificare diu cogitare oportet, conserere cogitare non oportet, sed facere oportet. C. 20: columellam ferream, quae in miliario stat, eam rectam stare oportet. C. 2: Patrem familias vendacem, non emacem esse

oportet. C. 35: *Hordeum* qui locus novus erit aut qui restibilis — fieri poterit, *seri oportet*. C. 40: Per ver haec fieri oportet. Ib.: In locis crassis et humectis ulmos, ficos, poma, oleas seri oportet. Ficos, oleas, mala, pira, vites *inseri oportet* luna silenti. C. 38: Hoc signi erit, ubi calx cocta erit, summos lapides coctos esse oportebit. C. 43: Sulcos — alveatos esse oportet. C. 6: Ubi ager crassus — est — eum agrum frumentarium esse oportet. C. 6: Idem ager si nebulosns est, rapa — id maxime seri oportet. Ib.: Vineam quo in agro conseri oportet, sic observato. Ib.: Qui ager — macrior erit, ibi oleam Licinianam seri oportet. C. 51: Haec omnia a capite propagari eximique serique — oportet. C. 133: Ficum, oleam — haec omnia genera a capitibus propagari — oportebit. Inscriptio cap. 23: *Quae* ad vindemiam in tempore *parari opus sit*. C. 54: Ubi sementem paraveris, glandem parari legique convenit. C. 57: Eos non est nimium in annos singulos vini quadrantalia X ebibere. Ennii heduphagetica v. 5: Apriculum piscem scito primum esse Tarenti. Ennii fr. trag. Alexandri 1. ap. Vahlen. p. 98, v. 57. 58: mater gravida *parere se* ardentem facem *Visa est* in somnis Hecuba. Annal. l. VI, fr. 7 ambigue dictum: Aio te Aeacida Romanos vincere posse. l. VIII, v. 19: Non esse arqnatos?, quod admirationem exprimit = Nos nos agere quasi simus arquati? wir sollten uns — (Fingit aliquem hoc cogitare posse, se se gesturos quasi arquatos). Alexandri fr. 8, v. 84: Men obesse, illos prodesse, me obstare, illos obsequi! Fr. Thyest. 11: quid te adirier abnntas? Fr. inc. libri 9: *Adsectari se* omnes cupiunt. (Prisc. lib. VIII, p. 792: „passive ἀκολουθεῖσθαι.") Ennii Euhemerus fr. 11, 50: iubebat sibi fanum creari. Achilles Aristarchi fr. 1: Audire vos iubet imperator. Ennii Euhemerus fr. 3, 8 sq.: qnod videbat matrem atque sorores suas operam dare. *Προτρεπτικὸς* fr. 2: Ubi videt avenam lolium crescere inter triticum. Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 123 sqq.: Haec omnia videi inflammari, Priamo vi vitam evitarei Iovis aram sanguine turpari. Euhemerus fr. 4, 25 sq. Ennii Satur. inc. libr. fr. 1, v. 33: frnstra illum dicit frustra esse. Ennii Thyestis fr. 4: Quem nam te esse dicam. Ennii Satur. fr. 1, v. 34: Nam qni se frustrari quem frustras sentit. Annal. l. VII, fr. 3: Nec *me* rem decet hanc carinantibus *edere* chartis. l. I, fr. 59: Astu non vi *sum* summam *servare* decet rem. (Festus p. 298 M. „*sum* pro eum usus est Ennius li. I). Ennii Phoenicis fr. 2: Sed virum virtnte vera vivere animatnm addecet

Fortiterque † innoxium vocare adversum adversarios. Telephi fr. 11: Ted ipsum oportet hoc profiteri et proloqui. Achillis fr. 8, v. 21: Eum scire oportet. Ennii annal. l. I, fr. 14: memini me fieri pavum. fr. 57, v. 98 sq.: Conspicit inde sibi data Romulus esse priora, Auspicio regni stabilita scamna solumque. Annal. inc. sedis fragm. 10: procedere recte Qui rem Romanam Latiumque augescere vultis. Iphigeniae fr. 9: Eos reduci quam relinqui, devehi quam deseri Malui. Annal. inc. sedis fragm. 87: Omnes mortales sese laudarier optant. Cresphontis fr. 3, v. 156: Nam si inprobum esse Cresphontem olim existimas. Hectoris lustra fr. 2: nos quiescere Aequom est? Telamonis fr. 1, v. 354: eos non curare opinor. Epicharmus fr. 1: Nam videbar somniare med ego esse mortuum. Ann. l. XVI, fr. 2: Quippe vetusta virum non est sati' bella moveri, ubi Bergkius in nov. annal. philol. 1861, sect. 5 p. 325 scribere vult *moneri*. Plaut. Cas. V, 1, 4: Neque hoc quod reliqüomst plus risuram opinor, ubi pronomen reflexivum *me* omissum est. Rud. prol. v. 22—23: Atque hoc scelesti [illi] in animum inducunt suum Iovem *se* placare *posse* donis, hostiis. Pers. I, 2, 14: eum animus induci potest Civem et fidelem esse et bonum [et frugi virum]. Bacch. v. 1193 sqq.: Non tibi in mentemst, [te] amabo, Si dum vivas tibi bene facias, pol id quidem esse hau perlonginquom, Neque si hoc hodie amissis, id post mortem eventurum esse umquam? Bacch. v. 159 sq.: ecquid in mentemst tibi Patrem tibi esse? Amph. prol. v. 23: quippe qui intellexerat Vereri vos se et metuere. Cist. II, 3, 10. 11: Nam mihi ab hippodromo memini adferri parvolam Puellam, eamque me mihi supponere (sic Bothius). Poen. V, 4, 40: quia me amare hanc scit, ubi ambiguitas non est vitata. Pseud. I, 5, 67: ecquam scis filium tibicinam Meum amare? Amph. I, 3, 13. 14: Edepol ne illa si istis rebus te sciat operam dare, Ego faxim te Amphitruonem malis esse quam Iovem. Stich. I, 2, 30: Multa scio faciunda verba. Poen. V, 4, 77: Quas vos ex patria liberas subreptas esse scitis. Rud. II, 7, 31: Itaque alvom prodi speravit nobis salsis poculis, ad q. l. I. Gul.: „Hellenismus est Plauto, Ciceroni, aliis usitatissimus.“ Truc. I, 2, 87: Immo edepol melius iam fore credo, te ubi videbit. Merc. III, 4, 46: ego me credidi Homini docto rem mandare. Aul. II, 2, 88: Credo ego illum iam inaudivisse, mi esse thesaurum domi. Aul. IV, 10, 16: Deos credo voluisse. Truc. I, 2, 92: Peperisse eam audivi. Poen. V, 2, 87: quid ego audio?

AG. Antidamae gnatum me esse. Truc. II, 6, 48: Id ita esse experta's, nuncque experiere, mea Phronesium, Me te amare. Curcul. II, 2, 10 sqq.:

Hac nocte in somnis vissus sum tuerier
Procul sedere longe a me Aesculapium:
Neque eum ad me adire neque me magni pendere
Vissumst.

Most. III, 2, 39: Vix tandem percepi super his rebus nostris te loqui. Pers. I, 3, 87: ut habeat animum bonum, Me esse effecturum hoc hodie. Capt. I, 2, 64 sq.: nam illum confido domum In his diebus me reconciliassere. Stich. III, 2, 1: tam confido quam potis Me meum optenturum regem. Amph. II, 2, 43: Magis nunc [me] meum officium facere — arbitror. Poen. V, 5, 39: Nam te cinaedum esse arbitror mage quam virum. As. II, 4, 78: Furcifer, nosmet fugitare censes? Mil. II, 4, 48: Atque ut tu suspicatus es [te] eam vidisse ausculantem. Poen. V, 4, 108: Patrue, facito in memoriam habeas (sic $\Delta\Theta$g), tuam maiorem filiam Mihi te despondisse. Bacch. III, 2, 19: set eccos video incedere [Mei] patrem sodalis et magistrum. Aul. IV, 1, 7: Si videt superare amorem, hoc servi esse officium reor. Capt. prol. v. 1: Hos quos videtis stare hic captivos duos. Aul. V, 1, 4: Certe (Goeller. Certo) enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum. Epid. IV, 1, 11: videor nescio ubi vidisse me prius. Mil. III, 3, 58: praedicabo A tua esse uxore mihi datum eamque illum deperire. Poen. V, 2, 51: muris Africanos praedicat In pompam ludis dare se velle aedilibus. Cist. I, 1, 101: iuravit — Me uxorem *ducturum esse*, ubi pronomen reflexivum *se* omissum est. Pers. III, 2, 2: Qui mihi iuratus est se hodie argentum dare? Pseud. I, 3, 118: Iuravistin te illam nulli venditurum nisi mihi? Mil. V, 18: Iura te nociturum non esse homini de hac re nemini. Cistell. II, 3, 40: Instare usque adeo donec se adiurat anus Eam mihi monstrare (sic Lachmann et Fleckeisen. in Iahn. annal. 1851, vol. 61, sect. 1, p. 63; *adiurat* est praesens). Cas. III, 5, 37: deiuravit, Occisurum eum (sic $\Delta\Theta$g) hac nocte quicum cubaret. Fragm. Amphitr. p. 486, v. 8: Exiuravisti te mihi dixe per iocum. Bacch. v. 157: Teque ad patrem esse mortuom renuntiem. Asin. I, 1, 85: promitto tibi Non offuturum [me]. Bacch. IV, 4, 90: Atque id pollicetur se daturum aurum mihi. Most. V, 1, 36: Quin ius iurandum pollicitust dare se. Bacch. I, 1, 62: Eo tibi argentum

iubebo iam intus ecferri foras. Amph. III, 1, 20: Mercurium inssi me continuo consequi. Rud. II, 4, 17: Haec sacerdos Veneris petere hinc iussit me a vobis aqnam. Pseud. IV, 7, 51: Hoc tibi erus me iussit ferre Polumachaero plagides, Quod dehiberet, atque ut mecum mitteres Phoenicium, ubi *ut* non pendet ab *iussit*, sed enunciatio sic supplenda est: atque me tibi dicere (te orare) iussit, ut cett. Sed coniunctum habes acc. c. inf. cum *ut* Poen. prol. v. 4. 5: Audire iubet vos imperator histricns, Bonoque ut animo sedeant in subselliis Et qui esurientes et qui saturi venerint. Asin. V, 2, 40: Iube dari vinum. V, 2, 18: Quin tu illum iubes ancillas rapere sublimem domum? Cist. II, 3, 43: sed illaec se quandam aibat mulierem Suam benevolentem convenire etiam prins. Amph. I, 1, 231: Ego sum Sosia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi. Merc. II, 4, 50: Civem esse aibant Atticnm (sc. eum). Cist. IV, 2, 69: qui illam ait se scire ubi sit. Cas. II, 4, 1. 2: Te uxor aiebat tua me vocare. III, 5, 51: altero te occisurum ait. Truc. I, 2, 91: Aiu tu med eam amare? Capt. III, 4, 54: Filium tuum quod redimere se ait. Poen. V, 2, 54: Ligulas canalis (sic $\Delta\Theta$p) ait se advexisse et nuces. Poen. V, 2, 36: Hannonem sese ait Carthagine. Merc. II, 4, 1: Pentheum diripuisse aiunt Bacchas. Most. III, 2, 68 sq.: Alexandrum magnum atqne Agathoclem maxumas Dno res gessisse. Poen. V, 2, 1. 2: Ain tu, tibi dixe Syncerastum, Milphio, Has esse ingenuas ambas surrupticias.[47]) Cas. III, 4, 11: Ergo arcessivisse ait sese et dixisse te, (mente adde *te*) Eam nou missurum. Bacch. II, 3, 51: Quom mi ipsum nomen eius Archidemides Clamaret dempturum esse, ubi *eum* omissum est. Bacch. III, 4, 7: Ego faxo hau dicet nanctam, ubi pron. refl. *se* omissum est. Mil. II, 3, 75: An illic faciat quod facturum dicit. Rud. II, 3, 74: Nam extemplo, si verbis suis peterem, *daturos* dixit. Stich. IV, 2, 30: non opinor dices (sc. *te*) deceptum fore. Epid. II, 2, 95: atqne ut eam te in libertatem dicas emere. Rud. I, 2, 7: Ubi rem divinam se factnrum dixerat. Pseud. II, 4, 10: Is mihi haec sese ecfecturum dixit. Merc. I, 2, 95: Si illam matri meae me emisse dicam. Pseud. I, 5, 152: quod facturum (int. *me*) dixeram. Trin. v. 237: Numquam amor quemquam nisi cupidum postulat se hominem in plagas Conicere. Rud. II, 4, 59 sq.: Iam postulabas te, inpurata belna, Totam Si-

[47]) $\Delta\Theta$p *Ain tu.* Alii sine *tibi.* $\Delta\Theta$g *Ain tu tibi dixe.* $\Delta\Theta$p *surrupt.*

ciliam devoraturum insnlam. Rud. IV, 3, 51: Et vitorem et piscatorem te esse, inpure, postulas. Stich. III, 2, 32: Hau postulo equidem in lecto med adcnmbere. Rud. III, 4, 4: Tun legirupionem hic nobiscum dis facere postulas? Capt. III, 5, 60: postulavisti — Recens captum hominem, nuperum et novicium, Te perdocere. Capt. III, 5, 81: Quor ego te invito me esse salvom postulem? Mil. II, 3, 31: nam ego iam mihi nil credi postulo. Pseud. I, 1, 99: Quod tu istis lacrumis te probare postulas, ad q. l. Gron.: „h. e. quod censes, te existimari ab illa probum amatorem, ob lacrymas, falleris.“ cett. I, 3, 144: Set sine argento frustra's qui me tui misereri postulas. III, 2, 64: An tn coquitatum te ire quoquam postulas —? Poen. I, 2, 187: men prohibere postulas. Truc. IV, 4, 10: te amari postulas (sic Both.; ΔΘg me te amare p. ἀμέτρως). V, 36: si te amari postulas. Fragm. Amphitr. p. 486, v. 2: Ne tu postules matellam unam tibi aquae infundi in caput. Pseud. I, 5, 23: Probum patrem esse oportet, qui *gnatum suum Esse probiorem* quam ipsus fuerit *postulet.* Menaechm. II, 3, 88: Set ego inscitus sum qni ero me postulem moderarier. V, 2, 16: qnae viros subservire Sibi postulant. v. 44: servirin tibi Postnlas viros? Rud. V, 3, 30: ne tu, leno, *postules Te* hic fide lenonia *uti.* Asin. I, 3, 57: male dictis te eam ductare postulas? Diss.: „Postulas te ductare ex elegantiis Plautinis est.“ Trin. IV, 3, 13: Inter eosne homines condalium te redipisci postulas? Amph. III, 2, 10: fieri quod illaec postulat. Cas. I, 39: quod te postules Gustare quidquam. v. 53: ne tu te mihi respondere postules.[48]) Merc. IV, 1, 2: Quoniam a viro ad me rus advenit nuntius Rus non itnrum. Pers. I, 3, 61: Qnam te hoc facturum, quod rogo, adfirmas mihi. Amph. II, 2, 128: Etiamne hoc negabis te auream pateram mihi Dedisse. Pers. III, 3, 27: Quia te negabas credere argentum mihi. Curc. V, 1, 7: Nego me dicere. Trin. I, 2, 147: [Quae] ego me fecisse confiteor, Megaronides. Curcul. I, 3, 25: Venerin pervigilare te vovisti. Most. V, 2, 11: Quian me pro te ire ad cenam autumo? Asin. III, 3, 14: atque ab hac minatur sese abire. Mil. IV, 2, 77: Quin tu hnic respondes aliquid Ant *facturum* aut non *facturum*? Mil. II, 2, 89 sq.: Arguam [hanc] vidisse aput te contra conservom meum Cum suo amatore amplexantem atque ausculantem. Cas. V, 2, 14: nec

---

[48]) Sic Both. Δp *tute.* Δg *tu te.*

quietum dare Savium sibi sinit me.[49]) Bacch. IV, 8, 64: sine me — ire. Bacch. IV, 9, 117: Dem potius aurum quam illum conrumpi sinam. Bacch. V, 2, 51: sine [me] hoc exorare aps te. II, 1, 5: Ne Nicubulum me siuas nostrum seuem Prius couvenire. Bacch. III, 3, 15: neque equidem me vivo illum conrumpi sinam. Capt. v. 210: Unum *exorare* vos sinite *nos*. Epid. V, 2, 3: Siue me hominem apisci. Rud. III, 1, 3: Ne *dormientis* quidem *sinunt quiescere*. IV, 4, 49: Sine me ut occepi loqui. Most. V, 2, 53: sine ted exorarier. v. 22: Siue me dum istuc indicare.. Pseud. III, 2, 50: Sine sis loqui me. Poen. I, 2, 167: Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine ted exorarier. III, 2, 2: callum aprugnum callere aeque uou siuam. 3, 11: uec Fortuuam id situram fieri. Amph. I, 1, 108: Neque ego huuc hominem hasce hodie ad aedis [hinc] siuam umquam accedere. Asin. II, 4, 14: sine me hunc perdere. V, 2, 67: ut siuat Sese alteruas cum illo noctis hac frui. Cas. I, 48: Sine, amabo, ted amari. Poen. V, 1, 20: Measque hic ut gnatas et mei fratris filium Reperire me siritis. V, 4, 90: couplecti uos sine. Pers. I, 3, 54: Tum tu me sine illam vendere. II, 2, 7: Tum tu igitur (sic ΔΘp) siue me ire. III, 3, 12: Siue respirare me, tibi ut respondeam. Truc. IV, 2, 22: siue alios discere. IV, 4, 19: immo amabo, ut hoc dies aliquos siuas Eum esse apud me. v. 38: Sine eumpse adire huc. Cist. I, 1, 106: Nunc ego ted amabo, ut hanc hoc triduom solum siuas Esse hic et servare apud me.[50]) Truc. V, 33: Meosne ante oculos illam ego (sic Both.) patiar alios amplexarier? Poen. III, 3, 83: Siquidem potes pati esse te (*te* abest a codd. Pall.) in lepido loco, In lecto lepide strato lepidam mulierem Conplexum contrectare. Asin. III, 1, 148: [Patieriu Argurippe,] Patrem hanc amplexari tuum? Truc. II, 2, 45: Ego mihi haec ut patiar fieri? Bacch. IV, 9, 144: Curatumst esse te senem miserrumum. Amph. III, 4, 16: adsimulabo me esse ebrium. Capt. v. 223: Nam si erus tu mihi's atque ego esse me tuum Servom adsimulo. Truc. IV, 2, 26: Dedi (Δp *dedit*) equidem hoc die ei quinque argeuti deferri minas, Praeterea uuam iu obsonatum, ubi inf. more Graecorum de consilio positus est. Epid. III, 3, 31:

---

[49]) Sic Both. Δp: *neque enim dare sibi savium me sivit.* Codd. Pall.: *neque quietum dare sibi savium me sinit.*

[50]) Sic Both. Vulg.: *Nunc te amabo, ut hanc hoc triduum* cett. *te* Pall. 3. 4. 6, sed Δp *tue,* ubi litt. *e* delenda est. Omnes codd. Parei *trid. hoc.*

ut ille fidicinam Fecit nescire prorsus, se esse emptam tibi. Asin. III, 3, 11: Qui se parere adparent huius legibus. Bacch. I, 2, 45: Nil moro discipulos mihi esse plenos sanguinis. Cist. V, 5: Nil moror aliena mi opera fieri pluris liberos. Mil. II, 5, 37: Nil moror negotiosum mihi esse tergum. Poen. V, 4, 103: Nam *alios pictores nil moror* huiusmodi *tractare* (Vulg. *tractare exempla*, sed Hermannus elem. p. 154 *exempla*, ab interprete ex praecedente versu additum eiiciendum censet.). Amph. prol. v. 8: Et uti bonis vos vostrosque omnis nuntiis Me adficere voltis. Bacch. I, 1, 44: *te volo* Me *amplexari*. v. 60: nunc ego te facere hoc volo. Bacch. v. 269: id [primum] mihi dici volo. Bacch. III, 6, 1: nunc ego illam me velim Convenire. Cist. IV, 2, 71: volt dari mercedem. Amph. prol. v. 33: Iustam rem et facilem esse oratam a vobis volo. Merc. I, 2, 39: Vin tu te mi esse obsequentem, an nevis? Cas. II, 4, 8: velim me scire. Poen. V, 4, 82: id ego evenire vellem. Bacch. IV, 5, 51: Nunc quid *nos vis facere?* IV, 8, 32: Vis tibi ducentos nummos iam promittier. 9, 75: si *esse salvom vis me* aut *vitalem* tibi. Rud. prol. v. 32 sq.: Primumdum huic *esse nomen* urbi Diphilus *Cyrenas* voluit. Fragm. Cistell. p. 477: sane ego Me volo fortem perhiberier virum. Aul. I, 2, 9: Araneas mihi ego illas servari volo. Aul. I, 2, 21: neminem volo intromitti. Merc. II, 4, 16: Quid vis me igitur dicere? v. 17: Vin patri sublinere pulcre me os tuo? Merc. II, 3, 124: Vin me tecum illo ire? DE. nolo. 4, 22: Tanti quanti poscit, vin tanti illam emi? IV, 4, 29: Vin me experiri? v. 36: Nempe *me* hinc *abire vis*. Cas. II, 3, 34: quod vir velit Fieri. Bacch. v. 729: propterea [te] volo Scribere. Bacch. IV, 8, 32: Vis tibi ducentos nummos iam promittier. Pers. II, 2, 8: Set te volo curare. Pers. V, 1, 7: hic statui volo primum aquolam. 2, 23: Vin cinaedum novom tibi dari, Paegnium? Truc. II, 7, 6: puras sibi volt aedis esse. IV, 3, 8: Nisi si ad tintinaculos vos voltis voltis educi viros. v. 66: quid vis in ius me ire? V, v. 30: gaudere aliqui me volo. Aul. II, 4, 5: Siquo tu totum me ire vis, operam dabo. IV, 10, 11: Quid vis fieri? V, v. 15: nunc volo manu me emitti. Amph. II, 2, 70: Quid vis fieri? v. 119: Vera volo loqui te, nolo adsentari mihi. II, 2, 137: Vin proferri pateram? AM. Proferri volo. Asin. I, 3, 29: Is dare volt, is *se* aliquid *posci*. v. 31: Volt placere sese amicae. III, 3, 56: vin erum deludi? v. 97: Amandone exorarier te vis an ausculando? Capt. IV, 4, 12: si quidem *sese*

uti volet, ad q. l. Gronovius: „*Sese uti* non est se ipso uti vel sibi esse utibilis, non genio indulgere, sed quasi esset *si sese eo volet uti. Sese* παρέλκει, ut plurimis locis apud Plautum, perinde foret *si uti volet.*" Trin. II, 2, 48: res quaedamst quam volo Ego me aps te exorare, ad q. l. Lindem.: „Accusativi infinitivo iuncti structura in verbis *cupere, velle, studere,* ubi accusativus ad subiectum spectat, frequentissima apud Plautum. Sed longe insolentior haec structura in verbis *videri, posse.* Caeterum cf. Parei-lexic. in Ἀντιπτώσει Plautina, enallage et synt. insol." Poen. III, 3, 34: Locum sibi velle liberum praeberier. Eadem verba leguntur ib. I, 1, 49. Pseud. IV, 7, 93: Uncti hi sunt senes: *fricari sese* ex antiquo *volunt.* Poen. I, 2, 124: Sunt illi (sic ΔΘp) aliae, quas spectare ego et me spectari volo. v. 127: ibi ego me ostendi volo. III, 1, 62: Ad eam rem nos esse testis vis tibi. Pers. I, 2, 10: Neque quadruplari me volo, ad q. l. Turneb.: „*me* abundat, i. e. nolo quadruplator esse." Pseud. I, 2, 34: Magnifice volo *me* viros *accipere.* Pers. V, 2, 45 sq.: Me quoque volo Reddere, cett. Pseud. II, 2, 55: cum eo aiebat *velle mitti mulierem.* Poen. III, 1, 68: At edepol tibi nos in lumbos linguam atque oculos in solum (sc. velimus decidere). Capt. I, 2, 72: Propterea *te vocari* [ad me] ad cenam volo. Pseud. I, 3, 11: iam ut [tu] med esse voles ita ero. I, 3, 95: minimis me extis placari volo. v. 149: te mihi operam dare volo. Pseud. I, 5, 146: Set te volo Domi usque adesse. Poen. III, 4, 5: propere (sic ΔΘp) hosce absumi (Δp apsumi) volo. v. 16: Hem, istaec volo ergo vos commeminisse omnia. 5, 10: Valeant apud te quos[41]) volo, atque haud te volo, ubi utrobique mente addendum est *valere.* V, 2, 46: sic volo Profecto vera cuncta huic expedirier. Mil. III, 3, 34: Atque huius uxorem te volo [esse] adsimulare, ubi proprie bis positum *te* oportuit. Cist. I, 1, 31 sq.: Nostra nos nihilum copia volunt potesse, Suique omnium rerum nos indigere. Bacch. I, 1, 66: At ego nolo dare te quicquam. Bacch. IV, 9, 141: *Nolo,* inquam, *aurum concredi* mihi. Cist. I, v. 85: quia ego nolo me meretricem dicier. Pers. IV, 4, 67: Nolo ego te mirari. Asin. III, 3, 68: Nolo ego te qui erus sis mihi onus istuc sustinere. Pseud. II, 4, 24: nolo tibi molestos esse nos. Poen. V, 2, 45: Nolo ego errare hospitem. v. 77: Meis consanguineis nolo te in-

---

[41]) Vulg. *quas. Quos ΔΘp.*

iuste loqui. v. 119: Et te moneri num nevis (sic $\Delta\Theta$g)? Bacch. III, 3, 48: Deos propitios me videre quam illum [hau] mavellem mihi. Bacch. v. 460: Illum meum malum promptare malim quam peculium. Bacch. IV, 8, 18: Nihil est lucri quod me hodie facere mavelim. Fragm. Kakist. p. 481, v. 1: malo hunc alligari ad oriam. Vidularia p. 484, v. 15: Malim moriri meos quam mendicarier. Cas. II, 4, 11: utrum — coelibem ted esse mavis liberum, An maritum servom aetatem degere et gnatos tuos? Pseud. IV, 5, 6: Conceptis hercle verbis satis certo scio Ego *periurare me mavellem* miliens Quam mihi *illum* verba per deridiculum *dare*. Pers. IV, 4, 52: set ego te malo tamen Eumpse adire. Truc. IV, 2, 30: Malim inimicos mi invidere, quam med inimicis meis. Aul. IV, 5, 1: Ecmortuom ego me mavelim leto malo.[52]) Asin. I, 1, 108: moriri sese misere mavolet. IV, 2, 1. 2: *emori Me malim,* quam haec non eius uxori indicem. Stich. v. 80: Si manere hic sese malint potius quam alio nubere. Poen. I, 2, 88: Bono med ingenio esse ornatum me esse nimio dici mavolo. v. 90: Bonam ego quam beatam me esse nimio mavolo. Amph. III, 2, 11: Si me illam amantem ad sese studeam recipere. Asin. I, 1, 52: Atque me id facere studeo. Stich. I, 1, 51: Nequest quor studeam has nuptias mutarier. Trin. I, 2, 16: Omnibus amicis quod mihist cupio esse item. Pseud. I, 5, 53: Cupis me esse nequam. Pseud. I, 2, 17: Officium vostrum ut *vos* malo *cupiatis conmonerier*. Merc. I, 2, 37: Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari hau desidero. Stich. IV, 1, 10: Nunc me gratiam aps te inire verbis nil desidero. Most. I, 2, 47: Nituntur ut alii sibi esse illorum similis expetant. III, 1, 97: id me scire expeto. Trin. v. 365: Multaest operae opus fictura, qui se fictorem probum Vitae agundae esse expetit. Mil. IV, 3, 42: Nam quos videre me exoptabam maxume. Bacch. II, 3, 3: Nam meus formidat animus, nostrum tam diu Ibi desidere neque redire filium. Mil. III, 1, 23 sqq.: Quid id est quod cruciat? cedo. PL. Me tibi istuc aetatis homini facinora puerilia
Obicere [et] neque te decora neque tuis virtutibus
A te expetere: ex opibus summis mei te honoris gratia
Mihique amanti ire opitulatum atque ea te facere facinora,
Quae istaec aetas fugere facta magis quam sectari solet,

[52]) Pareus: „In V. C. initio fuit *laet.* postea *o* supra lineam positum a manu non admodum veteri."

ubi *quod* poni potuisset. Stich. I, 1, 11: set hoc, Soror, erucior patrem tuum Meumque adeo, qui unus unice Civibus ex omnibus probus Perhibetur, eum nunc inprobi Viri officio uti. Capt. III, 4, 68: Crucior — lapidem non habere me, ubi acc. c. inf. item pro *quod* positus est. Mil. IV, 8, 11: Istuc crucior, a viro me tali abalienarier. Bacch. III, 3, 31: Propter me haec nunc meo sodali dici discrucior miser, ubi iterum *quod* poni potuisset. Bacch. III, 3, 52: salvom te advenire gaudeo. Most. III, 2, 119: Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides. Poen. III, 3, 73: salvom te advenire gaudeo Poen. V, 2, 118: Pol istanc rem vobis bene evenisse gaudeo. Mil. IV, 7, 3: verear magis Me amoris causa [cum] hoc ornatu incedere. Poen. I, 2, 24: Miror equidem, soror, te istaec sic fabulari (sic Fleckeisen., tetr. bacch.). Cas. II, 3, 3: cocos equidem nimis demiror, — *Eos* eo condimento uno non *utier*. Merc. IV, 2, 7: Sed eum demiror non venire ut iusseram. Rud. II, 3, 67: Id misera maestast, Sibi eorum evenisse inopiam. Most. III, 2, 110: Set ut *maestus est*, hasce *se vendidisse*. Curc. II, 3, 57: Postquam mihi responsumst, abeo ab illo maestus ad forum, Me illo frustra devenisse (pro *quod*). Bacch. III, 6, 14: Nullus est quoi non invideant rem secundam optingere. Pseud. I, 3, 79: Nam istuc quod nunc *lamentare*, non *esse argentum* tibi. Poen. III, 5, 25: *id* nunc his cerebrum uritur[53]), *Me esse* hoc trecentos Philippos *facturum* lucri. Fragm. lenones gemini p. 481: Dolet hic puellus, sese venum ducier. Asin. II, 4, 62: Ferox est, viginti minas meas tractare sese (pro *quod*). Etiam in exclamatione et interrogatione ponitur acc. c. inf.. sive addita sive non addita part. interrogationis *ne*. Truc. II, 6, 56: hoccine mi ob labores tantos tantillum dari? Bacch. V, 1, 4: hocine me aetatis ludos bis factum esse indigne? v. 16: Perii, hoc servom meum non nauci facere esse aussum. Bacch. I, 2, 44: Magistron quemquam discipulum minitarier? Bacch. v. 283: Adeon me fuisse fungum ut qui illi crederem —? Bacch. v. 629: Criminin fidem me habuisse? Pers. I, 1, 43: Sicine hoc te mihi facere? Asin. I, 2, 1: foras aedibus me eicier? Trin. IV, 3, 10: tribusne te poteriis Memoriae esse oblitum? Curc. I, 3, 44: Hocine fieri ut inmodestis te hic modereris moribus? Epid. III, 4, 84. Truc. V, v. 41: Hunccine hominum te amplexari, tam horridum atque squa-

[53]) *h. c. u.*] Par.: „Hae dictiones exulant a V. C.“

lidum?, = quo tandem modo fieri potest, ut possis cett. Mil. III, 1, 31: Haucine aetatem exercere [mei] me amoris gratia? Pseud. I, 2, 68: Huncine hic hominem pati [nos] colere iuventutem Atticam? Capt. IV, 2, 3: Ad illum modum sublitum os esse mi hodie. V, 1, 26: Propter meum caput labores homini evenisse optumo. Pseud. v. 442: Tene id mirari —? Rud. II, 2, 7: Ut piscatorem aequomst, ubi ex praegressis *perire* mente addendum est. Men. IV, 2, 96: mulierem aequomst vestimentum muliebre Dare foras, virum virile. Mil. III, 1, 29: aequom fuit Deos paravisse. v. 132: Itidem divos dispertisse vitam humanam aequom fuit. Rud. IV, 7, 20: Semper cavere hoc sapientis aequissumumst. Mil. II, 6, 35 sq.: Utrum me expostulare tecum aequomst prius, An — Me expurigare tibi videtur aequius. Bacch. III, 4, 29: Nam illi aequomst me consulere. Cas. II, 3, 47: Illum mi aequiust, quam me illi, quae volo, concedere. Cist. I, 1, 116: Inmundas fortunas aequomst squalorem sequi. Epid. II, 2, 72: si aequom siet, Me plus sapere quam vos. IV, 1, 25: Tuae memoriae interpretari me aequom censes. IV, 2, 16: Non me istanc cogere aequomst meam esse matrem. Men. V, 7, 21: me perirest aequius. Merc. II, 3, 117: Quia illi suam rem esse aequomst in manu. III, 2, 6: Nam hanc bene se habere aetatem nimiost aequius. III, 3, 8: quod te facere ego aequom censeo. V, 2, 57: nequest, quoi magis me melius velle aequom siet. Merc. V, 4, 11: Nam te istac aetate haud aequom filio fuerat tuo Adulescenti — amicam eripere. V, 4, 66: Nunc et illum Miserum et me Miseram aequomst nominarier. Poen. I, 1, 13: Ignoscere id te mi aequomst. III, 6, 5: Ita nos velle aequomst. Aul. II, 1, 11: ut aequomst — Et mihi te et tibi me consulere et monere (sic Herm. elem. p. 308). ib. v. 3: ut aequomst germanam sororem [sc. *facere*] (sic Herm. elem. p. 308). Bacch. IV, 9, 99: Ut te ei habere gratiam aequom sit bonam. V, 2, 46: Neque te tuost aequom esse iratum. Poen. V, 2, 121: Aequomst, habere hunc bona, quae possedit pater. Poen. V, 4, 84: Eo dis est aequom gratias nos agere sempiternas. Pers. I, 3, 26: Pernam quidem Meliust adponi frigidam postridie. Mil. III, 3, 8: At meliust [te] monerier. Men. V, 9, 32: meliust nos adire atque hunc percontarier. Merc. II, 3, 125: Meliust te, quae sunt mandatae res tibi, praevortier. Pers. III, 1, 41: Malo cavere meliust te. Poen. III, 1, 43: cursores meliust te advocatos ducere. v. 65: te advocatos meliust (sic scribendum pro

vulg. *melius* sec. notum illud praeceptum Ritschelii) celeris ducere. III, 3, 64: Nunc te illum meliust (sic scribendum pro vulg. *melius*) capere. Amph. II, 2, 32: Amphitruo, redire ad navem meliust nos. Poen. III, 3, 64: Nunc te illum meliust capere, si captum (*ΔΘpg castum*) esse vis. v. 66: Cum illoc te meliust rem tuam, adulescens, loqui. Bacch. III, 4, 25: Profecto stabilest, me patri aurum reddere. Men. V, 6, 13: Propterea bonum certumst potius quam malum esse. Men. V, 8, 9: Quin certissumumst, Mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu. Merc. III, 4, 57: certumst exulatum hinc ire me. Merc. V, 2, 17: Certa rest, Me usque quaerere illam. Bacch. IV, 3, 8: Malos quam bonos par magist me iuvare. Curc. I, 2, 17: Cauem esse hanc quidem magis par fuit. Pers. V, 2, 21: Posterius istaec te magis par agerest. Poen. III, 1, 19: Liberos homines per urbem modico magis par est gradu Ire. Pers. V, 2, 53: Et me haut par est (mente addendum: *ludificare*). Amph. I, 2, 32: nam deum Non par videtur facere. Mil. II, 5, 65: Et quidem palamst eam esse ut dicis. Pers. IV, 3, 70: te de aliis, quam alios de te suaviust Fieri doctos. Capt. III, 5, 43: Set hoc mihi aegrest, me huic dedisse operam malam. Cas. II, 7, 6: Atque id non tam aegrest iam vicisse villicum. Most. I, 3, 67 sq.: Si tibi sat acceptumst, fore tibi victum sempiternum Atque illum amatorem tibi proprium futurum. Most. I, 3, 90: Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum. Capt. III, 5, 27: At erit mi hoc factum mortuo memorabile, [Me] *meum erum* captum ex servitute atque hostibus Reducem *fecisse* liberum in patriam ad patrem. Rud. IV, 1, 1: Bene factum et volup est hodie me his mulierculis Tetulisse auxilium. Mil. III, 1, 126: Huic homini dignumst divitias esse et diu vitam dari. Pers. III, 1, 43: neque me dignumst dicere. Poen. I, 2, 42: sat est istuc alios (Sic Herm. elem. d. m. p. 296. Vulgo sat est istuc alios dicere nobis). Merc. III, 4, 69: Quanto satiust rus abire te aliquo atque ibi te vivere. Poen. III, 1, 49: Hos te satius est docere. Truc. V, 34: Mortuom hercle me odio satiust.[64]) Curc. I, 3, 9: Anime mi, [me] procul amantem abesse haut consentaneumst. Asin. I, 1, 58: Eos me decretumst persequi mores patris. Cas. II, 4, 7: Sed nihil est, me cupere factum.

---

[64]) Sic Both., nisi quod *satius*. Vulg.: *Mortuum hercle me duco satius. ΔΘpg medio sat.*

Stich. V, 4, 16: Hau tuum istuc est vereri te. Poen. III, 1, 64: haud vostrumst iracundos esse. Asin. III, 1, 6: An decorumst advorsari meis te praeceptis? Pseud. IV, 2, 38: Nam hodie Sicyoni necessest me esse aut cras mortem exequi. Most. I, 3, 129: Quid opus est, quod suum esse nolit, id ei ultro ostentarier? Pseud. V, 1, 10: Quid opust me multas agere ambages? Truc. I, 1, 71: Eo isti opust suppositum puerum pessumae[55]), quo loco Kruegerus gramm. lat. p. 491, adnot. 3 accusativum ex constructione acc. c. inf. explicat, omissum enim est *esse*. Bacch. IV, 9, 65: Quid *me* tibi *adesse* opus est [quaeso]? Merc. V, 2, 76: Non opust, inquam, nunc intro te ire. Bacch. IV, 6, 20: Nil iam me oportet scire. Bacch. III, 6, 23: Inprobum istunc esse oportet hominem. IV, 2, 20: Nequam esse oportet. Cist. IV, 2, 51: Hanc scire oportet. Trin. III, 3, 41: *Mendacilocum aliquem* [esse *hominem* oportet de foro,] *Falsidicum, confidentem.* Poen. I, 2, 43: sunt hic omnia, quae ad deum pacem oportet Adesse? Poen. III, 3, 14: Viam qui nescit, qua deveniat ad mare, Eum oportet amnem quaerere. Most. I, 3, 106: Non istanc aetatem oportet pigmentum ullum attingere. v. 126: Non me istuc curare oportet. III, 2, 115: Misericordia s[tulta haut esse] hominem oportet. Most. IV, 2, 53: Scio qua me ire oportet. Pers. IV, 4, 13: Te in exilium ire huc oportet. Poen. III, 1, 9: Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum? v. 17: Liberos nos esse oportet. v. 23: Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit. Aul. IV, 10, 24: non attactam oportuit. IV, 10, 27: sed meam esse oportere arbitror. Aul. IV, 10, 28: Quin tu eam invenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio. Amph. II, 2, 108: Aut mola salsa aut ture conprecatam oportuit. v. 151: Aut hic pateram inesse oportet. Asin. II, 3, 1: Ut demonstratae sunt mihi, hasce aedis esse oportet. Mil. IV, 8, 26: Aurem admotam oportuit (v. Haas. ad. Reisig. p. 559). Rud. I, 4, 36: Hau longo abesse oportet homines hinc. II, 7, 10: Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides. Menaechm. IV, 2, 44: te scire oportet. Poen. V, 2, 70: Servom hercle te esse oportet et nequam et malum. v. 72: At hercle te hominem et sycophantam et subdolum. Mil. II, 6, 80: nam hominem servom suos Domitos habere oportet oculos. Poen. V, 2, 113: Signum esse oportet in manu laeva tibi. v. 120: Paterna oportet reddi

---

[55]) *Δ*p *Eum isti suppositum puerum opus pessume.*

filio bona. Pers. III, 3, 43: Dum stas, reditum oportuit. Truc. II, 1, 14: Dentibus bonis leuam probam esse oportet. v. 18: Nunquam amatoris [56]) meretricem oportet causam uoscere. III, 1, 20: anne oportuit Ita te quidem qui es familiaris? (H. l. *facere* omissum est). Pseud. V, 2, 8: Quae istaec audaciast, te sic iuterdius Cum corolla ebrium iucedere? Mil. II, 2, 75: confidentiast Nos iuimicos profligare posse. Mil. I, 1, 68: Nimiast miseria nimis pulcrum esse hominem. Stich. V, 4, 47: Haec facetiast, amare inter se rivalis duos, Uno cantharo potare [et] unum scortum ducere. Mil. III, 3, 5 sq.: Stultitia atque iusipientia [insulsitasque hercle] haec sit, Me ire in opus alienum aut tibi meam operam pollicitari. Pers. V, 2, 20: Stultitiast, quoi bene esse liceat, eum praevorti litibus. Cas. II, 4, 4: Stultitiast, ei te esse tristem, quoius potestas plus potest. III, 3, 1 sq.: Stultitia magnast — Hominem amatorem ullum ad forum procedere. Poen. prol. v. 9. 10: Nam quoi paratumst, quod edit, nostra gratia Nimiast stultitia sessum inprausum incedere. Mil. III, 1, 109: At illa laus est, magno in genere et in divitiis maxumis Liberos hominem educare. Rud. III, 5, 51: vobis num molestiast Me adire ad illas propius? Mil. IV, 6, 3: edepol uunc nos tempus est malas peiores fieri. Merc. I, 2, 96: Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium. Rud. I, 2, 56: Nullumst periclum te hinc ire inpransum domum. Aul. II, 2, 58: Hoc magnumst periclum, ab asinis me ad boves transcendere. Truc. II, 1, 13: Piaculumst misererier nos rei hominum male geruntum (sic Herm. in cens. Kampm. de AB). Poen. V, 2, 5: Nam tuom flagitiumst, *tuas* te *popularis pati* Servire ante oculos, ubi etiam *quod* poni potuisset. Menaechm. V, 9, 43: Spes mihist, vos iuventurum fratres germauos duos Geminos, ubi *me* omissum est. Asin. II, 4, 1: quid hoc sit negoti, neminem meum dictum magui facere?, ubi acc. c. inf. subiecti loco est et explicat illud praegressum *hoc*. Pseud. I, 5, 149: Suspitiost mihi nunc vos suspicarier. Pers. V, 2, 26: Decet me facetum esse. Asin. V, 1, 6: Decet verecundum esse adulesceutem. Amph. I, 3, 24: non te mi irasci decet. Asin. II, 4, 64: uon decet superbum esse hominem servom. Merc. V, 4, 21: Temperare istac ted aetate his decebat noxiis. Mil. I, 1, 40: Novisse mores tuos me meditate decet Cu-

---

[56]) In *Δ*p bis scribitur *amatoris*.

ramque adhibere cett. III, 1, 21: Pol ita decet hunc facere. Most. I, 1, 50 sq.: Decet me amare et te bubulcitarier, Me victitare pulcre, te miseris modis. Poen. I, 2, 91: Meretricem pudorem gerere mage decet quam purpuram, Magisque meretricem pudorem quam aurum gerere condecet. Poen. III, 3, 61: Neque nos hortari neque dehortari decet Hominem peregrinum. Amph. prol. v. 35: Nam iniusta ab iustis impetrari non decet. Poen. V, 4, 32: Ut deceat nos facere quidquam, quod homo quisquam inrideat. Most. IV, 2, 19: esse ut addecet Nequam homines, ita sunt. Pers. V, 2, 55: Te mihi dicto esse audientem addecet. Poen. I, 2, 115: Nam quidem edepol lucrum amare nullum amatorem addecet. Nervolaria p. 482, v. 5: Pollucte prodigum esse amatorem addecet. Truc. II, 1, 16: Meretricem sentis similem condecet esse. Pseud. I, 3, 136: Tene amatorem esse inventum inanem quasi cassam nucem?, ubi praecessit *pudet*. Cas. I, 1: Non mihi *licere* meam *me* rem solum, ut volo, *Loqui* atque *cogitare* sine ted arbitro? Asin. II, 4, 15: Quoi numquam rem me unam licet semel praecipere furi. Cas. III, 5, 61: redire me intro ut liceat. Pers. V, 1, 21: Quia te licet liberam me amplecti. Rud. II, 4, 12: Non licet te sic placidule bellam belle tangere? Plaut. fragm. p. 484: Licet vos abire curriculo. Epid. I, 2, 13: Nam quid te igitur rettulit Beneficum esse, ad q. l. Donat.: „— quid profuit, quid interfuit." Curc. IV, 3, 23: quid refert me fecisse regibus Ut mi oboedirent. Truc. II, 4, 40: quoi re id te adsimulare rettulit? Pers. IV, 6, 19: Quia attinet nos scire. Asin. III, 2, 34: Edepol senem Demaenetum lepidum fuisse nobis, ad q. l. Palmerius: „sicut *scilicet*, *fortassis*, *nimirum*." Stich. IV, 1, 49: Videlicet parcum fuisse illum senem. Stich. IV, 1, 51: Videlicet nequam fuisse illum adulescentem. *Fortasse* cum acc. c. inf. coniunctum Truc. III. 2, 12: Parasitum te fortasse dicere. Salmas. explicat: „Fortassean, inquit, petis an parasitum habeam." Epid. II, 2, 113: Ad quadraginta *fortasse eam posse* emi minumo minas. Merc. IV, 4, 42: Fortasse illum te mirarier. Capt. I, 2, 68: Hoc illum me mutare confido fore, ubi acc. c. inf. pendet a *fore*. Mil. III, 3, 52: Eo potuerit [rem] lepidius pol fieri. Ritschelius in prolegomenis ad Trinummum p. 113, coll. p. 325 negat Plautum omittere *esse* in constructione accusativi cum infinitivo, sed hoc non verum esse ex multis, quae supra posui, exemplis probari potest. Trabea fr. inc. fab. 2: Ego voluptatem animi nimiam summum esse errorem arbitror. Caecil. Stat.

Asotus fr. 7: Nihil fore opino inter me atque illum. Hypobolimaeus Rastraria fr. 3: Hos singulatim sapere, nos minus arbitror. Ephesius: Tum equidem in senecta hoc deputo miserrimum, Sentire ea aetate ipsum esse odiosum alteri. Plocium fr. 15: Tu nurum non vis odiosam tibi esse —? Fallacia fr. 5: nisi quidem qui se malit pugnitus pessum dari. Harpazomene fr. 2: hunc collum ludo praecidi iube! Hymnis fr. 8: te inriderier. Hypobolimaeus Rastraria fr. 4: Rabere se ait. Plocium fr. 1, v. 149: Ea me clam se cum mea ancilla ait consuetum. v. 143: Ferre ita me uxor et forma et factis facit. Synaristosae v. 197: prospexisse eum se ex tegulis. Triumphus fr. 2: Nunc meae malitiae, Astutia, te opus est subcenturiari. Androgynos fr. 2: gratulatum med oportebat prius. Inc. fab. fragm. 15: deum (Amorem) qui non summum putet, Aut *stultum* aut rerum *esse inperitum existumem*: Cuius in manu sit, *quem esse dementem velit, Quem sapere, quem sanari, quem* in morbum *inici* ... *Quem* contra *amari, quem expeti, quem arcessier*. Terent. Adelph. IV, 4, 9: Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse. Andr. II, 3, 27: Nam pollicitus sum suscepturum. Adelph. V, 4, 25: Ego quoque a meis *me amari* et magni *pendi postulo*. II, 1, 46: Ob malefacta haec tantidem emptam postulat sibi tradier. Hec. IV, 1, 47: Quam obrem incendor ira, esse ausam facere haec te iniussu meo. Andr. IV, 5, 2: Quae sese inhoneste optavit parere hic ditias. Andr. I, 2, 32: Ubivis facilius passus sim quam in hac re me deludier. Andr. I, 5, 39 sq.: Bene et pudice eius doctum atque eductum sinam Coactum egestate ingenium inmutarier? Adelph. I, 2, 17: te illum corrumpi sinis. v. 24: Non siit egestas facere nos. v. 27 sq.: et illum tu *tuom*, si esses homo, *Sineres* nunc *facere*. Andr. I, 1, 126: Sino nunc meo me vivere interea modo. Adelph. III, 4, 14: Salvere Hegionem plurumum Iubeo, v. Donat. Hec. V, 1, 7: quapropter te huc foras *puerum evocare iussi*. Andr. I, 2, 34: neque tu haud dices, tibi non praedictum, sc. esse (Rudd. p. 228, adnot. 7). Andr. IV, 1, 37: numquam destitit Instare, ut dicerem me ducturum patri. Andr. II, 4, 8: si te dices ducere. Andr. III, 5, 9: Dicam aliquid me inventurum. Andr. III, 5, 15: An non dixi esse hoc futurum? Andr. I, 5, 3: Uxorem decrerat *dare sese* mi hodie. Hec. IV, 2, 10: Ego rus *abituram* hinc cum tuo *me* [*esse*] certo *decrevi* patre. Hec. I, 2, 73: Sed quam decrerim me non posse diutius Habere. Hec. I, 2, 121: nam constitui cum quodam hos-

pite Me esse illum conventuram. III, 4, 23: quod coustitui hodie conventurum eum. Eun. I, 2, 125: Et is hodie venturum ad me coustituit domum. Eun. III, 1, 45: quod eam me amare suspicatast. Heaut. V, 1, 6: desiste — deos, uxor gratulaudo obtundere, Tuam esse inventam gnatam. Hec. V, 2, 6: Nec pol istae metuont deos, ueque has *respicere deos opinor.* Phorm. IV, 3, 25: Verum pono esse victum eum. Andr. V, 3, 27: Vis me uxorem ducere? Andr. III, 2, 30: Prorsus a me opinionem hauc tuam esse ego amotam volo. Hec. IV, 2, 16: Tum tuas amicas te et cognatas deserere et festos dies Mea causa nolo. Adelph. II, 1, 8: Tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi uolle Factam esse, huius uon faciam. Eun. IV, 6, 24: Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci accepta iniuria. Eun. I, 1, 21: Mori me malim. Hec. V, 1, 1: Non hoc de nilost, quod Laches *me* nuuc *conventam esse expetit.* Heaut. prol. v. 19: et deinde facturum autumat. Hec. I, 1, 5: iurabat — Numquam illa viva ducturum uxorem domum. Heaut. I, 1, 15 sqq.: Numquam tam mane egredior neque tam vesperi Domum revortor, quin te in fuudo couspicer Fodere aut arare aut aliquid ferre. Heaut. prol. v. 31: Qui nuper fecit servo currenti in via Decesse (pro decessisse) populum. Hec. II, 2, 23: illam ad vos redire studeo. Eun. prol. v. 1: Si quisquamst, qui placere se studeat bonis. Hec. III, 5, 31: Nuuc me pietas matris potius commodum suadet sequi. Andr. I, 1, 118: comperisse Pamphilum Pro uxore habere hauc peregrinam. Adelph. IV, 6, 5: neque fratrem homo Vidisse se aibat quisquam. Phorm. II, 2, 1: Itane patris ais adventum veritum hinc abiisse? Phorm. I, 4, 21: Huius patrem vidisse me, patruom tuom. Hec. I, 2, 71: Seque ante quam eam uxorem duxisset domum Sperasse eas tolerare posse nuptias. Eun. III, 5, 50: flabellulum tenere te asinum tantum. Adelph. II, 2, 2 sq.: Quid istuc, Sannio, est quod te audio Nescio quid concertasse cum ero? Phorm. I, 5, 59: Iam dudum te omnis uos accusare audio. Adelph. II, 3, 5 sq.: Itaque uuam hanc rem me habere praeter alios praecipuam arbitror, Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem. Phorm. II, 1, 15: (cogitat) Communia esse haec. Eun. III, 3, 14: Credo ei placere hoc, sperat se a me avellere, sc. hoc praedium. Phorm. II, 1, 16: omue id deputare esse in lucro. Hec. III, 1, 5: Quanto fuerat praestabilius ubivis gentium agere aetatem Quam huc redire atque haec ita esse miserum me resciscere! Phorm. V, 1, 6 sq.: quom scirem

infirmas nuptias Hasce esse. Heaut. IV, 1, 53: Non *licet hominem esse* saepe ita ut volt. Heaut. IV, 2, 5: si licet me latere tecta abscedere. Heaut. II, 4, 8: Expedit bonas esse vobis. Phorm. V, 2, 1: ut malos expediat esse. Heaut. III, 2, 25: Haec facta ab illo oportebat, Syre. Adelph. II, 2, 6: Adulescenti morem gestum oportuit. And. I, 5, 4: Nonne prius communicatum oportuit (*esse* sive *fuisse* omissum est, v. Rudd. p. 208). Andr. I, 5, 30: Sed nunc peropust aut hunc cum ipsa aut de illa me advorsum hunc loqui. Adelph. II, 4, 8. 9: Hoc mihi dolet, nos sero rescisse et paene in eum rem locum Redisse, ut cett. Eun. III, 2, 33: Adparet servom hunc esse domini pauperis. Hec. III, 5, 4: Certum offirmare est viam me. Hec. III, 1, 46: Perisse me una haud dubiumst. Adelph. IV, 5, 52: virginem vitiasti, quam te non ius fuerat tangere. Adelph. I, 2, 32: Non est flagitium facere haec adulescentulum? Andr. IV, 1, 7: Post ubi tempust promissa iam perfici. Hec. III, 1, 33: Fortasse *unum aliquod verbum* inter eas iram hanc *concivisse*, ere. Heaut. IV, 8, 16: Scilicet Daturum. Heaut. II, 3, 118: Scilicet Facturum me esse. V, 1, 19: Continuo iniecisse verba tibi Dromonem scilicet. Etiam a Terentio acc. c. inf. plurimis locis in interrogatione et exclamatione ponitur. Heaut. III, 1, 94: Ita comparatam esse hominum naturam omnium, Aliena ut melius videant et diiudicent Quam sua? Andr. II, 5, 14: Nullane in re esse quoiquam homini fidem! III, 5, 3: Servon fortunas meas me commisisse futtili! IV, 2, 6: Sicin me atque illam opcra tua nunc miseros sollicitari! 3, 1: Nilne esse proprium quoiquam? Eun. II, 1, 19: adeon homines inmutarier Ex amore. 3, 69: numquamne etiam me illam vidisse?, quod est stomachantis. Eun. III, 5, 5: Sed nemiuemne curiosum intervenire nunc mihi. Heaut. II, 4, 21: Hocin me miserum non licere meo modo ingenium frui? III, 1, 94: Ita comparatam esse hominum naturam omnium cett. V, 1, 48: Tene istuc loqui? Heaut. V, 2, 27: Adeon rem rediisse. Adelph. I, 1, 13: quemquamne hominem in animum instituere aut sibi Parare quod sit carius quam ipse est sibi? Phorm. III, 1, 2: Itane te hinc abisse et vitam tuam tutandam aliis dedisse? Hec. IV, 4, 23: Nosne hoc celatos tam diu? Andr. I, 5, 10: Adeon hominem esse iuvenustum aut infelicem quemquam, ut ego sum? ad q. l. Ruhnkenius: „hicce infinitivus nihil habet, a quo pendeat, sed sic veteres infinitivo uti solent in admirationibus et indignationibus, subintel-

ligentes *mirandum*, *est credibile* aut tale quid". Eun. IV, 3, 2: Hocine tam audax facinus facere esse ausum? Adelph. II, 2, 29: hocine incipere Aeschinum? Adelph. III, 4, 3: Ex illan familia Tam inliberale facinus esse ortum! IV, 4, 1: hocine de inproviso mihi mali obici Tantum. v. 21 sq.: non me hanc rem patri, Ut ut erat gesta, indicasse? Adelph. V, 8, 11: Me ducere autem?, ubi *aequum est* mente addendum est. Phorm. I, 3, 1: Adeon rem redisse. Adelph. III, 3, 54: Haecine flagitia facere te! haec te admittere Indigna genere nostro! Phorm. II, 2, 25: Tene asumbolum venire unctum atque lautum e balneis. Phorm. III, 2, 13: Adeon ingenio esse duro te atque inexorabili. v. 14: Adeon te esse incogitantem atque inpudentem. v. 18: Tum hoc esse mi obiectum malum? V, 3, 27: Itan parvam mihi fidem esse apud te? V, 7, 1: Tantam fortunam de inproviso esse his datam. 8, 84: Tantane adfectum quemquam esse hominem audacia! v. 85: non hoc publicitus scelus hinc asportarier (sic Ritschelius parerg. p. 369 e Bembino cod.). Hec. II, 1, 30: Non te pro his curasse rebus, nequid aegre esset mihi! Hec. IV, 3, 7: Hinc abire matrem? Phorm. III, 2, 43: Si hunc decipi!

57. *β*) *Si actio est receptiva.* In carmine fratrum Arvalium est: *Ennos*, Lases, iuvate, quod e Grotefendi sententia fortasse = en nos, ut eccum, ellum pro ecce eum, en illum. Appii Claudii Caeci sententiae ap. Priscian. VIII, 4 (Egger. p. 101): Amicum cum vides, *obliviscere miserias.* Livius Andronicus Odyss. ap. Priscian. VII, p. 739: neque enim *te oblitus sum.* Livii Andronici fr. Achillis: Si malos imitabo. Liv. Andron. fr. inc. trag. 2: sed qui sunt hi, qui *ascendunt altum ocrim?* Naevii fr. 11 Lycurgi: Dic quo pacto *eum potiti* sitis (Non. 481, 28 potior illam rem). Naevii Danae fr. 2: Contempla placide formam et faciem virginis. fr. 1: Omnes formidant homines eius valentiam. Lycurg. fr. 21: Lycurgum cette! Naevii Agitatoria fr. 6: carnificem cedo. Agrypnuntes fr. 1: perdocere multa. Naev. Ariolus fr. 2, v. 22: Suopte utrosque .... decuit acceptos cibo. Testicularia: immo quos scicidimus, eos conscindam atque abiciam. fr. inc. com. 2: Dictator ubi *currum insidit.* Cato R. R. c. 37: Stercus unde facias, *stramenta*, *lupinum*, *paleas*, *fabalia*, *acus*, *frondem iligneam*, *quernean.* Hic offendit acc., ut iam aliquoties in capitibus superioribus. Videtur Cato, quo utitur dicendi genere brevi et abrupto, verbum in animo habuisse, sed non expressisse. Non minus absolute positus est accusativus c. 10: Quo-

modo oletum — instruere oportet: vilicum et sic per totum caput, item c. 11: Quomodo vineam instruere oportet: vilicum; utrobique videtur mente addendum esse: habere oportet. Similiter c. 12 et c. 13: In torcularium in usu quod opus est. *Urceum* cett. C. 13 leguntur etiam haec: In cellam oleariam haec opus sunt. Dolia olearia — conchas maiores duas cett., ubi usque ad extremum caput sequuntur accusativi, qui iterum pendere videntur ab eo, quod animo scriptoris videtur observatum fuisse, sed non expressum est: habere oportet. C. 51: Ficum, oleam —. Haec omnia a capite propagari eximique serique — oportet. H. l., id quod in Schneideri editione non factum est, ante *haec* potius comma ponendum et *haec omnia* appositionis instar accusativis *ficum* cett. addita censenda sunt, cf. c. 133, ubi similia leguntur. Accusativus iterum absolute positus invenitur c. 104: *Vinum* familiae per hiemem qui utatur. C. 93: postea amurcam cum aqua commisceto aequas partes, quae est appositio. C. 149: Donicum pecuniam satisfecerit. C. 2: rationes putare argentariam, frumentariam. C. 5: Rationem cum domino crebro putet. C. 5: unde *utenda* roget. C. 118: Oleam albam *quam* secundum vindemiam *uti* voles, sic condito, ad q. l. vid. Schneid. C. 142: quomodo vilicam uti oportet. C. 143: *Vicinas aliasque mulieres* quam minimum utatur. C. 76: item linito usque adeo, donec *omne caseum* cum melle *adusus eris*. C. 123: et postea id utito vini cyathum mane ieiunus. Cato ap. Gell. XIII, 23: Siquid est, *quod utar*, *utor*. Ib.: *suum* cuique per me *uti* atque *frui* licet. C. 10 bis legitur *capere* c. acc. significatione faſſen, halten, de mensuris, item c. 11: ahenum, quod capit culleum unum. ib.: ahenum coculum, quod capiat culleum. C. 5: *Scabiem* pecori et iumentis *caveto*. C. 38: Inibi *austrum caveto* maxime. C. 28: nam id maxime cavendum est. C. 15: et ad opus praebeat calcis in P. singulos longitudinem opus est modium unum, arenae modios duos. Schneiderus mavult scribi *longitudini*, quod in nonnullis editionibus legitur, sed retineri potest *longitudinem* ita ut accipiatur pro accusativo graeco, *opus est* autem omisso *ut* cum coniunctivo *praebeat* coniungendum. C. 49: binas gemmas ne amplius relinquito, ubi observa collocationem verborum. Ennii Euhemerus fr. 3, 16: dantque *eum* Vestae *educandum*, celantes *Saturnum*. Enn. fr. Telamonis 4: More antiquo audibo atque *auris* tibi contra *utendas* dabo (N. v. audibo). Euhemerus fr. 7, 34: in caelum *quod*

nunc nos nominamus. fr. 3, 20: alii Orcum vocant (sc. eum.) fr. 11, 47: Nam cum *terras circuiret.* fr. 12, 65: Iuppiter postquam quienquiens *terras circuivit.* Iphigeniae fr. 14: *Acherontem* nunc obibo. Ennii annal. l. XV, fr. 2: Obcumbunt multi letum. Ennii fragm. trag. 358 (Telamon. fr. 2) ap. Cic.: Qui sibi *semitam* non sapiunt, alteri monstrant viam. Ennii epig. 3, v. 8. Vahlen.: Nemo est qui factis *me aequiperare* queat. Ennii fr. inc. libr. 4: Quis *te* persuasit? Ennii Hecubae fr. 3: Heu me miserum! Saturar. l. VI, v. 30: pro divum *fidem!* Medeae exulis fr. 5; Quae Corinthum arcem altam habetis. Ambracia fr. 3: Vide fortem virum! Saturar. l. III, fr. 7, v. 17: quae *te*que et *tua gesta loquatur.* Ennii fr. inc. trag. 16: festivum festinant diem. Ennii satur. libr. inc. fr. 4, v. 38: *quod* tuto agere possies. fr. 5: Cum spolia generis detraxeritis [inpie,] Quam inscriptionem dabitis? Heduphagetica v. 7 sq.: Quid turdum, merulam, melanurum umbramque marinam Praeterii atque scarum, cerebrum Iovis paene supremi? Epicharmus fr. 7, v. 12: Quoniam mortalis atque urbes beluasque omnis iuvat. Ennii Erechthei fr. 4: *quos* non miseret neminis. Ennii fr. trag. Alexandri ap. Vahlen. p. 100, v. 81 sq.: Virgines aequalis vereor, patris mei meum factum pudet, Optumi viri. Mea mater, tui *me miseret,* mei piget. Plaut. Asin. I, 1, 98: Profecto nemost quem iam dehinc metuam mihi. Truc. I, 2, 98: metuebatque te. Aul. I, 1, 22: nimisque ego hanc metuo male, Ne mi ex insidiis verba imprudenti duit. Epid. IV, 1, 7: quae ipsa se miseratur. Fragm. Vidulariae p. 484, v. 15: Boni im miserantur; illunc irrident mali (sic coniicit Lipsius pro: illum nunc irr. m.) Pers. IV, 9, 5 sq.: Quid ego igitur cesso infelix *lamentarier Minas sexaginta.* IV, 9, 7: Ego pol te faciam — *Te* quoque etiam *ipsum* ut *lamenteris.* Mil. V, 44: minus has res studeant, ad q. l. Lindem.: „*Studere aliquid* struitur ut *agere aliquid*; *cupere*, *velle aliquid.* Vocabula enim in aliorum notiones transeuntia horum etiam structuram asciscunt." Aul. II, 4, 20: Quin divom atque hominum clamat continuo fidem, de quo loco Perizon. ad Sanct. p. 320: „Verbum hoc cum compositis natura sua est neutrum. Saepe tamen additum sibi habet accusativum, quo tunc declaratur ipsum clamoris istius argumentum, et exprimitur res ipsa, quae clamando dicitur." Poen. IV, 2, 78: di vostram fidem, ubi mente addendum est *imploro.* Mil. III, 2, 48: Ne dixeritis opsecro huic vostram fidem, ad q. l. Lamb.: „Potest ordo ver-

borum et hic esse, obsecro vos per vostram fidem, ut subintelligatur praep. *per*, quod minus probo. Alter ordo: obsecro vestram fidem, ne dixeritis ero meo." Bacch. III, 3, 59: Cave malum. Asin. I, 1, 30: Cave sis malam rem. Capt. III, 1, 21: Neque me rident, d. q. l. Scalig.: „= προςγελῶσιν ἐμοί. Ridere parentes = ridere ad parentes, ut infantes, quibus blandiuntur nutrices." Bacch. III, 4, 20: Numquam edepol *vivom me inridebit.* Capt. III, 4, 124: Hic quidem *me* numquam *inridebit.* Epid. III, 1, 7: Numquam inridere nos inultum sinam servom hominem. Poen. V, 2, 71: Hominem peregrinum atque advenam qui inrideas. Rud. I, 4, 4: omnis latebras perreptavi. Bacch. III, 6, 1: nunc ego illam me velim Convenire. Amph. IV, 1, 1: Naucratem quem convenire volui in navi non erat. Poen. III, 1, 36: Neque nos quemquam flagitamus neque nos quisquam flagitat. Curc. I, 2, 60: vos peto atque opsecro. Asin. I, 1, 7: Atque illa viva vivos ut pestem oppetas, quemadmodum dicitur mortem oppetere, v. Gronov. Rud. II, 6, 9: Nam equidem *te* nequeo *consequi* tam strenue. Mil. II, 3, 53: ludis me, Palaestrio. PA. Iam mihi sunt manus inquinatae, ad q. l. Douza: „Sceledrus *ludis me* sic accipit, ut *me* sit acc., Palaestrio, ut sit abl., ut cum dico *Ludere pila disco.*" Rud. III, 1, 1: Miris modis di ludos faciunt hominibus. Stich. I, 1, 43: Et si illi inprobi sint atque aliter nos faciant Quam aequom sit. Trin. V, 2, 12: namque hoc commodum orditur loqui. Ernesti Synon. p. 266: „*Loqui aliquem* jemanden nennen, anführen." Men. II, 2, 47: Quas mulieres, quos tu parasitos loquere? Amph. III, 1, 21: nunc hanc adloquar. Truc. V, 28: te adloquor. Trin. V, 2, 11: Quid ego cesso hos conloqui? Pseud. I, 3, 22: Non licet conloqui te? cf. Asin. v. 523. Amph. I, 1, 164: Verum certumst confidenter hominem contra conloqui, ubi acc. non pendet a *contra.* Asin. I, 2, 24: quem conloquatur —? Men. V, 9, 7: eloquere tuum mihi nomen. Asin. III, 3, 141: nunc rem ut est eloquamur. Aul. prol. v. 8: ut *id* servarem sibi. Fragm. Bacch. p. 488, v. 21: Verum hic adolescens multo Ulyssem anteit. Cas. II, 3, 9: magis initio munditiis Munditiam antideo, ex scriptura Bothii. Poen. II, v. 11: Eo pacto avarae Veneri pulcre *adii manum*, cf. expl. Mureti (acc. cum verbo intransitivo coniunctus). v. 16: Quom scibunt, Veneri ut adierit leno manum. Aul. II, 2, 24 sq.: nunc hic eam rem volt, scio, Mecum adire ad pactionem, h. e. ob eam rem. Plaut. fragm. p. 484, v. 12: Iniit te unquam febris? Aul. prol. v. 15: Ubi is

obiit mortem. v. 20: nam item *obiit diem.* Poen. IV, 4, 110: quom *suom obiit diem.* Rud. V, 2, 48: Praei verbis quidvis. Mil. IV, 2, 55: Haec illaec est ab illac quam dudum dixi. Asin. I, 1, 15: Cave mihi mendaci quicquam, ubi mente addendum est dixeris. Mil. IV, 2, 56: nam ita me occursant multae. Mil. I, 1, 51: Communicabo semper te mensa mea. Cas. III, 2, 25: Verum autem altrovorsus quom eam mecum rationem puto. Men. prol. v. 50: Ut hanc rem vobis examussim disputem, cf. Aul. III, 5, 55: Ubi disputatast ratio cum argentario. Bacch. v. 1189: scortum adcumbas. Menaechm. III, 2, 11: scortum accubui. Cas. II, 4, extr.: gladium faciam culcitam, Eumque incumbam. Asin. I, 1, 39: Rectam instas viam. Poen. IV, 2, 96: tantum eum instat exiti. Mil. III, 3, 55: Insistite hoc negotium sapienter. Most. II, 1, 40: ego istum lepide medicabo metum. Mil. III, 1, 59: Neque praeripio pulpamentum neque *praevorto populum.* Capt. V, 4, 28: Certumst principium id praevortier, cf. Mil. III, 1, 170: Igitur id quod agitur huice primum praevorti decet. Pseud. I, 3, 8: In rem quod sit praevortaris. Men. v. 218: mercam deorum divitias mihi. Stich. IV, 2, 25: Nam illic homo tuam hereditatem inhiat. Mil. III, 1, 121: Bona mea inhiant. Poen. prol. v. 14: tacitum te obrepet fames, v. Ritschl. prolegom. ad Trin. p. 82 sq., qui docet verbum *obrepere* cum acc., non cum dat. coniungi. Fragm. Cistell. p. 477: Meminere officium suum. Poen. IV, 4, 102: Ecquid meministi tuum parentum nomina? Bacch. IV, 6, 20: oblitus sum omnia. Truc. II, 1, 22 Is amatur his apud nos, qui, quod dedit, *id oblitust datum.* Epid. III, 4, 20: Animum advorte. Rud. II, 2, 1: Animum advorsavi sedulo, ne erum usquam praeterirem. Curc. III, 11: Nisi eam mature parsit. Bacch. IV, 9, 120: Ego neque te iubeo neque voto neque suadeo. v. 137: absolvam *militem.* Asin. I, 1, 31: Dono te ob istuc dictum. Bacch. v. 1143: te condono. Rud. V, 3, 12: condono te, ad q. l. Gron.: „Condonare aliquem est donare alicui, quod debetur aut affertur, remittere, non exigere; condonare alicui aliquid est idem quod simplex donare." Most. V, 2, 44 phrasis Plauti dare aliquam veniam pro dare alicui veniam, vid. adnot. Poen. V, 5, 23: Iam hercle ego illunc excruciandum totum carnufici dabo. Mil. II, 1, 62: Nam unum conclave concubinae quod dedit Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem, In eo conclavi ego perfodivi parietem. Curc. III, 65: ut ei detur quam istic emi virginem, Quod te praesente

isti egi teqne interprete, Et *aurum* et *vestem*, ἀνακολούθως, quoniam potius *vestis* exspectatur post passivum. Sed quum antea in enunciatione: *quam emi virginem* accusativum usurpaverit, eodem nunc uti pergit. Menaechm. II, 2, 37: Nummnm illum quem mibi dndum pollicitn's dare, Iubeas, si sapias, porculum adferri tibi. Amph. I, 1, 103: Deduutque se — In ditionem atque in arbitratum cuncti Thebano poplo. Cist. IV, 2, 37: Suut, qui te voluut conventam. Asin. I, 1, 107: Eidem homini, siquid recte curatum velis, Mandes. Pers. III, 1, 42: nam ego tibi cautnm volo. Truc. IV, 1, 2: Quoi ego nunc aut dictum aut factnm melius quam Veneri velim. Men. V, 9, 27: Te volo igitnr. Poen. IV, 2, 34: Te volo, ubi mente addi potest: conventam, v. adnot. Gron. Mil. IV, 6, 67: Iam nos volt is profecto. Pseud. I, 3, 21: Te volo, ad q. l. Taubm.: „Ambiguum, vel, Te volo convenire, vel Te Iuppiter perdat, volo. Atque hoc modo Pseudulus intelligit, idque non fefellit lenonem, qui sic respondit: At ego volo vos ambos perdat Iuppiter". Poen. V, 4, 41: vos volo ambas. Poen. I, 1, 62: uisi quid vis. V, 2, 30: quid vis? v. 32: quid velit. V, 4, 25: quid vis, expedi. I, 2, 112: quid nunc vis tibi? Poen. V, 4, 44: pol istunc malim quam malum. Bacch. IV, 9, 11: Nam ego has tabellas opsignatas, consiguatas quas fero, Non suut tabellae. Amph. prol. v. 32. Trin. III, 2, 36: uisi me auscultas. Stich. I, 2, 37: Mane pnlvinum. (Rudd. II. p. 158: „Verba neutra admittunt post se accusativum, cum significationem quasi activam induunt.") Amph. I, 3, 48: Nunc te, uox, quae *me mansisti*, mitto, h. e. propter me mansisti in eodem loco, ne progredereris. (Periz. ad Sanct. p. 354). Poen. V, 4, 64: Etiam me meae latrant caues? (pro *allatrare*, cf. Gronov.) Poen. I, 2, 129: Proba merx facile emtorem reperit. Amph. prol. v. 87: quapropter Iuppiter Nunc histriones curet (v. Lind. ad h. l. de *curare* cum dat. et cum acc. coniuncto.). Trin. v. 688: qui meam egestatem leves, cf. Epid. IV, 1, 29: Virgiui pauperculae Tuaeque matri me levare paupertatem. Menaechm. V, 2, 11: repeute expetit me, ad se ut irem. Rud. II, 6, 58: Ibi me conruere posse aiebas ditias (verbum neutrum activa significatione usurpatum). Epid. ult.: Lnmbos surgite atque extollite. Asin. I, 1, 22: Ubi vivos homines mortui incursaut boves. Plaut. ap. Prisc. l. III, col. 617 (Rudd. p. 135): Adhiunire equam. Amph. I, 1, 101: orant, ignoscamus peccatum suum. Pers. IV, 3, 46:

Nequiquam tibi Fortuna faculam lucrifica adlucere volt. Bacch. II, 3, 22: di quattuor Scelestiorem nullum inluxere alterum. Capt. III, 4, 21: Et eum mihi esse morbum, ut qui me opus sit insputari (Rudd. p. 142), cf. v. 23: Quibus insputari saluti fuit. (Rudd. l. c.), ubi Quibus ad saluti fuit pertinere docet Ursinus. Cas. III, 3, 15: Te ecastor praestolabor. Epid. II, 2, 37: Ea praestolabatur illum apud portum. Truc. II, 3, 15: Nescio quam praestolatast. Most. I, 3, 59: si illum inservibis solum, cf. Poen. IV, 2, 105: Et illud autem inserviendum consiliumst vernaculum. Amph. prol. v. 115: Set ita adsimulavit se quasi Amphitruo siet. Capt. III, 1, 8 (Sanct. Min. p. 378): Ita venter gutturque resident essurialis ferias, h. e. sedendo agunt, sed recte Perizonius p. 377 dicit, hunc accusativum fortasse ea ratione positum esse, qua dicitur *aestuare annum*, *vivere Bacchanalia* (ut sit ergo aut acc. temporis aut acc. cognatae verbo significationis). Cist. II, 1, 58: Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contendit suom? Amph. II, 2, 103: Ut mi extra unum te mortalis nemo corpus corpore Contigit. Stich. I, 2, 44: *Eos* uos magnificare. Poen. V, 2, 111: Quo me privatum aegre patior mortuo. Exempla verbi *sinere* cum accus. coniuncti Perizon. ad Sanct. p. 328 haec duo affert: Men. II, 3, 1: *Sine fores* sic: abi, et Most. I, 1, 68: Dum interea sic sit, *istuc 'actutum' sino*, h. e. dum interea mihi sic sit, ut nunc est, contemno et nihili facio illud *Actutum*, quod mihi minaris. Amph. III, 2, 20: Heia autem inimicos?, ubi hunc acc. puto repetitionem statuendum esse eorum quae Alcumena dixit. Asin. V, 2, 55: Te, Philenium, mihi atque uxori mortem, ubi mente addendum est opto, voco. Capt. III, 4, 80 *nugas* absolute positum est, recte Acidalius mente addendum censet *egeris*. Aliter Lindemannus. Capt. I, 2, 52 imperare exercitum = cogere. Truc. II, 6, 10: Non placet, *quem* scurrae *laudant*, manipulares *mussitant*, h. e. sec. Lamb. tacent, non laudant. Poen. V, 4, 58: Nunc pol ego te ulciscar probe. Poen. V, 4, 69: Quia annos multos filias meas celavistis clam me. Poen. IV, 2. 37:

O Milphio, di omnes deaeque ament .... MI. Quemnam hominem? SY. Nec te,
Milphio, nec me, neque erum meum adeo. MI. Quem ament igitur? SY. Aliquem.

Pseud. II, 2I, 53: Eum odorem cenat Iuppiter cotidie. Asin.

V, 2, 86: Ecastor cenabis hodie, ut dignus es, magnum malum. Stich. I, 2, 17: *Principium* ego quo pacto cum illis *occupiam*, id ratiocinor. Pers. III, 4, 67: si nos ex te percontabimur Aut patriam tuam aut parentes. Mil. II, 2, 67: Coge in opsidium perduellis. Pseud. I, 5, 81: recte ego meam rem sapio, Callipho. III, 2, 9: Si me arbitrabare istoc pacto ut praedicas. Plauti fragm. p. 484, v. 9: Eiuravit militiam. v. 10: Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem. Capt. III, 2, 4: *gratulantur*que *eam rem*. Merc. III, 1, 1: vicinus *quod* rogavit, Hoc emi mercimonium. Men. II, 3, 49: neque huc Umquam — intra portam penetravi pedem. (Kampm. de AB p. 24, adnot. 3: *migrare* nunquam transitivum, *penetrare* plerumque.) Poen. V, 4, 93: Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo. Curc. I, 1, 59: Immo ut illam censes? Curc. II, 5, 38: Deos sperabimus. Deos sperare = diis confidere. Truc. I, 2, 58: Qui alterum incusat probri, se eumpse (sic Both., vulg. eum ipsum se) intueri oportet. Poen. III, 4, 27: Homo furti sese adstringet. Amph. II, 2, 189: Tu si me inpudicitiai captas, capere non potes. Bacch. IV, 4, 45: Quem mendaci praendit manufestum modo. Mil. II, 4, 18: quem pol ego capitis perdam? Trin. V, 2, 2: Quoius fides fidelitasque amicum erga *aequiperat tuam*. Mil. I, 1, 12: aequiperare suas virtutis ad tuas. Mil. II, 2, 68: Intercludе commeatum inimicis. Aul. I, 2, 30: Dividere argenti dixit numos in viros. Trin. III, 2, 93: clupeum ad dorsum adcommodem. Epid. II, 2, 41: Utin inpluvium induta fuerit? Pseud. V, 1, 30: [illi] inclamitant me ut revortar. Mil. II, 4, 3: edocebo Minume malas ut sint malae. Stich. II, 1, 50: Quas tu edes colubras. Trin. IV, 2, 145: Quia illum quem ementitu's is ego sum ipsus Charmides. Curc. III, 1, 49: Set istum quem quaeris ego sum. Capt. I, 2, 1 sqq.: istos captivos duos Heri quos emi de praeda a quaestoribus, His indito catenas singularias. Trin. IV, 2, 27: Hercle opinor mi advenienti hac noctu agitandumst vigilias. Poen. I, 2, 13: Eae *nos* lavando, eluendo operam dederunt. Mil. II, 3, 76: Nam ego quidem meos oculos habeo nec rogo utendos foris. Poen. V, 2, 128: Profecto uteris, ut voles, operam meam. Pers. I, 3, 38: Dares utendos mutuos. v. 47: filiam utendam tuam Mihi da. v. 48: Numquam edepol quoiquam etiam utendam dedi. Aul. I, 2, 18: *Quae utenda vasa* semper vicini rogant. Curc. V, 2, 5: Mater illi *utundum* dederat, cf. Cic. in Verr. II, II, 18. Trin. IV, 1, 8: Nam pol placidum te

et clementem eo usque modo ut volui usus sum in alto. Rud. III, 1, 10: Videtur ad me simia adgredirier, Rogare *scalas* ut darem *utendas* sibi. Rud. v. 1241: Ille qui consulte, docte atque astute cavet, Diutine *uti* [ei] bene licet *partum* bene. Trin. V, 2, 7: Quod datum utendumst. Menaechm. IV, 2, 94: sic utendam dedi. v. 95 sq.: Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras nec pallium Quoiquam *utundum*. Merc. I, 2, 34: Dic mihi, an boni quid usquamst, quod quisquam uti possiet Sine malo omni. Asin. I, 3, 47: Cetera quae [nos] volumus uti Graeca mercamur fide. Aul. II, 9, 4: Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto. Asin. II, 4, 38: Scuphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne. Poen. V, 4, 29: iam diu edepol tuam sapientiam haec quidem abusast (sic Both.; vulg. iam diu ed. sap. tuam abusast haec quidem). Pers. II, 3, 10: Nam hoc argentum iam alibi abutar. Bacch. II, 3, 126: Nosque aurum abussos. Trin. III, 2, 56: Me qui abusus tantam rem sum patriam porro in ditiis. Trin. II, 2, 73: Is est immoenis, quoi nihil est qui munus fungatur suum. Amph. II, 2, 197: te qui apsente hic munus fungatur tuum. Plaut. fragm. Nervolariae p. 482, v. 3: quom moenia aliunde ego fungor mea. Taubm.: „*Moenia sua fungi* est suo loco atque ordine vitam recte et ut decet, tolerare." Cas. V, 3, 11: Ecquis est qui homo munus velit fungier. Trin. prol. v. 1: Sequere hac me, gnata, ut *munus fungaris tuum*. Most. I, 1, 45: Sine me aliatum fungi fortunas meas. Menaechm. I, 1, 5: Nam parasitus octo munus hominum facile fungitur. Asin. IV, 2, 3: aput amicam munus adulescentuli Fungare? Amph. I, 1, 23: Qui hodie fuerim liber, Eum nunc potivit pater servitutis, v. Taubm. (*potire* = aliquem rei compotem reddere, participem facere). Rud. IV, 2, 6: quae — Piscatu novo me uberi conpotivit Rud. IV, 3, 10: Nam hoc mi hau sit labori *laborem hunc potiri*. Rud. IV, 3, 73: Hinc tu nisi malum frunisci nil potes. Truc. V, v. 10: Puero opust cibum, opus est autem matri (sic Both., vulg. matri autem) quae puerum lavit, ubi cum Schellero gramm. p. 384 ex sequentibus *habeat* ad *cibum* mente addendum esse puto. Mil. III, 1, 28: Eam pudet me tibi in senecta obicere sollicitudinem. Pseud. I, 3, 45: Hunc pudet, quod tibi promissit. v. 47: Non dedisse istunc pudet: me quia non accepi piget. v. 136: Ecquid te pudet? Poen. V, 5, 26: ecquid te pudet? Pers. III, 3, 19: nilne te pudet? Trin. III, 2, 35: semul me parum pudere te piget. Truc. II, 2, 25:

ut nacta's hominem, quem pudeat probri? Bacch. IV, 9, 84: Pudet prodire me ad te in conspectum. v. 93: quoius me nunc facti pudet. Bacch. v. 1155: Pudet dicere me tibi quiddam. Epid. I, 2, 4: Idne pudet te. Trin. IV, 2, 67: Deum me hercle atque hominum pudet. Mil. III, 1, 29: siquidem *te* quicquam quod faxis pudet. Capt. II, 1, 9: At nos pudet, quia cum catenis sumus. Asin. I, 1, 56: Neque puduit eum id aetatis sucophantias Struere. Asin. V, 2, 83: Nilne te pudet? DE. Pol si aliut nil sit, tui me, uxor, pudet. Cas. II, 3, 26: Ecquid te pudet? Mil. III, 1, 143: Nil me paenitet iam quanto sumptui fuerim tibi, h. e. non parum mihi videtur, quantum sumptus adhuc in me fecisti. Haud parvum iudico sumptum esse, quo tibi constiti; non est quod amplius facias. Pseud. I, 3, 71: eho, an paenitet te, quanto hic fuerit ussui? Rud. II, 7, 20: an te paenitet, ad q. l. Gronovius: „*Poenitere* interdum, ut et hic, usurpatur pro non contentum esse, non satis iudicare." Trin. II, 2, 39: Is probust, quem paenitet quam probus sit et frugi bonae, ad q. l. vid. Gronov. et Lindem., qui haec habet: „Dicimus *aliquem poenitere*, *quam sit*, sive *quantum fiat*, qui non contentus est eo, quod est, vel quantum sit; *non poenitere*, qui satis eo contentus est." Truc. II, 4, 77: Quoius me non poeniteat. Cist. I, 1, 49: haud me poenitet. Stich. v. 51: Et me quidem haec condicio nunc non paenitet. Aul. III, 2, 20: Me haud paenitet. Amph. V, 1, 72: Pol me hau paenitet. Pseud. I, 3, 74: Nilne te miseret? V, 2, 25: Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie ecfecissem. Stich. II, 2, 5: Nam me quidem miserebat harum. Plaut. fragm. Dinias Nicodemus Cacistus p. 497 Mai. v. 3: quia me miserebat tui. Bacch. IV, 9, 121: Miseret me illius. Cist. IV, 2, 103: me huius miseret. Pers. IV, 4, 87: atque me miseret tamen. Trin. II, 4, 30: Miseret te aliorum, tui nec miseret nec pudet. v. 29: Nam nunc eum vidi miserum et me eius miseritumst. Pers. IV, 6, 8: Nil mihi tam parvist, quin me id pigeat perdere. Aul. II, 2, 33: Quaeso quod te percontabor, ne id *te* pigeat proloqui. Most. I, 4, 4: Ita me ibi male convivi sermonisque taesumst. Most. v. 166: satin' haec me vestis deceat. Pers. II, 2, 38: Decet me. SO. Me quidem item addecet. Merc. V, 4, 24: Itidem ut tempus anni, *aetatem aliam* aliud factum *condecet.* Amph. II, 2, 90: capies quod te condecet. Pseud. IV, 1, 24: ornatus his satine me condecet? Capt. II, 3, 37: remittat nostrum huc am-

borum *vicem*, ad q. l. Lindem. haec habet: „*Vicem* accusativus adverbii loco positus, ut *magnam partem* aliae similes formulae, ad Graeci sermonis exemplum, ubi *τέλος*, *τοὐναντίον τρόπον*, et quae sunt reliqua innumera, sine praepositione dicuntur, ipsa accusativi notione illam compensante. Cf. Cic. ad fam. epp. I, 9, 2: Nostram vicem ultus est ipse sese." Et in ed. priore: „Acc. *vicem* adverbialiter, pro usitatiori abl. *vice*". Ib. III, 3, 11: qniu male occidam oppetamqne pestem eri *vicem malam*. Poen. I, 3, 4: Maiorem partem in ore habitas meo. Mil. III, 1, 50: Et meam partem itidem tacere. *'Αναχολούθως* positus est acc. Rud. IV, 3, 23: *Vidulum istum* quoins est novi ego hominem iam pridem.

Substantiva verbalia cum acc. iuncta sunt in hisce exemplis. Amph. I, 3, 21: Quid tibi *hanc* curatiost *rem*? Asin. V, 2, 70: Quid tibi hunc receptio ad test meum virum? Aul. III, 2, 9: quid tibi nos, mendice homo, tactiost? Truc. II, 7, 62: quid tibi hanc aditiost? Quid tibi hanc notiost, inquam, amicam meam? Cas. II, 6, 54: Qnid tibi istunc tactiost? Aul. IV, 10, 14: quid tibi ergo meam me invito tactiost? Curc. V, 2, 27: quid tibi istum tactiost? Poen. V, 5, 29: Quid hanc tibi digito tactiost? Most. I, 1, 33: Quid tibi malum *me, aut quid ego agam, curatiost?*, ubi verba: *aut quid ego agam* nihil aliud sunt nisi circumlocutio verbi *me*. Accusativus etiam in exclamationibus ponitur et sine interiectione et interiectione addita. Bacch. V, 2, 59: Lepidum te. III, 3, 51: Fortunatnm Nicobulnm. Stich. V, 4, 27: Beue vos: bene nos: bene te: bene me: bene nostram etiam Stephauium. Trin. IV, 2, 92: Nimium graphicnm hunc nngatorem. Mil. III, 2, 25: Bono snbpromo et promo cellam creditam, ad. q. l. v. Lindem. Aul. II, 4, 6: Bellum et pudicnm vero prostibulnm popli! Amph. II, 1, 57: Quas, malum, nugas? Amph. II, 2, 1. 2: ita me probri, Stupri, dedecoris a viro argutam meo, ubi Taubm. mente addit: patiar vel par est. Asin. V, 2, 81: Bellum filium. Poen. V, 5, 55: Bellnm hominem, qnem noveris. Eadem leguntur sc. ult. v. 9. Poen. I, 2, 44: diem pulcrum et celebrem et venustatis pleuum Dignum Venere (sic Herm. elem. d. m. p. 295. vulg. Veneri) pol. III, 3, 40: Mortalis malos! IV, 2, 27: Lepidam Venerem! Pseud. I, 3, 132: Cantores probos! 5, 20: Lepidum senem! IV, 1, 22: Hominem lepidum! Mil. II, 2, 95: Nimis doctum dolum. Truc. V, v. 45: Malam rem his et magnam! quod elliptice ac-

cipiendum est et mente addendum: precor. Amph. V, 1, 4: me miserum: quid agam nescio. Deinde variis additis interiectionibus. Transitum faciunt haec tria: *apage*, *cedo*, quae proprie imperativi sunt et adverbium demonstrativum *en* sive *ecce*. Bacch. III, 1, 5: Apage *istas* a me *sorores*. Merc. I, 2, 33: Apage istius modi salutem, cum cruciatu quae adveuit. Most. v. 1090: Immo mihi hominem cedo. Amph. V, 1, 24: Cedo manum. AM. Quis me tenet? Pers. II, 2, 43: Cedo manum ergo. Pseud. III, 2, 101: convivas cedo, v. adnot. I. Gul. Trin. v. 185: En mea malefacta, meam en avaritiam tibi. Asin. V, 2, 30: En tibi hominem. Poen. I, 2, 139: Ecce odium meum. Pers. IV, 7, 16: Ecce me. Merc. I, 2, 22: Ecce me, Acanthio, quem quaeris. Cas. II, 4, 26: ecce me nullum senem. Mil. III, 1, 69: Opusne erit tibi advocato tristi, iracundo? ecce me. Epid. V, 2, 15: ecce me. Merc. II, 3, 98: *Eccillum* video. Bacch. IV, 9, 14: ellum. v. 54: Set Priamum astantem *eccum* ante portam video. Bacch. V, 2, 47: Eunt *eccas* tandem. Amph. prol. v. 120: Nam meus pater nunc intus *eccum* Iuppiter, ad q. l. Taubm. *eccum* etiam de absentibus dici commemorat. Bacch. III, 6, 39 sq.: Duas ergo hic intus *eccas* Bacchides. MN. Quid, duae? PI. Atque (und zwar) *ambas sorores*, ubi acc. praegresso *eccas* se accommodat. IV, 2, 29: Mnesilochus *eccum* maestus progreditur foras. 3, 25: Tuam copiam *eccum* video Chrusalum. Cist. IV, 1, 3: Sed eram *eccam* video (sic Both., vulg. eccam eram). IV, 2, 77: Salvam eccam. Epid. IV, 1, 36: domi meae *eccam* salvam et sanam. Pseud. III, 1, 23: Erus *eccum* recipit se. Mil. I, 1, 25: Eccum. Epid. V, 1, 2: Sed *eccom* incedit Epidicus. Pseud. I, 4, 17: Erum *eccum* video huc meum Simonem — incedere. Merc. IV, 4, 7: sed eccum, qui nos conduxit, senex. Rud. II, 2, 4: Set quos perconter commode *eccos* video astare. Rud. III, 2, 49: Set *eccas* ipsae huc egrediuntur timidae e fano mulieres. III, 5, 25: Eccum optume edepol [huc] clavator advenit. 6, 6: Plesidippus *eccum* adest. Rud. v. 1209: atque optume *eccum* exit foras. Rud. v. 1356: eccum exit. Aul. II, 1, 55: sed *eccum*. Cas. III, 4, 3: Sed eccum ante aedis. IV, 2, 17: Sed *eccum* progreditur cum corona et lampade *Meus socerus*, conpar, conmaritus, villicus. Aul. III, 4, 14: eccum. 5, 62: *eccum* affinem ante aedis. IV, 5, 5: senex eccum aurum ecfert foras. 8, 12: Atat eccum ipsum. 10, 51: eccillam domi. Amph. I, 1, 179: Optume eccum incedit ad me. 2, 35:

Amphitruo subditivos eccum exit foras. II, 2, 146: En pateram tibi: eccam. Asin. I, 2, 25: Atque eccam inlecebra exit tandem. Pseud. I, 1, 34: Eccam in tabellis porrectam: iu cera cubat. Capt. I, 2, 60: Nam eccum captivom hunc adulescentem [emi] Aleum. Poen. V, 5, 51: Sed eccum lenonem Lycum. v. 52: bonum virum, eccum, video. Pers. I, 3, 3: Set eccum parasitum. Pers. II, 2, 44: Domi eccam: nam huc nullam attuli. v. 65: eccillam domi. Poen. I,2,67: Assum apud te eccum. Act. II, v. 24: Sed eccum incedit. V, 2, 88: tesseram Conferre si vis hospitalem, *eccam* attuli. Pers. II, 3, 19: set eccum puerum Toxili. III, 1, 64: Librorum eccillum habeo plenum soracum. IV, 3, 73: set eccum ipse optume advenit. 9, 2: atque optume Eccum ipsum ante aedis. Men. I, 2, 66: eapse eccam exit. Rud. IV, 4, 130: et mater tua eccam hic intus Daedalis. Rud. IV, 4, 22: eius vidulum hic eccillum [habet]. Truc. II, 2, 65: sed eccum odium progreditur meum. Mil. IV, 6, 66: Nescio quis *eccum* incedit. 7, 7: Set *eccum Palaestrionem*, stat cum milite. v. 27: Eccos exeunt. Merc. II, 1, 46: nam eccum it vicinus foras. Merc. v. 329: set eccum meum gnatum optume Video. Merc. III, 2, 18: atque eccum it foras. IV, 1, 5: Atque eccam incedit tamen. Pseud. II, 3, 27: Venit eccum Caludorus. IV, 1, 7: Set eccillum video verbeream staturam. 2, 10: Set eccum qui ex incerto faciet mihi quod quaero certius. Poen. I, 1, 75: Sed Adelphasium *eccam* exit et Anterastylis. Curc. V, 2, 12: eccum quem quaerebam. v. 17: Certe eccistam video. v. 76: Set *eccum lenonem.* Most. III, 1, 83: Pater *eccum* advenit. v. 156 *eccum.* 2, 109 adeo plura verba interposita sunt: Senex ipsus te ante ostium *eccum* opperitur. IV, 3, 5: nam *eccum*, unde aedis filius Meus emit. Most. v. 1120 *eccum.* V, 2, 16: Nunc utrisque disceptator *eccum adest.* Menaechm. I, 1, 33: Menaechmum eccum ipsum video. 4, 1: eccos tris nummos habeo. II, 2, 3: Set eccum Menaechmum video. v, 12: Peniculum tuum eccum iu vidulo salvom fero. 3, 7: Atque eccum video. IV, 1, 7: Set eccam coronam, quam habuit. cf. v. 9: Atque edepol eccum huc optume revortitur. V, 1, 5: Set *eccum* video. 2, 22: atque eccam eampse Ante aedis et eius virum tristem video. 3, 12: Atque eccum incedit. 4, 10: Atque eccum ipsum hominem. Mil. II, 3, 48: Philocomasium eccam domi 5, 60: Domi eccam erilem concubinam. 6, 59: Set eccum egreditur. Mil. III, 1, 192: Habeo eccillam meam cluentam, ad q. l. Lind.: „*Eccillum, eccillam* de absentibus multis in locis apud Plautum, ut nos: ba

hab' ich einen, eine, itidem de absente." IV, 5, 16: Set eccam ipsam. 6, 1: Era, *eccum* praesto militem! V, 34 sq.: Servos meos Eccos video. Truc. II, 6, 22: Euge Astaphium eccam. v. 49: adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas. v. 55: attuli eccam pallulam ex Phrygia tibi. II, 7, 21: Attat, eccam, adest propinque. IV, 4, 6: Video eccum. Act. V, v. 25: Sed eccam video. Poen. V, 3, 47: Sed eccas video ipsas. Cas. II, 1, 15: atque eapse (sic Both., vulg. *ea ipsa*) egreditur foras. Cas. II, 2, 37: Vir eccum it. 4, 29 *eccum*. 5, 42: Eccum exit foras. Mil. II, 3, 52: uam [eccillam] quidem domi, ad q. l. v. Lind. v. 59: Quin domi eccam. II, 6, 64: Nam Philocomasium eccam intus. Amph. III, 2, 16: Et eccum video [modo] me miseram qui arguit stupri. III, 4, 22: Set eccum Amphitruonem: adveuit. Capt. V, 4, 8: Set erus *eccum* ante ostium, et *erus alter eccum* ex Alide. v. 18: Quin huius filium intus eccum, fratrem germanum tuum. Bacch. II, 3, 59: Edepol mortalis malos. Asin. II, 2, 26: [Heu] edepol hominem infelicem, qui patronam conprimat. V, 2, 43: Edepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meae. Poen. I, 2, 111: Edepol Milphiouem miserum. III, 2, 26: heu, edepol mortalis malos! Pseud. I, 5, 104: Edepol mortalem graphicum, si servat fidem. V, 7, 108: Edepol hominem verberonem Pseudulum. Truc. III, 2, 27: Heu edepol hominem nihili! Fragm. Amphitr. p. 486, v. 6: Edepol hominem te miserum! Bacch. v. 995: Euge literas minutas. Aul. IV, 9, 10: Hei me miserum, miserum. Truc. V. v. 60: Hem tibi talentum argenti. Rostius comment. Plaut. p. 182 docet vocabulum *hem* usurpasse eos, qui manibus ab aliquo poenas repeterent, nonnunquam cum accusativo nominis rei, ob quam quis verberaretur et affert in hanc rem Poen. I, 2, 169 et 170: hem voluptatem tibi, hem mel, hem cor, hem colostram, hem salutem, hem savium. Men. II, 2, 41: Heu, Hercle hominem ineptum multum et odiosum mihi. Poen. V, 2, 147 sq.: Heu, hercle mortalem catum Malum crudumque et callidum atque subdolum! Bacch. v. 759: O imperatorem probum. I, 2, 28: O praeligatum pectus. Poen. IV, 2, 28: o lepidam Venerem denuo! Pseud. II, 4, 44: O hominem opportunum mihi. Amph. I, 1, 164: Ultro istunc qui exossat homines (*ultro* signif. *procul absit* positum est, v. Douza ad h. l.). Asin. II, 4, 75: Vae te. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 5: *Fortunam ipsam* anteibo fortunis meis. Aquilius Boeotia fr. 2: Ubi primum accensus clamarat *meridiem*. Caecilius Statius Karine fr.

3: Modo fit obsequens hilarus comis Communis, — dum *id* quod petit potitur. Caecil. Stat. fr. Harpazomenes 5: Qui homo ineptitudinis cumulatus, *cultum oblitu's* —? Plocium fr. 1, v. 147: Dum eius *mortem* inhio. Inc. fab. fr. 2: sequere me. Plocium fr. 7: consequitur comes *insomnia* (acc. Plur.). Polumeni: At pol ego neque florem neque flocces volo mihi, vinum volo. Inc. fab. fragm. 5: Si confidentiam adhibes, *confide omnia.* fr. 21: di vostram fidem! Harpazomene fr. 6: quid tibi aucupatio est *Argumentum* —? Inc. fab. fr. 31: O tristes ineptias! Terent. Andr. III, 3, 2: Aliquot me adierunt. Hec. II, 2, 9: Adii te heri de filia. Phorm. II, 1, 17: O Phaedria, incredibilest, quantum *erum ante eo* sapientia. Hec. III, 3, 18: iam ut limen exirem, ad genua accidit. Andr. I, 3, 18: Is obiit mortem. Eun. IV, 2, 13: Villam praetereo sciens. Phorm. I, 4, 25: fortis fortuna adiuvat. Andr. I, 3, 4: *Pamphilum*ne *adiutem* an auscultem seni. Phorm. I, 2, 49; Neque — Quisquam aderat, qui *adiutaret funus.* Adelph. prol. v. 16: homines nobilis *Eum adiutare.* Hec. III, 3, 24: Tu pueris curre, Parmeno, obviam atque eis onera adiuta. Eun. V, 2, 16: Hanc metui ne me criminaretur tibi. Hec. V, 2, 6: Nec pol istae metuont deos, neque has respicere deos opinor. Eun. III, 5, 62 sq.: metuo fratrem Ne intus sit. Heaut. I, 2, 15; Timet omnia: patris iram, et animum amicae se erga ut sit suae. Eun. I, 2, 80: et istam nunc times, Quae advectast, ne illum talem praeripiat tibi. Andr. I, 3, 5: Si illum relinquo, eius vitae *timeo:* sin opitulor, huius *minas.* Hec. IV, 1. 60: Simul vereor *Pamphilum* ne orata nostra nequeat diutius Celare. Ad. III, 2, 2: Atque huic malo salutem quaerant. Heaut. IV, 8, 3: Te ipsum quaerebam, Chremes. Phorm. V, 1, 1: quo consilia haec referam? Andr. III, 4, 6: vos celavi. Eun. II, 3, 55: Comites secuti scilicet sunt virginem? *Litis sequi* Ruhnk. ad Andr. IV, 5, 16. Andr. IV, 4, 25: dic quod rogo. Hec. I, 2, 2: Senex si quaeret me, modo isse dicito Ad portum percontatum adventum Pamphili. Andr. prol. v. 20: Quorum *aemulari* exoptat neglegentiam Potius quam istorum obscuram diligentiam. Eun. V, 5, 5: Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium? Eun. V, 5, 7: Quem praestolare? Donatus: „Inquit nove, non: *Cui praestolare*, sed *quem* dixit. Aliter Tullius in Catilinam: Qui tibi ad forum Aurelium praestolarentur. *Praestolari* est praesto esse et apparere, hoc est, obsequi.“ Vide etiam Eugraphium et Taubm. ad Plaut. Truc. II, 3, 15. Heaut.

V, 2, 25: rogasse vellem. CL. Quid? SY. Unde peterem mihi cibum. Ad. III, 3, 3: Istuc est sapere, non quod ante pedes modost Videre, sed etiam illa quae futura sunt Prospicere. Adelph. V, 1, 13: nollem huc exitum, neutrum participii pro inf. Andr. prol. v. 8: Nunc quam rem vitio dent quaeso *animum attendite.* Phorm. prol. v. 24: animum attendite. Eun. III, 1, 7: Advorti hercle animum. Eun. I, 2, 113—115:

Dies noctisque me ames, me desideres,
Me somnies, me expectes, de me cogites,
Me speres, me te oblectes.

Eun. II, 2, 54: Ne tu istas (fores) faxo calcibus saepe insultabis frustra. Phorm. V, 4, 3: Quas, (cupiditates) quom res advorsae sient, paulo mederi possis. Andr. I, 2, 33: Bona verba, quaeso, ubi sec. Kruegerum gr. lat. p. 907a. mente addendum est dicas, loquere. Eun. I, 1, 20: Egone illam, quae illum, quae me, ubi sec. Rudd. II, p. 155 mente addenda sunt patiar, recepit, exclusit, aut similia. Eun. V, 2, 5: ego me in pedes, ubi mente addendum est *dedi*, v. Klussm. ad Naev. p. 144. Heaut. I, 1, 40: Hui, tam gravis hos, quaeso?, ubi mente addendum est *tractas*. Adelph. IV, 1, 17: Ego illius sensum pulchre calleo. Eun. IV, 7, 19: Omnia prius experiri quam armis sapientem decet. Andr. II, 2, 31: Etiam puerum inde abiens conveni Chremi. Adelph. I, 2, 74: hominem convenire. Adelph. III, 4, 53: Fratrem conveniam. Eun. I, 2, 49: Non hoc quidem tacebit Parmeno. Heaut. IV, 5, 1: Ita me di amabunt, ut nunc Menedemi *vicem* Miseret me. Andr. III, 2, 48: *orabo* gnato *uxorem*. Adelph. III, 4, 45: deos quaeso. Eun. II, 1, 6: effectum dabo. Eun. IV, 3, 11: Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit. Ad. IV, 1, 18: Quom fervit maxume, tam placidum quasi ovem reddo. Phorm. V, 8, 22: Satis superbe inluditis me. Adelph. I, 1, 28: alii clanculum Patres quae faciunt. Andr. prol. 3: Populo ut placerent quas fecisset fabulas. Eun. V, 8, 34: Si te in platea offendero hac post umquam, h. e. invenero. Phorm. I, 4, 2: Ita nunc inparatum subito tanta te inpendent mala. Eun. II, 1, 16: nimis me indulgeo, de quo loco Rudd. p. 141: „Sciopp. rudim. gramm. p. m. 53 *me* antiquum dativum esse vult, Cortius vero ad Catil. 2, 9 ablativo positum existimat. At veteres huic verbo accusativum iunxisse ostendit illud Lucilii ap. Non. IV, 246: Iram indulges nimis: ita enim legitur antiquioribus edd. citantque Stephanus in thes.

Despaut. p. 310 et Ursin. p. 248, quamvis editione D. Gothofredi *irae* habetur." Heaut. V, 1, 22: Magis uunm etiam instare, h. e. instanter urgere. Eun. II, 3, 3: quam insistam viam. Andr. IV, 1, 19: Solvisti fidem, de quo loco Ruddim. p. 152: „non est (quod Stephanus in thes. L. L. et Turnerus in gramm. exerc. p. 10 interpretantur) fidem rumpere, sed contra, promissa facere seu implere." Heaut. III, 1, 28: Quia pessume istuc in te atqne in illum consulis. Heaut. V, 4, 21: neque qnod priucipium capiam ad placaudum scio. Hec. I, 2, 119: *Pergam*, quo coepi, *hoc iter*. Phorm. II, 3, 12: Si erum iusimulabis malitiae, male audies. Eun. IV, 7, 39: Hic furti se adligat. Hec. I, 2, 33: ut tergum meum Tuam iu fidem committam. Heaut. III, 1, 42: Primnm iam ancillas secnm adduxit *plus* decem. Hec. IV, 2, 27: Nou tute incommodam rem, ut qnaequest, in auimum iuduces pati. Phorm. IV, 2, 1: Ego hominem callidiorem vidi neminem Quam Phormiouem. Andr. II, 3, 4: Prius qnam tuom ut sese habeat auimum ad nuptias perspexerit. Eun. III, 5, 18: Quom ipsus *me noris*, quam elegaus formarum spectator siem. Heaut. II, 3, 129: Patrem novisti ad has res quam sit perspicax. Heaut. II, 3, 130: Ego *te* autem novi, quam esse soleas inpoteus. Andr. III, 2, 23: Nou satis me peruosti etiam, qualis sim. Eun. II, 3, 16: Nuuc, Parmeno, te ostenderis qui vir sies. Hec. III, 5, 18: Omnem rem scio ut sit gesta. IV, 1, 52: si ipsam rem ut siet resciverit. Andr. I, 1, 2: paucis te volo, ubi mente addi potest *alloqui*. Adelph. IV, 7, 36: Nou te haec pudent? Heaut. II, 3, 19: Quoius uunc pudet me et miscret. Adelph. I, 2, 4: *quem* neqne *pudet* Quicquam nec metuit quemquam. IV, 5, 49: Et me tui pndet. Phorm. II, 3, 45: non te horum pndet? Heaut. IV, 4, 19: at te id nullo modo Facere puduit. Adelph. III, 3, 37: Fratris me quidem Pudet pigetque. Heaut. III, 1, 54: ut me tuarum miseritnmst, Menedeme, fortunarum. V, 4, 3: Eius ut memiueris atque iuopis uunc *te miserescat* mei. Hec. I, 2, 53: ut *ipsam Bacchidem*, Si adesset, credo ibi eius commiseresceret. Phorm. I, 3, 20: nostri uosmet paenitet. III, 3, 21: Nequid plus miuusve faxit, quod uos poșt pigeat, Geta. Adelph. III, 4, 18: neque boni Neque liberalis fuuctus officiumst viri. Heaut. I, 1, 14: Ita tute attente illorum officia fuugere. Phorm. II, 1, 51: Functus adulesceutulist Officium liberalis. Heaut. I, 1, 81: Quod illa aetas magis ad haec uteuda idoneast. Adelph. V, 3, 29: Mea quae praeter spem evenere,

utantur sine. Andr. prol. v. 5: In prologis scribundis operam abutitur. Phorm. II, 3, 66: meretricem ubi abusus sis. Adelph. V, 4, 17: ille alter sine labore patria potitur commoda. v. 22: hic potitur gaudia. Heaut. II, 4, 21: Hocin me miserum non licere meo modo ingenium frui? Andr. V, 2, 1: En Davom tibi. Adelph. V, 9, 38: Ecce me qui id faciam vobis. Eun. II, 3, 6: Ecce autem alterum. Phorm. II, 1, 34: Ecce autem similia omnia. Eun. I, 3, 34: Sed *eccam* ipsa egreditur, nostri fundi calamitas. Adelph. II, 3, 7: *Ellum*, te expectat domi. III, 3, 35: *Ellam* intus. In exclamationibus Adelph. III, 2, 32: Me miseram. Adelph. III, 1, 4: Miseram me. Adelph. III, 2, 6 sq.: Hocine saeclum! o scelera, o genera sacrilega, oh hominem inpium, SO. Me miseram. Eun. II, 2, 23: Scitum hercle hominem! Andr. I, 5, 2: Pro deum fidem (Herz. ad Sall. Cat. p. 102 sq.: Acc. per ellipsin explicatur, secundum Donatum, cum quo Ruhnkenius conferendus est, *obtestor* mente addendum est). Andr. III, 4, 25: Hem astutias. Hec. III, 1, 2: Heu me infelicem. Phorm. I, 4, 10: Heu me miserum. Andr. III, 4, 10: Vah consilium callidum! ubi *iniisti*, *cepisti* vel *narras* possis intelligere, sed etiam nominativus esse potest, ita ut *est* mente addendum sit. Adelph. II, 1, 29: O hominem inpurum.

58. *De duplici accusativo.* Primum spectemus accusativos duplices tales, quorum alter, si constructio activa in passivam mutatur, servatur, alter in nom. mutatur. Naev. Corollaria fr. 5: Num non vis *moneam te unum*, si videtur, *quippiam?* In lege Papiria tribunitia (a Chr. 213) ap. Egger. p. 113 est: tres viros capitales populum rogato. Cato R. R. c. 134: Iane pater, te hac strue commovenda bonas preces precor. Ib.: Iuppiter te hoc fercto obmovendo bonas preces precor. Ib.: Iane pater, uti te strue commovenda bonas preces bene precatus sum. C. 139: Eius rei ergo te hoc porco piaculo immolando bonas preces precor. C. 1: id animum advertito. C. 5: Ne quid dominum celavisse velit. C. 40: Idem alterum surculum, tertium, quartum facito (daſſelbe mache mit cett.). Ennii satur. lib. inc. fr. 4, v. 38: Ne *quid expectes amicos* quod tute agere possies. Plaut. Bacch. I, 2, 61: Quom *istaec flagitia me celavisti* et *patrem*. Truc. I, 1, 37: Atque haec celamus damna nos industria. Pseud. I, 5, 76: Quor haec, tu ubi rescivisti ilico, *Celata me* sunt? Pseud. IV, 6, 8: roga me viginti minas. Amph. II, 2, 76: unum rogare te volo. Most. III, 1, 130: Dicisne hoc quod te rogo? Merc.

III, 1, 17: Rogare hoc unum te volo. Rud. I, 2, 36: Dic *quod te rogo.* Pseud. I, 3, 81: Face hoc quod te rogamus, Ballio. v. 106: Dic mihi, opsecro hercle, verum serio, hoc quod te rogo. 5, 64: quid hoc quod te rogo? IV, 7, 94: Responde opsecro hercle hoc vero serio *quod te rogo.* Pers. IV, 4, 83: At ego patriam te rogo quae sit tua. Pseud. I, 1, 114: roga me viginti minas. Pseud. I, 3, 60: nullus est tibi quem roges Mutuom argentum? IV, 1, 10: Quid ergo quod scis me rogas? Pers. I, 1, 42: Quod tu me rogas. v. 44: Tu fac idem, quod rogas me. Truc. IV, 3, 27: nisi quod te rogo. Amph. II, 1, 61: Cave quicquam, nisi quod rogabo te, [iam] mihi responderis. IV, 2, 5: at etiam quid velim, *id* tu *me rogas*? Asin. I, 1, 14: quod te rogem. Cas. V, 2, 13: eam savium posco. Bacch. IV, 4, 52: me poscitote aurum. Curcul. I, 1, 63: Alias me poscit pro illa triginta minas, Alias talentum magnum. Pers. III, 3, 20: Leno te argentum poscit. Truc. II, 4, 73: Ubi quidpiam me poscis. Aul. IV, 10, 33: aulam auri, inquam, te reposco. Curcul. V, 2, 15: quam tu virginem Me reposcis? Cas. III, 2, 2: ecastor id, quod me vir tantopere orabat meus. Trin. II, 4, 48: Verum *hoc* quod dixi meus *me oravit* filius. Aul. IV, 7, 15: istuc quod tu me oras. Bacch. V, 2, 82: Hanc veniam illis sine te exorem. Capt. II, 1, 17: Unum exorare vos sinite nos. Bacch. v. 1199: id me exorat. Rud. prol. v. 28: Idcirco *moneo vos* ego *hoc.* Stich. I, 1, 34: Quam ob rem ego te hoc — Moneo. 2, 1: Qui manet ut *moneatur* semper servos homo *officium suum.* Aul. II, 1, 24: Ted (sic Herm. elem. d. m. p. 307) id admonitum advento. Pseud. I, 2, 17: *Officium vostrum* ut vos malo cupiatis commonerier, quod ex activa constructione *commonere aliquem aliquid* ortum est. Men. IV, 3, 26: Ibo et consulam hanc rem amicos. Aul. II, 2, 33: Quaeso quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui. Pseud. I, 5, 47: Sunt *quae te* volumus percontari. Amph. prol. v. 38: Nunc huc animum omnes quae loquar advortite. Trin. IV, 3, 39: Non hoc puplice animum advorti. Pseud. I, 2, 10: Nunc adeo hanc edictionem nisi animum advortetis omnes. v. 19: hoc animum advortite. v. 23: Adsistite omnes contra me et quae loquor advortite animum. 3, 43: Et id et hoc quod te revocamus quaeso animum advorte. Capt. II, 2, 79: Nunc hoc animum advorte. 3, 23: Ergo *animum advortas* volo, Quae nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem, ubi omissum est demonstrativum *ea.* Merc. II, 2, 49: hoc non voluntas me inpulit, ubi *hoc* I. Gul.

et Acidalius antiqua ratione scribendi pro *huc* positum existimarunt. Merc. V, 2, 27: Quid me voltis? Cas. II, 1, 3: Vir siquid volet me. 6, 1: quid meus me vir velit. Cist. I, 1, 59: eloquere — Et quid tibist et quid velis uostram operam. v. 119: Numquid me vis, mater, intro quin eam? v. 121: uumquid me vis? Bacch. V, 2, 30: est *quod te volo.* v. 36: Quid me [nunc] vis? Cist. II. 3, 49: siquid eum velim. Epid. III, 4, 75: numquid me vis ceterum? Curcul. II, 3, 64: set *quid eum vis?* IV, 2, 36: Summane, uumquid nunc iam me vis? Mil. II, 6, 94: Numquid nunc aliut me vis? Capt. III, 4, 85: siquid est *quod me velis.* Poen. I, 2, 140: Quid me vis? III, 6, 6: Numquid me....? (mente adde *vis*). Pers. I, 3, 49: Quid eam vis? IV, 8, 5: Num quippiam aliut me vis? Truc. III, 1, 7: rogo, quid eum velit. Truc. II, 4, 78: Num quidpiam vis me aliud? Aul. II. 2, 32: Redeo ad te, Megadore, siquid me vis. v. 40: Quid nunc me vis? v. 86: uumquid me vis? Aul. III, 6, 43: Ego, uisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem. Poen. sc. ult. v. 17: *Quid lenonem vis* inter negotium? Pers. IV, 6, 10: Numquid ceterum me voltis? Poen. III, 1, 71: Quid velim vos, scitis. Asin. I, 1, 75: Nunc verba in pauca conferam quid te velim. v. 96: Siquid te volam, Ubi eris? Pseud. I, 1, 11: Id te Iuppiter Prohibessit. Amph. IV, 3, 17: Neque me Iuppiter ueque di omues id prohibebunt, si volent, ad q. l. affert Lindem. Trin. I, 2, 50: Qui tu id prohibere me potes ne suspicer, sed ibi *id* pendet a *suspicer.* Cas. II, 8, 19: Ecquid amas uunc me? Asin. V, 2, 50: Ecquid matrem amas? Truc. II, 6, 61: *Ecquid* amas *me?* PH. *Nihil* ecastor. Bacch. IV, 9, 97: quod Chrusalus Med obiurgavit. Merc. I, 1, 46: Obiurigare pater haec me noctes et dies. Poen. IV, 2, 89: Numquid aliud me morare, Milphio? Poen. sc. ult. v. 31: nihil moror tibiciuam. Curcul. V, 2, 31: quaeso tu mihi dicas, unde illum habeas anulum, *Quem* parasitus hic *te* elussit. Menaechm. V, 5, 37: egomet haece te arguo. Trin. I, 2, 59: Si *id* non *me accusas.* Amph. II, 2, 229: sic me insimulare falso facinus tam malum. Lamb.: „Subintelligendum fortassis est *fecisse* aut *admisisse.* Licet etiam *insimulare me* explicare: *insimulare in me,* quod est mihi obiicere et in me confingere falsum facinus.“ Capt. III, 4, 87: Set me primum hoc med expurgare tibi volo. Pseud. IV, 7, 96: Qui hanc [sucophantiam] Docuit te. Trin. II, 2, 91: Pol ego istam volo me rationem edoceas. Amph. v. 163: Eri *haec* inmodestia me coe-

git, v. Taubm. Asin. I, 1, 82: Nisi quid tu porro uxorem defraudaveris. Poen. V, 2, 102: Ecquid meministi tuum parentum nomina? Aul. II, 1, 31: quod te iubet soror, ubi ex praegresso *face* mente addendum est *facere*. Aul. II, 2, 22: paucis, Euclio, est quod te volo De communi re appellare mea et tua. Truc. IV, 2, 49: Post id ego manum te iniiciam quadrupli, venefica. Fragm. Corniculariae v. 5, p. 479: Te obsecro, Lyde, pileum meum. Caecilius Plocium fr. 1, v. 149 (ap. Gell. II, 23), ubi senex de uxore loquitur: *id me arguit*. Idem fr. Hypobolimaei Aeschini ap. Gell. XV, 14, 5: Ego illud minus nihilo exigor portorium. Non. 106, 23 „*exigor* pro *a me exigitur*.“ Terent. Hec. III, 3, 24: te atque alios partum ut celaret suom. Adelph. I, 1, 29: Ea ne me celet consuefeci filium. Andr. III, 4, 6: Idque adeo metuens *vos* celavi, *quod nunc dicam*. Hec. IV, 4, 23: Nosne hoc celatos tam diu? Heaut. IV, 1, 31: nunc hoc te obsecro. Andr. V, 3, 28: *Hoc* modo *te* obsecro. Eun. V, 8, 54: Unum etiam hoc vos oro. Andr. I, 5, 54: Quod ego per hanc te dextram oro. III, 3, 16: id oro te. v. 24: id te oro. Phorm. V, 8, 21: ferme eadem omnia, Quae tute dudum coram me incusaveras. Eun. III, 2, 3. 4: Ecquid nos amas De fidicina istac? Hec. V, 1, 40: Verum *hoc te moneo unum*. Andr. V, 4, 15: habeo pro illa re illum quod moneam probe. Heaut. II, 3, 112: Ridiculumst, te *istuc me* admonere, Clitipho. Hec. V, 4, 9: Egone *te* pro hoc nuntio *quid donem?* ad q. l. Schmiederus: „i. e. quid tibi donem, Graecorum more, v. g. *οἷά σε ποιήσω*.“ Phorm. V, 8, 54: *Argentum* quod habes *condonamus te*. Eun. prol. v. 17: Habeo alia multa, quae nunc condonabitur, ad q. l. v. intpp., ut Schmiederum. Heaut. V, 2, 59: Neque me quicquam consilio adiuvas? Eun. I, 2, 70: Id amabo adiuta me. Andr. I, 1, 130: Et nunc id operam do. II, 1, 7: Quanto satiust te id dare operam, qui istum amorem ex animo amoveas. Eun. II, 3, 47: Scin quid ego te volebam? Andr. III, 3, 4: quid te ego velim. Phorm. I, 2, 101: Num*quid*, Geta, *aliud me* vis? Andr. III, 2, 50: Nam gnatus quod pollicitust, haud dubiumst mihi, Si nolit, quin eum merito possim cogere. Adelph. III, 4, 44: Quod ius vos cogit. Andr. I, 2, 33: nil me fallis. Adelph. V, 3, 49: Quod illos sat aetas acuet.

59. Alterum genus duplicium accusativorum est eorum, quorum uterque in passiva constructione in nominativum mutatur. Cato R. R. praef.: Et virum bonum cum laudabant, ita

laudabant, *bonum agricolam bonum*que *colonum*, sie lobten ihn als einen guten Landmann cett. praef. §. 2: Quanto peiorem civem existimarint foeneratorem quam furem, hinc licet existimari. §. 3: Mercatorem autem strenuum studiosumque rei quaerendae existimo; verum (ut supra dixi) periculosum et calamitosum. R. R. c. 15: Sesquipedalem parietem dominus fundamenta faciat. Ennii annal. l. I, fr. 21: Est locus Hesperiam quam mortales perhibebant. Alexandri fr. 6: Quapropter Parim pastores nunc Alexandrum vocant. Epicharmus fr. 7, l. 8. 9: *quem* Graeci vocant *Aërem*. l. 46 sq.: idque Iuppiter quod aether vocabatur precans primum caelum nominavit. Plaut. Aul. II, 2, 42: Filiam tuam mi uxorem posco. Epid. V, 2, 2: tu quidem miserum me habes miseris modis. Cas. III, 3, 27: *Miserrumum* hodie hunc habebo amasium (behandeln). Poen. V, 2, 110: Et is *me heredem fecit*. V, 4, 48: Isto pretio tuas nos facile feceris. Poen. V, 4, 66: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem. Capt. III, 4, 47: Ut scelestus, Hegio, nunc is *te ludos* hic *facit*, ad q. l. Lindemannus: „*Ludos facere aliquem*, ludificare, ludere aliquem. Sic Rud. III, 5, 12: si non te ludos pessumos dimisero. Usu enim factum, ut *ludos facere* una haberetur notio unumque vocabulum, quasi *ludificare*, unde pari modo strui coeptum. Quae ratio deinde sic amplificata est, ut etiam aliud verbum adiiceretur substantivo, velut *dimittere ludos*, h. e. ludificatum dimittere.“ Quae ratio non improbabilis est, quamquam nihil impedit quominus illud plane respondere putemus germanico jemanden zum Spielwerk (-zeug) machen. Rud. II, 5, 13: ludos me facit. Amph. II, 1, 21: Rogasne, inprobe, etiam qui ludos facis me? Aul. II, 2, 75 sq.: Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum, Quem senecta aetate ludos facias. Aul. II, 2, 38: Certe edepol equidem te civem sine mala omni malitia Semper sum arbitratus et nunc arbitror. Poen. IV, 2, 95: Di inmortales meum erum servatum volunt Et disperditum hunc lenonem. Asin. I, 1, 53: Volo me patris mei similem. Aul. III, 6, 20: Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit. Asin. I, 1, 88: Tibi optionem sumito Leonidam. Bacch. IV, 10, 2: se — praecipitem capessat. Rud. II, 6, 17: malam fortunam in aedis te adduxi meas, quae est appositio. Poen. V, 2, 111: Quo me privatum aegre patior mortuo. Caecil. Stat. Hypobolimaeus fr. 6: subito res *te reddent Hebem*. Terent. Heaut. III, 1, 91: Me cepere arbitrum. Adelph. IV, 2, 25: humani *nil* a me *alienum* puto.

Andr. IV, 1, 59: At iam hoc tibi inventum dabo. Adelph. prol. v. 7: Eam Commorientis Plautus fecit fabulam. Phorm. V, 2, 6: Eis nunc praemiumst, qui *recta prava faciunt.* Heaut. prol. v. 26: Qua re oratos vos omnis volo.

D. Dativus.

Praeter duas, quas adhuc spectavimus, formas, quibus ei, qui loquitur, significatio verbi apparere potest, tertia est, in qua est illa status, quem subiectum esse voluit sive id quod explicata eius actione prodiit, ex quo sequitur naturam eius esse duplicem, qua differt a formis duabus prioribus, actionem enim et statum simul continet. Status, de quo hic loquimur, pendet quasi ex actione quae eum protulit, ita ut non possit sine illa cogitari. Itaque haec actio, etiamsi finita et ad finem perducta est, tamen semper etiamnum in statu, qui ex ea prodiit, animadverti potest et ne nunc quidem plane desiit vim in eum habere. Qua de causa quaecunque res coniungitur cum subiecto, quod tale praedicatum habet, etiamnum manet obiectum, in quod sive magis sive minus conspicua ratione actio etiamnum extans vim habet et quod pendet quasi ex illa. Sed hoc obiectum non comprehendit quasi et complectitur illa actio, quemadmodum obiectum in accusativo positum, alioquin enim actio se explicaret etiamnum, sed contra quam illud *extra actionem se explicantem* positum est, quoniam actionem quasi plane explicatam et ad finem perductam cogitari postulatur. Ubi actio eo progressa est, tangit illa quidem obiectum extra se positum seque coniungit cum eo, complecti tamen illud non potest. Tangitur igitur obiectum actione ad finem perducta, ita ut vim in illud habeat, diversam tamen illam ab ea, quam in accusativo deprehendimus.

Ex altera parte significatio status in hac tertia verbi forma spectanda est. Quod si fecerimus, apparebit obiectum nullius alius significationis nisi passivae, quae sit ex adverso posita merae et liberrime se explicanti actioni, hic non iam posse cogitari. Immo eadem de causa, quae iam in prima verbi forma consideranda similem in modum prolata est, fit ut obiectum item vim habeat in statum subiecti, qui verbo exprimitur. Apparet enim, quo magis actionis notio ex verbo tollatur et in eius locum notiö statûs succedat, eo magis vim activam et efficacem enunciationis in aliam notionem transire,

quae, cum subiectum actione destitutum hanc vim non iam habat, nullae alia notio esse potest nisi obiectum, quod extra actionem quasi decurrentem positum est. Hoc obiectum, quod hac ratione ipsum quasi actionem induit et efficacitatem, plerumque vel persona est vel in personae notionem mutatum et tum demum vim in statum subiecti grammatici maxime declarat, quum notio statûs maxime conspicua facta et actio subiecti plane explicata et ad finem perducta est.

Quodsi utrumque coniungimus, in obiecto tertiae verbi formae duplici eius naturae respondens duplex notio inest, cum primum vis actionis etiamnum in verbo extans vim habeat in obiectum accedens, non minorem vero etiam hoc in praedicatum, quatenus statum exprimit. Sed utrobique tamen tenendum est, hoc obiectum omnino positum esse extra actionem se explicantem neque ullam ei cum illa rationem intercedere, qua re ab obiecto, quod accusativo significatum est, satis perspicua ratione differt. Ex his, quae disputavimus, nascitur notio primitiva dativi, ut dativus sit casus obiecti, quodcunque positum extra processum actionis tangitur tamen ab ea finita et item vim habet in statum, qui ex actione illa oritur.[57])

Ac primum quidem notandum est inter eam vim, quam verbum in obiectum, et eam, quam obiectum in verbum exercet, rationem inversam intercedere, ita ut quo magis perspicua altera evadat, eo magis altera recedat nec tamen prorsus tollatur et evanescat, quamquam difficillimum est certos quasi hac in re fines et limites ponere, quoniam transitûs non percipiuntur et continua series utriusque est incrementi et deminutionis.

Quod si primum vim spectamus, quam verbum habet in obiectum, quaeritur, quae ratio intercedat inter subiectum et obiectum extra actionem eius procedentem positum. Iam supra dictum est, obiectum tangi etiamnum vi actionis ad finem perductae et explicatae, et quamquam haec vis obiectum non iam, quemadmodum accusativum, complectitur et comprehendit, tamen ex altera parte fieri non potest, ut subiecti plane nihil intersit, quale obiectum sit, immo eo magis eius hoc in-

[57]) Similiter principalem dativi significationem constituit Madvigius Bemerkungen p. 29.

tererit, quo clarius etiamnum vis actionis et efficaciae in significatione verbi apparet, ita ut vim in illud obiectum habeat et *studium* quasi eius declaret, quamquam non comprehendit illud et complectitur, sed actione finita demum tangit tantum. Id quod obiectum patitur hac in re, *effectus* appellari potest, quo exprimitur id, quod actionem explicatam et ad finem perductam sequitur, accurate distinguendum illud ab eo, quod durante etiam actione in ea ipsa accidit eiusque cursum quasi comitatur. In obiecto igitur effectus apparet, cuius notio non est confundenda cum termini, quae accusativo exprimitur.

Vidimus igitur in subiecto studium obiecti, in obiecto effectum. Hic effectus a studio illo gignitur, et studium sine effectu tum demum cogitari potest, cum omnis actio sublata aut certe fracta et imminuta est. Quod si studium subiecti convertitur ad rem, quae secundum naturam suam pro persona accipi aut potest aut debet, fieri non potest quin haec res effectum in se procreatum animadvertat et percipiat, quo fit ut etiam in obiecto studium existat subiecti et ut vim habeat in statum subiecti, qui ex actione prodiit. Hinc intelligitur, ne obiecti quidem studium sine effectu manere opus esse, sed effectum eius in subiecto iam apparere, quod non minus extra actionem obiecti mutuo se ostendentem positum est. Quo fit, ut ordine inverso in obiecto conspicuum fiat studium, in subiecto autem effectus.

Accedamus iam ad singula genera huius casus accuratius explicanda. Ac primum quidem notandum est, significationem primigeniam dativi etiam minus quam eorum duorum casuum, quos antea spectavimus, ad tales res pertinere posse, quae sub sensus cadunt. Nihilo minus tamen etiam dativus, quae est generalis eius significatio, ad tales rationes spectare potest, quae sunt *quantitatis*, quas secundo loco spectabimus, quum priorem locum teneant rationes *qualitatis*.

Quum formae duae potissimae dativi iam in superioribus explicatae sint, facile erit eas explicare in rationibus qualitatis, quae intercedunt inter subiectum et praedicatum et obiectum. Forma prior apparet, ubicunque in obiecto, quod dativo expressum est, effectus et propterea in subiecto studium quaerendum est, altera autem, ubicunque ratio inversa est, ita ut in dativo persona, cui studium est, in subiecto autem

effectus studii eius appareat. Ut paucis res absolvatur, priori formae *dativo effectus*, posteriori *dativo personae, cui studium est*, nomen detur. Dativus effectus autem esse potest obiectum, quod aut persona est vel personae notionem induit, (tum obiectum id est, in quo effectus apparet), aut res, quae tum ipsa effectus est. Clarissime autem apparet studium, quod in subiecto primum fuit, et ab eo prodiens effectus, qui in obiecto conspicitur, in dativis personae, qui sequuntur verba velut *caveo, prospicio, consulo, vaco, nubo, auctor sum, testis sum* ac multa similia, quorum nonnulla quidem etiam obiectum dativi, quod re expressum est, admittunt, quod tamen non facile nulla ratione habita notionis personae aut appositae aut mente addendae fieri potest, ut *prospicere saluti alicuius* et *prospicere rei frumentariae.*[88]) Maxime his cognata sunt talia, *non scholae sed vitae discere*, *aliis aliquid facere non sibi* et magna pars dativi commodi qui dicitur, cuius fines tamen ac limites accurate circumscribi non possunt, quoniam commodum vel incommodum nihil aliud est nisi species generalis notionis effectûs et si verbum *commodum* paulo latiore significatione usurpatur, quivis dativus effectûs pro dativo commodi accipi potest, inprimis is ipse qui sequitur verbum *dare*. Ceterum notandum est per se quidem quodvis verbum cum tali dativo non minus quam ea, quae commemoravimus, coniungi posse, quamquam usu alii aliis magis sanciti sunt. Neque tamen vis negligenda est, quae in tali dativi obiecto semper inest, quapropter maxime etiam, ubi alterum alteri opponitur, usurpatur. Quae vis non exigui est momenti, quod potissimum studium subiecti in eo positum esse debet, ut effectus in hac vel illa certo designata persona neque in ulla alia appareat, ita ut huius ipsius designatio potissima et maxime necessaria in enunciatione fiat. Porro dativus effectûs profecti a subiecti studio rei, quae in dativo posita est, apparet in omnibus praedicatis, quae dare aut contraria dandi significant, itaque in verbis vel transitivis, velut *do, tribuo, nego, adimo, monstro*, vel intransitivis, velut *patrocinor, medeor,*

---

[88]) De verbis, quae cum solo dativo coniunguntur, sive qui fiat ut verba cum solo dativo coniungi possint, vide Madvigium Bemerkungen p. 32 adnot. Idem grammat. p. 207 haec verba designat talia, in quibus actio cogitetur tantummodo *ratione habita alicuius rei*, quae res deinde in dativo posita addatur.

parco, quod discrimen dativo non magni est momenti, cum in his verbis accusativus obiecti inclusus sit, in illis non inclusus; porro in adiectivis, velut *salutaris, damnosus, formidolosus, noxius, amicus*, *fidus* et quae sunt huius generis alia. In tota hac classe, cuius praecipuum verbum *dare* casui nomen indidit. prima forma casûs clarissime apparet, nam obiectum dativi ubique est extra actionem se explicantem, sed subiectum studium prodit, cuius effectus tum demum in obiecto apparet, quum actio ipsa ad finem perducta est, nam si actio dandi desinit, actio sumendi in obiecto incipit, quae est effectus dandi, ex quo tum statim, sed posterius tamen secundum ea quae supra demonstravimus, studium etiam in obiecto nascitur. — Singillatim commemorandus est praeterea dativus effectus rem exprimens, iunctus cum verbo *esse* et verbis transitivis *ducere*, *vertere*, aliis, in phrasibus quales sunt *probro esse, laudi esse, honori ducere*, aliis, quibus tum plerumque etiam alter dativus classis superioris, obiectum personae, in quo hic effectus apparet, additur. Simul in hac constructione praedicatum, quod addi potest subiecto per verbum *esse*, pro effectu actionis accipitur et in hac forma transit quodammodo ad alterum dativi obiectum. Sic in locutione *dare alicui aliquid dono* v. *donum* est praedicatum verbi *aliquid*, quod est subiectum in periphrasi verbi *dare*, *facere ut aliquid sit*, quapropter etiam dici potest *dare aliquid alicui donum*, iamque illa notio pro nova forma, quam induit, ad dativi obiectum *alicui* transit, apparens tanquam effectus actionis. — Denique huc referenda est constructio verbi *esse* coniuncti cum dativo gerundii vel participii gerundivi, unde locutiones *decemviri legibus scribendis* et similes natae sunt, a quibus *esse* cum genitivo gerundivi coniunctum bene distinguendum est.

Quem postremo loco commemoravimus usum dativi cum verbo *esse* coniuncti, viam quasi munit et aperit a priore huius casus forma ad alteram. Transitus ad eam maxime apparet in altera coniunctione huius verbi cum dativo, eam dico, ubi dativus possessorem eius, quod subiecto expressum est, significat. Hic quoque verbo, non minus quam antea, expressum est id, quod ex actione prodiit, et quidem participem fieri alicuius rei, ita ut *mihi est domus* significet idem quod *particeps factus sum domus, mihi domus obtigit*, ergo *habeo illam*, sed iam perspicuum est, ex effectu ortum esse

studium in obiecto personae, quod vim praecipuam habet in subiectum grammaticum, dico vim, quam possessor exercet in rem possessam. Itaque iam hic reperimus *dativum personae, cui studium est.* Addendum est, in enunciationibus quales sunt *mihi est domus*, si per se solae spectantur, semper maiorem vim inesse in v. *domus* quam in *mihi*, quapropter Kruegerus in gramm. lat. §. 360 adnot. 2 ad discernendum hunc dativum a genitivo possess. dicit genitivum poni, ubicunque quaeratur qui sit possessor, dativum, ubi quaeratur quae sit possessa res. Hinc patet, praesertim si comparamus dativum in enunciationibus quales sunt *aliis aliquid facio*, sedem studii hic esse in ipso obiecto dativi, effectûs autem in subiecto, quo res possessa designatur. — Porro huc pertinet dativus iudicantis, velut *mihi dives est*, h. e. mea sententia, meo iudicio dives est, cum quo etiam conferri potest dativus in enunciationibus, quales sunt **sita Anticyra est . . . laeva parte sinum Corinthiacum intrantibus**, deinde dativus coniunctus cum verbis quae verbo *esse* cognata sunt, velut *videri* et *licet*. Duplex dativus coniunctus cum *licet esse* similis est illi, qui iungitur cum *nomen est*. Cognatae sunt coniunctiones huius formae dativi cum verbis passivis, quarum *pugnandum tibi est* vere latinum est, *pugnatum tibi est* et etiam magis *pugnatur* ad similitudinem graeci sermonis dicta sunt. Ad analogiam verborum etiam adiectiva, quorum significatio primigenia passiva est, cum dativo iunguntur, velut praeter multa alia ea, quae in *ilis* exeunt (etiam *utilis* significatione sua primigenia *ad utendum idoneus*), quae non minus fieri aliquid posse significant quam participia gerundiva derivata significatione fieri aliquid necesse esse, ita ut dativus personae in utrisque eiusdem naturae sit. Ceterum etiam hoc in genere facili significationis commutatione hic dativus confunditur cum dativo effectûs, ita ut *utilis* etiam sic accipiatur, quasi proprie *utilitatem afferens* significet.

Haec hactenus de dativo quantitatis dicta sunto. Accedamus nunc ad quantitatis, quo spectant primum notiones spatii et temporis, deinde internae magnitudinis. Quaecunque actio ad merum spatium spectat, accipienda est tanquam motus, cum qua si coniungitur obiectum dativi extra illam positum, in quo primum effectus appareat, nascitur nobis hinc notio, in hoc obiecto motum prorsus ad finem perductum et in quietem mutatum iri. Subiectum id agit, ut in obiecto finem motûs

s. quietem inveniat, ita tamen ut illud in cursum viae procedentem non recipiat, quo oritur status quem generali notione *propinquitatis* designamus. Omnia verba et reliqua praedicata, quae hanc generalem notionem habent, admittunt dativum obiecti, in quo actio movens finem inveniat. Quod obiectum cum plerumque locus sit, cui subiectum appropinquat aut propinquum est, primum nobis hoc in genere apparet dativus effectûs; sin spectantur rationes spatii quae ei intercedunt cum aliis rebus, inprimis talibus, quae personae significationem habent, dativus etiam esse potest personae cui studium est. Notio appropinquandi augeri potest usque ad consociationem, quae tum est effectus actionis separationis statum, qui antea fuit, sensim tollentis et obiectum dativi adsciscit. Porro saepissime situs, quem subiectum habet in hac propinquitate vel consociatione comparatum cum obiecto extra posito, verbis cum praepositionibus directionem exprimentibus, velut *ad*, *in*, *inter*, *sub*, *super*, aliis compositis accuratius definitur, unde fit ut talia verba cum dativo coniungantur. Commemorandae etiam sunt permultae significationes loci metaphoricae, quae praecipue in his verbis, sed etiam in aliis inveniuntur. — Tempori designando dativus minus aptus est, quamquam cogitari potest. Quod denique ad comparationem magnitudinis attinet, huc spectat dativus coniunctus cum praedicatis, in quorum significatione similitudo et aequalitas inest, quae accurate praedicatis spatii et consociationis respondent, ita ut constructio dativi eandem causam habeat eodemque fundamento nitatur. In dativo cum *praefero*, *antepono*, *posthabeo*, similibus coniuncto facile metaphora a spatio petita cognosci potest.

I. Dativus qualitatis.

60. a. *Dativus effectûs.* Cato R. R. c. 5: Scabiem *pecori* et *iumentis caveto.* Pertinet huc etiam locutio *cavere malo* quae invenitur aliquot locis Plautinis, quamquam Ruddim. p. 215 in eo *malo* pro ablativo habet. Sunt autem hi. Bacch. I, 2, 39: Omitte, Lude, ac *cave malo.* LUD. Quid, *cave malo*? Pers. III, 1, 41: *Malo cavere* meliust te. Pers. V, 2, 54: *cave* sis *malo* ergo. Rud. IV, 4, 45: Cave malo. Men. II, 1, 24: discaveas malo. Terent. Eun. IV, 7, 12: ipsus *sibi cavit* loco. Plaut. Bacch. III, 6, 36: Occuperes tute [ipse] amare et *mi*

ires *consultum* male. Terent. Heaut. IV, 3, 37: dum *illi consulas*. Naev. fr. inc. com. 20, v. 216: Vel quae sperat se *nupturam* virginem *adulescentulo*. Terent. Adelph. IV, 5, 37: *Auctor his rebus* quis *est*? Ennii annal. l. I, fr. 48: Postquam consistit fluvius qui est *omnibu'* princeps. Plaut. Rud. I, 2, 58: Amori haec curat, tritico curat Ceres. Rud. I, 2, 92: Illis curandum censeo, Sceparnio. Trin. IV, 3, 50: Set ego sum insipientior qui rebus curem puplicis. Trin. v. 204: Qui illorum verbis falsis acceptor fui. Curc. II, 3, 19: vitent *infortunio*, ad q. l. Gronovius affert Cas. II, 2, 35: Semper tu huic verbo vitato abs tuo viro. CL. Quoi verbo? (h. e. operam dato, ne hoc verbum audias), item Poen. prol. v. 25: vitent ancipiti infortunio. Gronovius addit haec dicta esse eodem modo, quo saepe apud Plautum malo cavere. Poen. V, 4, 74: pro hoc mihi patronus sim necessest. Merc. V, 2, 1: Divom atque hominum quae spectatrix atque era eadem es hominibus. Mil. II, 2, 115: Nam illic est Philocomasio custos, meus conservos, qui it foras. Ib. V, v. 38: Quis erat igitur? SC. Philocomasio amator. Amph. prol. v. 44: quis benefactis meus pater, Deorum regnator, architectust omnibus, ad q. l. v. Taubm. Terent. Heaut. II, 3, 29: Quae est dicta mater esse ei antehac, non fuit. Hec. II, 2, 16: etsi *illi* pater es, h. e. illius. Adelph. I, 2, 46: Natura tu illi pater es, consiliis ego. Heaut. V, 2, 38: matres omnes filiis In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria solent esse. Eun. V, 8, 22: Ita nostrae omnist fautrix familiae. Andr. II, 6, 27: Si hic malist quicquam, hem illic est huic rei caput. Adelph. IV, 2, 29: idem quod ego sensit, te esse huic rei caput. Andr. V, 4, 2: quod ipsi cupio Glycerio.

Duo dativi sibi oppositi sunt in his exemplis. Ennii Telamon. fr. 2, v. 328. Telephi fr. 13, v. 389: Nihilo minus *ipsi* lucet, cum *illi* accenderit. Plaut. Merc. IV, 4, 3: Nobis coquendast, non quoi conducti sumus. Men. IV, 2, 82:

Palla mihist domo surrupta. MEN. Palla surruptast mihi?
PEN. Viden ted ut scelestus captat? huic surruptast, non tibi:
Nam profecto tibi surrupta si esset, salva nunc foret.

Acidal. ad h. l. affert Capt. IV, 2, 86: Essurire mihi videre. ER. Mihi quidem essurio, non tibi, et Pseud. IV, 1, 23: Iuppiter te mihi servet. SI. Immo mihi. Aul. IV, 2, 16 (Perizon. ad Sanct. p. 182): id adeo *tibi* faciam (int. fideliam mulsi ple-

nam), verum ego *mihi* bibam. Terent. Adelph. I, 2, 16 sq.: haec quom illi, Micio, Dico, tibi dico, ubi Donatus: „*illi* pro *in illum*, et *tibi* pro *in te*."

Spectemus nunc *dativum commodi* (et *incommodi*), qui dicitur. Leges XII tabb., V, fr. 3: Uti legassit super pecunia tutelave *suae rei*, ita ius esto, ubi Dirksenius p. 338 (cf. p. 333) *suae rei* recte coniungit cum *legassit*. Naevii Tarentilla fr. 2, v. 77 sq.: alii percellit pedem, Anulum alii dat spectandum. Cato R. R. c. 282: id erit ei rei primum (bei dieser Sache). C. 6: Sin in loco crasso aut caldo severis, hostus nequam erit et *ferundo* arbor peribit et muscus ruber molestus erit, für das Früchte tragen wird der Baum verloren gehen. C. 41: facito *iis* medullam cum medulla coniungas. C. 5: Amicos domini, eos habeat *sibi* amicos. Ib.: Frondem — condito — *pabulum ovibus*. Ib.: *Satui* semen, cibaria, far, vinum, oleum mutuum dederit nemini (zur Saat). C. 6: uti frondem ovibus et bubus habeas. C. 10: ornamenta bubus VI. C. 10 extr.: centones pueris VI. Idem legitur c. 11. C. 11: Ornamenta bobus II. C. 18: Torcularium si aedificare voles quadrinis vasis. C. 10: opercula doliis (pro quo c. 11 scriptum est doliorum), seriis (Tonnen) priva (besondere) plura. Et sic accipiendum etiam c. 12: In torcularium (Kelter) quae opus sunt *vasis quinis*. Ennii epigr. 2:

Si fas endo plagas caelestum ascendere cuiquam est,
Mi soli caeli maxima porta *patet*.

Ennii fr. 4 Cresphontis: Duxit me uxorem liberorum sibi quaesendum gratia. Ennii Alexandri fr. 1, v. 68: Eum esse exitium Troiae, pestem Pergamo. Ennii annal. l. VIII, fr. 9: Certare abnueo: metuo legionibus labem. fr. 4: Poeni suos soliti dis sacrificare puellos. l. I, fr. 69: Quod *mihi meae*que *fide* et regno vobisque Quiritis Se fortunatim feliciter ac bene vortat. fr. 71: O Tite tute Tati *tibi* tanta tiranne tulisti. Telamonis fr. 3: morituros scivi et *ei rei* sustuli. fr. 6, v. 367: hoc lumen candidum *claret mihi*. Telephi fr. 3: Nam sapiens virtuti honorem praemium, haud praedam petit. Plaut. Truc. II, 2, 54: suam non ille enim meretriculis Moeniendis rem coegit, verum parsimoniae Duritiaeque.[59]) Truc. II, 4, 27: Lavisti iam? PHR. pol mihi quidem atque oculis meis. Truc. III, 2, 30: Ubi male accipiar mea

[59]) Vulg. *ἀμέτρως enim ille*. Transposuit Goellerus. Bothius *moeniendis* pro vulg. *muniendis*, quum codd. Camer. habeant *moniendis*.

mihi pecnnia. Truc. IV, 3, 45: meo illic nunc fiunt capiti comitia. 4, 6: qui amans tutorem med adoptavit bonis.[60]) Bacch. I, 2, 49: Pol metuo magis, ne Phoenix *tuis factis* fuam cett. Trin. v. 81: ego meo snm promus pectori. Asin. V, 2, 97: Nunc si voltis deprecari huic seni ne vapulet. Merc. II, 3, 88: Me *tibi* illam posse opinor luculente vendere. Tibi vendere hic idem est, quod tuo nomine, tuo cum lucro et commodo alteri vendere. Cist. I, 3, 24: Eaque educavit eam sibi pro filia. v. 29: duxit uxorem hic sibi. Epid. V, 1, 22: prius venisset, quam tu advenisti *mihi*. Rud. I, 2, 64: Confracta navis in marist *illis*. Rud. II, 4, 13: Otium ubi erit, tum *tibi* operam ludo et deliciao dabo. Poen. V, 5, 36: Num tibi, adulescens, malae aut dentes pruriunt? Poen. III, 5, 11: Valent nt postulatumst, verum non *tibi*. Aul. IV, 4, 8: quod tibi abstuleras, ad q. l. Goellerus: „i. e. tuo commodo abstuleras." Merc. prol. v. 71: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metis. Capt. I, 1, 12: Cochleae — Suo sibi succo vivont, quem dativum vulgo ethicum appellant, cf. Bacch. IV, 9, 71: *tuus tibi* servos tuo arbitratu serviat. Capt. prol. v. 5: Set is quo pacto serviat suo *sibi* patri, Id ego hic aput vos proloquar, si operam datis. Amph. I, 1, 113: Atque telo suo sibi hunc malitia a foribus pellere. Capt. prol. v. 46: Set inscientes [hi] sua sibi fallacia Ita conpararunt — dolum. ib. v. 50: Ita nunc ignorans [domi] suo sibi servit patri. Rud. V, 3, 18: Ius iurandum rei servandae, non perdundae conditumst, quem Weissenbornius quoque de gerundio et gerundivo p. 126 dativum, non genitivum esse existimat, cf. Pers. IV, 4, 11: rebus servandis centuplex murus parumst. Most. III, 2, 59 (cf. Abresch. ad Aesch. Choeph. v. 154): nil moror mi istinsmodi clientis. Mil. I, 1, 5: nam ego hanc machaeram mihi consolari volo. Aul. III, 6, 15: qui mihi omnis angulos Furum implevisti in aedibus misero mihi. Most. IV, 2, 20: maxumam qui his iniuriam Foribus defendat, quod exemplum iam in ablativo (§. 8) protuli, quoniam dubium est, uter casus statuendus sit. Amph. V, 1, 60: metuens pueris. Asin. I, 1, 98: Profecto nemost quem iam dehinc metuam mihi. Poen. III, 1, 6: metui meo amori moram. Aul. III, 2, 19: Utinam mea mihi modo auferam, quae attuli, salva. Amph. II, 2, 203: Ut *mi* extra unum te mortalis

[60]) Sic Bothius. Vulg. *qui manstutorem me adoptavit b.* *ΔΘg manstutorem med adoptavit.*

nemo corpus corpore Contigit. Capt. III, 3, 5 sqq.: Nec *subdolis mendaciis* mihi usquam mantellumst *meis*. Nec *sucophantiis* nec *fucis* ullum mantellum obviamst. Neque deprecatio *perfidiis meis* nec *malefactis* fugast. Nec *confidentiae* usquam hospitiumst nec devorticulum *dolis*. Aequilius Boeotia fr. 1, v. 3: Qui *mihi* comminuit *misero* articulatim diem. Caecil. Stat. Obolostates fr. 1: cum *meae morti* remedium Reperibit nemo. Plocium fr. 8, v. 172: Nam *opulento* famam facile occultat factio. Polumeni: At pol ego neque florem neque flocces volo *mihi*. Plocium fr. 8, v. 171: *Cui* fortuna et res, utut est, continuo patet. Inc. fab. fr. 1: Nunc enim demum *mi* animus ardet. Terent. Hec. III, 2, 24: eis onera adiuta = adiuta eos in oneribus portandis. Adelph. I, 2, 35: Siquid peccat, Demea, Mihi peccat (zu meinem Schaden). Phorm. II, 2, 16: Non rete accipitri tennitur neque milvo. Eun. V, 8, 23: *Mihi* (= apud me) illam laudas? Adelph. V, 8, 39: Suo sibi gladio hunc iugulo. Adelph. II, 4, 12: Quid ait tandem nobis Sannio? (dativus ethicus, cum quo confert Ramshorn. p. 205 germanicum: thue mir das nicht wieder). Andr. I, 3, 5: eius vitae timeo. Heaut. III, 2, 20: tibi timui male. Andr. II, 5, 8: Nunc nostrae timeo parti. Heaut. IV, 6, 16: scin ubi nunc sit tibi Tua Bacchis? IV, 7, 1: Ubi Clitipho hic est? — CL. Eccum hic tibi.

Verba dandi et negandi. Naev. Tarentilla fr. 2, v. 79: alii suo dat digito literas. Naev. Colax fr. 4: *pedibus* protinam me dedi. Ennii Medeae exulis fr. 12, v. 308 sq.: *illi* permitiem dabo, *Mihi* maerores, *illi* luctum, exitium *illi*, exilium *mihi*. Annal. l. VII, fr. 16: Fortibus est fortuna viris data. l. I, fr. 58, v. 101: *mi* calido das sanguine poenas. Telamonis fr. 4: auris *tibi* contra utendas dabo. Telephi fr. 6: verum quorum liberi *leto* dati Sunt in bello. Ennii satur. l. III, fr. 4, v. 11 sq.: Et Neptunus saevus *undis asperis* pausam dedit, Sol *equis* iter repressit ungulis volantibus. Euhemerus fr. 3, lin. 15: Tum Iunonem *Saturno* in conspectum dedere. lin. 16: dantque eum *Vestae* educandum. fr. 8, 39: Ubi Iuppiter *Neptuno* imperium dat maris. fr. 11, v. 64: exemplum *ceteris* ad imitandum dedit. Plaut. Rud. II, 4, 13. Epid. IV, 2, 35: Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo. Poen. I, 2, 13: Eae nos lavando, eluendo operam dederunt. Poen. V, 5, 23: Iam hercle ego illunc excruciandum totum carnufici dabo. v. 1: minam — quam lenoni dedi. Poen. V, 4, 2: Oculis epulas dare. Poen. V, 4, 16: Da diem

huuc sospitem quaeso, rebus meis.[61]) Poen. V, 2, 52: Iu pompam *ludis* (zu den Spielen) dare se velle *aedilibus.* V, 4, 83 sq.: Nunc quod boui di daut mihi[62]), vobis vostraeque matri, Eo dis est aequom gratias nos agere sempiteruas. Licinius Imbrex Neaera v. 2: Cum quidem *Mavorti* es in couubium data. Naevii elogium ab ipso scriptum: Itaque postquam est *Orcino traditus thesauro.* Ennii Medeae exulis fr. 12: Ille transversa meute mi hodie tradidit repagula. Euhemerus fr. 3, lin. 24: in hunc modum *nobis* ex sacra scriptione tradita est. Ennii epigr. 2:

Hic est ille situs, *cui* uemo civis neque hostis
Quivit pro factis *reddere* opis pretium.

Plaut. fragm. p. 484, v. 4: Iam tibi tuis meritis crassus corius redditus est. Ennii Andromacha Aechmalotis fr. 1: Audromachae nomen qui indidit. Trabea fr. inc. fab. v. 5: *Mihi* se dedet. Plaut. Mil. II, 6, 69: Quoi me custodem erus addidit miles meus. Aul. III, 6, 20: Quem quoudam Ioni Iuuo custodem addidit, ubi Servius ad Aen. *Ionis* citat, sed vid. Osann. anal. crit. in ed. Goelleri. Ennii fr. inc. trag. 27: [Umquam] quicquam quisquam *cuiquam*, quod *ei* conveniat, neget? Ennii Telephi fr. 13, v. 387: homo, qui *erranti* comiter monstrat viam. Cato R. R. c. 6: Ager oleto couseruudo, qui iu veutum Favonium spectabit et *soli ostentus* erit, alius bouus nullus erit. ib.: Qui locus viuo optimus dicitur esse et *ostentus soli.* Ennii Euhemer. fr. 3, lin. 21: Ibi Glaucam filiam *Saturno* ostenduut. fr. 8, 46: *Iovi* osteudebaut. Terent. Andr. V, 1, 12: gnato ut medicarer tuo. V, 4, 41: quom ego possim in hac re medicari mihi? Naevii Quadrigemini: suo labori nullus parcuit. Ennii Cresphontis fr. 5: Ego meae cum vitae parcam. Plaut. Truc. II, 4, 19: Utinam a priucipio rei item parsissem meae, Ut uuuc reparcis saviis. Poen. V, 3, 26: Tace atque parce muliebri supellectili.

Liv. Andronic. Aegisthi fr. 4: Nemo haec vostrum rumiuetur *mulieri.* Naev. Tarentilla fr. 2, v. 76: Alii aduutat, alii adnictat. Cato R. R. c. 5: Cui iussus siet, auscultet. Ib.: Bubulcis obsequitor. Cato de Ptolemaeo contra Thermum ap. Gell. XX, 1: Per deos immortalis, uolite vos atque... sequestro ponere.

[61]) Sic Both. Vulg. *da diem hunc sospitem, quaeso, Rebus meis agendis. Δp Mebus misi gaindis.*

[62]) Sic Herm. elem. d. m. p. 155. Vulg. *mihi di dant.* Sciopptus *mihi di danunt.*

(Gell.: „Quod apud sequestrum depositum erat, *sequestro positum* per adverbium dicebant"). M. Cato libri ad Marcum filium (Iordan. p. 77) ap. Plin. hist. nat. 29, 7, 14 sq.: Interdixi tibi de medicis. Cato ap. Charis. II, p. 178: donicum ille tibi interdixit rem capitalem. Cato R. R. c. 23, 4: mustum — suo cuique dolio dividito additoque pariter. C. 5: Familiae male ne sit. Cato R. R. c. 142: Eadem uti curet faciatque moneo, dominoque *dicto* audiens sit (Weissenbornius synt. lat. p. 200, adnot. 4 in hac locutione, *dicto audientem esse, dicto* dativum esse statuit, quod probo). Ennii annal. l. III, fr. 10: Et qui sextus erat Romae regnare quadratae. Ennii Medeae exulis fr. 7: animadverte ac *dicto* pare! Hecubae fr. 11: Quae *tibi* in concubio verecunde et modice morem gerit. Euhemerus fr. 11, l. 58: imperio eius libenter obsequebantur. Medeae exulis fr. 10, v. 305: Nam ut ego illis supplicarem —? fr. 3: proloqui *Caelo* atque *terrae* Medeaï miserias. Hecubae fr. 12: Iuppiter tibi summe tandem male re gesta gratulor. Cresphontis fr. 5: letum inimico deprecor. fr. 3, v. 157: Cur me huic locabas nuptiis? Iphigeniae fr. 7: id meis rebus regimen restitat. Andromedae fr. 7: filiis propter te obiecta sum innocens Nerei. Alexandri fr. 8, v. 83: Optumam progeniem *Priamo* peperisti. Satur. l. III, fr. 10: Nam *tibi* munimenta mei peperere labores. Alexandri fr. 1, v. 66: puerum primus Priamo qui foret Post illa natus. Euhemerus fr. 2, lin. 11: si quid liberum virilis sexus *ei* natum esset. fr. 4, 25: Titan postquam rescivit *Saturno* filios procreatos — esse. fr. 7, 32: aram creat *Caelo*. fr. 11, lin. 50: iubebat *sibi* fanum creari. Annal. l. IX, fr. 8: Unus homo nobis cunctando restituit rem. Euhemerus fr. 11, lin. 52: Sic constituta sunt templa Iovi Ataburio, Iovi Labrandio. lin. 54: Item Iovi Laprio, Iovi Molioni, Iovi Casio. l. 56: ut et *sibi* honorem divinum et *hospitibus suis* perpetuum nomen acquireret. fr. 12, 66: *omnibus*que *amicis* atque *cognatis suis* imperia divisit. fr. 2, l. 67: hominibus leges mores frumentaque paravit. Erechthei fr. 3: *Quibus* nunc aerumna mea libertatem paro, *Quibus* servitutem mea miseria deprecor. Telamonis fr. 5: *cui* tu obsidionem paras. Euhemerus fr. 11, 48: reges principesve populorum hospitio *sibi* et amicitia copulabat. Annal. l. VIII, fr. 15: Romanis Iuno coepit placata favere. l. I, fr. 31: *Olli* respondet rex Albai longai. l. II, fr. 1: *Olli* respondit suavis sonus Egeriai. l. I, fr. 57, v. 82: Remus *auspicio* se devovet. Epicharmus fr. 7, v. 10: quae

dico tibi. Annal. l. VII, fr. 4: Appius indixit *Karthaginiensibus* bellum. Telamonis fr. 2, v. 357 sqq.: *quibus* egestas imperat, Qui *sibi* semitam non sapiunt, *alteri* monstrant viam, *Quibus* divitias pollicentur cett. Thyest. fr. 11, v. 405: Ne contagio mea *bonis* umbrave obsit. Telephi fr. 11: Te ipsum oportet hoc profiteri et proloqui Advorsum illam *mihi*. Satur. l. III, fr. 3: Nam is non bene *tibi* vult, qui falso criminat. Epicharmus fr. 2: Frigori miscet calorem atque umori aritudinem. Euhemerus fr. 3, 6: Ceres atque Ops suadent *Saturno*, ut de regno non concedat *fratri*. Medeae exulis fr. 13: Qui ipse *sibi* sapiens prodesse non quit, nequiquam sapit. Plaut. Amph. I, 3, 9: Opservatote eum, quam blande suppalpatur mulieri (sic Fleckeisen. praef. p. XVII). Mil. II, 1, 28: Occepit eius matri suppalparier Vino cett. Trin. v. 558: os quoi sublinat (Ritschelius proleg. ad. Trin. p. 83: „*Sublini os alicui*, non *alicuius*, constanti loquendi consuetudine dicitur"). Plaut. fragm. p. 484, v. 1: Epenm fumificum, qui legioni nostrae habet coactum cibum. v. 2: Oggannuit odiosus omni totae familiae. Pers. V, 2, 55: Te mihi *dicto* esse audientem addecet. III, 1, 50: *dicto* oboediens. Bacch. III, 3, 35: Quam magistro desinebat esse *dicto* oboediens. Poen. V, 5, 44: Loqui inclementer nostro cognato et patri. Scena ultima v. 1: patruo meo loqui inclementer. Poen. IV, 2, 63: Si erus meus med (sic Both., vulg. *me*) esse locutum quoiquam mortali sciat, = cum quoquam mortali. Men. V, 9, 7: eloquere tnum mihi nomen. Poen. V, 2, 26: tibi dico, mulier. Poen. V, 2, 127: dic *mihi* quidlubet. Poen. IV, 6, 23: Nam quanti refert ei nec recte dicere, Qui nihili faciat. Truc. IV, 3, 57: Non vinum hominibus moderari, sed homines vino solent.[63]) Mil. II, 2, 117: voci moderabor meae. IV, 5, 15: Moderare animo. Curc. IV, 1, 25: linguae moderandumst mihi. Mil. IV, 2, 81: Nequeo hercle equidem risu admoderarier. Rud. IV, 7, 28: linguae tempera. Most. I, 3, 6 sq. (cf. Kampm. de AB p. 26, adnot. 4): mihi quae modestiam omnem Detexit. Bacch. IV, 9, 136: Cape hoc *tibi* aurum. Merc. IV, 4, 1: iam amatori seni Coquenda cenast. Asin. II, 4, 71: Pergin precari pessumo? Truc. V, 45: Malam rem his et magnam! quod est elliptice dictum et mente addendum *precor*. Amph. II, 2, 107: te prodigiali Iovi — conprecatam oportuit. Amph. III, 2, 14: nunc autem insonti mihi Illius

[63]) Sic Both. Vulg. *vino homines*. Goell. *vino sed homines*.

ira in hanc et maledicta expetent, ubi Gronovius: „*Expetere alicui* pro *expetere in aliquem*, ut *congerere alicui* et *in aliquem*.“ III, 1, 12: Si id *innocenti* [inmerito damnosum] *expetat*. Truc. IV, 2, 30: Malim inimicos mi invidere quam med inimicis meis.[64]) Truc. IV, 2, 32: Qui invident, egent illi; quibus invidetur, i rem habent.[65]) Cas. II, 5, 29: Quis mihi subveniet[66]) tergo aut capiti aut cruribus? Des. Heraldus: „Hellenismus est in hoc versu, *ὅλον καὶ μέρος*. Homer. Il. *α*. *Ἀλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ*.“ Poen. V, 5, 16: Propemodum istoc[67]) obsonare prandium potero mihi. V, 2, 114: *Ludenti puero* quod (sc. signum) memordit[68]) simia. Trin. IV, 2, 1: Huic ego die nomen Trinummo faciam. Men. I, 1, 1: Iuventus nomen fecit Peniculo mihi. Capt. IV, 2, 85: Deum hunc saturitate facias tranquillum tibi. Rud. II, 4, 1: Quist qui *nostris* tam proterve *foribus* facit iniuriam? Trin. II, 2, 66: bene si amico feceris, Ne pigeat fecisse. Pers. I, 1, 36: Facere amicum tibi me potis es sempiternum. Rud. IV, 6, 1: Aliquando ausculando meliust, uxor, pausam fieri. Trin. v. 358: Quoi [tu] egestatem tolerare vis? — LY. Lesbonico hinc adulescenti, Charmidai filio. v. 371: An eo egestatem ei tolerabis —? Similiter Epid. IV, 1, 29: Virgini pauperculae Tuaeque matri me levare paupertatem. Capt. III, 4, 79: Quid mi abnutas? TY. Tibi ego abnuto? — Poen. V, 2, 99: et is me sibi adoptavit filium. Aul. II, 2, 60: ausculta mihi. Mil. II, 6, 16: Ego auscultem tibi? Rud. II, 6, 31: Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis. Curc. II, 1, 8: auscultes mihi. Rud. II, 6, 18: Quid mihi scelesto *tibi* erat *auscultatio*? Amph. I, 1, 120: neque nox quoquam concedit die. Mil. II, 2, 68: Intercludе conmeatum inimicis. Curc. V, 2, 27: Opsecro parentis ne meos mihi prohibeas. Merc. I, 2, 80: Armamentis conplicandis, conponendis studuimus. Truc. I, 2, 25: tibi servio atque audiens sum imperiis (sic Both., vulg. *imperii*). Amph. I, 1, 12: Opulento

[64]) Sic haud dubie recte emendavit hunc l. Bothius, qui in vulg. ita legitur contra metrum: *Mavelim mihi inimicos invidere*, *quam me inimicis meis*.

[65]) Sic distinxit et supplevit hunc locum Bothius. Vulg.: *Qui invident, egent: illi, quibus invidetur, rem habent.* Sed codd. Pall. habent: *i rem habent.*

[66]) *ΔΘg subveniens*, quod tamen deinde mutatum in *subveniet*.

[67]) Sic Both. Vulg. *hoc*.

[68]) Sic *Δ*Θp. Vulg. *momordit*.

homini dura hoc [magis] servitus est = servitus quam quis servit opulento. Amph. III, 2, 28: uti me purgarem tibi. Asin. IV, 2, 4: *uxori* excusses te (= apud ux.). Stich. II, 2, 71: iube famulos rem divinam mi adparent. Pers. V, 1, 20: Bene mihi, bene meae amicae. Pers. v. 776: Bene vobis. Trin. II, 4, 102: Ubi usus nihil erat [ei] dicto. Pers. II, 2, 31: Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiae. Amph. III, 4, 24: ornatum capiam, qui potis decet. Amph. II, 2, 188: Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet. Capt. II, 2, 71: Ne, tam etsi unicus sum, magis *decere* videatur patri cett. Mil. III, 3, 9: mihi clamst, mir ists unbewußt. Poen. V, 2, 126: venit mi (sic Both.; vulg. *mihi*) in mentem. Epid. V, 1, 32: quod quidem nunc veniat in mentem mihi. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 6: quod tibi — de meo amore verbificatio est *patri?* Hymnis fr. 4: septimum *Orco* spondeo. Hymnis fr. 1, v. 65: ego illam *huic* despondebo, et *gnato* salutem obsipiam (h. e. obsepiam). Imbrii fr. 3: Mihi surdo dormitum suadet ut eam. Obolostates fr. 9: pelvim *sibi* poposcit. Plocium fr. 18: Opulentitate nostra *sibi* ne iniuriam Faciam. Synephebi fr. 2: Serit arbores, quae *alteri saeclo prosint.* Pausimachus fr. 1: Edepol voluntas homini rarenter venit. Terent. Eun. V, 4, 28: Tu isti narra omne ordine, ut factum siet. Andr. I, 3, 4: Pamphilumne adiutem an auscultem seni. Heaut. V, 5, 5: Pater, obsecro mi ignoscas. Hec. V, 1, 11: aetate ea sum, ut non siet peccato mi ignosci aequom, ubi Ruhnk. *peccato* abl. absolutum esse statuit, dubito an recte. Heaut. IV, 8, 20: nimium illi, Menedeme, indulges. Hec. prol. 2, v. 43: Quam maxume servire vostris commodis, ubi vid. Ruhnk.; Heaut. prol. v. 50 eadem leguntur. Adelph. II, 1, 10: Neque tu verbis solves umquam, quod mihi re male feceris. Hec. IV, 2, 14: qui nobis, mater, male dictum velit. Phorm. II, 3, 25: Pergin ero absenti male loqui, inpurissume? Heaut. V, 2, 25: Unde peterem mihi cibum. Heaut. II, 4, 8: Expedit bonas esse vobis. Adelph. V, 4, 10: adridere omnibus. Eun. II, 2, 18: *hisce* ego non *paro* me ut rideant, Sed *eis* ultro *adrideo* et eorum ingenia admiror simul. Phorm. II, 3, 14: Nam iam adulescenti nil est quod suscenseam. Andr. V, 6, 6: Pater amicus summus nobis. Adelph. III, 4, 45: Haec primum ut fiant, deos quaeso, ut *vobis decet.*

Adiectiva. Liv. Andronicus fr. Hermionae: matri ne quid tuae advorsus fuas. Naev. Tarentilla fr. 11: Numquam quisquam

amico amanti amica nimis fiet *fidelis*, Nec erit nimis morigera et vota quisquam. Cato R. R. c. 4: *Vicinis bonus* esto. C. 6: Qui locus *vino optimus* dicetur esse et ostentus soli. Ib.: Ager oleto conserundo, qui in ventum Favonium spectabit, — alius bonus nullus erit. Ennii Telamonis fr. 6: Nam ita mihi Telamonis — Grata est gratia. Plaut. Fragm. Vidul. ined. Ang. Mai. p. 496: Tali si ac tantis tuae sunt consuetae manus (qui tamen esse possit etiam ablativus). Truc. II, 1, 20: Neque erit quisquam unquam probus amator, nisi qui re inimicust suae. Truc. II, 2, 61: At pol ero benevolens ut is est suo. Mil. III, 1, 205: Qui nisi *adulterio* studiosus *rei nulli aliae*st inprobus, de quo loco vide etiam Haas. ad Reisig. p. 186, adnot. 215. Amph. I, 1, 132: Haec nox scitast exercendo scorto conducto male. Poen. V, 5, 37: Qui huic es molestus. Poen. V, 3, 15: Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia. Poen. V, 4, 20: ut volupe est homini cett. Aul. II, 2, 43: haud decorum facinus tuis factis facis. Bacch. v. 660: Bonus sit bonis, Malus sit malis. Poen. V, 4, 18: nam mihi est obnoxius. Bacch. V, 2, 80: Ne obnoxius filio sim et servo, ad q. l. Schm.: „si mei flagitii sint conscii.“ Terent. Andr. I, 5, 59: Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Dativus rei coniunctus cum verbis *esse, dare, ducere, vertere* simil. Cato ap. Bolhuis. p. 29, fr. 19: Qui tantisper nulli rei sies, dum nihil agas. Bolhuisius: „*Nulli*, ut ait Priscianus, pro *nullius*, possit tamen h. l. esse dativus, *nulli rei* pro *utilitati*.“ Mihi quoque videtur esse dativus. Cato R. R. c. 3: et rei et virtuti et gloriae erit, es wird zum Vortheil sowohl des Vermögens als cett. — gereichen. C. 38: virgas et sarmenta, quae *tibi usioni* supererunt, — comburito. Plaut. Capt. III, 4, 23: Quibus insputari saluti fuit atque is profuit, ubi *quibus* ad *saluti fuit* pertinere notat Ursinus p. 245 ap. Rudd. p. 142. Capt. III, 4, 93: quin mihi Et parentum et libertatis aput te deliquio siet. Cas. II, 5, 19: siquidem tu es frugi bonae, = si tu virilis maritus es. Cist. IV, 2, 23: usuist. Mil. II, 6, 12: Metuo illaec mihi res ne malo magno fuat. Poen. IV, 2, 100: Uni potius intus ero odio quam hic sim vobis omnibus. Poen. V, 3, 18: Tua pietas plane nobis [69]) auxilio fuit. Truc. IV, 3, 28: mater, in-

---

[69]) Sic Both. ΔΘg et vulg. *nobis plane*. Ling. *deplane* ad vitandum hiatum.

quam, filio dono dedit. Amph. I, 2, 30. 31: nemo id probro Profecto ducet Alcumenae. Epid. I, 2, 5: Quis erit, vitio qui id vortat tibi? Pseud. IV, 6, 13: habeto mulierem dono tibi. Poen. V, 5, 2: Tum profecto me *sibi* habento scurrae *ludificatui.*[70]) Poen. V, 4, 10: Neque ab iuventute ibi irridiculo habitae (sic Kampm. de AB p. 18). Capt. III, 4, 122: nuculenm amisi, retinui pigneri pntamina. Caecil. Stat. Karine fr. 1, v. 105: qnod viva ipsi opposivit pignori. Terent. Heaut. I, 1, 19: Haec non volnptati tibi esse satis certo scio. Adelph. V, 1, 9: Exemplo omnibus Curarem ut esses. Adelph. V, 6, 5: Is mihi profectost spectatus satis, Qnoi dominus curaest. Heaut. III, 3, 116: haec res ne utiquam neclecstust mihi, ubi Reisigius §. 443 dativum supini esse statuit, quem Haasius extare negat. Eun. I, 2, 28. 29: Ibi tum matri parvolam Puellam dono quidam mercator dedit. Heaut. V, 5, 6: mea bona ut dem Bacchidi dono sciens? Adelph. III, 3, 64: hoc vitio datur. Adelph. I, 2, 24 sq.: Tu nnnc tibi Id laudi ducis. Eun. I, 2, 55: emit eam dono mihi. Adelph. III, 3, 28: Utrum studione id sibi habet an laudi putat Fore. Heaut. III, 3, 42: Ea relicta hnic arrabonist pro illo argento. Heaut. V, 1, 69: Me mea omnia bona doti dixisse illi. Andr. II, 1, 31: Postulare id gratiae adponi sibi. Ruddimannus p. 124 refert huc etiam Heaut. V, 1, 57: Si illi pergo suppeditare snmptibus, et Ruhnkenius quoque in dictatis ait dat. *sumptibus* sic esse intelligendum, ut in *relinquere arraboni,* sed *sumptibus* potius abl. instrumentalem esse existimo.

Pertinet huc denique dativus pendens ab interiectionibus. Ennii annal. l. I, fr. 8: Ei mihi qualis erat. Plaut. Amph. II, 2, 94: Hei mihi, item II, 2, 166. V, 2, 57. Aul. II, 2, 23: hei misero mihi!, item Merc. III, 4, 76. Bacch. III, 3, 7: Hei mihi, hei mihi. Cas. II, 6, 53: hem tibi. Truc. V, 1, 60: Em (sic Δp, vulg. *Hem*) tibi talentum argenti! Asin. V, 2, 74 et Amph. V, 1, 28: vae mihi. Truc. II, 3, 21: Vae misero mihi! Amph. V, 1, 5: vae miserae mihi. Truc. II, 2, 2 et Asin. II, 2, 40: Vae tibi. Amph. II, 2, 109: Vae capiti tuo. As. II, 2, 7: Vae illi. Poen. III, 5, 38: Vae vostrae aetati! Terent. Heaut. II, 2, 5: Ei misero mihi, item Adelph. II, 1, 19. Andr. II, 1, 22 et Adelph. IV, 7, 35: Ei mihi. Adelph. V, 3, 4: Em tibi.

---

[70]) Codd. Par. *habeant o scurrae ludificis caviis.* *Δϑg sibi habeant oscurrae ludificis catii,* vel, *cavi.*

Phorm. V, 6, 7: Em tibi!, ubi autem sec. Rudd. p. 316, adnot. 3 *tibi* non ab *em*, sed a verbo intellecto *dico*, *accipe* vel simili pendet. Andr. IV, 4, 4: Vae miserae mihi. Eun. IV, 4, 41: Vae mihi. Heaut. II, 3, 9: vae misero mi.

61. b. *Dativus personae, cui studium est.* Spectemus primum dativum possessoris coniunctum cum verbo *esse.* Cato R. R. c. 7: et *domino* erit qui utatur. Ennii annal. inc. sedis fragm. 12: *Nobis* unde forent fructus vitaeque propagmen? Cresphontis fr. 6: di, *quibus est* potestas cett. Erechthei fr. 9: bellicosus *cui* pater. Hecubae fr. 8: *cui* nil *est* [in diem] mali. Iphigeniae fr. 4, v. 253: Quam [negotioso] cui est negotium in negotio. Plaut. Trin. I, 2, 182; Famigeratori res sit cum damno et malo. Men. prol. v. 44: Idemst ambobus nomen geminis fratribus. Poen. V, 5, 43: Quid *tibi* lubidost, obsecro, Anthemonides, Loqui inclementer nostro cognato et patri? Menaechm. V, 6, 1:

Spectamen bono servo id est, qui rem erilem
Procurat, videt, collocat, cogitat,
Ut absente ero rem sui eri diligenter
Tutetur, quam si ipse adsit, aut rectius.

Haec sic interpretor: Ein guter Sclave hat daran etwas, woran er geprüft werden, sich bewähren kann cett. et dativum non ad *spectamen*, sed ad *est* spectare puto. Quod contra Schellerus *bono servo* pro *boni servi* positum esse existimat, ut passivam habeat significationem ratione habita substantivi verbalis, quod est appositum, ergo ut bonus servus spectetur, non ut spectet. Poen. V, 5, 27: Quid tibi negotist autem cum istac? dic mihi. Poen. V, 4, 17: redde his libertatem, *invictae* praemium ut esse sciam *pietati.* Poen. V, 2, 113: Signum esse oportet in manu laeva *tibi.* Poen. V, 2, 105: Ampsigura mater *mihi* fuit, Iachon pater. Mil. III, 1, 127: Huic homini dignumst divitias esse et diu vitam dari, ubi falso Luebkerus de usu inf. Plaut. p. 26 dativum a *dignum* pendere statuit. Caecil. Stat. Asotus fr. 6: nil *tibi esse* quod edim? Hypobolimaeus fr. 3: Abi hinc tu, stolide, illi ut tibi siet pater. Imbrii fr. 4: mihi non sunt balneae. Triumphus fr. 1: Hierocles hospes est mi adulescens adprobus. Inc. fab. fr. 2, v. 241: mihi sat est, Qui aetatis quod reliquōm est oblectem meae. Terent. Phorm. II, 4, 14: Suos cuique mos. Heaut. I, 1, 23: tantumne ab re tuast oti tibi, Aliena ut cures.

Dativus iudicantis reperitur apud Plaut. Poen. III, 5, 40:

Manufesto *fur es mihi*, h. e. mea sententia, meo iudicio, nisi potius dativus incommodi est, gegen mich. Similiter Poen. V, 4, 68: fures estis ambae. AD. Nosne tibi? Aul. IV, 10, 38: Tametsi fur mihi es, molestus non ero furi.

Plaut. Poen. V, 2, 117: Iterum *mihi* gnatus videor. Capt. IV, 2, 86: Essurire mihi videre. Terent. Andr. III, 3, 31: Tibi ita hoc videtur. Ennii Cresphontis fr. 8: Mihi licuit. Iphigeniae fr. 11: licet lacrumare *plebi*, *regi* honeste non licet. Plaut. Poen. I, 3, 3: Tibi quidem hercle vendere hasce aedis licet. Epid. III, 1, 3: Per illam tibi copiam copiam tibi Parare aliam licet. Capt. III, 1, 9: Ilicet parasiticae arti maxumam [in] malam crucem, h. e. ire licet. Terent. Heaut. IV, 5, 49: *Aliis* si *licet*, *tibi* non *licet*. Duplex dativus Plaut. Epid. III, 2, 2: Per hanc curam quieto tibi licet esse. Stich. IV, 2, 31: Per hanc tibi cenam incenato, Gelasime, esse hodie licet. Bacch. IV, 4, 53: Quid mihi refert Chrusalo esse nomen, nisi factis probo? Asin. prol. v. 10: huic est nomen Graece Onago fabulae. Rud. prol. v. 5: nomen Arcturost mihi. Amph. prol. v. 19: nomen Mercuriost mihi. Men. V, 9, 9: mihist Menaechmo nomen. MEN. II. Immo edepol mihi. Terent. Hec. prol. v. 1: Hecyrae huice nomen fabulaest.

Cato R. R. c. 14: *bono domino* pars quarta precii accedat, ubi Schneiderus: „Non domino accedit, sed a domino adiicitur pars quarta pretii. Igitur praepositionem excidisse puto.“ Sed non opus est praepositionem adiici, nam dativus positus est eodem modo quo coniunctus cum verbo passivo, pro *a* cum abl. coniuncto. C. 5: ut aliis recte facere libeat. Plaut. Asin I, 1, 97: Ubi eris? LI. Ubiquomque lubitum erit animo meo. Cist. I, 1, 118: Quando ita tibi lubet. (*Δ*p a sec. manu habet *lubet*, antea *iuvet*. *Θ*g *iuvet*). Aquilius Boeotia fr. 1, v. 7: nisi *soli* (der Sonne) lubet. Ennii annal. l. I, fr. 12, v. 11: et post inde venit divinitus *pullis* Ipsa anima. Andromacha Aechmalotis fr. 9, v. 115: Cui nec arae patriae domi stant. Annal. l. I, fr. 57, v. 86: *Omnibus* cura *viris* uter esset induperator. Telephi fr. 4: Palam mutire *plebeio* piaculum est. Thyestis fr. 5, v. 394: pol mihi fortuna magis nunc defit quam genus. Thyestis fr. 13: quam mihi maximum hodie hic contigerit malum. Fragm. inc. trag. 20: e spe quidem id successit *tibi*. Ennii epigramm. 3, v. 9:

Si fas endo plagas caelestum ascendere *cuiquam* est,
Mi soli caeli maxima porta patet.

Annal. inc. sed. fr. 11: *tibi* vita Seu mors in mnndo est. Satur. inc. libr. fr. 4: Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm. Telamonis fr. 1, v. 355: bene *bonis* sit, male *malis.* Plaut. Amph. V, 1, 6: Animo malest. Ennii Thyest. fr. 5, v. 395: Namqne regnnm *suppetebat mi.* Plaut. Rud. II, 4, 36: Confugiam hinc: ita res snppetit [mihi]. Pseud. I, 3, 100: Ut hodie ad litationem hnic suppetat satias Iovi. Ennii satur. l. VI, v. 30: Quid censes *domino* esse animi? Terent. Adelph. IV, 5, 31: Qnid illi tandem creditis Fore animi misero? Ennii Athamantis fr. v. 148 sq.: *His* erat in ore Bromins, his Bacchns pater, *Illis* Lyaeus vitis inventor sacrae. Terent. Ad. I, 2, 13: in orest *omni populo*, er ist allen im Munde, pro: er ist im Munde aller. Ennii inc. trag, fragm. 1: Philosophari est *mihi* necesse. Plaut. Cist. II, 3, 82: Nunc mihi bonae necessum est esse ingratiis. Trnc. V, 1, 10 sqq.:

Pnero opnst cibum: opns est autem matri quae pnernm lavit;
Opns nutrici antem, utrem nt habeat veteris vini largiter.

Truc. II, 6, 19 (sec. Kampm. de AB p. 23 troch. septenarius): Nnnc tibi opust, (sic Both., vulg. *opus est*) aegram ut te adsimnles. Amph. II, 1, 81: Mihi istnc primum exqnisitost opus. Curcul. II, 3, 23: celeriter mihi homine conventost opus. V, 1, 6: quia mihi quaesitost opus. Curc. II, 3, 43: nam illis conventis sane opns est *meis dentibus.* Merc. II, 2, 58: Hoc mihi visost opus. Capt. I, 2, 61: milites opus sunt tibi. Pers. IV, 4, 35: opusnest hac tibi empta? DO. Si tibi vaenissest opus, Mihi qnoqne emptast. Terent. Phorm. III, 3, 24: Quantum opns est tibi argenti? Heaut. V, 1, 20: Sponsae vestem — opns esse. Plaut. Most. I, 3, 93: speculo ei usus est. Asin. I, 1, 76: Viginti iam usust filio argenti minis. Pseud. I, 1, 48: Quam subito argento mi nsus invento siet. Pseud. I, 2, 49: Quor ego vestem anrum atqne ea quibus est vobis ussus praehibeo? Terent. Heaut. I, 1, 28: Mihi sic est usns: tibi ut opnst facto, face. ib. v. 29: An quoiquamst nsns homini se nt cruciet? MEN. Mihi. Hec. III, 1, 47: Non usus factost mihi. Heaut. I, 2, 36: tibi quid ex usu siet. Plaut. Bacch. II, 3, 10: ubi mist filins? Poen. V, 2, 108: nam *mihi* sobrina Ampsignra (*Δp* Ampsagura) tna mater fuit (Rostius: denn deine Mutter und ich wir waren Schwesterkind). Merc. V, 2, 23: Nescio quoia vox ad auris *mi* advolavit. Amph. I, 1, 169: Vox *mi* ad auris advolavit. Rud. v. 232: vox ad auris *mihi* Venit. Truc. I

2, 55: manibus plus dolet. Capt. I, 2, 49: Huic illut dolet. Epid. I, 2, 44: mihi dolet. Amph. I, 1, 252: nam [mi] misero etiam nunc malae dolent. Merc. II, 3, 54: Verum in portum huc ut sum advectus, nescio qui animus mihi dolet. Truc. II, 8, 2 sq.:

Nam mihi de vento misere condoluit caput.
ST. Quid mihi futurumst, quoi duae ancillae dolent,
Quibus te donavi?,

ad. q. l. Perizon. ad Sanct. Min. p. 330: „h. e. dolorem faciunt, quia eas tibi donando perdidi. Ceterum in hac quoque locutione *Doleo* manet neutrum nec admittit varios accusativos notatque simplicem actionem et ideo coniungitur cum dativo.“ Caecil. Stat. inc. fab. fr. 2, v. 241: si egebis, tibi dolebit. Terent. Eun. I, 2, 13: Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet. Eun. III, 1, 40: Dolet dictum inprudenti adulescenti et libero. Adelph. II, 4, 8: Hoc mihi dolet. III, 4, 5: id illi nunc dolet Alieno. Phorm. V, 9, 64: Et quod tuo viro oculi doleant? Adelph. IV, 5, 48: id mihi vementer dolet. Plaut. Rud. II, 6, 18: Quid *mihi* scelesto tibi erat auscultatio? Poen. V, 5, 19: Quid hanc tibi digito tactiost? Caecil. Stat. Harpazomene fr. 6: quid tibi aucupatio est Argumentum cett. Plaut. Aul. II, 2, 38: aurum huic olet. (codd. Langg. *hic*). Cas. II, 3, 59: subolet hoc iam uxori. Terent. Phorm. III, 1, 10: Numquid *subolet patri?* Caecil. Stat. Hymnis fr. 4: Mihi sex menses satis sunt vitae.

Dativus personae coniunctus cum gerundio et participio futuri passivi. Ennii annal. l. I, fr. 34, v. 46: o gnata, tibi sunt ante ferendae Aerumnae. Terent. Andr. I, I, 139: restat Chremes, Qui mi exorandus est. Andr. I, 1, 125: Prope adest, quom alieno more vivendumst mihi. Etiam cum aliis temporibus verborum passivorum coniunctus reperitur dativus personae. Sic Ennii Iphigeniae fr. 4, v. 254: Nam cui quod agat institutumst. Plaut. Aul. v. 4 et 5: et color (sic coniecit Acidalius eumque secutus est Goellerus; codd. Par. *colo*) *Patri*que *avo*que iam huius. Epid. II, 2, 44: Illis, quibus tributus maior penditur, pendi potest. III, 4, 31: Argenti quinquaginta mi illa emptast minis. v. 35: Estne empta haec mi? III, 4, 83: Me impune irrisu, depeculatu meis Esse habitum. (Vulg. Me impune irrisum esse habitum depeculatum eis. Correxit Pontanus. Lipsius: „ab eis, παθητικῶς.“) „Most. I, 3, 67: Si tibi sat accep-

tumst. Terent. Phorm. II, 1, 18: Meditata mihi sunt omnia mea incommoda.

Adiectiva. Plaut. Poen. V, 2, 100: Demarcho item ipse fuit adoptatitius. Rostius: So war auch er der angenommene Sohn Demarchs. Poen. V, 3, 8: O mi ere, salve, Hauno, insperatissume Mihi tuisque filiis. V, 4, 89: salve insperate nobis Pater. Bacch. I, 1, 28: Quia istaec lepida sunt memoratui. Truc. prol. v. 15: Sed reliqūam (sic codd. Gruteri) dat operam ne sit reliqūom Poscendo atque auferendo. Caecil. Stat. Plocium fr. 15: Tu nurum non vis odiosam tibi esse? Terent. Andr. IV, 3, 1: Nilne esse proprium quoiquam?

II. Dativus quantitatis.

62. *Dativus loci.* Ennii Thyestis fr. 14: o Fides alma *apta pinnis.* Plaut. Amph. II, 2, 43: Magis nunc [me] meum officium facere, si huic eam advorsum, arbitror. Cas. II, 6, 4 sq.: Ita ero meo ire advorsum? Most. IV, 2, 29: Callidamanti nostro advorsum venimus. Casin. II, 8, 29: quom ei advorsum veneram. Trin. III, 2, 98: qui — meo ero advorsus venerit. Most. I, 4, 1: Advorsum veniri mihi ad Philolachem Volo temperi. Poen. V, 5, 9: Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniet velim. Trabea fr. inc. fab. 1, v. 4: Alacris obviam *mihi* veniet. Terent. Phorm. I, 2, 38: Exadvorsum ei loco Tostrina erat. Andr. IV, 1, 12: proxumus sum egomet mihi. Deinde spectemus verba cum *ad*, *in*, *ob*, *sub* composita. Cato R. R. c. 10: instrata asinis III. C. 11: ornamenta asinis instrata III. C. 5: *Pecori* et *bubus* diligenter substernatur. Ennii Euhemerus fr. 4, lin. 29: custodiam *his* apponit. Ennii fr. inc. trag. 18: imprimitque *genae* genam. Hectoris lustra fr. 3: Castrisque castra inferre iam fere occupat. Plaut. Aul. I, 1, 36: propinqua partitudo quoi appetit. Curc. II, 2, 16: Namque incubare satius te fuerat *Iovi*, h. e. in Iovis templo sec. Taubm. Mil. II, 2, 57: Quoi bini custodes semper totis horis occubant. Merc. II, 3, 87: flagitium muliebre inferri domo. Pers. I, 2, 18: Ubi quadruplator quoiquam iniexit manum, nisi potius h. l. lectio codicum *quempiam* retinenda est, cf. §. 43. Poen. sc. ult. v. 12: vostro subveniatis supplici. Terent. Heaut. III, 3, 2: Vidin ego te modo manum in sinum huic meretrici inserere?

Multis in locis significatio loci metaphorica est. Sic Marcii vatis carmen alterum (541 a. u. c. = 212 a. Chr.):

His ludis faciendis praesit is praetor (Egger. p. 111). Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 90 sq. (ap. Cic. de div. I, 48, 107): Sic exspectabat populus atque ora tenebat *Rebus*, utri magni victoria sit data regni. Ora tenere rebus = cum silentio quodam oculos habere intentos rebus, quae agebantur. Dativus igitur h. l. directionem quasi in locum exprimit. Bergkius tamen in nov. annal. philol. 1861, sect. 5, p. 316 offenditur hac constructione et scribi vult *robose*. Euhemerus fr. 11, l. 60 sq.: cum *conditae urbi* Acestae hospitis nomen imposuit. Erechthei fr. 5: morti occumbant. Plaut. Amph. II, 2, 42: alium ego isti rei adlegabo. Poen. V, 4, 1: Fuit hodie operae pretium eius qui amabilitati animum adiceret (sic ΔΘpg; vulg. *adiiceret*). Pers. IV, 3, 22: *tibi* multa bona *instant* a me. Trin. V, 1, 5: Ita *gaudiis* gaudium *suppeditat*, v. Perizon. ad Sanct. Min. p. 386. Capt. III, 5, 34: te morti misero. Trin. v. 57: vitae tuae superstes. Trin. II, 2, 50: Puplicisne adfinis fuit an maritumis negotiis? Caecil. Stat. Triumphus fr. 2: Nunc meae malitiae, Astutia, te opus est subcenturiari. (Festus p. 306 M. „*succenturiare* est explendae centuriae gratia supplere, subiicere.“). Terent. Phorm. II, 4, 2: qui me et se hisce inpedivit nuptiis. Phorm. IV, 5, 14: Mulier mulieri magis convenit. Andr. IV, 1, 2: Tanta vecordia innata quoiquam ut siet. Eun. V, 8, 46: Ut *tuo amori suppeditare* possint sine sumptu tuo. Heaut. V, 1, 57: Nam si *illi* pergo *suppeditare* sumptibus. Eun. II, 3, 64: quod donum huic dono contra comparet.

63. Ultimo loco spectemus dativum, qui in comparatione magnitudinis usurpatur. Ac primum quidem huc spectant praedicata similitudinis et aequalitatis. Ennii satur. libr. inc. fr. 9: Simia quam similis turpissima bestia nobis! Ennii annal. l. II, fr. 7: Ingens curast mis *concordibus* aequiperare. Plaut. Truc. II, 4, 40: Quoi re id te adsimulare retulit?[71]) Terent. Heaut. II, 4, 2: formae ut mores consimiles forent. Deinde verba, quae diversitatem et dissimilitudinem exprimunt, in quibus metaphora a spatio petita cognosci potest. Ennii heduphagetica v. 1: *Omnibus* ad Clupeam praestat mustela marina. Iphigeniae fr. 11: Plebes in hoc *regi antistat* loco. Plaut. Amph. II, 2, 18: Virtus omnibus rebus anteit profecto. Cas. II, 3, 1:

[71]) Sic Both. Vulg.: *Quoi rei id te assimulare retulit.* Δp *cui reitem.* Θp *cui rei item.* Douza sec. Grut. ex MSS.: *Cui rei id te.*

Omnibus rebus credo ego amorem antevenire nitoribus nitidis (sic Herm. elem. p. 413). Pseud. I, 5, 3: Nemo anteveniat filio credo meo. Bacch. III, 5, 1: Rebus aliis antevortar, Bacchis, quae mandas mihi. Capt. IV, 2, 60: Pol maerores mi antevortunt gaudiis. Capt. II, 3, 100: ei rei primum praevorti volo. Pseud. I, 3, 59: Sct quoniam pietatem amori video tuo praevortere, quod est reflexive explicandum, = se praevortere, h. e. superare. Merc. II, 3, 40: mandatis rebus praevorti volo, vorzüglich betreiben. Pers. V, 2, 20: Stultitiast, quoi bene esse liceat, eum praevorti litibus. Amph. III, 2, 40: Siquid dictumst per iocum, Non aequomst id te serio praevortier, v. *serio* non est dativus, ut Dissald. volebat, sed cum Taubmanno et Lindemanno, quem vide, pro adverbio accipiendum. Cist. V, 8: praevorti hoc certumst aliis rebus omnibus. Asin. III, 3, 39: Ut vostrae fortunae *meis praecedunt*. Terent. Eun. IV, 5, 12: miror ubi ego huic antevorterim, h. e. sec. expl. Donati, praecesserim. Eun. II, 2, 1: stulto intellegens Quid inter est?

E. Genitivus.

Haec hactenus de casibus dicta sunto, quorum significationem ex forma praedicati diverso modo accepta constitui posse necesse erat, quoniam nisi cum hoc arte coniuncti esse non possunt. Transeamus ad genitivum, qui solus talis est, ut parti enunciationis, quae nihil nisi nomen continet, adiungi possit.

Haec vis genitivi, quam modo commemoravi, qua nomen in hoc casu positum nulla alia adiuvante et intercedente voce alii nomini adiungitur, id quod nullo alio casu legitimo quidem usu fieri potest, nequaquam fortuita et quae nullius sit momenti existimanda est, immo ex ea id concludi potest, quod nunc dicam. Quemadmodum enim ii tres casus, quos proxime tractavi, nunquam ad nomen ipsum pertinent, sed semper tantum ad actionem vel statum eius, ergo praedicatum quoddam, sic genitivo non tale additamentum, quod temporis mutationi subiectum sit, sed potius notio nominis ipsa alia eiusdem generis notione accuratius designatur. Hac re differt genitivus a ceteris casibus obliquis hisque tribus solus ex adverso positus est. Necesse est igitur rationem nulla alia notione intercedente indigentem inter utramque notionem intercedere et hanc rationem talem esse, cuius significatio et sententia ex casu

perspicue cognosci possit. Ex quo efficitur, nullo modo artificiosam et implicatam esse posse hanc rationem, sed simplicissimam et talem, quae ubique facile in oculos incurrat. Verum simplicitate non excluditur varietas, quae quo magis perspicue et sine ulla controversia in genitivo apparet, ita ut satis difficile sit singulas huius casus formas discernere, eo certius hac ipsâ primigenia et nativa simplicitas apparet, qua ambo nomina inter se coniunguntur. Nam sine hac simplicitate pro varietate potius orta esset confusio et obscuritas, quae nisi variis adiumentis, velut praepositionibus, tolli non potuisset. Talibus autem adiumentis lingua latina in genitivo numquam usa est nec nisi rarissime pro genitivo maioris perspicuitatis causa simile quiddam adhibet, ut alium casum coniunctum cum praepositione, et sicubi invenitur etiamnum genitivus, cuius significatio non statim cognosci possit, saepe, ut de multis aliis taceam, hoc ex eo repetendum est, quod rationem, quae per se quidem est implicata, sensim pro simplici accipere consueverant. Primigenia igitur significatio genitiva erat ratio nativa et simplicissima nulla alia notione intercedente adiuta, qua ei qui loquebatur, quae esset propria vis ac natura alterius nominis, accuratius constituere propositum erat, et ita quidem. ut non hoc vellet dicere, sibi illam talem videri tantum, sed hanc coniunctionem se censere talem esse, quae re vera in natura vel in rationibus notionis definiendae aliunde notis niteretur. Et haec quidem talis erat, ut ei, qui primus audiret nomen cum genitivo coniunctum pronunciatum, ultro perspicua appareret et necessaria, quae, ut clare perspiceretur, non indigeret transitu demum facto ab una notione ad alteram.

Talis duorum nominum compositionis causa eadem est, qua omnino vocabula inter se coniunguntur, nam sine tali additamento notio non satis perspicua fuisset et quum, quo magis definita, eo magis perspicua sit notio, neque loquamur hoc loco de subiecto et praedicato neque omnino de enunciatione, sed tantum de notione per se, quae definienda est, apparet ipsa natura huius notionis postulari, ut additamento vel definiatur vel non definiatur. Hoc alterum tum demum fieri poterat, quum is qui loquebatur notionem iam satis definitam esse idemque eum qui audiebat censere putabat. Illud autem si fiebat, ut notio ipsa postularet, ut accuratius definiretur, notio nimis late patebat, ita ut, quatenus quaeque cogi-

tatio postulabat, angustioribus finibus et quasi cancellis eam circumscribi necesse esset, quod ipso substantivo apposito fiebat. Hinc oritur primigenia significatio genitivi, ut nomen in hoc casu positum eam notionem significet, quae alteram, quatenus id necessarium est, definiat ipsumque eius vim et naturam nulla alia voce intercedente constituat. Quapropter id nomen, quod in genitivo est positum, notio superior est, alterum autem ei subiectum et, ut ita dicam, subordinatum. cf. G. Hermann. de emendanda rat. p. 140: „quotiescunque aliquod nomen genitivo casu adhibetur, semper res ita cogitatur, ut ex ea pendeat alia res tanquam aliquid accessorium, ipsa autem ex nulla re pendeat, sed sola per se constet."

Nomen proprium, si, quae propria est eius significatio, unum, qui nomine nominato ab omnibus aliis differt, significat, quantum id fieri potest, definitum est, ex quo efficitur, ut hac significatione nullo modo admittat additamentum in genitivo positum, quod ubicunque nomini proprio adiectum est, non iam accipitur pro vero nomine proprio. Quod est simplicissimum et necessario ex maxime generali significatione consequens.

Iam si quaerimus, quomodo illa generalis genitivi significatio accuratius explicetur, proficiscendum est hac in re ab ea vi, quae omnium notionum est communis. Atqui in unaquaque notione discernenda sunt id quod illa complectitur (ambitus notionis, Umfang) et id quod in ea inest (Inhalt), quae ambo, si interiorem eorum magnitudinem spectas, inversam inter se proportionem efficiunt, nam quo latius patet ambitus notionis, eo minus, quo angustior ille est, eo plus in ea inest. Quodsi, ut supra dictum est, genitivo apposito semper effici volumus, ne notio nimis late pateat, cum nomen in genitivo positum illam, quatenus ad intelligendum necessarium est, definiat, duplici id modo fieri potest, ac primum quidem ita, ut notio definienda iis ipsis finibus includatur, ad quos natura sua pertinet, hique genitivo constituantur et designentur. Ex hoc genere genitivi, ubi alteram notionem maxime propria et peculiari significatione in se includit, facillime et sponte sua nascitur significatio eius localis, inesse aliquid in aliquo loco. Alterum est, si ambitus notionis ita coercetur, ut augeatur id, quod in illa inest, quod item fit apposito genitivo. Utroque genere genitivi idem efficitur, quamquam ratio et via, qua qui loquitur quique audit cogitatione sua ad illud

perveniunt, diversa est. Illic enim primum fines constituuntur qui sint notionis, ex quo apparet demum auctum esse id quod in ea inest; in altero autem genere genitivo primum id, quod inest in notione, augetur, ex quo secundo demum loco apparet ambitum notionis coartatum et imminutum esse. Utrobique autem notio quae definienda est subiecta est alteri quae in genitivo est posita, id quod in priore genere genitivi sua sponte apparet, in altero autem, si recte intelligas quid significet illud et sibi velit, *quod in notione inest*, h. e. interior vis et natura notionis.

Genitivus est igitur is casus nominis, qui aliam notionem nominalem nulla alia voce intercedente sibi adiungit et ita quidem, ut recipiens eam intra fines suos aut significans id quod in illa notione inest, ambitum eius definiat et coerceat. Qua genitivi definitione ne is quidem usus eius, quo cum verbis coniungitur, excluditur, nam omnia verba in se continent partem nominalem, genitivus autem non propter partem vere verbalem verbo adiungitur, sed artissimo vinculo cohaeret cum nominali eius parte, ita ut genitivus cum *memor* et cum *memini* coniunctus plane idem sit, quoniam memini = memor sum, indigeo = indigens sum et sic in omnibus reliquis eius generis exemplis. In latina autem lingua pauca verba genitivum sibi habent adiunctum, et ea quidem, in quibus nominalis pars maioris momenti est et praeponderat, quae ipsa genitivum adsciscit, non autem actio vel status verbo expressus e temporis rationibus pendens, h. e. pars quae proprie est verbalis, quo fit ut fere omnia verba eius generis etiam alium casum sibi accommodatum adsciscere possint. Altera ex parte plurimorum verborum ea forma, quae maxime naturam vere verbalem exuere potest, participium dico, simulatque hoc factum est et in adiectivum est mutata statum et essentiam immutabilem exprimens, genitivum adsciscit, qui usus apud veteres scriptores inprimisque poetas admodum frequens est. Porro quod attinet ad verbum *esse*, *domus patris*, ut hoc utar exemplo, a *domus est patris* eo quod notio composita prioris locutionis in altera iudicium loquentis facta est, accurate discernitur, cum illa vox *patris* attributivo *paterna* admodum cognata sit, verba *est patris* autem praedicatum efficiant, sed ita ut etiam hic *patris* multo propius ad notionem *domus* pertineat quam dativus possessoris, qui soli verbo *esse* artissimo vinculo adnectitur,

quo fit ut in *domus est patris* subiectum finibus et limitibus sit circumscriptum et genitivus definiens primariam et potissimam notionem efficiat enunciationis, in *patri est domus* autem e contrario subiectum *domus* vim habeat praeponderantem et maioris momenti. Ex his omnibus magis magisque perspicitur, naturam genitivi in coniunctione duorum nominum nulla alia voce intercedente facta consistere et coniunctionem eius cum verbo copulativo potius ex simplici eius usu quam contra proficisci. Accedit, quod mutatio notionis compositae in enunciationem per *esse* elatam, ita ut hoc *est* transitum faciat a notione definienda ad eam, quae genitivo est expressa, saepe nec usitata sit neque omnino facile cogitari possit, quod certe fieri necesse esset, si origo genitivi e tali enunciatione repetenda esset.

Arta coniunctione amborum nominum saepe adeo unum efficitur unaque notio, quo fit ut permultae eiusmodi genitivi constructiones iis linguis, quae maiorem numerum compositorum habent quam latina, uno verbo exprimi possint. Nascuntur ex hac artissima compositione etiam locutiones, quales sunt *vetusta vini amphora* similesque. Billrothius docet nomine, quod in genitivo positum est, eam rem expressam esse, unde alia pendeat et apta sit, Haasius ad Reisigium id nomen, quod grammatica significatione dicatur regens, subiectum esse alteri in nonnullis constructionibus, et de locutionibus qualis est *dubius animi*, in quarum nonnullis genitivus ablativo permutari potest, haec dicit: „in omnibus eius generis exemplis patet coniunctionem cum genitivo multo artiorem esse, quae in notionem magnam vim habeat, genitivo enim notio adiectivi definitur et ambobus inter se coniunctis una notio efficitur quae species est alterius.“ Vox *attributivi* modo sic usurpata est, ut attributum id nomen esse diceretur, quod in genitivo est positum, modo sic, ut alterum nomen attributum diceretur genitivi. Utrumque in singulis exemplis non falsum est, sed vel propter hanc varietatem et multis aliis quoque de causis haec vox non apta est, quae pro fundamento quasi totius usus genitivi habere possit. Discrimen, quod recentiores grammatici faciunt inter rationem genitivi attributivam et obiectivam, quod fortasse necessario consequens est ex tota eorum disciplina et grammaticae descriptione, et inprimis K. F. Beckeri sententia, usum attributivum genitivi ex obiectiva huius casus significa-

tione, nec contra obiectivum eius usum ex attributiva significatione explicandum esse, cohaeret cum sententia falsa eorum, qui genitivum artiore vinculo cum notione actionis quam cum ea, quae proprie est nominalis, coniunctum esse censent. Sententiam eorum qui primigeniam significationem genitivi talem esse dicunt, quae sub sensus cadat (velut Hartungii qui dicit eam esse, ut genitivus ad quaestionem *unde* respondeat), nunc omitto.

Habemus igitur, ut supra vidimus, duas genitivi formas. Prior ea erat, qua altera notio in fines quasi nominis, quod in genitivo positum est, recipitur et sic eius ambitus coercetur. Sequitur, ut haec receptio ratione simplicissima et maxime nativa et in natura notionis ipsa nisa fieri debeat, ita ut is qui audit, statim sentiat, notionem non collocari in loco, qui naturae suae contrarius sit eique repugnet, sive ambas notiones inter se convenire et congruere. Quum autem genitivus contineat notionem superiorem, sequitur, ut notio definienda pertineat ad nomen genitivo expressum et eius sit quasi propria. Sed etiam ad arbitrium nostrum genitivum adiungere possumus nomini ita ut ad illum pertineat. Quo fit, ut aut *natura* aut *iure* quasi nomen ad genitivum pertinere dici possit. Iam ad prius genus genitivi omnes eae rationes spectant, quibus natura quasi alterum nomen ad alterum pertinet, velut ea ratio, qua pars ad totum, singuli ad omnes, id quod alicuius proprium est ad eum, cuius proprium est, referenda sunt multaque alia, quo pertinet etiam ratio propinquitatis sexus. Ad alterum genus spectant eae rationes exprimentes unum nomen ad alterum pertinere, quae, quamquam non natura sunt constitutae, sed consensu demum hominum agnitae, tamen eandem vim atque auctoritatem nactae sunt atque illae natura constitutae, ut ea ratio, qua mensura pertinet ad rem quam metimur, possessio ad possessorem, officium ad eum qui eo est obligatus et praeter multas alias etiam ratio propinquitatis animi et ingenii. Iam vero in magna similitudine, quae intercedit inter has rationes et rationes prioris seriei, minime aptum esset has duas formas tanquam principales et potissimas separatim tractare, nam possessio respondet ei quod alicuius rei proprium est, notio mensurae notioni partis et quae sunt reliqua. Quapropter aliud principium divisionis primariae investigandum est et aptissimum se offert idem discrimen, quod

iam in superioribus casibus animadvertimus, *quantitativi* et *qualitativi*, quo propius etiam accedimus ad eam descriptionem casuum, qua iam in superioribus usi sumus. Ad priorem igitur seriem principalem pertinent eae notiones, in quibus praevalet notio quantitatis, ergo rationes loci, temporis, magnitudinis, numeri et in universum comparationis, ad alteram autem omnes eae, in quibus praeponderat notio qualitatis.

Si hoc statuimus primarium principium divisionis et singula genera genitivi intra utramque classem primariam secundum discrimen, quod antea explicavimus, quod intercedit inter rationes natura datas et natura factas, distribuimus, haec oriuntur genitivi genera prioris formae principalis totius casus, dico eius genitivi, quo fines exprimuntur, quibus notio definienda includenda est.

Primum genus genitivi quantitatis est genitivus *eius quod naturà totum est*, qui vulgo *partitivus* dicitur, quo id intelligitur, quod ex notione rei divisae proficiscitur. Ad quem multae species pertinent, quas commemorare non opus est quarumque hoc est commune, ut ubique aliquid nativa ratione toti subiiciatur. Sed dubium est num locutiones qualis est *flumina lactis* (qui vulgo dicitur genitivus *materiae*) huc referendae sint. Alterum genus apparet in eo genitivo, qui cum superiore arte coniunctus est, genitivo *totius, quod mensi sumus*, ut *modius tritici*, *uncia auri* (qui a Kruegero non apte genitivus *quantitatis* appellatur, quoniam hoc nomen melius exemplis plane contrariis, velut *corona magni ponderis* conveniret). Hic obversatur ei, qui loquitur, ratio usu recepta et sancita, cum mensura proprie non ipsa sit pars rei quam mensi sumus, sed potius pars notionis magis generalis et superioris et iam magis arbitrario usu cum toto, quod metiendum est, coniungatur. Transitus ex illo genere ad hoc saepe ita sensim ac paulatim fit, ut non iniuria usum adhuc vulgatum et receptum retinere et utrumque genus nomine genitivi *totius* sive *partitivi* complecti possis.

In altera serie, qualitativa, etiam maior notionum varietas apparet. Ad prius genus, rationum quae natura datae sunt, primum ea exempla spectant, in quibus notioni exprimenti aliquid, quod alicuius proprium est, adiungitur genitivus personae vel rei, cuius est illud proprium, cui in altero genere respondet genitivus *possessoris*, in cuius usu rationes iure fa-

ctae aperte conspicuae sunt. Hic genitivus, quem posteriore loco nominavimus, vulgo is habetur, qui naturam huius classis genitivorum maxime contineat. Quibus proximus est in altero genere genitivus personae, qua gradus propinquitatis, quem notio definienda exprimit, definitur demum, cui rationi *ἀνάλογος* est in altero genere ratio propinquitatis morum animi ingeniique, ut in *amicus, familiaris*, al. Ex hoc genere genitivi profectae sunt etiam locutiones, quales sunt *aeger animi*, *animi pendere.*

De hoc toto genere notionum, in quibus ea ratio inest, qua pertinere aliquid ad aliud dicitur, addendum est, si notionis definiendae pars est verbalis actionem vel statum significans, semper per verbum, quod illi verbali parti respondet, enunciationem activam formari posse, cuius subiectum sit illud nomen, quod antea in genitivo positum erat. Quapropter hic casus his omnibus in exemplis, ut notum est, genitivus *subiectivus* appellatur.

Altera forma genitivi ea erat, qua ut supra demonstratum est, id significat, quod in notione apposita *inest.* Etiam hic, simili atque antea ratione unum genus efficiunt ea quae natura data, alterum ea, quae magis ex arbitrio et voluntate nostra posita sunt; principalis tamen divisio iterum fiat secundum praeponderantem quantitatem vel qualitatem.

Ad priorem seriem hic spectat is genitivus qui maxime huius totius formae speciem continet, genitivus *quantitatis*, qui proprie dicitur, cuius singulae species sunt genit. *mensurae, pretii*, aliae. Etiam genitivus *materiae* potius ad hanc quam ad superiorem formam videtur spectare. Ubique praevalet ea cogitatio, notionem definiendam consistere in altera, quae id exprimit, quod in illa inest, hac igitur illius magnitudinem, copiam, pretium, mensuram definiri et constitui. Qua in re hoc, quod in priore notione inest, modo cum natura notionis arte coniunctum est, modo ei tributum demum. Addendum est, in praedicatis mensurae et pretii genitivo additis semper notionem adiectivam efficere partem primariam, quod significationes notionum mensurae, ut *pondus, pretium* per se ipsae et solae non sunt idoneae ad id quod in notione inest amplificandum ipsamque notionem definiendam. Contra fit, ut saepe significationes illae pretii adiectivae solae ponantur, ut coniuncti cum verbis *aestimo, facio*, genitivi *magni, pluris* cett.

Ad alteram seriem spectant omnia ea exempla, quibus

genitivo id quod in notione inest, secundum qualitatem constituitur. Id quod natura datum in notione inest, primum et potissimum apparet in genitivo, qui propie ac peculiari ratione dicitur, *qualitatis*, in quo item ut in eo genere, quod paulo ante commemoratum est, notio adiectiva est primaria ac potissima et prorsus simili quidem de causa atque antea. Voces in genitivo positae significant hic vim ingenii et morum, potestatem, auctoritatem cett. Ad alterum denique genus, ubi id, quod in notione inest, ei tribuitur demum, quoniam ad eam non proprie et a principio pertinet, referendi sunt genitivi iuncti cum adiectivis, participiis atque verbis, quorum singularis significatio poscit, ut notio sua tali modo secundum qualitatem constituatur. His genitivis igitur id exprimitur quod in notione ratione habita morum, ingenii, voluntatis, sensus cett. inest, ut iis qui iunguntur cum *amans, memor* et *moneo, avidus, miseret* multisque aliis. Etiam eas coniunctiones, quae difficiles sunt ad explicandum quaeque proxime accedunt ad appositionem, velut *oppidum Antiochiae, vox voluptatis,*[72]) maxime probabili ratione talem genitivum eius, quod in notione inest, continere putaveris, quum singularis natura prioris notionis generalis in altera, quae genitivo est expressa, consistat et sic notio per se inanis per alteram definiatur.

Ex adverso positae priori formae genitivorum huius posterioris hoc proprium est ut si simili modo similique conditione atque illic enunciatio activa formatur, nomen in genitivo positum obiectum fiat huius enunciationis et plerumque quidem in accusativo positum, quod bene convenit ei quod in notione inesse significamus. Quare talis genitivus dicitur *obiectivus.*

I. Ea genitivi forma, qua altera notio in fines quasi nominis, quod in genitivo positum est, recipitur et sic eius ambitus coercetur.

64. a. *Genitivus quantitatis.* Cuius primum genus erat genitivus eius quod natura totum est, s. *partitivus*, qui pendere potest ex substantivis, pronominibus, adiectivis, adverbiis. In carmine Saliari ap. Varron. de L. L. l. VII, 3, 27 est: Divum Deo supplicante (supplice cante). Ap. Claudius ap. Festum p. 317 ed. O. Mueller. (Meyer. oratt. Rom. fragm. ed. II, p. 3):

---

[72]) Madvigius et Aubertus Beiträge zur lat. Gramm. I, p. 31 sqq. appellant genitivum definitivum s. epexegeticum.

Qui animi compotem esse, ne *quid fraudis stupri*que ferocia pariat. Livii Andronici Aegisthi fr, 4: nemo haec *vostrum* ruminetur mnlieri. Liv. Andr. Odyss. ap. Charis. p. 64: quid verbi. Naevii Dementes: *animae* panxillnlum in me habet (= habitat). Naev. fr. inc. com. 8: utrum scapulae plus an collus *calli* iam habeat, nescio. Ib. fr. 11: *Pessimorum* pessime. Cato R. R. c. 17: quidvis anni legere possis. Item quidvis anui matura est. Cato R. R. c. 2: roget quid operis siet factnm. ib: et *quid* factum *vini*, *frumenti aliarum*qne *rerum omnium*. C. 24: *Quicquid vini* defrntabis. C. 38: *Hoc signi* erit, nbi calx cocta erit, snmmos lapides coctos esse oportebit. C. 6: Quam earum in his locis optimam dicent esse. C. 3: *damni* nihil erit ex tempestate. C. 22: Eo sumpti opus est † † LX. Cato in l. I Originum (Gell. noct. Att. I, 16, § 4): Inde est ferme *mille passum*. cf. Bolhuis. p. 21: „Ex hoc et aliis locis docet Gellius, *mille* singulari numero poni debere.“ C. 4: frncti plus capies. C. 32: *quoad eius* facere poteris. C. 33: qnoad eius poteris. Cato in orat. pro Rhod.: Atqne hant scio an *partim eorum* fueriut, qui, v. Bolhuis. p. 86. Orat. de re Floria ap. Gell. X, 13 (v. Meyer. ed. II, p. 126): Ibi pro scorto fuit, in cnbiculum subrectitavit e convivio, cnm *partim* (v. Bolhuis. p. 139) illornm iam saepe ad eundem modnm erat. Ennii annal. l. X, fr. 5, v. 341: *Ecquid* erit *praemi?* Hectoris lustra fr. 5: Quid hoc hic *clamoris*, quid hoc hic *tumulti* est? — quid in castris *strepiti* est? Iphigeniae fr. 1: Quid *noctis* videtur in altisono Caeli clipeo? Ennii satur. l. VI, v. 30: Qnid censes domino esse *animi*? Euhemerus fr. 3, 11: si *quid liberum* virilis sexus ei natum esset. Annal. l. I, fr. 46, v. 65: Respondit Inno Saturnia *sancta dearum* (h. e. sanctissima). l. I, fr. 20: Constitit *inde loci* propter sos *dia dearum*. Annal. incertae sedis fr. 33: Optima caelicolum Saturnia magna dearum. fr. 2: maxime divum. Ennii Hecubae fr. 8: Nimium *boni* est, cui nil est [in diem] *mali*. Iphigeniae fr. 4: *plus negoti* habet. Annal. l. VI, fr. 14: Quo vobis mentes rectae quae stare solebant Antehac, dementis sese flexere viai? Annal. inc. sedis fragm. 62: Inde loci lituns sonitus effudit acutos. Satur. l. II, fr. 1: Inde loci. Iphigeniae fr. 6: nsquam gentinm. Plaut. Most. I, 3, 123: Verum illut esse maxuma adeo pars vostrorum intellegit, = vestrum. Pseud. I, 2, 77: quoius amatores olivi Dunamiu domi habent maxumam. Cas. V, 2, 33: non fuit quidquam olerum. Rud. II, 1, 12. Bacch. IV, 9, 113: Nil — consili

quicquam. Most. IV, 3, 25: Mecum ut illa hic gesserit, Dum tu hinc abes *negoti*, ubi Ritschelius addit *quidquam*. Bacch. III, 4, 5: Nam mihi divini numquam quisquam creduat. Aul. 1, 2, 39: *quid rerum* geram. Bacch. I, 2, 9: *Quid* tibi *conmercist*. Truc. II, 6, 67: set quid illuc bonist? (Δp set quit. Θs sed quid). Epid. II, 2, 26: Tum captivorum quid cett. Vidularia p. 483, v. 4: at ego dicam signi quid sit. Asin. V, 2, 32: Quid modi, pater, amplexando facies? Mil. IV, 8, 1: Quid módi flendo quaeso hodie facies? Aul. IV, 10, 72: Ibo intro, ut quid huius rei sit sciam. Amph. prol. v. 58: Teneo quid animi vostri super hac re siet. II, 2, 57: Quid animi habeam. I, 1, 18: non reputat *quid laborist*. v. 194: Quid — tibi negotist? I, 3, 4: Quid istuc est, mi vir, negoti. Poen. V, 4, 79: misera timeo, quid hoc sit negoti. V, 5, 27: Quid tibi negotist. Poen. V, 4, 68: Quid id est furti? (sic Both.; vulg.: Quid furtist id?). V, 5, 18: Quid hoc est conduplicationis? Amph. II, 1, 26: Quid hoc hominist? de quo genitivo vide Taubm. Donatus: „per genitivum iniuriose dicitur, per nominativum honorifice." Amph. II, 2, 137: Quid hoc est hominis? Aul. I, 2, 14: Ne causae quid sit, quod te quisquam quaeritet. Asin. III, 3, 58: Ecquid est salutis? Poen. III, 3, 26: siquid boni adportatis, habeo gratiam. Cas. III, 2, 26: Siquid eius esset. Truc. II, 4, 26: siquid tibi Conpendi facere possim. Bacch. II, 3, 109: hoc aetatis senex. Asin. I, 1, 56: id aetatis. Amph. I, 1, 159: (= v. 310): me hoc noctis esse, ubi vid. Lind. I, 1, 2: hoc noctis, ubi Taubm.: „δεικτικῶς est dictum, nocte tam sera atque intempesta." Truc. III, 1, 16: post id locorum matrem. Cas. I, v. 32: id locorum = id temporis. Cas. IV, 1, 14: Fore huius quod futurumst, ubi Lamb.: „*Huius* regitur a *quod*, hoc modo: *quod huius*, i. e. hoc quod huius." Truc. II, 4, 32: Quod tu hic me absente novi negoti gesseris. Poen. V, 4, 83: Nunc quod boni di dant mihi (sic Herm. elem. p. 155; vulg. mihi di dant). Mil. IV, 4, 20: Quod aput nos fallaciarum structumst. Cas. prol. v. 15: iuniorum qui sunt. Rud. III, 4, 1: Exi e fano, natum quantumst hominum sacrilegissume. Non pertinent huc Epid. II, 3, 4, ubi vulg. quidem habet *argenti tantum*, sed in Δpg est *argentum*. Poen. III, 3, 5: sed quid huc *tantum hominum* (h. e. tot homines) incedunt? Bacch. IV, 8, 18: Nihil est lucri. Amph. I, 3, 11; Satin habes, si feminarum nullast cett. Trin. II, 4, 23: drachumarum mille — redditae.

Mil. v. 1063: Plus pol mi auri millest modium. Trin. IV, 2, 114: mille nummum Philippum, cf. Lindem. ad Mil. IV, 2, 88: mille annorum. Mil. IV, 2, 25: Si harunc Baccharum es, ubi intell. una. Aul. I, 2, 34: Nam verisimile non est hominem pauperem pauxillum parvi facere quin nummum petat. Hic locus huc pertinet propterea quod cum Acidalio et Goellero *nummum* accipiendum est pro genitivo. Aliter Gronovius, qui comma posuit post *facere*, ita ut *pauxillum* sit adverbium, *nummum* autem acc. Capt. v. 193. Pseud. IV, 7, 59: vides Iam *die multum* esse (h. e. diei). Salmas.: „Haec loquutio valde antiquis familiaris: iam diei multum est, Graeci πολλὸν τῆς ἡμέρας.“ Cistell. V, 4: Gaudeo tibi mea opera *liberorum* esse amplius. Pseud. I, 5, 37: Bonus animus in mala re dimidiumst mali. Bacch. V, 2, 67: Dimidium auri. Epid. III, 1, 15: nec mihi Plus adiumenti ades quam ille qui cett. Merc. V, 4, 26: Ubi loci siet res summa puplica. Rud. IV, 4, 117: ubi loci sunt spes meae? Capt. V, 2, 5: Propemodum ubi loci fortunae tuae sint facile intellegis. Asin. I, 1, 17: Quid istuc est aut *ubi terrarum istuc* est *loci*? Merc. II, 3, 97: Ubinamst is homo gentium? Asin. II, 2, 21: Nisi Lihanum iuvenio iam, ubi ubist gentium. Pseud. I, 1, 96: Neque libellai spes sit usquam gentium? Poen. IV, 2, 3: Neque periurior neque peior alter usquamst gentium. Pseud. I, 4, 9: nusquamst gentium. Mil. II, 3, 2: Me vidisse hic proxumae viciniae, de quo loco vide, quae § 14 extr. dicta sunt. Cist. II, 1, 35: Quid ego nunc agam? Si redierit Illa ad hunc, *ibidem loci* res erit. Bacch. IV, 7, 33: Quo gentium? Rud. III, 5, 44: Non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio. Merc. V, 2, 17: Quoquo ea hinc abductast gentium. Cist. IV, 1, 17: *unde* haec *gentium*? Epid. III, 4, 47: unde haec igitur gentiumst? Asin. I, 1, 77: Face id ut paratum iam sit. LI. Unde gentium? Capt. II, 3, 25: Ut adhuc locorum feci. Men. III, 1, 1: interea loci. Cist. caterva v. 3: postidea loci. Bacch. IV, 8, 37: verbum sat est, ubi *verbum* est genitivus, vid. adnot. Taubm. Bacch. v. 1182: Satis — vostrist convivi, quod Schmiederus expl.: „satiatus iam vestro sum convivio.“ Bacch. IV, 3, 26: Sat agitas tu tuarum rerum. Asin. V, 2, 61: sat salutist. Amph. prol. v. 79: Sat hahet favitorum semper qui recte facit. Truc. II, 2, 4: satis mist tuae salutis. Fragm. Cistellariae [vulgo Clitellariae] p. 477, v. 25: Aliorumst affatim. Mil. IV, 1, 33: Tibi divitiarum adfatimst.

Men. III, 1. 12: Adfatim hominumst. Rud. IV, 4, 144: Credo edepol ego illic inesse argenti et auri largiter. Poen. III, 3, 77: Minume gentium. Aquilius Boeotia fr. 1, v. 5: Multo *omnium istorum* optumum et verissumum. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 1: di boni, Quid illud est pulchritatis! Inc. fab. fr. 4, v. 245: quid hoc *clamoris*? Inc. fab. fr. 2, v. 242: aetatis quod reliquōm est. Dardanus: Nil ei *spei* credo. Plocium fr. 9, v. 173: si nil quicquam aliud *viti* Adportes tecum. fr. 13: ubi tantum *sumpti* factum? Inc. fab. fr. 11: quantum *amantum* in Attica est. Plocium fr. 1, v. 153: Quis *vostrarum* fuit integra aetatula. Terent. Eun. II, 2, 17: Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt. Heaut. I, 1, 58: Istuc aetatis. Eun. II, 2, 6: Quid istuc, inquam, ornatist? v. Donat. ad h. l. Adelph. IV, 5, 32: Quid illi tandem creditis Fore animi misero. Andr. prol. v. 2: Id sibi negoti credidit solum dari. Eun. V, 5, 10: *Quidquid huius* factumst, culpa non factumst mea. I, 2, 122: quidquid huius feci, causa virginis feci. Ad. II, 1, 24: Tetigin tui quicquam? Heaut. I, 1, 25: Homo sum: *humani* nil a me alienum puto. Heaut. III, 3, 10: nil me istius facturum. Hec. IV, 4, 21: sed *quid mulieris* Uxorem habes, v. Donat., was für eine Art, ein Stück vom Weibe. Eun. III, 4, 8: Quid hoc hominis? Ib. V, 1, 17: Quid illuc hominis est? Andr. I, 5, 15: Aliquid monstri alunt, = aliquod monstrum. Heaut. III, 3, 40: huice *drachumarum* haec argenti *mille* dederat mutuom. Adelph. III, 3, 16: Dimidium minae. Hec. II, 1, 44: Nam vostrarum (= vestrum) nulla est, quin gnatum velit Ducere uxorem. Phorm. I, 2, 45: Modo quandam vidi virginem hic viciniae. Andr. I, 1, 43: mulier quaedam — commigravit *huc viciniae*. Hec. III, 1, 4: Ubivis gentium agere aetatem. Heaut. V, 1, 55: Immo abeat potius malo quovis gentium. Adelph. IV, 2, 1: Fratrem nusquam invenio gentium. Hec. III, 1, 13: An quisquam usquam gentiumst aeque miser? Phorm. III, 3, 18: Quoquo hinc asportabitur terrarum, certumst persequi Aut perire. Eun. I, 2, 46: Te interea loci Cognovi. Adelph. III, 2, 44: Tacitost opus. SO. Ah minume gentium: Non faciam. Eun. IV, 1, 11: Minume gentium. Idem legitur Phorm. V, 9, 44. Hec. prol. II, v. 7: in eis, quas primum — didici —, *Partim* sum *earum* exactus, partim vix steti. Phorm. II, 3, 89: satis iam verborumst. Heaut. II, 1, 13: etsi is quoque suarum rerum sat agit.

65. *Genitivus totius quod mensi sumus.* Lex Numae ap.

Festum v. *opima spolia* (Egger. p. 83): aeris CC. Leges XII tabb. VIII, 4: XXV aeris, sc. librae seu asses librales. (Funccius). Cato R. R. c. 10: Quomodo oletum *agri iugerum CCXL* instruere oportet, ubi genitivus *iugerum* pendet ex *oletum*, *agri* autem ex *iugerum*. Plaut. Truc. act. V, v. 8: Supplicium ad te hanc muam fero auri. Rud. IV, 2, 9: nec *piscium ullam unciam* hodie Pondo cepi. Stich. III, 1, 24: Cadum tibi veteris vini propino. Mil. III, 2, 11: nardini amphoram. Pers. III, 1, 66: Dabuntur dotis tibi inde sescenti logei. Amph. I, 1, 274: Eam (hirneam) ego vini, ut matre natum fuerat, eduxi meri. Truc. V, v. 11: utrem ut habeat veteris vini. Terent. Heaut. III, 3, 40: drachumarum argenti. Heaut. IV, 7, 10: haec talenta dotis adposcunt duo.

66. b. *Genitivus qualitatis.* Huius primum genus est genitivus personae vel rei, cuius aliquid *proprium* est. Weissenborn. de gerund. p. 124, adnot. 250 affert ex actis fratrum Arv.: immolavit porcilias piaculares II luci coinquendi et operis faciundi. Leges XII tabb. III, fr. 1: *Aeris confessi* rebusque iure iudicatis triginta dies iusti sunto, ubi genitivus pendet a *trig. dies*, quapropter inutile est, quod Funccius per ellipsim *nomine* addit. Leges XII tabb. X, fr. 4: funeris ergo. Cato R. R. c. 132: eius rei ergo. C. 2: *pabuli causa* quae parata sunt. C. 145: Oleam ne tangito *utendi causa*. C. 10: aheni operculum. C. 10 et 11: operculum aheni. C. 11: opercula doliorum. C. 2: postridie eius diei. Ennii epigramm. 1, v. 2: Hic vestrum panxit maxima facta patrum. Heduphagetica v. 8: cerebrum Iovis. Ennii annal. l. I, fr. 57, v. 92 (ap. Cic. de div. I; 48): in *infera noctis*. l. I, fr. 57, v. 96 sq.: ter quattor corpora sancta Avium. l. IV, fr. 6, v. 169: summa arcis. Ennii Medeae exulis fr. 1, v. 282: *navis inchoandae* exordium. Telamonis fr. 1, v. 353: Ego deum genus esse semper dixi et dicam caelitum. Thyestis fr. 2: Sed sonitus auris meas pedum pulsu increpat. Ennii annal. l. I, fr. 47, v. 66 sq.: in caerula caeli Templa. Annal. inc. sedis fragm. 51, v. 505: campi per caerula laetaque prata (ap. Macrob. Sat. VI, 3). Annal. l. XVI, fr. 19: Navorum imperium servare est induperantum. l. I, fr. 15: Lunai portum, *est operae*, cognoscite cives. Euhemerus fr. 3, lin. 12: eius rei causa. Ennii fr. inc. trag. 26: sui quaestus causa. Andromedae fr. 4: Liberum quaesundum causa. Cresphontis fr. 4: Duxit me uxorem liberorum sibi quaesendum gratia. Medeae exulis fr. 17: Tu me *amoris* magis quam *honoris* servavisti gra-

tia. Plaut. Bacch. v. 1200: Tua sum opera et propter te inprobior. BA. Ne *tis* (ut etiam *tui causa* dicitur pro *tua c.*) quam mea mavellem, de quo l. vide Ritschl. Pseud. I, 1, v. 3 et 4: Duorum labori ego hominum parsissem lubens: Mei te rogandi et tis respondendi mihi (v. Perizon. ad. Sanct. p. 177, adnot. 15 et p. 260, adnot. 16). Trin. v. 45 sq.: Quoia hic prope me vox sonat? ME. *Tui benevolentis.* Amph. V, 2, 5: Primum omnium *Alcumenae* usuram *corporis* Cepi. Capt. prol. v. 108: Usuramque *eius corpòris* cepit sibi. Most. v. 139: virtutis modum, quod Lamb. expl.: Virtutem, quae instar modi et mensurae est." Bacch. IV, 2, 19: *Illius* sum integumentum corporis. Cist. II, 1, 5: ita nubilam meutem animi habeo. Amph. II, 2, 1: Res — voluptatum, qui genitivus efficit periphrasin, vid. Taubm. ad h. l. Pseud. I, 3, 143: magis operae si sit, plus tecum loquar. Cas. V, 2, 5: est operae. Lamb.: „pro: est operae pretium. Vel dic, *est operae* sic dictum esse, *est temporis*, *est officii*, quasi dicat, dignum est opera, audire." Sic Mil. II, 2, 97: operae non est, v. Lind. Merc. V, 2, 77: Non opust, inquam, nunc intro te ire. CH. Responde mihi: Qua causa? EU. Operae non est. Mil. III, 2, 6: Non operaest Sceledro. Poen. V, 4, 1: Fuit hodie operae pretium eius qui amabilitati animum adiiceret. Capt. IV, 2, 109: Liberorum quaerundorum causa ei credo uxor datast. Stich. II, 2, 14: Ita celeri curriculo fui Propere a portu *honoris caussa tui*, ad q. l. Gron.: „est formula exprimens, quod vulgo diceremus, tua causa, ut tibi obsequerer, ut tibi indulgerem." Curc. IV, 3, 17: Quod mandasti, feci honoris gratia. Asin. III, 2, 3: virtute ulmorum freti. Menaechm. V, 2, 118 (v. Perizon. ad Sanct. Min. p. 257): Imperium tuum demutat atque edictum Apollinis, quod sec. Schmidium = imperium atque edictum tui Apollinis, sec. Gronovium = Tuum imperium, imperium Apollinis. Pers. IV, 2, 8: Ubi cum lenone me videbis conloqui, Id erit adeundi tempus. Epid. III, 4, 6: virtute belli. Amph. II, 2, 16: id modo si mercedis Datur mi, ut meus victor vir belli clueat, ad q. l. vid. Taubm. Huc puto etiam pertinere genitivum absolutum in exclamatione positum (v. Bernh. synt. Graec. p. 164 add.) Most. III, 3, 9: Di immortales, mercimoni lepidi, quem Bachius de cas. p. 48 inter genitivos cum interiectionibus coniunctos affert dicens genitivum causam exprimere sensus, qui interiectione significatus est. Terent. Andr. V, 2, 2: Meo praesidio

atque hospitis. Eun. II, 2, 3: Conveni hodie advenieus queudam mei loci hinc atque ordinis. Heaut. I, 1, 68: Animist pudentis signum et non instrenui. Phorm. I, 4, 7: Tum temporis mihi punctum ad hanc rem est, ubi *temporis* a substantivo *punctum*, non a *tum* regitur. Andr. I, 1, 131: ut — Vera *obiurgandi* causa sit. Hec. V, 1, 20: Quaere alium tibi firmiorem, dum tibi tempus consulendi est. Heaut. I, 1, 77: Hem, tot mea Solins solliciti sunt causa. Adelph. II, 4, 6: Ne id *adsentandi* magis quam quo habeam gratnm facere existumes, quem Weissenbornius synt. p. 98, adnot. 2 genitivum causae appellat. Explicat hoc Schneiderus ad Caes. p. 299, cum quo conferas etiam Weissenborn. de gerund. p. 125 et adnot. 251 et Aubertum Beiträge zur lat. Gramm. I, p. 27. Hec. I, 2, 42: Et haec communia omnium quae sunt patrum.

67. *Genitivus personae, quo gradus propinquitatis exprimitur.* Naev. Acontizomen. fr. 2: Huius — gnatus. Bachius de casibus p. 32 docet nomen proprium cum alio nomine genitivo coniungi posse, quorum illo, quod genitivo est expressum, alterum accuratius significatur, quod saepissime fit in proximis gradibus propinquitatis exprimendis, velut inter parentes et liberos, maritum et uxorem. Affert Bachius Ennii annal. l. I, fr. 74: Quirine pater veneror Horamque Quirini (Nonius p. 120, 1: „*Hora* iuventutis dea"). Per metaphoram dictum est a Plauto Merc. IV, 5, 13: Pol haud censebam istarum esse operarnm patrem, i. e. eiusmodi operas edere. Terent. Phorm. I, 1, 5: erilem filium eius duxisse audio Uxorem, i. e. filium heri eius.

68. *Genitivus possessoris.* Plaut. Curc. II, 1, 15: Estne hic Palinurus Phaedromi? sc. servus. Amph. I, 1, 255: Equidem sum Amphitruonis Sosia. v. 238: Amphitruonis ego snm servos Sosia. v. 247: non sum ego servos Amphitruonis Sosia? Terent. Andr. II, 2, 20: Forte ibi *huius* (Charini) video Byrriam, v. Klussm. ad Naev. p. 133. Adelph. IV, 2, 43: Ubi ad Dianae veneris, sc. aedem. V, 3, 18: Vetus verbum hoc quidemst, Communia esse *amicorum* inter se omnia.

69. *Genitivus propinquitatis morum, animi, ingenii.* Terent. Eun. III, 1, 18 sq.: Immo sic homost: *Perpaucorum hominum.* GN. Immo *nullorum* arbitror, Si tecum vivit. Phorm. I, 2, 78: Paternum amicum me adsimulabo virginis, h. e. amicum patris virginis. Ex hoc genere genitivi profectae sunt etiam nonnullae coniunctiones cum v. *animi.* Sic apud Plautum Trin.

II, 4, 53: Satin tu's sanus mentis aut animi tui. Cist. IV, 2, 3: animi miseram, cf. Gronov. Cist. II, 1, 8: lassum animi. Terent. Eun. II, 2, 43: Ut *falsus animist.* Hec. I, 2, 46: fecit animi ut incertus foret. Plaut. Merc. I, 2, 18: ego animi pendeo. Merc. I, 2, 54: nimis diu animi pendeo. Terent. Heaut. IV, 4, 5: pendebit animi. Plaut. Aul. I, 2, 27: Discrucior animi. Fragm. Mil. glor. ap. Ang. Mai. p. 489 (= Ritschl. v. 720): Continuo excruciarer animi, ad q. l. Lindem.: „= dubia mente vexari et perturbari. Solent Romani iis vocabulis, quae dubium, incertum, inter spem metumque fluctantem animi affectum significant, sedem affectus genitivo casu addere. Sed fines huius locutionis paulo amplius proferendi sunt. Genitivus apud Latinos, frequentius apud Graecos, omnem, remotiorem inprimis rationem, qua se habet praedicatum ad subiectum, indicat. Singularis tamen Latini sermonis conditio est, qua adiectiva quaedam statum animi et affectum significantia genitivum obiecti, h. e. rei, a qua afficimur, asciscunt. Igitur *cupidus, studiosus, curiosus, amans, certus* et *incertus, dubius, vagus* aliaque similia aut genitivum rei, de qua, aut genitivum rei, qua laboramus, requirunt. Iam etiam verba ad eandem rationem strui nihil mirum est.“ Epid. III, 3, 8: fili causa coeperam Ego med excruciare animi. Mil. IV, 2, 77 (v. 1068): quid illam miseram animi excrucias. IV, 6, 65: Ne illam animi excrucies. Rud. II, 3, 68: ne sic se excruciet animi. Epid. III, 1, 6: Absurde facis, qui angas te animi (bacch. trim.). Terent. Adelph. IV, 4, 1: Discrucior animi. Phorm. I, 4, 10: tum Antipho me *excruciat animi.*

II. Ea genitivi forma, qua exprimitur id, quod in notione apposita inest.

70. a. *Genitivus quantitatis.* Cuius primum genus est genitivus *mensurae.* Madvigius Bemerkungen p. 82, adnot. *) affert monum. Scipion. inscr. N. 557 ap. Orellium: annorum gnatus XVI. Cato R. R. c. 5: triennii fructum amittes. C. 18: trabes pedum XXII. longae. C. 10: quomodo oletum agri iugerum CCXL. instruere oportet, ubi gen. *iugerum* pendet ab *oletum,* gen. *agri* autem a *iugerum.* C. 11: Quomodo vineam iugerum C. instruere oportet. C. 10: Summa hominum XIII, pro quo c. 11 positum est: *summa homines.* C. 11: dolia — culleum (Gen.) DCCC. Plaut. fragm. Colax p. 479: Batiolam auream *octo pondo* habebat. Poen. V, 4, 93: Multorum annorum miserias. Truc. II, 3, 13: Quae passuum tibi mille peperit mora moram. Sic

Both. Vulg.: Quae tibi mille passuum peperit morae mora. Acidal.: „Oratio concisa et sic explenda: Quae mora tantum morae tibi peperit, quantum est mille passuum. Posset et legi *moram* vel *moras.*“ Boxhorn.: „Puto scripsisse Plautum: Quae tibi mille passuum peperit, more, moram. *more,* i. e. stulte. Ita saepe alibi ludit comicus.“ Terent. Heaut. V, 1, 36: Decem dierum vix mihist familia. Phorm. II, 3, 46: Si talentum rem reliquisset decem.

71. *Genitivus pretii.* Naevius Agitatoria fr. 3 (Charis. II, p. 188 P. [125 L,], v. *pluris*): ego semper pluris feci Potioremque habui libertatem multo quam pecuniam. Cato orat. de decem hominibus (ap. Fest. *multifacere* dicitur sicut magni facere et parvi facere) ap. Meyer. p. 42: Neque fidem neque iusiurandum neque pudicitiam *multifacit.* Cato in Q. Thermum de X. hominibus (Festus *Obstinato* p. 193: Rumorem, famam *flocci fecit.* Or. de multa contra L. Furium ap. Charis. p. 128: O *quanti* ille agros emit, qua aquam duceret. Ennii annal. l. I, fr. 13:

terraque corpus
Quae dedit ipsa capit neque *dispendi facit* hilum.

Ennii fragm. inc. com. 1: Illic nugator nili, non naucist homo. Plaut. Cas. II, 5, 24: Tu istos minutos cave deos flocci feceris. Truc. II, 7, 46: non ego te flocci facio. IV, 2, 56: quae te non flocci facit. Rud. prol. v. 47: flocci non fecit fidem. Rud. v. 728: flocci non facio. Plaut. fragm. p. 485, v. 14: floccid aestumo. v. 27: Flocci pendo quid rerum geras. Most. I, 1, 73: Satin' abiit neque quod dixi flocci existumat? Most. V, 1, 1: homo — nauci non erit. Bacch. V, 1, 16: Perii, hoc servom meum non nauci facere esse aussum. Truc. II, 7, 50: hominem non nauci? Plaut. Parasitus piger p. 482, v. 3: postremo ambo sumus non *nauci.* Most. V, 1, 1: *nauci* non erit. Aul. I. 2, 34: Nam verisimile non est hominem pauxillum parvi facere quin nummum petat, de quo loco vide supra §. 64. Plaut. fragm. p. 485, v. 21: Sacrum an profanum habeas, parvi penditur. Pseud. III, 2, 20: me nemo potest *Minoris* quisquam nummo ut surgam subigere. Epid. III, 4, 85: me minoris facio. Truc. II, 7, 40: novi *hominem nihili.* III, 2 27: Heu edepol hominem nihili. Bacch. V, 2, 38: Nihili sum. ib.: qui nihili sis. v. 43: tu nihili. v. 69: homo nihili. Bacch. v. 1207 *nihili.* Pseud. I, 3, 10: sine sim nihili. Pseud. IV, 7, 1 sq.: Malus et nequamst qui homo nihili eri sui servos facit inperium. Nihilist autem, suum qui officium facerest inmemor.

cett. Pseud. IV, 6, 24: qui nihili faciat. Capt. III, 4, 83: Nihili facio. Bacch. IV, 8, 63: homo nihili = nullius pretii. As. II, 4, 66 et Cas. II, 3, 29 *nihili* absolute positum est in allocutione, sc. homo. Truc. II, 3, 12: nihilique homo. Poen. III, 1, 17: nos te nihili pendimus. Poen. V, 5, 21: iampridem ego me sensi nihili pendier. Bacch. I, 1, 56: nihili facio. v. 58: Sumne autem nihili qui nequeam ingenio moderari meo? v. Lamb. Pers. II, 2, 42: Nihili facio scire. Asin. V, 2, 9 *nihili*. Mil. II, 2, 13: nihili facio quid illis faciat ceteris. Merc. I, 1, 7: Non tanti facere, ad q. l. Taubm.: „*δεικτικῶς* gestu exprimendum. Ita sola verba non possunt mentem huius versus exprimere, nisi adiuventur gestu." Pseud. IV, 7, 88: chlamudem hanc conmemores *quanti conductast*. Capt. I, 2, 42: quanti fuerit. Epid. II, 2, 110: Quanti emi potis? Epid. I, 1, 49: *Quanti* eam emit? Truc. II, 4, 44: quanti sese penderem. Poen. IV, 2, 75: quanti? SYN. duodeviginti minis. Pseud. IV, 6, 23: quanti refert. Pseud. I, 1, 100: Hoc non *pluris* refert quam si imbrem in cribrum geras. Rud. IV, 3, 27: Nihilo pol pluris tua hoc quam quanti illut refert mea. Poen. I, 2, 168: Non ego homo trioboli sum, nisi —. II, v. 17: non homo trioboli. Capt. III, 1, 17: Neque ridiculos iam *terunci* faciunt = flocci faciunt. Truc. II, 6, 8: *pluris est* oculatus testis unus quam auriti decem. Truc. IV, 2, 52: Nec mi adeost tantillum pensi iam, quos capiam calceos, i. e. neque iam curo. Sic scribere verisimillimum puto. Grut. e. codd. Pall. coniecerat *Nec mihi adest tantillum*, *ΔΘ*pg *Nec mihi adest ad illum pensi*. Goellerus cum Casaub.: *Neque adeost tantillum p. i.* cett. *Tantillum* est acc. graecus, pro adverbio positus. Asin. II, 4, 54: non magni pendo, ne duit. Mil. III, 1, 188 (v. 784): Aequi istuc faciam, quod dicitur ut *parvi facio*. Rud. II, 3, 50: Ut multi fecit, ad q. l. Taubm.: „Multi facere hic idem quod *magni facere*, eique opponitur *minoris facere*. dicitque, ex levi cura, quam ei erus impenderit, fidem facile facere, amicam in exiguo apud eum fuisse pretio. Possent verba illa compelli in unum, sed fortasse non magis quam *lucrificare*, *sumptifacere*, *compendifacere*." Pers. IV, 4, 73: Nomen atque omen quantivis iamst preti. Iuventius fr. inc. fab. 2: pallium Non *facio flocci* ut splendeat. Terent. Eun. II, 3, 12: qui illum *flocci fecerim*. Eun. III, 1, 21: ego non flocci pendere. Heaut. IV, 5, 39: equidem istuc, Chremes, Aequi bonique facio, h. e. contentus sum

iis quae facis. Phorm. IV, 3, 32: Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris. Adelph. II, 1, 9: Tu quod te posterius purges, huius non faciam. Hec. III, 5, 63: parvi pendunt. Heaut. IV, 3, 37: Tu fors quid me fiat parvi pendis, dum illi consulas. Andr. III, 2, 46: Sed parvi pendo. Phorm. IV, 3, 41: parvi re tulit Non suscepisse; inventast quae dotem petat. Phorm. IV, 5, 11: tua, malum, id re fert? CH. *magni*, Demipho. Heaut. III, 1, 58: illud permagni re ferre arbitror. Adelph. V, 4, 25: Ego quoque a meis me amari et *magni pendi* postulo. Andr. III, 3, 42: Merito te semper maxumi feci, Chremes. Eun. I, 1, 29: Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas Minumo: si nequeas paululo, at *quanti* queas. Eun. V, 5, 14: Emit? perii hercle. Quanti? PAR. viginti minis. Heaut. I, 1, 103: quanti penderes. Andr. V, 2, 15: Quom faciem videas, videtur esse quantivis preti. Eun. I, 2, 14: Aut ego istuc abs te factum nili penderem. Adelph. III, 4, 6: pater is nili pendit. Adelph. II, 1, 13: Ceterum hoc nili facis?

72. *Genitivus materiae.* Plaut. Pseud. I, 2, 55: Quibus cunctis montes maxumi frumenti sunt [structi] domi. Terent. Phorm. I, 2, 18: is senem per epistulas Pellexit, modo non *montis auri* pollicens.

73. b. *Genitivus qualitatis.* Cato orat. de mor. Claud. Ner. (ap. Priscian. I, p. 244 *isti* pro *istius*): pecunia mea rei publicae profui quam isti modi uti tu es (*profui* sc. *magis*). Or. de vestitu et vehiculis ap. Prisc. T. I, p. 243: Nam periniurium siet, cum mihi ob eos mores quos prius habui honor detur, ubi datus est, tum uti eos mutem atque *alii modi* sim. Oratio, si se Caelius trib. plebis appellavisset ap. Prisc. T. I, p. 244: Ecquis illi modi esse vult? Cato R. R. c. 1: *Instrumenti* ne *magni* siet. Ibid.: Videto quam minimi instrumenti sumptuosusque ager ne siet. Ennii annal. XVIII, fr. 2, v. 437: Nec *respirandi* fuit copia. Telephi fr. 8: dum est potestas *consili*. Euhemerus fr. 3, 11: si quid *liberum virilis sexus* ei natum esset. Plaut. Truc. IV, 4, 30: Facultas operae mi ubi erit. Trin. III, 3, 17: huic *ducendi* interea abscesserit Lubido. Capt. IV, 2, 72: Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia. Truc. II, 4, 19: Quom tui videndi copiast. Capt. V, 4, 11: Quia mi item ut parentes lucis das tuendi copiam. Pseud. IV, 7, 99: Quem ego *hominem nulli coloris* novi = qui homo mihi plane est ita ignotus, ut id, quod nullo colore praeditum est. Capt. III, 1, 11: Lacones

imi supselli viros, ad q. l. Turneb.: „— sunt, qui sedent in ima parte subsellii, non prima.“ Stich. III, 2, 33: Scis tu med esse [unum] imi supselli virum. Poen. III, 3, 57: Trecentos nummos Philippos portat praesidi, ad q. l. I. Gul.: *„Praesidium* eleganter pro commeatu sive viatico positum, quod fami arcendae est. *Portare* igitur *nummos praesidii* est in commeatum et sumptum secum ferre.“ Aul. II, 4, 46: trium literarum homo, i. e. fur. Truc. III, 2, 22: AR facio lucri. Poen. III, 5, 26: Me esse hos trecentos Philippos *facturum lucri*. Pseud. IV, 7, 42: operam face conpendi quaerere. Bacch. II, 2, 6 (Taubm. ad Rud. II, 3, 50): Conpendi verba multa iam faciam tibi. As. II, 2, 41: Verbivelitationem fieri conpendi volo = nou usurpari, volo nos desinere verbis velitari. Pers. IV, 3, 2: Nam ego hodie conpendi feci binos panes in dies. Terent. Andr. III, 5, 2: quandoquidem tam iners, tam nulli consili sum, v. ad h. l. Ruhnk., weil ich von so gar keiner Klugheit, weil ich so sehr dumm bin, proprie: weil ich ein Mensch von so gar keiner, i. e. so weniger Klugheit bin. Heaut. I, 1, 11: Agrum his regionibus Meliorem neque preti maioris nemo habet, qui non est genitivus pretii. Rudd. II, p. 183: „perinde est ac si dicas, Ager summae fertilitatis, homo magni ingenii.“ Hec. V, 3, 1: ne meam erus esse operam deputet parvi preti. Adelph. V, 6, 3: hominem maxumi Preti. Heaut. prol. v. 29: Novarum [comoediarum] qui spectandi faciunt copiam. Phorm. I, 3, 24: Ut neque mihi eius sit mittendi nec retinendi copia. Rudd. II, p. 246: „Nonnumquam et cum pronomine singulari feminini gerundia iunguntur. Hic amicam Phanium proxime respicit.“ Phorm. V, 6, 40: Ait uterque tibi potestatem eius adhibendae dari.

Liv. Andron. Odyss. l. IV, 213 ap. Prisc. IV, 679: atque *escas* habemus mentionem. Naev. inc. com. fr. 9: cum *argenti* adest oratio? Plaut. Amph. V, 2, 5: Primum omnium Alcumenae *usuram corporis* Cepi. Amph. prol. v. 108: *Usuram*que eius *corporis* cepit sibi. Poen. V, 4, 15: quem penes *spes vitae* sunt hominum omnium. Pers. V, 2, 8: Quia fidem ei non habui argenti, eo mihi eas machinas molitust. Epid. II, 2, 97: consultatio Nuptiarum. Asin. III, 1, 31: Haec dies summast aput me inopiae excussatio. Cas. V, 2, 13: inlecebram stupri. Caecil. Stat. Plocium fr. 16: *pauperii* tutelam geram. Terent. Andr. I 1, 17: **Quasi exprobratiost inmemori benefici. Andr. I, 5, 26: Amor, misericordia huius, nuptiarum sollicitatio, Tum patris pu-**

dor, v. Ruhnk. Hec. II, 1, 22: Iam pridem equidem audivi cepisse odium tui Philumenam. Phorm. V, 4, 7: Ni mi esset spes ostenta Huiusce habendae, sc. Phanii amicae suae.

Adiectiva cum gen. coniuncta. Ap. Claudius ap. Festum p. 317 ed. O. Mueller. (Meyer. oratt. Rom. fr. ed. II, p. 3): Qui *animi compotem* esse, ne quid fraudis stuprique ferocia pariat. Naevii Danae fr. 4: probri Compotem. Ennii Eumenidum fr. 5, v. 188: compotesque consili. Plaut. Truc. IV, 3, 61: culpae conpotem = affinem sec. Lamb. Terent. Adelph. III, 2, 12: Compos animi. Plaut. Bacch. IV, 3, 3: inposque animi — vivo. Cas. III, 5, 7: inpos animi. Naevii Lycurgi fr. 10: Ignotae *iteris* sumus. Ennii annal. l. XVI, fr. 7: *belli*que peritus. Caecil. Stat. inc. fab. fr. 15, v. 260: Aut stultum aut *rerum* esse *inperitum* existumem. Terent. Eun. I, 2, 56: Inprudens harum rerum ignarusque omnium. Naev. Gymnasticus fr. 8: Sol haut *parasitorum aliorum* simil est. Plaut. Menaechm. V, 9, 30: Neque aqua aquae neque lacte (pro *lac*) lactis, mihi crede, usquam simiIiust, Quam hic tuist tuque huius autem. Mil. II, 6, 39: Ita istast huius similis nostrai tua. Amph. I, 1, 128: Deos esse tui similis putas? Mil. II, 5, 38: An ista non sit Philocomasium atque alia similis eius siet? Capt. I, 2, 7: Liber captivos avis ferae consimilis est. Terent. Heaut. II, 4, 13: Quoius mos maxumest consimilis vostrum, ubi falso *moribus* intelligit Donatus. Plaut. Rud. prol. v. 49: Erat ei hospes par sui. Naevii belli Punici lib. I, fr. 17 ap. Macrob. VI, 5: silvicolae homines *Belli*que inertes. Terent. Adelph. IV, 5, 61: Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo. Cato R. R. praef.: Mercatorem autem strenuum *studiosum*que *rei quaerendae* existimo. Ennii annal. l. VII, fr. 1, v. 224: Nec *dicti studiosus* erat. Plaut. Pseud. I, 2, 50: vini modo cupidae. Terent. Hec. III, 3, 12: Ego eius videndi cupidus recta consequor. Hec. I, 2, 16. 17: Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite Vosque hic videndi. Ennii annal. l. X, fr. 5, v. 342: plenus fidei. Plaut. Pseud. I, 3, 146: negoti nunc sum plenus. Aul. IV, 2, 15: Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam. Poen. V, 5, 35: tum autem plenior Alli ulpicique. Caecil. Stat. Androgynos fr. 1: Sepulchrum plenum *taeniarum*. Terent. Eun. II, 3, 27: Corpus solidum et suci plenum. Eun I, 2, 25: *Plenus rimarum* sum, hac atque illac perfluo. Plaut. Aul. IV, 2, 4: Aulam onustam auri, item v. 10. Amph. I, 1, 16: Dominus dives operis [te] et expers

laboris cett. Argum. Pseud. II, v. 2: nummorum indigus. Bacch. I, 2, 46: vacivom virium. Terent. Heaut. I, 1, 38: Sine me, vacivom tempus nequod dem mihi Laboris. Amph. prol. v. 105: Quam liber harum rerum [et] multarum siet, = quam libere moechetur. Bacch. IV, 8, 8: Nive exheredem fecero vitae suae. Stich. IV, 1, 21: Omnium me exilem atque inanem fecit aegritudinum. Ennii Eumenidum fr. 5, v. 187: Summarum rerum incerti. Plaut. Rud. I, 3, 37: *incerta* [sum] *consili*. Servius in Aen. IX, 255: „Ennius *deos aevi integros* dicit, quibus multum aevi super est.“ Plaut. Truc. I, 2, 30: manufestam (passive accipiendum) mendaci, mala, te teneo. Asin, V, 2, 5: si huius rei me mendacem esse inveneris. Capt. II, 2, 14: Quarum rerum te falsilocum mihi esse nolo. Most. IV, 1, 19: Peculi sui prodigi. Rud. IV, 7, 21: Ne conscii sint ipsi malefici suis. Terent. Heaut. II, 1, 3: Neque illarum adfines esse rerum quas fert adulescentia.

Participia. Ennii annal. incertae sedis fragm. 122: virtutis egentem. Andromacha Aechmalotis fr. 10: Ex opibus summis *opis* egens, Hector tuae. Plaut. Rud. III, 2, 28: tui indigentes auxili. Cist. I, 1, 31: Suarum nos opum volunt esse indigentis. (sic Both. Vulg. ’αμέτρως opum nos), = volunt nos ex ipsis pendere, ipsas respicere, sine illarum gratia vivere non posse. Ennii annal. l. I, fr. 57: Curantes magna cum cura tum *cupientes Regni* (Cic. de div. I, 48). Plaut. Mil. IV, 2, 58: Nam hunc anulum [ego] ab *tui cupienti* huic detuli. Amph. prol. v. 132: quoius cupiens maxumest. Terent. Hec. I, 2, 67: cupiens tui. Plaut. Asin. V, 2, 7: amantem uxoris maxume. Cas. prol. v. 63: Sciens eius = eius rei conscia ac gnara. Truc. II, 1, 13: Piaculumst misereri nos *hominum rei* male *gerentum*. (Inutilis est mutatio Bothii in rem m. ger.). Terent. Phorm. IV, 3, 18: fugitans litium. Plaut. Aul. V, 1, 16: scelerum cumulatissume. Caecil. Stat. Harpazomene fr. 5: qui homo *ineptitudinis* cumulatus, cultum oblitu’s? —

Verba cum genitivo coniuncta. Naev. bell. Pun. l. I, fr. 4 ap. Priscian. VI, p. 679 P.: Ei *venit in mentem* hominum *fortunas*. Terent. Phorm. I, 3, 2: ubi veniat in mentem eius adventi. Plaut. Trin. IV, 3, 20: conmeminit domi. Terent. Heaut. V, 4, 3: Eius ut memineris atque inopis nunc te miserescat mei. Eun. IV, 7, 45: domi focique fac vicissim ut memineris. Eun. IV, 7, 31: Faciam ut huius loci dieique meique semper memineris.

Plaut. Rud. III, 4, 38: mearum me apsens miseriarum conmones. Terent. Eun. II, 3, 14: Prorsum oblitus sum mei. Cato R. R. c. 88: Amphoram defracto collo puram *impleto aquae purae.* Plaut. Aul. III, 6, 15: qui mihi omnis angulos Furum implevisti. Menaechm. V, 5, 3: parasitus, qui me conplevit flagiti et formidinis. Amph. IV, 1, 8: Quis fuerit, quem propter corpus suum stupri conpleverit. Amph. I, 2, 9: Erroris ambo ego illos et dementiae Conplebo. Cist. I, 3, 17: Paternum servom sui participat consili. Stich. I, 1, 17: haec res *vitae* me, soror, *saturant.* Terent. Heaut. IV, 8, 28: Ne tu propediem, Ut istam rem video, istius obsaturabere. Plaut. Mil. IV, 2, 43: Quia *tis egeat* (= tui). Asin. III, 3, 1: quia *tui* amans *abeuntis* egeo. Cist. I, 1, 33: volunt — Suique omnium rerum nos indigere, ubi uterque genitivus per se pendet ab *indigere.* Terent. Andr. V, 3, 19: quasi tu huius indigeas patris. Heaut. II, 4, 20: praeter quam tui carendum quod erat, v. Ruhnk. dict. p. 157 ed. Schopen. Cato oratio de falsis pugnis contra Thermum ap. Gell. X, 3: boni consulitis. Plaut. Truc. II, 4, 75: Quidquid autem erit, boni consulas. Cato R. R. praef.: Maiores enim nostri hoc sic habuerunt et ita in legibus posiverunt, furem *dupli condemnari,* foeneratorem *quadrupli.*. Plaut. fragm. Amphitr. p. 486, v. 11: verum qui insimulat probri? Amph. III, 2, 6: Non edepol faciam neque me perpetiar probri Falso insimulatam. Amph. I, 2, 15: Atque insimulabit eam probri. Terent. Phorm. II, 3, 12: Si erum insimulabis malitiae, male audies. Plaut. fragm. Cist. Ang. Mai. p. 487: Quid si adeam atque appellem mali damnique? Truc. IV, 2, 49: Post id ego manum te iniiciam quadrupli, venefica. Pseud. II, 4, 56: Ecquid argutust? CH. Malorum facinorum saepissume. Amph. III, 2, 1. 2: ita me probri, Stupri, dedecoris a viro argutam meo. III, 2, 17: Et eccum video, [modo] me miseram qui arguit stupri, dedecoris. Bacch. v. 696: quem *mendaci* praendit manufestum modo? Gronov.: „pro: in mendacio." Sic infra IV, 9, 26: Doli ego depraensus sum. Asin. I, 2, 6: capitis te perdam ego et filiam. Mil. II, 4, 18: quem pol ego capitis perdam?, efformatum ad analogiam istorum: *capitis damnare, capitis accusare.* Bacch. III, 3, 86: egone [ut] illam mulieren Capitis non perdam? Truc. I, 2, 58: Quia qui alterum incusat probri, ipsum se (sic Goell.; vulg. eum ipsum se) intueri oportet. Poen. III, 4, 27: Homo furti sese adstringet. Terent. Eun. IV, 7, 39: Hic furti se adligat. Ennii Achilles

fr. 5 (Festus p. 360 M.): meae tam potis Pacis potiri. Plaut. Amph. I, 1, 32: ut salvi poteremur domi. Rud. v. 1337: Eodem [illo] die ubi *viduli sies potitus*. Amph. I, 1, 23: Qui hodie fuerim liber, Eum nunc potivit pater servitutis. *Potire* = aliquem rei compotem reddere, participem facere, v. Taubm. Capt. I, 4, 24: Nam postquam meus est rex potitus hostium, h. e. in hostium potestatem venit, praeda factus est hostium, = ab hostibus captus est, quasi possessio facta hostium. Vid. ad hunc locum Scaliger. cf. Capt. I, 2, 41: postquam gnatus tuus potitust hostium. Capt. III, 5, 104: Maior potitus hostiumst. Epid IV, 1, 5: hostiumst potita, vid. intpp. Idem legitur v. 35. Ennii Alexandri fr. 8, v. 82: *tui* me miseret, *mei* piget. Erechthei fr. 4: quos non miseret *neminis*. Hecubae fr. 5: miserete *anuis*. Plaut. Trin. II, 4, 30: Miseret te aliorum, tui nec miseret nec pudet. v. 29: Nam nunc eum vidi miserum et me eius miseritumst. Stich. II, 2, 5: Nam me quidem miserebat harum. Plaut. fragm. Dinias Nicodemus Cacistus p. 497 Mai. v. 3: quia me miserebat tui. Bacch. IV, 9, 121: Miseret me illius. Cist. IV, 2, 103: me huius miseret. Pseud. I, 3, 144: me tui misereri postulas. Terent. Hec. I, 1, 7: ne quoiusquam misereat. Heaut. III, 1, 54 sq.: ut me tuarum miseritumst, Menedeme, fortunarum. Heaut. V, 4, 3: *Inopis* nunc te miserescat *mei*. Hec. I, 2, 54: ut ipsam Bacchidem, Si adesset, credo ibi *eius commiseresceret*. Plaut. Most. I, 4, 4: Ita me ibi male convivi sermonisque taesumst. Caecil. Stat. Plocium fr. 2, v. 159: Taedet *mentionis*. Terent. Adelph. I, 2, 70 sq.: credo iam omnium Taedebat, sc. eum. Plaut. Truc. II, 2, 25: ut nacta's hominem, quem pudeat probri? Bacch. IV, 9, 93: quoius me nunc facti pudet. Trin. IV, 2, 67: Deum me hercle atque hominum pudet, ad q. l. Lind.: „Non res tantum et facta, quibus pudor in nobis excitatur, verbo pudere in genitivo apponuntur eorumque nos pudere dicimus, sed etiam personae quarum reverentia pudorem nobis iniicit.“ Duobus deinde Terentii locis allatis pergit: „Utrobique *pudere alicuius* est: sich vor einem schämen. Igitur omnia quae pudore afficiunt, sive illa in rebus turpibus censeantur, sive personae sint reverentia dignae, ad verbum *pudere* genitivo struuntur.“ Asin. V, 2, 83: Nilne te pudet? DE. Pol si aliut nil sit, *tui* me, uxor, pudet. Bacch. III, 1, 12: Neque mei neque tui ted intus puditumst factis quae facis. Terent. Heaut. II, 3, 19: Quoius nunc pudet me et miseret, vor dem ich mich

jetzt schäme. Adelph. IV, 5, 49: Et me tui pudet, vor dir, cf. Michelsenus p. 143, adnot. 155. Phorm. II, 3, 45: non pudet *Vanitatis?* Heaut. III, 3, 15: Ipsius facti pudet. Plaut. Truc. II, 4, 77: quoius me non paeniteat. Terent. Eun. V, 6, 12: An paenitebat flagiti, vide Donatum, qui explicat: „parum videbatur", cf. Lindem. ad Plaut. Trin. II, 2, 44. Phorm. I, 3. 20: nostri nosmet paenitet. Plaut. Mil. IV, 1, 17: qui ingenuis satis responsare nequeas, quae cupiunt tui? Trin. IV, 1, 22: quamquam domi cupio, opperiar. Aul. II, 2, 67: Abiit neque me certiorem fecit, fastidit mei. Stich. II, 2, 10: Mein fastidis, propudiose? v. Scioppius. Rud. I, 4, 27: ut me *omnium* iam *laborum* levas. Epid. I, 2, 35: Desipiebam mentis. II, 2, 55: Nec satis exaudibam nec sermonis fallebar tamen, Quae loquerentur. Asin. II, 4, 53: qui [huic] omnium rerum ipsus semper credit, = quod ad res omnes attinet. Truc. II, 2, 52: nunquam edepol mihi Quisquam homo mortalis posthac *duarum rerum creduit.* Amph. II, 2, 40: Numquam edepol tu mihi divini creduis post hunc diem, ad q. l. Taubm. affert Bacch. III, 4, 5: Non mihi divini numquam quisquam creduat. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 201: studeat *tui.* Terent. Phorm. V, 8, 78: Neque huius sis veritus feminae primariae. Ad analogiam verborum etiam *clam* adverbium cum genitivo est coniunctum Plaut. Merc. I, 1, 43: Res exulatum at illam clam abibat patris.

Genitivus epexegeticus s. definitivus. Plaut. Truc. II, 7, 60: Scelus viri, minitare? Similiter dictum est Pseud. III, 2, 103: coqui sublingio, v. Salmas. Asin. II, 4, 67: Flagitium hominis. Poen. V, 5, 31: hallex viri. Menaechm. III, 2, 24: Flagitium tu hominis, subdole ac minumi preti. Caecil. Stat. fr. inc. 12 (8 Both.): *Nomen virginis* Nisi mirum est, deintegrabit = virginitatem, *ὄνομα κόρης.* Terent. Eun. IV, 4, 29: Monstrum hominis. cf. cap. I, §. 4.

II. Appendix doctrinae substantivorum.

Appendicis loco doctrinae substantivorum duo supplementa constructionum eorum tractanda sunt, quorum ellipses et pleonasmi ad notionem, praepositiones ad casus eorum pertinent.

Cap. IV.

Ellipses et pleonasmi substantivorum.

1. *Ellipses* nonnunquam inveniuntur in genitivis possessoris, si possessa res omittitur. Sic Terent. Adelph. IV, 2, 43:

ad Dianae, h. e. aedem. Non rara est ellipsis in veteribus comoediis v. *servus*. Sic Plaut. Curc. II, 1, 15: Estne hic Palinurus *Phaedromi?* sc. servus. Amph. I, 1, 255. Terent. Andr. II, 2, 20: forte ibi *huius* video Byrriam, h. e. huius servum. Heaut. III, 1, 64: Syrus cum illo vostro consusurrant, sc. servo. Frequentes et notae sunt ellipses *via* (sic *recta* c. 3, §. 13) s. *ratio*, unde adverbiales illae locutiones natae sunt, *qua*, *hac*, *illa*, *illac*, *istac*, similes, *pars* (sic Plaut. Stich. II, 2, 62 *decumam*), *manus* (Enn. trag. 380 *hac dextra occides*, Plaut. Capt. II, 3, 82: Haec per dexteram tuam te dextera retinens manu). Addimus *tempus* Plaut. Most. I, 3, 3: Eventus rebus omnibust, velut *horno* messis magnast, ad q. l. Taubm.: „*Hornum* est, quod aetatem unius anni nondum excedit. Plautus igitur eleganti sermone *hornum* hic annonam sive annuum proventum frugesque vocat. Nam magna messis annonae felicissimus proventus est. Et *Horno* quidem Lamb. accipit, ut sit dandi casus, at Cam. adverbialiter, ut sit *hoc anno*. Dicat igitur Scapha interprete L. Quemadmodum messis magna frugibus vel annonae huius anni respondit, ita eventus rebus nostris omnibus fuit secundus. Significat se ex animi sententia lavisse.“ Camerarii sententia simplicior et vera est. *Vinum* Plaut. Mil. III, 2, 11: Deprompsit nardini amphoram cellarius, ad q. l. Salmasius: „*Nardinum* absolute, pro nardino vino sive nardo condito, ut *murrhinum* pro murrha condito.“ Sollemnis est omissio v. *asses* s. *librae* post numeralia cardinalia. Sic leges XII tabb. VIII, 4: *XXV aeris*, sc. librae seu asses librales sec. Funccium. Cato or. pro Rhod. ap. Prisc. T. I, p. 105, 7: mille minus dimidium familiae multa esto, ad q. l. Meyerus: „Sic codd. probante Huschkio, qui expl.: *mille* (sc. *sestertii nummi* aut, si hoc malis, *librae aeris*), dummodo minus sit quam dimidium bonorum eius.“ In vulgus nota est omissio *homines*, velut si dicimus *aiunt*, *dicunt*. Plaut. Most. I, 2, 20: *Laudant* fabrum atque aedis *probant*. Magis memorabilis est omissio personae certae vel personarum certarum, quae sunt subiecta actionis cuiusdâm, ex toto verborum contextu intelligendae. Maxime hic usus frequens est in legibus XII tabularum. Sic I, fr. 1: Si in ius vocat, ad q. l. Funccius: „Elliptica locutione, quae personam subaudit utramque, vocantem atque ream, ita, *si quis in ius vocat alterum*.“ Eodem modo ib.: *ni it* (reus). Non magis subiectum expressum est fr. 7: quom perorant, item fr. 6, v. Dirksen.

p. 170. Fr. 6 in v. *orato* magistratus significatus est, v. Dirksen. p. 173. Etiam tab. V, fr. 5 subiectum omissum est, cf. Dirksen. p. 331 sq., item tab. VIII, fr. 2, v. Dirksen., item fr. 4 et fr. 12. Simile est Cato R. R. c. 10: dolia quo vinaceos *condat*, item c. 11: dolia ubi vinaceos condat, sed ibid.: cola, qui florem *demant*. C. 15: si locet, sc. dominus, nec quidquam ad opus praebeat. C. 150: promittat, sc. dominus. C. 12: confibulas ligneas, qui arbores *comprimat*. C. 14: paullulam pilam, ubi triticum *pinsant*.

Interdum substantivum eodem vel etiam alio casu mente addendum est, quod in praegressis positum erat. Sic Cato R. R. c. 77: ita imponito in solo, dein plicis completo bene arcteque, ubi ad *completo* intellige *solum*. C. 155: aquam deducere in vias et segetem curare oportet, uti fluat, sc. aqua. C. 161: asparagum vellito ab radice. nam si defringes, stirpes fient, et intermorientur. Schn. mavult *intermorietur*, sc. asparagus. Plaut. Poen. V, 2, 103: Ecquid meministi tuum parentum nomina? AG. Patris atque matris memini, sc. nomina. Capt. III, 4, 29: At etiam te suum sodalem esse aibat. TY. Haud vidi magis, sc. sodalem. Poen. III, 2, 36: bonus est, sc. leno, cf. adnotationem Boxhornii.

Nonnullae ellipses ex consuetudine vulgaris sermonis repetendae sunt. Huc pertinet primum formula *sic datur*, quae aliquoties apud Plautum invenitur, in qua non, quemadmodum Rostius censebat p. 128—130, ubique addendum est *venia*, nam haec ratio nimis contorta est et impedita. Multo simpliciorem et probabiliorem rationem protulit Balbachius p. 56—59, qui docet ubique mente addendum esse *pretium* sive *praemium*. Loci sunt hi. Pseud. I, 4, 22. Men. IV, 2, 40. ib. v. 64. Truc. II, 8, 4. Stich. V, 6, 4 (sic *furi datur*). Comparat Balbachius cum hac phrasi germanicam: da hast du deinen Lohn! Deinde in obtestandi formulis *fidem* omittitur, ut Terent. Phorm. II, 3, 4: Pro deum inmortalium.

2. *Pleonasmi substantivorum*. Ad pleonasmos primum pertinent circumlocutiones notionum simplicium, cuius generis iam supra (Cap. I, §. 3 et 4) nonnulla exempla prolata sunt. Saepe per pleonasmum periphrasticum genus et species in unam notionem grammaticam coniunguntur. Sic ap. Catonem R. R. c. 7, 4 est *orchites oleas*, *posias*, item c. 20: Modiolos in orbis oleaginos ex *orchite olea* facito. *Lapis silex* saepe dicitur a Ca-

tone, ut R. R. c. 18 *lapides silices*. C. 8: *Ficos mariscas* in loco cretoso — serito, ubi, ut apud Linneum, prius substantivum genus, alterum speciem plantae significat. Cato ap. Iord. 34, 5 ventus auster. Plaut. Merc. I, 1, 86: navem cercurum. Poen. I, 2, 77: lapidem silicem. ib. v. 78: nam tu's *lapide silice* stultior. Curc. V, 2, 47: ventus turbo (aliter est Trin. IV, 1, 16: Ita iam quasi canes hau secus navem circumstabant *turbine venti*). Terent. Hec. III, 3, 26: fors fortuna. Eun. III, 5, 20: Forte fortuna. Quapropter non possunt offendere pleonasmi, quibus notioni cuidam simile additamentum adiicitur ad definiendam illam accuratius. Sic Ennii annal. I, v. 80 (Cic. de div. I, 48): Curantes magna cum cura tum cupientes Regni cett., atticismus pro valde curare. Plaut. Menaechm. V, 4, 7: Magna cum cura ego illum curari volo, et ib. v. 9: Ita illum cum cura magna curabo tibi. Terent. Heaut. IV, 1, 39: ne expers partis esset de nostris bonis. Similes pleonasmos affert ex Graecis Bernh. Synt. p. 193.

Non raro dicitur per abundantiam sermonis *nemo homo*, sic a Catone orat. pro Rhod.: si *nemo* esset *homo*. Plaut. Pers. II, 2, 29: Nemo homo umquam ita arbitratust. Terent. Adelph. II, 3, 6: homini nemini. Eun. III, 5, 1: nemo homost.

Nonnunquam substantivum per pleonasmum exiguo intervallo repetitur. Sic Plaut. Epid. I, 1, 39: Est *causa, qua causa* simul mecum ire veritust. Cist. I, 3, 17 sq.:

Paternum servom sui participat consili;
Dat eam puellam *ei servo* exponendam ad necem.

Terent. Heaut. prol. v. 20: Habet bonorum exemplum, quo exemplo cett. Hec. prol. 2, v. 2.

Cap. V.
Doctrina praepositionum.

1. Multas praepositiones a principio fuisse *adverbia* et ex eo apparet, quod omnibus linguae aetatibus semper, praeterquam quod praepositiones sunt, etiam pro adverbiis usurpari perrexerunt, et ex tmesi, quam patiuntur nonnunquam apud scriptores priscos, h. e. distractione a verbo, cum quo sunt compositae. Sic est apud Ennium annal. fr. inc. 37, v. 487 Vahlen.: Deque totondit agros laetos atque oppida cepit. Plaut. Curc. I, 1, 85: Siquid super illi fuerit. Idem factum est praepositione inseparabili Trin. IV, 1, 14: disque tulissent.

2. Quum pleraeque praepositiones a nobis iam in doctrina

casuum tractatae sint, restant paucae tantum cum abl. iunctae, quarum usus constituatur, de quibus quamquam etiam illic agere licuisset, praestat tamen eas separatim enumerare, quoniam in iis non tam clare et certo apparet, ad quae potissimum casus genera singulae sint referendae, hoc autem loco totum earum usum quasi in una tabula positum perspicere poterimus. Sunt autem hae quattuor: *absque*, *sine*, *prae*, *pro*.

Absque praepositio, quam ex *abs* originem ducere puto adnexa enclitica *que*, quae saepe ad nova formanda vocabula aliis vocibus adnecti solet (ut *quisque*, *ubique*, *atque*), significationem habet separandi, removendi, quae quum etiam in *abs* praep. inesse possit, *absque* nihil aliud est nisi fortius expressum et magis intensum *abs* ista, qua dixi, significatione positum. Notum est autem hanc praepositionem tantummodo apud comicos at apud argenteae aetatis scriptores inveniri, et apud comicos quidem nunquam nisi in conditionalibus enunciationibus, apud posteriores autem demum pro *praeter* usurpari. Exempla haec sunt. Plaut. Men. V, 7, 33: Nam absque ted esset, numquam hodie ad solem occasum viverem. Capt. III, 5, 96: Quod apsque hoc esset, qui mihi hoc fecit palam, Usque offrenatum suis me ductarent dolis. Bacch. III, 3, 8: Nam apsque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Trin. V, 2, 3: Nam exaedificavisset me ex hisce aedibus, apsque (sic Ritschelius) te foret. IV, 1, 13: nam apsque (sic iterum Ritschelius) foret te, sat scio in alto Distraxissent. Pers. V, 2, 55 sq.: nam hercle absque me Foret et meo praesidio, hic faceret te prostibilem propediem. Terent. Hec. IV, 2, 25: Quam fortunatus ceteris sum rebus, *absque una hac* foret. Phorm. I, 4, 11: Nam absque eo esset, Recte ego mihi vidissem.

3. *Sine*, contrarium praep. *cum*, idem quod in compositione (in vetere sermone etiam extra eam) *se* dicitur, proprie separationem, deinde in universum absentiam rei exprimit. Leges XII tabb. XI, fr. 9: *se* (h. e. sine) fraude esto. Naev. Lycurg. fr. 19: sine terrore. Cato R. R. c. 31: sine vento austro. c. 157: sanaque faciet sine dolore. Ib.: edit — sine pane. Ib.: sine periculo. Plaut. Most. II, 1, 67: sine malo. Amph. II, 2, 111: Iterum iam hic in me inclementer dicit atque id *sine malo*, quod Lamb. explicat per *impune* (contrarium est Asin. I, 2, 4 malo cum tuo). Merc. v. 22: Nec pol profecto quisquam *sine grandi malo* — studuit. Merc. I, 2, 35: quod

quisquam uti possiet *Sine malo omni.* Pseud. v. 343: Sine ornamentis. I, 3, 144: Set *sine argento* frustra's qui me tui misereri postulas. Men. II, 1, 39: sine damno. Most. v. 848: Ergo eo igitur sine perductore. Pers. I, 2, 10: Sine meo periclo. Bacch. IV, 3, 2: Sine modo et modestia sum, sine bono iure atque honore. IV, 9, 6: Sine classe sineque exercitu et tanto numero militum. v. 50: Quadrigentos filios habet atque omnis lectos sine probro. Stich. I, 2, 4: Advorsari sine dedecore et scelere summo hau possumus. Bacch. V, 2, 12: Ecastor sine omni arbitror malitia esse. Bacch. v. 1: Quibus ingenium in animo utibilest, modicum et sine vernilitate. Stich. II, 1, 38: Nimis haec res sino cura geritur. 2, 28. III, 1, 12: sine advocatis. Amph. III, 1, 19: pariat sine doloribus. Terent. Heaut. II, 3, 73: Non fit *sine periclo* facinus magnum nec memorabile. Andr. II, 3, 17: sine omni periclo. I, 1, 39. I, 2, 8: At nunc faciet, neque, ut opinor, *sine tuo magno malo.*

4. *Prae.* — a. Praepositio *prae* vere locativam habet significationem in his exemplis. Plaut. Bacch. IV, 3, 10: Qui patri reddidi quod fuit prae manu. Terent. Adelph. V, 9, 23: huic aliquid paulum prae manu Dederis, unde utatur. — b. Significatio loci transfertur ad significationem praestantiae sive excellentiae rei cuiusdam prae altera. Plaut. Epid. III, 4, 85: Atque me minoris facio *prae illo*, h. e. si cum illo me comparo. Amph. I, 3, 30: Ne me uxorem praevortisse dicant prae re puplica. Aul. III, 6, 5: Prae re nitorem et gloriam prae copia Qui habent, vulg. *pro*, quod emendavit Scioppius eumque secutus Goellerus. Mil. IV, 4, 4: Quia enim non sum dignus *prae te*, ut figam palum in parietem, h. e. si tecum me comparo. Men. I, 2, 67: Satin' ut occaecatust *prae* huius corporis *candoribus*? Most. v. 245: Video te nihili pendere *prae Philolache* omnis homines. Terent. Eun. II, 2, 8: Hic ego illum contempsi prae me. — c. Significatio loci se convertit in causalem, ut idem sit quod *propter*, tam in affirmativis quam in negativis sententiis. Liv. Andronicus in Odyssea lat. ap. Egger. p. 119: Igitur demum Ulixi cor frixit prae pavore. Plaut. Stich. I, 3, 62: Prae maerore adeo miser atque aegritudine Consenui. Stich. v. 466: Ut prae laetitia lacrumae prosuliunt mihi. Amph. I, 1, 81: Neque miser me conmovere possum prae formidine. Terent. Eun. I, 2, 18: Prae amore exclusti hunc foras. Heaut. II, 3, 67: Prae gaudio, ita me di ament, ubi sim nescio. V, 1, 47: Prae iracun-

dia, Menedeme, non sum apud me. Andr. V, 1, 6: Vide quam iniquos sis *prae studio*.

5. *Pro*. — a. Vere locativam habet significationem in lege Servii Tullii ap. Festum (Egger. p. 84): „Pro censu classis iuniorum Ser. Tullius quum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, ut ait M. Varro in l. VI. rerum humanarum, sicuti pro aede Castoris, pro tribunali, pro testimonio.“ Naev. fr. bell. Pun. inc. libr. fragm. 17 ap. Vahlen. (ap. Bothium Ennii fr. inc. trag. 43, sed iam O. Muellerus Naevium pro Ennio reposuit): Apud emporium in campo hostium *pro moene* (Fest. v. *moene*, p. 145 M.), ad q. l. Bothius haec habet: „Pleraeque edd. *per moene*. Sed recte Vossius defendit alteram scripturam *pro moene*, quod est, inquit, *ante moenia*. *Moene* ἀρχαϊκῶς pro *moeni*, quomodo et *mare* pro *mari*.“ Cato orig. l. IV, fr. 8, p. 36 ed. Bolhuis.: Proelium factum depugnatumque pro castris, ad q. l. Bolh.: „*pro* vel ante castra, vel pro defensione castrorum. fortasse utraque significatio nostro l. coniungitur.“ — b. *Pro aliqua re* ita dicitur, ut significet *loco alicuius rei*, nonnunquam adeo nihil nisi congruentiam rei cuiusdam cum altera exprimat, ubi interdum particulas *ut*, *tanquam* usurpare possis. Sic Cato R. R. c. 7: vel ad fabrum ferrarium *pro passis* eae recte servantur, h. e. tamquam passae, ut sint passae. C. 54: deinde ea *pro foeno* dato. C. 14: integra quae non erit, unde quarta pars aberit, duae *pro una*, conliciares quae erunt, *pro binis* putabuntur. Orat. advers. Q. Minucium Thermum ap. Rufinianum de figuris p. 210: Qui ventrem suum non *pro hoste* habet. Oratio, uti praeda in publicum referatur ap. Prisc. T. I, p. 355: Miror audere atque religionem non tenere, statuas deorum, exempla earum facierum, signa domi *pro supellectile* statuere. Oratio de re Floria ap. Gell. X, 13 (v. Meyer. ed. II, p. 126): Ibi *pro scorto fuit*. Ennii fr. Eumenidum p. 113 ap. Vahlen.: quos ego ope mea *Pro incertis* certos compotesque consili Dimitto. Plaut. Pseud. I, 3, 58: Pietatem ergo istam amplexator noctu *pro Phoenicio*. Most. II, 1, 39: Iam hercle ego vos *pro matula* habebo. Asin. II, 2, 23: pro monstro extemplost, quando qui sudat tremit, quod Taubm. expl.: „portenti loco est, ἀντὶ τέρατος.“ Merc. IV, 4, 4: Nam qui amat, quod amat si habet, id habet pro cibo. Asin. III, 3, 38: Tun verberes, qui pro cibo habeas te verberari? Stich. IV, 1, 65: Etiam[72])

[72]) Sic Ritschelius. Vulg. *ut iam*.

nunc scelestus sese ducit pro adulescentulo. Most. I, 2, 62: Continuo pro imbre amor advenit, h. e. tanquam imber. Poen. III, 5, 47: haruspices, Qui siquid bene promittunt, pro spisso evenit, h. e. perquam tarde et sero, ut Turneb. explicat. Most. V, 2, 10: ego ibo *pro te.* v. 11: Quian me *pro te* ire ad cenam autumo? Pers. II, 1, 2: Nimis tandem me quidem *pro barda* et *blenna* non habitam esse aps te. III, 1, 13: Utrum *pro ancilla* me habes an *pro filia*? Men. II, 2, 24: pro sano loqueris. V, 5, 42: Satin' hoc *pro sano* male dicta male dictis respondeo? Men. v. 927: Hoc quidem edepol hau *pro insano* verbum respondit mihi. Pers. v. 637: Omne ego *pro nihilo* esse duco. Merc. III, 4, 70: *pro certo* incertum si habes. Pseud. I, 5, 153: ut quod [ego pro] certo sciam. Merc. IV, 3, 26: urges quasi *pro noxio.* Caecil. Stat. inc. fab. fr. 7: Tantum rem dibalare, ut *pro nilo* habuerit. Terent. Adelph. I, 1, 23: amavi *pro meo,* h. e. tanquam meum. — c. *Pro* significat remunerationem, quae solvitur alicui propter ea quae fecit vel praestitit, sive exprimit vindictam, quae ab aliquo repetitur, sive praemium, quo afficitur. Livius Andronicus fr. Achillis: tum tu pretium *pro noxa* dabis. Naevius fr. 7 Danaes: Quin, ut quisque est meritus, praesens pretium *pro factis* ferat. Cato R. R. c. 3: Pro beneficio gratiam referat. Ennii epigramm. 2 ap. Vahlen. p. 163: cui nemo — Quivit *pro factis* reddere opis pretium. Ennii Iphigeniae fr. 8, v. 266: *Pro malefactis* Helena redeat —? Plaut. Asin. I, 3, 20: Par pari datum hostimentumst, opera pro pecunia. Aul. III, 3, 8: Heu senex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam. Stich. IV, 1, 54: Quam ille dederat dotem accipere eum voluit pro tibicina. Bacch. IV, 4, 55: Militi nummis ducentis iam ussus est pro Bacchide. Pers. v. 669: etiam *pro vestimentis* huc decem accedent minae. Asin. II, 3, 17: Qui pro istuc? = pro quo. Pseud. I, 1, 45: *Pro lignean salute* vis argenteam Remittere illi? 3, 46: Quia minas viginti tibi *pro amica* non etiam dedit. Men. III, 2, 31: An tibi malam rem vis pro male dictis dari? Men. v. 590: Apud aedilem *pro* eius *factis plurumis*que *pessumis*que Dixi causam. Most. I, 3, 54: *Pro capite tuo* quantum dedit. Most. v. 244: *Pro* illius *capite* quod dedi. I, 3, 142: Triginta minas *pro capite tuo* dedi. III, 2, 138: Tris minas *pro istis duobus* praeter vecturam dedi. 3, 10: si hercle nunc ferat Sex talenta magna argenti *pro istis* praesentaria. V, 2, 49: Quam ut non ego istum *pro*

suis factis pessumis pessum premam. Pers. I, 1, 37: quos *pro capite* illius pendam. III, 3, 21: Leno te argentum poscit — *Pro liberanda amica.* Pers. V, 2, 57: qui huic *pro te* argentum dedi. Merc. I, 1, 104: Dico eius *pro meritis* gratum me et munem fore. Terent. Eun. I, 2, 89: Heri minas viginti pro ambobus dedi. Eun. V, 4, 19: Ego pol te pro istis dictis et factis, scelus, Ulciscar. Hec. III, 1, 30: Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt! ubi fere idem est quod *propter.* — d. Cognatum est, si significat id, quod in commodum alicuius rei vel personae est, vel id, quod ad aliquam rem adhiberi possit. Cato R. R. c. 83: Votum *pro bubus*, ut valeant, sic facito. C. 17: Robus materies item pro ridica cett., vide Schneider. Orat. de sumptu suo ap. Fronton. ep. ad Antonin. lib. I, 2: deinde quae ego *pro re publica* fecissem leguntur. Fr. origg. l. V, 1 Bolhuis. p. 37: Urbes insulasque omnis agro pro Illyrio esse, ubi *esse pro aliquo* idem est quod facere, causam alicuius tueri, ab alicuius partibus stare. In oratione contra M. Coelium ap. Fest. v. *pro scapulis* haec leguntur: *pro scapulis* atque *aerario* multum reipublicae profui, h. e. in commodum scapularum, ne verberarentur et aerarii. Ennii annal. l. VI, fr. 18, v. 215: pro Romano populo. Erechthei fr. 5: pro vostra vita morti occumbant obviam. Plaut. Bacch. III, 3, 16: qui *pro tam corrumpto* dicis causam *filio.* Most. v. 242: Quae *pro me* causam diceret, patronum liberavi. Merc. prol. v. 4: *Pro mea persona* ut sim ad vos index ilico (ex coniectura Ritschelii), ubi *pro* c. abl. pro solo dativo positum est. Terent. Andr. V, 4, 15: Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe, h. e. quod utile sit in hanc rem, ut Ruhnkenius explicat. — e. *Pro* idem significat quod *secundum*, *ratione alicuius rei habita*, in Gemäßheit, nach. Cato R. R. c. 1: scito *pro ratione* fructuum esse. C. 157: *pro portione* brassica si uteris. C. 4: Villam urbanam *pro copia* aedificato. C. 5: Si quis quid deliquerit, *pro noxa* bono modo vindicet. C. 77: Quantum vales *pro ratione* cett. Orat. advers. Q. Minucium Thermum ap. Rufinianum de figuris p. 210: Qui ventrem suum non pro hoste habet, qui *pro re publica*, non *pro sua* obsonat, ad q. l. Meyerus haec adnotat: „*pro sua* int. *re*, qui, tamquam possideat vectigalia totius rei publicae, non pro suo modulo sumptum coenae facit." Ennii Eumenidum fr. 1: pro viribus. Plaut. Stich. V, 4, 8: Pro opibus nostris. Merc. v. 506: Facere certumst *Pro copia*

et *sapientia*, quae te velle arbitrabor. Rud. IV, 4, 71: Tum pol tu *pro oratione* nec vir nec mulier mihi's, ad q. l. I. Gulielm. haec adnotat: „quantum ex oratione tua colligo, ut verba facis.“ Terent. Phorm. I, 4, 18: Satis pro inperio, quisquis es, quod tamen etiam ad *b* spectare potest, ut sit: satis imperiose loqueris, ut expl. Donatus. Adelph. I, 1, 27: non necesse habeo omnia *Pro meo iure* agere.

III. Doctrina pronominum.

Cap. VI.

I. Pronomina personalia, possessiva, reflexiva.

·1. In nominativo ponuntur pronomina personalia, si plures personae discernendae sunt, quae sibi re vera aut cogitatione certe opponuntur, omnino si vis additur personis, quae illis significatae sunt. Sic Plaut. Most. I, 3, 147: *Tu* me amas, *ego* te amo. Aul. II, 4, 4: Me *tu* quidem hercle hic tam palam non divides Sic Goell. *Tu* om. codd. septem Parei. Bacch. V, 1, 22, 23: Set *tu*, Quid tibist? Men. V, 9, 58: vos' tum patri Filii quot eratis? (sic praeeunte Colvio Ritschelius pro vulgato vostrum). Truc. IV, 3, 17: accepistin puerum *tu* ab hac (Kampm. de AB p. 15: „singularis vis in pronomine est propter oppositionem.“ Ib. I, 2, 59: *Tu* a nobis, sapiens, nihil habes; *nos* abs te nequam habemus (Kamp. l. c. adnot. 9: „pronomina personalia in duabus sententiis aequaliter sibi opposita.“). Most. III, 1, 58: Heu, hercle nunc *tu* abi modo domum, ubi imperativo additum est. De quo loco Rostius comment. Plaut. p. 245: „Pronomen *tu* — ab initio sententiae positum refertur ad aliam personam, quae ab altera distincte separanda est.“ Praegressa erat interrogatio: quid hic nugamini? Additur priori duorum verborum Aul. II, 3, 4: Filiam despondi *ego*; hodie nuptum huic Megadoro dabo. Terent. Andr. I, 1, 1: *Vos* istaec intro auferte. Eun. III, 3, 24: heus heus, ecquis hic? *Ego* sum Chremes.

·2. Ut maior etiam vis addatur his pronominibus, suffixa iis adduntur *met*, *te*, *pte*. Sic Schmidtius de pronom. p. 26 docet Catonem *vopte* dixisse pro *vos ipsi* et *mihipte* pro *mihi ipsi* (v. Iordan. p. 88 et 87). Ennii satur. inc. libr. fragm. 4,

v. 38: *tute*. Ennii Ambracia fr. 3: *tute* ipse cunctas. Lycurgi fr. 10: *tute* scis. Plaut. Capt. III, 4, 49: Quia *tute* ipse eges in patria. v. 57: quin *tute* is es. Amph. II, 1, 51: Sosia *egomet* ille. Mil. II, 6, 4: egomet = ego ipse. Ib. Rud. III, 5, 8 autem pro vulg. *egomet* Ritschelius reposuit: Non hercle *equidem* censeo. Amph. II, 2, 114: *tute*. Curc. I, 1, 9: *Tute* tibi puer es = ipse tibi ministras, te ipso ut puero uteris. Pronomini autem primae personae singularis a Plauto nonnunquam *equidem* additum est, de qua re vide Ritschelium proleg. in Trin. p. 76—79. Sic Pers. II, 2, 5:

> Equidem, si scis tute quot hodie habeas digitos in manu,
> Egon dem pignus tecum?

Merc. II, 1, 40: Amavi equidem hercle ego olim in adulescentia.

Pronomina personalia etiam aliis pronominibus addi per appositionem nihil habet offensionis. Sic Amph. II, 1, 51: Sosia egomet ille. ib. v. 54: Neque lac lacti magis est simile quam *ille ego* similis est mei. Terent. Adelph. III, 1, 2: mea tu.

3. *Genitivi* exempla sunt haec: Plaut. Pseud. I, 1, 3 sq.:

> Duorum labori ego hominum parsissem lubens:
> *Mei* te rogandi et *tis* respondendi mihi,

de q. l. Ladew. Zeitschr. f. Alt. 1842, p. 1071 recte dicit *mei* et *tis* non esse cum *labori* coniungenda, ut vice fungantur pronominum possessivorum, sed appositionis instar addita esse ad *duorum hominum*, quod est in versu priore. Terent. Heaut. V, 4, 3: Atque inopis nunc te miserescat mei. Heaut. II, 4, 13: Quoius mos maxumest consimilis vostrum, de quo loco errat Ruddim. II, p. 51 dicens genitivos plurales *nostrum* et *vestrum* sensu plane activo vel possessivo nonnumquam adhibitos inveniri: non enim ad *vostrum* mente addendum est *mori*, sed. ut saepe fit in comparatione et apud Graecos et apud Latinos, comparatur cum persona ipsa id quod alterius personae proprium est. Nihilo minus tamen genitivi pronominum personalium formarum originem ex pronominibus possessivis deducendam esse vera est sententia Schmidtii de pronomine p. 9, cum quo consentit etiam Madvigius in grammatica latina. Colligitur hoc cum ex linguarum comparatione tum ex eo, quod apud priscos scriptores nonnunquam etiam *nostrarum, vostrorum, vostrarum* invenitur, ita ut genus etiamtum distinguatur, pro quibus formis po-

steriores scriptores nullo discrimine generis promiscue *nostrum*, *vostrum* dixerunt. Sic Plaut. Truc. II, 1, 40 *nostrarum*. Most. I, 3, 123: Verum illut esse maxuma adeo pars *vostrorum* intellegit, = vestrum, v. adnotationem Vossii. Amph. prol. v. 4: rationes vostrorum omnium (pro: vestras omnium). Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 153: Quis vostrarum (= vestrum). Terent. Hec. II, 1, 43: nam *vostrarum* nulla est, quin gnatum velit Ducere uxorem.

4. Nonnunquam haec pronomina remotius tantum spectant ad personas quae iis significantur. Sic Plaut. Most. III, 2, 151: At tu istoc *ad vos* optuere, h. e. in eam partem, ubi vos estis, v. adnotationem in ed. Taubmanni. Pertinet huc etiam is usus praepositionis *ab* cum pron. person. coniunctae, ubi domus personae significatur. Sic Terent. Heaut. III, 2, 50: Quis nam *a nobis* egreditur foras, cuius generis plura exempla attuli I, c. III, §. 9.

5. *Dativi* exempla haec sunt. Plaut. Cist. IV, 2, 104: Tene tu cistellam *tibi*. Amph. V, 1, 29: ita animus [meus] *mihi* etiam nunc abest. Terent. Phorm. II, 4, 3: neque *mi* in conspectum prodit, h. e. in conspectum meum. *Tibi* nonnunquam in attractione ponitur coniunctum cum dativo pronominis relativi. Sic Plaut. Aul. III, 6, 38:

Ego te hodie reddam madidum, si vivo, probe,
Tibi cui decretumst bibere aquam,

ad q. l. Goeller.: „In *tibi* attractionis quoddam genus est, contrarium illi quod apud Graecos in usu est, qui pronomen relativum demonstrativi omissi casu ponunt.“ Similiter Epid. III, 1, 8: Quid illum facere vis, qui *tibi quoi* divitiae domi maxumae sunt, Is habes nummum nullum. Nonnunquam ethica, quae dicitur, significatione hi dativi usurpantur. Sic Plaut. Amph. II, 2, 185: Quid ego tibi deliqui. Mil. I, 1, 5: Nam ego hanc machaeram mihi consolari volo, ad q. l. Taubm.: „Mihi παρέλκει. Terent. Phorm. [V, 9, 21]: Qui mi, ubi ad uxores ventumst, tum fiunt senes. Ad quae Donatus: Eleganter insertum *Mihi*, ut in Heaut. [II, 1, 8]: is mi, ubi adbibit plus paulo, sua quae narrat facinora!“ Saepe hac significatione ethica coniunguntur etiam cum possessivo eiusdem personae. Sic Plaut. Bacch. IV, 9, 71: *tuus tibi* servos tuo arbitratu serviat. Capt. prol. v. 5: Set is quo pacto serviat *suo sibi* patri. Asin. I, 1, 57: beneficiis me emere gnatum *suum sibi*. Terent. Ad. V, 8, 35: *Suo sibi* gladio hunc iugulo. cf. I, c. III, § 60.

6. *Pleonasmus* pronominum personalium locum habet, si aut παθητικῶς (per ἔμφασιν) aut longiore enunciatione interiecta repetuntur, non secus atque apud Graecos, de quibus vide Bernh. Synt. p. 276. Sic Plaut. Aul. III, 6, 15: qui *mihi* angulos Furum implevisti in aedibus misero *mihi*. Amph. I, 3, 36 sqq.: Nunc *tibi* hanc pateram — *tibi* condono, ad q. l. vid. Both. *Omissio* autem pronominum personalium frequens est in constructione accusativi cum infinitivo, qua de re vid. Luebker. de usu inf. Plaut. p. 24 ibique adnotatio. Sic Plaut. Amph. I, 1, 231: Ego sum Sosia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi.

7. Memorabilis est coniunctio singularis participii cum plurali pronominis ap. Terent. Eun. IV, 3, 7: absente nobis, de cuius causa disseruit Klotzius in censura Propertii editionis Hertzbergianae nov. annal. philol. vol. 49, sect. 1, 1847, p. 41 sq.

8. *Tertiae* personae significandae destinatum est pronomen *is ea id*. Cuius pronominis antiquae formae extant etiam apud Ennium *sam* Ann. 228 pro *eam*, *sum* Ann. 102. 165 pro *eum* (v. Schmidt. d. pron. p. 11), item *sos* et *sas* (v. Schmidt. p. 12 et Vahlen. index ad Ennium). De usu autem huius pronominis afferam verba Schmidtii p. 12: „In hoc igitur pronomine proprie nulla nisi tertiae personae inest significatio. Sed quum veteres linguae ut primam et secundam, ita etiam tertiam personam cum verbi coniugatione coniungerent ideoque minus necessarium esset, ut tertia persona proprio ac peculiari vocabulo significaretur ac pro eo saepe etiam pronominibus demonstrativis uterentur, factum est, ut illud pronomen in aliis linguis maximam partem interiret, in aliis vero in singularem usum converteretur. Ita in latina lingua accidit. Apud illos enim *is* pronomen, quum id imprimis usurparent, si *qui* pronomen sequebatur, vim relativi pronominis accepit. Perverse enim egerunt ii, qui *is* inter pronomina demonstrativa retulerunt. — *Hic* enim, *iste*, *ille* demonstrandi habent vim, *is* modo hominem aliquem, de quo aliquid praedicatur, significat. Quibus demonstratur, *is* pronomen ad praedicatum aliquod referri, et apud Latinos non immerito pronominibus relativis adnumerari posse, uti Priscianus fecit, apud quem XII. instit. gramm. 1 §. 3 haec verba leguntur: Tertiae personae alia sunt demonstrativa, ut hic et iste, *alia relativa, ut is, sui*, alia modo demonstrativa, modo relativa, ut iste, ipse. Differt autem *is* a *qui*

pronomine relativo, ut *qui* ad subiectum referatur, quod extra hoc membrum, in quo *qui* inest, est positum et aut antecedit aut sequitur, *is* referatur ad praedicatum, quod extra membrum, in quo *is* inest, collocatum est." Ponitur autem *is* ita, ut spectet ad personam sive rem, quae aut in praegressis iam est nominata aut in iis quae sequuntur demum commemoratur et declaratur, item si cum pron. relativo est coniunctum, aut antecedit hanc enunciationem relativam aut sequitur, denique fit etiam pronomen adiectivum cumque substantivo artissime coniungitur. Memorabilis est locus in XII tabb., VIII, fr. 12, ubi hoc pronomen refertur ad subiectum non expressum, sed obscure intelligendum: Si nox furtum factum sit, si *im* occissit, iure caesus esto. Naevius inc. com. fr. 3, v. 110: *Eum* suus pater cum pallio uno ab amica abduxit. Cato R. R. c. 44: Qua locus ferax non erit, *id* plus concidito artatoque, ubi *id* spectat ad notionem non commemoratam illam quidem, sed quae facile ex praegressis mente addi possit. Ib.: Qua locus recte ferax erit, quae arida erunt et siquid ventus interfregerit, *ea omnia* eximito, ubi scriptor per *ea omnia* complectitur bina, quae antea posuit. C. 9: et *id* videto, uti cett. C. 2: Ubi *ea* cognovit. Ib.: Ubi *eas* aliasque causas multas dixerit. C. 7: Oleas orchites, posias, *eae* optime conduntur cett. Pronomini relativo postpositum est c. 33: et quae iam in perticam ibit, *eius* pampinos teneros alligato cett. Memorabilis est locus c. 16: *Ea* quae semen viride et maturum habet, uti semen de cupresso, de pino, quidvis anni legere possis, ubi in *ea*, pro quo *eam* dicendum fuit, est attractio, eodem enim in casu positum est quo relativum *quae*. Ennii Epicharmus fr. 7: *Istuc* est *is* Iuppiter quem dico. Euhemerus fr. 1: Initio primus in terris imperium summum Caelus habuit: *is id* regnum una cum fratribus suis instituit atque paravit. fr. 3, 10: Titan — quod videbat matrem atque sorores suas operam dare ut Saturnus regnaret, concessit *ei* ut *is* regnaret. lin. 12: *Id eius* rei causa fecit. fr. 3, 16: dantque *eum* Vestae educandum. lin. 13: Saturno filius qui primus natus est, *eum* necaverunt. lin. 18: Neptunum — Ops parit, *eum*que clanculum abscondit. *Προτρεπτικὸς* fr. 2: *is* operam addit sedulo. Plaut. Aul. prol. v. 34 sq.: Et hic qui poscet *eam* sibi uxorem senex, *Is* adulescentis illius est avonculus cett. Cas. prol. v. 59: Propterea *ea* una consentit cum filio (sic Ritschl. parerg. p. 22). Trin. V, 2, 60: Et *eam* et siquam aliam iubebis. Curcul. II, 3, 64: quia de *eo* emi virginem.

Trin. IV, 3, 64: estne hic an non est? *is* est. Certe *is* est, *is* est profecto, ubi Ritschelius (v. proleg. in Trin. p. 323) scripsit *estne is*. V, 2, 46: Quom ille itast ut *eum* esse nollo, *id* crucior, de quo loco vide Ritschelium prolegom. in Trin. p. 201 sq.: „etsi de meo addidi *eum*, tamen id prorsus flagitat loquendi consuetudo Plautina, plane ut v. 307: An ita potius ut parentes *eum* esse et cognati velint." Ad primam personam relatum *is* invenis Rud. V, 2, 4 sq.: ego qui in mari prehendi Rete atque excepi vidulum, *ei* dare negatis quicquam, ubi observa attractionem in *ego qui* factam. Merc. IV, 4, 26: haec *ea*st. Poen. V, 2, 127: Quid *id* est? (refertur ad praegressa). Merc. V, 2, 28: qui sunt *ei?* Epid. IV, 1, 11: estne *ea?* Rud. prol. v. 41: *Is eam* huc Cyrenas leno advexit virginem. Epid. III, 4, 46: haec non est *ea*. v. 49: Immo haec *ea*st. Rud. I, 2, 67: Ubi sunt *i* homines? (sc. de quibus tu loqueris). II, 3, 6: *Ea*st. AM. *is* est (h. e. quem esse cogitaveram). III, 3, 1: Nunc *id* est, quom omnium copiarum atque opum, Auxili, praesidi viduitas nos tenet. Pseud. v. 959: *Is* mihi nihil etiam respondit. Stich. v. 49: ille *eos* honores mihi quos habuit perdidit. Pseud. I, 3, 142: Quid *id* est? Aul. II, 4, 37: pulmentum pridem eripuit *ei* miles. Capt. III, 4, 23: Quibus insputari saluti fuit atque *is* profuit. Rud. II, 3, 64: Nunc *eum* cum navi scilicet abisse pessum in altum, de q. l. Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 48: „*eam* omnes ante Reizium, qui scripsit *eum*, sc. *vidulum*, puto ob v. 66 *atque eum excepisse;* hoc altero loco recte locum tenet *eum*, cum praecedat *ibidem*, h. e. *in vidulo*, quo illud *eum* per synesin refertur." Simili modo pronomen *is* ponitur referendum ad notionem, quae ex praegresso adiectivo eruenda est, his duobus locis: Cas. prol. v. 13: Antiquam aliquam *eius* edidimus comoediam (sic Ritschl. parerg. p. 201), ubi *eius* spectat ad Plautum, quum antecesserit *Plautinas*. Rud. III, 1, 8: Ad *hirundininum* nidum visast simia Ascensionem ut faceret admolirier: Neque *eas* eripere quibat inde, h. e. hirundines. Epid. II, 1, 2: *is* adeo tu's, ubi *is* significatione *talis* positum est. Rud. prol. v. 61: *Id* hic est fanum Veneris. Amph. prol. v. 100: *Is* nunc Amphitruo praefectust legionibus. v. 102: *Is* prius quam hinc abiit ipsemet in exercitum. v. 107 sq.: *Is* amare occepit Alcumenam clam virum Usuramque *eius* corporis cepit sibi. Epid. III, 4, 70: *Id quod* audivi audies. Relativo postpositum est in his locis. Rud. prol. v. 9. 10: Quist imperator divom atque ho-

minum Iuppiter, *Is* nos per gentis [hic] alium alia disparat. Item ib. v. 13—15: Qui falsas litis falsis testimoniis Petunt quique in iure abiurant pecuniam, *Eorum* referimus nomina excripta ad Iovem. Rud. II, 3, 72: ego *quod* mihi imperavit Sacerdos *id* faciam. Trin. II, 1, 16: Numquam amor quemquam nisi cupidum postulat se hominem in plagas Conicere: *eos* petit, *eos* sectatur, ad q. l. Lindem.: „Ita pergit oratio, tanquam antea dixisset: *cupidos homines.* Ante tamen *cupidum hominem,* quod collectivo sensu, ut grammatici loquuntur, accipiendum est." Immo *eos* positum est pro: tales homines, quales modo descripsi. A plurali autem numero ad singularem translatio est Amph. II, 1, 41: Aput ernm qui *vera* loquitur, si *id* vi *verum* vincitur. Mil. IV, 2, 22: *Id* nos ad te, siquid velles, venimus, ad q. l. Lindem.: „*Id* pro eo, quod vulgo dicitur, *propter id, propterea* frequentissime apud Plautum, de quo cf. Parei lexicon s. h. v. Eiusdem generis est Trin. I, 2, 59: Si *id* non me accusas, tute obiurgandu's." Terent. Andr. prol. v. 2: *Id* sibi negoti credidit solum dari. Eun. prol. v. 30: Colax Menandrist: in *ea*st parasitus colax Et miles gloriosus (h. e. in ea comoedia). Locus controversus est Andr. prol. v. 15: *Id* isti vituperant factum atque *in eo* disputant Contaminari non decere fabulas, quod duplici modo intelligi potest, aut enim spectat *in eo* ad praegressa (in vituperando hoc facto), ita ut *disputant* absolute positum sit, aut ad ea quae sequuntur, *contaminari non decere fabulas,* hac sententia: in eo ipso (h. e. *de* eo ipso) disputant, ut dicant cont. non decere fabulas. *Id* autem spectat ad praegressa. Andr. I, 3, 16 sqq.:

fuit olim hinc quidam senex
Mercator: navem *is* fregit apud Andrum insulam:
Is obiit mortem.

Eun. IV, 6, 14: Nam *haec ea*st, qnam miles a me vi nunc ereptnm venit. Hec. V, 2, 5: haecine *ea*st? Eun. III, 4, 8, *Is* es au non est?, ubi *is* de absente dicitur, v. Ern. Syn. II, p. 127. Andr. IV, 2, 10: *Ea* res est. Ad. III, 2, 54: Nam *is* nostro Simulo fuit summus. Hec. IV, 1, 39: Nam si *is* posset ab *ea* sese derepente avellere, Quacum tot consuesset annos cett. Adelph. I, 2, 7: qnid nam *id* est? Ad sententiam, quae sequitur demum, refertur *id* Ad. V, 3, 21: Principio, si *id* te mordet, sumptum filii Qnem facinnt, item Eun. IV, 4, 56: *Id* modo dic, abisse Dorum. Adelph. prol. v. 18: *Eam* laudem hic ducit maxumam, ubi observa attractionem generis.

9. Nonnunquam apud pron. *is* repetitur substantivum, quod iam in praegressis positum erat. Sic Cato R. R. c. 6: Ubi ager crassus et laetus est sine arboribus, *eum agrum* frumentarium esse oportet. C. 46: Locum quam optimum et apertissimum et stercorosissimum poteris, et quam simillimum genus terrae eae, ubi semina positurus eris, et uti ne nimis longe semina ex seminario ferantur, *eum locum* bipalio vortito. Terent. Hec. prol. 2, v. 22 sq.: ita eam oppressit calamitas: *Eam calamitatem* vostra intellegentia Sedabit.

10. Neutrum pronominis *is* nonnunquam usurpatur relatum ad notionem praegressam alius generis. Sic Cato R. R. c. 5: *Scabiem* pecori et iumentis caveto. *id* ex fame et si impluit, fieri solet. Hanc in rem Fleckeisenus nov. annal. philol. 1860, sect. 4 p. 286 sq. affert Plaut. Trin. v. 402, ubi Lesbonicus dicit suo servo: minus quindecim dies sunt, quom pro hisce aedibus *minas quadraginta* accepisti a Callicle, quod quum servus ita esse dixisset, interrogat ille: quid factumst *eo*? h. e. quadraginta minis. cf. Bacch. v. 1026 sqq.: da mihi ducentos *nummos Philippos*, te obsecro: ego ius iurandum verbis conceptis dedi, daturum *id* me hodie mulieri ante vesperum. Asin. 89 sq.: *viginti* iam usust filio argenti *minis:* face *id* ut paratum iam siet. Paulo alius generis est locus Terent. Andr. III, 2, 48: orabo gnato *uxorem*: *id* si inpetro, quod sic est intelligendum: si id, quod oro, ut gnatus uxorem accipiat, impetro.

11. *Ellipsis* pronominis *is*. Pronomen *is* saepenumero inprimis apud relativum, ad quod pertinet, omittitur. Sic Cato R. R. c. 35: Hordeum qui locus novus erit aut qui restibilis — fieri poterit, seri oportet, sc. *in eo* sive *ibi*. Cato in L. Furium de aqua ap. Serv. ad Virg. Aen. IV, 244: Quod attinet ad salinatores aerarios, cui cura vectigalium, resignat, v. Bolhuis. p. 129, = is cui cura vectigalium est i. e. censor. Or. pro L. Turio ap. Jordan. 62, 10: potius oportet credi, unde petitur. Plaut. Amph. prol. v. 132: Cubat conplexus, quoius cupiens maxumest, ubi v. Taubm. Pers. II, 1, 13: Eius aureis (sc. iis), quae sunt mandata, onerabo. As. III, 3, 31: Patronus qui vobis fuit futurus, perdidistis. Trin. II, 4, 21: Pater quom peregre veniet, in portast locus, ad q. l. Gronov: „Lucri fit pronomen *ei*, ut in illo, Urbem quam statuo vestra est subauditur *ea*. In Amph. [IV, 1, 1] Naucratem quem convenire volui in navi non erat, reticetur *is*. Recte ergo Gruterus sine ulla causa corrigi

Patri." Epid. IV, 1, 9: Pervelim mercedem dare (sc. ei), qui monstret eum mi hominem. Amph. I, 1, 261: Hic quidem certe quae illi sunt res gestae memorat memoriter. Epid. IV, 1, 11: Noscito ego hanc: nam videor nescio ubi vidisse me prius, sc. eam. Ib. V, 5, 52: Ain tu te illius invenisse filiam? EP. Inveni et domist (cf. Rudd. p. 27, adnot. 58). Cist. I, 3, 36: siqua queat Reperire (sc. eam) quae sustulerit. Pseud. V, 156: Huc adhibete auris quae ego loquar. Curc. I, 1, 55: E nuce nuculeum qui esse volt, frangit nucem. Rud. II, 3, 51. 52: etiam *qui* it lavatum In balineas, quom ibi sedulo sua vestimenta servat, Tam *subrupiuntur.* Mil. II, 2, 79: At tu inperti, amice, me (sc. eo) quod conmentu's. Asin. I, 3, 65: Necessest facere sumptum qui quaerit lucrum. Cap. II, 2, 63: Est profecto deus qui *quae* nos gerimus auditque et videt. Rud. II, 3, 53: quippe qui quem illorum opservat falsus est (sc. de eo). Terent. Eun. III, 1, 59 sq. Ad. II, 1, 43: Minume miror (eos) qui insanire occipiunt ex iniuria. Andr. I, 1, 113: Quae sese in ignem inicere voluit, prohibui. Phorm. V, 8, 54, ubi mente addendum est *eo.*

12. *Pleonasmus* pronominis *is* duplex invenitur, aut si id pronomini demonstrativo additur, aut si per abundantiam per *ἐπανάληψιν* quasi post notionem, inprimis substantivum ponitur ad illud magis quasi animo lectoris denuo inculcandum. Ad prius genus haec spectant exempla. Cato orat. pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: *illi*, unde petitur, *ei* potius credendum esse. Plaut. Poen. prol. v. 119 sq.: *Ille*, qui adoptavit hunc sibi pro filio, *Is* illi Poeno huiusce patri hospes fuit. Men. IV, 3, 4: Immo edepol pallam *illam*, amabo te, quam tibi dudum dedi, Mihi *eam* redde. Aul. prol. v. 34: Et *hic* qui poscet eam sibi uxorem senex, *Is* adulescentis illius est avunculus. Asin. III, 1, 24: *Illos* qui dant *eos* derides. Uno loco est etiam post pron. relativum additum, Ep. III, 1, 8: qui — is habes. Alterum autem genus inprimis frequenter reperitur apud Catonem. Minus offendit R. R. c. 1: Vicini quo pacto niteant, *id* animum advertito. Ib. c. 5: *Amicos* domini, *eos* habeat sibi amicos (diese und keine andere). Ib: Item foenum cordum, sicilimenta de prato *ea* arida condito. C. 6: Idem ager si nebulosus est, rapa, raphanos, milium, panicum *id* maxime seri oportet. C. 8: Africanas et Herculanas, Saguntinas, hibernas, Telanas atras pediculo longo, *eas* in loco crasso aut stercorato serito. C. 20: *Columellam fer-*

ream, quae in miliario stat, *eam* rectam stare oportet in medio ad perpendiculum. C. 58: Postea *oleas* tempestivas, unde minimum olei fieri poterit, *eas* condito. C. 157: cancer ater, *is* olet. Plaut. Stich. I, 1, 12 sqq.: set hoc, Soror, crucior patrem tuum Meumque adeo, qui unus unice Civibus ex omnibus probus Perhibetur, *eum* nunc inprobi Viri officio uti. Terent. Eun. V, 4, 6: quod ei amorem difficillumum — virginem Quom amabat, *eum* confeci sine molestia, ad q. l. Ruhnk.: „*Eam* (sic legebatur ante Fleckeisenum pro *eum*) abundat. Saepe enim veteres post verba quaedam interiecta *is*, *hic* et similia ponunt, quae abesse possunt. Infra v. 29 sq.: virginem istam, Thaidi hodie quae dono datast, Scis eam civem hinc esse?"

13. *Pronomina possessiva*, si de forma quaeris, originem traxerunt ex personalibus. Spectant autem ad ea praeter *meus tuus suus noster vester* etiam *quoius*, quod cum possessivi pron. coniungit significationem relativi vel interrogativi, ut Plaut. Cist. III, v. 2: Ut eorum, *quoiam* esse oportet te, sis potius, quam *mea*. Rud. III, 4, 40: argentum ego pro istisce ambabus, *quoiae* erant, domino dedi. Bacch. IV, 9, 24: Is Helenam abduxit, *quoia* caussa nunc facio opsidium Ilio. Epid. II, 2, 111: *quoia*st fidicina. Rud. II, 3, 2: *Quoia* ad auris Vox mi advolavit? Bacch. IV, 9, 55: *Quoia*nam vox prope me sonat? Curc. I, 2, 18: *Quoia* vox sonat procul? II, 1, 14: *quoiam* vocem ego audio? Merc. IV, III, 21: *Quoia* illa mulier intust? Ponuntur autem possessiva fere tum solum, cum sine iis non intelligitur, cuius aliqua res sit, cum oppositio est in enunciatione cumque accentu quasi notantur, quare saepe significant quod alicuius rei vel hominis proprium est (Ramsh. p. 340). Usurpari autem possunt aut subiectiva aut passiva s. obiectiva significatione. Naev. Ariolus fr. 2, v. 22: *Suopte* utrosque .... decuit acceptos cibo. Plaut. Cas. III, 6, 24: Tam mihi quidem *mea* vita quam *tua* tibi carast. Pers. IV, 3, 3: *mea* ancilla quae fuit hodie, *sua* nunc est, gehört jetzt sich an, ist frei. Mil. II, 1, 2: Si ad auscultandum *vostra* erit benignitas, ubi Lind.: „pro eo, quod dicendum erat: *vobis erit*, si vos habebitis, praestabitis benignitatem." Mil. III, 1, 20: Quis homo sit magis *meus* quam tute's? = quis magis in rem meam facere et consulere potest. II, 5, 21: Perscrutari hoc volo, Sceledre, nos *nostri* an alieni simus, ubi Lamb: „Nostrae familiae an alienae: ita mox [v. 23]: Certe equidem *noster* sum." Cist. I, 2, 27: Ea diem

suom obiit. Pers. IV, 4, 38: *Tua* merx est: *tua* indicatiost = tuum est indicare. Bacch. I, 1, 65: Facere sumptum de *tuo*, i. e. tua re. Terent. Heaut. I, 1, 23: Tantumne ab re *tua*st oti tibi, Aliena ut cures? Ad. IV, 6, 1: Defessus sum ambulando: ut, Syre, te cum *tua* Monstratione magnus perdat Iuppiter! Phorm. IV, 1, 21: Nam ego *meorum* solus sum *meus*, i. e meorum familiarium ego solus sum meus amicus, vel, e tota mea familia nemo vere mihi amicus est praeter me ipsum (Rudd. p. 57, adnot. 34). Heaut. III, 2, 38: Non est mentiri *meum*. Andr. IV, 1, 54: *Tuom*st, siquid praeter spem evenit, mi ignoscere. Heaut. prol. v. 41: *Mea* causa. Andr. V, 3, 12: Olim istuc, olim, quom ita animum induxti *tuom*. Nonnunquam ad pron. possessivum accedit genitivus. Sic Plaut. Men. V, 2, 118: Imperium *tuum* demutat atque edictum *Apollinis*, de qua re Rudd. p. 49: „Schmidius hypom. p. 295 et Ursinus p. 150 hanc constructionem ad intellectum referentes in his pronomina possessiva vice genitivorum a primitivis venientium fungi volunt, atque adeo illud Plauti, Imp. t. dem. atque ed. Ap., idem esse ac: imperium atque edictum tui Apollinis: — Gronovius denique pater ad Plaut. Pseud. I, 1, 3 haec sic integrat: Tuum imperium, imperium Apollinis." Terent. Heaut. I, 1, 76 sq.: Hem, tot *mea Solius* solliciti sint causa.

Nonnunquam pronomen possessivum minus ad substantivum spectat, cui est appositum, quam ad adiectivum vel genitivum quendam cum illo substantivo coniunctum, vel, ut accuratius rem exprimam, haec bina potius unam notionem efficiunt, cui deinde possessivum pron. appositum est. Sic dicitur a Plauto Cist. II, 3, 43: sed illaec se quandam aibat *mulierem Suam benevolentem* convenire etiam prius, ubi, ut recte dicit Perizonius ad Sanct. Min. p. 121, *suam* manifeste refertur non tam ad *mulierem*, quam ad *benevolentem*, quod cum voce *mulierem* — coaluit. Similiter Trin. V, 2, 23: Megaronides communis hoc meus et tuus Benevolens commentust. Mil. II, 1, 57: Aput *paternum suum hospitem*, = hosp. patris sui. Trin. III, 2, 2: Si in *rem tuam*, Lesbonice, esse videatur, *gloriae* aut *famae*, sinam, h. e. in rem gloriae tuae. Terent. Hec. IV, 2, 19: mea Longinquitas aetatis = longinquitas meae aetatis.

Obiectivae significationis exempla haec sunt. Cato ap. Gellium VII, 3: ne — in servitute nostra essent, h. e. quam nobis serviunt. Plaut. Amph. V, 1, 14; terrore meo, h. e. mei, v.

Taubm. Terent. Phorm. V, 9, 27: Nam neque neglegentia tua neque odio id fecit tuo, ubi *neglegentia tua* est, qua tu negligeris et *odium tuum*, quo tu odio haberis, v. Ruddim. p. 50.

14. *Pronomen reflexivum* in latina lingua non extat nisi tertiae personae, cum in reliquis personis congruat cum personali. Sic Plaut. Amph. III, 2, 26: Cum ea tu sermonem nec ioco nec serio Tibi habeas, ad q. l. vid. Lindem. Terent. Andr IV, 1, 2: Proxumus sum egomet mihi (v. Rudd. II, p. 52, adnot. 26). Pertinet autem huc praeter pronomen personale reflexivum *sui sibi se* etiam possessivum *suus*, quod inde originem traxit, cuius antiquae formae extant apud Ennium *sis* et *sas* (v. Schmidt. de pronom. p. 17), annal. v. 150: lumina *sis* oculis (Fest. in excerptis Pauli Diaconi p. 301 M.) et annal. v. 103: Virginis nam sibi quisque domi Romanus habet *sas* (ibid. p. 325). Usurpatur autem pronomen reflexivum et in enunciatione simplici, si aut refertur ad subiectum enunciationis (quo spectat etiam constructio accusativi cum infinitivo, si in utraque enunciatione idem est subiectum), aut ad alium quemvis casum substantivi, quod est in enunciatione, et in enunciationis compositae parte secundaria, si pertinet ad subiectum partis primariae, quatenus pars illa altera ita est expressa, ut pendeat ex cogitatione sive efficacitate quasi subiecti primarii, nonnunquam adeo ita ut hoc subiectum non sit grammaticum forma nominativi expressum, sed logicum tantum, quod dicitur et cogitatum. Rarius est, si reflexivum refertur ad subiectum enunciationis praegressae ita ut utraque enunciatio per se constet, neutra ab altera sit apta. Ordiamur ab usu in enunciatione simplici. Legg. XII tabb. V, fr. 4: Cui *suus* heres nec sit, v. locum Digestorum a Dirksenio laudatum. Naev. fr. inc. fab. 3, v. 110 ap. Gell. VI, 8: eum *suus* pater cum pallio uno ab amica abduxit. Cato R. R. c. 2: centones, cuculiones familiam oportuisse *sibi* sarcire, ubi *sibi* spectat ad *familiam.* C. 5 *Sua* servet diligenter. Ib.: uti *suo quisque* loco cubet. C. 7: In eodem fundo *suum* quidquid conseri oportet, alles für dasselbe passende. C. 48: *Suum* quidquid genus talearum serito. C. 33: Salictum *suo tempore* caedito cett. Ennii fr. trag. v. 186: Unde *sibi* populi et reges consilium expetunt. Plaut. Trin. II, 2, 34: Ne noctu irem obambulatum neu *suum* adimerem alteri, h. e. negotium sive rem suam. Amph. I, 1, 39: Regique Thebano Creoni regnum stabilivit *suum.* Truc. II, 6, 25: machaeram et

clipeum poscebat *sibi*. Truc. IV, 3, 78: Sed nimium pol opportune ecce ab *sese* egreditur foras. Bacch. II, 3, 27: Continuo [ibi] antiquom hospitem nostrum *sibi* Mnesilochus advocavit. Cist. I, 1, 102: Ei nunc alia ducendast domum, *Sua* cognata. Pseud. I, 3, 5: Mittam hodie huic *suo* die natali malam rem magnam et maturam. Capt. III, 4, 48: Nam is est servos ipse neque praeter *se* umquam ei servos fuit. Stich. II, 1, 2: Credo ego miseram fuisse Penelopam, soror, *suo ex animo*. Stich. I, 2, 76: *suus* rex reginae placet, h. e. regina suo rege delectatur, v. Rudd. II, p. 53, adnot. 29. Pseud. III, 2, 94: Ipsus *sibi* faciam ut digitos praerodat *suos*. Poen. V, 2, 99: is me *sibi* adoptavit filium. V, 4, 34: Quom *sibi* nimis placent (Rost. p. 311 pro *nimis* scribi vult *minus*). Truc. II, 4, 38: qui quasi uxorem *sibi* Me habebat. Amph. prol. v. 129: Nunc quom esse credent servom et conservom *suum*. I, 1, 41: Ut gesserit rem puplicam ductu, imperio, auspicio *suo*. Pseud. I, 2, 72: [nempe] illi audeant [Is] id facere, quibus ut [miseri] serviant *suus* amor cogit? Bis possessivum positum est in una enunciatione Merc. IV, 3, 14: Iubet salvere *suus* vir uxorem *suam*, ad q. l. Scaliger: „Hunc dicendi modum temere nimis inusitatum appellarunt, quum etiam Plautus qui Romanae linguae lex quaedam fuit, etiam Terentius, qui veteris novique Latii lima quaedam habitus est, ita et scripserint et scripta totius urbis iudicio approbarint. Cic. pro Sulla: Sulla, si sibi suus pudor et dignitas non prodesset, nullum auxilium requisivit." Terent. Adelph. V, 4, 21: hic fecit *suos* Paulo sumptu, i. e. sibi faventes. Phorm. II, 4, 14: *suos quoique* mos. Adelph. III, 2, 35: Qui *se* in *sui* gremio positurum puerum dicebat patris? Andr. II, 5, 15: Verum illud verbumst, volgo quod dici solet, Omnis *sibi* malle melius esse quam alteri. Eun. IV, 1, 13: Interea aurum *sibi* clam mulier demit. Nonnunquam persona, ad quam spectat pronomen reflexivum possessivum, omissa est in enunciatione, sed ita tamen ut facile mente addi possit. Sic Plaut. Men. prol. v. 19: Ei sunt nati filii gemini duo, Ita forma simili pueri, uti mater *sua* Non internosse posset. Terent. Hec. IV, 4, 38: Mater quod suasit *sua*, Adulescens mulier fecit, ubi ad *suasit* mente addendum est *ei*. Transeamus ad enunciationes compositas. Ennii Euhemerus fr. 3, 12: Id eius rei causa fecit, uti ad *suos* gnatos regnum rediret. Plaut. Truc. II, 4, 46: Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem: Bona *sua* habiturum me omnia. Bacch.

fragm. p. 488, v. 13: Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam Nisi *ab sese*. Trin. II, 4, 49: meus me oravit filius, Ut tuam sororem poscerem uxorem *sibi*. Cist. I, 2, 16 sq.: Quia saepe mecum mentionem fecerat, Puerum aut puellam aliunde ut reperirem *sibi*, Recens natum eapse quod sibi supponeret. Bacch. IV, 4, 48: Si tu illum solem *sibi* solem esse dixeris, Se illum lunam credere esse et noctem qui nunc est dies. Bacch. I, 1, 8 sq.: Haec ita me orat *sibi* qui caveat aliquem ut hominem reperiam Ad istunc militem: ut, ubi emeritum *sibi* sit, *se* revehat domum. IV, 2, 9: Paucis me misit miles ad eam Cleomachus, Vel ut ducentos Philippos reddat aureos, Vel ut hinc in Elatiam hodie eat *secum* semul. Cist. II, 3, 26: Anus ei amplexast genua, plorans, obsecrans, *Ne deserat se*. Mil. III, 1, 205: Egomet recta [semita Ad eum ibo:] a tua mihi esse uxore dicam delatum et datum, Ut *sese* ad eum conciliarem. Aul. prol. v. 8: uti id servarem *sibi*. Cas. V, 2, 14: nec quictum dare Savium *sibi* sinit me. Cist. I, 1, 31: *Suarum* nos opum volunt esse indigentis. Cist. I, 1, 33: volunt — *Sui*que omnium rerum nos indigere. Mil. II, 2, 26: iube huc transire quantum possit, *se* ut videant domi Familiares, ad q. l. Lamb.: „*se* pro *ipsam* more Plauti positum esse ait Gruterus. Sententia est: Iube, si vis Philocomasium transire ad nos, quam citissime fieri possit, ut familiares militis videant se, i. e. ipsam Philocomasium domi.“ Locus nihil habet offensionis, quum ex coniunctivo *possit* appareat, Philocomasium iam esse subiectum logicum, quod dicitur, ex cuius consilio et actione quasi quae sequuntur prodeant et apta sint. Merc. V, 2, 82: Mater iratast patri vehementer, quia scortum *sibi* Ob oculos adduxerit. V, 4, 1: Ad patrem ibo, ut matris iram *sibi* esse sedatam sciat. Epid. II, 2, 9: Ipsi — mihi dant viam, quo pacto ab *se* argentum auferam. Rud. III, 1, 10: Videtur ad me simia adgredirier, Rogare, scalas ut darem utendas *sibi*. IV, 2, 18: Non enim illum expectare oportet, dum erus *se* suscitet ad *suum* officium. Mil. I, 1, 7: Quia *se* iam pridem feriatam gestitem, cf. Lind. Asin. III, 1, 26: An te id expectare oportet, siquis promittat tibi Te facturum divitem, si moriatur mater *sua*? Mil. III, 2, 45: Excruciabit me erus, domum si venerit, quom haec facta scibit, quia [ego] *sibi* non dixerim. Poen. I, 2, 77: Nam illa mulier lapidem silicem subigere ut *se* amet, potest. V, 2, 55: Nunc orat, operam ut des *sibi*. v. 65: Sub cratim ut (sic Both., vulg. uti) iubeas *sese* supponi at-

que eo Lapides imponi multos, ut *sese* neces. v. 58: Palas vendundas *sibi* ait et mergas datas. V, 3, 15: Oratum ierunt deam, ut *sibi* esset propitia. Pers. I, 3, 70: Qui *sibi* parentes fuerint. II, 3, 7: Nam erus Eretriam me misit, domitos boves ut *sibi* mercarer. v. 18: Ne *sibi* me credat supplicem fore. Truc. II, 1, 26: At nos male agere praedicant viri solere secum. II, 4, 44: Sese experturum, quanti *sese* penderem. Amph. I, 1, 40: Me a portu praemisit domum, haec ut nuntiem uxori *suae*. I, 1, 101: Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum *suum*. II, 1, 51: Donec Sosia egomet ille fecit *sibi* ut crederem. II, 2, 30: Atque id se volt experiri, *suum* abitum ut desiderem? Asin. I, 1, 60: Nam me hodie oravit Argurippus filius, Uti *sibi* amanti facerem argenti copiam. I, 3, 33: Subblanditur novos amator, *se* ut quom videat gaudeat. II, 4, 56: formido miser ne hic me tibi arbitretur Suasisse *sibi* ne crederes. Asin. IV, 1, 8: Lenae dedit argenti viginti minas, Philenium ut *secum* esset noctis et dies. III, 3, 146: Noctem huius et cenam ut *sibi* dares. v. 152: Illac per hortum transiit clam, nequis *se* videret Huc ire familiarium. IV, 2, 14: ne illa existumet Amoris caussa percitum id fecisse te Magis quam *sua* caussa. Epid. II, 2, 66—68: Quin hodie allatae tabellae sunt (sic Kampm. de AB p. 13, vulg. sunt tabellae) ad eam a Stratippocle, Eum argentum sumpsisse apud Thebas ab danista foenore: Id paratum, et *sese* ob eam rem id ferre, ubi primum positum est *eum*, quum haec ex mente mulieris, quae haec narrat alteri, dicta sint, deinde *sese*, quum iam Stratippocles ipse subiectum obversetur. Bacch. IV, 1, 4: Nunc me ire iussit ad eam et percontarier, Utrum aurum reddat anne eat secum semul. Pers. IV, 4, 91: non vides nolle eloqui, Ne *suarum se* miseriarum in memoriam inducat? Terent. Andr. IV, 2, 4: Orare iussit, si *se* ames, era, iam ut ad *sese* venias, ubi in tertia et quarta demum enunciatione positum *se* refertur ad subiectum primae, unde ceterae pendent, v. Reisig. p. 385. Andr. I, 5, 35: timet, Ne deseras *se*. cf. v. 46: Unum hoc scio esse meritam, ut memor esses *sui*. II, 3, 28: Hanc fidem Sibi me obsecravit, qui *se* sciret non deserturum, ut darem. II, 6, 1: Hic nunc me credit aliquam *sibi* fallaciam Portare. Eun. II, 2, 31: [ibi] homo coepit me obsecrare, Ut *sibi* liceret discere id de me.

Durius usurpatur reflexivum relatum ad subiectum enunciationis primariae in enunciatione secundaria neque in con-

iunctivo neque in infinitivo, sed in indicativo posita, ita ut non pendeat ex primaria, sed item per se constet, sed etiam in enunciatione simplici ita ut non referatur ad subiectum, quo pertinere deberet, sed ad aliam personam in hac enunciatione positam aut mente addendam. Sic Naev. fr. inc. bell. Pun. p. 18 Vahlen.: Plerique omnes subiguntur sub *suum* iudicium. Cato R. R. c. 31: Tum erit tempestiva, cum *semen suum* maturum erit. C. 37: Vitis si macra erit, *sarmenta sua* concidito minute. C. 157: Qui sic purgatus erit, diutina valetudine utetur neque ullus morbus veniet, nisi *sua* culpa, ex quibus locis apparet, *suus* in antiqua lingua saepe id significare, quod alicui proprium est. Plaut. Mil. II, 2, 33: Ut eum qui *se* hic vidit verbis vincat ne is se viderit. Merc. II, 1, 14: Dicit capram, quam dederam servandam *sibi*, Suae uxoris dotem ambadedisse. Mil. II, 1, 34: nam is illius filiam Conicit in navem miles clam matrem *suam*, ubi Lind.: „Pronomen possessivum h. l. contra vulgarem Latinorum consuetudinem usurpatum esse patet. Nam *mater sua* potius de militis matre quam de virginis intelligendum. Sed aliquoties ita voce *suus* usi inveniuntur Romani, saepius Plautus, sed tantum, ubi, quid spectet pronomen, non dubium est. Et videtur, quod patet e formulis, in quibus inveniri solet, ut *pater suus, mater sua* et eiusmodi aliis ad familiarem sermonem referenda esse haec ratio.“ Poen. V, 1, 23: Eum fecisse aiunt, *sibi* quod faciundum fuit. Pers. IV, 3, 3: Ita mea ancilla quae fuit hodie, *sua* nunc est.

Ad peculiarem usum veterum comicorum scriptorum pertinet etiam frequens coniunctio *suus sibi*. Sic Plaut. Capt. I, 1, 13: Cochleae — *Suo sibi* suco vivont, ubi vide Lindem. Trin. I, 2, 119: Nunc si ille huc salvos revenit, reddam *suum sibi*. Poen. V, 2, 123: *Suam* rem *sibi* salvam sistam, si illo advenerit. Poen. prol. v. 57: Locus argumentost *suom sibi* proscenium. v. 97: hic adulescens — perit *Suam sibi* cognatam inprudens. Pers. I, 3, 1: Omnem rem inveni, ut *sua sibi* pecunia Hodie illam faciat leno libertam suam. Amph. I, 1, 113: Atque telo *suo sibi* hunc malitia a foribus pellere. Asin. IV, 2, 16: Tu ergo face illi turbas, litis concias, Cum *suo sibi* gnato [una] unam ad amicam de die Potare. Mil. III, 1, 37: Inest in hoc amussitata *sua sibi* ingenua indoles, ad q. l. Scalig.: „sua propria et a natura insita.“ Capt. prol. v. 46: Set inscientes [hi] *sua sibi* fallacia Ita conpararunt — dolum, ubi Lamb.: „= sua ipsorum.“ v.

50: *suo sibi* servit patri. v. 5: serviat *suo sibi* patri. Terent. Ad. V, 8, 35: *Suo sibi* gladio hunc iugulo. Etiam in secunda persona sic reperitur Plaut. Bacch. IV, 9, 71: iustumst *tuus tibi* servos tuo arbitratu serviat.

In formula *inter se* pronomen reflexivum reciprocam habet significationem, quae invenitur relata ad subiectum aut in plurali numero positum aut in singulari, si est substantivum collectivum. Sic Plaut. Cist. I, 1, 25: Decet pol, mea Silenium, hunc esse ordinem Benevolentis *inter se.* Cist. I, 1, 28: Amicitiam ut colunt atque ut eam iunctam bene habent *inter sese.* Capt. II, 3, 60: Videas corde amare *inter se.* Stich. V, 4, 47: Haec facetiast, amare *inter se* rivalis duos. Terent. Ad. V, 3, 17: Vetus verbum hoc quidemst, Communia esse amicorum *inter se* omnia.

Ellipsis pronominis reflexivi *sui sibi se* inprimis frequens est in constructione accusativi cum infinitivo. Sic Cato R. R. c. 148: Si emptor postularit, dominus iusiurandum dabit, *verum fecisse.* Plaut. Amph. I, 1 17: Quodquomque [ei] lubere accidit posse retur. III, 2, 9: adiuret insuper, Nolle esse dicta quae in me insontem protulit. As. II, 2, 110: Promitto, inquam, hostire contra ut merueris. 3, 14: Ad tonsorem ire dixit. As. II, 4, 36: aibat reddere = se relaturum esse. Asin. III, 3, 109: si quidem hoc argentum ferre speres, similiter IV, 1, 44: Nolo illam habere caussam et votitam dicere = ut dicat se votitam, item v. 61: Si forte pure velle habere (sc. se) dixerit, et V, 2, 80: Ecastor qui subrepturum (sc. se) pallam promissit tibi. Vix pro ellipsi haberi potest Terent. Phorm. III, 1, 12: Phormio — strenuom hominem praebuit, quamquam frequentius dicitur *se praebere.*

15. Pronominibus reflexivis adnumeranda sunt etiam *ipse* et *idem,* siquidem item referuntur ad notionem quae aut iam designata est aut latet certe in enunciatione. Quorum pronominum significationis hoc est commune, quod utrique contrarium est *alius,* sed ita tamen differunt inter se, ut *ipse* semper spectet ad singulas actiones, velut si dico *ipse hoc fecit,* hoc significat non alios hoc fecisse sive eum per alios, sed ipsum, *idem* autem ad binas sententias, ita ut exprimat non mutari notionem, quae aut iam in praegressis designata est aut certe mente bis poni potest, sed manere eandem, ut uno bina fiant, velut si Terentius (Eun. II, 1, 19) dixit: Adeon homines inmutarier — ut non cognoscas *eundem* esse, mente addi potest: qui antea fuit.

De origine pronominis *ipse* e pronomine tertiae personae *is ea id* et radice *sv* post Boppium exposuit Schmidtius de pron. p. 25 sq. Hinc antiquae formae multae extant etiam apud priscos scriptores. Sic invenitur apud Plautum *eumpse, eampse, eopse, eapse,* ut Rud. II, 5, 21: *eapse* cantat quoia sit. Men. I, 2, 66: *eapse* eccam exit. Cist. I, 2, 17 *eapse*. Truc. I, 2, 31: Quia te adducturum huc dixeras *eumpse*, non *eampse*, h. e. eum ipsum, eam ipsam. Bacch. IV, 7, 17: Atque in *eopse* astas lapide. Mil. II, 1, 63: quo nemo nisi *eapse* iuferret pedem. Truc. IV, 4, 37: Sine *eumpse* adire huc. De forma autem *sapsa*, quae apud Ennium invenitur Ann. 372, vide Schmidtium p. 11. Plaut. Capt. III, 4, 28: Quiu suum *ipse* interdum ignorat nomen neque scit qui siet, ad q. l. Lindem.: „Solent haec ita strui pronomina *suum ipse*, *suo ipse, sui ipse* cett." Cas. IV, 2, 11: Eo, quo me *ipsa* misit, ad q. l. Taubm.: „*Αὐτὸς* et *ἐκεῖνος* (inquit Casaub. comment. Theophrast.) sunt voces servorum, quas honoris causa propriorum loco usurpabant. Sic apud Latinos *ipse*." Eodem modo Terent. Andr. II, 2, 23: *ipsus* tristis, ad q. l. Ruhnk.: „intelligitur Simo herus. Nam servi herum absolute *ipsum* vocabant." Ad subiectum indefinitum spectat *ipse* Caecil. Sat. fr. Ephesii:

Tum equidem iu seuecta hoc deputo miserrimum,
Seutire ea aetate *ipsum* esse odiosum alteri,

ad q. l. Bothius: „Legitur apud Nonium *aetate eum ipsum*, quod soloecum est. Nam dici oportebat *se ipsum*. Verum id quoque intelligendum, non perscribendum, metro refragante." Terent. Phorm. V, 6, 36: Intus quae inter sese *ipsi* egerint?, v. Ruddim. p. 56, adnot. 32: „*Ipse* cum pronominibus *ego, tu, sui* coniunctum apud optimos quosque scriptores nominandi casu construitur, etsi quod pronomen praecesserat alio quocunque casu fuerit positum." cf. Halm. ad Cic. or. in Cat. II, §. 17. Superlativus adeo formatus est a Plauto Trin. IV, 2, 146: *Ipsissumus.*

16. De forma pronominis *idem* agit Ritschelius ind. lectt. univ. Bonn. p. mens. hib. 185⅞, ubi docet formam nominativi singularis *isdem* servandam esse, ubicunque in codicibus appareat, sic Plaut. Amph. III, 2, 64. — Cato R. R. c. 6: *Idem* ager si uebulosus est cett. C. 7: in *eodem* fundo. Ib.: *eadem* in sapa — recte conduutur. C. 1: Scito *idem agrum quod hominem* (sc. esse), quamvis quaestuosus siet, si sumptuosus erit,

relinquere non multum, ubi vix opus est cum Gesnero et Schneidero corrigere *item* — *ut*, nam *idem* — *quod* recte se habet hac sententia: scito agrum eadem ratione comparatum esse s. se habere qua hominem. Plaut. Mil. II, 3, 32: *eadem* illi insidias dabo, ad q. l. Lind.: „*Eadem* abl. significans *una, simul.* Ut enim *unus* saepe pro *idem*, veluti *una res* Capt. III, 1, 28, ita contra *idem* saepe pro *unus*. Et frequentissimus est usus huius ablativi *eadem* apud Plautum. Cf. Parei lex. Plaut. h. v. Capt. II, 3, 99: *Eadem* percontabor, ecqui hunc adulescentem noverit." Terent. Eun. II, 1, 19: Adeon homines inmutarier Ex amore, ut non cognoscas *eundem* esse, sc. hominem. Usitata est coniunctio v. *idem* cum pronominibus demonstrativis, quam in rem Lindem. ad Mil. III, 1, 179 affert eiusdem scenae v. 160: idem hoc. cf. IV, 2, 50: Multae *idem istuc* aliae cupiunt. Docet autem Ritschelius ind. schol. Bonn. 184½ p. 10 larga exemplorum copia allata, *idem* cum pron. demonstr. iunctum praemittere solere comicos, non postponere, quibus addit exempla nonnulla, ubi *idem* et *istuc* interiecto alio pronomine dirempta sunt, dicitque pauca extare contrarii generis exempla. Denique affert exempla duo, ubi iuncta sunt *idem ego, idem tu.*

II. Pronomina demonstrativa.

17. Tria extant pronomina demonstrativa, *hic iste ille*, quae proprie quidem respondent tribus personis pronominis personalis, deinde autem etiam significationes acceperunt, quae latius patent. Aliquoties *hic* et *ille* in duobus membris eiusdem enunciationis inveniuntur, ut Terent. Phorm. II, 1, 36 sq. Andr. I, 4, 6: Di, date facultatem, — *Huic* pariundi atque *illi* in aliis potius peccandi locum, ad q. l. Ruhnk.: „*huic* refertur ad mulierem, quae parit, cuius mentio v. 3, *illi* ad compotricem, cuius mentio v. 5, neque semper verum est, quod grammatici tradunt, *hic* ad propinquius, *ille* ad remotius referri," cum quo confer etiam Haas. ad Reisig. p. 359 sq. adnot. 365b. Nonnunquam idem pronomen demonstrativum in eadem enunciatione bis vel ter ponitur, ita ut interdum ad diversas unumquodque notiones spectet, quam in rem affert Reisigius p. 361 Plaut. Bacch. III, 4, 12: Quid ad *hunc* modum *haec hic* quae futura fabulor? et ib. v. 4: Ne *illa illut* hercle cum malo fecit suo. Pseud. III, 2, 34: Quom *hasce* herbas *huius* modi in suum alvom congerunt. Memorabilis est coniunctio *hic ille*, ita ut

ad idem obiectum spectent, in vetustissima precandi formula apud Catonem R. R. c. 132: macte *hac illace* dape pollucenda esto, quod quomodo explicari possit vide Haasium ad Reisig. p. 376, adnot. 378b. Aliud et simplicius est, si *hic ille* sic coniunguntur, ut *hic* sit subiectum, ille praedicatum enunciationis, cui simile est Graecum τοῦτ' ἐκεῖνο, v. Bernh. Synt. p. 279. Sic Plaut. Trin. v. 43: *Hic illest* senecta aetate qui factust puer. Capt. III, 3, 3: *Hic illest* dies. Epid. IV, 1, 14: plane *hic illest*. V, 1, 15: *haec illast* autem. Terent. Andr. I, 1, 98 sq.: Attat *hoc illud* est, Hinc illae lacrumae, *haec illast* misericordia. IV, 4, 48: *Hic* est *ille*.

Omnium demonstrativorum pron. hoc est commune, quod ponuntur interdum in enunciatione coniuncta cum substantivo, quae deinde accusativo cum infinitivo sequente accuratius explicatur. Cuius generis Luebkerus de inf. usu Plaut. p. 25 haec affert exempla: Plaut. Pseud. V, 2, 8: Quae *istaec* audaciast, Stich. V, 4, 47: *Haec* facetiast, Mil. III, 3, 5: Stultitia atque insipientia [insulsitasque hercle] *haec* sit, Mil. III, 1, 109: At *illa* laus est.

18. *Hic* igitur, ut iam dictum est, proprie de prima persona dicitur. Sic loco Ennii ap. Cic. (annal. l. VII, fr. I, v. 225 ap. Vahlen.) *hunc* „pronomen demonstrativum est et ipsum Ennium designat" (Klussm. ad Naev. p. 204). Plaut. Curc. II, 1, 33: Vah, solus *hic* homost qui sciat divinitus, ad q. l. Gron.: „δεικτικῶς se ipsum significat." Poen. V, 4, 87: *Huiusce* fratris filius (h. e. mei). Trin. V, 1, 1: *Hic homost* omnium hominum praecipuos, ubi Camer.: „se ipsum intelligit δεικτικῶς." Terent. Andr. II, 1, 10: Tu si *hic* sis, aliter sentias, ad q. l. Donatus: „Hoc gestu scaenico melius commendatur, nam haec magis spectatoribus quam lectoribus scripta sunt. *Hic* ergo ipsum ostendens dicit, et est *HIC* pronomen."

Deinde habet significationem vere demonstrativam, ut id significet, quod vel oculis cernere possis vel quod proximum est. Sic apud Ennium trag. v. 402: Aspice *hoc* sublimen candens, quem invocant omnes Iovem. Plaut. Most. III, 1, 117: Nam postquam *haec* (h. e. haece) aedes ita erant ut dixi tibi. De formula *hoc habet,* usitata in re gladiatoria, vide Fleckeisen. exerc. Plaut. p. 18, qui affert Rud. IV, 4, 99: *Hoc habet:* solutust. perii et Most. III, 2, 26: *Hoc habet:* repperi qui senem ducerem. Curc. III, v. 24: Catapulta *hoc* ictumst mihi Aput Si-

cuonem, ad q. l. Boxhorn.: „*Hoc* δεικτικῶς dicitur: nempe, malum aut vulnus, quo unoculus factus sum, catapulta ictum, inflictum mihi est." Pers. v. 712: Ne *hic* tibi dies inluxit lucrificabilis. Pers. I, 1, 38: Quos continuo tibi reponam *hoc* triduo aut quadriduo, h. e. proximo.[74]) Bacch. v. 1205: Vesper *hic* est, δεικτικῶς. Most. II, 1, 46: Quid igitur, si abeamus hinc nos? TR. *Non hoc longe*, Delphium, δεικτικῶς, re aliqua minima demonstrata. cf. Trin. II, 4, 82: *Non hercle hoc longe*, nisi me pugnis viceris, ad q. l. Lindem.: „quod cum gestu demonstrantis pronunciabat histrio, ita ut ostenderet, quam longe." Most. II, 2, 23: *hasce* ambas foris, δεικτικῶς. Amph. I, 1, v. 2: *hoc* noctis δεικτικῶς, v. Taubm. cf. Trin. IV, 3, 83. Epid. III, 2, 2: *Hoc* quidem iam periit, δεικτικῶς. Amph. prol. v. 105: Quam liber *harum* rerum [et] multarum siet, ad q. l. Taubm.: „δεικτικῶς adulteria et stupra significat." Trin. v. 43. Epid. V, 1, 15: *haec*inest? Pseud. I, 2, 3: Quibus, nisi ad *hoc* exemplum experior, non potest ussura ussurpari, ad q. l. Douza: „δεικτικῶς. Videtur enim hoc dicens scutica et tergino officii quemque sui commonefecisse." v. 18: Nempe ita animati estis, vincere duritia tergi *hoc* atque me, ad q. l. Boxhorn.: „Qui haec mutare aggressi sunt, ignoravere quam necessarium sit in comoediae lectione gestus identidem sibi repraesentare. *Hoc* δεικτικῶς hic ponitur, = hoc terginum (id manu ostenditur)." Most. II, 2, 79. III, 2, 119. Epid. III, 4, 41: *haec* ergost fidicina. v. 44: *Haec*, inquamst. MI. non haec, inquamst. V, 1, 23: *haec* edepol remorata med est. Mil. IV, 2, 32: Pedetemptim tu scis tractari solitas esse *huius* modi mercis. Terent. Adelph. III, 4, 33: *hic* Geta.

Saepissime *hic* refertur ad notionem, quae praegressa est, rarius ad eam quae sequitur. Ad sequentem notionem spectat Cato R. R. c. 5: *Haec* erunt vilici officia, item Plaut. Amph. prol. v. 64: Nunc *hoc* me orare a vobis iussit Iuppiter, Ut cet. Eorum exemplorum, ubi ad praegressa spectat, maximememorabilia sunt in Catonis libro de re rustica, ubi maxime per *haec* sive *haec omnia* complectitur ea quae antea commemoravit.

[74]) De *hic* pronomine cum temporis notionibus aut in accusativo aut in ablativo positis coniuncto apud Plautum et Terentium, quod semper spectat ad tempus futurum, si a tempore eius, qui loquitur, proficisceris, vide Muellerum in Iahn. nov. annal. phil. 1861, sect. 4, p. 263 sq.

Sic c. 8: Snb urbe hortum omne genus, coronamenta omne genns, bulbos megaricos, murtum coniugulum et album et nigrum, laurum Delphicam et Cypricam et silvaticam, unces calvas, avellanas, Praenestinas et Graecas, *haec* facito uti serantur. C. 37: Hordeum, foenum Graecum, ervum, *haec omnia* segetem exsugunt. C. 73: Eam pellem et far et salem et serpullum, *haec omnia* una conterito, cum viuo dato bubus bibant omnibus. C. 133: Ficum, oleam — *haec omnia genera* a capitibns propagari — oportebit. C. 51: Ficum, oleam cett. *Haec omnia*. C. 31: ulmeam, pineam, nuceam, *hanc* atque aliam materiem omuem cnm effodies. C. 33: circum capita addito stercus, paleas, vinaceas, aliquid horum, ubi additamentum aliquid horum coercet quasi et finibus circumscribit ea quae antea dixerat. C. 9: *Hoc* est praedium quod ubi vis expedit facere. Cato de re rust. praef.: Maiores enim nostri *hoc* sic habuerunt et ita in legibus posiverunt, furem dupli condemnari, foeueratorem quadrupli, h. e. quod ad hoc attinet, maiores nostri sic habuerunt cett. Ennii Euhemerus fr. 4, 29: eosque muro circumegit et custodiam *his* apponit. Plaut. Capt. I, 2, 1 sqq.: istos captivos duos Heri qnos emi de praeda a quaestoribus, *His* indito catenas singularias. Capt. prol. v. 3: *Hoc* vos mihi testes estis me vernm loqui, ubi *hoc* refero ad ea quae antea dixit, = hoc, quod modo dixi, me verum loqui, testes mihi estis, dissentiens ab Haasio ad Reisig. adnot. 367, qui dicit per *hoc* sequentem accusativum c. inf. explicari. Trin. v. 129: Dedistine *hoc* facto ei gladinm qui se occideret? v. 783: *Hoc* — Suspitionem ab adulescente amoveris. Relativo postpositum est pron. *hic* Poen. V, 4, 16: Quibus auuos multos carui, qnasque e patria parvas perdidi, Redde *his* libertatem. Terent. Hec. I, 2, 6: Sed videon ego Philotium? Uude *haec* advenit? Andr. I, 1, 72: *hac* fama inpulsus Chremes Ultro ad me advenit = fama huius rei.

19. a. *Genus pronominis hic.* Genus neutrum in plurali positum complectitur duo substantiva diversi generis Terent. Eun. 3, 2, 27: Atque *haec* (sc. Eunuchum et ancillam) qui misit, non sibi soli postulat Te vivere, quod Donatus per *tanta munera* explicat. Neutrum *hoc* interdum indefinite ponitur coniunctum cum impersonalibus. Sic Plaut. Curc. I, 3, 26: Nam *hoc* quidem edepol hau multo post luce *lucebit*, ad. q. l. v. Gronovius. Amph. I, 3, 45: *lucescit hoc* iam, ad q. l. vid. Lindem. Mil. v. 218: *lucet hoc* inquam, ubi Lindem.: „Impersonale

addita persona, neutro pronominis, plane ut Germani dicunt es tagt." Terent. Heaut. III, 1, 1: *Luciscit hoc* iam. Raro neutrum *hoc* refertur ad praedicatum diversi generis, sic Terent. Andr. I, 5, 2: si *hoc* non contumeliast, ubi *hoc* retinet Bentleius. Multo frequentior et fere sola usitata est in hoc genere attractio sive assimilatio generis, ut Plaut. Rud. v. 199: *Haec* eius sunt bonorum reliquiae, ubi *haec* femininum est, ut saepe. Amph. II, 2, 182: Si quidem *haec* iam mulier factast ex viro, ad q. l. Gronov.: „de viro; respicit, quod nunc eum esse fingit se putare." Pseud. II, 2, 20: Nam *haec* mihi incus est, quod itidem de viro dicitur. Terent. Andr. I, 1, 99: *haec* illast misericordia, ut paulo ante: *hoc* illud est.

b. *Numerus pronominis hic.* Interdum pluralis pronominis ponitur relatus ad praegressum singularem substantivi. Sic Terent. Heaut. II, 4, 13: *Quoius* mos maxumest consimilis vostrum, *hi* se ad vos adplicant. Eun. I, 2, 87: *Eunuchum* dixti velle te, Quia solae utuntur *his* reginae, h. e. eunuchis. Similia apud Graecos vide apud Bernh. synt. p. 282.

c. *Attractio casus in pronomine hic.* Interdum apud Plautum et Terentium pronomen demonstrativum recipitur in enunciationem relativam eundemque casum adsciscit, in quo relativum positum est. Sic ap. Plaut. Bacch. IV, 9, 11: Nam ego *has* tabellas opsignatas, consignatas *quas* fero, Non sunt tabellae. Capt. prol. v. 1:

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Vincti quia astant, *hi* stant ambo, non sedent,

ad q. l. Lind. Eodem modo repetitum est pronomen alio casu Poen. III, 3, 24: *Hi qui* illum dudum conciliaverunt mihi Peregrinum Spartanum, id nunc *his* cerebrum uritur, ad q. l. Turneb.: „Ii, quorum opera hic Spartanus ad me venit, moleste iam ferunt, me hos trecentos Philippos lucrifacturum esse. Illud autem *hi* non habet quo referatur, more comico." Terent. Andr. I, 1, 20: *Quas* credis esse *has*, non sunt verae nuptiae.

20. *Iste* (et *istic*) primum est demonstrativum secundae personae. Sic Plaut. Bacch. III, 6, 32: Quid *istuc* est? (h. e. quod tu dicis). Aul. IV, 10, 17: Nam si *istuc* ius est, ut tu *istuc* excusare possies, h. e. quod tu facis. Mil. IV, 2, 50: Multae idem *istuc* aliae cupiunt, h. e. quod tu dicis. III, 1, 179: credo ego *istuc* item, h. e. eodem modo quo tu. Capt. III, 4, 105: Satin *istuc* mihi exquisitumst fuisse hunc servom in Alide?,

h. e. quod tu dixisti. Pseud. V, 2, 8: Quae *istaec* audaciast, te sic interdius Cum corolla ebrium incedere? Terent. Andr. I, 2, 15: Hocine agis an non? DA. Ego vero *istuc.* Eun. III, 1, 61: Bene dixti: ac mihi *istuc* non in mentem venerat. Heaut. I, 1, 36: *Istos* rastros interea tamen Adpone.

Deinde in universum significationem habet demonstrativam, qua et de eo qui adest et de absente dici potest. Sic de eo qui adest Plaut. Capt. II, 2, 51 sq.: Non ego me *istunc* potius quam te metnere aequom censeo. Vis hostilis cum *istoc* fecit meas opes aequabilis, h. e. cum istius opibus meas aequavit. Antea v. 47 de eadem persona *hic* dictum erat. Epid. IV, 2, 4: Quis *istaec* est, quam tu osculum mihi ferre iubes? Rud. IV, 4, 15: Homini ego *isti* talos suffringi volo. Epid. V, 1, 35: Ego sum et *istic* frater tuos est alia matre. De absente Ennii Epicharm. fr. 7: *Istic* est *is* Iuppiter quem dico. Ib. v. 10: Haece propter Iuppiter sunt *ista* quae dico tibi. Plaut. Merc. IV, 3, 31: *Ista* quidemst illa. Poen. V, 2, 125: Quin mea quoque *iste* habebit, siquid me fuat. Caecil. Stat. Hypobolimaeus Chaerestratus: Nam *ista* quidem noxa muliebrist magis quam viri. Saepe etiam cum contemptu dicitur, ut a Terentio Andr. prol. v. 15 de adversariis suis: Id *isti* vituperant factum, ad q. l. Ruhnk.: „Hoc pronomine fere odium et contemptus exprimitur, contra *ille* plerumque in laudem dicitur." Ib. v. 21: *istorum* obscuram diligentiam. Eun. I, 2, 112: Cum milite *isto* praesens absens ut sies. Adelph. I, 1, 18: quod fortunatum *isti* putant, ad q. l. vide Bentl.

Etiam *iste,* quemadmodum *hic,* nonnunquam per attractionem in eodem casu ponitur, quo relativum. Sic Plaut. Curc. III, 1, 49: sed *istum quem* quaeris ego sum. Epid. III, 4, 12: *Istum quem* quaeris Periphanem Plotherium, Ego sum. Capt. I, 2, 1: *istos* captivos duos Heri *quos* emi de praeda a quaestoribus, His indito catenas singularias.

21. *Ille* pronomen tertiae personae est, saepe etiam habet vim vere δεικτικήν. Cato pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: *illi,* unde petitur, *ei* potius credendum esse. Ennii epigramm. 2, v. 5: Hic est *ille* situs, cui nemo civis cett. Plaut. Bacch. IV, 4, 48: Si tu *illum* solem sibi solem esse dixeris, Se *illum* lunam credere esse, δεικτικῶς. Trin. v. 43: Hic *ille*st senecta aetate qui factust puer. Fragm. Mercator. Ang. Mai. p. 490: Sed *ille quidam* cett. Merc. IV, 3, 31: Ista qui-

demst *illa*. DO. quae *illa*st? Poen. prol. v. 119: *Ille*, qui adoptavit hunc sibi pro filio, *Is* illi Poeno huiusce patri hospes fuit. Epid. III, 4, 18: Pol ego magis unum quaero, meas quoi praedicem, Quam *illum* qui memoret suas mihi. Most. II, 1, 51: Ita *ille* faxit Iuppiter. *Ille* δεικτικῶς, v. adnot. Taubm. Cist. IV, 2. 71: At sibi *ille quidam* volt dari mercedem. HA. At pol *illa quaedam* (Taubm. ὁ δεῖνα) et v. 74: At enim *ille quidam*, mulier, in nulla opera gratuitast. Exempla coniunctionis *ille alter*, ubi *ille* disiunctionis causa additur, Haasius ad Reisig. p. 360, adnot. 365 affert haec: Men. prol. v. 26. 28: Inponit geminorum alterum in navem pater, — *Illum* reliquit *alterum* apud matrem domi, ib. v. 41 sq.: Immutat geminorum nomen avos huic alteri. Ita *illum* dilexit, qui subruptust, *alterum*, Trin. IV, 3, 59 sq.: Partem alteram Tibi permitto, *illam alteram* aput me quod bonist adponito, Terent. Adelph. V, 4, 17: *ille alter* sine labore patria potitur commoda. Andr. I, 5, 2: quid *illud* est? Ad. III, 2, 8: quem neque fides neque ius iurandum neque *illum* misericordia Repressit, ubi non recte, opinor, Haasius ad Reisig. p. 377, adnot. 379 ad *illum* iterum *quem* mente addendum censet, ita ut hanc coniunctionem duorum pronominum habeamus, *quem illum*, sed potius ad eum usum hoc refero, qui etiam apud Graecos extat, ut, sicubi duo enunciata ἐκ παραλλήλου posita sunt in sententia relativa, prius tantum per relativum pronomen exprimatur, alterum autem per demonstrativum, cf. §. 25 add.

Quod ad *numerum* pronominis *ille* attinet, etiam huius pronominis pluralis reperitur ad substantivum praegressum singularis numeri relatum, cuius significatio est collectiva, ap. Caton. R. R. c. 5: scibit in mente familiae quid sit, et *illi* animo aequiore facient. Item attractio casus extat in hoc pronomine coniuncto cum pronomine relativo. Sic Plaut. Men. II, 2, 37: Nummum *illum quem* mihi dudum pollicitu's dare, Iubeas, si sapias, porculum adferri tibi, ubi vide intpp. Trin. IV, 2, 143: Quia *illum quem* ementitu's is ego sum ipsus Charmides. Rud. IV, 4, 21: *illum quem* [tu fano Venerio] Dudum lenonem extrusisti, eius vidulum hic eccillum [habet]. Terent. Eun. III, 3, 18. Et sic potest fortasse etiam explicari Eun. prol. v. 10 sqq.: Atque in Thensauro scripsit, causam dicere Prius unde petitur aurum qua re sit suom, Quam *illic qui* petit, unde is sit thensaurus sibi, ubi *illum* exspectas, nisi potius cum Donato ellipsin v. *dicat* statuere velis. *Ellipsin* pronominis *ille* habes Plaut. Poen.

III, 5, 19: Ita mihi renunciatumst, quibus credo satis, sc. ab illis, v. Gron. ad Poen. IV, 2, 52, *pleonasmum* autem Aul. IV, 10, 28: Quin tu *eam* invenies, inquam, meam *illam* esse oportere, Euclio.

Pronominis *illic* haec habes exempla. Plaut. Trin. prol. v. 6: Nunc igitur primum quae ego sim et quae *illaec* siet Huc quae abiit intro, dicam. cf. v. 9: Tum *illanc* mihi esse gnatam voluit Inopiam. Epid. V, 1, 3: Quid *illuc* est. v. 14 *illic*. Rud. IV, 4, 14: Vir scelestus *illic* est. Aliquoties non est δεικτικόν, quemadmodum recte docent Fleckeisenus exerc. Plaut. p. 14 et Beckerus de com. Rom. quaest. p. 109. Sic Amph. II, 2, 36: Gravidam ego *illanc* hic reliqui. Trin. II, 4, 119: Per deos atque homines dico, ne tu *illunc* agrum Tuum siris umquam fieri. Terent. Andr. III, 5, 1: Ubi *illic* est.

III. Pronomen relativum.

22. a. *Significatio pronominis relativi.* Pronomen relativum semper ponitur in enunciatione secundaria et primum quidem, ut vel nomen docet, refertur ad notionem accuratius exponendam et describendam, deinde autem etiam in significationem finis s. consilii atque causae se convertit. Non raro refertur ad pronomen personale et hoc in se includit, sic ad primam personam Plaut. Amph. prol. v. 57, ad secundam Epid. III, 1, 8: Quid illum facere vis, *qui* tibi quoi divitiae domi maxumae sunt, Is *habes* nummum nullum. V, 1, 31: Quis tu homo's, *qui* meum parentum nomen *memoras* et meum? Terent. Eun. IV, 7, 24: Rogitas? *quae* mi ante oculos coram amatorem *adduxti* tuom? cf. Bernh. synt. graec. p. 291.

1) Spectemus primum usum simplicem, quo notionem exponit et describit accuratius. Cato fr. inc. ap. Gell. XIII, 23: Si quid est — *quod* utar, utor, h. e. quo uti possim. Cato R. R. C. 11: aheneum, *quod capit* culleum unum. C. 2: quid siet quod veneat. Corruptum est pron. relat. c. 1: qui in his agris praedia vendiderint, *quos* pigeat vendidisse, pro quo haud dubie *hos* vel *eos* scribendum est. C. 79 *quantos* = quot. Schneid.: „Saepe ita Palladius, qui et *aliquantos* pro aliquot posuit." Ennii Pancratiastarum fr. 2: Quis est, qui nostris finibus tam proterviter. Epicharmus fr. 7: Istic est is Iuppiter *quem* dico. Ib. v. 11: Haece propter Iuppiter sunt ista *quae* dico tibi. Plaut. Pseud. I, 4, 12: viginti minas, Quae nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen. Bacch. IV, 4, 75: Quid parasti? PI. *Quae*

tu [me] iussisti omuia. Bacch. IV, 9, 24: Is Heleuam abduxit, quoia caussa uunc facio opsidium Ilio. Rud. III, 4, 40. Pseud. I, 2, 20: Huc adhibete auris quae ego loquar. Men. V, 5, 11: Audin quae loquitur? Curc. I, 1, 55: E nuce nuculeum qui esse volt, frangit uucem. Cist. I, 3, 36: siqua queat Reperire (eam), quae sustulerit. Poen. IV, 2, 106: Remora si sit, *qui* malam rem mihi det, merito fecerit. Pers. I, 2, 24: Ubi sint magistratus, quos curare oporteat? Rud. III, 1, 4: Velut ego hac uocte quae processit proxuma Mirum — somuiavi somuium. Stich. I, 1, 4: viri — Quorum quidem uos uegotiis apsentum, ita ut aequomst, Sollicitae noctis et dies, soror, sumus semper. Epid. III, 4, 20: ut *quod* ad te veuio iutelligas. Men. IV, 2, 38: Satin' audis quae illic loquitur? Mil. IV, 6, 7: Audiu quae loquitur? Men. IV, 2, 72: uou mihi ceusebas esse, *qui* (Abl.) te ulciscerer. Mil. II, 2, 79: At tu iuperti, amice, me (sc. eo) quod conmeutu's. Poen. IV, 2, 62: quid est quod metuas? Pseud. II, 2, 44: Ut id agam quod missus huc sum —? Aul. IV, 8, 1: Picis divitiis, qui aureos coluut, Ego solus supero (sic Both. et Goell., ut *Picis* sit acc. nominis *Pix).* Aul. IV, 1, 9: Quasi puer, qui nare discit, scirpea induitur rati. Asin. I, 3, 65: Necessest facere sumptum qui quaerit lucrum. Stich. II, 2, 38: Res omnis relictas habeo prae quod tu velis. Aul. III, 2, 21: quid est qua prohibes nunc gratia uos coquere hic coenam? Capt. II, 2, 63: Est profecto deus, qui quae uos gerimus auditque et videt. Truc. V, v. 62: Ubist, quod tu das? Amph. I, 3, 39: Ecastor coudignum douum, qualist qui douum dedit. Terent. Eun. II, 2, 17: est genus hominum, *qui* esse primos se omuium rerum volunt. Eun. I, 2, 39: cum illo, quocum tum uno rem habebam. Heaut. V, 1, 40: quemquamue tam comi animo esse aut leui putas, Qui se vidente amicam patiatur suam? Andr. I, 1, 113: Quae sese in ignem inicere voluit, prohibui. Andr. I, 5, 38: quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim. Phorm. I, 3, 1: qui mihi consultum optume velit esse. Ad. II, 1, 43: Minume miror qui insanire occipiunt ex iniuria. Andr. I, 1, 77: Ferme in diebus paucis, quibus haec acta suut, Chrysis vicina haec moritur. Andr. prol. v. 20: Quorum aemulari exoptat neglegentiam. Hec. IV, 1, 32: Adeou me esse pervicacem censes, quoi mater siem cett. Adelph. prol. v. 3: Rapere in peiorem partem quam acturi sumus, sc. fabulam. Phorm. IV, 3, 7: de Antiphoue audistin quae facta? Hec. I, 2, 22: Sed quid hoc negotist, modo *quod*

narravit mihi Hic intus Bacchis? Phorm. II, 4, 14: Quot homines tot sententiae. Nonnunquam substantivum praegressum apud pronomen relativum repetitur, ut Hec. prol. 2, v. 2: eodem ut *iure* uti senem Liceat, *quo iure* sum usus adulescentior et Heaut. prol. v. 20: Habet bonorum *exemplum*, *quo exemplo* sibi Licere id facere, quod illi fecerunt, putat. Andr. I, 1, 121: Ita tum discedo ab illo, ut *qui* se filiam Neget daturum, quod recte Schm. explicat: ut a tali, qui.

Pronomina relativa sunt etiam *quicunque* et *quisquis*, quorum vis ea est, ut omnia eius generis, quod describendum est, complectantur, ideoque latius patet quam simplicis pronominis *qui*. *Quisquis* et cum substantivo et sine eo ponitur, nonnunquam etiam in contracta enunciatione omisso verbo substantivo, ut vicem pronominis indefiniti sustineat, *quicunque* fere semper sine substantivo. *Quisquis* et de masculino et de feminino genere dicitur, rarior est antiqua forma *quiqui*, quae extat apud Plautum Aul. IV, 10, 44: *quiqui* est, v. Schmidt. de pronom. p. 54. Livius Andronicus fr. inc. trag. 6 ap. Nonium p. 197, 34 („*cuis* et generi feminino attribui posse veterum auctoritas voluit"): Mulier *quisquis* es, te volumus. Cato R. R. c. 7: In eodem fundo suum *quidquid* conseri oportet. Similiter c. 48: *Suum quidquid* genus talearum serito, ad q. l. Schneider.: „= seorsum suum quodque genus serito. Ita *quidquid* pro *quodque* dixit etiam Cicero." C. 24: *Quicquid vini* defrutabis. Ennii Melanippae fr. 5: *quidquid* est. Plaut. Men. V, 2, 60: *Quisquis* es, *quicquid* tibi *nomen* est, senex: summum Iovem Deosque do testis. Cist. II, 3, 66: Conteris Tu tua me oratione mulier, *quisquis* es. Item de feminino Rud. IV, 4, 102: Tum tibi hercle deos iratos esse oportet, *quisquis* es. Poen. act. II, v. 37: *quemquem* visco offenderant, Tam crebri ad terram accidebant cett. Poen. V, 2, 79: et tu edepol, *quisquis es*. 4, 30: *quicquid* sapit. Truc. II, 1, 42: sed fores, *quidquid* futurumst, feriam. Pseud. II, 2, 44: *quidquid* est *nomen* tibi. Pers. IV, 3, 76: et quidem edepol liberalist, *quisquis* est, de muliere. Amph. I, 1, 158: *Quisquis* homo huc profecto venerit, pugnos edet. Menaechm. V, 1, 17: Omnia mala ingerebat, *quemquem* aspexerat. Poen. III, 1, 2: Qui, *quidquid* agit, properat omnia. Amph. V, 1, 23: Ibo ut cognoscam, *quisquis* est. Aul. II, 2, 21: qui sibi *quidquid* tetigerint, tenent. Caecil. Statius inc. fab. fr. 19: Quaeso igitur *quisquis* es, mea mulier. Caecilius Sta-

tius Plocium fr. 1, v. 148: Au quae mihi *quidquid* placet, eo privat, servatam velim? Terent. Phorm. II, 1, 16: *Quidquid* praeter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro. Adelph. III, 2, 44: Quapropter *quoquo* pacto tacitost opus. Hec. I, 1, 6 sq.:

Ego propterea te sedulo
Et moneo et hortor, ne quoiusquam misereat,
Quin spolies mutiles laceres *quemquem* nacta sis,

de quo loco Klotzius in censura Nepotis ed. Beneck. nov. annal. phil. 1846, vol. 46, sect. 1, p. 83: „Forma *quemquem* in codicibus fere semper corrupta est, nam hoc quoque loco perboni codd. habent *quemque*, non *quemquem*, quod tamen verum esse tum vetus auctor tum sententia loci extra omnem dubitationem ponit. Auctor ille vetus est Cledonius p. 1908 Putsch.: *Quisquis*, *cuicui*, *quemquem*, ut Terentius: *quemquem nacta sis*." Compositum est indefinitum *unusquisquis*, quo id, quod ad omnes spectet, etiam in singulos cadere indicatur et verbi notio confirmatur (Schmidt. de pron. p. 57). Reperitur id apud Catonem in or. de suis virtutibus contra Thermum ap. Festum p. 234: qui *unum quicquid* mature transigit, is properat: — ego *unum quicquid* quod adortus eram transigebam, item ap. Plaut. Trin. IV, 2, 39: Si *unumquidquid* singillatim et placide percontabere. Ad analogiam v. *quisquis* etiam *quantus quantus* dictum est a Terentio Ad. III, 3, 40: Tu, *quantus quantu*'s, nil nisi sapientia es. — Lex Papiria tribunitia (a. Chr. 213) ap. Egger. p. 113: *Quicunque* praetor post hoc factus erit. Terent. Andr. I, 1, 36: Cum *quibus* erat *quomque* una. Andr. I, 5, 28: *Quae* mea *quomque* animo lubitumst facere.

Pronomen relativum non raro ita ponitur ut pro eo potius interrogativum exspectes. Similiter apud Graecos, de quibus vide Bernh. p. 291 (ut Eur. Alc. 643: *ἔδειξας* . . . *ὃς εἶ*). Sic Plaut. Men. IV, 2, 11: video quam rem agis. Trin. II, 4, 177: Dic hoc negoti quo modo actumst. Trin. IV, 3, 11: Scire volo quoi reddidisti. Men. II, 2, 74: Videamus, qui hinc egreditur. Mil. II, 3, 10: Nescis tu fortasse, aput nos facinus quod natumst novom. Capt. II, 1, 14: scimus nos nostrum officium quod est. Men. V, 1, 14 sq.: Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter cauem Graii esse praedicabant? Nonnulla tamen horum exemplorum ad attractionem possis trahere.

Nonnunquam pronomine relativo mutato genere abstracta accuratius designantur et explicantur, qui usus multo fre-

quentior est apud Graecos, de quibus vide Bernh. p. 291 sq. Sic Ennii Phoenicis fr. 2, v. 340: *Ea libertas est*, *qui* pectus purum et firmum gestitat (Gell. VII, 17). Plaut. Asin. II, 2, 57: Hem, *ista virtus est*, quando ussust, *qui* malum fert fortiter. Terent. Hec. IV, 3, 2: *Istuc est sapere*, *qui* ubi quomque opus sit animum possis flectere, quod recte explicat Schmiederus: „senex uxorem laudat, sed *qui* dicens, masc. genere, sententiam facit generalem, cuius facilis est explicatio. Iunge: istuc est sapere, qui (ut tu) ubiq. op. sit anim. possis flectere." Facilius explicatu est Plaut. Rud. II, 3, 51. 52: etiam *qui* it lavatum In balineas, quom ibi sedulo sua vestimenta servat, Tam subrupiuntur.

2) Pronomen relativum finem sive consilium exprimit. Naev. l. VII belli Punici ap. Nonium v. paciscunt p. 474 (Vahlen. p. 17): moenia sint, Lutatium *quae* Reconcilient. Cato R. R. c. 3: trochleas Graecanicas binas, *quae* funibus sparteis *ducantur*. C. 6: uti siet *qui* vineam *alliges*. C. 11: cola, *qui* (abl.), florem demant, ubi *qui*, ut saepius, ad pluralem refertur. ibid: ahenum coculum *quod capiat* culleum (ibid. alio loco: aheuum, *quod capit* culleum unum, indicativus positus est). C. 12: confibulas ligneas, *qui* (abl.) arbores comprimat. C. 13: *quod capiat* quadrantalia quinque. C. 104: Vinum familiae per hiemem *qui utatur*. C. 10: asinos — *qui* stercus vectent. Ib.: ahenum *quod* capiat quadrantalia XXX. ib.: ahenum *quod* capiat quadrantalia V. ib.: *qui* (abl.) nucleos succernat. Plaut. Capt. V, 4, 6: Aut anates aut coturnices dantur *qui*cum lusitent. Truc. II, 7, 24: et melius *qui* valeat, fero, ad q. l. Schoppius: „*Qui* pro *ut* Lambino non intellectum. Affero, inquit, tibi ab ero meo dono aurum et obsonia, ut melius valeas. Sic Curcul. act. IV, 2, 33: Ecquid das *qui* bene sit? Et Bacch. I, 1, 51: Dato *qui* bene sit." Aul. III, 5, 28: Vehicla, *qui* vehar. Truc. II, 1, 31: Si negat habere *quod* det. v. 32: Nec satis accipimus, satis quom *quod* det non habet. Aul. I, 2, 14: Ne causae quid sit, *quod* te quisquam quaeritet. (Sic Gron. et Goell. Vet. cod. Meurs. *quo te*. Vulgatam adscripsit Bentl. ad Ter. Hec. III, 5, 2). Pers. IV, 4, 41: Indica, minumo daturus qui sis, *qui* duci queat, quod Lamb. explicat: „et a me emptore abduci queat." Capt. I, 2, 51: Nullumne interea nanctu's, *qui* posset tibi Remissum quem dixti imperare exercitum? Poen. V, 5, 8: Nactus est hominem, mina *quem* argenti circumduceret. Pers. I, 3, 76: Quam ille habeat *qui* hanc lenoni huic vendat. Epid III,

4, 30: mihi concubina *quae* sit. Poln. III, 5, 28: Eum adlegarnnt, snom *qui* servom *diceret* Cum anro esse apnd me. Epid. III, 3, 37: conductam esse eam, *Quae* hic admiuistraret. Rud. prol. v. 10—12: Is nos per gentis [hic] alium alia disparat, Hominem *qui* facta, mores, pietatem et fidem Noscamus. Amph. I, 1, 184: certnmst — hominem — adloqui, *Qui* possim videri huic fortis. Truc. V, v. 17: accipe hocce, *qui* istuc ecficias opns. Trin. prol. v. 15: Dedi ei meam gnatam, *qui*cum egestatem exigat, ad q. l. Douza: „*Quicum* et *quocum* utrumque indeclinabile, tam plurali quam singulari numero, ablativi loco positum omnibusque adeo generibus ἀδιαφόρως accommodari potest; illi autem peccant largiter, qui pro *quicum* usurpare *quibuscum* vel etiam *queiscum* in pluralibus dativis ausi.“ Aul. II, 2, 61: nihil est dotis *quod* dem (sic Δpg). Aul. IV, 10, 6: quid ego merui de ted, adnlescens, mali, *muam*obrem ita faceres meque meosque perditum ires liberos? Amph. V, 2, 12: hau promernit *quam* ob rem vitio vorteres. Asin. I, 1, 65: Praesertim quom is me dignum *quoi* concrederet Habuit. Terent. Eun. V, 2, 26: Si ego digna hac contumelia Sum maxume, at tu indignns *qui* faceres tamen. Andr. IV, 4, 19: Adeon videmur vobis idonei, In *quibus* sic inludatis? Andr. II, 1, 34sq.: Efficite *qui* detur tibi; Ego id agam, mihi *qui* ne detur. Eodem modo pro *ut* usurpatum puto *qui* Andr. prol. v. 5—7: Nam in prologis scribundis operam abutitnr, Non *qui* argumentnm narret, sed *qui* malivoli Veteris poetae maledictis respondeat, dissentiens a Ruddimanno II, p. 346, adnot. 8, qui cum Westerhovio *qui* pro *utpote qui* positum esse putat, nam si hanc sententiam inesse voluisset poeta, scripsisset *qui non*. Heaut. III, 1, 83: Dum id qnaero, tibi *qui* filium restituerem (= ut). Eun. III, 1, 55: Par pro pari referto *quod* (= ut hoc) eam mordeat. IV, 7, 40: qnaere *qui* respondeat, suche dir einen, der dir antwortet. *Qui* saepe etiam pro *utinam* ponitur, ut Plaut. Men. III, 1, 6: *Qui* illum di omnes perduint, vid. Gronov. Pers. V, 2, 6: *Qui* illum Persam atque omnis Persas atque etiam omnis personas Male di omnes perdant. Cas. II, 4, 1: *Qui* illum di omnes deaeque perdant! Trin. IV, 2, 78: *Qui* istum di perdant, ad q. l. Lindem.: „*qui* pro *ut* simpliciter poni multi loci apud Plautum argumento sunt, quos collegit Pareus lex. Plaut. h. v., ubi tamen mnlti citati sunt, qui nihil demonstrant. Adde Donat. ad Terent. Phorm. 1, 2, 73: *Qui* illum di omnes perduint.“ Etiam ablativus

quo huc pertinet aut per se positus, aut, quod frequentius est, coniunctus cum comparativo, unde existunt notissima illa *quo magis, quo minus,* alia. Plaut. Aul. prol. v. 14: Agri reliqnit ei non magnum modnm, *Quo* cnm labore magno et misere viveret. Epid. II, 2, 106: *Quo* illum ab illa prohibeas. Rud. I, 2, 23: An *quo* furatum venias vestigas loco? Terent. Adelph. II, 4, 6: Ne id adsentandi magis quam *quò* habeam gratnm facere existumes. Eun. I, 2, 70: Adiuta me, *quo* id fiat facilius. Andr. I, 2, 25 sq.: si sensero hodie quicquam in his te nuptiis Fallaciae conari, *quo* fiant minus. Andr. IV, 2, 16: Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat, *Quo* minus haec fierent nuptiae, volo. Hec. IV, 4, 7: Dic filiae rns concessuram hinc Sostratam: Ne revereatnr, minus iam *quo* redeat domum. Heaut. III, 2, 31: nisi mihi quidem addit animum, *quo* lubeat *magis.*

3) Pronomen relativum causam significat, ubi et cum indicativo, et, quod frequentius est, cum coniunctivo coniungitur, nonnunquam etiam ita ponitur, ut non spectet ad substantivum proxime praegressum, sed ad aliud, quod quale sit ex sententia totius loci eruendum est. Cato orat. contra M. Caelium ap. Gell. I, 15: Numquam tacet, *quem* morbus tenet loquendi. Weberus *quem* explicat *nam eum.* Subiectum est Caelius. Plaut. Mil. III, 1, 205: *Qui* nisi adulterio studiosus rei nnlli aliaest inprobns, ubi Lind.: „*Qui* est quippe qui, quia is.“ IV, 1, 27: *Quaen* cupiat?, ubi Lind.: „Quae est *quippe quae*; quidni velit, quae cupit?“ v. 38: *quae* te tamqnam ocnlos amet, ubi Lind: „ea enim te amat, ut saepe.“ Truc. III, 1, 20: Quid istuc aliennmst, amabo, mi Strabax, *Qui* non extempnlo intres? IV, 2, 17: Stultus es, *qui* facta infecta facere verbis postules. Stich. IV, 1, 49: Videlicet parcum fuisse illum senem, *qui* [id] dixerit. Capt. II, 1, 46: Quoniam nobis di inmortales animum ostenderunt suum, *Ut qui* erum me tibi fuisse atque esse nunc conservom velint (= utpote qui). Trin. III, 2, 11: An id est sapere, *ut qui* beneficium a benevolente repudies? Bacch. II, 3, 49: Adeon me fuisse fungum ut *qui* illi crederem —? Trin. I, 2, 126: quid tibi ego dicam? *qui* illius sapientiam — pessum dedit, de q. l. Lindem.: „Fere idem est ac si dixisset: Hic iam — ille ignavus — paene pessum dedit. Pro *hic* dixit *qui*, ut aliquam tamen ad superiora relationem significaret, tanquam si *nam*, *enim*, vel *scilicet*, vel tale quid, quod caussam indicet, apposuisset.“ Capt. I, 2, 44: quid me patrem par facerest, *quoi* illest unicus? II, 2, 8: *Quos*

tam grandi sim mercatus praesenti pecunia, = quum vos. Rud. II, 6, 54: *Qui*ne auderem tecum in navem ascendere? — III, 2, 26: Bene equidem tibi dico, *qui* te digna ut eveniant precor. Anacoluthon est Pseud. I, 5, 58: hercle *qui*, ut tu praedicas, Cavendumst mi aps te irato, ubi *qui* extra sententiam videtur positum esse; orsus est orationem, quasi pergere voluisset: cavere debeo. Poen. I, 2, 79: nam tu's lapide silice stultior, *Qui* hanc *ames*. V, 2, 27: nam qui scire potui, dic mihi, *Qui* illim sexennis *perierim* Carthagine? v. 73: At hercle te hominem et sycophantam et subdolum (sc. esse oportet), *Qui* huc advenisti cett. V, 5, 37: *Qui* huic es molestus. Pers. I, 2, 23: Set sumne ego stultus, *qui* rem *curo* publicam?, — h. e. quod curo, quum curem. III, 1, 63: *quoi* dos sit domi. IV, 4, 115: di deaeque te agitant irati, scelus, *Qui* hanc non properes destinare. 6, 17: quippe *qui* frater siet. Epid. III, 1, 6: Absurde facis, *qui* te angas animi. Stich. I, 1, 2: Credo ego miseram fuisse Penelopam — *Quae* tam diu viro suo vidua caruit. Men. II, 2, 26: ubi ego te noverim, *Qui* amicam eram meam habeas hanc Erotium? II, 2, 48: quod te urget scelus, *Qui* huic *sis* molestus? Poen. V, 2, 71: Hominem peregrinum atque advenam *qui inrideas*. Mil. IV, 1, 5 sq.: Quin tu tuam rem cura potius quam Seleuci. *quae* tibi Conditio nova luculenta fertur per me interpretem, ad q. l. Lindem.: „Haec referenda et annectenda sunt ad superiora. Tuam rem potius cura; quippe quum eiusmodi conditio tibi offeratur, quae omni cura sit digna. Vel potius: conditio enim, quae tibi fertur, satis luculenta est." Similiter Mil. II 4, 52: Dudum edepol planumst id quidem: *quae* hic usque fuerit intus, ubi Lind.: „*Quae* pro *quippe quum haec*." Capt. III, 4, 97: an tu fortasse fuisti meae matri opstitrix, *Qui* id tam audacter dicere *audes*? Epid. IV, 2, 5: *quae* ex te nata sit? v. 11: Quid? ego lenocinium facio, *qui* haberem alienos domi Atque argentum egurgitem domo prorsum? Rud. I, 2, 16: Set utrum tu masne an femina's, *qui* illum patrem *Voces*? v. 21: Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum, *Qui* oratione hic occupatos *occupes*. IV, 4, 69: Quid, istae mutae sunt, *quae* pro se fabulari non *queant*? v. 103: Tum tibi hercle deos iratos esse oportet, quisquis es, *Quae* parentis tam in angustum tuos locum conpegeris. Aul. IV, 10, 39: Sanus tu non es, *qui* furem me voces. Amph. prol. v. 22: quippe *qui* intellexerat. v. 57: Quasi nesciam vos velle, *qui* divos siem. I, 1, 2: Qui me alter est audacior — Iu-

ventutis mores qui sciam, *qui* hoc noctis solus ambulem? Amph. I, 1, 278: Quid ego ni negem, *qui* egomet siem? 3, 8: Nimis hic scitust sucophanta, *qui* quidem sit meus pater. II, 1, 12: audes mihi praedicare id, Domi te esse nunc, *qui* hic ades. v. 21: Rogasne, inprobe, etiam *qui* ludos facis me? 2, 75: At pol qui certa res Hanc est obiurgare, *quae* me hodie advenientem domum Noluerit salutare. IV, 2, 2: Tibi Iuppiter Dique omnes irati certo sunt, *qui* sic frangas foris. Truc. V, v. 38: Qui, malum, bella aut faceta's, *quae ames* hominem istimodi? Capt. III, 4, 14: Aut si te odit, *qui* istum appelles Tyndarum pro Philocrate. Asin. III, 1, 2: An ita tu's animata ut *qui* expers matris inperiis sies?, ubi Hartungius de casibus p. 143 praeeunte Lambino *qui* pro genere feminino pronominis relativi accipit, quod valde dubito num fieri possit. Est potius mea quidem sententia ablativus pronominis indefiniti, pro aliqui = aliqua ratione, ὥστε που (v. infra § 33). As. I, 3, 73: Haecine te esse oblitum, in ludo *qui* fuisti tam diu? III, 3, 68: Nolo ego te *qui* erus sis mihi onus istuc sustinere. Aul. II, 5, 22: quippe *qui* Ubi quid surripias, nihil est: ubi abundat *qui* et propterea tantum positum est, ut sententia efficiatur relativa, vide Faern. ad Ter. Heaut III, 2, 27: Quippe *qui* Magnarum saepe id remedium aegritudinumst. Caecil. Stat. Plocium fr. 2:

Sed tua morosane uxor quaeso est? — Quam rogas? —
Qui tandem? — Taedet mentionis, *quae* mihi
Ubi domum adveni adsedi, extemplo savium
Dat ieiuna anima,

ubi *quae* refertur ad praegressum *uxor*. Similia ex Graecis attulit Bernh. synt. p. 293. Terent. Adelph. II, 2, 7: Qui potui melius, *qui* hodie usque os praebui? Andr. IV, 4, 10: satin sanu's, *qui* me id *rogites?* v. 11: quem igitur rogem, *Qui* hic neminem alium *videam?* Phorm. V, 9, 21: An quicquam hodiest factum indignius? *Qui* mi, ubi ad uxores ventumst, tum fiunt senes. Andr. prol. v. 19 sq: *Qui* quom hunc accusant, Naevium Plautum Ennium Accusant, *quos* hic noster auctores habet. Eun. II, 3, 12: Ut illum di — perdant — Meque adeo, *qui* restiterim. Andr. I, 1, 71: *Qui* gnatum *haberem* tali ingenio praeditum. IV, 1, 40: *qui* auscultaverim. Eun. IV, 7, 7: *qui* istum huc *portes*. v. 32: miseret tui me, *qui* hunc tantum hominem *facias* inimicum tibi. Heaut. III, 2, 8: te demiror — Tam mane, *qui* heri tantum biberis. 3, 4: facis adeo indigne iniuriam illi, *qui* non *abstineas*

manum. v. 28: Di te eradicent, *qui* me hinc *extrudis*, Syre. V, 1, 24: miror, *qui* alia tam plane scias. 3, 9: iniquos es, *qui* me tacere de re tanta postules. Adelph. I, 1, 41: Errat longe mea quidem sententia, *Qui — credat*, Hec. IV, 1, 49: Sed ego stultior, meis dictis parere hanc *qui* postulem. Eun. II, 3, 74: O fortunatum istum eunuchum, *qui* quidem in hanc detur domum! Eun. V, 4, 22: O scelestum Parmenonem, *qui* istum huc adduxit! Adelph. II, 3, 9: *Qui* ignominias sibi post putavit esse prae meo commodo. II, 4, 4: Ego illam hercle vero omitto, *qui* quidem te habeam fratrem. III, 3, 14: Mihi, *qui* id dedissem consilium, egit gratias. Hec. V, 4, 12: Egon *qui* ab orco mortuom me reducem in lucem feceris Sinam sine munere a me abire?

23. b. *Genus pronominis relativi.* Non raro *κατὰ σύνεσιν* relativum genere non ei vocabulo accommodatur, ad quod proprie pertinet, sed ei quod cogitatur. Sic Plaut. Most. I, 3, 87: *quae* pro me causam diceret, patronum liberavi. Epid. V, 1, 20: Ex tuis verbis meum futurum corium pulcrum praedicas, *Quem* Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis. Cas. III, 4, 2: *Qui* me atque uxorem ludificatust, larüa. Pers. III, 1, 65: Si *hoc* adcurassis lepide, *quoi rei* operam damus. Terent. Adelph. II, 3, 9: Festivom caput, *Qui* ignominias sibi post putavit esse. Andr. III, 5, 1: Ubi illic est? scelus, *qui* me hodie ... Eun. II, 3, 11: Ut illum di deaeque senium perdant, *qui* hodie me remoratus est. Andr. I, 1, 70: Omnes — laudare fortunas meas, *Qui* gnatum haberem tali ingenio praeditum, cuius simile est, quod Bernh. synt. p. 294 attulit ex Soph. Oed. C. 730: τῆς ἐμῆς ἐπεισόδου, ὃν μήτ' ὀκνεῖτε. Adelph. V, 4, 27: Id mea minume re fert, *qui* sum natu maxumus. Praecipue commemorandus est usus generis neutrius, quod primum indefinite usurpatur de genere quopiam rerum, ut Cato R. R. c. 16: Dominus *lapidem, ligna* ad fornacem, *quod* opus siet praebet, h. e. quantum eorum, so viel davon. Plaut. Epid. I, 2, 11 sq.: argenti dare *quadraginta minas, quod* danistae detur, unde ego *illud* sumpsi faenore, de quo usu Fleckeisenus nov. annal. phil. 1860, sect. 4, p. 287: „Patet hinc, Latinos ad pecuniae summam, quae in praegressis nominata est, iterum designandam uti solitos esse genere neutro pronominis in singulari posito, ut mente addi possit *pondus auri* vel *argenti.*" Amph. I, 3, 3: verum *quod* erit natum tollito, ad q. l. Gronov.: „Ita loquebantur neutro genere de partu et futuro et recens nato." Te-

rent. Phorm. III, 1, 17: De eius consilio sese velle facere *quod* ad hanc rem attinet. Audacius dictum est Eun. II, 1, 5: Ego quoque una pereo, *quod* mihist carius, h. e. qui mihi sum carior, uti interpretatur Donatus. Deinde ad explicanda nomina abstracta, sic Terent. Heaut. I, 1, 5: Vel virtus tua me vel vicinitas, *Quod* ego in propinqua parte amicitiae puto, Facit ut te audacter moueam. Tum saepe ita usurpatur, ut spectet ad sententiam enunciationis, quae aut antecedit aut sequitur. Sic Plaut. Mil. III, 1, 154: Nunc *quod* occepi opsonatum pergam. As. IV, 1, 51: *Quod* illa autem simulet quasi gravedo profluat, Hoc ne sic faciat, = quod autem attinet ad hoc, quod simulet. Curc. II, 1, 35: *Quod* eis respondi, ea omnes stant sententia. Cas. II, 5, 3: Quam istam operam a me inpetres, *quod* postulas h. e. istam operam a me impetrare). Epid. I, 2, 28: Empta ancillast, *quod* tute ad me litteras Missiculabas. Aul. IV, 10, 39: Ego te, Euclio, De alia re rescivisse (sic Fleckeis. exerc. Plaut. p. 44) censui, *quod* ad med attinet. Capt. III, 4, 54: Filium tuum *quod* redimere se ait, id ne utiquam mihi placet. Epid. V, 1, 32: *Quod* quidem nunc veniat in mentem mihi. Most. IV, 3, 18: Minas quadraginta accepisti, *quod* sciam. Men. III, 2, 35: Non edepol ego te, *quod* sciam, unquam ante hunc diem Vidi. Terent. Ad. IV, 5, 7: Non equidem istas, *quod* sciam, h. e. quantum memini. Hec. III, 2, 3: *Quod* te, Aesculapi, et te, Salus, nequid sit huius oro. Eun. III, 1, 10: Qui habet salem, *Quod* in test (h. e. salem habere). Heaut. III, 3, 123: In tempore ad eam veni, *quod* rerum omniumst Primum (*quod*, h. e. in tempore venire). Ad. I, 1, 18: *Quod* fortunatum isti putant, Uxorem numquam habui, i. e. uxorem habere. Heaut. III, 1, 86: *Quod* sensisti illos me incipere fallere, Id ut maturent facere. Hec. III, 4, 23: *Quod* constitui me hodie conventurum eum, Non posse. Ad. V, 5, 58: Prodidisti et te et illam miseram et gnatum, *quod* quidem in te fuit; = quantum. Ad. III, 5, 1: Istam *quod* potes Fac consolere = quantum, quoad vel quatenus (Rudd. p. 354, adnot. 25). Eun. II, 1, 8 sq.: Munus nostrum ornato verbis, *quod* poteris: et illum aemulum, Quod poteris, ab ea pellito (= quatenus id poteris). Hec. III, 1, 7: Nam *quod* potero adiutabo senem. V, 1, 34: Meritus de me est, *quod* queam illi ut commodem. Dicuntur etiam ab initio orationis posita *quod si, quod ni, quod utinam, quod apsque,* quae recte ita explicat Reisigius p. 368, ut *quod* cum prae-

gressis sit coniungendum, hac sententia: *quod ad id attinet.* Plaut. Capt. III, 5, 96: *Quod apsque* hoc esset. Terent. Andr. I, 5, 23: *Quod si* ego rescivissem id prius. Phorm. I, 3, 3: *Quod ni* fuissem incogitans, ita [eum] expectarem, ut par fuit. v. 5: *Quod utinam* ne Phormioni id suadere in mentem incidisset. Denique pronomen relativum genus suum nonnunquam non subiecto orationis, sed praedicato accommodat, ut Ennii annal. l. I, fr. 21: Est locus Hesperiam *quam* mortales perhibebant.

c. *Numerus pron. relativi.* Memorabilis est singularis post collectivum *omnes* Plaut. Capt. I, 2, 53 sq.: fugitant *omnes* hanc provinciam, *Quoi* optigerat, post Philopolemus quam captust tuus, quod recte explicat Lambinus: „omnes, quisque suo loco, cui provincia obtigisset." Frequentior est usus *pluralis* relati ad praegressum singularem, si aut *κατὰ σύνεσιν* plures eiusdem generis res cogitantur aut partes, ex quibus quasi constat aliqua res, describuntur. Cato R. R. c. 20: facito *labeam,* bifariam habeant, *quas* figas clavis duplicibus, ne cadant, ad q. l. Schneiderus: „Pronomen *quas* potest ad sensum referri, etsi numero praecedenti non convenit." Plaut. Amph. III, 3, 11: Ego rem divinam intus faciam, vota *quae* sunt, ad q. l. Lamb.: „Mutat numerum, more solito, pro: rem, quae vota est. id est, faciam rem divinam et quae diis, si salvus redirem, a me vota sunt, ea persolvam." Trin. IV, 2, 93: Qui egomet unde redeam hunc rogitem, *quae* ego sciam atque hic nesciat, ad q. l. Lindem.: „Exspectasses: *quod ego sciam,* quum unum tantum sit, quod rogitet, nempe unde redeat."

24. d. *Collocatio pronominis relativi.* Relativum si coniungit inter se duas enunciationes ab initio alterius poni per se patet, sic Plaut. Rud. III, 4, 54: *quas* si attigeris, oculos eripiam tibi. Rud. II, 4, 18: At ego basilicus sum: *quem* nisi oras, guttam non feres. Saepe relativum ante notionem collocatur, ad quam pertinet, quo magis animus intendatur ad hanc notionem quoque magis quasi in conspectu ponatur. Sic Cato R. R. c. 33: Et *quae* iam in perticam ibit, *eius* pampinos teneros alligato cett. C. 6: *Quam* earum in his locis optimam dicent esse, *eam* maxime serito. Plaut. Rud. IV, 3, 23: Vidulum istum *quoius* est novi ego hominem. Rud. prol. v. 13—15: *Qui* falsas litis falsis testimoniis Petunt quique in iure abiurant pecuniam, *Eorum* referimus nomina excripta ad Iovem. Amph. II, 2, 55: Haut aequom facit, Qui *quod* didicit *id* dediscit. Terent.

Andr. I, 1, 20: *Quas* credis esse has, non sunt verae nuptiae. Saepe enunciatio relativa ante aliam enunciationem ita ponitur, ut spectet ad generalem sententiam eius deque ea iudicium proloquatur. Idem usus est apud Graecos, vide Bernh. p. 297, qui inter alia exempla hoc affert ex Euripidis Medea v. 453: ἃ δ' ἐς τυράννους ἐστί σοι λελεγμένα, πᾶν κέρδος ἡγοῦ ζημιουμένη φυγῇ. Sic Plaut. Mil. IV, 4, 20: *Quod* aput nos fallaciarum structumst, [ĕgo] certo scio, Oppidum quodvis videtur posse expugnari [eis] dolis. Terent. Heaut. V, 2, 47: adhuc *quod* factumst Miror non iusse me ilico adripi, h. e. pro eo quod factum est, bei dem was bis jetzt geschehen ist, sive: quamquam talia facta sunt, quum talia evenerint. Andr. III, 2, 50: Nam gnatus *quod* pollicitust, haud dubiumst mihi, Si nolit, quin eum merito possim cogere, quamquam hoc simplicius explicari potest per structuram haud inusitatam *cogere aliquem aliquid.* Andr. I, 5, 54: *Quod* ego per hanc te dextram oro et genium tuom, Per tuam fidem perque huius solitudinem Te obstestor, ne abs te hanc segreges, ad q. l. Ruhnk.: „Vulgo *quod* explicant propter quod, quam ob rem, sed durum est in his formulis ita capere; lenius est intelligere in quo, qua in re, omninoque *quod* et in his et in similibus servit transitioni." Contrarium est, si *quod* eadem vi enunciationi postponitur (de Graecis vide Bernh. synt. p. 298, qui affert inter alia Eurip. Bacch. 341 ὃ μὴ πάθῃς σύ), ut Plaut. Merc. V, 4, 62: Quin amet et scortum ducat, *quod* bono fiat modo, ubi Lamb.: „Modo nil fiat contra leges et supra modum." Separatum est relativum a notione ad quam pertinet Aul. prol. v. 15: Ubi is obiit mortem, *qui* mihi id aurum credidit. Satis longo intervallo hoc factum est Stich. I, 1, 4: nam nos eius animum De nostris factis noscimus, *quarum* hinc viri apsunt, item tribus locis, quos hanc in rem affert Beckerus de com. Rom. fab. quaest. p. 40: Trin. I, 2, 48:

Nam nunc ego si te subrupuisse suspicer
Iovi coronam de capite ex capitolio,
Qui in columine astat summo.

Epid, 1, 1, 12: Et is danista advenit una cum eo, *qui* argentum petit, ubi antecedit adeo nomen eiusdem generis, quo errori magis etiam locus datur, non secus Terent. Phorm. II, 3, 24:

— numquam tam gravis
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.

25. e. *Attractio pronominis relativi.* Pronomen relativum saepissime cum nomine vel pronomine, ad quod refertur, in unam enunciationem in eodem casu positum coniungitur. (Eodem modo apud Graecos, ex quibus exempla vide ap. Bernh. p. 302 et 303). Sic orac. Delphicum ap. Liv. V, 16: memor, *quam* per tot annos circum·obsidis *urbem*, ex ea tibi — victoriam datam (sic emend. Herm. elem. p. 617. Apud Livium deest *circum* et est *obsides* pro *obsidis*). Cato R. R. praef.: Nunc — *quod* promisi *institutum principium* hoc erit. C. 6: *Qui locus* vino optimus dicetur esse et ostentus soli, *ibi* Amineum — conserito. Ib.: *Qui locus* crassus erit — ibi Amineum maius — serito. C. 35: Hordeum *qui locus* novus erit aut qui restibilis fieri poterit, serito (sc. ibi s. in eo). Trimestrem *quo in loco* sementem maturam facere non potueris et *qui locus* restibilis crassitudine fieri poterit, seri oportet. C. 40: postea capito tibi surculum, *quod genus* inserere voles. C. 41: Terebra vitem quam inseres, pertundito, eo duos surculos vitigineos, *quod genus* esse voles, insectos obliquos artito ad medullam. C. 42: *Quod genus* aut ficum aut oleam esse voles, inde librum scalpro eximito, alterum librum cum gemma de eo fico, *quod genus* esse voles, eximito. Cato suasio legis Voconiae ap. Serv. ad Virg. Aen. I, 573: *Agrum quem* vir habet tollitur (cf. Meyer. ed. II, p. 101. Bolhuis. 154), pro: ager, quem vir habet, tollitur. Huc referendum erit etiam *quot mensibus* = singulis mensibus, quod legitur apud Catonem R. R. c. 43, quodque per attractionem dictum puto pro: mensibus, quot sunt. Plaut. Amph. prol. v. 7: *Quasque* incepistis *res* quasque inceptabitis. IV, 1, 1: *Naucratem quem* convenire volui in navi non erat. Asin. III, 3, 31: *Patronus qui* vobis fuit futurus, perdidistis. Aul. II, 2, 19: Nemini credo *qui* large blandust *dives* pauperi, h. e. nemini diviti qui cett. IV, 4, 28: Quis illic est, *qui* intus *alter* erat tecum simul? Capt. prol. v. 1: *Hos quos* videtis stare hic *captivos duos,* Vincti quia astant, hi stant ambo, non sedent. I, 2, 1 sq.: *istos captivos duos* Heri *quos* emi de praeda a quaestoribus, His indito catenas singularias. Curc. III, 49: Set *istum quem* quaeris ego sum. III, 63: ut ei detur *quam* istic emi *virginem.* Epid. III, 1, 8: Quid illum ferre vis, qui, *tibi quoi* divitiae domi maxumae sunt, Is habes nummum nullum. III, 4, 12: Sed *istum quem* quaeris *Periphanem Plothenium*, Ego sum, siquid vis. III, 4, 22: Nunc demum scio ego hunc qui sit; *quem* dudum Epidicus

Mihi praedicavit *militem,* h. e. miles est, quem etc. III, 4, 36: Hens foras educite *Quam* introduxistis *fidicinam.* Most. II, 2, 74: *Quae* hic *monstra* fiunt, anno vix possim eloqui. V, 1, 5: *Ostium quod* in angiportust, eius patefeci foris. Men. II, 2, 37: *Nummum illum quem* mihi dudum pollicitu's dare, Iubeas, si sapias, porculum adferri tibi, h. e. illo nummo, quem etc. Mil. I, 1, 73: Ut in tabellis *quos* consignavi [interim] *Latrones,* hibus dinumerem stipendium. II, 1, 62 sqq.: Nam *unum conclave* concubinae *quod* dedit Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem, In eo conclavi ego perfodivi parietem. III, 1, 3: ne uspiam insidiae sient, *Consilium quod* habere volumus, ubi Lind.: „attractione satis frequenti, pro eo, quod dicendum erat: ei consilio, quod habere volumus, vel, quae usitatior est structura: *ne, quod consilium habere volumus, ei uspiam insidiae sint.*" Merc. II, 1, 6: Ei ne noceret, *quam* domi ante habui *capram,* pro: ei caprae. Pseud. I, 5, 114: *Tibicinam illam* tuus *quam* gnatus deperit, Ea circumducam lepide lenonem. v. 137: At nunc disturba *quas* statuisti *machinas.* III, 2, 36: *Quas herbas* pecudes non edunt, homines edunt. Poen. III, 3, 31: *hunc chlamydatum quem* vides, Ei Mars iratus est. Rud. prol. 9. 10: *Qui*st imperator divom atque hominum *Iuppiter,* Is nos per gentis [hic] alium alia disparat. IV, 4, 21: *illum quem* [tu fano Veneris] Dudum *lenonem* extrusisti, eius vidulum hic eccillum [habet]. V, 2, 4: *ego qui* in mari prehendi Rete atque excepi vidulum, ei dare negatis quicquam. Stich. II, 1, 50: Quid istic inest? Pl. *Quas* tu edes *colubras.* Truc. II, 6, 52: Paenitetne, *quot* mi *ancillae* sunt iam —? Terent. Andr. prol. v. 3: populo ut placerent *quas* fecisset *fabulas.* prol. v. 26: Posthac quas faciet de integro comoedias, Spectandae an exigendae sint vobis prius. I, 1, 12: *Quod* habui *summum pretium* persolvi tibi. I, 1, 20: *Quas* credis esse *has,* non sunt verae nuptiae. IV, 1, 58: restitue *quem* a me accepisti *locum.* Eun. prol. v. 20: *quam* nunc acturi sumus Menandri *Eunuchum,* postquam aediles emerunt, Perfecit sibi ut inspiciundi esset copia. III, 1, 59 sq.: metuit semper, *quem* ipsa nunc capit *Fructum,* nequando iratus tu alio conferas. III, 3, 18: Nisi si *illa* forte *quae* olim periit parvola Eam sese intendit esse. IV, 3, 11: *Eunuchum quem* dedisti nobis quas turbas dedit. Phorm. prol. v. 4: Qui ita dictitat, *quas* antehac fecit *fabulas,* Tenui esse oratione. II, 4, 21: Is *quod* mihi dederit de hac re *consilium,* id sequar. V, 8, 54: *argentum quod*

habes condonamus te (sc. id). Hec. I, 2, 61: Nocte illa prima virginem non attigit: *Quae* consecutast *nox* eam, nilo magis. III, 1, 31: quia enim *qui* eos gubernat *animus* infirmum gerunt. Ad. V, 3, 21: Principio, si id te mordet, *sumptum* filii *Quem* faciunt. Attractio casus est Heaut. I, 1, 35: Hac quidem causa, *qua* dixi tibi.

Additamentum. Si duae enunciationes relativae ad eandem notionem spectant, constans hic est usus et Graecorum (v. Bernh. p 304) et priscorum Latinorum scriptorum, ut semel tantum ponatur relativum, in altera autem enunciatione aut plane nullum pronomen aut pronomen tertiae personae sequatur. Sic Plaut. Amph. I, 1, 269: Nam *quod* egomet solus feci nec quisquam alius adfuit (h. e. nec cui rei). Capt. III, 4, 23: *Quibus* insputari saluti fuit atque *is* profuit. Rud. II, 1, 2: Praesertim *quibus* nec quaestus est nec artem didicere ullam. Terent. Andr. I, 1, 66: Nam *qui* cum ingeniis conflictatur eius modi, Neque commovetur animus in ea re tamen, Scias posse habere iam ipsum suae vitae modum. Adelph. I, 2, 4: *quem* neque pudet Quicquam, nec metuit quemquam, neque legem putat Tenere se ullam. Ad. III, 2, 8, de quo loco vide supra §. 21.

IV. Pronomina interrogativa.

26. Primum huc spectant *quis quid, qui quae quod.* Quarum formarum *quis, quid, qui* apud priscos scriptores promiscue et substantivi et adiectivi loco, *quis* etiam de genere feminino usurpantur, *quod* semper adiectivi munere fungitur; discrimen autem, quod Kritzius, qui bene de hac re disputat ad Sall. Catil. c. 44, inter *quis quid* et *qui quod* statuit, ut *quis* et *quid* pronomine utatur, qui nihil cupiat scire nihilque significet praeter nomen, quo aliquam personam ab aliis dignoscere possit, *qui* et *quod* adhibeat is, qui cognoscere velit quique cogitet quo ingenio quibusque moribus quave conditione, omnino qualis aliquis sit, nondum valet apud priscos scriptores, qui hac quoque in re promiscue utrisque formis utuntur. Accedit *uter,* quod usurpatur, ubi de duobus quaeritur, deinde singularis significationis *qualis, quantus, quoius, quoiatis.* Ab his pronominibus discernenda sunt *ecquis* et *numquis,* quae ita differunt ab illis, ut illa ponantur ubi constat aliquid esse vel factum esse et tantum de persona vel re, ad quam status vel actio pertineat, quaeritur, haec autem statum vel actionem ipsam, utrum extet vel extiterit an non, in dubium vo-

cent et de hoc ipso quaerant utrum sit vel facta sit an non. Incipiam ab illis prioribus et exempla ad eorum usum spectantia proferam. Plaut. Truc. IV, 3, 27: *Quoi,* malum, erae? v. 30: Quoi? Poen. V, 2, 36 et 43: *Quid* ait? v. 127: *Quid* id est? 4, 25: *Quid* est, mei fratris guate? *quid* vis, expedi. v. 27: *Quid* est? v. 29: *Quae* res? V, 4, 67: *quid* tibi nos fecimus? v. 92: *Quis* me amplectetur postea? v. 100: *Quibus* nunc in terra melius est? v. 109: et (in memoriam habeas) dotis *quid* promiserit. Poen. V, 5, 17: Sed *quid* hoc? *quid* hoc? *quid* hoc est? *quid* ego video? *quomodo?* v. 18: *Quid* hoc est conduplicationis? *quae* haec est congeminatio? v. 27: *Quid* tibi negotist autem cum istac? Truc. I, 1, 20: *quis* est? v. 28: istic, quo inceptas Iter, *quist*? *quem* arcessis? II, 2, 1: *Quis* illic est cett. Poen. V, 2, 30: *Quid* ais tu? (*ΔΘpg quid tu ais tu*) *quid* vis? v. 32 sq.: Adi atque adpella, *quid* velit, *quid* (= cur, quare) venerit, *Qui* sit, quoiatis. Bacch. IV, 8, 11: *Quid,* vir? CH. Vir, inquam. V, 1, 29: *Quid* tibi ex filio *nam,* opsecro, aegrest? Bacch. I, 1, 29: *Quid* est quod metuas? Rud. 4, 15: *Quid* nunc vis? Aul. IV, 9, 2: tene tene *quem? quis?* Amph. II, 1, 80: Quem? 2, 87: *Quid* igitur? Bacch. III, 6, 40: *Quid* (wie so?), duae? Capt. III, 4, 42: *Quem* patrem, qui servos est? Epid. IV, 1, 16: *quid,* si adeam? 2, 3: *Quam* meam matrem? v. 11: *Quid?* ego lenocinium facio —? V, 1, 36: *Quid* pater meus, vivost? h. e. quid de patre meo mihi commemorare potes? Most. III, 1, 113: *quid,* eas quanti destinat? Poen. V, 2, 21: *Quid* iam? wie so? warum? weshalb?, quae formula usurpatur, si non recte intelligimus verbum, quod alius usurpavit ab eoque edoceri volumus quomodo illud intelligi velit. Mil. IV, 5, 4: *Quid* iam?, ubi tamen Fleckeis. praef. p. 19 dubitat an scribendum sit *Qui iam*?, itemque III, 2, 22. II, 3, 51: *Quid* iam?, ubi Lind.: „= cur hoc dicis, quid hoc nunc?" 5, 59: *Quid* iam?, ubi Lind.: „orationem continuare iubet et diligentius exponere, siquid alter non recte intellexerit aut amplius edoceri et caussas nosse vult." cf. v. 62: *quid* iam? Epid. IV, 2, 30: *Quid* ego, qui illam ut primum vidi, nunquam vidi postea? Poen. V, 2, 37: *quemnam* hominem? v. 38: *quem* ament igitur? V, 2, 15: Sed *quaenam* illa avis est, quae huc cum tunicis advenit? Epid. V, 1, 43: Quid? Rud. I, 2, 73: *Quod* facinus video? DAE. *Quid* venis? II, 3, 12: *Quod* prandium, obsecro te? v. 25: Confractast — hac nocte

navis nobis. TR. *Quid*, navis? Epid. II, 2, 57: Nec satis exaudibam nec sermonis fallebar tamen, *Quae* loquerentur. Menaechm. V, 2, 29: Loquere, *uter* meruistis culpam, paucis. Terent. Andr. IV, 1, 25 sq.: Ah nescis *quantis* in malis vorser miser *Quantas*que hic consiliis mihi conflavit sollicitudines. Eun. II, 2, 42: *quid* videtur Hoc tibi mancupium? i. e. quale. III, 2, 51: *Quid?* (v. Ramsh. p. 495) *quid* aliud volui dicere? IV, 4, 22: *quae* haec est fabula? Phorm. II, 4, 4: *quid*ve sit *sententiae*, sc. ei, = quae sententia.

27. Iam exempla afferam separatim, ubi *quis* substantivi, ubi adiectivi loco, ubi genere feminino, deinde ubi *qui* substantivi, ubi adiectivi, tum ubi *quid* substantivi, ubi adiectivi, denique ubi *quod* adiectivi loco usurpatum reperitur, quo spectant etiam multi loci quos iam in superioribus attuli.

a. *Quis substantivi loco usurpatum.* Naev. Ariolus fr. 2: *Quis* heri apud te? Ennii Pancratiastarum fr. 2: *Quis* est, qui nostris foribus tam proterviter. Plaut. Poen. V, 4, 42: *Quis* revocat? V, 5, 19: *Quis* hic homost cum tunicis longis —? Truc. II, 6, 68: *Quis* homost, qui cett. Bacch. IV, 7, 9: *Quis* homost qui dicat me dixisse istuc? Mil. II, 5, 26: *Quis* igitur vocare? Merc. II, 4, 6: *quis* me revocat?, item V, 2, 26. IV, 2, 8: Sed *quis* nam a nobis exit? Amph. IV, 2, 9: Verbero, etiam *quis* ego sim me rogitas —? Pseud. I, 3, 28: Nosse saltem hunc *quis* est. Caecil. Stat. Plocium fr. 1, v. 253: *Quis* vostrarum fuit integra aetatula cett. Terent. Andr. V, 6, 1: *Quis* homost? Eun. IV, 4, 9: *Quis* hic est homo? Phorm. V, 9, 1: *Quis* nominat me? Andr. IV, 2, 19: *quis* videor? = qualis. Eun. V, 1, 7 sq.: *Quis* fuit igitur? PY. Iste Chaerea. TH. *Qui* Chaerea? (welcher = was für ein Chaerea?) PY. Iste ephebus frater Phaedriae.

b. *Quis adiectivi loco positum.* Ennii Iphigeniae fr. 6: *Quis homo* te exuperavit usquam gentium inpudentia? Inc. trac. fragm. 24: *quis* nos *pater* aut *cognatus* volet Contra tueri? Plaut. Poen. V, 2, 43: Sed *quis* homo's? (sic Both., vulg. homo est). Rud. III, 6, 10: Nescio *quis senex* — is dedit operam optumam. v. 32: *quis homo* te rapit? Epid. V, 1, 31: *quis* tu *homo's*, qui etc. Merc. III, 4, 67: *Quis modus* tibi tandem exilio eveniet? *qui finis* fugae? Amph. II, 1, 78: Quis homo? IV, 2, 8: *quis* tu's *homo?* V, 1, 69: Quis homo? Terent. Andr. IV, 1, 39: *Quis homo* istuc?

c. *Quis de feminino usurpatum.* Ennii Andromeda fr. 2 (ap. Non. p. 198, 1: „*Cuis* et generi feminino attribui posse

veterum auctoritas voluit."): Et *quis* illaec est, quae lugubri Succincta est stola? Plaut. Pers. II, 2, 18: *quis* haec est, quae me advorsum iucedit? Truc. I, 1, 76: Sed haec *quis mulier?* Aul. II, 1, 16: *quis* east nam optuma? (Prisc.: „Antique pro *quae*. *Quis* enim est generis communis, ut Graecis τίς."). v. 48: *quis* east. Mil. IV, 1, 23: Set *quis* east? Aul. II, 1, 50: Dic mihi, quaeso, *quis* east, quam vis ducere uxorem? cf. Vidularia fr. 4 Both.: Dic mihi, si audes, *quis* east, quam vis ducere uxorem. Cist. IV. 2, 27: *quis?* v. 79: *quis* es? Mil. III, 1, 51: Qui noverit me *quis* ego sim? Epid. IV, 1, 6: *quis* illaec est mulier? 2, 4: *Quis* istaec est. Bacch. III, 3, 69: *Quis* vocatur?[74]) LU. Bacchis. Mil. II, 5, 26: *quis* igitur vocare? PH. Glycerae nomen est. Stich. v. 237: *Quis* haec est quae advorsum venit? cf. Fleckeisen. praef. p. 27, qui adeo Mil. v. 807 scripturam V. C. *Quem* nominem? (de muliere) tuetur. Caecil. ap. Gell. II, 23, 10: *quis* vostrarum fuit integra aetatula? Apud Terentium nullum exemplum reperire potui.

d. *Qui substantivi loco usurpatum.* Ennii Hectoris lustra fr. 5, 205: Nomen *qui* usurpat meum? Plaut. Truc. IV, 3, 22: *Qui* (sic ΔΘp) dare te huic puerum iussit? Poen. V, 2, 33: (adpella), *qui* sit, quoiatis. Truc. 1, 2, 19: *qui* revocat? IV, 1, 10: Nunc speculabor quid ibi agatur, *quis* eat intro, *qui* foras Veniat. 2, 8: *Qui*st iste? eia (ΔΘp ea) Astaphium, indica, qui perit. Aul. prol. v. 1: Ne quis miretur *qui* sim, paucis eloquar. Bacch. II, 2, 56: *qui*nam exit foras? Rud. III, 3, 15 sq.: opsecro, *qui*st qui vocat? *Qui*st is qui nominat? Aul. II, 6, 1: *qui* vocat? IV, 10, 43: id si scies *qui* abstulerit. Amph. prol. v. 127: *qui* essem. v. 130: Haut quisquam quaeret *qui* siem aut quid venerim. IV, 3, 12: *Qui* me Thebis alter vivit miserior? Capt. IV, 2, 53: *Qui* Ergasilum vocat? v. 55: set *quist?* II, 1, 51: ut *qui* fueris et *qui* nunc sis meminisse ut memineris, quod exemplum cum praecepto Ramshornii et Kritzii (v. §. 26) convenit. Poen. IV, 2, 29: Syncerastum *qui* vocat? Rud. I, 2, 10: *Qui* nominat me? Terent. Ad. V, 6, 3: O *qui* vocare? GE. Geta. Hec. IV, 1, 58: neque detractum ei est quicquam, qui post possit nosci *qui* siet. Heaut. prol. v. 7: *qui* scripserit — id dicerem, ad q. l. Ruhnk.: „*Qui* saepe pro *quis* ponitur, tam in interrogatione quam extra interrogationem."

[74]) Sic Fleckeisen. praef. p. 27 pro vulg. *Quae vocatur?*

e. *Qui adiectivi loco positum.* Liv. Andronic. ap. Prisc. VII, p. 752: *qui* festus dies? Plaut. Amph. I, 1, 1: *Qui* me alter est audacior *homo* aut qui confidentior —? Aul. IV, 9, 17: *Quinam homo* hic ante aedis nostras eiulans conqueritur moerens? Most. IV, 2, 45: Philolaches. PH. *qui Philolaches*? Terent. Andr. I, 1, 127: *Qui* igitur relictus est obiurgandi *locus?* Eun. I, 1, 21: sentiet *qui vir* siem.

f. *Quid substantivi loco positum.* Cato R. R. c. 2: *quid* operis siet factum, *quid* restet. Ib.: et *quid* factum vini, frumenti aliarumque rerum omnium. Cato ad Marcum filium (Lion. p. 46 sqq. Iordan. p. 77) ap. Plin. hist. nat. 29, 7: Dicam de istis Graecis suo loco, Marce fili, *quid* Athenis exquisitum habeam, et *quod bonum* sit illorum litteras inspicere, non perdiscere. Plaut. Trin. V, 2, 45: *Quid*nam id est? Poen. V, 4, 68: *quid* id est furti? (sic Both.; *ΔΘ*p quid id furti estis. Vulg. quid furtist id?) Pers. II, 4, 5: Scio ego, *quid* sim aetatis. Pseud. I, 5, 19: *quid* mirum fecit? *quid* novom? Trin. v. 174: *Quid* fuit officium meum me facere? fac sciam. Amph. II, 1, 26: *Quid* hoc hominist? Poen. IV, 2, 34: nescio *quid* viri sies. Terent. Heaut. IV, 8, 7: quaeso, *quid* tu homini's? Hec. IV, 4, 21: sed *quid* mulieris Uxorem habes, ubi vide Donatum. De his duobus locis Ruddim. II, p. 65: „pro quis homo, quam mulierem; in his contemptus vel reprehensio quaedam innuitur.“ Eun. III, 4, 8: *quid* hoc hominis? *quid* hoc ornatist? V, 1, 17: *quid* illuc hominis est?, ad quem locum Donatus: „Per genitivum casum iniuriose dicitur, per nominativum honorifice.“ Eun. II, 2, 6: *Quid* istuc, inquam, ornatist? ad q. l. Donat.: „Scire nos convenit, cum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum, ut si dicas *quis hic homo est?*, si autem in obliquo, contemptum significari, ut *Quid hoc est hominis? Quid mulieris? Quid ornatist?*“ v. Balbach. de locis quibusdam Plaut. p. 18. Hec. IV, 2, 12: *quid* istuc consilist? Andr. IV, 4, 6: *quid* illi hominum litigant? Neutrum *quid* saepe pro *quare, cur* ponitur. Sic Plaut. Poen. V, 2, 49: *Quid* in hanc venistis urbem, aut quid quaeritis? V, 4, 63: *Quid* in ius vocas nos? quid tibi debemus? V, 5, 29: *Quid* hanc tibi digito tactiost? v. 43: *Quid* tibi lubidost, obsecro, Anthemonides, Loqui inclementer nostro cognato et patri? Truc. II, 2, 3: *Quid* tibi ad hasce accessio aedis est prope aut pultatio? Stich. I, 2, 38: *quid* opust? v. 14: *quid* mihi *opust* de-

curso aetatis spatio cum meis Gerere bellum. Trin. I, 2, 29: *quid* venis? Terent. Adelph. III, 3, 50: *Quid* autem? = cur vero erat iratus?

g. *Quid adiectivi loco positum* apud solum Plautum reperitur, inprimis in formula *quid nomen est.* Pseud. IV, 2, 21: *Quid est* ei homini *nomen?* Rud. IV, 4, 116: Dic, in ensiculo *quid nomen sit* paternum. v. 119: Loquere, matris *nomen* hic *quid* in securicula *siet.* Capt. V, 3, 6: *Quid erat* ei *nomen?*, ad q. l. vide Lindem. Pers. IV, 4, 71: *quid nomen* tibist? Trin. IV, 2, 61: *Quid est* ei *nomen?* Men. III, 2, 33: Responde, adulescens, quaeso, *quid nomen* tibist? V, 9, 71: *Quid erat nomen* nostrae matri? Amph. I, 1, 208: *quid nomen* tibist? Cist. IV, 2, 106: *quid est nomen* tuae Dominae? (*quid* Δp). Pseud. II, 2, 41: *quid est* tibi *nomen?* II, 2, 58: Set *quid est* tibi *nomen?* II, 4, 54: Set *quid nomen esse* dicam ego isti servo? Et sic dictum est etiam Truc. II, 4, 31: *Quid* ego *facinus* audivi (ΔΘpg *quid*).

h. *Quod* semper adiectivum est. Sic Cato R. R. c. 1: *Praedium quod* primum siet si me rogabis, sic dicam. Plaut. Pers. IV, 6, 18: *Quod* est tibi *nomen?* Rud. II, 3, 23: Set istuc *periclum* perlubet *quod* fuerit vobis scire. V, 3, 20: *quod* tu istum *talentum* poscis? Aul. V, 14: *quod* ego *facinus* audio ex te?. Terent. Heaut. V, 2, 3: *Quod* nam ob *facinus?* Andr. I, 5, 5: *quod verbum* audio? Eun. II, 3, 63: *quod donum* huic dono contra comparet, ubi *quod* potius pro interrogativo quam pro relativo habuerim. III, 2, 4: *quod* dedit *Principium* adveniens! Hec. II, 1, 1: *quod* hoc *genus* est, quae haec est coniuratio! Phorm. V, 9, 59: tu tuom dic *nomen quod* sit.

28.' Separatim est commemorandus ablativus *qui*, qui per se positus significationem habet *qua ratione*, *quo modo*, sed coniungitur etiam cum praepositione *cum.* Plaut. Poen. V, 4, 38: Id ego nisi quid di aut parentes faxint, *qui* sperem haud scio. Sic scribit I. Gul. pro vulg. *quid* dicens: „Qua ratione, inquit, sperare possim, nescio. nisi tamen in diis aut parentibus opis aliquid nobis est." Truc. IV, 2, 19: *qui*dum quam miles magis? Pseud. I, 2, 22: *Qui* nunc? Poen. V, 2, 19: *Qui* scis? v. 26: nam *qui* scire potui, dic mihi. Truc. V, 38: *Qui*, malum, bella aut faceta's, quae ames hominem istimodi? Most. IV, 2, 7: *Qui* parasitus ego sum? Pers. IV, 4, 41: Indica, minumo daturus *qui* sis, qui duci queat. Mil. III,

2, 14: *Qui* lubitumst illi condormiscere?, ad q. l. Lindem.: „De industria ambigue loquitur; potest enim *qui* significare *quare* et *quomodo*.“ Terent. Andr. I, 1, 26: *qui* scire posses? ib. II. 1, 2: *qui* scis? Eun. IV, 4, 31: *Qui*cum?

29. Item separatim tractanda est coniunctio *nescio qui* s. *nescio quis*, de cuius significatione apud comicos scriptores exposuit Haasius ad Reisig. p. 346, adnot. 359 dicens ea modo dubitationem modo contemptum et irrisionem significari, et plurima etiam exempla congessit. Plaut. Poen. V, 2, 39: Domi volt tibi Dare hic *nescio quid*. Pers. I, 3, 19: Prope me hic *nescio quis* loquitur. Amph. I, 1, 175: Certe enim hic *nescio quis* loquitur. v. 176: '*Nescio quem*' loqui autumat. Trin. III, 1, 22: *Nescio quid* non satis inter eos convenit. Rud. II, 7, 3: duae mulierculae — Veneris signum — amplexae tenent, *Nescio quem* metuentes miserae? Terent. Heaut. II, 2, 7: *Nescio quid* profecto mi animus praesagit mali. Andr. V, 2, 14: *Nescio qui* senex modo venit. Phorm. I, 4, 16: *Nescio quod* magnum hoc nuntio expecto malum. Eun. II, 2, 60: *nescio quid* circumspectat. II, 3, 7: *Nescio quid* de amore loquitur. IV, 3, 7: *Nescio quid* profecto absente nobis turbatumst domi. Heaut. III, 1, 101: A me *nescio quis* exit. IV, 1, 12: *Nescio quid* peccati portat haec purgatio. Adelph. I, 1, 54: *Nescio quid* tristem video. IV, 4, 27: Prodit *nescio quis*. Hec. III, 1, 24: Sed magnum *nescio quid* necessest evenisse. III, 2, 1: *Nescio quid* iam dudum audio hic tumultuari misera. III, 3, 23: vitiumst oblatum virgini olim ab *nescio quo* inprobo. Andr. II, 2, 3: Laetus est *nescio quid*. V, 1, 22: *nescio qui* tibi sum oblitus hodie, ac volui, dicere.

30. *Quoius*, pronomen interrogativum possessivum, iam §. 13 commemoratum est. Exempla haec sunt. Plaut. fragm. Scytha Liturgus p. 483, v. 1: *Quoia*, vir? Bacch. IV, 9, 55: *Quoia*nam vox prope me sonat? Trin. v. 45: *Quoia* hic prope me vox sonat? Rud. I, 4, 10: *Quoia* prope me hic vox sonat? Curcul. I, 2, 18: *Quoia* vox sonat procul? II, 1, 14: *Quoiam* vocem ego audio? Merc. V, 2, 23: Nescio *quoia* vox ad aures mi advolavit. Terent. Andr. IV, 4, 24: *quoium* puerum hic adpositi? Eun. II, 3, 30: Quid? virgo *quoia*st? Heaut. prol. v. 8: Et *quoia* Graeca sit — id dicerem.

Quoiatis est pronomen interrogativum gentilicium. Plaut. Poen. V, 2, 33: (adpella), qui sit, *quoiatis*. v. 34: *quoiates* estis aut quo ex oppido? Bacch. v. 23: *Quoiatis* [tibi vissuet]? Curc.

III, v. 37: *quoiati's?* Men. II, 2, 66: Rogitant *quoiatis* sit, quid ei uomen siet.

31. *Ecquis ecqui ecqua ecquae ecquid ecquod.* Cato lib. VII orig. (Gell. I, 12, §. 17. cf. Liv. epit. lib. 49): *ecquis* me ob eam rem augurem capiat? ib. l. V, p. 24, 8 Iordan.: *ecqua* tandem lex est tam acerba cett. Plaut. Bacch. v. 11: *ecquis* evocat Cum uassisterna et cum aqua istum inpurussumum? Aul. prol. v. 16: Coepi observare, *ecqui* maiorem filius Mihi honorem haberet. Sic correxit Gulielm. Aulul. c. 1. Vulgo *ecquid.* Pall. Gruteri 2 et 3 *ecqui.* Cod. Camer. *et qui.* Langg. *observare qui maiorem.* Nonius p. 666, 13 citat.: Et quidem maiorem filium mihi hoorem habere, quam eius habuisset pater. Rud. II, 2, 7: *Ecquemnam* — adulescentem — vidistis huc venire. Bacch. II, 2, 28: *ecquidnam* meminit Muesilochi? 3, 1: vissam *ecquaenam* advenerit — navis. Truc. II, 1, 43: *Ecquis* huic tutelam ianuae gerit? *ecquis* iutus exit? Poen. V, 2, 84: *Ecquem* adulescentem tu hic novisti Agorastoclem? v. 102: *Ecquid* meministi tuum parentum nomiua? Poen. V, 5, 26: *ecquid* te pudet? Pseud. I, 3, 136: *ecquid* te pudet? v. 149: *ecquid* iuperas? 5, 67: *ecquam* scis filium tibicinam Meum amare? v. 69: *ecquas* viginti minas [Per sucophautiam atque per doctos dolos] Paritas ut auferas a me? IV, 4, 70: *Ecquis* hoc aperit? Truc. II, 6, 24: *ecquid* mihi similist? v. 61: *Ecquid* amas me? III, 1, 18: *ecquist*? uullust? *ecquis* aperit ostium? Poen. V, 2, 25: *ecquid* adhuc coumemiuisti Puuice? (*Δ*p *ehec quit. Θ*p *hecquit*). I, 2, 172: *ecquid* facies modi? III, 3, 5: *ecquidnam* adferunt? Rud I, 2, 37: dic quod te rogo: *Ecquem* tu hic hominem crispum, iucanum videris. Most. II, 2, 15: *Ecquis* istas aperit mihi foris? Menaechm. V, 7, 14: *Ecquis* suppetias mi audet ferre? Rud. II, 3, 82: Heus, *ecqui* in villast? *ecquis* hoc recludit? *ecquis* prodit? Aul. II, 3, 3: *Ecquid* audis? As. V, 2, 60: *Ecquis* currit pollictorem arcessere? Amph. IV, 1, 12: heus, *ecquis* hic est? *ecqui* hoc aperit ostium? Bacch. IV, 1, 9 sqq.: *ecquis* in aedibust? Heus, *ecquis* hic est? *ecquis* hoc aperit ostium? *Ecqui* exit? Stich. I, 3, 69: Quis ceua poscit? *ecqui* poscit prandio? Terent. Andr. prol. v. 24: ut pernoscatis, *ecquid* sui sit relicuom. V, 2, 20: *ecquid* te pudet? Eun. II, 2, 48: *Ecquid* beo te? III, 2, 3: *ecquid* nos amas De fidiciua istac? III, 3, 13: Rus Suni *ecquod* haberem. III, 3, 15 sqq.: Postremo, *ecqua* inde parva periisset soror; *Ecquis* cum ea una — *Ecquis* eam posset uoscere. V,

8, 1: *ecquis* me hodie vivit fortunatior? Ex his exemplis apparet, *ecquis* et *ecqui* apud Plautum quidem substantivi loco promiscue dici, *ecquid* constanter substantivi loco usurpari, *ecquod* semper esse adiectivum.

31. (*Numquis*)[75] *numqua numquae numquid.* Plaut. Aul. II, 2, 84: *numqua* causast? Bacch. III, 6, 9: *Numquae* advenienti aegritudo obiectast? IV, 2, 22: *Numquid* vis? Curcul. I, 1, 23: *Numquid* tu quod te aut genere indignum sit tuo Facis aut inceptas facinus facere —? Poen. V, 6, 18: *Numquid* recusas contra me? Epid. IV, 2, 23: *Numquid* ibi ego tibi peccavi? Asin. V, 1, 3: *Numquidnam* tibi molestumst —? Bacch. V, 1, 23: *Numquidnam* ad filium haec aegritudo attinet? Pseud. I, 2, 27: *Numqui* minus ea gratia tamen omnium utor opera? (Abl.). Caecil. Stat. Chalcia fr. 2: *numquid* nam fores Fecere soniti? Terent. Andr. I, 4, 8: Opperiar, ut sciam, *numquid* nam haec turba tristitiae adferat. II, 1, 25: *Numquid* nam amplius tibi cum illa fuit —? Eun. II, 2, 41: *Numquid* nam hic quod nolis vides? Heaut. III, 1, 20: *Numquid* nam de meo gnato audivisti —?

V. Pronomina indefinita et numeralia.

33. Simplicissima forma pronominis indefiniti *quis qui quae quid quod* eadem est quae interrogativi. Antiqua forma masculini generis *quips* servata est in legg. XII tabb. III, fr. 3. Usurpantur autem et *quis* et *qui* promiscue substantivi loco (cf. Haas. ad Reisig. p. 344, adnot. 356), in genere neutro autem huius pronominis constanter *quid* substantivi tantum, *quod* adiectivi vice fungitur. Formam *qua* pro nominativo generis feminini usurpatum apud priscos scriptores non memini me usquam legere. Naevii Hector proficiscens fr. 1: ne *qui* hinc Spartam referat nuntium. Cato R. R. c. 5: Si *quis quid* deliquerit. C. 6: materia si *quae* opus sit. C. 5: Ne *quid* emisse velit —, ne *quid* dominum celavisse velit. Parasitum ne *quem* habeat. Haruspicem — ne *quem* consuluisse velit. Orat. pro Rhod.: Si *quis* advorsus rem suam *quid* fieri arbitrantur. ib.: Quod bene facere voluisse *quis* dicit. Cato orat. quam habuit Numantiae apud equites: Sed si*qua* per voluptatem

---

[75]) Masculinum huius pronominis apud priscos scriptores nusquam potui invenire.

nequiter feceritis. In ed. Cortiana leg. sed si *quae*. Orat. pro L. Turio contra Cn. Gellium ap. Gell. XIV, 2: si*quis quid* alter ab altero peterent (Bolhuis 108). Caton. carmen de moribus (Lion. p. 46) ap. Gell. XI, 2, 25: Si*quis* in ea re studebat. Cato R. R. c. 106: Si*quis* plus voles aquae marinae concinnare cett. Cato ap. Festum in *Prohibere:* Servi, ancillae si*quis* eorum sub centone crepuit, — nullum mihi vitium facit. Plaut. Pseud. I, 1, 27: Au opsecro hercle habent *quas* gallinae manus? Bacch. I, 1, 23: Egomet aput me ne*quid* stulte facere occupias prohibeam. Mil. IV, 2, 41: Adsum: impera, si*quid* vis. Bacch. II, 3, 39: Etiam *quid* porro? Aul. I, 2, 14: Ne causae *quid* sit, quod te quispiam (sic Δp; Goeller. quisquam) quaeritet. Pseud. I, 2, 35: ne mora *quae* sit. Poen. V, 2, 125: Quin mea quoque iste habebit, si*quid* me fuat. Rud. II, 6, 3: Nam *siquis* cum eo *quid* rei commiscuit. Trin. II, 1, 25: Et recolo, ubi *qui* eget, quam preti sit parvi. Sententia est: quare parvi pretii sit, quum quis eget. Mil. III, 3, 20: Dum ne scientes *quid* bonum faciamus. Epid. V, 1, 40: *siquid* erit dubium, immutabo. Truc. V, v. 48: Dan tu mihi de tuis deliciis summis *quid* pausillulum? (sic Θp). Aul. II, 5, 14: *siquid* uti voles. IV, 2, 3 Δp habet *siquis*, sed metrum requirit *siqui*, quod recte restituit Goellerus. Poen. prol. v. 17: Scortum exoletum *nequod* (sic Ritschl. parerg. p. 211, vulgo *nequis* soloece) in proscenio Sedeat. Pseud. V, 1, 37: heus, Simoni adesse me *quis* nuntiate. In ablativo dicitur *qui* pro aliquo modo. Sic Rud. IV, 1, 5: *Nequi* significem quidpiam mulierculis. Trin. V, 2, 21: Neu *qui* rem ipsam posset intellegere, vide utrobique Acidalium. Item in locutione *ut qui* nonnunquam, quae vera est sententia Lindemanni ad Capt. III, 4, 21 (Et eum mihi esse morbum, *ut qui* me opus sit insputarier). Sic etiam Asin. III, 1, 2: Au ita tu's animata *ut qui* expers matris inperiis sies? ὥστε που, ὥστε δήπου. Terent. Heaut. prol. v. 44: Si*quae* laboriosast, ad me curritur. Andr. I, 1, 14: Gaudeo, Si tibi *quid* feci aut facio quod placeat.

34. Sequuntur pronomina indefinita cum *quis* et *qui* composita: *aliquis*, *quisquam*, *quispiam*, *quidam*, *quisque*, *quivis*, *quilubet*.

Aliquis (subst.) *aliqui* (adiect.) *aliqua aliquid* (subst.) *aliquod* (adiect.). Natum est hoc pronomen ex *alis* = alius et *quis*, itaque prima eius significatio est *alius quis* (vide de hac

re disputantem Reisigium p. 338 sq., cum quo tamen confer Haasium adnot. 351), quae etiamnum conspicua est in loco Plaut. Capt. II, 3, 22: Nam pater expectat aut me aut aliquem nuntium. Cum numeralibus coniunctum significationem *circiter* accipit. Sic Cato R. R. c. 156: comesto *aliqua V. folia*, ad q. l. Ursinus locum Catonis apud Nonium (ex l. IV origg. ap. Iordan. p. 18, 7) affert hunc: faciundum, ut *quadringentos aliquos* milites ad verrucam illam ire iubeas, eamque uti occupent imperes. Plaut. Men. V, 5, 47: Helleborum potabis faxo *aliquos viginti* dies.

Cato R. R. c. 157: inde *aliqui* morbus nascitur. Plaut. Men. V, 2, 94: Nisi occupo *aliquod* mihi consilium. IV, 2, 111: Aperite atque Erotium *aliquis* evocate. Epid. III, 3, 18: Heus, foras Exite huc *aliquis!* Truc. I, 2, 8: Unus eorum *aliquis* osculum amicae usque oggerit. Epid. II, 2, 72: Reperiamus *aliquid* calidi conducibilis consili. Curc. II, 3, 41: PH. Iam edes *aliquid.* CU. Nolo hercle *aliquid*, certum quam *aliquid* mavolo, ad q. l. Boxhornius: „per *aliquid* incertum quid, vagum, quod abest et digito in praesens monstrari non potest, et quod quid, aut quale, aut ubi sit nescias, significatur. Phaedromus dixerat: *Iam edes aliquid;* idem est ac si dixisset, edes nescio quid. Certum ergo quid vult Curculio." Pro ablativo *aliquo* dicitur etiam *aliqui* Epid. III, 1, 11: Alicunde ab *aliqui aliqua*st tibi spes, et Most. I, 3, 18: ob hoc verbum te, Scapha, donabo hodie *aliqui* [merito]. Epid. II, 3, 7 sq.:

Sed me una turbat res ratioque: Apoecidi
Quam ostendam fidicinam *aliquam* conductitiam,

de quo loco Balbachius p. 19 sq.: „Constat Romanos inque primis Sarsinatem nostrum cum alia pleonasmi genera, tum frequentasse pleonasmum adiectivorum *alter, alius, aliquis, quisquam*, idque non solum post negativa *nemo, nullus, nihil* aliaque, sed etiam post interrogativum *quis*, eosque dixisse *nemo quisquam, nemo alius, nullus aliquis, nullus alter, quis alter, quis quisquam* et q. s. — Hoc nostro Epidici loco *quam aliquam* scripsit Plautus, qui locus cum aliis multis argumento est, non semper mere πλεονάζειν adiecta illa vocabula, sed maiorem saepe iis effici emphasin et accuratius exprimi loquentis sententiam. *Quam aliquam fidic.* enim non plane est idem quod *quam fidicinam*, sed significat quam unam fidicinam ex iis multis, quae conduci possunt." Terent. Andr. I, 5, 15: *Aliquid* monstri

aluut, h. e. aliquod monstrum. v. 24: *Aliquid* facerem, ut hoc ne facerem. Heaut. I, 1, 17: fodere aut arare aut *aliquid* ferre. Phorm. V, 2, 5: Ut sit qui vivat, dum *aliud aliquid* flagiti conficiat. Ad. IV, 4, 26: aperite *aliquis* actutum ostium.

35. Pronominis *quisquam quidquam* significationem vulgata opinio fert eam esse, ut non possit poni nisi in sententiis negantibus. Quod non verum esse bene demonstravit Schmidtius de Pronom. p. 59, qui docet in universum ei intendendae sententiae vim inesse, ubi autem sententia negans sit, significare id, quo de agatur, ne ulla quidem condicione nulloque modo fieri posse. Pergit: „Quare quam supra huic particulae (*quam*) inesse monuimus vim amplificandi et quasi exaggerandi, eam hic quoque deprehendimus, intendit enim vim negationis." Quocum consentit Seyffertus, qui uberius de hac re disputat ad Lael. p. 41 sq. docetque *quisquam* maxime generalem notionem pronominis indefiniti continere. Usurpatur autem *quisquam* etiam de genere feminino, omninoque hoc pronomen plerumque substantivum est, haud raro tamen etiam substantivo addito adiectivi munere fungitur. Postremo etiam aliis pronominibus additur, quo pertinent pleonasmi quidam, si dicitur *nemo quisquam* et *nihil quidquam*.

a. *Quisquam positum in sententiis, quae non sunt negantes.* Naevii Agitatoria fr. 6 Ribbeck.: Secus si umquam *quicquam* feci. Naev. Triphalli fr. v. 96: Si umquam *quicquam* filium rescivero Argentum amoris causa sumpse mutuum. Ennii epigr. 3, v. 9: Si fas endo plagas caelestum ascendere *cuiquam* est. Ennii annal. l. XVI, fr. 16: Spero, si speres (h. e. spes) *quicquam* prodesse potis sunt. Plaut. Capt. IV, 2, 29: Eorum si *quoiusquam* scrofam in puplico conspexero, Ex ipsis dominis meis pugnis exculcabo furfures. Caecil. Stat. Demandati: Si umquam *quisquam* vidit, quem catapulta aut balista icerit. Terent. Eun. prol. v. 1: Si *quisquam*st, qui placere se studeat bonis — In his poeta hic nomen profitetur suom. Andr. I, 2, 25: si sensero hodie *quicquam* in his te nuptiis Fallaciae conari. II, 6, 3: Quid, Dave, narrat? DA. aeque *quicquam* nunc quidem, de quo loco Perizon. ad Sanct. p. 91: „Si Simoni roganti *Quid Davus narrat?* respondet Davus, *aeque quicquam nunc quidem*, eo ipso nihil aliud aut plus dicit quam *Nihil*, ut liquet ex responso Simonis, *Nilne? hem*, et ipsius Davi, *Nil prorsus.* Unde vero extorquebimus iam *τὸ Nihil* in verbis Davi primis, in quibus

nulla negationis species vel minima inest? Nempe ipsa vis responsi non ex illis verbis, sed ex longa ellipsi est petenda, quasi dictum esset a Davo, *Nunc quidem aeque quicquam narro, ac narro tunc, quando nihil narro.*" Aegre, si verba poetae legis, hanc ellipsin ex iis elicueris, multo facilius et simplicius est sic supplere haec: aeque quicquam nunc quidem atque antea. Quae Ritteri de his verbis est sententia: „*Quicquam* quum nonnisi in enunciatis negantibus adhibeatur, indidem ipsi negandi vis quasi adhaesit," eam vereor ut cuiquam persuadeat.

b. *Quisquam positum in sententiis negantibus vel interrogativis, quarum vis est negativa.* Ennii annal. l. XVII, fr. 7: neque corpora firma Longiscuut *quicquam*. Fr. inc. trag. 27: [Umquam] *quicquam quisquam cuiquam*, quod ei conveniat, ueget? Ennii annal. l. VII, fr. 1, v. 223: Cum ueque Musarum scopulos *quisquam* snperarat. fr. 2, v. 1: Nec *quisquam* — sophiam — In somnis vidit prins. l. VIII, v. 399: Handquaquam *quemquam* semper fortuna secuta est. Plaut. Bacch. III, 4, 5: Nam mihi divini uumquam *quisquam* creduat. Aul. II, 2, 2: uam neque *quisquam* Curialinm Venit, cett. Amph. prol. v. 130: Haut *quisquam* quaeret qui siem aut quid venerim. I, 1, 5 sq.: Nec causam liceat dicere mihi ueque in ero *quicquam* auxili Siet nec *quisquam* sit quiu me omnes esse dignum deputent. I, 1, 303: Vivo fit, quod numquam *quisquam* mortno faciet mihi. V, 1, 52: Neque eum *quisquam* conligare quivit iucuuabulis. Rud. I, 2, 43 sq.: Non hercle, adulescens, iam hos dies couplusculos *Quemquam* istic vidi sacruficare. II, 1, 12: Neque *quicquam* captumst piscium. III, 5, 11: Numquam hercle *quisquam* me leuonem dixerit. Most. I, 3, 99. Poen. III, 1, 24: Ne tu opinere, haut *quisquam* hodie uostrum curret per vias. IV, 2, 63: *quoiquam* mortali. v. 65: Nuuqnam edepol mortalis *quisquam* fiet e me certior. V, 2, 68: *non* hercle nuuc quidem *quicquam* scio. Truc. II, 1, 20: Neque erit *quisquam* unquam probus amator nisi qui re iuimicust suae. Caecil. Stat. Synephebi fr. 1, v. 207: Nec quem dolum — commoliar Scio *quicquam*. Terent. Andr. II, 1, 36: tu hercle hand *quicquam* mihi Nisi ea, qnae nil opns suut sciri. IV, 1, 3: Hocine credibile — Tanta vecordia iunata *quoiquam* ut siet, Ut malis gandeaut. Adelph. I, 2, 18: Homiue inperito uumquam *quicquam* iuiustiust. II, 1, 24: Tetigin tui *quicquam?*

c. *Quisquam de genere feminino.* Naev. Tarentilla fr. 11: Numquam *quisquam* amico amanti amica nimis fiet fidelis, Nec

erit morigera et vota *quisquam*, ubi Klussm. p. 172 citat Donat. et Westerhov. ad Terent. Eun. II, 3, 82. Duentzer. Liv. Andr. fragm. p. 92. Cist. I, 1, 68: ueque *quisquam* alia mulier. Mil. IV, 2, 68: Nou hic suo seminio *quemquam* porcellam inpertiturust. Rud. II, 3, 75: Neque digniorem censes vidisse *anum* me *quemquam*. Terent. Eun. II, 3, 82: Quaudoquidem illarum ueqne te *quisquam* novit nec scit qui sies, cf. Ruhnk. ad Iul. Rufin. (p. 262 Rutil. Lup.).

d. *Quisquam addito substantivo*, inprimis *homo*. Naev. Tarentillae fr. 1: quemqnam regem. Cato or. dierum dictarum de consulatu suo ap. Charis. Maturrime: Laudaut me maximis laudibus, tantum navium, tantum exercitum, tautum commeatum non opiuatum esse *quemquam hominem* comparare potuisse. Ennii annal. l. I, fr. 58, v. 100: Nec pol *homo quisquam* faciet inpune auimatus Hoc uisi tu. Plaut. Rud. I, 3, 23: Nec mi obviam *homo quisquam* veuit. 4, 7: Neque quem rogitem responsorem, *quemquam* iuterea [hic *hominem*] iuvenio. Poen. V, 4, 32: Ut deceat uos facere quicquam, quod *homo quisquam* iurideat. Truc. II, 2, 52: Nunquam edepol mihi *Quisquam homo* mortalis posthac duarum rerum creduit. Asin. IV, 1, 34: Talos ne *quoiquam* admoveat *homini* uisi tibi. Mil. II, 6, 57: Numquam edepol *hominem quemquam* ludificarier Magis facete vidi, v. Haas. ad Reisig. p. 347, adnot. 361. Bacch. I, 2, 44: Magistron *quemquam discipulum* miuitarier? Truc. II, 1, 28: Nam ecastor uunquam satis dedit suae *quisquam* amicae *amator*. Terent. Andr. I, 5, 10: adeon *hominem* esse iuveuustum aut iufelicem *quemquam*, ut ego sum! Adelph. I, 1, 13: *quemquam*ne *hominem* in animum instituere. Eodem modo *quicquam* Plaut. Menaechm. III, 1, 2: Numquam *quicquam facinus* feci peius.

e. *Quisquam aliis pronominibus adiunctum.* Plaut. Aul. V, 3: *Quis* me Athenis nunc mage *quisquam*st homo, cni di siut propitii? As. II, 4, 85: neque me *alter* est Atheuis hodie *quisquam*, Quoi credi recte aeque puteut. Cato in V. origg.: Quod eorum *nemo quisquam* quicquam mihi ignoturus est (Prisc. X, p. 886). Plaut. Cas. V, 4, 29: Lepidiorem uxorem *nemo quisquam*, quam ego, habet. Terent. Eun. II, 1, 20 sq.: hoc *nemo* fuit Minus ineptus, magis severus *quisquam* uec magis continens. V, 8, 2: *nemo* hercle *quisquam*. Hec. I, 1, 10: Nam *nemo* illorum *quisquam* scito, ad te veuiet. Plaut. Bacch. IV, 9, 113: *Nil* ego tibi hodie consili *quicquam* dabo. Poen. III, 1, 1: tardo

amico *nihil* est *quicquam* iniqnius. Plaut. fragm. Caecus p. 478, v. 1: *Nihil quicquam* factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco (sic libri, Both. *luxu*) cett. Merc. III, 1, 9: Laboriosi *nil* tibi *quicquam* operis imperabo. Caecil. Stat. Plocium fr. 9, v. 173: si *nil quicquam aliud* viti Adportes tecum. Terent. Andr. I, 1, 63 sq.: comperiebam *nil* ad Pamphilum *Quicquam* adtinere. Hec. III, 3, 40: hic tibi *nil* est *quicquam* incommodi. Ad. III, 3, 12: *Nil quicquam* vidi laetius.

36. *Quispiam*, quemadmodum docet Schmidtius de pronom. p. 58, inprimis in enunciationibus, quae mente finguntur aut ex alia pendent animi cogitatione, usurpatur, additaque *piam* syllaba sententiam ad omnes, ad quoscunque possit, spectare et maioris copiae ac numeri rationem haberi declaratur. Est autem et substantivum et adiectivum. Naev. fr. Corollariae 5: *quippiam*. Plaut. Truc. IV, 2, 12: Quid? novus amator *quispiam?* Pseud. I, 2, 83: Numqui *quoipiam*st tuorum tua opera hodie conservorum Nitidiusculum caput? Pers. IV, 8, 5: Num *quippiam* aliut me vis? Pseud. I, 3, 22: sin tuam *quipiam* in remst? Ponitur etiam in negantibus sententiis, ut Mil. II, 5, 21: ne clam *quipiam* Nos vicinorum inprudentis aliquis immutaverit, h. e. aliquatenus, aliquo modo. Capt. I, 2, 18: Visam ne nocte hac *quipiam* turbaverint. Aul. I, 2, 14: Ne causae quid sit, quod te *quispiam* (sic Δp) quaeritet. Terent. Eun. V, 2, 36: Quid si hoc *quispiam* voluit deus? Hec. III, 2, 14: Nam si remittent *quidpiam* Philumenae dolores, h. e. aliquatenus, aliquo modo (Lind. ad Mil. II, 5, 21). Femininum est *quempiam* Plaut. Rud. v. 813, v. Fleckeisen. praef. ed. suae p. 27.

37. De significatione pronominis *quidam* Schmidtius p. 60 haec habet: „*dam* gradum quendam significat et sententiae vim amplificare videtur, ad *quis* enim in *quidam* appositum rem, quae mente sit ficta atque recepta, revera esse indicat. Et §. 27: „*Dam* gradum et sententiae exaggerationem quandam significat. Itaque ad pronomen indefinitum additum rem incertam haud paullo certiorem reddit. *Quidam* enim vocabulo qui utitur, hominem significat non mente tantummodo fictum, sed qui revera est et vivit, cuius quum formam perspectam habeat, nomen tamen eloqui aut non vult aut nequit.“ Plaut. fragm. Mercator. Ang. Mai. inv. p. 490: Sed ille *quidam* cett. Cist. IV, 2, 71: ille *quidam* — illa *quaedam*, ubi Taubm. comparat Graecorum ὁ δεῖνα. Nonnunquam contemptum exprimit, ut Terent.

Andr. I, 1, 42: Interea mulier quaedam abhinc triennium Ex Andro commigravit, ad quem locum affert Ruhnk. Ad. IV, 5, 13: Habitant hic *quaedam* mulieres pauperculae. Usurpavit v. *quaedam*, quoniam eas accuratius cognoscere operae pretium non esse existimat.

38. De pronominis *quisque* significatione Schmidtius p. 100 haec habet: „Verbum *que* et apud Indos et apud Graecos et apud Romanos in usu est, atque in his linguis omnibus iungendis potissimum verbis sententiisque inservit ac semper pone verbum, ad quod pertinet, collocatur. Apud Indos autem non solum verba sententiasque coniungit, sed in universum sententiam, quae enunciatur, aliquoversum referri significat. Hoc quum in plerisque sententiis accidat, fit, ut apud Indos huius particulae usus adeo sit frequens, ut ea in particulis, quas vulgo expletivas vocant, habeatur. — Romani vero, quum ceteroquin in *que* particulae usu cum Graecis et Indis consentiant, ea tamen re ab iis differunt, quod illam particulam saepissime ad pronomen indefinitum omniaque adverbia, quae a pronomine indefinito veniunt, addunt. Confer *quisque* etc. Quodsi quae sit huius particulae significatio, quaerimus, hoc est animo repetendum, pronomine indefinito rem mente conceptam et e rerum eiusdem generis cumulo ac serie exemptam significari. *Que* autem particula si ad pronomen additur, pronominis vis extenditur idque ad omnem rem, in quam cadere possit sententia, transferri significatur. Ita *quis*, particula *que* adiuncta, non hominem incertum quendam, sed omnem, ad quem pertinere possit sententia, notat. Ab *omnis* igitur ita differt, ut hoc quidem cunctos simul significet, *quisque* autem distributionem quandam exprimat. Hoc verbum quum semper e cetera sententia intelligi debeat, plerumque pone id verbum, ad quod prae ceteris pertinet, collocatur, quod fit, si cum numeris, qui ordinales vocantur et cum pronomine reciproco [reflexivo et cum relativis] componitur." Cf. Haas. ad Reisig. p. 350, adnot. 362. Appius Claudius ap. Pseudo - Sallust. ep. ad Caesarem de rep. c. 1.: Fabrum esse *suae quemque* fortunae. Naevii fr. 7 Danaes: *ut quisque* est meritus. Cato R. R. c. 5: uti *suo quisque* loco cubet. C. 34: *Ubi quisque* locus frigidissimus — erit, ibi primum serito. Gesnerus malebat *uti quisque*, quod probavit Schneiderus. Cato or. inc. ap. Gell. XIII, 23 (Iordan. p. 73, 2): *suum cuique* per me uti atque

frui licet. Ennii annal. l. X, fr. 1: *Quod quisque* gessit. Thyestis fr. 10: *quem quisque* odit, periisse expetit. Plaut. Pseud. IV, 2, 17: vix *decumus quisque*st, qui ... Men. III, 2, 56: satin', *ut quemque* conspicor, Ita me ludificant? Capt. IV, 2, 17: tum genu *ut quemque* icero, ad terram dabo. Bacch. V, 1, 11: omniaque *ut quicque* actumst memoravit. Amph. II, 1, 49: Ordine omnia, *ut quicque* actumst — Edissertavit. V, 1, 11: *Ubi quisque* institerat, concidit crepitu. Truc. II, 1, 40: *ubi quamque* nostrarum videt prope aedis. Atilius fr. inc. fab. 1: *Suam cuique* sponsam, mihi meam: *suum cuique* amorem, mihi meum. *Quisque* etiam de feminino dicitur, sic Plaut. Poen. prol. v. 107: Omnis meretrices, ubi *quisque* habitant, invenit, item loco, quem Fleckeisenus affert praef. in Plautum p. 27, Pseud. I, 2, 52: ut suo *quemque* appellem nomine. De formula *pro se quisque* disserit Ernest. Syn. III, p. 134. Exempla sunt Amph. I, 1, 76: *Pro se quisque* id quod quisque [et] potest et valet Edit. Terent. Heaut. I, 1, 74: *Pro se quisque* sedulo Faciebant, quo illam mihi lenirent miseriam. Saepe apud Plautum hoc pronomen significationem habet pron. *quicunque*. Sic Mil. II, 2, 1: Ni hercle defregeritis talos posthac, *quemque* in tegulis Videritis alienum, ego vostra faciam latera lorea. v. 5: *Quemque* a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis. II, 5, 50: *quemque* hic intus videro Cum Philocomasio ausculantem, eum ego optruncabo. IV, 9, 14: Qui omnis se amare credit, *quaeque* aspexerit. Asin. II, 3, 24: *Quisque* obviam huic occesserit irato, vapulabit. Recte commemorat Lindemannus ad Mil. II, 2, 1, saepe sic dici etiam *quandoque* pro *quandocunque*.

39. *Quilubet* et *quivis* e verbis *lubere* et *velle* et *qui* pronomine relativo constare notum est. Schmidtius p. 59: „Utrumque pronomen proprie duo erant verba, non in unum coniuncta — Sed multo usu haec verba in unum coaluerunt, ut pro uno et haberentur et construerentur." Cato R. R. c. 3: Ex *quavis* olea oleum viridius et bonum fieri potest, si tempori facias. C. 6: Caeterae vites, miscellae maxime, in *quemvis* agrum conveniunt. Plaut. Rud. III, 4, 51: Ni erit tam sincerum, ut *quivis* dicat ampullarius. Amph. II, 2, 76: *Quidvis* roga. Asin. III, 3, 81: *Quidvis* egestas inperat. Men. II, 3, 71: impera *quidvis* modo. Truc. III, 2, 8: Dic, impera mihi *quidvis* et *quovis* modo. Cas. IV, 2, 15: Iamne abiit illaec? dicere hic *quid vis* licet (Δp et Pareus in ed. altera *quodvis*, sed v. Fleckeisen. exerc. Plaut.

p. 33). Pers. IV, 7, 1: Postquam illic abiit, dicere hic *quidvis* licet. Truc. IV, 4, 31: dicere hic *quidvis* licet. Mil. II, 4, 5: loquere *quidvis*. Plauti fragm. Artamon. p. 476: Nunc mihi licet *quidvis* loqui. Pseud. v. 471: Age loquere *quidvis*. Merc. V, 2, 66: opta ergo ob istunc nuncium *quidvis* tibi. Pers. IV, 4, 56: exquire *quidvis*. Rud. V, 2, 48: Praei verbis *quidvis*. Truc. V, 32: *Quidvis* face. Terent. Andr. V, 4, 1: Una harum *quaevis* causa me ut faciam monet. Eun. I, 2, 97: *quidvis* possem perpeti.

Plaut. Poen. V, 2, 127: Dic mihi, *quid lubet*. V, 6, 15 et 16: Sume hinc *quidlubet*. Pers. IV, 4, 54: A terra ad caelum *quidlubet*. Terent. Heaut. III, 1, 55: Faciat *quidlubet*.

Commemoranda est etiam forma *umquem* vetusti pronominis indefiniti *umquis*, quam restituit Bergkius in Philol. 1861 I, p. 51 ap. Plaut. Bacch. v. 121: An non putasti esse *umquem*? Festus p. 162: „Nec umquem, nec umquam quemquam."

40. Ad haec accedunt omnia ea pronomina indefinita, quae transitum faciunt ad numeralia (quae ipsa quoque inter pronomina recensenda esse putabat Prueferus Krit. der hebr. Grammatologie p. 314), quum plurimis eorum item numerus quidam significetur, partim magis indefinita, (ut si dicitur *tot, quot, omnes, plerique)*, partim adeo distinctiore ratione (ut *ambo*, *alter)* quam veris numeralibus. Complura eorum sunt correlativa, quemadmodum sibi mutuo respondent *uter alter neuter utervis uterque, ullus nullus, tantus quantus, tot quot, talis qualis*. Quorum singulorum de usu singulari quae habeo dicere, nunc deinceps afferam.

a. *Alter*, quae est primigenia significatio, ita ponitur, ut de duobus tantum agatur, et fere idem est quod secundus, ein zweiter vel der zweite. Sic Plaut. Amph. II, 1, 66. 2, 199: Certe de istoc Amphitruone iam *alterum* mirumst magis. V, 1, 72: *Alterum* tuum esse dixit puerum. Sic etiam *alterum* tantum Epid. III, 4, 81. Significationem der eine von beiden habet ap. Fab. Pict. annal. (Gell. V, 4): *alter* consul. Deinde autem in universum exprimit personam sive rem diversam ab ea, de qua loquimur, cui ex adverso ponitur. Hanc significationem multis exemplis comprobavit Lingius quaest. Plaut. p. 57 dicens: „*Alter* ponitur pro *unus, ullus*, ut *nemo alter* sit i. q. *nemo ullus, nemo unus, nemo quisquam*, quae saepius reperiuntur. Plaut. Men. V, 9, 29: Nam hominem hominis similiorem numquam vidi ego *alterum*. Amph. I, 1, 1: Qui me *alter* est auda-

cior homo? Wo ist nur einer, der k. Most. V, 1, 24: *Alter* hoc Atheuis uemo doctior dici potest, durchaus keiner cett. Item Amph. IV, 3, 12: Qui me Thebis *alter* vivit miserior? Cist. IV, 1, 8: Scelestiorem iu terra uullam esse *alteram*. Pers. IV, 4, 16: uullus leuo te *alter* erit opulentior. Poen. IV, 2, 3: Neque periurior neque peior *alter* usquamst geutium. Mil. III, 1, 65: At quidem illuc aetatis qui sit, non invenies *alterum* Lepidiorem ad omuis res." Haec Lingius addens: „in his omnibus notio *secundi*, quam Wagnerus vult, prorsus inepta foret ad sententiam." Adde Aul. II, 2, 29: Neque illo quisquamst *alter* hodie ex paupertate parcior. Mil. II, 3, 17: Atque ego illi aspicio ausculantem Philocomasium cum *altero* Nescio quo adulescente, ad q. l. Gronov. affert Truc. I, 2, 58: qui *alterum* incusat probri. Mil. II, 3, 42: quis homo iu terris *alter* [test] audacior? = alius quivis. De coniunctione *ille alter* v. §. 21.

b. Ab *alter* diversum est *alius,* quod ponitur, ubi de pluribus agitur, cui ex adverso ponitur unus quidam. Uno tamen loco Plauti, Capt. prol. v. 8 plane pro *alter* positum est, quoniam ibi tantum de duobus agitur: Seni huic fuerunt filii nati duo, *Alium* quadrimum puerum servos surpuit. Ad vulgarem usum haec spectant exempla: Cato R. R. c. 6: Ager oleto conserundo, qui in ventum Favouium spectabit et soli osteutus erit, *alius* bonus nullus erit. Ennii Euhemerus 3, 20: *alii* Orcum vocant. Plaut. Amph. II, 2, 196: uisi si quispiamst Amphitruo *alius*. Merc. I, 1, 99: ecce ad me advenit Mulier, qua muliere *alia* uullast pulcrior. Ad singularem usum pronominum *alius* et *alter* spectat, quod saepe in eadem enunciatione duplicantur, h. e. aut ipsa bis ponuntur aut semel tantum sequente adverbio inde derivato. Item in binis membris orationis ponuntur ita ut disiunctio fiat. Sic Cato R. R. c. 6: Ibi oculos arundinis pedes ternos *alium* ab *alio* serito. Plaut. Mil. IV, 7, 1: *Alium alio pacto* propter amorem ui sciam Fecisse multa, h. e. alium hoc, alium illo modo. Stich. II, 2, 46: *Alius alium* percontamur. Truc. II, 4, 49: mater ancillas iubet, — *Alium aliorsum* ire. Capt. III, 1, 28. Terent. Phorm. II, 2, 19: *Aliis aliunde*st periclum, unde aliquid abradi potest. Sic etiam *alter* Plaut. Amph. V, 1, 64: *Alterum altera* preheudit eos manu peruiciter, h. e. unum dextra, alterum laeva, et in duabus enunciationibus Aul. II, 2, 18: *Altera* manu fert lapi-

dem, panem ostentat *altera*, Terent. Ad. I, 2, 50, et in exemplis §. 21 allatis.

c. Correlatum negativum pronominis *alter* est *neuter*, quod legitur praeter alios locos Plaut. Menaechm. V, 2, 35: Ut caveres, *neuter* ad me iretis cum querimonia?

d. *Utervis* significat: utrum duorum vis, ut Plaut. Pseud. I, 1, 121: De istac re in oculum *utrumvis* conquiescito. Terent. Andr. prol. v. 10: *Qui utramvis* recte norit, ambas noverit.

e. *Uterque* idem est q. quisque duorum singillatim spectatus, et differt ab *ambo*, quod duos coniunctos exprimit, qui una sive uno tempore aliquid faciunt. Differentia maxime perspicua est ex loco Terentii Ad. 1, 2, 50 sqq.: Curemus aequam *uterque* partem: tu alterum, ego item alterum. nam curare *ambos* propemodum Reposcere illumst qnem dedisti. Alia exempla pronominis *ambo* sunt Plaut. Stich. V, 4, 50: Unam amicam amamns *ambo* et Terent. Eun. IV, 4, 34: post nna *ambo* abiernnt foras. *Uterque* habes in his locis. Cato R. R. c. 70: Bosque ipsus et qui dabit, facito nt *uterque* sublimiter stent. Plaut. Amph. I, 1, 68: Deinde *uterque* imperator in medinm exeunt. Epid. II, 2, 76: consilinm — qnod laudetis — *uterque*. V, 2, 54: Quemne hodie per nrbem *uterque* snmus defessi quaerere? Terent. Eun. V, 2, 1: Apnd Antiphontem *uterque*, mater et pater Qnasi dedita opera domi erant. Reciprocum usum adnotavit Reisigius p. 353 loco Terentii Phorm. V, 3, 17: *uterque utrique*st cordi. *Pluralem* pron. *uterque* usurpari, si utrobique plura sint, in vulgus notum est, sic Ennii annal. l. VI, fr. 13, v. 202: Ferro non anro vitam cernamns *utrique*, sed etiam tum ponitur, cum unum modo est utrobique, praesertim cum cogitari potest simul de rebus, quae utrumque comitantur, ut docet Teipelius prakt. Anl. zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lat. p. 241, quam in rem affert Terent. Andr. I, 5, 52: Nec clam te est, quam ille *utraeque* res nnnc utiles — sient.

41. a. Pronomen adiectivum *ullus*, contractum ex *unulus*, plane eandem habet significationem atque substantivum *quisquam*, quapropter maxime in negantibus sententiis ei locus est. Sic Plaut. Most. III, 2, 23: Nihil erit quod deorum *ullum* accusites (sic Becker. p. 21 et Ritschelius; codd. *nullum*). Epid. V, 2, 38: Non habeo *ullam* occasionem, ut apud te falsa fabuler. Rud. I, 2, 19: Virile secus numqnam *ullum* [ego] habui. Capt.

I, 2, 22: Set si *ullo* pacto ille huc conciliari potest, Vel carnuficinam hunc facere possum perpeti. Mil. IV, 5, 8: si possem *ullo* modo Impetrare — operam dedi. Terent. Andr. I, 5, 21: Censen me verbum potuisse *ullum* proloqui. Hec. II, 1, 6 sq.: In eodemque omnes mihi videntur ludo doctae ad malitiam: Ei ludo, si *ullus* est, magistram hanc esse satis certo scio.

b. Ei contrarium eiusque negativum est *nullus*, quod tamen singulari usu apud comicos saepe pro simplici negatione ponitur. Sic Naev. Quadrigemini: suo labori *nullus* parcuit. Plaut. Asin. II, 4, 2: is *nullus* venit. Rud. 1, 2, 55: Ille qui vocavit, *nullus* venit? Trin. III, 1, 5: At tu edepol *nullus* creduas, ad q. l. Lind.: „Usus hic repetendus est e vulgari illa comicae desperationis formula *nullus sum*, pro *non amplius sum*, *perii*. Ut igitur *nullus sum* pro *non sum*, sic *nullus credas* pro *non* [potius *ne*] *credas*. Tenendum tamen hanc loquendi formulam nonnisi in comica oratione locum habere posse. Sententia est: Sive tu credas, sive non credas, mea nihil refert. Magst du es doch nicht glauben." Caecil. Stat. Fallacia fr. 3: *Nullus* sum. Eadem leguntur Terent. Andr. III, 4, 20, ad q. l. Donatus: „Plus est *nullum* esse quam periisse. Nam qui perit, vel corpus habet reliquum: qui vero *nullus* est, ita non est, ac si natus non sit", et Ruhnk.: „comica desperationis formula." Phorm. I, 4, 1: *Nullu's*, Geta. Eun. II, 1, 10: tam etsi *nullus* moneas, v. Donatum. Hec. I, 2, 4: Si non quaeret, *nullus* dixeris. Significationem *vilis*, *levis* habet Hec. V, 3, 2: Qui ob rem *nullam* misit (Scheller. p. 729).

c. Pronomini adiectivo negativo *nullus* respondent substantiva *nemo* et *nihil*. *Nemo* Ennius epigr. 1, v. 3. epigr. 3, v. 8: *Nemo* est qui cett. Saepissime v. *nemo* per appositionem substantivum additur, inprimis *homo*, item per pleonasmum pronomen *quisquam*, sicut ad *nihil* saepe additur *quicquam* (cf. §. 35). Cato in Thermum de falsis pugnis ap. Gell. X, 3: Nemo — rex. Cato ap. Bolhuis. p. 210: Nemo homo. Ennii epigr. 2, v. 5: *nemo civis* neque *hostis*. Plaut. Asin. IV, 1, 11: Alienum *hominem* intro mittat [ad se] *neminem*. Cas. II, 4, 15: De Casina certumst concedere *homini* nato *nemini*. Pers. II, 2, 29: *Nemo homo* umquam ita arbitratust. Cas. II, 2, 12: vicinam Neminem. Asin. IV, 1, 23: Vocet *convivam neminem* illa. Terent. Eun. III, 5, 1: Numquis hic est? nemost. numquis hinc me sequitur? *nemo homo*st. Cato in V. origg.: Quod eorum

nemo quisquam quicquam mihi ignoturus est (Prisc. X, p. 886). Plaut. Cas. V, 4, 29: Lepidiorem uxorem *nemo quisquam*, quam ego, habet. Terent. Eun. II, 1, 20 sq.: hoc *nemo* fuit minus ineptus, magis severus *quisquam*. V, 8, 2: *Nemo* hercle *quisquam*.

d. *Nihil*. Cato R. R. c. 38: lacuna *nihil* opus erit. Plaut. Most. III, 2, 23: *Nihil* erit quod deorum ullum accusites. Terent. Adelph. IV, 4, 4: pectore *nil* sistere consili quit. Plaut. Asin. I, 2, 20: *nil quicquam* meret. Bacch. IV, 9, 113: *Nil* ego tibi hodie consili *quicquam* dabo. Merc. III, 1, 9: Nil — quicquam. IV, 3, 77: *Nihil* hercle istius *quicquam*st. Poen. III, 1, 1: tardo amico *nihil* est *quicquam* iniquius. Plaut. fragm. Caecus p. 478, v. 1: *Nihil quicquam* factum nisi fabre, nec quicquam positum sine luco cett. Terent. Phorm. I, 2, 30: Noster mali *nil quicquam* primo. II, 1, 20: horum *nil quicquam* accidet animo novom. Adelph. III, 3, 12: *Nil quicquam* vidi laetius.

42. Contrarium horum negativorum est collectivum *omnis*. Cuius pronominis pluralis genere neutro *omnia* interdum a Catone appositionis instar additur substantivis praegressis ad complectenda illa in unum. Sic R. R. c. 68: orbes, fibulas, vectes, scutulas, fiscinas — *omnia* queis usus erit. C. 96: aquam, ubi lupinus deferverit et faecem de vino bono inter se *omnia* commisceto bene. De formula *omnia experiri* v. Herz. ad Caes. p. 135. Ruhnk. ad Ter. Andr. II, 1, 11, ubi est: *Omnia experiri* certumst prius quam pereo. Eun. IV, 7, 19: *Omnia* prius *experiri* quam armis sapientem decet. Etiam de duobus dicitur *omnes* (Rudd. p. 87, adnot. 33) Terent. Phorm. II, 1, 34 sq.: Ecce autem similia omnia: *omnes* congruont: Unum cognoris, *omnis* noris. PH. Haut itast. DE. Hic in noxiast, ille ad dicendam causam adest, ubi de Antiphone et Phaedrio loquitur Demipho. Memorabilis est coniunctio pron. *omnis* cum praep. *sine*, quae aliquoties reperitur apud Plautum et Terentium, pro quo *ullus* tulit cultior aetas, v. Iens. purae et impurae lat. collect. p. 51 et 178. Sic Plaut. Trin. III, 1, 20: Quoi tuam quom rem credideris, *sine omni* cura dormias. Bacch. V, 2, 13: Ecastor *sine omni* arbitror malitia esse. Terent. Andr. II, 3, 17: *sine omni* periclo. Denique commemoranda est coniunctio *plerique omnes*, ubi pronomine *omnes* vis additur v. *plerique*. Legitur haec formula Naev. fr. inc. bell. Pun. p. 18

Vahlen. Terent. Andr. I, 1, 28: Quod *plerique omnes* faciunt adulescentuli, ad q. l. v. Westerhov. Per pleonasmum pron. *omnis* additur *totus* Plaut. fragm. p. 484, v. 2: Oggannuit odiosus *omni totae* familiae.

43. *Totus* aliquoties pro *omnis* usurpatur, vid. Lindem. ad Plaut. Mil. II, 2, 59: Quoi bini custodes semper *totis* horis occubant. Pron. *solus* significatione interdum cognatum est v. *unus*, cum quo coniunctum legitur Terent. Heaut. I, 1, 77: Hem, tot mea *Solius* solliciti sint causa, ut me *unum* expleant? Commemorandum est praeterea *solus* interdum coniungi cum superlativo aut verbo vim superlativi habente, ut Plaut. Aul. IV, 8, 2: Picis divitiis — Ego *solus* supero, de qua re v. Goell. ad Truc. IV, 2, 15 (*Solus* summam habet hic apud nos): „Adnotandum, vocabulum *solus*, ut apud Graecos *εἷς*, apud Latinos *unus* augendae vi superlativi inservire, solere etiam addi verbis superlativi vim habentibus, ut Mil. II, 4, 3: mihi *sola*est quod superfit, Curc. II, 1, 33: Vah, *solus* hic homost qui sciat divinitus, Pers. V, 2, 2: *Solus* ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam."

' Quasi praeteriens commemoro diminutivum *complusculi*, quod legitur Plaut. Rud. I, 2, 43 et Terent. Hec. I, 2, 102: primos dies *compluscul os* Bene conveniebat sane inter nos.

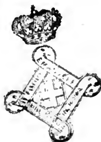
44. Denique commemoranda sunt pronomina demonstrativa quantitatis et qualitatis *tot tantus talis*, quibus respondent formae relativae eaedem et interrogativae *quot quantus qualis*. Terent. Phorm. II, 4, 14: *Quot* homines *tot* sententiae. Plaut. Poen. V, 3, 48: *Quantae* e *quantillis* iam sunt factae! Trin. II, 4, 129: *Tribus tantis* ille minus redit quam opseveris. Illustrat hoc loquendi genus Douza Pl. expl. IV, 23 apposito Bacchid. loco IV, 9, 111: *Sescenta tanta* reddam, si vivo, tibi. Neutrum *tantum* collective substantivi vice fungitur et complura eiusdem generis in unam notionem complectitur. Sic Poen. III, 3, 5: sed quid huc *tantum hominum incedunt?* Epid. III, 4, 81: etiamsi *alterum Tantum* perdundumst. Derivatum est *tantumdem*, quod legitur Poen. III, 3, 20: Malo benefacere *tantumdem*st periculum, *Quantum* bono malefacere, ad q. l. Gronov.: „*Tantundem*, idem ipsum, similitudo, figura eiusdem rei, de qua agitur. Ita Papius in glossis." Pro *tot* videtur *tantus* positum esse Epid. III, 4, 80: qui in *tantis* positus sum sententiis? *Talis* nonnunquam significatione non multum differt a *tantus* (Bremi ad

Nepot. p. 367), si ad virtutes vel merita hominis spectat, quemadmodum etiam a Graecis τοιοῦτος usurpatur. Sic Terent. Eun. I, 2, 81: ne illum *talem* praeripiat tibi, ad q. l. Ruhnk.: „i. e. virum tantum, tam egregium. Est per ironiam capiendum. *Talis* dicitur de illis, qui propter animi corporisque bona laude digni sunt. Adelph. III, 1, 10: *Talem, tali* ingenio atque animo.“

45. *Appendix de syntaxi numeralium.* E *cardinalibus* primum *unus* spectandum est. Proprie opponitur pluribus, sic Plaut. Aul. I, 1, 38: quam ex me ut *unam* faciam literam. Capt. III, 1, 28: Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: *una* rest, ubi significationem v. *idem* habet (Lind. ad Mil. II, 3, 32). Cognatum est significatione v. *solus*, cum quo coniunctum legitur Terent. Heaut. I, 1, 77 (cf. §. 43). Coniungitur etiam cum *alter*, (Iens. purae et impurae lat. collect. p. 55) Terent. Andr. I, 1, 49: Sed postquam amans accessit pretium pollicens, *Unus et item alter*. Saepe tamen vis numeralis deminuitur et nihil aliud significat nisi *quidam*, *aliquis*, ut simile adeo fiat articulo indefinito recentiorum linguarum (qua de re v. Fuchsium Verhandlungen der 7. Versammlung der deutschen Philologen und Schulmänner p. 45). Sic Plaut. Epid. III, 4, 17: Pol ego magis *unum* quaero, meas quoi praedicem. Truc. II, 1, 39: Sed est huic *unus servos* violentissumus. Pseud. IV, 1, 38: Lepida ibidem *una* aderit *mulier*. Mil. I, 1, 24: nisi *Unum epityrum* estur [insanum] insane bene, cf. Lindem., qui affert Mostell. III, 2, 2: Melius anno hoc mihi non fuit domi, Nec quod *una esca* me inverit magis, = esca quaedam s. escae aliquid. Terent. Andr. I, 1, 91: interea inter mulieres, Quae ibi aderant, forte *unam* aspicio *adulescentulam*. Etiam pluralis v. *unus* extat coniunctus cum subst. in plurali numero positis, ubi itidem nonnunquam fere idem est q. *solus*, inprimis autem cum iis, quae sunt pluralia tantum. Cato R. R. c. 10: molas asinarias *unas* et trusatiles *unas*, hispanienses *unas* — scamnum in cubiculo unum cett. C. 11: molas asinarias *unas*, trusatiles *unas*. C. 13: molas *unas*, cribrum unum. Ib.: scalas *unas*. Plaut. Trin. I, 2, 129: nunc dum sum ego *unos sex dies*, ad q. l. Lindem.: „Sic saepe apud Plautum. Quum enim *unus* vulgo dicatur pro *solo*, non mirum est, etiam pluralem hac ratione poni.“ Similiter Pseud. I, 1, 52: nunc *unae quinque* remorantur *minae*. Bacch. IV, 7, 34: Sequere hac me — *Tris unos passus*. Terent. Andr. IV, 1, 50:

Ex *unis geminas* mihi conficies *nuptias*. De composito *unus quisquis* v. §. 22. Quod ad numeralia ex decadibus et monadibus composita attinet, notum est aut decadem antecedere monadi sine *et* coniunctione aut monadem decadi *et* interposito. Ab hac tamen norma nonnunquam recessum est. Sic dixit Fabius Pictor in annal. (ap. Gell. V, 4): Rex fuit annos *viginti et unum*. Plaut. Mil. III, 1, 35: Nam équidem hau sum annos nátus praeter *quínquaginta et quáttuor*. Sic Fleckeisenus, in praefatione tamen v. 26 scripsit: „me male habet *praeter* praepositionis usus: quid si ea deleta — restituamus: Nám equidem hau sum nátus annos *quínquaginta et q.?*" Most. III, 1, 102: *Quattor quadraginta* illi debentur minae. *Mille* numerale et pro substantivo sequente genitivo et pro adiectivo usurpatur. Sic Cato orig. I (Gell. noct. Att. I, 16, §. 4): Inde est ferme *mille passum* (qui est genitivus pluralis). cf. Bolhuis. 21: „Ex hoc et aliis locis docet Gellius, *mille* singulari numero poni debere." Adiectivum est Plaut. Bacch. IV, 9, 4: Quom Priami patriam — [Et] *mille* numero *navium* — subegerunt. Sic praeeunte Beckero p. 7 Ritschelius. Libri *mille cum*, pro quo formam *millenum* invehere volebat Camerarius. Ad *ordinalia* quod attinet, memorabile est, a Fabio Pictore in annal. (ap. Gell. V, 4) dictum esse: Quapropter tum primum ex plebe alter consul factus est, *duoetvicesimò* anno, postquam Romam Galli ceperunt, et alio loco: mortuus est anno *duoetvicesimo*. Ordinale *primus* interdum sic usurpatur, ut non tam primum complurium eiusdem generis, sed primam partem alicuius rei significet. Sic Plaut. Trin. IV, 2, 43: a meo *primo nomine*, ad q. l. Lindem.: „h. e. ab initio mei nominis. *Primum nomen* est principium nominis, ut *prima nox*, *primum mane* pro eo quod dicitur initium noctis, diei." Terent. Adelph. prol. v. 9: in *prima fabula*, h. e. in prima fabulae parte. Neutra ordinalium pro adverbiis ordinem significantibus ponuntur. Sic Ennii annal. VIII, fr. 19: Quintus pater *quartum* fit consul, v. Gellium X, 1 et Nonium in adnotatione Vahleni. Alia adverbia sunt respondentia ad quaestionem: *quoties?* Quorum *ter* nonnunquam per ὑφ' ἕν cum substantivo in unum vocabulum coalescit. Sic dicitur a Plauto Bacch. IV, 7, 15 *tervenefice* pro maximo venefico, alibi *terunci*, cum quibus comparari possunt *trifur*, *trifurcifer*. v. Pareum in lex. Plaut. *Distributivorum*, quorum usus notus est et vel ex nomine patet, exempla praeter

ea quae iam I, cap. 3, §. 45, n. 7 attuli, cum de distributiva praepositionis *in* significatione agebam, haec habes. Cato R. R. c. 3: In iugera oleti CXX *vasa bina* esse oportet. Ib.: Orbiculis superioribus *octonis*, inferioribus *senis* citius duces. C. 6: oculos arundinis pedes *ternos* alium ab alio serito. Plaut. Bacch. IV, 9, 127: *Binos ducentos* Philippos iam intus ecferam.

Index.

Numeri paginas significant.

B.

C.

D.

E.

S.

T.

Errata.

p. 50 lin. 34 init. excidit numerus 71. — pag. 80 l. 5 scribe Rud. Ib. l. 14 dele punctum post *ad*. — p. 114 l. 1 scribe Ep III, 3, 52. — p. 145 l. 14 scribe *arbitratu*. — p. 175 l. 22 scribe *τινά*. — p. 269 l. 19 scribe *sic* pro *si*. — p. 533 l. 28 scribe *Istic* pro *Istuc*. — p. 384 l. 21 scribe *umquam*.

1/2 L 19.26

Bei dem Verleger dieses Buches sind ferner erschienen:

Carmina Latina. De poetis alienigenis maxime Germanicis convertit **Mauritius Seyffert.** 16. 14½ Bogen. 1857. brosch. 1 Thlr. Eleg. geb. 1⅓ Thlr.

Ciceronis, M. Tullii, Laelius sive de Amicitia dialogus. Mit einem Commentar zum Privatgebrauch für reifere Gymnasialschüler und angehende Philologen. Von **Dr. Mor. Seyffert.** 8. 40 Bogen. 1844. 3 Thlr.

Lübker, Fr., Excerpta ex antiquis scriptoribus Latina in Graecum sermonem convertenda scholarum usui accomodata. 8. 11½ Bogen. 1858. 22½ Ngr.

Plauti, T. Macci, Amphitruo. Ad Codicum Palatinorum fidem cum potissima varietate lectionis et commentariis ed. **F. W. Holtze.** 8. 7¾ Bogen. 18 Ngr.

Seyffert, Dr. M., Uebungsbuch zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische für Secunda. Sechste durchgesehene Auflage. 8. 23 Bogen. 1861. 1 Thlr.

— Lesestücke aus griechischen und lateinischen Schriftstellern. Für die mittleren und oberen Klassen der Gymnasien zusammengestellt. Zweite Auflage. 8. 14½ Bogen. 1861. 21 Ngr.

— Materialien zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische. Für die oberste Bildungsstufe der Gymnasien. Zweite Auflage. 8. 13⅝ Bogen. 1859. 22½ Ngr.

— Palaestra Ciceroniana. Deutsche Originalstücke zum Uebersetzen in das Lateinische in Cicero's Schreibart. Vierte verbesserte Auflage. 8. 22½ Bogen. 1859. 1 Thlr. 6 Ngr.

— Progymnasmata. Anleitung zur lateinischen Composition in prakt. Beispielen zu der Chrie und deren Theilen. Für die oberste Bildungsstufe der Gymnasien. 8. 13¼ Bogen. 1859. 24 Ngr.

— Scholae Latinae. Beiträge zu einer methodischen Praxis der lateinischen Stil- und Compositionsübungen. Erster Theil: die Formen der tractatio. 8. 14½ Bogen. 1855. 1 Thlr. 5 Ngr.

— — Zweiter Theil: die Chrie, das Hauptstück der alten Schultechnik. 17 Bogen. 1857. 1 Thlr. 10 Ngr.

— Griechisches Lesebuch für Secunda, enthaltend Xenophon's Memorabilia und Luciani opera selecta. Mit Einleitungen und Anmerkungen. Zweite Auflage. 8. 23¼ Bogen. 1857. 1 Thlr.

Daraus sind auch einzeln zu haben:

Xenophon's Memorabilia. Mit Einleitungen und Anmerkungen. Zweite Auflage. 18 Ngr.

Lucian's auserlesene Werke. Mit Einleit. u. Anmerk. Enthält: Traum, Anacharsis, Demonax, Timon u. Iupiter tragoedus. 15 Ngr.

— Das Privatstudium in seiner pädagogischen Bedeutung. Eine Skizze als Beitrag zur Kritik unserer heutigen Gymnasien. Lexikon 8. 4 Bogen. 1852. 15 Ngr.

— Aretalogus sive Epigrammata et Sententiae nostratium poetarum latine reddita. 12. 15 Ngr.

— Epistola critica ad Carolum Halmium de Ciceronis pro Sulla et Pro Sestio orationibus ab ipso editis. 1848. 4. 8½ Bogen. 15 Ngr.

Druck von C. E. Elbert in Leipzig.

